

# פרדס רמונים - חלק א

פְּשָׁטִים וְרַמְזוֹת, דְּרוּשִׁים וְסוּדוֹת, הִלְכוֹת וְהַנְּהָגוֹת, עֲצוֹת וְהַדְּרָכוֹת,  
הַעוֹלוֹת וְנִלְמָדוֹת מִתְּרִי"ג הַמְצוּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.  
וְעַמָּם מְשַׁבְּצִים "פְּרִי מִגְדִּים" אֲבָנֵי חֹן מְאִירִים לְבָאוֹר הַמְּאֲמָרִים - עַל סֵדֶר הַמְצוּוֹת א' - קי"ד  
נִתְחַבֵּר בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ מֵאֵתֵי דָוִד רַחֲמֵי יִצְיָו חוֹלוֹן יַע"א  
שְׁנַת "רַחֵשׁ לְבִי דְבַר טוֹב" (תשע"ג) לְפִי"ק - מִכּוֹן אִמֵּת קִנָּה

## הקדמות

### הסכמות

את הקלמוס נטלתי ובחריזה כתבתי...

אקדמות מילין

באור י"ג מדות של רחמים על פי הספר הקדוש "תמר דבורה" ...  
מבוא

## המצוות

מצוה א': פריה ורביה

מצוה ב': המילה

מצוה ג': שלא לאכל את גיד הנשה

מצוה ד': קדוש החדש

מצוה ה': שחיטת קרבן הפסח

מצוה ו': אכילת בשר הפסח

מצוה ז': שלא לאכל את בשר קרבן הפסח כשהוא נא או מבשל

מצוה ח': שלא להותיר מבשר קרבן הפסח

מצוה ט': השבתת החמץ

מצוה י': אכילת המצה

מצוה י"א: שלא ימצא חמץ ברשותנו

מצוה י"ב: שלא לאכל מכל דבר שיש בו חמץ

מצוה י"ג: שלא נאכיל מן הפסח לישראל משמד

מצוה י"ד: שלא נאכיל מקרבן הפסח לגר ולתושב

מצוה ט"ו: שלא להוציא מבשר הפסח חוצה

מצוה ט"ז: שלא לשבר עצם מעצמות קרבן הפסח

מצוה י"ז: שלא יאכל ערל מקרבן הפסח

מצוה י"ח: קדוש הבכורות בארץ ישראל

מצוה י"ט: שלא לאכל חמץ בפסח

מצוה כ': שלא יראה לנו חמץ בפסח

מצוה כ"א: ספור יציאת מצרים

מצוה כ"ב: פדיון פטר חמור

מצוה כ"ג: עריפת פטר חמור  
מצוה כ"ד: שלא ללכת בשבת מחוץ לתחום  
מצוה כ"ה: האמונה במציאות ה'  
מצוה כ"ו: שלא נאמין באלוה אחר בלתי ה' לבדו  
מצוה כ"ז: שלא נעשה צלמים שיעבדו  
מצוה כ"ח: שלא להשתחוות לעבודה זרה  
מצוה כ"ט: שלא לעבד עבודה זרה במה שדרכה להעבד  
מצוה ל': שלא להשבע לשוא  
מצוה ל"א: קדוש השבת בדברים  
מצוה ל"ב: שלא לעשות מלאכה בשבת  
מצוה ל"ג: כבוד אב ואם  
מצוה ל"ד: שלא להרג נקי  
מצוה ל"ה: שלא לנאף  
מצוה ל"ו: שלא לגנב נפש מישראל  
מצוה ל"ז: שלא להעיד עדות שקר  
מצוה ל"ח: שלא לחמד  
מצוה ל"ט: שלא לעשות צורת אדם והמשמשים אפלו לנוי  
מצוה מ': שלא לבנות אבני מזבח גזית  
מצוה מ"א: שלא לפסע על המזבח  
מצוה מ"ב: מצות דין עבד עברי  
מצוה מ"ג: יעוד אמה עבריה  
מצוה מ"ד: פדיון אמה עבריה  
מצוה מ"ה: שלא למכר אמה עבריה  
מצוה מ"ו: שלא לגרע שארה כסותה ועונתה  
מצוה מ"ז: מצות בית דין להרג בחנק את המחייב בכך  
מצוה מ"ח: שלא להכות אב ואם  
מצוה מ"ט: לדון דיני קנסות  
מצוה נ': להרג בסיף המחייב  
מצוה נ"א: לדון בנזקי בהמה  
מצוה נ"ב: שלא לאכל שור הנסקל  
מצוה נ"ג: לדון בנזקי הבור  
מצוה נ"ד: לדון גנב בתשלומין או במיתה  
מצוה נ"ה: לדון בנזקי הבער  
מצוה נ"ו: לדון בנזקי האש  
מצוה נ"ח: לדון בדיני טוען ונטען  
מצוה נ"ט: לדון בדין נושא שכר ושוכר  
מצוה ס: לדון בדין השואל  
מצוה ס"א: לדון בדין מפתה  
מצוה ס"ב: שלא להחיות מכשפה  
מצוה ס"ג: שלא להונות הגר בדברים  
מצוה ס"ד: שלא להונות הגר בממון  
מצוה ס"ה: שלא לענות יתום ואלמנה  
מצוה ס"ו: הלואה לעני  
מצוה ס"ז: שלא נתבע חוב מעני שאין לו מה לפרע

מצוה ס"ח : שלא נשית יד בין לווה למלוה ברבית  
מצוה ס"ט : שלא לקלל הדין  
מצוה ע' : לאו דברכת השם  
מצוה ע"א : שלא לקלל הנשיא  
מצוה ע"ב : שלא להקדים חקי התבואות  
מצוה ע"ג : שלא לאכל טרפה  
מצוה ע"ד : שלא לשמע טענת בעל דין שלא בפני בעל דין חברו.  
מצוה ע"ה : שלא יעיד בעל עברה  
מצוה ע"ו : שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות בשביל אחד  
מצוה ע"ז : שלא יטה הדין אחר דעת שאר הדינים  
מצוה ע"ח : מצות הטיה אחר רבים  
מצוה ע"ט : שלא לרחם על עני בדין  
מצוה פ : מצות פרוק משא  
מצוה פ"א : שלא להטות משפט רשע  
מצוה פ"ב : שלא לחתך הדין בדיני נפשות באמד הדעת  
מצוה פ"ג : שלא ליקח שחד  
מצוה פ"ד : מצות שמטת קרקעות  
מצוה פ"ה : מצות שביתה בשבת  
מצוה פ"ו : שלא להשבע בעבודת אלילים  
מצוה פ"ז : שלא להדיח בני ישראל אחר עבודת אלילים  
מצוה פ"ח : מצות חגיגה ברגלים.  
מצוה פ"ט : שלא נשחט קרבן הפסח בערב פסח בעוד שחמץ ...  
מצוה צ : שלא להלין את קרבן הפסח  
מצוה צ"א : מצות הבאת בכורים.  
מצוה צ"ב : שלא לבשל בשר בחלב  
מצוה צ"ג : שלא לכרת ברית עם שבעת העממים ועם כל ...  
מצוה צ"ד : שלא לשכן עובד אלילים בארצנו  
מצוה צ"ה : מצות בנין בית הבחירה  
מצוה צ"ו : שלא להסיר הבדים מעל הארון  
מצוה צ"ז : מצות סדור לחם הפנים והלבונה  
מצוה צ"ח : מצות עריכת נרות במקדש  
מצוה צ"ט : מצות לבישת בגדי כהנים  
מצוה ק : שלא יזח החשן מעל האפוד  
מצוה ק"א : שלא לקרע המעיל ושאר בגדי הכהנים  
מצוה ק"ב : מצות אכילת בשר חטאת ואשם  
מצוה ק"ג : הקטרת הקטרת  
מצוה ק"ד : שלא להקטיר ולהקריב על מזבח הזהב  
מצוה ק"ה : נתינת מחצית השקל  
מצוה ק"ו : קדוש ידים ורגלים בשעת עבודה  
מצוה ק"ז : מצות הכנת שמן המשחה  
מצוה ק"ח : שלא יסוך זר בשמן המשחה  
מצוה ק"ט : שלא לעשות כמתכנת שמן המשחה  
מצוה ק"י : שלא לעשות כמתכנת הקטרת  
מצוה ק"יא : שלא לאכל ולשתות תקרבת של עבודת אלילים

מצוה קי"ב: שביתת הארץ בשמיטה  
מצוה קי"ג: שלא לאכול בשר בחלב  
מצוה קי"ד: שלא יעשו בית הדין משפט מות בשבת

## הקדמות

### הסכמות

הספר זכה להסכמותיהם של הרבנים החשובים:

מרן מלכא פאר הדור והדרו הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

כמו כן זכה להסכמות הרבים החשובים לפי סדר אלף בית

הרב בניהו שמואלי שליט"א - ראש ישיבת נהר שלום  
הרב חיים שאול טאוב שליט"א - האדמור ממזריץ  
הרב יצחק יוסף שליט"א - הראשון לציון  
הרב מאיר מאזוז שליט"א - ראש ישיבת כסא רחמים  
הרב צבי אלימלך הלברשטאם שליט"א - האדמור מצאנז  
הרב שלמה עמאר שליט"א - הראשון לציון  
הרב שמעון בעדני שליט"א - ראש ישיבת תורה וחיים

מסיבות טכניות לא הובאו ההסכמות המופיעות בספר המודפס

את הקלמוס נטלתי ובחריזה כתבתי...

### צואת הספר

נעים להכיר: ספר קדש אני!  
שאין להכניס את כתבי הקודש למבואות המטונפים כבית הכסא וחדר האשפה וכדומה, כמבואר בסנהדרין (כ"א ע"ב) גבי ספר התורה של המלך והובא בשלחן ערוך (חלק יורה דעה סימן רפ"ב סעיף ד' וסעיף ו'). ועל ידי שני כיסויים כתבו האחרונים להתיר בספרים ובקונטרסים המודפסים. ראה ספר "לימוד התורה" לידידנו הרה"ג אהרן זכאי שליט"א. למקום שאינו נקי אל נא תכניסני

יש להזהר שלא יגלה אדם ערוותו וכיוצא בזה בפני כתבי הקודש. וראה שלחן ערוך (חלק אורח חיים סימן רי"ב סעיף ו') מענין זה, ואת צנועים חכמה. וגבי החלפת חיתול לתינוק בחדר שיש בו ספרי קודש ראה שו"ת משנה הלכות (חלק ו' סימן כ"ד) שכתב שמעיקר הדין מותר הדבר אך ראוי להחמיר ולהמנע. וּלְיָד

**דָּבָר לֹא צָנוּעַ לְעוֹלָם אֶל תְּנִיחֵי**  
כמו שכתוב בישעיה (נ"ח, ב'): "ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב ישאלוני משפטי צדק קרבת אלהים יחפצון". ומצות לימוד התורה כידוע היא בכל יום ובכל עת שנאמר (יהושע א', ח'): "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה". וראה באורך מחיוב וממעלת לימוד התורה בשלחן ערוך (יורה דעה סימן רמ"ו) ובספרי האחרונים. **מִיַּד יוֹם**

**בִּי לְמַד** כן כתבו השפתי כהן והטורי זהב על השלחן ערוך (יורה דעה תחילת סימן רע"ז) בשם הבית חדש שהעושה כן משתכח תלמודו על ידי מלאך אחד הנקרא ש"ד (ראשי תיבות "שומר דפוס"). וראה בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ח' יורה דעה סימן נ"ו) ובשו"ת אבני ישפה (חלק א' סימן ר"ב) שדנו מתי צריך להקפיד בדבר ומתי לא. **וּפְתוּחַ אֶל תַּעֲזָבֵנִי**

כן מקובלנו מהסטיפלר הקדוש זצ"ל שהנוטל ספר של רבים ללמוד בו ואינו מחזירו למקומו נקרא "אכזרי", שמטריח את הממונים לעשות בעבורו את המלאכה. **וּבְסִיּוֹם לְמוֹדֵךְ זָכַר לְמִקְוָמִי לְהַחֲזִירֵנִי**

כן כתב בספר חסידים שלא יעביר אדם כוסו ומאכלו מעל ספר קודש שמא ישפך מהם ויתלכלכו. וראה בבית לחם יהודה (יורה דעה סימן רפ"ב) שהביא שלא יסתרק אדם מעל הספר שלא ללכלכו. ועוד עיין בשו"ת רבבות אפרים (חלק א' אורח חיים סימן רכ"ג) מה שכתב מעניין זה ואכמ"ל. **יְדַפֵּי אֶל תְּלַלְכֶיךָ** שפעמים מתוך רהיטות הלימוד עלול הלומד לקרוע מהספר. וראה באר הגולה (יורה דעה סוף סימן של"ד) שהביא חרם דרבינו גרשום שלא לחתוך דף מהספר ואפילו כדי לכתוב בו דברי תורה. ואם מותר לקפל זוית הספר לסימן ראה שו"ת רבבות אפרים (גרינבאלט, חלק א' אורח חיים סימן רכ"ג) בשם מוהרצ"ה מלובלין זיע"א שנכון להמנע. והמיקל בספריו הפרטיים יש לו על מה לסמוך. **וּבְטָעוֹת אֶל**

**תְּקַרְעֵנִי**  
כן כתב בספר "יעלוו חסידים" (סימן ק') להגה"ק רבי אליעזר פאפו זיע"א שלא ישתמש בספר כשלחן להניח עליו דף לכתוב עליו דברי חול. ודברי תורה מסתבר שמותר. ובספר חסידים הזהיר שלא יכתוב אדם דברי חול על ספר קודש, אולם דברי תורה והגהות בצידי הכתוב לצורך לימודו מותר. **עָלִי אֶל תְּכַתֵּב** כן כתב בבית לחם יהודה (יורה דעה סימן רפ"ב) בשם הספר חסידים (בסימן תתק"ד, תתק"ה) שלא יכה אדם על הספר דרך לימודו (ויש מקילים בדבר, ועדיף להמנע מלהכות על מקום הכתב). ולא יגן על עצמו מפני השמש וכיוצא ולא מפני מכת חבירו (אלא אם כן פיקוח נפש. ויש להעיר שרבים הם הנכשלים בזה מבלי לשים לב המשתמשים

בסידור לכסות פיהם כשמפנהקים וכדומה), ולא יתגרד בו. **וּמְכַל הֵזֶק תַּשְׁמְרֵנִי** שאף בכתבי הקודש עצמם ישנה הגבלה שלא להניח נביא על חומש (שלחן ערוך יורה דעה סימן רפ"ב סעיף י"ט ובאחרונים שם) ולא גמרות על נביא (בית לחם יהודה ריש סימן רפ"ג בשם ספר חסידים). ויש המקילים בספרים המודפסים אך מנהגו בל"נ להקפיד בדבר לגודל חיבת הקודש. וכתב הפלא יועץ שלא ישען אדם על ספר קודש, ולצורך הלימוד המנהג להקל. **חֲפָצִי חַל עָלַי אֶל תְּנִיחַ** כן כתב בספר חסידים שימסור ויקבל ויאחוז ספר קודש ביד ימין להראות חיבתו לתורה, וכמו שכתוב "מימינו אש דת למו". וכל שכן שלא ישליכנו על השלחן אלא יניחנו בדרך כבוד. וראה בשו"ת "אור נעלם" (סימן א') שכתב להוכיח בדעת הרמב"ם ז"ל שצריך לעמוד בפני חומש כפני ספר תורה ופוסק זאת להלכה, וכתב שם שהמהר"י סגל זצ"ל היה מוליך עמו חומש לכל מקום כדי שאם יקומו לכבודו יחשב שקמו לחומש ולא לו מפני ענוותנותו. ולמעשה לא נהגו בזה. ומכל מקום אם הגיעו שניים להכנס בפתח ולאחד ספר קודש בידו יש ליתן לו את זכות הקדימה. **וּבִימִינֶךָ תֵּאָחֲזֵנִי**

בכלל שמירת קדושת הספרים שאם נפל ספר ימהר להרימו ולנשקו. ואם נפלו כמה ספרים יחד כתב הפתחי תשובה (יורה דעה סימן רפ"ב סעיף קטן ז') בשם ה"תפארת למשה" שירים תחילה את כולם, ורק לאחר מכן ינשקם. **שְׁמֹר הַיֵּטֵב עַל קַדְשֹׁתַי** כן הובא בספרים הקדושים שנכון לנשק הספר לפני ואחרי לימודו בו להראות גודל חיבת הקודש. **וּמִיַּדִּי פָּעַם נִשְׁקֵנִי** ראה ספר "מנהג ישראל תורה" שדן האם איבוד כתבי הקודש הוא איסור מדאורייתא (כן דעת הרמב"ם ז"ל בספר המצוות) או מדרבנן (כן כתב ספר החינוך במצוה תל"ז והתשביץ וכן דעת רוב האחרונים להלכה).

**וּלְעֵת זְקִנְהָ**

**כְּשֶׁאֲתַבֵּלָה לְפָח אֶל תַּשְׁלִיכֵנִי**  
עיין בכנסת יחזקאל (סימן ל"ח) שיש אומרים שאם חסר מקום לגניזת כתבי קודש יש לשורפם ולהניח אפרם בכלי חרס ולקוברם, והובא גם כן בגליון המהרש"א על השלחן ערוך (יורה דעה סימן רפ"ב). וצריך עיון בזה למעשה. וראה בשו"ת רבבות אפרים (גרינבאלט, חלק א' סימן ק"ט) שכתב שאף עטיפת ניילון של הספר טעונה גניזה. ובשו"ת שיח כהן (אורח חיים סימן ח') כתב שאין צריך. ומכל מקום כריכת הספר עצמה ודאי שצריך. **לְגִנְיָה שְׁבִיבִית הַכְּנֶסֶת לָךְ נָא וְתִמְסְרֵנִי** ומקובלנו מרבינו האריז"ל ומרבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א שיש לאדם להרהר בתשובה בטרם

ניגש הוא לעסוק בקדשים בלימוד התורה, שאם לא חלילה עלולה כל תורתו ללכת לסטרא אחרא ולחיצונים רחמנא ליצלן. ואשרי הנזהר. **וּבַעֲתָ לִוְמַדְךָ בֵּי זֵכֶר נָא וְהַשְׁכֵּל** שזהו "לימוד תורה לשמה", דהיינו "לשם – ה'", שלומד כדי לעשות את רצון האל כראוי וכיאות. **כִּי לִוְמַד אֶתְּהָ כְּעַתְּ אֵיךְ לְקַיֵּם רְצוֹן הָאֵל** בקול – כמאמר שמואל (ערובין נ"ד ע"א) על הפסוק (משלי ד', כ"ב) "כי חיים הם למצאיהם" – למוציאיהם בפה. ברגש – שהקב"ה לבא בעלי (סנהדרין ק"ו ע"ב). ובהתלהבות – שהשמחה בלימוד היא תנאי בלתי נפרד להבנתה ולזכירתה, כמובא רבות בספרים הקדושים. **קָרָא בֵּי בְּקוֹל, בְּרָגֶשׁ וּבְמַתִּינוּת** ראה מה שכתב הגה"ק מסוכוטשוב זצ"ל בהקדמתו לספרו "אגלי טל" בענין היגיעה וההנאה בלימוד התורה. ואכמ"ל. **וְאִם תִּזְכֶּה תִּרְגֹּשׁ בֵּי הַנְּאֻה וּמַתִּיקוֹת** שכך אמר רבי מאיר (אבות פרק ג' משנה ח'): "כל השוכח דבר מלימודו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו וכו'". **בְּזִכְרוֹנְךָ חוֹרְטָנִי לְעַד וּלְעוֹלָמִים** כן הובא בספרים הקדושים שהזהירות הכבוד הספרים מארכת ימיו של האדם, ומצילתו מן הפרענות, ומשכינה שלום במעונו. **וְאִם תִּקְיַם כָּל אֵלֶּה אֲמַלִּיץ עֲלֶיךָ בְּמַרוֹמִים.**

## אקדמות מילין

בעזה שיי"ת

לפני אכילתך מכין אתה המאכלים, וקדם נסיעתך אורז אתה החפצים, כך טרם הכנסתך אל "פרדס רמונים", הבט וראה ה"אקדמות מילין" הבאים.

**"שְׁלַחֲךָ פְּרִדְס רְמוֹנִים עִם פְּרִי מְגֵדִים, מַעֲנִן גַּנִּים בְּאֵר מִים חַיִּים"**  
(שיר השירים ד', י"ג-ט"ו)

"אמר רבי לוי: משל למה הדבר דומה? לאחד שהיתה לו שדה ובה גל של אבנים. מכרה לאחר, ועמד זה שקנאה וסקל ממנה את האבנים, ומצא בתוכה באר מים חיים. שתל בה פרדס רמונים ונטע בה כל מיני בשמים, וכל מי שהיה עובר עליה היה משבחה. לימים, עבר עליה אותו האיש שִׁמְכָרָהּ, וְרָאָה אוֹתָהּ מְלֵאָה כָּל טוֹב. אָמַר: אוֹי לִי שֶׁכָּךְ מְכַרְתִּי, אוֹי לִי שֶׁכָּךְ אֲבַדְתִּי". (מדרש רבה, פרשת בשלח)

במאמר זה, נמשל האדם לאותו בעל שדה הנזכר לעיל בדברי רבי לוי. כשבידו הבחירה אם לעבד ולטפח את חלקתו ולהניב ממנה פירות נאים ומשובחים, או שמא חלילה למכור את חלקו ליצר הרע בעבור נזיד עדשים של העולם הזה, וסופו שימרר בכי על שמכר כזו חלקה דשנה ופורייה במחיר נעליים. וכעין זה פירשו המפרשים את דברי שלמה המלך ע"ה בפסוקים הנ"ל. וכך מצינו גם כן בישעיה הנביא (פרק ה') שהמשיל את עם ישראל בהולכם אחר יצרם לכרם ענבים שהניב פירות באושים, עיין שם ובמפרשים. **אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת, בּוֹרֵא כָּל הָעוֹלָמוֹת, נִתֵּן לְכָל אִישׁ וְאִשָּׁה, מַתָּנָה נְפִלְאָה וְעֲצוּמָה, חִלְקָה טוֹבָה וּמְבֹרָכָה** כן אמרו בסנהדרין (צ" ע"א) "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". וכן אמרו (חגיגה ט"ו ע"א) שלכל אחד מישראל יש חלק בגן עדן ובגיהנם. וראה בספר "מנחת אליהו" לרבי אליהו האיתמרי זיע"א (מחבר הספר "שבת מוסר") שכתב בפרק י"ג שאותו חלק הוא החידושים שניתנו לאדם לחדש בתורה בעולם הזה, ואם לא זוכה האדם מעבירים את החידושים לאחד אחר שיביאם לאויר העולם. עיין שם. **אֲדַמַּת קִדְשׁ פּוֹרְיָהּ,**

זֶהוּ הַגּוֹף וְכָל צְבָא אֵיבָרָיו, וְשִׁכְלוֹ הַמִּנְצָח עָלָיו. וּבִתְוֹכוֹ מַעֲנֵן גְּנִים, בְּאֵר מַיִם חַיִּים, הִיא הַנְּשָׁמָה הַזֹּפָה וְהַטְּהוֹרָה, שֶׁנִּפְתְּחָה מִהָאֵל הַנּוֹרָא כְּמוֹ שִׁכְתוּב "וַיִּפַּח בְּאֵפְיוֹ רוּחַ נְשַׁמַּת חַיִּים" וְאָמַר בְּזוֹהַר הַקְּדוּשׁ (פֶּרֶשֶׁת תּוֹרָה) שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל. וּבִסְפָר "נְשַׁמַּת אָדָם" מֵאַחַד הַקְּדֻמוֹנִים הַבִּיָּא שֶׁקְּבֵלָה בְּיָדֵינוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד מִשָּׁה רַבִּינוּ עִ"ה שֶׁנְּשַׁמַּת הָאָדָם הִיא עֵצָם נִבְדַּל קְדוּשׁ וְטְהוֹר שֶׁנֶּאֱצֵלָה מֵה' הַגְּדוֹל וְהַנִּכְבָּד יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה. , וְשׁוֹכְנֵת בְּתוֹךְ הַגּוֹפִים מִקּוֹם מִשְׁכַּן הַנְּשָׁמָה הוּא בִּלְבָב, כְּמוֹבָא בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל. וְרָאָה עוֹד בִּ"מִגְדַּל עוֹז" (בֵּית מִדּוֹת, עֲלִיית הִירָאָה) מֵהַ שִׁכְתָב בְּעֵינֵי הַנְּשָׁמָה וְסִגּוּלָתָה. , וְנוֹתְנַת תְּכֵלֶת וְחַיִּים שֶׁכֵּן הַגּוֹף אֵינוֹ אֵלָא אֲמֻצְעֵי לְנִשְׁמָה, שֶׁהִיא הַתְּכֵלֶת, לְסִגְלָה לְעֵצָמָה תּוֹרָה וּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כְּשֶׁם שֶׁהִשְׁדָּה הִיא אֲמֻצְעֵי לְפִירוֹת שֶׁהֵם הַתְּכֵלֶת. , מִשְׁרָה אֲשֶׁר וְגַם שְׂמֻחָה, אֶהְבָּה וְסָפּוּק וּבִרְכָה שֶׁכֵּל הַמִּדּוֹת וְהַרְגָּשׁוֹת הַלְלוּ מִקּוֹרֵן מֵהַלֵּב, שֶׁם מִשְׁכַּן הַנְּשָׁמָה, כְּנֹזֵכֶר לְעֵל. . מִמֶּנָּה יוֹלְדוֹ הַיְלָדִים רָאָה שֶׁעַר הַגִּלְגּוּלִים (הַקְּדֻמָּה י"ו) שִׁכְתָב שֶׁהָאֵב נוֹתֵן חֵלֶק מִנְשַׁמַּתוֹ בְּבִנּוֹ, וְאוֹתוֹ הַחֵלֶק נַעֲשֶׂה לְבוֹשׁ לְנִשְׁמַת הַבֶּן וּמִסִּיעֵנוּ וּמְדַרִּיכוֹ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה. וְלִסְבִּיבָה זֶה חַיִּיב הַבֶּן בְּכַבּוֹד הָאֵב. , וּבְהַעֲדָרָה יִפְסְקוּ הַחַיִּים כְּפִי שְׂרוּאִים אֲנוּ בַחוּשׁ, וְכְמוֹ שִׁכְתוּב (תְּהִלִּים קמ"ו, ד'): "תִּצְאָה רוּחוֹ יָשׁוּב לְאֲדָמָתוֹ בְּיוֹם הַהוּא אֲבָדוֹ עֲשַׁנְתִּיו". וְרָאָה בִּסְפָר הַקְּדוּשׁ עֲרַבִי נַחַל (פֶּרֶשֶׁת וִיקָהֵל) שִׁכְתָב שֶׁכֵּל זְמַן שֶׁהַגּוֹף עוֹד קַיִם אֵין הַנְּשָׁמָה נִפְרֶדֶת וְיוֹצֵאת מִמֶּנּוּ לְגַמְרִי, עַד שִׁירְקָב כֹּל הַגּוֹף כּוֹלֵו וְרַק אֵז נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ לְגַמְרִי. עֵינֵי שֶׁם בְּאוֹרֶךְ. , כִּי הִיא הַמִּשְׁקָה לְצִמְאִים כְּמוֹ שִׁכְתוּב (תְּהִלִּים מ"ב, ג'): "צִמְאָה נַפְשִׁי לְאַלְקִים לֹאֵל חַיִּי, שֶׁלֹּא יָבוֹא הָאָדָם לְעוֹלָם עַל סִיפּוּקוֹ אֵלָא עַל יַדֵי הַרוּוִיִּית הַנְּשָׁמָה בְּרוּחִיּוֹת. וְכְמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ עַל הַכְּתוּב בְּקֹהֶלֶת (ו', ז'): "וְהַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלֵא". , וּמִנִּיעָה לְכָל הָאֵיבָרִים כֵּן הַבִּיָּא בִּסְפָר "יִסּוּד הָאֲמוּנָה" (פֶּרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא) שֶׁהַנְּשָׁמָה מִתְּפַשֵּׁטֶת בְּכָל הָאֵיבָרִים, וְאִם תִּתְחַדֵּךְ הַיָּד אִו הַרְגֵל מִן הַגּוֹף מִיַּד תִּסְתַּלֵּק הַחַיּוֹת מִן הָאֵיבָר הַהוּא. וְכֵן רוֹאִים אֲנוּ בַחוּשׁ שֶׁמִּשְׁעַת יְצִיאַת הַנְּשָׁמָה מִגּוֹף הָאָדָם עֵינֵינוּ כְּבָר לֹא רוֹאוֹת וְאֲזִינוּ אֵינֵן שׁוֹמְעוֹת וְיָדוּ אֵינֵן נִעוֹת כִּידוּעַ. .

אֵךְ מֵהַ נּוֹרָא הַדְּבָר, כִּי עָלֶיהָ יוֹשֵׁב הָאֵכָזָר, מְלֻךְ זָקֵן וְכָסִיל כֵּךְ מִכּוֹנֵה הַיִּצָר הַרַע בְּפִי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ (קֹהֶלֶת ד', י"ג) וּבְפִירוּשׁ רִשִׁי זִ"ל שֶׁם. , יִצָר צוֹרֵר וְאָוִיל. כְּגַל אֲבָנִים מַעִיק רָאָה בְּפִירוּשׁ רִשִׁי זִ"ל בִּישְׁעִיהָ (ה', ב') שִׁכְתָב שֶׁפְּעוּלַת סִיּוּקֵל הָאֲבָנִים הִיא מֵהִיּוֹצֵר הַרַע הַשׁוֹכֵן בִּלְבַב הָאָדָם. , צוּפָה רָשָׁע לְצַדִּיק תְּהִלִּים לִיז, לִי"ב. וְרָאָה בְּגַמְרָא (קְדוּשִׁין ל' ע"ב) שֶׁדְּרָשׁוּהוּ עַל הַיִּצָר הַרַע. , לְפַתַּח חֲטָאֵת רוּבֵץ בְּרֵאשִׁית (ד', ז'). וּפִירוּשׁ רִשִׁי זִ"ל שֶׁשֶׁזֶהוּ הַיִּצָר הַרַע. , וְכִנְחֻשֵׁת קָלָל נוֹצֵץ עַל פִּי הַכְּתוּב בִּיחֻזְקָאֵל (א', ז'): "וְנוֹצֵצִים כְּעֵין נַחוּשֵׁת קִלְלִי". וְכֵן הִיא דְרָכּוֹ שֶׁל הַיִּצָר הַרַע לְהַצִּיג אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה נוֹצֵץ וּמוֹשָׁךְ וְתַאווָה לְעֵינַיִם. , יוֹרֵד וּמִתְעַהָ בְּעַרְמָתוֹ כְּפִי שֶׁאֲמָרוּ בְּבַבָּא בְּתָרָא (ט"ז ע"א): "יִצָר הַרַע יוֹרֵד וּמִתְעַהָ, וְעוֹלָה וּמְרַגֵּז, נוֹטֵל רְשׁוֹת וְנוֹטֵל נִשְׁמָה". , וּמַעֲלִים מִהָאָדָם תְּכֵלֶתוֹ, לְפָאֵר וּלְעֵטֵר נִשְׁמָתוֹ, בְּפִרְדֵּס רְמוֹנֵי מְצַנְתּוֹ כְּפִי שֶׁמִּשְׁלּוֹ חֲז"ל (בְּרַכּוֹת נ"ז ע"א) אֶת הַמִּצְוֹת לְרִימוֹן, בְּאוֹמְרָם שֶׁעַם הָאֲרֶץ הַרְוָאָה רִימוֹן בְּחִלּוּם יִצְפָּה לְמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ד', ג'): "כִּפְלַח הַרְמוֹן רִקְתֵּךְ". , וּבְעֵסִיס רְמוֹנֵי תוֹרָתוֹ כְּפִי שֶׁמִּשְׁלּוֹ חֲז"ל (ס"ט) אֶת הַתּוֹרָה לְרִימוֹן, בְּאוֹמְרָם שֶׁתְּלַמִּיד חָכֵם הַרְוָאָה רִימוֹן בְּחִלּוּם יִצְפָּה לְתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ח', ב'): "אֲשַׁקֵּךְ מִיַּיִן הַרְקוּחַ מִעֵסִיס רְמוֹנֵי", וְלִקְיָם אֶת רְצוֹן אֲדוֹנוֹ. וְלִיטַע בְּאֲדָמָתוֹ מִיַּיִן בְּשִׁמְיָם עַל פִּי הַכְּתוּב בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ד', י"ד): "מֵר וְאֶהְלוֹת עִם כָּל מִיַּיִן בְּשִׁמְיָם". , בְּחֻכְמָה הַנִּתְנַת לְחֻכְמִים כְּמוֹ שִׁכְתוּב (מִשְׁלֵי ט', ט'): "תֵּן לְחָכֵם וְיִחְכַּם עוֹד". וְאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (וִילְקוּט שְׁמַעוֹנֵי עַל אֵיב) שֶׁהַקְּב"ה יֵהִיב חֲכָמָה לְחֻכְמֵינוּ (נוֹתֵן חֲכָמָה לְחֻכְמִים). , לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה פְּרִי מְגִדִים, חֲדוּשֵׁי תוֹרָה נְחֻמְדִים כֵּן כְּתַב הַגְּאוּן הַמְהַר"ם שִׁיף ז"ל (סוֹף מִסְכַּת חוּלִין) שֶׁהַתּוֹרָה מוֹנַחַת בְּקֶרֶן זוּיָת, וְכֵל אֶחָד מוֹצֵא בָּהּ דְבַר חֲדוּשׁ אֲשֶׁר לֹא רָאָתָה עֵין מִי שֶׁקְדָמוֹ. עַכ"ל. וְרָאָה בִּישְׁמַח מִשָּׁה" עַל הַתּוֹרָה (פֶּרֶשֶׁת תְּרוּמָה) שֶׁהִבִּיא רַמְזָה לְמַעֲלַת כְּתִיבַת חֲדוּשֵׁי שֶׁל הָאָדָם מִדְּרַשַׁת חֲז"ל (מְדַרְשׁ רַבָּה וִיקָרָא פֶּרַשָׁה כ"ב) עַל הַפְּסוּק "כְּתוּבִים בְּאֲצַבַע אֲלֻקִּים" שֶׁהִרְאָהוּ הַקְּב"ה לְמִשָּׁה כֹּל מֵהַ שֶׁתְּלַמִּיד וְתִיק עֵתִיד לְחַדֵּשׁ, מִשְׁמַע שְׁצִוּוִי זֶה הוּא לְכָל תְּלַמִּיד וְתִיק לְכַתּוּב חֲדוּשֵׁי בְּתוֹרָה כְּתִיבַת מִשָּׁה רַבִּינוּ אֶת הַתּוֹרָה. . וְלֶאֱכָל בְּאַחֲרֵיתָהּ מִהַרְמוֹנִים, בְּירוּשָׁת שְׁנֵי הָעוֹלָמִים כְּדִרְשַׁת חֲז"ל (ירוּשְׁלַמֵי שְׁקָלִים פֶּרַק ב' הַלְכָה ה') עַל הַפְּסוּק בְּתִהִלִּים (ס"א, ה') "אֲגוּרָה בְּאֶהֱלֵךְ עוֹלָמִים" שֶׁבִּיקֶשׁ דוֹד הַמֶּלֶךְ לְזִכּוֹת לְחַדֵּשׁ חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה וּלְכַתּוּבָם, וְעַל יָדֵי זֶה יֵהִיו שְׁפִתוֹתֵינוּ דוֹבְבוֹת גַּם בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעֵינֵינוּ בְּהַקְּדָמַת סִפְרֵנוּ "דוֹבֵב שְׁפִתֵי יִשְׁנִים" מֵהַ שִׁכְתָבנוּ בְּזֶה בִּסְ"ד. , בְּהַתְּעַנְגּוֹ עַל זֵיו שְׁכִינַת יוֹצְרוֹ כֵּן כְּתַב רַבִּינוּ הַרְמַח"ל זִיע"א בְּרֵאשׁ סִפְרוֹ "מִסִּילַת יִשְׂרָאֵל" שֶׁעִיקֵר תְּכֵלֶת בְּרִיאַת הָאָדָם הִיא כְּדִי לְהַתְּעַנֵּג עַל ה' וְלִהְיוֹת מְזוּי שְׁכִינָתוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא. , וּבְאַמְרוֹ "זֶה ה' קוֹיָנוּ לוֹ" כְּמֵאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּסוֹף מִסְכַּת תְּעֵנִית (ל"א ע"א) שֶׁעֵתִיד הַקְּב"ה לְעַשׂוֹת מַחּוּל לְצַדִּיקִים וְהוּא יוֹשֵׁב בֵּינֵיהֶם בְּגַן עֵדֶן וְכֵל אֶחָד וְאֶחָד מֵרָאָה בְּאֲצַבַעוֹ וְאוֹמֵר "זֶה ה' קוֹיָנוּ לוֹ". ,

לְהִתְעַדּוֹ לִנְצַח נְצָחִים, וְלִהְצֵר בְּצָרוֹר הַחַיִּים כְּבִרְכַת אֲבִיגַיִל לְדוֹד הַמֶּלֶךְ עִיָּה (שְׁמוּאֵל א' כ"ה, כ"ט) "וְהִי־תָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנֵי צָרוֹרָה בְּצָרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ".

אֵךְ בְּמָקוֹם אֶת אֲדָמְתוֹ לְהִדָּר, הֶלֶךְ וּמָכַר אֶת חֻלְקוֹ לְאַחַר כְּאוֹמֵרם ז"ל (חֲגִיגָה ט"ו ע"א) שֶׁהַצְדִּיק נוֹטֵל חֻלְקוֹ וְחֻלְקוֹ חֲבִירוֹ בְּגַן עֵדֶן, וְהִרְשַׁע נוֹטֵל חֻלְקוֹ וְחֻלְקוֹ חֲבִירוֹ בְּגֵיהֶנֶם. , וְהוּא מְצָא לְטִבַּח מוֹבֵל, הוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וְנִהְבֵּל עַל פִּי הַכְּתוּב בְּמַלְכִים ב' (י"ז, ט"ו) : "וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְבְּלוּ וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵם". רוֹעֵה כְּסִילִים וְחֻבְרָתֶם עַל פִּי הַכְּתוּב בְּמַשְׁלֵי (י"ג, כ'): "רַעַה כְּסִילִים יִרְעִי". , עַד שֶׁנֶּעֱשָׂה לְאַחַד כְּמוֹתֶם שֶׁכֵּן טִבַּע הַדְּבָרִים שֶׁאֲדָם הַשְׁוֵהָה בְּמַחֲצֵת רִשְׁעִים הוֹפֵךְ לַהֲיוֹת רִשָּׁע כְּמוֹתֶם. וְרָאָה מֵעֵינָיִן זֶה רַבּוֹת בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר. וְאֲכַמִּ"ל. , וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים, וַיַּעַשׂ בְּאוֹשִׁים יִשְׁעִיהָ ה', ב'. רְקוּבִים. עַד שֶׁלְּגַפּוֹ נִכְרְיָה נֶהֱפֵךְ כְּלִשׁוֹן הַנְּבִיא (יִרְמִיָּה ב', כ"א) : "אֵיךְ נִהְפַכְתָּ לִּי סוּרֵי הַגֶּפֶן נִכְרִיָּה". , לְבַלְתֵּי הַשֵּׁיב הַמְּלֶכֶךְ מִמֶּנּוּ נִדְּחַ כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב (שְׁמוּאֵל ב' י"ד, י"ג) : "לְבַלְתֵּי הַשֵּׁיב הַמֶּלֶךְ אֶת נְדָחוֹ". , וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמְּיָה וַיִּקְרָא ז', כ'. , וְלֹא נוֹתֵר בָּהּ חֻלְקֵי מְאֻלְקֵיהָ כִּן כְּתָבוּ חוֹז"ל עַל הַרִשְׁעִים הַגְּמוּרִים. רָאָה סִנְהֶדְרִין (ק"יב ע"ב).

אֲשֵׁרֵי אָדָם מְצָא חֻכְמָה מִשְׁלֵי ג', י"ג. , וְלָקַח אֶת זֹו הָאֲדָמָה, וְסָקַל מִמֶּנָּה הָאֲבָנִים וְרָאָה בְּסֵפֶר "עֲלִינוּ לְשִׁבְחָה" (חֻלְקֵי ג' עֲמוּד קמ"א) שְׁבִיאָר שֶׁלְכֹן נִמְשַׁל הָאָדָם לְפִרְדָּס, לְלַמֶּדךְ שֵׁשׁ לְטֵרוּחַ בּוֹ וְלִטְפַחוֹ בְּכַדֵּי שִׁינִיב פִּירוֹת טוֹבִים, וְלֹא יִבּוֹא הַדְּבַר מֵאִלְיוֹ. , בְּעוֹדוֹ רַךְ וְטוֹב בְּשָׁנִים כְּמֵאֵמֶר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ עִיָּה (קַהֲלַת י"ב, א'): "וְזָכַר אֶת בּוֹרָאךְ בְּיָמֶיךָ בַּחֲרוֹתֶיךָ". וּבְמַסַּכְתָּ עֲבוּדָה זֹרָה דִּרְשׁוּ כֵּן עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים קי"ב, א'): "אֲשֵׁרֵי אִישׁ יִרָא אֶת ה'" שְׁעוֹשָׂה תְּשׁוּבָה בְּעוֹדוֹ אִישׁ (כִּשְׁהוּא בַּחוּר. רִש"י). . וְכַבֵּשׁ כְּגִבּוֹר אֶת יְצָרוֹ כְּפִי שֶׁאֲמָרוּ חוֹז"ל בְּאַבּוֹת (פֶּרֶק ד' מִשְׁנֵה א') "אִיזִהוּ גִבּוֹר? הַכּוֹבֵשׁ אֶת יְצָרוֹ!". , וְעוֹד בְּנִעוּרָיו זָכַךְ אֶת לְבוֹ, וְהוֹצִיא בְּיָדָה מִיָּם חַיִּים מִתּוֹכּוֹ, וְחָרַשׁ בְּמִצְוֹת אֶת אֲדָמְתוֹ, וְזָרַע בָּהּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתוֹ, וְהוֹסִיף אַף אֶת נֶפֶת צוּפוֹ. אֶת הַקּוֹצִים הַכְּרִית וְזָמַר, וְעַל כָּל נִסְיוֹן הַתְּגַבֵּר, וְהִיָּה פֶּעַץ שֶׁתוֹלַע עַל פְּלָגֵי מִיָּם תְּהִלִּים א', ג'. , לְדַבֵּק בְּאֵל יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם. עַד שֶׁפָּתַח הַסֵּמֶךְ הַנִּצְוֹ הַרְמוֹנִים שִׁיר הַשִּׁירִים ג', י"ז. , אֲזִי בְּצָר וְלִקְטַת בְּגִפְנִים, וּבְרָר וְהִכִּין מִהַמּוֹכְנִים, יֵין הַרְקַח עֲסִיס רְמוֹנִים עַל פִּי לִשׁוֹן הַכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ח', ב'): "אֲשַׁקֵּךְ מֵיִין הַרְקַח מֵעֲסִיס רְמוֹנִים". . לְהַשְׁקוֹת חֲבָרִים הַיּוֹשְׁבִים בְּגִנִּים עַל פִּי לִשׁוֹן הַכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ח', י"ג) : "הַיּוֹשֵׁבֶת בְּגִנִּים חֲבָרִים מִקְּשִׁיבִים לְקוֹלְךָ הַשְּׁמִיעִינִי". , בְּלַחְמוֹ וּבִיָּנוּ מִתְּעַדְנִים עַל פִּי לִשׁוֹן הַכְּתוּב (מִשְׁלֵי ט', ה') "לִכּוֹ לַחְמוֹ בְּלַחְמֵי שְׁתוֹ בֵּינָן מִסַּכְתֵּי". וְרָאָה ב"מִצּוֹדֵת דוּד" שֶׁם שְׁפִירֵשׁ זֹאת עַל חֲכַמַת הַתּוֹרָה. , אֲזִי יֹאמֵר שְׁתוֹ וְשִׁכְרוֹ דוּדִים שִׁיר הַשִּׁירִים ה', א'. , כִּי חֲבָלִים נִפְלוּ לִי בְּנִעְיָמִים תְּהִלִּים ט"ז, ו'. , בְּהַגִּישִׁי אֶת "פְּרִדָּס רְמוֹנִים".

וְהִנֵּה קוֹרָא נְעִים, אֶתָּה וְאֲנִי יוֹדְעִים, כִּי מְלֹאכֶת הַפְּתִיבָה, הִיא כְּאֵלֶּה וְקוֹץ בָּהּ. שְׁמַחַד גִּיסָא הִיא מְעֵלָה, וְזִכּוֹתָהּ מְאֹד גְּדוֹלָה, שְׁאֲנֵנוּ יִשְׁנִים וְהִיא עֲרָה, לְזִכּוֹת וְלִלְמַד לְרַבִּים תּוֹרָה. וְאֵף לְעַת לְקַבֵּר נוֹבֵל, עִם כָּל זֹאת עֲלָנוּ לֹא יִנְבֵּל, כִּי הִיא תִּדְאָג לָנוּ לְדוּרֵי דוּרֹת, שֶׁשְׁפָתוֹתֵינוּ בְּקַבֵּר יִהְיוּ דוֹבְבוֹת. אֵךְ מֵאִידֶךָ גִּיסָא יֵשׁ בָּהּ סִפְנָה, אִם כְּתִיבְתָנוּ לֹא נִכּוֹנָה, וְאִם שְׁגִינוּ בְּדַבְּרָהּ, אִזִּי נָא לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין הַנּוֹרָא. עַל כֵּן שְׁפָתוֹתֵי בְּקִשָּׁה לּוֹחֲשׁוֹת, לְכָל הַקּוֹרְאִים וְהַקּוֹרְאוֹת, אִם תִּרְאִינָה עֵינֵיכֶם אִיזָה דְּבַר שְׁגוּי, אִזִּי מֵאִמְרָה שְׁלֵהֲאֵמֵר אִינוּ רְאוּי, אֵל נָא תִצְלוּ מִפִּי דְּבַר אֲמֵת, וְהַעֲמִידוּנִי עַל הָאֲמֵת, וְשִׁכְרָנוּ יְהֵא כְּפוֹל מִן הַשְּׁמַיִם, כִּי מִן הָאֲחַד טוֹבִים הַשְּׁנִים.

וּבְזֹאת הָעֵת וְהָעוֹנָה, אֶעֱמַד לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה, וְאֶתְּנוּ מֵעַמְּקֵי לְבָבִי תוֹדָה, בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה:



לְאֵלֵי שְׁמֵבֶטֶן אָמִי שְׁמֶרְנִי, וְעַל כַּפְּיוֹ מֵאֵז תְּמִיד נוֹשְׂאָנִי, וּבְכָל עֵדוֹן וְעֵדוֹן, סוֹמְכָנִי לְעֵמֶד אֵיתוֹ, מוֹל כָּל גְּלִים וּמִשְׁבָּרִים, שְׁעַל דָּל שְׁכֵמוֹתַי עוֹבְרִים, וּבְכָל עֵת עֲמִי מִתְגוֹשְׁשִׁים, וְלִשְׁבֵר סִפִּינְתֵי מִבְּקָשִׁים. אֵךְ אָנִי קִרְבַּת אֱלֹקֵי בְּחֶרְתִּי, וְעִמּוֹ בְּאֶרֶץ אַחֵר לֹא חִפְצָתִי, עַל כֵּן אוֹדָה לְאֵל לִבִּי חוֹקֵר, עַל שְׁעָלִי תְּמִיד שׁוֹמֵר. בְּמִנוּחַת אֲהַבָּה וּנְדָבָה מִנְחִנִי, וּבְהֶרְבֵּצַת תּוֹרָה וּבְזִכּוּי הַרְבִּים מְזַכְּנִי, כֵּן יוֹסֵף ה' עָלַי, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אַחִי, אִישׁ וְאִישׁ כְּמִשְׁאַלְתְּ לָבוֹ, יִמְלֵא הַבוֹרָא בְּטוֹבוֹ.

לְהוֹרִי עֵטְרַת רֵאשִׁי, שְׁנִטְעוּ טוֹב לִבִּי בְּנִפְשִׁי, חֲסִדִים מִמֶּנִּי לֹא סָר, לְהוֹלִיכָנִי בְּדֶרֶךְ יֵשׁוּ, וְאַרְיֵךְ ה' יְמֵיהֶם בְּטוֹב וּבִנְעִימִים, וּבְבִרְיָאוֹת אֵיתְנָה כָּל הַיָּמִים.

לְנוֹת בֵּיתִי הַצַּדִּיקָנִית וְהַחֲסוּדָה, שְׁבַכְל הָעֵתִים לִימִינִי נִעְמְדָה, כְּחוֹמָה בְּצוּרָה עַל בֵּיתֵנוּ מְנַצַּחַת, וְאֵף יָדָה בְּמִלְאֲכַת שְׁמִים שׁוֹלְחַת, תְּבָרַךְ מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, בְּבִרְיָאוֹת וּשְׁמִירָה וְהַצְּלָחוֹת.

לְמוֹרֵי וְרִבּוֹתַי מִכָּל הַשָּׁנִים וְהַזְּמַנִּים, שֶׁתּוֹרָה וְדַעַת הַשְּׁקוּנִי מִמְרוֹמִים, מְאִירִים לִי כָּל שְׁבִילִים חֲשׂוּכִים, וּבְמֵאוֹר פְּנִים מִיַּעֲצִים וּמִדְרִיכִים, וְאַרְיִכוּ יְמֵיהֶם אִישׁ אִישׁ עַל מִמְלַכְתּוֹ, בְּהִנְהַגַת הַדּוֹר וּבְמַלּוּי שְׁלִיחוֹתוֹ, וַיִּתְּנוּ מֵהוֹדֵם וְהַדְרָם עָלֵינוּ, עַד נִקְבַּל פְּנֵי מְשִׁיחַ צַדִּיקָנוּ.

לְאֲנָשֵׁי קַהֲלֵתֵנוּ אֲנָשֵׁי סֶלֶת נִקְיָה, סִגְלַת הָאֲנָשִׁים בְּנֵי עָלְיָה, מְסִתּוֹפְפֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ "דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת", אוֹהֲבֵי ה' מִבְּקָשֵׁי אֶמֶת, אִישׁ אִישׁ כְּמַעֲלָתוֹ וּבְרָךְ, עַל הַיּוֹתֵם לִי תְּמִיד לְעֶזֶר וְלֶאֱחִיסְסָמָךְ. וְעֵתִירְתִּי שְׁגוּרָה בְּפִי כָּל הַיָּמִים, שְׁיִרְוָה ה' חֵייהֶם בְּטוֹב וּבִנְעִימִים, לְהַמְשִׁיךְ יַחַד בְּשְׁלוֹם וּבְאַמֶּת לְהַיּוֹת דְּבָקִים, וַיִּזְכּוּ כָּלם לְצִאֲצָאִים מְאִירִים זִיו וְנֹגַהּ מִפִּיקִים.

וּבְטָרָם זֶה הַשַּׁעַר יִנְעַל, נִעְנָה לְכָל אֲשֶׁר כָּבַר שׁוֹאֵל, מָה עִם מְנַהֵג הַסּוֹפְרִים, שְׁעַל צְנֹאת הַרוֹקַח שׁוֹמְרִים, לְרִמּוֹ בְּגִימְטְרִיא אֶת שֵׁם הַמַּחְבֵּר, וּלְהַבִּיא הַקֶּשֶׁר בֵּין שֵׁם הַסֵּפֶר לְסוֹפְרֵי? אֵךְ גַּם בְּסֵפֶר זֶה כְּבִקְדָמוֹ, צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְהַפִּיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְלוֹמַר אֶת כָּל הָאֶמֶת, מִיְהוּ מַחְבֵּר הַסֵּפֶר בְּאַמֶּת, הֲלֹא תּוֹרַת ה' הִיא בָּהּ אָנוּ הוֹגִים, וּבְאַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ תְּמִיד אָנוּ שׁוֹגִים. עַל כֵּן אָמַר לְבִי כִּי בְּוַדָּאִי, יֵשׁ לִיחֹס וְלְרִמּוֹ תַּחֲלָה שֵׁם אֱלֹקֵי, וּבְתוֹרַת חֲסֵד עַל עֲמָלִי וְטִרְחָתִי, אוֹסִיף בְּשִׁפּוּלֵי הַדְּבָרִים גַּם אוֹתִי:

כִּי הַשֵּׁם הַנִּקְבָּה הוּא "פְּרִדָּס רְמוֹנִים", רֵאשִׁי תִּיבּוֹת: פֶּשֶׁט רְמֵז דָּרָשׁ סוֹד הַקִּיּוּמִים בְּרְמוֹנִים הֵן מְצוּוֹת ה', וְרֵאשִׁי תִּיבּוֹת: פֶּרֶשׁ רְחִימֵי דָּוִד ס"ט אֶת הַרְמוֹנִים הֵן מְצוּוֹת ה'.

וְעַל צַד הַגִּימְטְרִיא חֲפֵשׁ וּמְצָא כִּי "פְּרִדָּס רְמוֹנִים" עוֹלָה בְּגִי: "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב" (690), וְכֵן עוֹלָה: "כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ", וְכֵן עוֹלָה: "אָנִי דָּוִד רְחִימֵי בֶן מְרִדְכִי הִי'ו'".

וְשֵׁם הַבְּאוֹר הַנִּלְוָה אֵלָיו "פְּרִי מְגִדִים" עוֹלָה בְּגִי: "הוּי" אֱלֹהֵיךְ מַחֲזִיק יְמִינֶךָ" (387), וְכֵן עוֹלָה: "דָּוִד רְחִימֵי הַק'".

וְזֹאת לְמוֹדְעֵי: כִּי בְּעַת הַגִּישֵׁי אֶת פְּרִדָּס רְמוֹנֵי עַל שְׁלַחַן מְלָכִים, הָעִיר אֶת תְּשׁוּמַת לְבִי רֵאשׁ יְשִׁיבַת הַמְּקַבְּלִים הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי בְּנִיָּהוּ שְׁמוּאֵלִי שְׁלִיט"א

אודות שם הספר "פרדס רמונים" כי שם גדול ועצום הוא, בהיותו קרוי על ידי רבנו הקדוש הורתו ולידתו בקדושה בשנת רפ"ב (שנת 1522 למניינם). למד אצל מרן הבית יוסף זצ"ל, הוסמך לדיינות על ידי רבינו יעקב בירב זצ"ל, נשא את אחות המקובל רבי שלמה אלקבץ זצ"ל, והיה רבם של רבינו האר"י ורבי חיים ויטאל ורבי אליהו די וידאש (בעל ה"ראשית חכמה") זצ"ל. וכתבו השל"ה הקדוש ומרן החיד"א זצ"ל שמקובל בידינו שרבינו הרמ"ק קיבל תורה מפי אליהו הנביא זכור לטוב. נפטר בכ"ג תמוז ש"ל בהיותו בן מ"ח שנה. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן. רבי משה קורדובירו (הרמ"ק) זיע"א על חבורו העצום בבאור תורת הקבלה ועקריתה, אותו חבר עוד בהיותו צעיר לימים בן כ"ו שנה.

ועל כן, ראיתי להביא לכבודו בראש ספרי מאמר תמציתי שכתבתי לעצמי בימי חרפי לפני רבות בשנים על ספרו "תמר דבורה" בבאור י"ג מדות של רחמים, והיה פמוס עמדי עד הגיעה פעת עתו לעלות על מכבש הדפוס.

ויהי רצון שיהא לו הדבר ל"דובב שפתי ישנים", למייעבד ליה רוח ניקח בשמי מרומים, ואף הוא ימליץ עלינו טוב בעליונים, שניזכה להשלים את פרדס הרמונים, בבאור תצ"ט המצוות הנותנים, להשקות למי ישע צמאים, מיין הרקח ומעסיס הרמונים. וגם בשוב נשמתנו לשמי מרומים, נזכה להתאבק בעפר הצדיקים והחכמים, ולהתעדר בזיו שכינת האל לעד ולעולמים. אמן כן יהי רצון.

תהלים קל"ח. וכתבו המפרשים הקדושים כי במזמור זה בא דוד המלך ע"ה להודות להקדוש ברוך הוא קבל עם ועדה על כל החסד והטוב שגמל ה' עמו, ועל שקיים לו הבטחתו ונתן לו המלוכה על אף שהיו הכל אומרים כי לא יזכה עוד למלוכה אחר שראו טלטלותיו וצרותיו הרבות. וה' בטובו פדאו מכולן, ונתן בו עוז ותעצומות להתחזק בעבודת הבורא ברוך הוא. ועל כן הודהו בכל לבו, בדעתו ובשכלו, בפיו ובלשונו, וביקשו שכשם שהחל להיטיב עמו ולמלאות חפצו, כן יהיה חסדו עמו כל הימים, וישלים את בקשתו בבנין בית הבחירה. ואף אני הדל מכוון שפי כפיו ולבי כלבבו והודאתי כהודאתו. ויזכנו ה' במהרה בבוא אליה וינון, אז נבנה לעולמים את בית הלבנון, ושם נעשה לו מעצי הלבונה אפריון, ועם ישראל לבטח בארצו ישכון, אמן נצח סלה ועד. "לדוד אודף בקל לבי, נגד אלהים אומרה, אשתחווה אל היכל קדשך ואודה את שמך".

הכותב וחותם, ראש חדש האורים (פסלו)  
שנת "כי נשגב שמו לבדו" (תשע"ג)  
ע"ה דוד בן מרדכי רחמי יצ"ו.

---

## באור י"ג מדות של רחמים על פי הספר הקדוש "תמר דבורה" לרבנו הרמ"ק הקדוש זיע"א

מי אל פמוף - מלך עלוב וסבלן שמיטיב ומשפיע ברכה לבריותיו על אף שמשתמשים בכך כנגדו, וממרים את פיו מולו, ואינו נוטל מהם הברכה בחזרה.

**נושא עוון - מפרנס ומחזיק ומחיה את המזיקים והמשחיתים שנבראו מעוונות ומפשעי החוטאים כנגדו, עד שישובו החוטאים בתשובה ויסור עוונם, ואינו מואס בהטבתם למרות רעתם.**

**ועובר על פשע - מוחל עוונותיהם של בניו, ומעביר ורוחץ את הפשעים והזהמה של עוונותיהם בעצמו ממש ולא על ידי מלאך.**

**לשארית נחלתו - חפץ תמיד בטובתם של בני ישראל שהם שארו ונחלתו, ובכל צרתם מצר ומצטער אף הוא עמם.**

**לא החזיק לעד אפו - מפר ומבטל את זעמו על פשעי ישראל על אף שלא שבו עדיו מדרך הרעה, ומתנהג עמם פעמים ברפות ופעמים בקשות, כשהכל הוא למענם ולטובתם.**

**כי חפץ חסד הוא - בשעה שמתעורר חלילה קטרוג על בניו זוכר הוא את זכותיהם ומעשיהם הטובים ומסתיר פניו ממעשיהם הרעים, ובזה ממתיק מעליהם את דינם ומרחיק מעליהם כל משחית ומקטרג.**

**ישוב ירחמנו - אוהב ומוקיר את החוטא ששב בתשובה באהבה שלמה וגמורה, אף יותר מאת הצדיק הגמור שמעולם לא חטא.**

**יכבש עוונותינו - טומן ומחביא את עוונותיו של האדם עד שיעשה תשובה ויכפר עליהם, ואלו את המצוות מפרים ומגדיל להרבות זכותיו של האדם.**

**ותשליך במצולות ים כל חטאותם - מקרב את השבים אליו בתשובה ואינו זוכר מאומה ממעשיהם הרעים, ותובע את עלבונם ונפרע מכל המצר להם.**

**תתן אמת ליעקב - מרחם על הבינוניים הנוהגים על פי הדין ואוחזים במדת האמת, ונוהג עמם בהטבה על פי דין כפי שנוהגים הם עמו.**

**חסד לאברהם - נוהג עם העושים לפנים משורת הדין בחסד וברחמים מרבים כשם שהם נוהגים עמו, ומיטיב עמם אף שלא מגיע להם, כמו אברהם אבינו ע"ה.**

**אשר נשבעת לאבותינו - משפיע ומעניק ונותן מאוצרותיו לאלו שאינם ראויים לכך בזכות אבותם שנשבע והבטיח להם.**

**מימי קדם - מזכיר ואוסף כל מעשיהם הטובים של בניו מימי קדם ובזה נעשים הם ראויים לקבלת השפע והברכה, על אף שכעת כבר אינם אוחזים בהם ואינם זכאים לכך.**

**“הלא כתבת לי שלישים במעצות ודעת, להודיעך קשט אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיד”** (משלי כ"ב, כ"א-כ"א)

הגאון הקדוש בעל ה"מצודת דוד" צ"ל בבאורו על ספר משלי, כותב כי פסוק זה מדבר אודות תורתנו הקדושה המשלשת בתבניתה, גדושה ומלאה בעצות חכמות ובעצות יקרות, ללמד ולהשפיל את האדם להבדיל בין האמת ובין השקר. ובזכותה לא יתגרא פן ידיחוהו מדרך הישר, כי יוכל להשיב תשובה נצחת למטעים ולמשלחים אותו מדרך האמת.

**ויקדה זו כבר נזכרה בדברי הנשר הגדול רבנו משה בן מימון (הרמב"ם) ז"ל**  
באמרו כי עקר דיני התורה הנם וכן כתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש (שמות דף פ"ב ע"ב) שתרי"ג המצוות הן תרי"ג דרכים ועצות לאדם היאך לא יסטה מדרכיו ימין ושמאל. עיין שם. **עצות נשגבות** מגדול העצה ורב העלילה, היאך לתקן הדעות ולישר המעשים. וכל אשר יחפץ לעבר את זה העולם בדרך נכונה, ורצונו להגיע בשלום לעולם הנצח, עליו לדבק במצוות ה' ובעצותיו, על מנת שיזכה לשכר הצפון לצדיקים לעתיד לבוא. שהרי מי הפתי להעלות על דעתו שיש לבוא ברוך הוא צריך כל שהוא במעשינו ובמצוותינו, הגשמיים או הרוחניים! והרי הקדוש ברוך הוא אין בו שום חסר כלל, וכל מה שעשה לא עשה אלא בשבילנו. אלא שכל מגמת התורה הקדושה ומצוותיה היא אך ורק בכדי להיטיב עמנו וכמאמר המפורסם של רבי חנניא בן עקשיא (מכות כ"ג ע"ב) "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". ועיין במהרש"א שם (בדבור המתחיל "תרי"ג מצוות") שביאר באורך ענין התרי"ג מצוות ושורשן ומהותן. ולמרות רוב חביבותם אין זה המקום והזמן להביאם. , ולפליט ולישר נתיבותינו במעגלי ישר, למען נזכה ונחיה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא.

**“אמר רב אדא: שש מאות ושלוש עשרה מצוות יש בתורה.”**

מאתים וארבעים ושמונה מצוות עשה כמנין האיברים שבאדם, שבכל יום ויום צועקים על האדם עשה אותנו כדי שתחיה ותאריך ימים.

ושלוש מאות וששים וחמש מצוות לא תעשה כמנין ימות החמה, שבכל יום ויום צווחת לאדם אל תעבר בי את העברה הזאת שלא תכריע אותך ואת העולם כלו לכף חובה”

(מדרש תנחומא, פרשת כי תצא)

**בהתבוננות מעמיקה על מאמר חז"ל זה, מגלים אנו בעצם שבורא העולם גנו וטמן את האדם כלו ואת הבריאה כלה בתוך תורתנו הקדושה. ואם נבקש לעמוד על טיבו של האדם ותכונותיו, עלינו פשוט להתבונן בתרי"ג המצוות המחיות ומקיימות אותו, וממילא נוכל להבין את טבעו ומהותו וראה בבית חדש (אורח חיים סימן מ"ז) שכתב שאם יעסוק אדם בתורה מתוך כוונה שלימה לקשר את כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו לתרי"ג המצוות בהן איבריו תלויים, אזי יזכה שכל גופו יהפך למרכבה לשכינה, והשכינה תשרה עליו כאן בארץ ממש ותאיר את כל גופו באור יקרות.**

כָּל קִיּוּמוֹ וְחִיּוּתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַיְהוּדִי הֵנָּה מִכַּח תַּרְיִיג הַמְצוּוֹת הַלְלוּ, וּבְהַעֲדָרָן חֲלִילָה תֵּאבֹד חַיּוֹת אֵיבָרָיו. מִטַּעַם זֶה בִּרְכוּת יִיחַ ע״ב. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָה שֶׁהֲרֻשְׁעִים אֵף בְּחִיָּהֶם קְרוּיִים מֵתִים, בְּהִיּוֹת שְׂאִינָם מְקִיָּמִים אֶת תַּרְיִיג הַמְצוּוֹת, וּמִמִּילָא הַחַיּוֹת הָרוּחָנִית שֶׁל אֵיבָרֵיהֶם נִפְסָקֹת. וְאֵף מוּם אֹז חֲלִי גּוֹפְנֵי בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו שֶׁל הָאָדָם יָכוֹל לְהַעֲדִי לְעֵתִים עַל פְּגָם אֹז חֶסֶר רוּחָנִי מְסִיָּם בְּאוֹתוֹ אֵיבָר בּוֹ הוּא לּוֹקָה, כְּמוֹבֵא בְּסִפְרֵי קִבְלָה וְחִסְדוֹת רָאָה בְּזוּהַר הַקְדוּשׁ (שְׁמוֹת דָּף פ״ב ע״ב) שֶׁלֹּכֵן בְּמַעֲמַד הָרַם סִינֵי שֶׁקִּיבְלוּ כּוֹלֵם אֶת מְצוּוֹת ה' נַעֲשׂוּ כּוֹלֵם בְּרִיאִים בְּאֵיבְרֵיהֶם וְלֹא הָיוּ סוּמִיָּן אֹז חֲרָשִׁים וְכִיּוּב״ז, בְּהִיּוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁלְמוֹת בְּתַרְיִיג הַמְצוּוֹת.

**וְכִבֵּר כָּתַב רַבֵּנוּ חַיִּים וַיִּטָּאֵל זִיעֵיָא בְּהַקְדָּמָה לְחַבְרוֹ "שֶׁעַר הַמְצוּוֹת" שֶׁכָּל אֶחָד מֵאֲתָנּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ נִיצוֹץ מִנְשָׁמוֹת גְּדוֹלוֹת, כָּל אֶחָד לְפִי גְדָלוֹ וְעִנְיָנוּ, אֶף כָּלֵנוּ חַיִּיבִים בְּקִיּוּם מַלְבַּד אוֹתָן שְׂאִינָן שְׂיִיכוֹת בּוֹ כִּלְל כְּגוֹן מְצוּוֹת הַשְּׂיִיכוֹת לְכַהֵן אֹז לְלוּי אֹז לְנָשִׁים בְּלִבָּד, אֹז מְצוּוֹת שֶׁלֹּא נִזְדַּמְנוּ לוֹ כְּגוֹן יָבוּם וְחֲלִיצָה וְכִיּוּב״ז, שְׁעֲלִיָּהּ יָבוּא בְּסוּד הַעֲבוּר לְפִי שְׁעָה לְצוּרֵךְ קִיּוּמָן. וְכֵן מְצוּוֹת שְׂאִינָן בִּיד הָאָדָם כְּגוֹן הַקְּרַבְנוּת שְׂאִינָן אֲלֵא בְּזַמָּן הַמְקַדֵּשׁ, שְׂאוֹתָן יִקְיִים אִיִּיָּהּ כְּשִׁיבְנָה בֵּית הַמְקַדֵּשׁ. וּמְכַל מְקוֹם מְסַתְבֵּר שֶׁגַם אוֹתָן חַיִּיב הָאָדָם לְהַשְׁלִים עַל יְדֵי דְבָרִים הַשְּׂקוּלִים כְּנִגְדָן (כְּגוֹן תְּפִילָה הַשְּׂקוּלָה לְקַרְבָן וְכִיּוּב״ז) וְעַל יְדֵי שִׁיעוּסוֹק בְּלִימוּד אוֹתָן הַמְצוּוֹת. כָּל תַּרְיִיג מְצוּוֹת הַתּוֹרָה כְּפִי לְהַשְׁלִים עַל יְדָן אֶת תְּקוּוֹן נִפְשָׁנוּ רוּחָנִי וְנִשְׁמָתָנוּ וּמְכַל מְקוֹם יִתְכַן שִׁירְדוּ נִיצוּצוֹת מְסוּיָימוֹת בְּמַטְרָה לְתַקָּן רַק מְצוּה פְּלוּנִית אֹז אֲלִמוּנִית, רַק בְּהִיּוֹת שְׂאִין הַדְּבַר בִּידְעֵתָנוּ לִכֵּן כּוֹלֵנוּ חַיִּיבִים בְּכָל תַּרְיִיג הַמְצוּוֹת. וּמְכַל מְקוֹם אִם יְדוּעַ לְאָדָם עַל מְצוּוֹת מְסוּיָימוֹת שֶׁבְּעוּרָן יִרַד לְעוֹלָם וְדָאֵי שְׁעֲלִיו לְהַזְהֵר בְּהוֹן בְּיוֹתֵר וְלַהֲקַפִּיד עַל קִיּוּמָן בִּיתֵר שְׂאוֹת, כְּמִבּוּאֵר בְּאוּרֵךְ בְּשַׁעַר הַגְּלִילוֹת (הַקְּדָמָה י״א). וּבְהַעֲדָר אַחַת מֵהַמְצוּוֹת נִמְצָא שְׁעוֹלָה הָאָדָם חֶסֶר לְעוֹלָם הָעָלְיוֹן, וּמְכָרָח לִירֵד שׁוּב בְּגִלְגוּל לְהַשְׁלִים אֶת אוֹתָהּ הַמְצוּוָה שֶׁחֶסֶר. וְלִכֵּן גַּם מְצוּוֹת שֶׁהֵנּוּ בְּגִדָר כְּגוֹן מְצוּוֹת צִיצִית שְׂאִינָה אֲלֵא לְמִי שִׁישׁ לוֹ אַרְבַּע כְּנָפוֹת בְּבִגְדוֹ וְכִיּוּצָא בְּזוֹהַר. רְשׁוּת, אֹז שְׂאִינָן חֲלוֹת עַל הָאָדָם אֲלֵא כְּגוֹן מְצוּוֹת שִׁלּוּחַ הַקֵּן וּמְצוּוֹת פִּירוּק מִשָּׂא וְכִיּוּצָא בְּזוֹהַר. בְּהַזְדָּמָן, גַּם אוֹתָן יֵשׁ לְאָדָם לְהִתְאַמֵּץ וְלְהַשְׁתַּדֵּל לְרַדְף אַחֲרֵיהֶן לְקִיָּמָן לְטוֹבַת הַשְּׁלָמַת תְּקוּוֹן נִשְׁמָתוֹ בְּזוֹהַר הָעוֹלָם.**

**וְהֵנָּה יְדוּעִים הֵם דְּבָרֵי אִימֵרַת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּמַסְכַּת אֲבוֹת (פֶּרֶק ב' מִשְׁנֵה ה'). חֲז״ל הַקְּדוֹשִׁים שְׂאִין בּוֹר יָרָא חֲטָא, וְלֹא עִם הָאֲרָץ חָסִיד, וְאִם לֹא יִלְמַד אָדָם אֶת מְצוּוֹת הַבּוֹרָא וְעַצּוֹתָיו אֵיךְ יִדַּע מָה טוֹב וּמָה רַע, וּמָה מִתֵּר וּמָה אָסוּר? וְכַפִּי רָאָה סִפְר "מַחְמַדֵי הַתּוֹרָה" (עֲמוּד רִי"ד). וְעוֹד עֵינֵי בְּדַבְרֵי הַגְּדוֹלִים "לְמִרְוֹן הַחִיד" אֵא זִיעֵיָא (מַעֲרַכַת סִפְרִים סוּף אוֹת מ״) שֶׁהִגָּאוּן הַרְדַּב״ז זְצ״ל הִיָּה נוֹשֵׂא בְּתַנְמִידוֹת בְּאִפְנוֹדָתוֹ קוֹנְטֵרַס קֶצֶר שְׁחִיבֵר בְּעֵינֵי רַמְזֵי תַּרְיִיג הַמְצוּוֹת וְהִיָּה מַעֲיִין בּוֹ בְּכָל עַתָּה. שְׁמִסְפָּר עַל הַגְּהִי"ק בְּעַל הַיְדְּבָרֵי חַיִּים" מִצָּאָנוּ זִיעֵיָא שְׁעוֹד בְּשַׁחַר נְעוּרָיו כְּבָר הָיָה בְּקִיא בְּכָל תַּרְיִיג מְצוּוֹת הַתּוֹרָה וּפְרָטִיָּהּ בְּצוּרָה מְפֻלְאָה, וְכִשְׁנִשְׁאֵל לְפֶשֶׁר הַדְּבַר עֵנָה: "וְכִי פִיֶּצֵד יָכוֹל חֲלִל נֶאֱמָן לְשָׂרַת בְּצָבָא הַמְּלֻדָּ מִבְּלִי לִידַע אֶת כָּלֵי הַצָּבָא וְחֻקֵּיהֶם?!". לְלַמְדָנוּ אֶת גְּדָל הַחַיּוּב הַמְּטָל עָלֵינוּ לְלַמֵּד וְלְהַבִּין הֵיטֵב כָּל מְצוּוָה מִמְצוּוֹת הַתּוֹרָה בְּאֵר הֵיטֵב אִמְנָם כְּבַר כָּתַב רַבֵּינוּ הַרְמַב״ם ז״ל בְּסִפְרוֹ "מִוְרָה נְבוּכִים" (חֲלֵק ג' פֶּרֶק מ״ח) שֶׁמְלַבַּד טַעְמֵי הַמְצוּוֹת הַמְּסוּרִים וְהַמְּקוּבָלִים בִּידְעֵנוּ, יִשְׁנָם טַעְמִים נוֹסְפִים רַמִּים וְנִשְׁגָבִים מַעֲבֵר לְהַשְׁגָתָנוּ וּבִינְתָנוּ, וְכִל מְצוּה יֵשׁ בָּהּ אֶת הַתּוֹעֵלַת וְהַחִיוּנוּת לְתִיקוּן נַפְשׁוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם. אֲלֵא שְׂאוֹנוּ אֵינְנוּ מְשִׁיגִים טַעְמָן, וְעוֹבְרוֹנוּ הֵן חֲכָק. וְהַסְכִּים עִמוֹ רַבֵּינוּ הַרְמַב״ן ז״ל בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (דְּבָרִים כ״ב, ו'). וְזוֹהוֹ שְׂנֵאֲמַר בְּתַהֲלִים (פ״א, ה'): "כִּי חֲק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, מִשְׁפֵּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב" שְׁעַם יִשְׂרָאֵל חַיִּיבִים בְּקִיּוּם הַמְצוּוֹת חֲכָק בְּלֵא טַעַם, אֹלָם לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְדָאֵי שְׂכוּלָן מִשְׁפֵּט יִשְׂרָאֵל וְסִבְרָה נְכוֹנָה לְתִיקוּן הָעוֹלָם. וְהַרְהִי"ק רַבֵּי בְּרוּךְ מִמַּעַז״בּוֹז׳ זִיעֵיָא (בְּסִפְר "בּוֹצִינָא דְּהוֹרָא", עוֹבְדָה אוֹת י״ז) הַמְּלִיץ עַל כֵּךְ אֶת הַפְּסוּק (תַּהֲלִים קְלִיָּח, ב'): "כִּי הַגְּדַלְתָּ עַל כָּל שְׂמֵךְ אִמְרַתְךָ" שְׂאִמְנָם כּוֹוֹנוֹת וְיִחּוּדִים בְּשְׁמוֹת קוֹדֵשׁ בְּמְצוּוֹת הֵן דְּבַר גְּדוֹל וְעַצוּם, אֹלָם הַכוֹוֹנָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה הִיא "אִמְרַתְךָ", לְקִיָּים אֶת אִמְרַת הַבּוֹרָא וְגוֹזִירָתוֹ.**

**עוֹד רָאָה שַׁעַר הַגְּלִילוֹת הַקְּדָמָה י״א. כָּתַב רַבֵּנוּ חַיִּים וַיִּטָּאֵל זִיעֵיָא שְׁכָּשֵׁם שְׁחִיּוּב עַל הָאָדָם לְקִיָּים אֶת כָּל תַּרְיִיג הַמְצוּוֹת בְּמַעֲשָׂה, כְּדֵי חַיּוּב עָלָיו לְקִיָּמָן בְּדַבּוּר**

ובמחשבה, דהינו בלמוד כל התרניג מצוות ובהתבוננות בטעמיהן. ואם לא קים את שלוש הבחינות הללו בשלמותן יצטרף לחזר לעולם בגלגול עד שישלים את עצמו בכך.

והנה ידוע שתורתנו הקדושה שקבלנו בהר סיני נתנה בארבעה רבדים: בפשט, ברמז, בדרש ובסוד ואף בכל אחד מהם יש את ארבעת הרבדים, דהיינו פשט שבפשט, דרש שבפשט, רמז שבפשט וסוד שבפשט. וכן בדרש וברמז ובסוד. וראה עוד בשער מאמרי חז"ל מרבינו האריז"ל שהביא שגם הפשט שבידינו כיום אינו הפשט האמיתי, רק לפני חטא אדם הראשון היה יתר עמוק, וכן שאר הרבדים. עיין שם ותהנה. . וכל רבד נתן לבאור

ולפרוש בשבעים פנים ואפנים כן הובא בזוהר הקדוש (בראשית דף מ"ז ע"א) ובמדרש רבה (במדבר פרק י"ג). וראה שם שאמרו שלכן התורה נמשלה ליין ש"יין" בגימטריא שבעים כנגד שבעים הפנים שלתורה. , כשהכל נמסר למשה רבנו ע"ה בהר סיני, ומשם הלאה לדורי דורות. ואף מה שעתיד תלמיד ותיק לחדש כבר נמסר ונתן למשה בסיני כן אמרו במדרש רבה (פרק י"ט). וראה בגמרא במנחות (כ"ט ע"ב) במעשה במשה רבינו ע"ה שהראהו הקב"ה את רבי עקיבא וחלשה דעתו על שלא ידע מה שרבי עקיבא ידע, ואם כן לכאורה הדבר סותר את הדברים הנ"ל שהכל ניתן למשה בסיני?! ועיין ב"עץ יוסף" שם שביאר שאמנם נמסרו למשה רבינו כל הדינים של התורה שבעל פה, אולם הדרשות והמקומות מהם נלמדים אותם הדינים זה לא נמסר למשה רבינו ע"ה, אלא רק לאחר מכן באו החכמים והתנאים וגילום. ועוד עיין ב"עיון יעקב" שם מה שכתב לבאר במעשה הנ"ל, ובדברי רבינו בעל "אור החיים" הקדוש על התורה (ויקרא פרק י"ג). ואכמ"ל. . ואת כלם יש חיוב על האדם ללמד ולהשלים בהם את נפשו רוחו ונשמתו, ואף לחדש את החדושים השיקים לשרש נשמתו ומכל מקום יש סדר למשנה ולא ישלח אדם ידיו לקדשים בטרם הגיע לדרגה הראויה לכך. ראה מה שכתב בזה מרן הגר"ע יוסף שליט"א בשו"ת יחווה דעת (חלק ד' סימן מ"ז). . ולכן אל תתמה אם תראה מחלוקות או סתירות בבאורי התורה ומצוותיה, שהרי ארבעה רבדים יש בה, ובכל רבד ארבעה רבדים נוספים, ושבעים פנים בכל אחד ואחד, ואין ראוי זה פראי זה. רק הצד השונה שבהם ראה חגיגה (ג' ע"ב) שדרשו כן על הפסוק (קהלת י"ב, י"א): "נתנו מרועה אחד". שכלם אל אחד נתנו ופרנס אחד אמרן.

והנה בחבור זה קבצו בסיעתא דשמיא בפנדק אחד מכלול ארבעת הרבדים הנזכרים על כל מצוה ומצוה ומצוות התורה, כך שאם יזכר אדם את לבו ויטהר רעיוניו, וישים את עקר מגמתו בלמודו זה להיות בבחינת "לומד על מנת לקיים", ממילא יזכה להטעים את נשמתו מכל ארבעת רבדי התורה, ולקרבה ליוצרו בדביקה ובחשיקה בדחילו ורחימו ודחילו בעולם הזה ובעולם הבא.

ודע, כי על אף שפמה וכמה סדרים שונים הובאו בראשונים ובאחרונים ברשימת תרניג המצוות ובבאורן כן נחלקו רבינו הרמב"ם ז"ל ורבינו הרמב"ן ז"ל ועוד באופן מניית מצוות התורה, וכל אחד גם סידרן בדרך שונה. , וכל אחד טעמו ונמוקו עמו, מכל מקום אנו בחרנו לסדרן על סדר פרשיות התורה כמעשה רבנו חיים ויטאל זיע"א בספרו "שער המצוות", ולדעת "ספר החנוך" המיחס לרבי אהרן הלוי זיע"א.

ועיני לשמיא נטלית, שנזכה לברך על המגמר בבאור כל תרניג המצוות על הדרך הנ"ל מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וסיעתא דשמיא לנו ולכל אחינו בית ישראל אמון כן יהי רצון.

## מצוה א': פריה ורביה

כמו שכתוב: (בראשית א', כ"ח).

"ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה".

## לפשוטו של מקרא

מצוות עשה מן התורה על כל איש מישראל לישב את העולם בבנים ובנות, שבתוך מקיים הוא את מעשי ה' וממשיכם כן בארו במשנה (גיטין מ"א ע"ב) שלא נברא העולם אלא כדי שיישבוהו בני האדם, ככתוב (ישעיה מ"ה, י"ח): "לא תהו בראה, לשבת יצרה". ראה בפירוש רש"י ז"ל שם. מצוה זו חלה אף ורק על הגברים ולא על הנשים כד למדו בגמרא (יבמות ס"ה ע"ב) מהפסוק "מלאו את הארץ וכבשוה" – איש דרכו לכבוש, ואין אשה דרכה לכבוש. ולכן רק האיש מצווה על פרו ורבו ולא האשה. ומכל מקום, עיין במגן אברהם (אורח חיים סימן קנ"ג ס"ק ט') שכתב בשם התוספות (גיטין מ"א ע"ב) שעל אף שפטורה היא ממצוות פרו ורבו, מכל מקום מצווה היא ב"לשבת יצרה". , ולא יוצא האדם ידי חובת המצוה עד שיביא בן ובת.

חובת המצוה חל על האדם כפי שאמרו חז"ל (אבות פרק ה' משנה כ"א): בן שמונה עשרה לחופה. וכן פסק בשלחן ערוך (אבן העזר סימן א' סעיף ג'). והרמב"ם ז"ל בהלכותיו (הלכות אישות פרק ט"ו סעיף ב') כתב שהגיל הראוי הוא גיל שבע עשרה. ומכל מקום הכל מודים שמצוה להקדים עוד לפני זה. אלא שכל מקרה לגופו, וכבר דנו באחרונים מה הדין למעשה בימינו, עיין ספר "מנהג ישראל תורה" חלק ה' מה שכתב באורך בזה. מרגע שמגיע לפרקו לישא אשה, ואף לאחר שקיים את המצוה כהלכתה, עדין מצוה הוא מדברי סופרים להוסיף ולהמשיך בה ראה יבמות ס"ב ע"ב. , כמאמר קהלת י"א, ו'. הכתוב: "בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך".

נאמר חגיגה י"ב ע"ב. בגמרא: לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, ישעיה מ"ה, י"ח. שפיראמר: "לא תהו בראה, לשבת יצרה". דהינו שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם במטרה שיפרו וירבו בו, ויישבו אותו. נמצא, שכל העוסק במצוה נעלית זו הרי זה נעשה שבתו במעשה בראשית ובבריאת העולם, שכתב רש"י ז"ל מסייע להקב"ה בקיום העולם ובהמשכותו. ואמרו אימרת רבי אסי ביבמות ס"ג ע"ב. בגמרא: אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבגוף. במסכת נדה י"ג ע"ב. והסביר רש"י ז"ל שבשמים ישנו אוצר גדול של נשמות העומד מבריאת

העולם, וּמְמַנּוּ מוֹצְאוֹת וַיּוֹרְדוֹת נְשָׁמוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה, וְעַד שֶׁלֹּא יִתְרוֹקֶן אוֹתוֹ אוֹצֵר וַיִּרְדּוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת לְעוֹלָם לְהַשְׁלִים תְּקוּנָן עָלֵי אֲדָמוֹת לֹא יִגִּיעַ מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וְרֹאה מֵה שֶׁהֵבִיא בְּשַׁעַר הַפְּסוּקִים (וַיִּשְׁעִיָּהוּ סִימָן נִיט) מֵרַבִּינוּ הָאֲרִיז"ל עַל הַפְּסוּק "וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁבֵי פֶשַׁע בִּיעֻקֵּב נֹאם ה' שְׂרָאשִׁי הַתִּיבּוֹת שֶׁל "גּוֹאֵל וְלִשְׁבֵי פֶשַׁע" יוֹצֵא גּוֹי"ף לְרִמּוֹ לְכַךְ שֶׁלֹּא יִבּוֹא לְצִיּוֹן הַגּוֹאֵל עַד שֶׁיִּכְלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגוֹף וַיִּבּוֹאוּ עַל תִּיקוּנָן בְּתִשׁוּבָה. וְעוֹד הֵבִיא שֵׁם כַּמָּה רִמּוּזִים מֵעֵינָן זֶה וְאֶכְמ"ל. נִמְצָא שֶׁגֵּאֲלֵתָנוּ תְּלוּיָהּ בְּמִצְוָה נְעִלִית זו, וְשֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה זוֹ הָרִי זֶה מִמְּקַרְבֵי הַגֵּאֲלָה.

**עוֹד דָּרְשׁוּ חֲכָמִים** אִימֵרַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בִּיבְמוֹת שֵׁם, מִמָּה שֶׁהִסְמִיכָה הַתּוֹרָה אֶת מִצְוֹת "פְּרוּ וּרְבוּ" לְאִזְהָרָה "שׁוֹפֵךְ דַּם הָאָדָם בְּאָדָם דְּמוֹ יִשְׁפֹּךְ". וְעֵינָן בְּגִמְרָא שֵׁם עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים נוֹרָאִים עַל הַמוֹשֵׁךְ יָדוֹ מִמִּצְוָה זוֹ. וְרֹאה עוֹד בְּסֵפֶר הַקְּדוֹשׁ "שְׁעָרֵי קְדוּשָׁה" שֶׁכָּתַב שֶׁהַמִּתְבַּטֵּל מִמִּצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה בְּמִזִּיד בְּעוֹלָם הַזֶּה לֹא יִחִיָּה לְעוֹלָם הַבָּא רַחֲמָנָא לִיצְלוּ. שֶׁכָּל הַמִּתְבַּטֵּל מִמִּצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, וְנִמְנָע מִלְּשֹׂא אִשָּׁה וּמִלְּהִבִּיא יְלָדִים לְעוֹלָם, נִחְשָׁב הַדָּבָר כְּאִלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים בְּמִסְכַּת נְדָה י"ג ע"ב. ה' יִשְׁמְרֵנוּ וַיִּצִילֵנוּ. וְקַל וְחֹמֶר עַד כְּמָה גְדוֹל עֲנֻשָׁם שֶׁל אוֹתָם פּוֹשְׁעִים הַשׁוֹלְחִים יְדֵיהֶם בְּעֵבְרֵיהֶם לְהַרְגֵם בְּמַעֲוֵי אִמָּם מֵה שֶׁנִּחְשָׁב כְּרָצַח, וְהָעוֹשֶׂה בֶּן הָרִי זֶה חַיֵּב מִיתָה בְּיַדֵי שְׂמַיִם וְרֹאה בְּרַמְב"ם (הַלְכוֹת מַלְכִים פֶּרֶק ט) שֶׁכָּתַב שֶׁבְּדָבָר זֶה דִּין הַגּוֹי חֲמוּר מִדִּין יִשְׂרָאֵל, שֶׁבֶן נָח שֶׁהָרַג עוֹבֵר בְּמַעֲוֵי אִמּוֹ נִהְרַג עַל כֵּךְ בְּבֵית דִּין, מֵה שֶׁאֵין כֵּן יִשְׂרָאֵל שְׁחִיב מִיתָה בְּיַדֵי שָׁמַיִם.

**וְרֹאה בְּזֵהַר הַקְּדוֹשׁ** פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת דָּף ג' ע"ב. שֶׁכָּתַב: "יִשְׁנֵם בְּנֵי אָדָם הַהוֹרְגִים אֲנָשִׁים זָרִים, אֲבָל זֶה בָּא וְהוֹרַג אֶת בְּנוֹ שְׁלוֹ, שֶׁזֶה חֲמוּר וְשֶׁפֶל עֲשֵׂרֶת מוֹנִים. וְעַל כֵּךְ אִמְרָה הַתּוֹרָה: שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בְּאָדָם - דְּמוֹ יִשְׁפֹּךְ" עַד כָּאן לְשׁוֹן קְדוֹשׁ.

## רִמּוֹת הַפְּתוּב - תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים

**יְדוּעַ** וּמִפְּרָסָם הַדָּבָר שֶׁהָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת הַקְּדוֹשִׁים הָיוּ עֲקָרִים. וְחֲכָמֵינוּ ז"ל בְּתַלְמוּד מְבַאֲרִים סִבַּת הַדָּבָר בְּהִיּוֹת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לְתַפְלָתוֹ שֶׁל הַצְּדִיקִים, לְכֹן מִיִּסֵּר הוּא אוֹתָם בְּזֵה שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהֶם יְלָדִים בְּכַדֵי שִׁיתְפַּלְלוּ אֱלֹהֵי וַיִּוְשִׁיעֵם יְבִמוֹת ס"ד ע"ב. וְרֹאֵינוּ לִפְנֵי זְמַן רַב בְּאוּר נִפְלָא לְדָבָר, שֶׁלְּכַאוּרָה מְדוּעַ בָּחַר הַקְּב"ה דְּוָקָא בְּיִסּוּרֵין כְּגוֹן אֵלּוּ כְּדֵי לְגַרֵם לָהֶם לְהַתְפַּלֵּל אֱלֹהֵי? וְכִי אֵינּוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָם עֲנִיִּים, אוֹ חוֹלִים אוֹ כָּל דָּבָר אַחֵר?

**וְהַתְּשׁוּבָה** עַל כֵּךְ שֶׁבְּאֲמַת אִם הָיוּ הָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת הַקְּדוֹשִׁים מְקַבְּלִים יִסּוּרֵין כְּגוֹן אֵלּוּ - הֵם לֹא הָיוּ מְטַרְיָחִים אֶת הַקְּב"ה לְשִׁנוֹת אֶת סִדְרֵי הַבְּרִיאָה בְּעֵבּוֹר פְּרִיָּסָתָם אוֹ בְּרִיאוֹתָם, וְלֹא הָיוּ מְבַקְּשִׁים עַל כֵּךְ כָּלֵל, שֶׁכֵּן אֵלּוּ דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְחוֹלְפִים (!!!) מֵה שֶׁאֵין בֶּן הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת שֶׁהֵם עֲקָר מְעַשְׂוֵי הַטּוֹבִים שֶׁל הָאָדָם כֵּן אִמְרוּ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (בְּרַאשִׁית פֶּרֶק ל'): עֵיקַר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים מְעַשִּׂיהֶם הַטּוֹבִים, וּבִאֲרוּ בְּמִפְרָשִׁים שֶׁהַתּוֹלְדוֹת שֶׁל הָאָדָם הֵם עֵיקַר זְכוּיוֹתָיו לְעוֹלָם הַבָּא. , וּבְלַעֲדֵיהֶם חֲשׁוֹב הָאָדָם כְּמֵת כֵּן אִמְרוּ בְּנִדְרִים (ס"ד ע"ב): אַרְבַּעַת חֲשׁוֹבִים כְּמֵת: עֵנִי, מִצּוֹרַע, סוּמָא וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בְּנִים. , עַל כֵּךְ רָאוּ גַם רָאוּ הָאֲבוֹת הַקְּדוֹשִׁים חוֹבָה קְדוּשָׁה לְהַתְפַּלֵּל וּלְזַעַק לְהַקְּב"ה עַד שֶׁיִּשְׁמַע אֶת תְּפִלָּתָם וַיִּוְשִׁיעֵם. מְכַאֵן לְמִדַּת עַד כְּמָה גְדוֹלָה וְחֲשׁוֹבָה הִיא מִצְוָה זוֹ בְּעֵינֵי הָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וּבְעֵינֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.



## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

רַבִּים מְאַחֲרוּנֵי זְמַנְנוּ הֶעָלוּ בְּסִפְרוֹתֵם אֶת הַנְּדוֹן הַסְּבוּךְ בְּעֵינֵי הַהִפְרָיָה הַמְּלֵאכּוֹתִית שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה לְאַחֲרוֹנָה בְּעוֹלַם הַרְפּוּאָה, הַאִם הַדְּבָר מִתְּרֵי? וְאִם כֵּן בְּאִיזָה אִפֹּן, וְהַאִם נִחְשָׁב שְׂמֻקְיָמִים בְּגִי הַזּוּג בְּאִפֹּן זֶה אֶת מִצְוֹת "פְּרוּ וּרְבוּ"?

וְלִהְלַכְהָ אָמַנְסָם יִשְׁנֶם מִהֶאֱחָרוּנֵים הָאוֹסְרִים אֶת הַדְּבָר מִכַּמָּה טְעָמִים כּוּן הֵעֵלָה הַגֵּאוֹן בַּעַל הַ"מִּשְׁפָּטִי עוֹזִיאֵל" (חֵלֶק אֲבֹן הַעוֹר סִימָן י"ט) שֶׁהִדְבֵּר אֲסוּר מִן הַדִּין, וְשֶׁאִם אֵם עֲשׂוּהוּ אִין הַעוֹבֵר נִחְשָׁב כְּבוֹן הַבַּעַל. וְכוּן הַסִּיק בְּשׁוֹ"ת "תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה" חֵלֶק ב' (חֵלֶק אֲבֹן הַעוֹר סִימָן ד'). , אִוְלָם לְמַעֲשֵׂה הַדְּעָה הַרְוֹחַת בְּקָרֵב רוֹב הַפּוֹסְקִים שֶׁזּוּג שְׂעֵבְרוּ עֲלֵיהֶם שְׁנַיִם רַבּוֹת שֶׁלֹּא נִפְקְדוּ יֵשׁ לְהַתִּיר לָהֶם לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָר בְּכַפּוּף לְכַמָּה תְּנָאִים הַלְּכֵתִיִּים וּבְמַעְקָב צָמוּד שֶׁל תְּלִמִיד חָכֵם מוֹרָה הוֹרָאָה, וּבְכַךְ נִחְשָׁב לָהֶם שְׂמֻקְיָמִים הֵם אֶת מִצְוֹת "פְּרוּ וּרְבוּ" בְּדַת וְכַדִּין כּוּן כֵּתֵב בִּ"מִנְחַת יַצְחָק", וְכוּן הֵעֵלָה בִּ"יֵבֵיעַ אִוִּמֵּר" חֵלֶק ב' (חֵלֶק אֲבֹן הַעוֹר סִימָן א') לְהַתִּיר אַחַר עֶשֶׂר שָׁנַיִם שֶׁלֹּא נִפְקְדוּ וְנִיסוּ בְּדַרְכֵי אַחֲרוֹת לְלֹא הוֹעִיל, וּבְכַךְ עוֹלָה לָהֶם שְׂקִימוֹת מִצּוֹת פְּרוּ וּרְבוּ, וּבִלְבַד שִׁיחִיָּה בַּהֲשַׁנְחָה מִכַּמָּה חֲשׁוֹת עֵינֵי שֶׁם בְּמָה שִׁכְתֵּב. וְכוּן כֵּתֵב בְּשׁוֹ"ת "שִׁבְט הַלּוּי" לְהַגְאֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל הַלּוּי וְאִזְנֵר שְׁלִיט"א (חֵלֶק ט' סִימָן ר"ט).

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר מִצְוֹת פְּרוּ וּרְבוּ עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה רֵאָה שֶׁעַר הַגִּילְגוּלִים (הַקְּדָמָה י') מָה שִׁכְתֵּב בּוֹזָה. וְעוֹד עֵינֵי שֶׁם שֶׁהִבִּיא שֶׁהָאֵב מַעֲנִיק לּוֹלֵד אִוִּר מְקִיף וְהַאִם מַעֲנִיקָה לוֹ אִוִּר פְּנִימִי, וְכוּנּוֹדֵל טַהֲרַת כּוּוֹנָתָם בְּאוֹתָהּ הַעַת כֵּךְ זֹכִיִם לְמִשׁוּךְ לּוֹלֵד נִשְׁמָה זָכָה וְגִבּוּהָה, וְגִדּוּלָה הַשְּׁפַעַת כּוּוֹנָתָה הָאֵב מִכּוּוֹנָתָה הָאֵם. עֵינֵי שֶׁם מָה שִׁכְתֵּב בּוֹזָה. וְעוֹד עֵינֵי בְּמָה שִׁכְתֵּבְנוּ בּוֹזָה בְּסִיעֵתָה דְּשִׁמְיָה לְקַמֵּן (מִצְוָה ל"ג) בְּמִצְוֹת כִּיבוּד אֵב וְאִם. **בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל** שֶׁהִבִּיא כִּי מִצְוָה נְעֻלִית זֹה הִיא מִהֶמְצוּוֹת הַמְּזַכּוֹת אֶת הָאָדָם בְּזִכְיֹת רַבּוֹת לְעֵתִיד לְבוֹא, שֶׁכֵּן בְּעַת הוֹרְדָת הַנְּשִׁמָּה לְעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי הָאָב וְהָאִם מַעֲנִיקִים הֵם לְוֹלֵד חֵלֶק מִנְּשִׁמָּתָם, הַמְּשִׁתֵּתֵף עִמּוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו וּמְסִיעֵ בְּגִדּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה רֵאָה עוֹד בְּסִפְרֵ טַעֲמֵי הַמִּצְוֹת (פְּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית) שֶׁהִבִּיא מִרְבִּינוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁעַד גִּיל עֶשְׂרִים הַהוֹרִים הֵם הַמַּעֲנִיקִים לְיֵלֵד אֶת הַכֻּלִּים הַרוּחָנִיִּים הַנִּצְרָכִים לוֹ לְהַתְּעַלּוֹת בַּעֲבוּדַת ה', וּמֵאִז כִּבְר מִשְׁתַּלֵּם וּמִמְשִׁיךְ הוּא בַּעֲצָמוֹ עִם מָה שֶׁבִידוּ. . נִמְצָא, שֶׁגַּם לְאַחַר פְּטִירַת הָאָדָם - עֲדִין מִמְּשִׁיךְ הוּא לְצַבֵּר לְעִצְמוֹ זְכִיֹּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים עַל יְדֵי גוֹף יְלָדִיו. וְזֶהוּ סוּד הַפְּסוּקִים שְׁמוֹת ל"ד, ז'. וְרֵאָה בְּרַמְבַּ"ן ז"ל שֶׁם שֶׁהִבִּיא סוּדָם שֶׁל דְּבָרִים וְאִכְמ"ל. וְעַל זֹה הַדְּרָךְ גַּם כֵּן יֵשׁ לְבַאֵר אֶת מֵאֵמֶר חז"ל "בְּרֵא מִזְכָּה אֲבֵא" (פִּירוּשׁ: הֵבֵן מִזְכָּה אֶת הָאֵב), שֶׁנִּשְׁמַת הָאֵב גַּם כֵּן מִשְׁתַּתְּפָת בְּמַעֲשֵׂי הַבֵּן. **"פִּקְד עוֹן אֲבוֹת עַל בְּנֵים"**, וְזֶהוּ גַּם כֵּן הַטַּעַם לְנִבּוּאֹת יְרֵמְיָה בְּעֵינֵי יֵרֵמְיָה ל"א, כ"ח. שֶׁם אִוִּמֵּר הַנְּבִיא שֶׁפַעֲמִים שְׂרוּאִים אִנוּ בְּנֵים הַלּוֹקִים בַּעֲוֹן אֲבוֹתָם, אֵךְ לְעֵתִיד לְבוֹא לֹא יֵהָא כּוּן, אִלֵּא אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ יִמוֹת, שֶׁכֵּן מְבוֹאֵר בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא חוֹזְרוֹת כָּל חֵלְקֵי הַנִּשְׁמוֹת לְהַתְּאָגֵד וְלְהַתְּאָחֵד כָּל אַחַת לְשׁוֹרְשָׁהּ וְאִף בֵּין אֵב לְבוֹן פַּעֲמִים שֶׁלֹּא יֵהָא יוֹתֵר קֶשֶׁר, וּמִמִּילָא לֹא יֵהָא אָדָם לּוֹקָה אִלֵּא בַּעֲוֹנוֹ שֶׁלוּ בִּלְבַד. **"אֲבוֹת אֲכָלוּ בָּסֵר וְשָׂיִן תִּקְהִינָה"** בְּנֵים תִּקְהִינָה".

## מצוה ב': המילה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (בראשית י"ז, י')

"הַמּוֹל לְךָ כָּל זָכָר".

### לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה כֵּן לַמְדוּ בַגְמְרָא בְּקִדּוּשֵׁי (כ"ט ע"א) שְׁעִיקָר הַמִּצְוָה הַיָּדוּקָא עַל הָאֵב  
וְלֹא עַל הָאֵם וְלֹא עַל אֶחָד אַחֵר, וְזֶה נִלְמַד מִמָּה שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית כ"א, ד'): "וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת  
יִצְחָק כַּאֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ אֱלֹקִים" – אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ. וּמִכֵּל מְקוֹם אֵם לֹא מִלְּאֵב אוֹתוֹ הָאֵב אַחֲרָאִים בֵּית  
הַדִּין שֶׁבְּמִקּוֹם לְמוֹלוֹ, וְאֵם לֹא – לְכַשִּׁיגְדֵל מִחוּיֵב הוּא לְדַאֲוֵג לְמִילַת עֲצֻמוֹ. רֵאָה שְׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה  
סימן רס"א) וּבְנוֹשָׂאֵי כְּלִיּוֹ מָה שֶׁכָּתוּב בְּזֶה. עַל הָאֵב לְמוֹל אֶת בְּנוֹ בְּהִגִּיעוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית  
כ"א, ד'): "וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בֶּן שְׁמוֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ אֱלֹקִים". וְרֵאָה בְּזוֹהַר הַקְּדוֹשׁ פֶּרֶשֶׁת  
תּוֹרִיעַ (דף מ"ד ע"א) שְׁבִיאָר הַטַּעַם עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד שֶׁרָצָה הַקָּב"ה שֶׁתִּעֲבֹר עַל הַיֶּלֶד שֶׁבֶּת אַחַת מִחַיִּיו וַיְהִי  
בְּעַל נֶפֶשׁ וְרַק אִזּוֹ יִמּוֹל. וְכִבֵּר נִתְפָּרֵס גִּילּוּיֵם הַמִּדְּהִים שֶׁל הַמִּדְּעָנִים בְּשָׁנִים אַחֲרֵי הַנִּשְׁבָּע וַיְהִי  
הַשְּׂמִינִי לְהוֹלֵדֵת הַחוּלְדֵת יֵשׁ אֶת אַחוּזֵי קְרִישֵׁת הַדָּם הַגְּבוּהִים בְּיוֹתֵר, וּמִמִּילָא גַם מִבְּחִינָה רְפוּאִית אֵין  
זְמַן מֵתָאִים יוֹתֵר לְקִיּוּם מִצְוָה נְעֻלִית זוֹ. לְיוֹם הַשְּׂמִינִי לְלִידָתוֹ, וְרַבּוֹ פְּרֻטִיָּה וְעִנְיָנִיָּה  
הַיָּאָדָּ יוֹצְאִים יְדֵי חוּבַת הַמִּצְוָה פְּרָאוּי. קִיּוּם מִצְוָה זוֹ הֵנוּ דְּדוּקָא כֵּן לַמְדוּ מִן  
הַפְּסוּקִים בְּמִסְכַּת מְגִלָּה (כ" ע"א). וְלִכְתַּחֲלִילָה לֹא יִמּוֹלוּ לְפָנֵי הַנֶּחֱץ הַחֲמָה, וְהַזְרִיזִין מִקְדִּימִין לְפָנֵי חֲצוֹת  
הַיּוֹם. וְרֵאָה בְּשְׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן רס"ב) הַיָּאָדָּ לְחַשֵּׁב אֶת יוֹם הַמִּילָה בְּכֹל מִינֵי אוֹפְנִים. בְּיוֹם וְלֹא  
בְּלִילָה, וְלִכְתַּחֲלִילָה הַמִּצְוָה הַיָּאָ שֶׁהָאֵב בְּעֲצֻמוֹ יִמּוֹל אֶת בְּנוֹ שְׁלוֹ וְלֹא אָדָם אַחֵר,  
וּמִכֵּל מְקוֹם פְּשָׂאֵי אֶפְשָׁר הַדְּבָר מִחֲמַת שְׂאִינּוֹ יוֹדֵעַ לְמוֹל אוֹ מִכֵּל סִבָּה אַחֲרֵת  
וְרֵאָה בְּשִׁפְתֵי כְּהֵן עַל הַשְּׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן רס"א) שֶׁאֵם עֵבֵר אֶחָד וּמִל אֶת הַיֶּלֶד לְלֹא רְשׁוּת אָבִיו  
נִקְרָא שְׁחֻטָּף מִמֶּנּוּ אֶת מִצְוֹתוֹ וְחַיִּיב לְפַצּוֹתוֹ עַל כֵּךְ. עֵינֵי שֶׁם. יְמִנָּה הָאֵב אָדָם אַחֵר פְּשָׁלוּחוֹ  
לְמוֹל אֶת בְּנוֹ, וּבְזֶה מְקִיָּם הָאֵב אֶת מִצְוֹתוֹ.

שֶׁבֶת קִלְיֵיב ע"א. עֵינֵי שֶׁם בְּמִשְׁנָה וּבְגְמְרָא, וּבְשְׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן רס"ו) מָה שֶׁכָּתוּב בְּעֵינֵי  
זֶה. לְמִדּוּנּוֹ רְבוּתֵינוּ ז"ל שֶׁמִּצְוָה זוֹ גְּדוּל כְּחָה עַד שְׁדוּחָה הַיָּאָ אֶת הַשְּׁבֶת, וְיֵשׁ  
לְקִיּוּמָה בְּעֵתָהּ וּבְזִמְנָה אֶף בְּשֶׁבֶת קִדְשׁ, מְלַבֵּד מִכְּשֶׁפְּכָר נְדָחָתָהּ מִסִּבָּה אַחֲרֵת  
כֹּל שֶׁהִיא שְׂאִי יֵשׁ לְדַחוּתָהּ עַד לְאַחַר הַשְּׁבֶת.

שֶׁבֶת קִלְיֵיב ע"א. הָאֵב שֶׁנִּמְנָע מִלְּמוֹל אֶת בְּנוֹ עֵבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן  
עֲצֻמוֹ מְשִׁהִיעַ לְגִיל הַמִּצְוֹת (שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד) וְלֹא מִל עוֹבֵר גַּם כֵּן בְּזֶה.  
וְאֵם מִת בְּעַרְלוּתוֹ הִרִי זֶה חֵיב כְּרַת.

## רמז הכתוב - מסירות נפש (א)

**מצות המילה היא אות הברית שביין הקדוש ברוך הוא לישראל, וכמו שכתוב:**  
בראשית י"ז, י'. "זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול  
**לכם כל זכר**" אמנם כבר עמדו רבותינו הפוסקים לדון אודות בני ישמעאל האם מחוייבים הם  
במצוה זו או לא: והנה הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק י' הלכה ח') כתב שעל אף שבני ישראל אינם מצווים  
על מצות המילה, מכל מקום בני קטורה שהם זרע אברהם שבאו לאחר לידת יצחק אבינו ע"ה כן  
חייבים למול ביום השמיני ללידתם. אולם בשו"ת שאגת אריה (סימן מ"ט) כתב להוכיח מכמה מקומות  
בתלמוד שרק בני ישראל שייכים במצוה זו לדורות, מה שאין כן בני קטורה שלא נתחייבו בה אלא  
הם עצמם בלבד ולא הדורות שאחריהם. וראה בשו"ת "תשובות והנהגות" להגר"מ שטרנבוך  
שליט"א (חלק ג' סימן רח"צ) שהעלה שלמעשה כיום רוב בני ישמעאל אינם מבני קטורה וממילא אין  
לחייבם מספק, וכל שכן עלינו אין שום חיוב כלפיהם, ורק אם הם רוצים למול עצמם לשם מצוה  
אין צריך למנוע בעדם. **וְאָמְרוּ בְּגִמְרָא שבת קל"ז ע"ב. שְׁאֵלְמָלָא דָם הַבְּרִית לָא**  
**נְתַקִּימוּ שְׁמַיִם וְאָרֶץ, שְׁנַאֲמַר: ירמיה ל"ג, כ"ה. "אם לא בריתי יומם ולילה**  
**חקות שמים וארץ לא שמתיי".**  
מצוה יקרה זו היא אחת מאותן מצוות בודדות שהבטיחו חכמינו ז"ל שלעולם  
לא יבטלו ויפסקו מעם ישראל, הואיל ומסרו נפשם על קיומה. ואכן שמענו  
על מסירות הנפש הגדולה שהיתה במשך הדורות על מצוה זו, ובפרט בזמן  
השוואה הארוכה, לא תקום פעמים צרה.

ראה ספר "אש קדחה באפי" שהביא מעשה זה יחד עם עוד עדויות מזעזעות ומרטיטות מגודל  
מסירותם של עם ישראל הקדושים על קיום המצוות באותם ימים קשים. **מספר כי פעם**  
**אחת הגיעה אשה יהודיה ותינוק קטן בזרועותיה לקבוצת חז"לים גרמנים**  
**במחנה הרפואי והחלה לצעק בטרופי "לא אעזב את הילד עד שתתנו לי סכין".**  
הנוכחים נסו להשתיקה ולהרגיעה אך ללא הואיל, עד שהגיע אחד החז"לים  
הנאצים ימ"ש ובדדו אולר ומסרו לידה, בחשבו שנטרפה עליה דעתה וכונתה  
לרצח את בנה או את עצמה. האשה נטלה את האולר, הניחה את התינוק על  
הארץ, התכופפה אליו והורידה את כל עטיפותיו. גלתה את גופו ומלה את  
ערכת בריתו. לאחר מכן החזירה את האולר לחז"ל הגרמני כשפנייה קורנות  
מאשר. היא הרימה את הילד הנמול ואמרה: **"רבונו של עולם! אתה נתת לי**  
**ילד בריא, ואני מחזירה לך ילד יהודי!"** עד כדי כך היא מסירות נפשם של עם  
ישראל למצות המילה.

## דרוש וחדוש

בשו"ת "שבט הלוי" להגאון רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א דן אודות תינוק  
הסובל ממחלת ההימופיליה (אבוד דם), מה שמעלה סכנה לחייו בעריכת ברית  
מילה כהרגילה, האם יהא מתר למולו על ידי קרני לייזר המונעות אבוד דם  
מיתר?

והעלה למסקנה שודאי שאין בכך קיום מילת התינוק בצווי התורה, וממילא  
מצות מילה אין פאו, ולכן בסתם אין לקיים בזה את מצות המילה. אולם מפל

מקום קיום הברית של הקדוש ברוך הוא עם אברהם אבינו בהסרת הערלה  
בו יש פאן, שסוף סוף הערלה הוסרה. ולכן כשאי אפשר לקיים את הדבר  
כמצוות התורה, הכריע שיש לכל הפחות לקיים את הברית בהסרת הערלה על  
ידי מכשיר הלייזר, ואז יברך רק את ברפת "להכניסו בבריתו של אברהם  
אבינו", ולא את ברפת "על המילה".

## בסוד עבדיך

בבאור מצוות המילה על דרך הסוד ראה פרשת לך לך. בספר טעמי המצוות  
מרבנו האריז"ל שכתב כי בעת הולד האדם ישנם פחות של קדשה המיעדים  
לו, ואמורים לירד ולשרות על כל גופו. אולם בכדי שלא תקבל הערלה, היא  
הקלפה הסובבת את היסוד שכן אותו מקום הוא המקום ממנו יוצאים מותרות הגוף, הם  
החיצוניים שמקורם ההיפך מהקדושה, וכלל בידינו שהיכן שנמצאת הקדושה – שם נדבקות הטומאה  
נסות לעשוק ולגנוב לחילותיה. וד"ל. , מפחות קדשה אלו, לכן נמנעים אותם  
חסדים מלשרות שם עד עת הסרת הערלה מן היסוד. ורק לאחר שמסירים  
אנו ממנו את הערלה, ושורים פחות הקדשה על הולד, אזי נשלם האדם בצלמו  
ובקדשותו ולכן נקרא אותו המקום "חותם ברית קודש", ששם נחתמת ונשלמת קדושתו. ועוד  
עיינ שם מה שכתב בסוד הפריעה והמציצה והחשיבות הגדולה בעשייתה בפה בדוקא ואכמ"ל.

## מצוה ג': שלא לאכל את גיד הנשה

כמו שכתוב: (בראשית ל"ב, ל"ג).

"על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה".

## לפשוטו של מקרא

מצוות לא תעשה מן התורה שלא לאכל את גיד הנשה. וכתב ספר החנוך  
שבקיום מצוה זו אנו מזכירים ומנציחים את אותו מעמד היסטורי בו נאבק  
יעקב אבינו ע"ה עם שרו של עשו, עד שלבסוף זרחו לו השמש ונצחו, רק  
שנפצע בירכו, כמו שכתוב בראשית ל"ב, כ"ו. "ותקע פן ירד יעקב". ומעשה

הָאָבוֹת הוּא סִימֹן לְבָנִים, שְׂאֵף אָנוּ בְּנֵי עַם יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת קָמִים עָלֵינוּ כַּחוֹת הַרְשָׁע וְאָמוֹת הָעוֹלָם לְכַלּוֹתֵנוּ וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָם.

חולין פ"ט ע"ב. וראה בשלחן ערוך (יו"ד סימן ס"ה סעיף ה') שהביא כמה חילוקים בזה. **אסור אכילת** גיד זה חל בכל מיני הבהמות והחיות הטמאות לא חל איסור גיד הנשה, כך למדו בגמרא (חולין קי"א ע"א) שדווקא זו שבשרה מותר באכילה גיד הנשה שלה אסור. ראה ערוך השלחן (סימן ס"ה סעיף ט"ו) מה שכתב בזה. **הטהורות, אף לא במיני העופות.** ונחמיינו ז"ל הוסיפו לאסור עוד גיד נוסף הנמצא בקרבנו ואף את הקנוקנות שעמם. את הכל יש לנקר ולהסיר מן הבשר, ורק הנותר מתר באכילה. כן מבואר בתלמוד (פסחים כ"ב ע"א) שגיד הנשה אסור באכילה ומותר בהנאה. וכן פסק השלחן ערוך (יורה דעה סימן ס"ה סעיף ה'). אולם בזוהר הקדוש (פרשת וישלח דף ק"ע ע"ב) כתב שגיד הנשה אסור בהנאה ואפילו לכלבים אין ליתנו. ולמעשה נכון להחמיר (וראה עוד מה שכתב הפרי חדש על דברי השלחן ערוך הנ"ל ואכמ"ל). **ונחלקו הפוסקים אם מתר להנות ממנו שלא בדרך אכילה, ולמעשה נכון להזהר בדרך.**

## רִמָּז הַפְתוּב - סִפְנֵת הַנְּסִיּוֹן

הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמֵעוֹן שְׁקַאֵף זצ"ל, בַּעַל ה"אֲמָרֵי יִשְׂרָאֵל" שִׁכְהֵן כְּרֵאשׁ וְשִׁיבַת "עֲנֵף עֵץ חַיִּים" בַּעֲיָרָה מְאֻלָּטֵשׁ, לָמַד מִמִּצְוֹת גִּיד הַנֶּשֶׁה מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל גְּדוֹל לַחַיִּים: יִשְׁנֵם כְּאֵלוֹ הַחוֹשְׁבִים לִצְאֹת וּלְהַתְעַרְבֵב בַּחֲבֵרַת אֲנָשִׁים רְעִים וְחֻטְאִים, וּבְכָל זֹאת לֹא לְהִיֹּת מְשֻׁפָּעִים וְנִזְוָקִים מִכָּף, וּכְמֵאֲמַר הַכּוֹפְרִים "הִיָּה אָדָם בְּצִאתָךְ וַיהוּדֵי בְּבִיתְךָ". אֵךְ הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ שְׁלֹא כֵּךְ הֵם פְּנֵי הַדְּבָרִים. וְכִמוֹ שִׁפְתֵי רַבְּנּוּ פֶּרֶק שְׁשִׁי מֵהַלְכוֹת דְּעוֹת הַלְכָה א'. **הַרְמַב"ם** ז"ל שִׁדְרָךְ בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא לְהִיֹּת נְמֻשָׁךְ בְּדַעוֹתָיו וּבְמַעֲשָׂיו אַחַר רַעְיוֹ וְחֲבָרְיוֹ, וְלִנְהַג כְּמִנְהַג אֲנָשִׁי מְדִינָתוֹ.

וְהַמְשִׁילוֹ זֹאת רַבּוֹתֵינוּ לְאָדָם הַנִּכְנָס לְבִרְסָקֵי (מְקוֹם לְעִבּוּד עוֹרוֹת שְׂרִיחוֹ רַע) שְׂאֵי אֲפִשֶׁר שְׁלֹא יִקְלֹט מֵעַט מֵהַרִּיחַ הָרַע שֶׁבְּמִקּוֹם בְּבִגְדָיו, כֵּךְ גַּם אָדָם הַמְכַנֵּס אֶת עַצְמוֹ לְמִקּוֹם שְׂאִינוֹ תוֹאֵם לְרוּחַ הַתּוֹרָה, אֵף עַל פִּי שְׁחוֹשֵׁב הוּא שֶׁהֵנוּ מְחֻסָּן וְיִצְיֵב לְעַמֵּד מוֹל כָּל יְדָעָה פְּסוּלָה - בְּכָל זֹאת אֵי אֲפִשֶׁר שְׁלֹא יִדְבֵּק בּוֹ מִשְׁהוֹ מֵאוֹתָהּ חֲבָרָה וְיִזְיָקָהוּ בְּרוּחְנִיּוֹתוֹ.

וְדָבָר זֶה אָנוּ לְמִדֵּים מֵיַעֲקֹב אֲבִינוּ, הַבְּחִיר שֶׁבְּאָבוֹת, שֶׁהַתּוֹרָה מְעִידָה עָלֵינוּ בְּרֵאשִׁית ל"ב, כ"ט. **"כִּי שְׂרִית עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל"**. זֶה שֶׁגִּדֵּל עִם עֲשׂוֹ הַרְשָׁע וְלֹא הִלָּךְ בְּדַרְכָּיו, חֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה עִם לֶבֶן הַרְמָאֵי וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשָׂיו, וְעִם כָּל זֹאת וְלִמְרוֹת הַכֹּל כְּשֶׁנִּלְחַם עִם שָׂרוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ וְנִצְחוֹ - עָדִין יָצָא עִם נֶזֶק מִסִּיָּם וְנִשְׂאָר צוֹלַע בִּירְכוֹ.

וְאֵת זֹאת בָּאָה הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה לְלַמֶּדְנוּ בְּמִצְוֹת גִּיד הַנֶּשֶׁה: שֶׁהַמְכַנֵּס אֶת עַצְמוֹ מִרְצוֹנוֹ לְמֵאֲבָק וּלְהַתְמוּדוֹת עִם הַסְטֵרָא אַחֲרָא לְעוֹלָם לֹא יֵצֵא מִרוּחַ מֵהַדְּבָר, שְׂאִין לְאָדָם לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ לְנִסְיוֹן, אֲלָא אֲדַרְבָּה יַעֲשֶׂה כָּל הַשְׁתַּדְּלִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לְבָרַח וּלְהַתְרַחֵק מִן הַנְּסִיּוֹן, וּבְזָכוֹת זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַצִּילָהוּ מִן הַבְּיּוֹן.

## דְרוֹשׁ וְחֲדוֹשׁ

בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים הָעֵלְתָה הַשְּׁאֵלָה הָאֵם בְּבֶשֶׁר מְהֻלָּכִי שְׂתִים (בְּשׂוֹר אָדָם) קָזָם אֲסוּר אֲכִילַת גֵּיד הַנֶּשֶׁה, אוֹ שְׂמָא דְנֹקָא בְּבִהֶמָה וּבְחִיָּה חָל אֲסוּר זֶה?

וְהִנֵּה בְּשׂוֹרֵי חֶלֶק א' סִימָן שִׁי"ד. הַרְשָׁבָ"א כָּתַב מִפְרָשׁוֹת שְׁגָם בְּבֶשֶׁר אָדָם קָזָם אֲסוּר אֲכִילַת גֵּיד הַנֶּשֶׁה שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְעָקֵר הַצּוּי וְהַמְעֵשָׂה הִיא בְּגִיד יָרְכוּ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ. וְכֵן כָּתְבוּ בִּפְרָק ח' מֵהַלְכוֹת מֵאֲכִלוֹת אֲסוּרוֹת. הַמְשָׁנָה לְמַלְךְ בִּיּוֹרָה דְעָה סִימָן ס"ה. וְהַפְרִי חֲדָשׁ.

אִלֵּם עַל יוֹרָה דְעָה (סִימָן ס"ה ס"ק ט"ו). וּמִכֹּל מִקּוֹם רָאָה בְּבִרְכֵי יוֹסֵף (יּוֹרָה דְעָה סִימָן ס"ה ס"ק ח') שֶׁהֵעֵלָה שְׂאֵף לְסוּבְרִים שְׂבֵשֶׁר אָדָם מוֹתֵר בְּאֲכִילָה מֵהַתּוֹרָה, מִכֹּל מִקּוֹם יוֹדוּ שְׂאִיסוּר גֵּיד הַנֶּשֶׁה יֵשׁ בּוֹ, הוֹאִיל וְבוֹ הִיא הַמְעֵשָׂה, וְהוֹאִיל וִישׁ בְּאָדָם כֶּף יָרֵךְ כְּבִבְהֶמָה וּבְחִיָּה. בְּעַל "עֲרוּךְ הַשְּׁלַח" זצ"ל הָעֵלָה בְּדַעַת הַרְמַבָּ"ם ז"ל שֶׁלֹּא חָל אֲסוּר גֵּיד הַנֶּשֶׁה עַל בְּשָׂר אָדָם, הוֹאִיל וּבְשָׂר זֶה (לְדַעַת הַרְמַבָּ"ם) אֲסוּר בְּאֲכִילָה מֵהַתּוֹרָה, וְכֹל שֶׁבְּשָׂרוֹ אֲסוּר בְּאֲכִילָה לֹא חָל עָלָיו אֲסוּר גֵּיד הַנֶּשֶׁה.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוּר מְצוּהָ זוֹ עַל דְרָךְ הַסּוּד כָּתַב רַבֵּי שְׂמַעוֹן בֵּר יוֹחָאִי זִיעֵ"א רָאָה פְּרִשְׁתָּה וַיִּשְׁלַח (בְּרַאשִׁית דף ק"ע ע"ב). בְּזֵהָר הַקְּדוֹשׁ שְׁכָל אֵיבָר מֵאֵיבְרֵי הָאָדָם מְשַׁמֵּשׁ כְּמִשְׁכָּן לְהַחֲזִיק חֶלֶק מְגוּנָה נְשָׂמָתוֹ, וְגִיד הַנֶּשֶׁה הוּא הָאֵיבָר הַמְּחַזֵּק אֶת הַיָּצֵר הַרַע וְחִילוֹתָיו. וְלָכֵן שָׂרוּ שֶׁל עֵשׂוֹ כְּשֶׁרָאָה שְׂאִינוֹ יָכוֹל מוֹל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה - נָגַע בְּגִיד הַנֶּשֶׁה, מִשֵּׁם קָבַל כְּחוֹת מֵהַסְטֵרָא אַחֲרָא וּפְגַע בְּיַעֲקֹב וּלְכֹן נַעֲשָׂה יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה צוֹלַע וְלֹא יָכַל אַחַר כֵּךְ לִילֵךְ עַל עַקְבוֹ, כִּי לִקַּח וּשְׂאֵב הַמֶּלֶאךָ מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַכְּחוֹת שֶׁהָיוּ בְּאֹתוֹ הַמִּקּוֹם (זוֹהַר הַקְּדוֹשׁ בְּרַאשִׁית דף קע"א ע"א). וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב בִּיעֲקֹב "וַיִּדּוּ אוֹחוֹת בַּעֲקֹב עֲשׂוּ" שִׁיעֲקֹב שֶׁלֹּט עַל כְּחוֹת הַסְטֵרָא אַחֲרָא הַנִּמְצָאִים בְּגִיד הַנֶּשֶׁה שֶׁבַעֲקֹב (תִּיקוּנֵי הַזוֹהַר דף צ"א ע"א). וְאֵגֵב שֶׁמַּעֲתִין אֲבִיָּה מֵהַבֵּיא מִרְוֵן הַחִיד"א זִיעֵ"א בְּסִפְרוֹ מְדַבֵּר קְדָמוֹת (עֵרֵךְ גֵּיד הַנֶּשֶׁה) בְּשֵׁם רַבֵּינוּ אֶלְעָזָר מִגְרַמְיָזָא זצ"ל (פְּרִשְׁתָּה וַיִּשְׁלַח) שֶׁאֵין לְאָדָם לִיתֵן יָדוֹ עַל גֵּיד הַנֶּשֶׁה שְׂבִירָתוֹ, שְׂחִלוּמוֹת יִבְהַלּוּהוּ. וְכִמְטַעֵם זֶה נִקְרָא "גֵּיד הַנֶּשֶׁה" עַל שְׂמִשְׁכָּתוֹ וּמְנִשְׁתָּה אֶת הָאָדָם מֵעֲבֻדַת בּוֹרָאוֹ. וְלָכֵן נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְאֲכָלוֹ כָּלֵל.

## מְצוּהָ ד': קְדוֹשׁ הַחֲדָשׁ

כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: (שְׂמוֹת י"ב, ב').

## לפשוטו של מקרא

נצטוינו בתורתנו הקדושה על שמירת שלשת הרגלים בשנה, ועוד כמה וכמה מועדים וזמנים, כשבכדי לקיים במועד, מצות עשה מן התורה היא לעקב אחר הלוך הלבנה ולקדש את החדש בתחלתו מידי חדש בחדשו, ולקבע ראשי חדשים על פי עדות שני עדים כשרים מישראל שיעידו בבית הדין שראו את הסימנים הנדרשים לקבוע ולקדוש החדש כמבאר בגמרא.

**לצד הענין**, ראה ראש השנה (כ"ג ע"ב) כל הענין, ועין שם שאמרו שרבו גמליאל היו מעין תרשימים וצורות של לבנה בהם היה נעזר כדי לברר את עדות העדים. היו מגיעים לבית הדין עדים מישראל להעיד בפני ג' א"י סא סקדובו סרקוח ויה סינידהו, הנבלה שודח לע סינידה עדותם נכונה ואמתית. ומשנמצאה עדותם מכוונת ואמתית - היה ראש בית הדין מכריז על קדוש החדש, והכל היו יודעים לפי זה את מועדי ישראל וזמניהם.

**אמנם**, לא קלה היתה מלאכה זו, להכריע ולפסק בקדוש החדש ובקבועו, ופעמים שהיה צריך לעבר את החדש או את השנה, מה שהיה דורש חכמה ובינה יתרה בענין חשוב התקופות והמזלות. וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק דברים ד', ו'. "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" - שבת ע"ה ע"א. איזוהי חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הני אומר זהו חשוב התקופות והמזלות, שבדבר הזה ראו כל העמים בעיניהם עד כמה גדולה היא חכמת ישראל.

**בימינו** אין לנו חכמים מסמכים בבית דין שיקבעו לנו את קבוע החדש וקדושו, וממילא אין לנו אלא להסתמך על החשוב שתקן הלל הזקן נשיא ישראל שחשב וקבע תאריכים קבועים למועד קדוש החדש בכל שנה ושנה מידי חדש בחדשו, לדורי דורות, עד שנזכר במהרה לביאת משיח צדקנו שישב לנו את שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה.

## רמז הפתוב - לא בשמים היא

**רבותינו** זכרונם לברכה למדים מהפסוק ויקרא כ"ג, ד'. ראה בגמרא (ראש השנה כ"ה ע"א) וברש"י שם שדרש רבי עקיבא שבקריאת בית הדין תלה הכתוב את קידוש החודש. "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם" שמצות קדוש החדש היא מצוה המסורה ביד החכמים, ונתונה לשקול דעתם המחלטת עד כדי כך שאם

נחליטו חכמי אותו הדור לדחות או להקדים את תאריך קבוע החדש אפלו נגד המציאות הנראית - בכל זאת יקבע החדש בדבריהם. כיון שהתורה לא בשמים היא, אלא ראה שבת פ"ח ע"ב - פ"ט ע"א. חמדה גנוזה שהיתה טמונה באוצרותיו של הקדוש ברוך הוא עד שנתנה לעם ישראל במתנה, ומני אז נתנה הסמכות הבלעדית בידי חכמי ישראל לפסק ולהכריע בדיני התורה: לזכות ולחייב, לטמא ולטהר, לאסור ולהתיר. וממילא, אם הורו חכמים הוראה כל שהיא מפח תורתם, מיד מתכופפת הבריאה כלה ומשתנית המציאות בעולם על פי מוצא פיהם.

**בבא מציעא נ"ט ע"ב. הגמרא מספרת שפעם אחת נחלקו רבי אליעזר וחכמים** בדין תנורו של עכנאי אם טמא הוא או טהור. והיה רבי אליעזר מביא כל מיני ראיות והוכחות לדעתו ובכל זאת לא הסכימו עמו חכמים. אמר רבי אליעזר: אם אכן ההלכה כמותי עץ החרוב יוכיח! ולפתע עץ החרוב ששכן בסמוך לבית המדרש נעקר ממקום גדולו ועף למרחוק, ובכל זאת לא קבלו חכמים את דבריו. חזר ואמר: אם אכן ההלכה כמותי אמת המים תוכיח! ופתאום החל הנהר שהיה זורם ליד בית המדרש לזרם לכיוון ההפוך, ועדין לא קבלו את דבריו. אמר: אם ההלכה כמותי כמותי בית המדרש יוכיחו! והחלו כתלי בית המדרש לנטות ולנטות עד שכמעט וקברו את כל הנוכחים חיים. מיד גער בהם רבי יהושע ואמר: אם תלמידי חכמים נוצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם להתערב?! ונעמדו הכתלים במקומם מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר. ובכל זאת לא הסכימו עמו חכמים. אמר רבי אליעזר: אם ההלכה כמותי משמים יוכיחו! ולפתע יצאה בת קול מן השמים ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום! נעמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא! שכבר נתנה תורה בהר סיני ואין משגיחין בבית קול. והואיל וכתוב בתורה "אחרי רבים להטות" אין הלכה כרבי אליעזר!

**מספרת הגמרא שלאחר זמן פגש רבי נתן שהיה מהנוכחים באותו המעמד את אליהו הנביא זכור לטוב, ושאלו מה עשה הקדוש ברוך הוא באותה שעה? ענהו אליהו שהיה הקב"ה מחדש ואומר "נצחוני בני, נצחוני".** עד כמה גדול ונפלא הוא הכח שהפקד בידיהם של גדולי ישראל וחכמי התורה, שאפלו שבשמים אמרו הלכה כן בכל זאת נפסקה ההלכה על פי דעת קדשם, ועל פי כללי תורתנו הקדושה המסורים בידינו.

## דרוש וחדוש

**על אף שפיוס אין אנו מקדשים את החדש בראיה, מכל מקום מברכים אנו את "ברכת הלבנה"** ראה מסכת סופרים פרק י"ט הלכה ט'. ועוד עיין בירושלמי בסנהדרין (פרק ח' הלכה ב) שהיו בית הדין עורכים סעודת מצוה בבית הכנסת לרגל קידוש החודש. שהיו בית הדין מברכים בעת קדושה.



כן כתב הרמ"א ז"ל בהגהותיו על השלחן ערוך (סימן תכ"ו סעיף ד') בשם ההגהות אלפסי החדשות. **בפוסקים הובא כי את ברכת הלבנה יש להקפיד לברך מחוץ לביתו,** תחת כפת השמים. וזה בהיות שזוהי פני הקבלת פני המלך, והדרך הנאותה היא לצאת החוצה להקביל את פניו כך כתב בעל ה"בית חדש" על השלחן ערוך שם. ובמהרי"ל כתב שהטעם הוא כדי שלא תאהיל עליו שום טומאה בעת שמקבל פני השכינה.

ובשו"ת בחלק א' סימן ר"כ. והביאו גם כן הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א בספרו "ילקוט יוסף" (שבת כרך ה' עמוד של"ו). **"רבבות אפרים" דן אודות אדם הנמצא במטוס וחושש שזמן ברכת הלבנה יחלף, האם רשאי הוא לברך בתוך המטוס בראותו את הלבנה?**

**והעלה למעשה שאין הדבר מעכב בברכה, ובאפו שפזה או בדומה לו שאין אפשרות לאדם לצאת תחת כפת השמים ודאי שאין להפסיד את הברכה בעבור כך, אלא יברך מהמקום בו הוא נמצא, ובלבד שרואה הוא את הלבנה.**

## בסוד עבדיך

**בבאור ענין ברכת הלבנה על דרך הסוד ראה להגאון רבי משה איסרליש (הרמ"א) זצ"ל בחבורו על הטור סוף סימן תכ"ו. "דרכי משה" שכתב בענין הריקוד הנהוג בברכת הלבנה בעת אמירת "כשם שאנחנו מרקדים כנגדך..." וזו לשונו: "ודע כי כל ענינים אלו שצריכים להיות בשמחה בקדוש החדש וראה במגיד מישרים (פרשת וזאת הברכה) שמסר למרן הבית יוסף סימן מובהק: שבחודש שלא יתאפשר לברך ברכת הלבנה חלילה אזי לא יהא אותו החודש מוצלח בענייניו, וכן להיפך בחודש שיברכו. וענין הריקודים יש לו סוד גדול בדבר הקבלה וכבר הארכתני בו שכלם הם עניני ראה ספר הפליאה שהביא שהלבנה קשורה ויונקת כחה מהשכינה הקדושה, והתחדשות זו של הלבנה לינק מהשכינה היא בחינת הנישואין האמורה. וידוע שהאשה יש לה קשר עם השכינה, ותיקון מסויים עם הלבנה ופגימתה כמובא בכמה וכמה ענינים, ולכן אין לה שייכות במצוה זו כלל. וממילא אנו למדים שבברכה זו אנו מברכים כביכול את השכינה הקדושה. וזהו סוד מאמר חז"ל (סנהדרין מ"ב ע"א) "כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה". ולכן אנו אומרים באותה העת "אלמלי לא זכו ישראל להקביל פני אביהם שבשמים אלא פעם אחת בחודש דיים", שזוהי הקבלת פני שכינה ממש. שמחת נשואין שהאשה חוזרת ומתקדשת לבעלה, והוא ראה בזוהר הקדוש (בראשית דף ס"ד ע"א) שביאר ענין קידוש הלבנה על דרך זו, וראה עוד בסידור הרש"ש בענין ברכת הלבנה שהביא טעם וכוונות לריקוד זה על פי הסוד. ובשל"ה הקדוש (שער האותיות אות ק') העיר להזהר שלא לכרוע בפני הלבנה בעת ריקודו, שלא יהא נראה כמשתחוה לה חלילה. סוד קדוש החדש. והמשפיל גביו".**

עד כאן לשון קדשו.

## מצוה ה': שחיטת קרבן הפסח

כמו שכתוב: (שמות י"ב, ו').

"ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים".

## לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה היא שבְּעֶרְב חג הפסח, ביום י"ד בְּנִיסָן בין הערבים, יתקבצו ויתארגנו כל עם ישראל, הן הגברים והן הנשים חבורות חבורות בבית המקדש, וכל חבורה תקנה גדי או שֶׁה תמים בן שנה, וישחטוהו בבית המקדש בין הערבים ויצלוהו שלם כמות שהוא, וישאירוהו לאכלו באותו הלילה, הוא ליל הסדר. דבר זה נצטוינו לעשות זכר לשֶׁה התמים שעם ישראל שחטו בליל צאתם ממצרים ומרחו את דמו על המשקוף כדי שלא יפגס המשחית אל תוך בתיהם ולא ילקו במפת הבכורות.

הם פְּרָטֵי הַדִּינִים היאך לקיים מצוה זו, מי הם הפְּשָׁרִים לשחטו והיכן, ומהם האֲפָנִים והשלבים בעבודתו ומהו סדר עשיתו, ולכך יחדו ראה ברמב"ם הלכות קרבן הפסח. עשרה פרקים שלמים בהלכות קרבנות לרַבֵּנוּ הַרְמַבַּ"ם ז"ל, "הנֶשֶׁר הַגָּדוֹל".

## רמז הכתוב - עלילות דם

ידוע ומפורסם שעם ישראל סבלו רבות בהיותם בארצות הגולה מעלילות דם שהיו הגויים מעלילים עליהם בהתקרב חג הפסח, בטענות שווא ומדווחים שהם שוחטים מילדי הגויים ומערבים את דמם במצות. ומעשה היה ברבנו קלונימוס הקדוש זיע"א שפעם אחת בהתקרב חג הפסח תפסו הגויים את בן המלך הגוי ורצחוהו בסתר, ולאחר מכן הלכו והעלילו אצל המלך שהיהודים רצחו אותו בכדי ליקח מדמו לאפית המצות. הדבר היה בעצומו של יום השבת, והמלך בחמתו קרא לרב היהודים, רבנו קלונימוס הקדוש, ואמר לו שאם עד עוד שעתים תמימות לא יביאו לו היהודים את הרוצח - יגזר לכלות לאבד ולהשמיד חלילה את כל יהודי הקהלה מנער ועד זקן.

הרב שקע למספר רגעים במחשבה, ולפתע בקש מהמלך שיכניס את כל ראשי המלוכה והפנסיה והוא כבר ידאג להביא את הרוצח. הלך הרב וטבל במקוה טהרה וקדש וטהר את עצמו בסלידיו, ובא לאולם בית המשפט מול כל השָׁרִים והקמרים והבישופים ובקש להביא את גופת הנער המת. לאחר מכן הוציא הרב מכיסו קלף וקלמוס ודיו, וכתב בעצם יום השבת דבר מה על הקלף והדביקו במצחו של הנער. לפתע קם הנער המת, פקח את עיניו והחל לספר ולתאר בדיוק כיצד חטפו אותו השָׁרִים, ואיך כמר פלוני קשר אותו ובישוף

פְּלוּנֵי רַצַח אוֹתוֹ וְשֵׁר פְּלוּנֵי הַשְּׁלִיכוֹ בְּחֶצֶר בֵּית הַפְּנִסֶּת שֶׁל הַיְּהוּדִים וְכוּ', וְכוּ', כִּד גּוֹלֵל בְּפָנָי כָּל הַקְּהָל וְהַמֶּלֶךְ אֶת כָּל הַמְּאָרֶע פְּהוּיָתוֹ, וּמִשְׁכַּלָּה דְּבָרָיו שֶׁלֹּף הָרַב אֶת הַקְּלֹף מִמְּצָחוֹ וְנִפְל הַנְּעַר בְּחִזְרָה לַהֲיוֹת לְפָגֵר מֵת. רָאָה הַמֶּלֶךְ אֶת הַאֲמֵת וְהוֹצִיא לַהֲרֹג אֶת כָּל הַרְשָׁעִים הַשְּׁתַּפְּיִים בְּמַעֲשֵׂה, וְלַקְּהָלָה הַיְּהוּדִית הִיטִיב וְסִיעַ רַבּוֹת וּנְצוּרוֹת.

לְאַחַר שָׁנָיִם, כְּשֶׁנִּפְטַר רַבֵּנוּ קְלוּנִימוֹס הַקְּדוֹשׁ, פָּתַחוּ אֶת צְוֹאָתוֹ וּמְצָאוּ שְׁצִנָּה שְׁיַחֲקוּ עַל מַצְבֵּת מְנוּחָתוֹ כְּבוֹד בַּהַר הַזֵּיתִים לְצַד קֶבֶר רַבֵּנוּ עוֹבְדִיָּה מְבֵרֵטְנוֹרָא זִיעִי"א. קִבְּרוּ שְׁכָל מִי שֶׁיִּגְיַע אֵלָיו שְׁיִנִּיחַ אָבֵן עַל קֶבְרוֹ, שְׁזָה יִהְיֶה לוֹ לְכַפְרָה עַל עֲוֹנוֹתָיו הַשְּׁתַּפְּיִים וְעַל שֶׁנִּתְחַיַּב עַל שְׁכֵתָב בְּיוֹם הַשְּׁבִיט בְּכַדֵּי לְהַצִּיל אֶת הַקְּהָלָה הַיְּהוּדִית.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

**פְּיוּם** בְּעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים נִבְצַר מִיָּדֵינוּ מְלַקְיִים מִצְוָה יְקָרָה זֹ, אוֹלָם כֵּן הוּבָא בְּפִסְחִים (ק"י ע"ג): אִמֵּר רַבָּא אֲכַל מִצָּה בְּזַמְנָא הַזֶּה אַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה לְרַבֵּי אֲלַעְזָר בֶּן עֲזַרְיָה לֹא יֵצֵא יָדָי חוּבָתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהוֹקְשָׁה הַמִּצְוָה לְקֶרְבֵּן הַפִּסַּח. שְׁנֵאמַר: "צִלִּי אֵשׁ וּמִצוֹת". בְּגִמְרָא הוּבָא שְׁמִצְוֹת אֲכִילַת הַמִּצְוָה בְּלֵיל הַסֵּדֶר הַקָּשָׁה לְמִצְוֹת קֶרְבֵּן הַפִּסַּח. וּמִכָּאֵן עֲמָדוֹ רַבּוֹתֵינוּ לְדוֹן בְּשִׂאֲלָה הָאֵם אֶת מִצְוֹת לַיִל הַסֵּדֶר צְרִיךְ לְאִפּוֹת דְּוָקָא מִחֲצוֹת יוֹם י"ד בְּנִיטוֹן, כְּמוֹ שֶׁאֵת קֶרְבֵּן הַפִּסַּח אֲסוּר לְשַׁחֵט לְפָנָי כֵּן, אוֹ שְׁמָא לְעִנְיָן זֶה לֹא הַשְּׁוֹתָה הַמִּצְוָה לְקֶרְבֵּן הַפִּסַּח?

**וְהִנֵּה** לְדַעַת בַּסֵּפֶר "הַפִּרְדָּס" דִּף י"ד ע"א. וְכֵן הוּבָא בַּפִּרְדָּס הַגְּדוֹל סִימָן קכ"ט. **רְש"י** ז"ל אֵין לְאִפּוֹת אֶת מִצְוֹת הַמִּצְוָה אֶלָּא בְּעֶרְבַּ פִּסַּח לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, כְּדִין שְׁחִיטַת קֶרְבֵּן הַפִּסַּח, הוֹאִיל וְהַקָּשָׁה הַמִּצְוָה אֵלָיו. וְכֵן כָּתַב סוֹף פֶּרֶק א' מִפִּסְחִים סִימָן תַּקמ"ג. עֵיין שֶׁם שֶׁהֵבִיא שֶׁהַר"ש מִשְׁאֵנֶץ נִשְׁאֵל אוֹדוֹת עֶרְבַּ פִּסַּח בְּשִׁבְתָּ אִם רִשְׁאִים לְאִפּוֹת הַמִּצְוֹת לְפָנָי הַשְּׁבִיט וְהַשִּׁיב שֶׁאֵין לְאִפּוֹת אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי הַשְּׁבִיט. **הַמְרָדְכֵי בְּשֵׁם הַר"ש מִשְׁאֵנֶץ**. וְכֵן הוּבָא בְּשׁו"ת סוֹף סִימָן כ"ד. שֶׁם הוּבָא מַעֲשֵׂה שֶׁהִיָּה בִּיהוּדֵי אַחַד שֶׁאִפָּה אֶת מִצְוֹת הַמִּצְוָה לְפָנָי חֲצוֹת הַיּוֹם, וּפְסָלוּ חַכְמִים אֶת הַמִּצְוָה לַיִל הַסֵּדֶר, כִּיּוֹן שֶׁהוֹקְשָׁה הַמִּצְוָה לְקֶרְבֵּן הַפִּסַּח שֶׁשְׁחִיטָתוֹ מִחֲצוֹת הַיּוֹם. **"מַעֲשֵׂה הַגְּאוּנִים"** לְפִסַּל מִצְוָה שְׁנֵאֲפָתָה לְפָנָי כֵּן לְמִצְוֹת הַמִּצְוָה.

אוֹלָם חֲלַק ב' סִימָן ר"נ. בְּ"אֹר זְרוּע" הֵבִיא כְּמָה רְאִיוֹת לְהַתִּיר לְאִפּוֹת אֶת מִצְוֹת הַמִּצְוָה עוֹד מִלְּפָנָי כֵּן, שֶׁלֹּא הַשְּׁוֹתָה הַמִּצְוָה לְקֶרְבֵּן הַפִּסַּח לְעִנְיָן זֶה. וְכֵן פִּסַּק פֶּרֶק א' מִהַלְכוֹת קֶרְבֵּן הַפִּסַּח הַלְכָה ה'. **הַרְמְב"ם** ז"ל בְּסִימָן רפ"א. וּבַסֵּפֶר הַרוֹקַח בְּהַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה סִימָן קכ"א. וּבְאֹרְחוֹת חֲיִים וְעוֹד.

**וּלְמַעֲשֵׂה הַכְּרִיעוֹ** כֵּן כָּתַב הַרְדְּב"י בְּתִשְׁבֵּעַ (חֲלַק ו' סִימָן ב' אֲלֵפִים רי"ג), וְכֵן עוֹלָה מִלְשׁוֹן הַשְּׁלַח עֶרֶךְ (סִימָן תנ"ח), וְכֵן הוֹרוּ לְמַעֲשֵׂה בְּשׁו"ת שׁוֹאֵל וְנִשְׁאֵל (חֲלַק ג' סִימָן ק"ס) וּבַסֵּפֶר חֲזוֹן עוֹבְדִיָּה (פִּסַּח, עֲמוּד קס"ז). **הָאֲחֵרוּנִים** שְׁנֵדָאֵי לְכַתְחֵלָה יֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְאִפּוֹת אֶת מִצְוֹת הַמִּצְוָה בְּעֶרְבַּ הַפִּסַּח, וּמִכָּל מְקוֹם בְּדִיעְבַּד יוֹצְאִים יָדֵי חוּבָה גַם בְּמִצְוָה שְׁנֵאֲפָתָה לְפָנָי כֵּן.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר מְצוֹת הַקְּרִיבָה קָרְבַּן הַפֶּסַח עַל דְּרָךְ הַסּוּד כָּתַב בְּסֵפֶר לְרַבֵּי מֹשֶׁה אִיִּסְרָאֵל ז"ל בְּעַל הַהִגְהוֹת עַל הַשְּׁלַחן עֲרוּךְ. תּוֹרַת הָעוֹלָה לְבָאֵר כִּי מְצוּה זוֹ הַמְתַּקֵּימַת בְּאֲמֻצֵּי הַחֹדֶשׁ מְרַמְזֶת עַל יְמֵי הָעֲמִידָה שֶׁל הָאָדָם, מְשַׁנְּסֶת יְמֵי עֲלִיתוֹ וּבְטָרֶם הַחֲלוֹ יְמֵי יְרִידָתוֹ וּלְכֹן בְּאוֹתָם יָמִים הַלְבֵּנָה נִמְצָאָת בֵּין עַלִייתָה לִירִידָתָה, וְעַם יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לַלְבֵּנָה כְּאִמּוֹר "שָׁגַם הֵם עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתֶיךָ". וּלְכֹן בְּאוֹתוֹ זְמַן דּוּקָא יֵצְאוּ עִם יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, שָׂכָן אִזְּ שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׂיבָת שְׁלֵמוֹתָם וְכַחֵם. וְרָאָה מֶה שֶׁכָּתַב בְּטַעֲמֵי הַמִּצְוֹת לְרַבֵּינוּ הָאֲרִיז"ל בְּעֵינֵי הַסְּפִירוֹת שֶׁל אוֹתָם יָמִים מֶה שֶׁכָּתַב לְבָאֵר בְּזוֹ הַדְּרָךְ, וְכַבּוּד אֱלֹקִים הַסְּתֵר דְּבַר. , שְׂבָאוֹתָם יָמִים טַבְעֵי הָאָדָם עוֹד לְרָדֶף אַחֵר הַכֶּסֶף וְהַמָּמוֹן, וְלְכֹן נִצְטוּיְנוּ לְשַׁחֵט אֶת הַכֶּבֶשׂ הַרוֹמֵז לְרִכּוּשׁוֹ וּמָמוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְהוֹרֹת שְׂאִינְנוּ רְדוּפִים אוֹ לְהוֹטִים אַחֵר הַמָּמוֹן, אֲלָא קָרְבִּים וּמִתְקָרְבִּים לְעֲבוֹדַת הַבּוֹרָא וְלִירְאָתוֹ.

## מצוה ו': אכילת בשר הפסח

כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: (שְׁמוֹת י"ב, ח').

"וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה."

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מְצוּה זוֹ הִיא הַמְּשֻׁד לְמְצוּה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּסֵפֶר דְּשִׁמְיָא, מְצוּת שְׁחִיטַת קָרְבַּן הַפֶּסַח, וְכֹאֵן הוֹסִיפָה וְצוּתָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּמְצוֹת עֲשֵׂה לְאָכֹל אֶת בָּשָׂר קָרְבַּן הַפֶּסַח בַּלַּיְלָה שֶׁל ט"ו בְּנִיִּסָּן, הוּא לַיִל הַסֵּדֶר, בְּכַדִּי לְזַכֵּר אֶת הַנֶּסֶם הַגָּדוֹל שֶׁעָשָׂה לָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהַצִּיל אוֹתָנוּ מִמִּצְרַיִם הַבְּכוֹרוֹת בְּמִצְרַיִם. וְזֶה עַל דְּרָךְ מְשַׁל לְאָדָם שֶׁקָּבַל טוֹבָה גְּדוֹלָה אוֹ שֶׁנִּצַּל מִדְּבַר קָשָׁה וְעוֹמֵד וְעוֹשֶׂה סְעוּדַת הוֹדָיָה לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שֶׁהִצִּילוֹ מֵאוֹתָה הַצָּרָה, כִּי נִצְטוּיְנוּ אֲנוּ לְאָכֹל אֶת בָּשָׂר קָרְבַּן הַפֶּסַח וְלְהוֹדוֹת וּלְשַׁבַּח לְהַקְּב"ה עַל שֶׁהִצִּילָנוּ מִמִּצְרַיִם הַבְּכוֹרוֹת.

הַחִיּוֹב הוּא לְאָכֹל לְכָל הַפְּחוֹת כְּזֵית מִן הַבָּשָׂר, וְאִינוּ רְשָׁאֵי לְאָכְלוֹ אֲלָא בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּלֵבֶד, וְרָאָה בְּרַמְב"ם (הַלְכוֹת קָרְבַּן הַפֶּסַח פָּרָק ח' הַלְכָה ה') שֶׁכָּתַב שְׂמִי שֶׁאֵיכָל כְּזֵית מִבְּשַׂר הַפֶּסַח לִפְנֵי שֶׁהַחֲשִׁיד עָבַר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְלֹא מִבְּעוֹד יוֹם וְלֹא בִּיּוֹם שֶׁלְמַחֲרָת, וְרַק בְּחִבּוּרָתוֹ

עמה נמנה ונשתתף ברכישת הקרבן ובהקרבנו. ויתר פּרטי הדינים מבארים  
באר היטב ברמב"ם ז"ל הלכות קרבן הפסח פרק ח'. בהלכות הקרבנות, עין שם.

## רמז הפתוב - העקר הפונה

מסכת נזיר דף כ"ג ע"א בשם רבי יוחנן. הגמרא דורשת על הפסוק הושע י"ד, י. "כי  
ישירים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופשעים יפשלו בם" - משל לשני בני אדם  
שצלו את פסחיהם: אחד אכלו לשם מצוה, ואחד אכלו לשם אכילה גסה  
(תאוה). על זה שאכלו לשם מצוה נאמר "צדיקים ילכו בם", ועל זה שאכלו  
לשם אכילה גסה נאמר "פשעים יפשלו בם".

למדנו בזה, עד כמה חשובה היא הפונה בעשיית המצוה, ושלא די לקיים את  
המצוה גרידא מבלי להטות את פונתנו לתכלית המבקשת בעשיית המצוות. כי  
ראה פירוש רש"י בסנהדרין (ק"י ע"ב) ד"ה "רבותא". רחמנא לבא בעי, ואין הקדוש ברוך  
הוא חפץ שנקיים את מצוותיו כמצות אנשים מלמדה, אלא בכונה זכה וטהורה  
למען שמו באהבה. וכלשון רבנו בחיי ז"ל בספרו "חובות הלבבות": "הדברים  
אשר הם מבלי פונת מכון, לא ימצא במאומה מהם סימן לחכמה וליכלת".

פעמים רבות אנו רואים שני בני אדם העושים את אותה המצוה, באותו  
המקום ובאותו הזמן, אבל אחד עולה ומתעלה ממנה ומתקדם בעבודת ה',  
ואלו השני כושל ונופל ממנה ואינו מצליח להחזיק בה ולהמשיך לקימה. וזה  
מהטעם הנזכר שמי שמעשיו באמת לשם שמים לשם יחוד קודשא בריך הוא  
ושכינתיה, ולא בשביל אינטרסים ונגיעות אישיות, אזי הקדוש ברוך הוא  
מסיעו ומחזקו, ועל ידי אותן הפונות והמעשים הוא עולה ומתעלה יותר  
ויותר. אבל מי שכל פונתו היא להנאתו ולטובת עצמו - לקבל כבוד או ממון  
או מניעים אחרים, אזי מעשיו אינם מתקיימים, ואינו זוכה לראות ברכה  
בעמלו, ואף לא במעשיו הטובים.

מעשה היה בחסיד אחד שהלך בדרך ברחובה של עיר, ולפתע שמע קולות של  
צחוק והמולה הבוקעים מאחד הבתים. הלך וראה חבורת בטלנים היושבים  
ומהמרים, שותים ומעשנים, ושאר מעשים רעים ובישין. הזדעזע החסיד  
מהמחזה המחריד והחל לצעק עליהם צעקות גדולות ולהוכיחם על מעשיהם  
הרעים, עד שהחלו הללו לבכות ולילל מרב צער וחרטה ומסרו לידיו את כל  
כספם שהרויחו בהמוריהם והלכו בפחי נפש ובשברון לב לביתם. ללמים, שוב  
עבר אותו חסיד באותו המקום, ושמע בשנית את קול ההמולה מאותו הבית.  
הלך והציץ, וראה ששוב הם יושבים ומשחקים וממהמרים. אמר לעצמו: אלך  
ואצעק עליהם בפעם שעברה, ובודאי שוב יתנו לי את כל כספם וזהבם. נכנס  
לבית והחל לצעק ולהוכיחם שוב בצעקות יותר גדולות, אך הפעם החלו הללו  
לזרק עליו קלפות גרעינים ושאר דברים עד שסלקוהו ממקומם. חזר החסיד  
בפחי נפש לרבו ושאלו: "מדוע בפעם הראשונה קבלו הללו את דברי והתחרטו  
על מעשיהם, ואלו בפעם השנייה קצו בתוכחתי?" ענה לו רבו: בני יקירי! בפעם  
הראשונה שהוכחתי אותם, היתה פונתך באמת לשם שמים להחזירם למוטב,

וּדְבָרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַלֵּב נִכְנָסִים אֶל הַלֵּב, וּמִתְקַבְּלִים עַל לֵב שׁוֹמְעֵיהֶם וְעוֹשִׂים פְּרוֹת וּמוֹעִילִים. מֵה שְׂאִין כֹּן בְּפִעַם הַשְּׁנִיָּה שֶׁכָּבֵר נִכְנָסָה אֶצְלָךְ גַּם כֹּן כְּוָנָה אַחֲרֵת וְאֵינְטֵרֶס אִישִׁי לְקַבֵּל עַל כֶּךָ כֶּסֶף - זֶה כָּבֵר לֹא תוֹכַחָה טְהוֹרָה לְשֵׁם שְׂמִים, וְלֹא יִצְאָה כָּל כְּלָה מִתּוֹךְ לִבְךָ, וּמִמִּילָא לֹא נִתְקַבְּלוּ דְבָרֶיךָ עַל לִבִּם.

מִבְּהִיל הָרַעֲיוֹן לַחֲשָׁב עַד כְּמָה יְכוּלָה הַכְּוָנָה לְשָׁנוֹת וּלְהַשְׁפִּיעַ, וְעַל זֶה וְעַל כְּוָנוֹ זֶה נִתֵּן בְּאַמֶּת לֹא מֵרָחֵק אֶת הַפְּתִיחַ הַשְּׁגוּר בְּפִי דְלֵת הָעַם שֶׁ"הָעֵקֶר הַכְּוָנָה". וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ הַרְמַב"ם ז"ל הַלְכוֹת דְּעוֹת פֶּרֶק ג' הַלְכָה ב'. בְּהַלְכוֹתָיו בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: "צָרִיךְ הָאָדָם לִכְוֹן אֶת לִבּוֹ וְכָל מַעֲשָׂיו לְדַעַת אֶת ה' בְּרוּךְ הוּא בְּלִבְדוֹ. כִּיצַד? כְּשִׂישָׂא וְיִתֵּן אוֹ יַעֲשֶׂה מְלֵאכָה לְטוֹל שְׂכָר, לֹא יַחֲשֹׁב בְּלִבּוֹ לְקַבֵּץ מִמּוֹן בְּלִבְדוֹ, אֲלֵא יַעֲשֶׂה אוֹתָם כְּדִי שְׂיִמְצָא הַדְּבָרִים הַצָּרִיכִים בְּיוֹתֵר לְגוּף כְּדִי לְהַבְרִית גּוּפוֹ, שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיִבִין וְיִשְׁכִּיל בְּחֻמְתַּת הַתּוֹרָה וְהוּא רַעֲב וְחוֹלָה. וְאֶפְלוּ בְּשַׁעָה שֶׁהוּא יָשׁוּן, יַחֲשֹׁב שֶׁהוּא בְּעִבוּר שְׂיִנּוּחַ גּוּפוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יַחֲלָה גּוּפוֹ, שְׂאִי לֹא יוּכַל לְעַבֵּד אֶת ה' כְּשֶׁהוּא חוֹלָה. נִמְצָא שְׂגִים שְׂיִנְתוּ עֲבוּדָה לֵה' יִתְבָּרַךְ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְאֶשְׂרֵי הַמְּקִיָּמִים.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

הַזְכָּר לְעֵיל שְׂזִמּוֹן אֲכִילַת קָרְבָן הַפֶּסַח הוּא בְּלִילָה שֶׁל ט"ו בְּנִיסָן בְּלִבְדוֹ, וְלֹא לְפָנָיו כֹּן מִבְּעוֹד יוֹם. וּמִכָּאן יִצְאוּ הַפּוֹסְקִים לְדוֹן הָאֵם גַּם אֶת מִצְוֹת אֲכִילַת הַמִּצֵּה בְּלֵיל הַסֵּדֶר וְאֶת שְׂאֵר מִצְוֹת הַלִּילָה אֵין לְקַיֵּם אֲלֵא מִשְׁתַּחֲשָׁד, אוֹ שְׂמָא אוֹתוֹ נִתֵּן לְקִיָּמוֹן אֶף מִבְּעוֹד יוֹם?

וְהִנֵּה בְּשׁו"ת בַּחֲלֹק אֹרַח חַיִּים סִימָן ק"כ. עֵינִי שֶׁם שֶׁהֵבִיא כְּמָה רֵאיוֹת וּסְבֵרוֹת לְדַבְּרוֹ. וְכֵן כָּתַב בַּסֵּפֶר "מַגִּיד דְּבָרָיו" (דף ט"ו ע"א). "פְּנֵי מִבִּין" כָּתַב לְהוֹכִיחַ שֶׁדוֹקָא בְּזִמּוֹן שְׂיִישׁ קָרְבָן פֶּסַח אֲנוּ מִצְוִים לְאָכַל אֶת הַמִּצֵּה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה עֲמוֹ מִשְׁתַּחֲשָׁד, מֵה שְׂאִין כֹּן כִּיּוֹם שֶׁבְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים אֵין אֶת קָרְבָן הַפֶּסַח, מִמִּילָא בְּטַל הַהֶקֶשׁ, וּמִתֵּר לְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת הַלִּילָה אֶף מִבְּעוֹד יוֹם, כְּדִין בּוֹ לְדַעַת רַוב הַפּוֹסְקִים נִיתֵן לְצֵאת יָדֵי חוֹבָה בְּשַׁעַת הַדַּחֲקָא אֶף מִבְּעוֹד יוֹם, רֵאָה שׁו"ת חֲזוֹן עוֹבְדֵיהָ (ח"א סִימָן א'). הַקְּדוּשָׁה.

אִוְלָם בְּשׁו"ת חֲלֹק א' סִימָן א'. וְעוֹד רֵאָה מֵה שֶׁכָּתַב בְּהַלְכוֹתָיו (חֲזוֹן עוֹבְדֵיהָ הַלְכוֹת לֵיל פֶּסַח עֲמוֹד ב' וְהַלָּא). "חֲזוֹן עוֹבְדֵיהָ" דְּחָה אֶת דְּבָרָיו מִכְּמָה רֵאיוֹת, וְהֵבִיא שְׂלֵדַעַת כֹּן כָּתַבוּ הַתּוֹסְפוֹת בַּפְּסָחִים (צ"ט ע"ב) בְּשֵׁם הַמַּהְר"י מִקּוֹרְבֵיל, וְכֵן דַּעַת הַרַמְב"ם וְהַמַּהְר"ם חֵלְאוֹה, וְכֵן פֶּסְקוֹ הַרְמַב"ם (בְּהַלְכוֹת קָרְבָן הַפֶּסַח פֶּרֶק ח' הַלְכָה ה'). וְהַטּוֹר (סִימָן תע"ב) וְהַשְּׁלַח עֵרוֹךְ (שם). וְכֵן עֵיקֶר. הַרַמְשׁוֹנִים גַּם כִּיּוֹם אֵין לְהַתְחִיל אֶת סֵדֶר לֵיל פֶּסַח, אֲכִילַת הַמִּצֵּה וּמִצְוֹת "וְהִגְדַת לְבִנְךָ" אֲלֵא לְאַחַר צֵאת הַכּוֹכְבִים, שְׂאִי נַחֲשֵׁב כְּלִילָה וְדַאי, וְלֹא לְפָנָיו כֹּן. וְכֵן יֵשׁ לְנַהֵג לְמַעֲשֶׂה.

## בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ

בבאור מצות אכילת קרבן הפסח על דרך הסוד ראה פרשת בא, בענין אכילת קרבן הפסח. בספר טעמי המצוות מרבונו האריז"ל שכתב כי זמן אכילת קרבן הפסח - ט"ו בניסן - משמעות רבה טמונה בו, וזהו תכן דבריו: שכן ט"ו מכיל י' - ה', על שקרבן הפסח במצרים היה מקחו בעשור לחדש (י') כמו שכתוב "...בעשר לחדש הזה ויקחו להם..." ואליו נוספו חמשה ימים (ה') עד לליל חג הפסח, מה שמשלים לשם י"ה שהוא שלמות הבחינה של אותו היום והחדש. ועוד יש אריכות בדבריו, אלא שדי בזה ובמופלא ממך אל תדרוש.

## מצוה ז': שלא לאכל את בשר קרבן הפסח כשהוא נא או מבשל

כמו שכתוב: (שמות י"ב, ט').

**"אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש".**

## לפשוטו של מקרא

הזהירה התורה את ישראל במצות לא תעשה בעת שבאים הם לאכל את בשר קרבן הפסח שלא יאכלוהו ראה ברמב"ם (פרק ח' מהלכות קרבן הפסח) בדיני הענין, וראה עוד ב"מנחת חינוך" על מצוה זו שדן אם הכלל של "מליח כמבושל" חל גם כאן והעלה שלא. **מבשל, ולא נא (חצי מבשל), אלא צלוי באש בלבד. והאוכל כזית מבשר קרבן הפסח בליל הפסח כשהוא מבשל במים או נא הרי זה חייב מלקות.**

רמב"ם שם. הגדרת "נא" היא כל שעדין אינו ראוי לאכילת אדם. ואם לא נתבשל כלל אלא אכלו חי כמות שהוא אינו עובר בלאו, אולם בטל מצות עשה של אכילת הקרבן כשהוא צלוי כדלקמן.

הגדרת "מבשל" היא כל שנתבשל כן למדו בגמרא (פסחים מ"א ע"א) מלשון הכתוב "ובשל מבושל" - לרבות כל אופן של בישול. בין במים ובין בשאר משקין. ואף אם צלהו ולאחר מכן בשלו או בשלו ולאחר מכן צלהו הרי זה חייב מלקות.

## רִמְזוֹ הַפְּתוּב - בְּנֵי מַלְכִים

בְּסֵפֶר הַחֲנוּךְ בָּאָר שֶׁהֵטַעַם שֶׁצִּוְּתָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לֶאֱכֹל אֶת קָרְבָן הַפֶּסַח דְּיוֹקָא כְּשֶׁהוּא צְלוּי הוּא שֶׁכָּדָּהּ הִיא דְרָכָם שֶׁל הַעֲשִׂירִים וְהַמַּלְכִים לֶאֱכֹל אֶת בֶּשָׂרָם צְלוּי אֵשׁ, שֶׁזֶהוּ מֵאֲכָל מִשְׁבַּח וּמִעֲלָה. כֵּן לְמַדּוֹ חֲכָמֵי הַגְּמָרָא (פְּסָחִים קט"ז ע"ב) מִהַפְּסוּק (שְׁמוֹת י"ג, ח) "וְהַגְּדַת לְבַנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם". וּבְכָל דּוֹר וָדוֹר חַיֵּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, וְלִנְהַג בְּלִיל הַסֵּדֶר בְּמִנְהַג שְׂרָרָה וְחֲרוּת, לְכֹן נִצְטוּיָנוּ לֶאֱכֹל אֶת קָרְבָן הַפֶּסַח צְלוּי אֵשׁ. וְכִמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי זִיעִי"א שֶׁבַת קוּי"ב ע"א. בְּגִמְרָא: "כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִים הֵם", וְעַל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה: תַּהֲלִים מ"ה, י"ד. "כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה".

מִחוּבְּתוֹ שֶׁל יְהוּדֵי עוֹבֵד ה' אֲמַתִּי הִיא לֹא רַק לְזָכֵר וּלְהַפִּיר אֶת מַעוֹט עֲרָפוֹ וְשִׁפְלוּתוֹ מוֹל בּוֹרְאוֹ, וְעַד כְּמָה תְּלוּיִים אָנוּ בְּחֶסֶדִי ה' וּבְרַחֲמֵי הַמְּרַבִּים, אֲלָא גַם לְהַבִּין וְלִדְעַת כִּי זְכוּת וּמְחִיבּוֹת גְּדוּלָה נִפְלָא בְּחֻלְקָנוּ לְהִיּוֹת מִמְשַׁרְתֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּרוֹבִים לְמַלְכוּת וְזוֹכִים לְשִׁמְשׁוֹ מִיַּד יוֹם בְּמַעֲשֵׂינּוּ וּבְמַחְשְׁבוֹתֵינוּ. וְאָדָם שֶׁשׁוֹכֵחַ נִקְדָּה יִקְרָה זֶה עֲלוּל חֲלִילָה לֶאֱבֹד אֶת דְּרָכּוֹ בְּעוֹלָם וְלִתְעוֹת בְּדַרְכֵים עַקְלָלוֹת בְּהִיּוֹת שְׂאִינוֹ מַכִּיר אֶת עֲרָפוֹ וְיִקְרָתוֹ.

דֵּי לָנוּ אֵימֶרֶת רִישׁ לְקִישׁ בַּמְדַּרְשׁ רַבָּה (בְּרַאשִׁית פֶּרֶשֶׁה פ). בְּבִטּוּיֵי הַחֲבָה וְהַאֲהָבָה שֶׁמְרַעִיף עָלֵינוּ הַבּוֹרָא בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה וְהַנְּבִיאִים בְּכַדֵּי לְהַבִּין עַד כְּמָה יִקְרִים וְחַיְבִים אָנוּ לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ וְיִתְעַלָּה: שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים ד', ד'): "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם". "בְּדַבְרֵי ה'", שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים ז', ז'): "חֲשֵׁק ה' בְּכֶסֶם". "בְּחֻשִׁיקָה" וְשְׁנֵאמַר (מִלְאכֵי ג, י"ב): "כִּי תַחֲיוּ אֶתֶם אֶרֶץ חַפְצִי". "בְּחֻפְצָה". מִלְאכֵי א', ב'. וְאוֹמֵר: "אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם אָמַר ה'". הַקֵּל בְּעֵינֵינוּ לְקַבֵּל בְּטוּיֵי הַעֲרָכָה וְחֲבָה שֶׁכְּאֵלוֹ מְבוֹרָא כָּל הָעוֹלָמוֹת! וְאִם רַק יִזְכֹּר הָאִישׁ הַיְהוּדִי אֶת הַדְּבָר הַזֶּה - כְּבָר לֹא יוּכַל לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ וְלוֹ לָרְגַע אֶחָד לְסוּר חֲלִילָה מִמִּצְוֹת ה' וּגְזָרוֹתָיו.

אֲמֵנָם, עִם כָּל זֹאת עָלֵינוּ לְזָכֵר תְּמִיד גַּם אֶת מַעוֹט עֲרָכָנוּ, וְכַפִּי רָאָה סֵפֶר שִׁפְתֵי צְדִיקִים (פֶּרֶשׁתׁ בַּשְּׁלַח). וְסֵפֶר תּוֹרַת הַמַּגִּיד (בְּלִיקוּטִים). שֶׁמְסַפֵּר עַל הָאֲחִים הַקְּדוּשִׁים רַבֵּי אֱלִימֶלֶךְ מְלִיז'עֵנְסֵק וְרַבֵּי זוֹשָׁא מְאֲנִיפּוֹלִי זִיעִי"א שֶׁהֵיוּ חֲלוּקִים בְּדַעוֹתֵיהֶם אִיזוּהֵי דְרָךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעֲבֹד בַּה' הָאָדָם אֶת קוֹנוֹ: הַר"ר אֱלִימֶלֶךְ אָמַר לְהַסְתַּפֵּל בְּתַחֲלָה עַד כְּמָה ה' גְּדוֹל וּמְרוֹמָם, וּמִזֶּה לְהַגִּיעַ לְהַבְנִה עַד כְּמָה אֲנַחְנוּ קְטַנִּים וְשִׁפְלִים. וְאֵלוֹ אַחֵיו הַר"ר זוֹשָׁא אָמַר לְהַסְתַּפֵּל בְּתַחֲלָה עַד כְּמָה אָנוּ קְטַנִּים וְשִׁפְלִים, וּמִזֶּה נִבִּין אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ. הֲלָכּוֹ אוֹתָם שְׁנֵי צְדִיקִים אֶל רַבָּם הַקְּדוּשׁ הַמַּגִּיד מְפַעֲזֵרִיטֵשׁ זִיעִי"א וְשִׁטְחוּ בְּפָנָיו אֶת מַחְלָקָתָם, בְּבִקְשָׁה שֶׁיִּכְרִיעַ הַרְבֵּי מִי מִבִּינֵיהֶם הוּא הַצּוֹדֵק.

פְּנֵה הַמַּגִּיד לְרַבֵּי אֱלִימֶלֶךְ וְאָמַר: "אֲמֵנָם אֵלוֹ וְאֵלוֹ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, וְשִׁפְתֵי הַדְּרָכִים צוֹדְקוֹת וְאֲמִתּוֹת, וְשִׁפְתֵיהֶן מוֹבִילוֹת לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם, אוֹלָם דְּרָכּוֹ שֶׁל אַחִיךָ הִיא הַעֲדִיפָה. שְׁכֵן אִם יַעֲלֶה הָאָדָם וְיִסְתַּפֵּל לְמַעַלָּה עַל גְּדֻלַּת הַבּוֹרָא - עֲלוּל הוּא לְפוֹל מְטָה, מַה שְׂאִין כֵּן אִם יִשְׁפִּיל עֲצָמוֹ וְיִסְתַּפֵּל לְמַטָּה עַל שִׁפְלוּת עֲצָמוֹ - הָרִי הוּא כְּבָר לְמַטָּה, וּמִלְמַטָּה לְעוֹלָם אִי אֶפְשֶׁר לְפוֹלִי". וּבִינוּ נָא זֹאת כִּי נוֹרָא הוּא!



## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

**פִּיּוּם** שְׁבַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים חָרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ, וְאִין אָנוּ רִשָּׁאִים לְהַקְרִיב אֶת קַרְבַּן הַפֶּסַח כְּהַלְכָתוֹ, דְּנִים רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים הָאֵם יֵשׁ לְאַסֹּר אֲכִילַת מֵאֲכָל צְלוּי בְּלִיל הַסֵּדֶר מִחֲשֵׁשׁ לְמִרְאִית עֵין שְׁנֵרְאָה כְּאֹכֵל קַרְבַּן פֶּסַח מִחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ?

פסחים נ"ג ע"א. **בְּמִשְׁנֵה בְּפִסְחִים נֶאֱמַר**: מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְאָכֵל צְלִי בְּלִילֵי פִסְחִים אוֹכְלִים, וּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָ שְׁלֵא לְאָכֵל אִין אוֹכְלִים. וְכִתְבוּ כֵן כֶּתֵב בְּשׁוּ"ת מֵהַרְי"ו (לְרַבֵּי יַעֲקֹב וַיִּל, סִימָן קצ"ט), וְכֵן כֶּתֵב הַפְּרִי חֲדָשׁ (סוֹף סִימָן תע"ג) וְהַפְּרִי מִגְדִּים (שם בְּמִשְׁבָּצוֹת זֶהב ס"ק ד'). **הַפּוֹסְקִים**: שְׂאֵף לְנוֹהֲגִים לְאָכֵל צְלִי בְּלִיל הַסֵּדֶר - מְכַל מְקוֹם אֶת הַזְּרוּעַ הַמְּגֻשָּׁת בְּצִלְחַת הַפֶּסַח יֵשׁ לְהַמְנִיעַ מִלְּאָכֵל, הוֹאִיל וְנִעְשְׂתָה בְּמִיחָד לְזַכֵּר קַרְבַּן הַפֶּסַח, וְיֵשׁ יוֹתֵר חֲשֵׁשׁ לְמִרְאִית הָעֵין בְּדַבָּר.

וּבִסְפָר סֵדֶר לֵיל פֶּסַח ע"י ק"ג. **"חֲזוֹן עוֹבְדֵיהַ"** כֶּתֵב שֶׁהַמְּנַהֵג הַרוּחַ כִּיּוֹם הוּא שְׁלֵא לְאָכֵל דוּקָא בְּלִילָה, אֲבָל בְּיוֹם פֶּסַח רֵאָה בִּיחוּהַ דַּעַת (חֶלֶק ג' סִימָן כ"ז) שֶׁהַעֲלָה שְׁמוּתָר לֵאכּוֹל צְלִי לְכַתְחִילָה. **בְּלִיל פֶּסַח** וְדוּקָא בֶּשֶׂר אוֹ עוֹף, אֲבָל דְּגִים וּבִיצִים וְכִיּוּצָא בּוֹהַ צְלוּיִים לְכוּלֵי עֲלֵמָא מוֹתֵר. מִגֵּן אֲבֵרָהִם (סִימָן תע"ו ס"ק ג') וְעֵרוּךְ הַשְּׁלַחַן (שם ס"ד). **בְּשֵׂר צְלִי כָּלֵל**, אֶלָּא וְעַל אֵף שֶׁהַפְּרִי מִגְדִּים (שם) כֶּתֵב לְהַחֲמִיר אֵף בְּאֲכִילַת זְרוּעַ מְבוּשֶׁלֶת, מְכַל מְקוֹם עֵיין בִּיחוּהַ דַּעַת (חֶלֶק ג' סִימָן כ"ז) שֶׁהַעֲלָה לְהַתִּיר. וְכֵן כֶּתֵב בְּנִטְעֵי גְבִירָאֵל (הַלְכוֹת פֶּסַח חֶלֶק ב' פֶּרֶק צ"ו. וְעוֹד עֵיין שֵׁם מֵהַ נִקְרָא צְלוּי וְמָה לֵא). **מְבַשֵּׁל בְּלֶבֶד**. וְכֵן מְנַהֲגֵנוּ בְּל"נ.

## בְּסוֹד עֲבָדֵיךָ

**בְּבִאוּר מְצוּהַ** זוֹ עַל דְּרָךְ הַסּוֹד כֶּתֵב רַבֵּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאִי זִיעָ"א פִּרְשַׁת בֵּא (שְׁמוֹת דף ל"ט ע"ב). וְעוֹד עֵיין שֵׁם בְּפִרְשַׁת פְּקוּדֵי (שְׁמוֹת דף רל"ז ע"ב) שֶׁכֶּתֵב שֶׁעַל יְדֵי שְׁצוּלִים אֶת קַרְבַּן הַפֶּסַח רִיחוּ נוֹדָף לְמַרְחָקִים וְהַקְבִּי"ה עוֹשֶׂה דִין לֹא רַק בְּאוֹתוֹ חֵיל אֵלָּא גַם בְּשֵׂאֵר חִילוֹת הַסְטֵרָא אַחֲרָא. **בְּזִהְרַת הַקְּדוּשָׁה** שְׂאֵמֵר הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: עֲשׂוּ אֶתְּם מַעֲשֵׂה מְלִמְטָה, וְאֲנִי אַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה מְלִמְעָלָה! שְׁהִשָּׂה שֶׁל קַרְבַּן הַפֶּסַח מְרִמֵּז לְאֵלֵהֶם שֶׁל מְצָרִים, וְעַל יְדֵי שְׁיִשְׂרָאֵל צוּלִים אוֹתוֹ בְּאֵשׁ מְלִמְטָה - אֵף הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא צוּלָה אֶת הַשָּׂר שֶׁלָּהֶם מְלִמְעָלָה, וְעוֹשֶׂה בּוֹ שְׁפָטִים עַל שֶׁהֶעֱבִידוּ מְצָרִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךָ. וְלָכֵן חִיבָה הַתּוֹרָה לְצִלוֹתוֹ בְּאֵשׁ דְּיָקָא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְכַנְיָסוּ הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא בְּאֵשׁ שֶׁל נֶהָר דִּינּוֹר וּמַעֲנִישׁוּ וְעוֹד עֵיין בְּסִפְרֵי טַעֲמֵי הַמִּצְוֹת לְרַבֵּינוּ הַאֲרִיז"ל שֶׁכֶּתֵב בְּבִאוּר מְצוּהַ זוֹ שֶׁהַמִּלְכָּה נִי"א הִיא רֵאשִׁי תִיבוֹת שֶׁל חֵיל מְסוּיִים מֵהַסְטֵרָא אַחֲרָא, וְהוֹאִיל אֶת קַרְבַּן הַפֶּסַח נֵא נוֹתֵן מִשְׁפַּע הַמְצוּהַ הַזֶּה לְאוֹתוֹ חֵיל, וְלָכֵן הוֹזַהֲרֵנוּ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלוֹ נֵא.

## מצוה ח': שלא להותיר מבשר קרבן הפסח

כמו שכתוב: (שמות י"ב, י').

"לא תותירו ממנו עד בקר".

### לפשוטו של מקרא

כבר נתבאר ראה מה שכתבנו בסיעתא דשמיא לעיל מצוה ו'. לעיל שזמן אכילת בשר קרבן הפסח הוא בליל ט"ו בניסן, הוא ליל הסדר. וכאן מזהירה אותנו התורה במצות לא תעשה לבל נותיר כלל מבשר הקרבן עד לשעת עלות השחר, אלא נסים לאכל את פלו בעוד לילה.

כן כתב הרמב"ם בהלכות קרבן הפסח (פרק ח' הלכה י"ד). ויש אומרים שדין תורה הוא שאין לאוכלו אלא עד חצות הלילה, ראה בגמרא זבחים (נ"ז ע"ב) ובראשונים שם. **אולם** חכמינו ז"ל בקשו להרחיק את האדם מן העברה, ולכן גזרו שיאכל אדם את בשר קרבן הפסח לא אחר מחצות הלילה. ואם בכל זאת עבר אדם והותיר מן הקרבן אחר עלות השחר - הרי זה ומכל מקום אין חייבים מלקות על לאו זה, הואיל והוא ניתק לעשה של "והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו", וכל לאו הניתק לעשה אין לוקים עליו. ראה ברמב"ם הלכות קרבן הפסח פרק י' הלכה י"א. עבר על לאו מן התורה.

### רמז הפתוב - פרנסה משמים

ידוע ומפורסם בקרב כמה מגדולי ישראל שהיו נזהרים ומקפידים שלא להשאיר ממאכלם ליום המחרת, בכדי להחדיר ולהשריש בלבם את האמונה התמימה והשלמה בבורא יתברך שהוא אל זן ומפרנס לכל, ושהוא זה שידאג לפרנסתם גם למחר ונראה שבזה מרויחים גם כן שניצולים ממאמר חז"ל (סוטה מ"ח ע"ב): "כל שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה", וממילא כשאין לאדם פת בסלו ומתגבט למוחו חששא כל שהיא על המחר אינו נכלל בין קטני האמנה... שבהיות והאדם מטבעו שכן כולנו יציר כפיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולעולם התולדות דומים לאב והיציר דומה ליוצר, ולכן הקב"ה שהוא בלתי תלוי וכל כולו נותן מבלי לקבל, כך אנו מעשי ידיו מטבענו אוהבים להיות עצמאיים ובלתי תלויים בזולת. אינו אוהב להרגיש תלוי באף אחד, ואף לא בהקדוש ברוך הוא (!!!), וכשאין בידו מאומה - בעל פרחו מרחח הוא להאמין שהקב"ה ימלא את חסרונו, לכן ממחר הוא להצר את צרת המחר ולדאג "להכין" את עצמו לקראת הבאות. ואמרו רבותינו ילקוט שמעוני פרשת עקב. במדרש על הפסוק "ויענה ויעבד ויאכל את הפן" - וכי מהו הענוי

שְׁהִיָּה בְּאֲכִילַת הַמֶּן? אֵלֶּא שְׁהִיָּה הַמֶּן יוֹרֵד בְּכָל יוֹם לְאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבָּד, מִבְּלִי שׁוּם יִתְּרָה לַיּוֹם הַמֶּחֶר, וְהָיָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ דוֹאֲגִים בְּכָל יוֹם עַל יוֹם הַמֶּחֶר, שֶׁזָּהוּ עֲנוּי גְּדוֹל שְׂאִין כְּדִגְמָתוֹ. שֶׁכֶּךָ יוֹמָא ס"ז ע"א. לְמַדּוּנֵנוּ רַבּוּתֵינוּ: אֵינּוּ דוֹמָה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּת בְּסֵלּוֹ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ פֶּת בְּסֵלּוֹ.

**מִפְּרֻסְמַת הָעֵבֶדָה שֶׁלְרַבְּנֵנוּ הַחֹפֵץ חַיִּים** זִיעֵ"א הֵיְתָה מִכְּלַת שְׁמִמְנָה הִיָּה מִתְּפָרְנִס, כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ חַז"ל (בְּרֵכוֹת ח"ו ע"א) גְּדוֹל הַנְּהַנָּה מִיִּגִיעַ כִּפְיוֹ יוֹתֵר מִיֵּרָא שְׁמַיִם. וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁלֹּא רָצָה לְהִנּוֹת מִמִּתְּנַת בְּשֶׁר וְדָם וְלִהְיוֹת סְמוּךְ עַל שְׁלַחֲנָם שֶׁל אַחֲרִים. אִךְ הַמִּיחָד שֶׁבּוֹ הִיָּה שֶׁמִּיד שֶׁהִיָּה מְשִׁיג אֶת הַסְּכּוּם הַנֶּצְרָךְ לוֹ לְפָרְנָסַת אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבָּד, הִיָּה סוֹגֵר אֶת מִכְּלָתוֹ מִבְּלִי לְהִתְמַהֵמָה, וְרָץ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ בְּשִׂמְחָה לְשׁוּב לְלִמּוּדָיו.

**כְּלָנוּ אוֹמְרִים בְּפֶה מְלֵא שֶׁפָּרְנָסָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְכִלְנוּ מֵאֲמִינִים** כִּד אִמַר רַב תַּחֲלִיפֵא בְּבִיצָה (ט"ז ע"א): כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים, חוּץ מֵהוּצָאוֹת שְׁבִתוֹת וַיִּמִּים טוֹבִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה. שֶׁמְזוֹנוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם קְצוּבִים וְכַתוּבִים לוֹ כְּכָר מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה, אוּלַם כְּפֶה מֵאֲתָנוּ מְקִימִים אֶת הַדְּבָר בְּאַמְתָּה לְהִלְכָה וּלְמַעֲשֵׂה שֶׁלֹּא לְדַאֵג לַיּוֹם הַמֶּחֶר? אֲנָשִׁים אוֹסְפִים וְאוֹגְרִים כְּסָפָם וְזִהְבָם, שׁוֹמְרִים הַכֹּל בְּכִסְפוֹת נְעוּלוֹת, וְחוֹשְׁבִים שֶׁיִּחְיוּ לְנֶצַח נְצָחִים. וּבִינְתַיִם - לֹא מְשִׁכִּילִים הֵם לְנַצֵּל אֶת כְּסָפָם וְזִהְבָם בְּדַרְךְ הַנְּכוּנָה וְהַאֲמִתִּית, לְהַרְבוֹת וּלְהַגְדִּיל אֶת חֵלְקָם בְּעוֹלָם הַבָּא בְּעֵשִׂית צְדָקָה וְחֶסֶד, וּבְהַחֲזִקַת תּוֹרָה וּבְזִכּוּי הַרְבִּים, הַדְּבָר הַיִּחִיד שֶׁיַּעֲמֵד לוֹ לְאָדָם לְעֵתִיד לְבוֹא לְמַלְיָץ יֵשֶׁר אֲמִתִּי בַיּוֹם הַדִּין הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא.

**בְּמַדְרַשׁ מְסַפֵּר עַל נְבוֹכַדְנֶצַר הַרְשָׁע, שֶׁם רָשָׁעִים יִרְקַב, שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁנַּעֲשֶׂה מְלָךְ עַל כָּל הָעוֹלָם עֹמֵד וְקֹבֵץ לְעַצְמוֹ מְמוֹן רַב כְּחוֹל הַיָּם. אוּלַם עֵינּוּ הֵיְתָה צָרָה בְּמִמוֹנוֹ, וְאֶפְלוּ לֹא רָצָה שֶׁבְּנֵי שְׁלוֹ יִהְיֶה מִמֶּנּוּ. לָכֵן מָה עָשָׂה? עֹמֵד וּבְנֶה אֲנִיּוֹת עֲשׂוּיּוֹת נַחֲשֵׁת, וְהִטְמִין בְּתוֹכָן אֶת רוֹב מִמוֹנוֹ, וְהִלְךְ וּשְׁקָעַן בֵּינָם שֶׁלֹּא יִטוּל מִמִּמוֹנוֹ שׁוּם אָדָם. וְדַאי שֶׁכָּל אֶחָד מֵאֲתָנוּ יֵאִמֵר שֶׁזֶּה מַעֲשֵׂה שְׁגָעוֹן, וְשֶׁמִּמוֹנוֹ כִּנְרָאָה הָעֵבִירוּ עַל דַּעְתּוֹ, אֲבָל כְּפֶה אֲנָשִׁים "נוֹרְמָלִים" אוֹסְפִים וְאוֹסְפִים כְּמוֹהוּ מִבְּלִי גְבוּל וּמִדָּה, וּמִבְּלִי שׁוּם צְרָךְ לְכָד, וְאֵינָם מְשִׁכִּילִים לְהִנּוֹת מִיִּגִיעַ כְּפָם עַד שֶׁלְּבַסּוֹף בָּא אֵיזָה אָדָם קְרוֹב אוֹ זֵר וְאוֹכַל אֶת כָּל מָה שֶׁאֶסְפוּ, וְכָל טְרַחֲם וַיִּגִיעַם הוֹלֵךְ לְטִמְיוֹן!! וְסִפְרוּ לָנוּ עַל אָדָם אֶחָד עֲשִׂיר בְּאַרְה"ב שֶׁהִיָּה לֹא עָלִינוּ עָרִירִי, וּבְמוֹתוֹ הוֹרִישׁ אֶת כָּל הַ"מְלִיוֹנִים" שֶׁלוֹ ל... **כָּלֵב שְׁלוֹ!!!** הַיֵּשׁ עָרָךְ לְעֶשֶׂר שֶׁכֶּזֶה הַשְּׁמוּר לְבַעֲלָיו לְרַעְתּוֹ!! וְאָכֵן נִתֵּן לְהַמְלִיץ עַל שְׁכֵמוֹתוֹ אֶת דְּבָרֵי חַז"ל: סוּטָה מ"ט ע"ב. **"פְּנֵי הַדּוֹר כְּפָנֵי הַכָּלֵב!!"****

**וְכֶךָ לְמַדְנֵנוּ רַבִּי שְׁלֵמָה אַבְנִי גְבִירוֹל זצ"ל. הַחֶכֶם בְּחֻקְמָתוֹ: אָדָם דוֹאֵג עַל אַבּוֹד דְּמִיו, וְאֵינּוּ דוֹאֵג עַל אַבּוֹד יִמְיוֹ. אֲבָל דְּמִיו אֵינָם עוֹזְרִים, וְיִמְיוֹ אֵינָם חוֹזְרִים, לָכֵן רְדֵף אַחֲרֵי הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת - כִּי הֵם לְעַד קִימִים!**

## דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

הגמרא דף מ"ג ע"ב. ראה שם כל הסוגיה והראיות באור. במסכת זבחים מחדשת כי בשר קרבן שנותר לאחר הזמן שנקצב להקרבתו ולאכילתו, אם בכל זאת לקחוהו והעלוהו על גבי המזבח להקריבו, ושלטה בו האור - פקע אסורו וחזור להיות מתר באכילה.

ראה בספר "ידי סופר" (סימן ה) שהביא צדדים לדבר ואכמ"ל. ונחלקו רבותינו האם צריך שתשלט האור ברבו של הקרבן, או שדי אף שתשלט במקצתו. ולהלכה ראה בפרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כ"א. ברמב"ם ז"ל בהלכותיו שכתב שדוקא מששלטה ברבו פקע אסורו ולא לפני כן.

## בסוד עבדיך

בבאור מצות "לא תותירו ממנו עד בקר" על דרך הסוד ראה בספר הפליאה שכתב שיש בו סוד גדול עמק ונסתר, סתם ולא פרש. וכבוד אלקים הסתר דבר.

## מצוה ט': השבתת החמץ

כמו שכתוב: (שמות י"ב, ט"ו).

"אך ביום הראשון תשביתו שאר מפתיתכם".

## לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל לבער ולאבד כל חמץ מביתנו ומרשותנו בערב חג הפסח בטרום התקדש החג. ונחמיינו זכרונם לברכה תקנו לנו כמה וכמה אפנים לקיום מצוה זו, וגזרו כמה גדרים והרחקות בכדי וראה בספר "דבש לפי" למרן החיד"א זצ"ל (מערכת ח' אות י"ח) שהביא מגורי האריז"ל שהנזהר מחמץ בכל שהוא בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה. ורמז לדבר מדרשת חז"ל על הפסוק "ושמרתם את המצות" ודרשו "את המצוות", שאם שמרתם את ענין המצות כראוי אזי מובטחים אתם שתשמרו גם כן את המצוות לבלתי תחטאו. ושפתיים יישק. לנדא שלא נפשל חלילה בהשגרת חמץ כל שהוא ברשותנו ביודעין או בלא יודעין:

**בְּלִיל אַרְבַּעַה עֶשֶׂר בְּנִיסוֹ, תִּקְנַת חֲכָמִים לַעֲרֹךְ כַּמְבוּאָר בְּרִישׁ מַסַּכַת פְּסָחִים, וְכַנְפִּסְק**  
**בְּשַׁלְחַן עֵרוּךְ (אִוְרַח חַיִּים סִימָן תַּלְיָא וְהַלָּאָה). בְּדִיקַת חֲמֵץ לְאוֹר הַנֵּר בַּחֲרִים וּבִסְדָּקִים שֶׁבְּכַתְּלֵי**  
**הַבַּיִת, וְאֵת הַחֲמֵץ שֶׁמוֹצְאִים שׁוֹמְרִים לְבַעוֹר הַחֲמֵץ שֶׁלְמַחֲרַת. לְאַחַר מִפְּנֵי**  
**אֲמָרִים אֵת גִּסְח כְּנֹזֵכַר בְּפִסְחִים (ו' ע"ב) וּבְרַאשׁוֹנִים שֶׁם. וְרַאָה בִירוּשָׁלַיִם (פְּסָחִים פֶּרֶק ב' הַלְכָה ב') לְשׁוֹן**  
**הַבֵּיטוּל, וְכֵן פִּסְק הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה (פֶּרֶק ג' הַלְכָה ז') וְהַשַּׁלְחָן עֵרוּךְ (סִימָן תַּלְיָא). בְּטוּל הַחֲמֵץ**  
**שֶׁתִּקְנֵנוּ לָנוּ חֲכָמִים, וּמְכֻוֹנִים עַל כָּל חֲמֵץ שֶׁיִּתְּכֹן שֶׁנִּשְׁאַר בְּרִשׁוֹתֵנוּ מִבְּלִי יְדִיעַתֵנוּ**  
**שֶׁהָרִי הוּא בְּטוּל וּמִבְּטָל כְּחֶרֶס הַנִּשְׁפָּר וְכִדְבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁ, וְכֵן זֶה כְּדִי שֶׁלֹּא**  
**יִשְׁאַר אֶפְלוּ כֵּל שֶׁהוּא מִהַחֲמֵץ בְּרִשׁוֹתֵנוּ בְּהַכְּנֵס חֵג הַפִּסַּח. לְמַחֲרַת בְּבִקּוֹר**  
**לוֹקָחִים אֵת כָּל הַחֲמֵץ הַנּוֹתֵר בְּרִשׁוֹתֵנוּ וְאֵת הַחֲמֵץ שֶׁמִּצְאָנוּ בְּעֵת הַבְּדִיקָה, כַּדַּעַת**  
**רַבִּי יְהוּדָה בַּמִּשְׁנָה בְּפִסְחִים (כ"א ע"א) שֶׁאֵין בִּיעוֹר אֲלֵא בְּשִׂרְיָה. וְכַפִּי שֶׁהוּבָא בְּשַׁלְחַן עֵרוּךְ (סִימָן תַּמ"ה סַעֲיָא**  
**א) וּבַהֲגַהֶת הַרְמ"א שֶׁם. וּמִבְּעָרִים אוֹתוֹ בְּאֵשׁ אוֹ מִשְׁלִיכִים לֵיָם אוֹ מִפְּזָרִים בְּרוּחַ**  
**בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יָד אָדָם מְשַׁגֵּת בּוֹ.**

## רְמֵז הַפְּתוּב - חֲמֵץ הַנֶּפֶשׁ

**רְבוּתֵינוּ בְּעַלֵי הַמוֹסָר לְמַדוּנֵנוּ שֶׁמְלַבֵּד בַּעוֹר הַחֲמֵץ ה"גִּשְׁמִי" הַיְדוּעַ לְכַלְנוּ, יֵשׁ**  
**לְאָדָם לַעֲרֹךְ בְּעָרֵב חֵג הַפִּסַּח גַּם כֵּן בַּעוֹר חֲמֵץ "רוֹחְנִי" בְּתוֹךְ נְבִכֵי נַפְשׁוֹ. דְּהֵינּוּ**  
**לְחַפְּרָה עִמָּךְ עִמָּךְ בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ וְלַעֲקוֹר וְלְהַסִּיר מִלְּבָנוּ כֵּל מִיָּנִי רַגְשׁוֹת פְּסוּלִים**  
**וּמְחַשְׁבוֹת וְדַעוֹת כּוֹזְבוֹת, וְכֵן מִיָּנִי מַעֲשִׂים אֲסוּרִים שֶׁנִּהְגְּנוּ בָהֶם - יֵשׁ לְקוֹם**  
**וְלִהְתַּנַּעַר וְלִהְתַּנְקוֹת מֵהֶם. וְכֵן נִהְגוּ גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ הַדּוֹרוֹת לְהַקְדִּישׁ שְׁעָה**  
**מִיַּחַדַּת בְּעָרֵב חֵג הַפִּסַּח לַעֲרֹךְ לַעֲצָמָם בְּדִיקַת וּבַעוֹר חֲמֵץ בַּחֲרִין וּבִסְדָּקִין שֶׁל**  
**עִמָּקֵי לֶבֶם, וְלִבְחַן הָאֵם לֶבֶם וּמַחֵם בְּאֵמֶת נָקִי וּמִשְׁעָבֵד אֵד וְרַק לֵה' יִתְבָּרַךְ אוֹ**  
**שְׁמָא חֲלִילָה נְכַנְסֶת וּמִתְגַּנְבֶּת לֵה' אֵיזוֹ מְחַשְׁבָּה לֹא טוֹבָה אוֹ פְּנִיָה שֶׁאֵינָה יִשְׂרָה**  
**בְּתוֹךְ מַעֲשֵׂיהֶם.**

**כֵּן רַאָה סַפֵּר "קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל" וְיִזְיָנִיץ (חֶלֶק א' פֶּרֶק י"ד) שֶׁהֵבִיא הַמַּעֲשֶׂה. מְסַפֵּר עַל הַרְה"ק בְּעַל**  
**ה"אֵהֶבֶת יִשְׂרָאֵל" מוֹיִזְיָנִיץ זְצוּק"ל שֶׁבְּלִיל עָרֵב פִּסַּח לְאַחַר שְׁסִים אֵת בְּדִיקַת**  
**הַחֲמֵץ בְּבֵיתוֹ, פָּנָה אֵלָיו הַשְּׁמֵשׁ וְשָׁאַל: "הֵאֵם הַרְבֵּי סִים אֵת בְּדִיקַת הַחֲמֵץ?"**  
**עָנָה לוֹ הַרְה"ק: אֲמַנָּם סִימַתִּי אֵת בְּדִיקַת הַחֲמֵץ בְּבֵיתִי, אֲבָל כַּעַת עָלִי לַעֲרֹךְ**  
**בְּדִיקַת חֲמֵץ בְּלִבִּי, וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּגִמְרָא בְּרִכּוֹת י"ז ע"א. וְרַאָה בְּפִרוּשׁ רַש"י שֶׁם שְׁפִירֵשׁ:**  
**יִצַּר הָרַע שֶׁבִלְבָבֵנוּ הַמַּחֲמִיצָנוּ. "שְׁאוֹר שֶׁבַעֲסָה הוּא הַמַּעֲכָב", שֶׁכֵּן אָמְרוּ בְּבְרִכּוֹת (ס"א ע"א)**  
**שֶׁהֵיכָל הָרַע דּוֹמֵה לְחֵיטָה. וְהַשְּׁאוֹר הוּא סֶמֶל לְיִצָּר הָרַע. וְלָכֵן מִצְּנָה עָלִי לְבַעֲרוֹ**  
**וּלְבַטְלוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּעָרֵב חֵג הַפִּסַּח!**

**יְדוּעַ שֶׁבְּלִיל הַסֵּדֶר הַמִּצְוָה הַעֲקָרִית וְהַמְרַכְזִית בְּיוֹתֵר הִיא מִצְוַת אֲכִילַת**  
**הַמִּצָּה, וְהַאֲסוּר הַעֲקָרִי שֶׁבְּחֵג הַפִּסַּח הוּא אֲכִילַת הַחֲמֵץ. וּמִי שֶׁמִּתְבַּוְּנֵן רוֹאֵה**  
**שֶׁהַמַּלִּים מִצְ"ה וְ-חֲמִ"ץ הֵן קְרוּבוֹת וְדוֹמוֹת מְאֹד זֶה לְזֶה בְּאוֹתוֹתֵיהֶן, רַק**  
**הַהֶבְדֵּל הַיְחִידִי הוּא הַנִּקְדָּה הַקְּטָנָה הַמְחַבְּרַת אֵת רֶגֶל הַה"א לְרֵאשִׁיָּה וְהוֹפְכֶת**  
**אוֹתָהּ לְחֵיטָה. וְעַל כֵּן רַאָה סַפֵּר "חֲסִידִים מְסַפְּרִים" רִישׁ חֶלֶק ג' שֶׁהֵבִיא פִירוּשׁ זֶה**  
**בְּשֵׁמוֹ. הִנֵּה אוֹמֵר הַרְה"ק רַבִּי שְׁמַעוֹן מִירוּסְלָב זְצוּק"ל שֶׁהַמְרַחֵק בֵּין מִצְוָה**  
**לְעִבְרָה הוּא קָטָן מְאֹד: פְּסִיק קָטָן שֶׁבֵּין הַיִּצָּר הָרַע לְיִצָּר הַטוֹב. וְאֵם רַק נִמְחַק**  
**נִקְדָּה קְטָנָה מִהַחֵיטָה (מִלְּשׁוֹן חֲטָא), מִיָּד תִּתְּפֹךְ הִיא לְה"א שֶׁהִיא שֶׁם ה' הַמַּאִיר**

את נשמתו של האדם באור יקרות. ואז במקום חמ"ץ נהיה מצ"ה, כן כתב הזוהר הקדוש (שמות דף קפ"ג ע"ב) שהמצה היא הרפואה לזכות לסוד האמונה. עיין שם מה שכתב באורך בדבר. שהיא סמל האמונה והדבקות בהקדוש ברוך הוא.

## דרוש וחדוש

נחלקו רבותינו הפוסקים בדין בדיקת החמץ הנערכת בליל י"ד בניסן, האם ישנו חיוב לבדוק גם בחדר שהקצה לדברי חמץ ועתיד להמכר למחרת לגוי ולהנצל למשך ימות הפסח, או שמא אין ענין וחיוב בבדיקתו?

והנה הגאון רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל בכלל קי"ט סימן י"ח. בחבורו "חיי אדם" פסק לחיוב את בעל הבית בבדיקת החדר הנ"ל, הואיל ועדין לא מסרו לרשות הגוי עד ליום י"ד שחרית, ונמצא שבלי ליל י"ד עדין המקום נכו. ל"ז ונימכח תנקתכ ונתקידבב אוה בייחמו ונתקזחבו ונתו שרב בסימן תל"ו סק"ד. וראה בשו"ת האלף לך שלמה (חלק אורח חיים סימן שצ"ב) שכתב למעשה לחוש לדברי ה"מקור חיים" הנ"ל ולבדוק את החדר. כתב "המקור חיים" על השלחן ערוך.

אולם הגאון בעל ה"חתם סופר" זצ"ל בחלק אורח חיים סימן קל"א. כתב שהואיל והחדר עתיד להכנס לרשות הגוי, ממילא אין שום חיוב על היהודי לבדוק עתה על אף שבפעל עדין לא העבר לרשותו של הגוי. וכן ב"אשל אברהם" סימן תל"ג. כתב הגאון מבוטשאטש זצ"ל. וכן פסק להקל כמותם עמוד נ"א. שם הביא דברי הפוסקים הנ"ל. אמנם יש המחמירים לערוך שתי מכירות לגוי: האחת בליל י"ד למקומות שהוקצו לדברי החמץ והשניה ביום י"ד לשאר הבית. ובה יוצאים הם מידי המחלוקת הנ"ל. ותע"ב. בספר "חזון עובדיה".

## בסוד עבדיך

בבאור מצות השבתת החמץ על דרך הסוד כתב בעל ה"עיר מקלט" שבפועלם ישנם עשרה סוגי קדושים והם: חיות הקדש, אופנים, אראלים, חשמלים, שרפים, מלאכים, אלים, בני אלהים, כרובים ואישים. וכנגדם ישנם עשרה סוגי טמאים והם: מזיקין, שדים, רוחין, גליו, רשפים, פרחים, טלטלנים, שעירים ושטנים. ואלה לעמת אלה עשה אלקים. ובפעלת השבתת החמץ מביתנו אנו משביתים את אותם כל כחות הטמאה ממחננו וראה בספר "טעמי הבש"ם" שמזה הטעם מניחים עשרה פתיתים בבדיקת החמץ. ועוד עיין בספר הקדוש "קב הישר" שכתב שהם מכוונים גם כן כנגד עשרת המכות שהביא הקב"ה על המצרים, וכנגד עשרת הדינים שעתידי הקב"ה לדון את כל מי שהיצר לישראל והם: לבער, לנער, לכרות, להמם, להרוס, לעקור, לנתוץ, לנתוש, לכלות, ולקעקע. וכנגדם יקדש הקב"ה את ארץ ישראל בעשר קדושות. ונצוללים מכל מיני הזקים רוחניים וגשמיים המתרגשים לבוא לעולם.



ונדמים היו למלאך ה' צבאות מגדל התלהטותם והתרגשותם בקיום המצוה, ודבקותם הגדולה בהקדוש ברוך הוא באותם רגעים נשגבים.

הגה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א בשנה האחרונה לחייו היה חולה וחלוש מאד, ובלייל הסדר בהגיע זמן אכילת המצה נטל הרב את המצה בידו ואמר: "רצוני ללמד את בני היאך מחיבים אנו למסר נפש בפעל ממש על כל מצוה ממצוות התורה", ואכל את המצה בקשי רב למרות מצבו הבריאותי הקשה. לאחר מכן נטל את המרור בידו ואמר: "ברצוני שיראו בני שגם על מצוה מדרבנן יש למסר את הנפש", ואכלו וחשוב לציין שהירק בו מקיימים יוצאי ארצות אשכנז את מצות המרור הוא לא בדיוק ערב לחיד, בלשון המעטה... בקשי וביוסורין. לבסוף נטל בידו את הפורף ואמר: "ברצוני ללמד את בני שאפלו על מנהג פשוט שנהגו ישראל יש למסר את הנפש ממש", ואכל את הפורף בשארית פחותיו. זוהי מסירות הנפש שעשו רבותינו על מצות אכילת המצה, למותר לציין שמעשה זה לא בא ללמד לאדם למעשה כיצד לנהוג, שכן פקוח נפש דוחה את כל התורה, רק מוסר ההשכל וההתבוננות במעשי הצדיקים הוא שמועיל לנו ממעשי צדיקים אלה. ועוד עיין שו"ת תשובות והנהגות (חלק ב' סימן רמ"א) מה שכתב בענין זה. **וכזה ראה וקדש!**

## דרוש וחדוש

**בעקבות** הדיון שהזכר לעיל, שמצת המצוה חייבת להיות קנינו של האדם, עמדו הפוסקים לדון באדם המתארח בלייל הסדר בבית חברו או קרובו, ואוכל ממצתו של בעל הבית, האם יוצא הוא בכך ידי חובת המצוה של אכילת המצה בלייל הפסח בהיות המצה רכוש של אדם אחר?

הגה"ק בעל ה"שפת אמת" מגור זיע"א על מסכת סוכה (דף ל"ה) ד"ה "בגמרא". שם הוכיח כן על פי דעת הרא"ש שנדרים שהמתארח אצל חביבו אינו קונה האוכל שאוכל. וראה עוד בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן ר"מ) שהביא בשם הגר"י מבריסק זצ"ל וה"שבת סופר" זצ"ל כעין זה. ועוד עיין בשו"ת שלמת חיים להגר"ח זוננפלד זצוק"ל (סימן רח"צ) ובספר נטעי גבריאל (הלכות פסח סימן צ' סעיף כ"ב) מה שכתב בזה. בחדושי פתב בזו הלשון: "צריכים להזהר במצה של מצוה שתהיה המצה שלו בדוקא, ולאורח המסב על שלחן בעל הבית יש ליתן את המצה במתנה, ולא די בזה שהרשהו לאכל. שצריך להיות שלו ממש שיוכל אף למכרו ולהקדישו, והעולם אינם נוהרים בזה".

**אולם** למעשה כתבו כן כתב בספר "אמרי בינה" על הלכות פסח (סימן כ"ד) שכל מה שבא לפיו של האורח נקנה לו ממילא. ובספר יד המלך (בהלכות חמץ ומצה פרק ו' הלכה ז'). ועוד עיין בשו"ת ציץ אליעזר (חלק י"ב דף צ"ט ע"א) ובספר חזון עובדיה (פסח עמוד פ"ט בהערות). **האחרונים** להקל בדבר, שיש לתלות שודאי דעת בעל הבית להקנות לאורחו את המצות על הצד הטוב ביותר על פי ההלכה, וממילא בדתו להקנות להם אותן בקנין גמור על מנת שיצאו בהן ידי חובת המצוה.

## בסוד עבדיך



בְּבֹאֵר מִצְוֹת אֲכִילַת הַמִּצָּה עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד כְּתֹב בְּסֵפֶר חֵלֶק ג' פֶּרֶק חֲמִישִׁים  
וְאַחַד. "תּוֹרַת הָעוֹלָה" כִּי אֲכִילַת הַמִּצָּה בְּפֶסַח בָּאָה לְרִמּוֹז וְלְהוֹרֹת עַל מַעֲשֵׂה  
הָאָדָם שֶׁהוּא מְגַבֵּל בִּיכְלָתוֹ לַעֲשׂוֹת יֵשׁ מִיֵּשׁ בְּלִבָּד, וְאֵינוֹ כְּמַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים  
שֶׁעָשָׂה יֵשׁ מֵאִין וּמִכֹּל מְקוֹם עֵינִן בְּסֵפֶר הַקְּדוֹשׁ "לִיקוּטֵי מוֹהַר" (תּוֹרַת ס"ד) שֶׁכְּתֹב שֶׁאֵף מַעֲשֵׂי יָדוֹ  
שֶׁל הַקִּב"ה בְּהִכְרַח שְׂאִינָם יֵשׁ מֵאִין, שֶׁהֵרִי מִצִּיאֹתוֹ יִתְבַּרַךְ הִיא מוֹכְרַחַת בְּעוֹלָם וְלֹא תִיִּתְכֵן לְעוֹלָם  
מִצִּיאֹת שֶׁל אֵין, רַק יִשְׁנֶה בְּחִינַה שֶׁל "חֲלַל הַפְּנוּי" שְׂאֹתָה אֵי אִפְשֵׁר לְהַשִּׁיג וּלְהַבִּין אֶלֶּא לְעֵתִיד לְבוֹא.  
עֵינִן שֶׁם בְּעוֹמְקוֹן שֶׁל הַדְּבָרִים. וְזֶה נִרְמָז בְּמִצָּה שֶׁלֹּא שְׁנֵתָה מִרְאִיתָה מִפְּרִיָּה  
הָעֵסָה, וְנִשְׁאַרָה דְּקָה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה לְפָנֵי כֹן, שֶׁלֹּא כְּמוֹ הַלֶּחֶם שֶׁשְׁנָה מִרְאִיתוֹ  
בְּחִמּוּצוֹ וּבְתַפְיַחְתּוֹ וּפְנִיָּם חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן. וְלִכֵּן גַּם כֹּן נִקְרָאת "מִצָּה" מְלִשׁוֹן  
"מִצּוּי" וְקִיָּם, לְהוֹרֹת שֶׁלֹּא יְכוּל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת אֶלֶּא מְמַעֲשֵׂה הָאֵל הַמִּצּוּי  
וְהַקִּיָּם בְּעוֹלָם, וְלֹא יוֹתֵר מְזָה וְכֹל זֶה כְּפִתּוֹר וּפְרַח עִם הָאֲמוֹר לְעִיל שְׁעִיקָר עֵנִין הַחֵג הַזֶּה  
וּמִצּוּתָיו הוּא לְחֹזֵק אֵת כַּח הָאֲמוּנָה בְּה' יִתְבַּרַךְ. וּבְשַׁעַר הַכּוֹוֹנוֹת (דְּרוֹשֵׁי הַפֶּסַח דְּרוֹשׁ ו') הָאֲרִיךְ בְּכוֹוֹנוֹת  
הָרְאוּיֹת לְמִצְוָה זֹו וְאֵינוֹ אֶלֶּא לְיוֹדְעֵי ח"ן.

## מצוה י"א: שלא ימצא חמץ ברשותנו

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שְׁמוֹת י"ב, י"ט.)

"שִׁבְעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם."

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

אִזְהַרַת הַתּוֹרָה לְבַל יִמָּצֵא כָּל חֲמִץ בְּרִשׁוּתֵנוּ בְּיָמֵי חֵג הַפֶּסַח. כֹּן הוּבָא בְּפִסְחִים ה' ע"ב. וְהַעוֹבֵר עַל כֶּךָ הֵרִי זֶה עוֹבֵר עַל שְׁנֵי לְאוּיִן: בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא. קִיּוֹם הַצּוּי נַעֲשֶׂה עַל יָדֵי שְׁמִבְעָר וּמְסַלֵּק הָאָדָם אֵת כָּל הַחֲמִץ וְהַשָּׂאֵר שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ עוֹד לְפָנֵי כְּנִיסַת הַחֵג כְּפִי שְׁנֵתְבָאֵר רָאָה מָה שֶׁכְּתִבְנוּ בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא לְעִיל בְּמִצְוָה ט'. לְעִיל, וְאֵף בְּתוֹךְ יָמֵי חֵג הַפֶּסַח אִם יִמָּצֵא חֲמִץ בְּרִשׁוֹתוֹ - מִצְוָה עַל הָאָדָם לְדַאֵג לְכַלּוֹתוֹ וּלְבַעְרוֹ.

חֲכָמֵי הַגְּמָרָא דְנוֹ בְּאֶפְנֵי שׁוּנֵיָם אִם נִחְשֵׁב הַדְּבָר לְאִסוּר "בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא" אוֹ לֹא, רָאָה כֹּל זֶה בְּפִסְחִים (ה' ע"ב) וּבְרִאשׁוֹנֵיָם שֶׁם, וּבְשִׁלְחוֹן עֵרוֹךְ (אִוְרַח חַיִּים סִימָן ת"מ) וּבְאַחֲרוֹנֵיָם. כְּגוֹן אָדָם שֶׁהִפְקִיד אֵת חֲמִצּוֹ מִלְּפָנֵי חֵג הַפֶּסַח אֶצֶל אַחֲרִים, אוֹ

שְׁאַחֲרִים הַפְּקִידוֹ אֶצְלוֹ, מִרְצוֹנוֹ אוֹ שְׁלֹא מִרְצוֹנוֹ, גּוֹיִים אוֹ יְהוּדִים, וְעוֹד כַּמָּה מִקְרִים דּוֹמִים שְׂרַבּוֹתֵינוּ דָּנוּ בָּהֶם לְהִלְכָה.

## רִמְזוֹ הַפְּתוּב - וְעִשׂוֹ מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמֶרֶתִי

**אֲסוּרִים** שׁוֹנִים אֶסְרָה עָלֵינוּ תוֹרַתְנוֹ הַקְּדוֹשָׁה: חֲלָקִים אֲסוּרֵי אֲכִילָה, וְחֲלָקִים אֲסוּרֵי לְבִישָׁה, וְחֲלָקִים אֶף אֲסוּרֵי הִנָּאָה. אוּלַם בְּאֲסוּר הַחֲמִץ מְצִינוֹ שֶׁהַתּוֹרָה הִרְחִיקָה לְכַתּוּב עַד שְׁאַסְרָה אֶף אֶת הַמְּצִאוֹת הַדְּבָר בְּרִשׁוּתְנוֹ, מִה שֶׁמְעוֹרָר בְּלִב כָּל יְהוּדֵי אֶת הַשְּׂאֵלָה: לָמָּה?? מִהוּ סוּדוֹ שֶׁל הַחֲמִץ שֶׁרָאָתָה הַתּוֹרָה לְנַכּוֹן לְאַסֵּר כָּל מְצִאוֹת שְׁלוֹ בְּרִשׁוּתְנוֹ בְּאוֹתָם הַיָּמִים!?

**וַיֵּשׁ לְבָאֵר בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא שְׁדַרְדַּר חַיִּים מִלְּמַדְתַּת הַתּוֹרָה לְאָדָם: שְׁלֹא דִי שְׁלֹא נִתְּנוּ לַיִצְרָר הָרַע כַּח וּמְמִשְׁלָה בְּפִעַל בִּינֵינוּ, לְחַבֵּל בְּכַרְמֵינוּ וְלַרְעוֹת בְּשִׁדּוּתֵינוּ, אֶלֶּא צְרִיךְ שְׂאֵף לֹא יִמְצָא בִּינוּתֵינוּ וּבְקַרְבָּתֵנוּ לְלֹא מַעַשׂ. שֶׁכֵּן עֲצָם הַמְּצִאוֹתוֹ בְּפִנְיֵנוּ וּשְׁהִיתוֹ בְּקַרְבָּנוּ הִיא לָנוּ לְאוֹיֵב וְלְרוּעֵץ. כַּמָּה פְּעָמִים אָדָם מִקַּל בְּגִדְרֵי חֲכָמִים וּבְגִבּוּלוֹת שֶׁהֻצְיָבוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּטַעֲנָה שֶׁ כַּד אָמַר הַתַּנָּא רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישֶׁע עַל גְּזִירַת חֲכָמִים שְׁלֹא לְקַרְוֹא בַשַּׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר שְׁמַא יִטְהוּ, וּלְבַסּוּף כַּמַּעֲט וְנַכְשֵׁל לְהַטוּת. רַאה שַׁבַּת (יִיב עִיב). **"אֲנִי אֶקְרָא וְלֹא אֶטָּה", וְ"לִי זֶה לֹא מִפְּרִיעַ", וְ"אֵל תִּדְאָג, אֲנִי לֹא נִכְנַס לְדַבְּרִים אֲסוּרִים", וְאוֹלֵי לְעַת עֵתָה אֶמְתַּ צְדָקוֹ דְּבָרֵי, וְשִׁפְתָיו אֶמְתַּ מְלָלוֹ, אוּלַם בְּרַבּוֹת הַיָּמִים כִּי תִמְצָאֵנוּ נִתּוֹן בְּיַדִּי הַיִּצְרָר הַצּוֹרֵר שְׂאֵט אֵט מְשֻׁכּוֹ בְּעִבּוֹתוֹת שֶׁל תַּאֲוָה, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה זֶה עֶבֶד מְסוּר וְנֶאֱמָן לַיִצְרָר הָרַע וְלַחִילוּתֵינוּ אַחַר כּוֹתְבֵי זֹאת הוֹקְרוּ לִידֵי דַבְּרֵי הַרְדָּב"ז (חַיִּיג סִימּוֹן תַּקְמִי"ו) וְז"ל: "אִמְרוּ רַז"ל בְּמַדְרָשׁוֹת כִּי חֲמִץ בַּפֶּסַח רִמְזוֹ לַיִצְרָר הָרַע, וְהוּא שְׂאוֹר שְׁבַעֲיִסָה, וְלִכֵּן כֹּלָה גֵרֵשׁ יִגְרֵשׁ אוֹתוֹ הָאָדָם מֵעַלְיוֹ וְיַחֲפֵשׁ וְיַחֲפֵשׁ עַלְיוֹ בְּכָל מַחְבּוּאוֹת מַחְשְׁבוֹתָיו וְאֶפִּילוֹ כֹּל שֶׁהוּא לֹא בַטֵּל וְהָרִי זֶה נִכּוּן". עַד כֹּאן לְשׁוֹנוֹ.****

**לְפִיכֵן** הַזְּהִירָה אוֹתְנוֹ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שְׂאֵף לֹא יִמְצָא הַחֲמִץ (הַרְוִיזוֹ לַיִצְרָר הָרַע) בְּגִבּוּלָנוּ, פֶּן יִפְתָּה לְבַבְנוּ וְנִסּוּר חֲלִילָה מֵאֶלְקֵינוּ. אֶלֶּא כֵן אִמְרוּ בַחּוֹלְמֵי (מִי"ד עִיב). וְרַאה רַש"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל מַסַּכַת בַּבָּא בִּתְרָא (נִי"ז עִיב) שְׁבִיאָר לְפִי זֶה אֶת מֵאִמֵר חַז"ל שֶׁהַעוֹבֵר בַּמְּקוֹם פְּרוּץ בַּעֲרִיּוֹת וַיֵּשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֲרַת לַעֲבוּר בַּה עַל אֶף שְׁאִינוּ מַסַּתְכֵל נִקְרָא רַשָּׁע, שְׁלֹא דִי לְהַנְצֵל מִן הַעֲבִירָה, אֲלֵא יֵשׁ גַּם לְהַתְרַחֵק מִמֶּנָּה, וְכַמוֹ שְׁאִמְרָנוּ. **הַרְחֵק מִן הַפְּעוּר וּמִן הַדּוּמָה לוֹ, דַּבְּרִים כִּי"ב, ז'.** לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ

**הַעִירוּ הַפּוֹסְקִים:** יִשְׁנִם אֲנָשִׁים שְׁלִפְנֵי חַג הַפֶּסַח מְשַׁלְּיכִים כְּפָרוֹת לָחֵם עַל אֶדְנוֹ חֲלוּנִים אוֹ בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר, וְהִלָּחֵם נִשְׂאָר שֶׁם גַּם בְּעַת הַתְּקַדֵּשׁ הַחֹג, וְנִכְנָסִים הֵם בְּכַף לְשִׂאלוֹת וְלִסְפָּקוֹת בְּהִלְכָה הָאֵם אָדָם עוֹבֵר בְּזֶה עַל אֲסוּר בֵּל יִרְאָה אוֹ בֵּל יִמְצָא אוֹ לֹא. וְלִכֵּן כְּתוּב גְּדוּלֵי הַפּוֹסְקִים לְהַמְנִיעַ מִלַּעֲשׂוֹת זֹאת רַאה שׁו"ת תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהוּגוֹת (חֲלָק א' סִימּוֹן רַפ"ט) שְׁמַצַּדֵּד שְׁלֹא לְהַשְׁלִיךְ חֲמִץ בַּעֲרֵב פֶּסַח בַּפֶּחַ הַאֲשֵׁפָה הַמְשׁוֹתָף בְּבִינָיו שְׁעִדִין נִשְׂאָר הוּא בְּרִשׁוּתָם, וּמִכֵּל מְקוֹם יִרַאה לְהַכְלִילוֹ בְּנוֹסַח הַבֵּיטוּל.

כְּמוֹ כֵּן: אָדָם הַרוֹאֶה בְּמַהֲלָךְ חַג הַפֶּסַח לֶחֶם הַמָּטָל עַל הַרְצָפָה בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר, עַל אֵף שֶׁבְּמִשְׁךָ הַשָּׁנָה יֵשׁ לְהַגְבִּיחוֹ דָּרֶךְ כְּבוֹד, מִכָּל מְקוֹם בְּיָמוֹת חַג הַפֶּסַח הַעִירוּ הָאֲחֵרֹנִים שְׂאִין לְהִזְיֹז לְצַדֵּי הַדְּרָכִים, שֶׁבְּזֶה עָלוּל הוּא לְהִכָּנֵס לְסִפְקוֹת הַלְּכָתִיּוֹת בְּדָבָר הָאֵם נְחָשׁב מַעֲשֵׂה הַהַגְבָּהָה לְקַנְיָן וּבְזֶה עוֹבֵר עַל בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא רֵאָה שׁוֹיִת תְּשׁוּבוֹת וְהַנְהַגוֹת (חֶלֶק ב' סִימָן רכ"ט) שְׁדָן בְּמוֹצָא חֶמֶץ בַּתּוֹךְ הַפֶּסַח בְּמִקוֹם שֶׁרָשָׁם לְמוֹכְרוֹ לְגוֹי אִם יֵשׁ בְּבַעֲרוֹ חֶשֶׁשׁ גֹּזֵל.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר מִצְוָה זוֹ עַל דְּרֶךְ הַסוּד כָּתַב רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיעָ"א פֶּרֶשֶׁת בֵּא (שְׁמוֹת דף מ' ע"א). בְּזֶהר הַקְּדוֹשׁ כִּי הַחֶמֶץ וְהַשָּׂאֹר רוֹמְזִים הֵם לְאוֹתָם שְׁלִיטִים אֲרִטְס עָרָה רָצִי וְזָנֵחַ, סִימְעָה רָאָה לַע סִינּוֹיִלְעָב סִינְמָמָה סִינְשׁוֹ אֲחֵרָא, אֵל נֶכֶר וְכְדוּמָה, וּבְהִיוֹתֵנוּ בְּמִצְרַיִם הִינּוּ עֲבָדִים לְאוֹתָם כְּחוֹת. אֵד עֵתָה בְּמַעֲשֵׂה הַשְּׁבִתָּה הַחֶמֶץ מְרֻשָׁתֵנוּ אֵנוּ מְרָאִים שְׂאִין לְהֵם עוֹד שְׁלִיטָה עָלֵינוּ, וּבְנֵי חוֹרֵין אֵנוּ מְאוֹתָם כְּחוֹת הַטְּמָאָה וְעוֹד עֵינֵינוּ שֶׁם וּבְשַׁעַר הַכוֹוֹנוֹת דְּרוּשֵׁי הַפֶּסַח (דְּרוּשׁ ד') שֶׁהוֹסִיפוּ לְבֹאֵר מְדוּעַ נִאֲסְרוּנוּ בְּחֶמֶץ רַק בְּפֶסַח וְלֹא כָל הַשָּׁנָה. וְאִכְמ"ל.

## מִצְוָה י"ב: שֶׁלֹּא לֵאכֹל מִכָּל דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ חֶמֶץ

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת י"ב, כ').

"כָּל מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ."

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

צוֹתָה אֹתֵנוּ תוֹרַתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁכָּל דְּבַר הַמְּעַרְבֵב בּוֹ חֶמֶץ נִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וְנִמְנַע מִלְּאֲכָלוֹ בְּמִשְׁךָ חַג הַפֶּסַח, בְּכַדֵּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָנוּ שׁוּם קֶשֶׁר וְקִרְבָּה לְחֶמֶץ בְּיָמוֹת הַפֶּסַח.

וּלְחִזּוֹק הַדְּבָרִים, רֵאָה מֵאִמֵּר רַבֵּא בְּפֶסַחִים (ל' ע"א), וְנִחְלַקוּ הָרֵאשׁוֹנִים בְּטַעַם הַדְּבַר אִם בְּגַלֵּל שֶׁזֶהוּ דְּבַר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירֵין (כֵּן כָּתַב הַרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ט"ו מִחֻלּוֹת מֵאֲכֹלוֹת אֲסוּרוֹת), אוֹ בְּגַלֵּל שֶׁאֲנֵשִׁים רְגִילִים בְּחֶמֶץ

ועלולים להכשל בו בקל (כן כתב הרא"ש בשלהי מסכת עבודה זרה). וראה הפסק בשלחן ערוך (אורח חיים ריש סימן תמ"ז). הורו לנו חכמינו זכרונם לברכה שהחמץ בפסח אסור ואוסר בכל שהוא, ואפלו אחד באלף אוסר את כל התערבת ואינו בטל.

## רמז הפתוב - בני חורין

ידוע שאחד מכנויינו של חג הפסח הוא "חג החרות". ולכאורה אם נתבונן נראה שאין בחגי ישראל חג יותר מגבל ואסור מחג הפסח, בו צריכים אנו להזהר בכל תזונה שלא להכשל בחמץ, וכמעט ואין מה לאכל, וההכנות הרבות שלפני כן יעידו עד כמה גדולה היא הזהירות הנדרשת מאתנו בחג עצמו. ואם כן, איזו מן חרות היא זו כשהכל מגבל ואסור?

אך האמת היא שההפך הוא הנכון: שבחג הפסח אנו נזהרים ביותר ונמנעים מלאכל מכל הבא ליד, ומתרחקים אנו אפלו מן הדברים המתרים שמא בטעות נגיע לדברים האסורים, וגודרים אנו את עצמנו בכל מיני גדרים וסוגים, מה שמוכיח לנו שאכן אנו נתונים ברשות עצמנו, ואיננו מנהגים על ידי היצר השוכן בקרבנו ומנסה לטול את המושכות לידינו. אין לך בן חורין יותר גדול מזה שאינו כבול בכבלי היצר הרע, ואינו משעבד לדחפים כאלו ואחרים המכתיבים לו את ארח חייו. ולכן נאה ונאה לכנות את חג הפסח בשם "חג החרות", שבו נעשים אנו לבני חורין מתאוות ורצונות כאלו ואחרים, וכובשים את יצרנו ושולטים על מעשינו וראה בספר הקדוש "היכל הברכה" (קאמארגא) פרשת ראה שכתב שעל אף שבכל איסורי התורה יש לאדם לחשוב ולומר "הייתי רוצה לעשות זאת, אלא שאבי שבשמים אסר עלי ולכן אני פורש", מכל מקום באיסור החמץ בפסח לא יאמר כך, שכן החמץ בפסח הוא כדוגמת עבודה זרה, ואסור לאדם אף לחשוב בעבודה זרה.

ובכדי להבין ולהמחיש לעצמנו את האמור עד כמה עלינו להיות בני חורין מן התאוות, נביא מעשה שהובא בספרים בגנב צעיר שנתפס בגנבתו, והשוטר שתפסו אסר את ידו האחת באזיק, ובכדי שלא ימלט מידו אסר את האזיק השני בידו שלו והובילו לכיון בית האסורים. בדרך, עברו השנים על פני ידידיו של הגנב, והם בראותם אותו החלו לצחק ולהתבדח על מר גורלו. מידענו, כטבעם של הריקים והמנערים מן המצוות, רצה להרים את כבודו המשפל בעפר, וקרא בקול גדול לעברם: "זה בסדר, השוטר הוא זה שאסור בידי, ואני הוא זה שמוביל למקום בו חפצתי!". חבריו, בהיותם מביני ענין בנושא, וביודעם שלא כך הם הדברים, קראו לעברו בתורה: "אם אכן אתה הוא השולט והמוביל - הבה ונראה אם ביכלתך לעצור את עצמך או לשנות כוון!" הלה כמובן לא יכל לעשות מאומה, וממילא הוכח שהוא האסור ולא המוביל...

כך גם האדם אם איננו מסגל להשתחרר ולפרש ממנעמי העולם הזה ולהגביל את עצמו בעתים מסוימים - אין לך מופת גדול מזה שהוא האסור בידי יצרו ונשלט על ידו.

על אחד מאדמו"רי גור מספר שהיה רגיל בעשיון (בטרם נתגלה הנזק הבריאותי שבדבר), ויום אחד ראוהו חסידיו שהפסיק מלעשן. התפלאו ואמרו שפנארה חפץ הוא להזיר את עצמו מתענוגות העולם הזה, אלא שתמיהתם גדלה בפלים בראותם שלאחר שבוע חזר האדמו"ר לעשיונו. לחשד בו שלא עמד בקבלתו לא עלה על דעתם, ולכן פנו אליו ושאלוהו לפשר הדבר.

אמר להם הצדיק: "בהיותי רגיל בעשיון, חששתי שמא חלילה נעשיתי משעבד ומכור לדבר, ולכן רציתי לבדק בעצמי אם יכול אני להמנע ולפרש מן. ובחלף שבוע, אז נוכחתי לראות שעדן המושכות בידי ושאיני כפוף לרצונותי ולחשקי, הרי שיוכל אני להמשיך בהרגלי, ואין לי בזה כל חשש".

## דרוש וחדוש

על שלחן פוסקים העלתה השאלה האם יש לאסור את העשיון בימות הפסח, בהיות שפעמים כן כתב המגן אברהם (סימן תס"ז ס"ק י') שהדרך לשרות את הטבק בשכר חמץ, ובשו"ת "לב חיים" כתב הגר"ח פלאגי שהדבק בו מדבקים הסיגריה מכיל קמח שיש בו איסור חמץ. שחלק מרפיביו הנם מחמץ, והאדם מכניס דברים אלו לתוך פיו בעת עשיונו?

והנה הגה"ק רבי חיים פלאגי זצ"ל בספרו דף ק"ו ע"ב. וכן כתב בשו"ת שלו "לב חיים" (חלק ב' סוף סימן ק"ו). עיין שם מה שכתב באורך בזה. "חיים לראש" כתב לאסור את העשיון בפסח מהחששות הנ"ל, ואפלו שיכינו את הסיגריה מלפני הפסח כתב לאסור. וכן פסקו בסימן תס"ז ס"ק י'. המגן אברהם בשלחן ערוך שלו סימן תס"ז סעיף כ"ד. והגאון רבנו זלמן שם ק"ס ל"ג. והמשנה ברורה ועוד כמה אחרונים.

אולם הגאון היעב"ץ זצ"ל בספרו "מור וקציעה" העלה להתיר את הדבר בשפי, שהרי אותו חמץ המערב בסיגריה נפסל לאכילת קלב כבר בעת שרפתו בשכר כדרך הכנת הדבר, וממילא בטל ממנו שם חמץ ומתיר הוא בהנאה. ואף הוסיף שאביו ה"חכם צבי" זצ"ל היה שוחק על המתחסדים לחזר אחר טבק כשר לפסח. וכן כתב בשו"ת להגאון הקדוש רבי חיים מצאנו זצוק"ל בחלק יו"ד סימן כ'. "דברי חיים" להתיר את הדבר, וכן כתבו עוד ראה שו"ת "טוב טעם ודעת" (תליתאה, חלק א' סימן קל"א), וב"שדי חמד" (מערכת חמץ ומצה סימן א' אות ג') ובשו"ת "יחווה דעת" (חלק ב' סימן ס"א). פוסקים רבים. וכן עקר.

## בסוד עבדיך

בבאור מצוה זו על דרך הסוד כתב בספר חלק שלישי (פרק חמישים ושבע) בשם הזוהר הקדוש (פרשת פנחס). וכן הביא בספר הקדוש "צדקת הצדיק" לרבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל שהיצר הרע נקרא בירושלמי (שבת פרק י"ד הלכה ג') "חולי רע", והמצה המסלקת את השאור שבעיסה המעכב, הוא

היצר הרע, נקראת "נהמא דאסוותא" (לחם הרפואה). "תורת העולה" שבפסח אנו מתרפאים מתחלואי הנפש על ידי אכילת המצה שהיא הלחם היותר מעלה, ולכן אין זה מן הראוי שתאכל המצה יחד עם החמץ שהוא הלחם הפחות מעלה באותם ימים. וכמשל למלך שבנו יחידו נצרך לתרופה מסיימת לחוליו, ולכן העלים מפניו אביו את שאר מיני המאכלים עד שאכל מאותה הרפואה, ומאז כבר יכל לאכל אף משאר מיני המאכלים מבלי חשש להנזק.

## מצוה י"ג: שלא נאכיל מן הפסח לישראל משמד

כמו שכתוב: (שמות י"ב, מ"ג).

"כל בן נכר לא יאכל בו".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה היא שלא נתן מבשר קרבן הפסח לבן ישראל שהשתמד. ופרשו רבותינו זכרונם לברכה שזהו בן ישראל שנתנכר במעשיו לאביו שבשמים, ופרש מקיום חקי התורה ומצוותיה - שאינו רשאי לאכל מקרבן הפסח.

וכתב רבנו בהלכות קרבן הפסח פרק ט' הלכה ז'. והטעם שאינו לוקה על לאו זה הואיל ויכול לעבור עליו אף בלא מעשה, כגון כשאינו מונעו מלאכול מפסחו, שכבר בזה מתחייב, וכל לאו שאפשר לעבור עליו ללא מעשה אין לוקים עליו אפילו כשעבר עליו במעשה. הרמב"ם ז"ל בהלכותיו שהמאכל מבשר הפסח למשמד אינו לוקה, אך מכין אותו מפת מרדות.

## רמז הפתוב - פח האמונה

ידוע שתורתנו הקדושה משלי ג', י"ז. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. דרך התורה היא לקרב את הרחוקים ולאהב כל יהודי באשר הוא. לא התר לנו לשנא אף יהודי על אף מעשיו הרעים, רק לכאב על מר גורלו ועל מעלליו המקלקלים שישראל אף על פי שחטא - ישראל הוא (סנהדרין מ"ד ע"א). וכמו שאמרה בגמרא (ברכות י

עיי"א) ברוריה לרבי מאיר בעלה: "יתמו חטאים מן הארץ" כתוב, ולא "יתמו חוטאים". עיין שם כל המעשה. וראה לרשב"א בתשובה (חלק א' סימן קצ"ד) שכתב שלדעת רבי מאיר שאמר (קידושין ל"ו ע"א) ישראל אף בזמן שאינם נוהגים כמנהג בנים בכל זאת קרויים בנים - אף משומד הוא בכלל "בנים אתם לה' אלקיכם". ועוד עיין בספר "בר לבב" פרק ל"ו מה שכתב דברים נפלאים בנושא. **וּבְטַח שָׁאֵם בָּא אֶחָד שֶׁכָּזָה עִם רְצוֹן טוֹב לְקַיֵּם מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה כָּל שֶׁכֵּן שָׁיֵשׁ לָנוּ לְקָרְבוֹ בָּחֵם וּלְקַבְּלוֹ, וְכִמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חַז"ל עַל הַפְּסוּק יִשְׁעִיה נ"ז, י"ט. "שָׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקָרוֹב אָמַר ה'".** - ראה ברכות (ל"ד ע"ב) שנחלקו האמוראים בפירוש פסוק זה. **בַּתְּחִלָּה לְרַחוּק מִן הַמִּצְוֹת, וְאַחַר כֵּן לְקָרוֹב. וְאִם כֵּן, מִדּוּעַ לְכַאוֹרָה בְּמִצְוָה זוֹ מְשַׁנֵּה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה אֶת דְּרָכָה וּפּוֹטְרֵת אֶת הַמְּשַׁמֵּד מִמִּצְוָה זוֹ, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁגַם אוֹסֵר עָלֵינוּ לְאַפְשֵׁר לוֹ לְקִיּוּמָהּ, מִה שֶׁלֹּא מִצְּאוּנוּ בְּשֶׁאֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה?**

**אָמַנְם בְּסֵפֶר הַחֲנוּךְ כָּתַב בְּבִאור מִצְוָה זוֹ דָּבָר נִפְלָא: שֶׁהָרִי עָקַר עֲנִין אֲכִילת קָרְבָן הַפֶּסַח הוּא כְּדִי לְהִרְאוֹת לְכָל שְׂאֵינָנוּ מוֹדִים בְּעַבְדוּתָה זָרָה שֶׁל מִצְרַיִם, וּלְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתָנוּ בְּבוֹרָא יְתָרְךָ, וּמִתּוֹךְ כֵּן נְבוֹא לְהוֹדוֹת עַל שֶׁנֶּאֱלָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵירוֹת וּנְשַׁאֲנוּ עַל כְּנִפְיוֹ דְּבָרִים לִיב, י"א. כְּנִשְׁרָ יַעִיר קִנּוּ עַל גּוֹזְלֵיו יִרְחַף, לָכֵן נֶצְטוּיָנוּ עַל אֲכִילת קָרְבָן הַפֶּסַח. וְאִם כֵּן, אֵין זֶה מִן הָרְאוּי שֶׁנֶּאֱכִיל מֵאוֹתוֹ קָרְבָן לְאָדָם הַמְּכַחֵשׁ וּמוֹרֵד בְּאֱמוּנָה זוֹ, וּמוֹצִיא אֶת עֲצָמוֹ מִן הַכֶּלֶל וְכוּפֵר בְּעֵקֶר!**

**עַם יִשְׂרָאֵל כָּחֵם בְּאֱמוּנָתָם, וְחַג הַפֶּסַח נִקְרָא "חַג הָאֱמוּנָה" כִּינּוּ שֶׁרַק בְּכַחַהּ וּבְזִכּוּתָהּ נִשְׁאָרוּ עִם יִשְׂרָאֵל חַיִּים וְקִיָּמִים בְּמִשְׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת וְהַגְּלִיּוֹת.**

**מִסֵּפֶר עַל הַרְה"ק רַבִּי לֵוִי יִצְחָק מִבְּרֵדִיטְשׁוֹב זִיע"א, שֶׁשָּׁנָה אַחַת בְּעָרֵב חַג הַפֶּסַח לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם יָצָא לְשׁוּק, קָרָא לְגוֹי אֶחָד וְאָמַר לוֹ: "הָרִי לְךָ קוֹפִיקָא (מַטְבֵּעַ), לְךָ וְהִבֵּא לִי מַעֲט טְבַק תּוֹצֵרֵת חוּץ". אוֹתוֹ טְבַק הָיָה אֲסוּר בְּמִסְחָר בְּאוֹתוֹ מְקוּם, אֲבָל הַגּוֹי נָטַל אֶת הַמַּטְבֵּעַ וְכַעֲבַר כְּמָה רִגְעִים הִבִּיא אֶת הַסְּחוּרָה הָאֲסוּרָה. הוֹדָה לוֹ הַרְבֵּי וְהִמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ לִיהוּדֵי אֶחָד וְאָמַר לוֹ: "הָרִי לְךָ קוֹפִיקָא, הִבֵּא לִי כֶּפֶר לְחֵם מִבֵּיתוֹ שֶׁל אֵיזָה יְהוּדִי". נִחְרַד הַיְהוּדִי וּשְׁאָלוֹ: "רַבִּי! הָרִי עָרֵב פֶּסַח הַיּוֹם, וְאֵין לְמִצָּא חֲמֵץ כָּל שֶׁהוּא אֶצֶל אֵף אֶחָד מִהַיְהוּדִים!". נִשָּׂא הַרְה"ק אֶת עֵינָיו לְשָׁמַיִם וְאָמַר: "רְאֵה רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל! הַדְּכָס אֲסַר עַל הַמִּסְחָר בְּטְבַק סָךְ הַכֹּל לִפְנֵי יָמִים אֶחָדִים, וְהַעֲמִיד אֶלְפֵי שׁוֹטְרִים וּפְקָחִים, וְהִזְהִיר בְּכַמָּה בְּקִנְסוֹת וְעֲנָשִׁים, וְעַם כָּל זֹאת בְּנֵי הַמְּדִינָה מְבָרִיחִים בְּסִתֵּר כְּמִיּוֹת מִהַסְּחוּרָה הָאֲסוּרָה. וְאֵלוֹ אֶתָּה רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּתִבֵּת בְּתוֹרַתְךָ לִפְנֵי אֶלְפֵי שָׁנִים אַרְבַּע מֵלִים: "לֹא יִרְאֶה לְךָ חֲמֵץ" וְלֹא הַצְּבֵת שׁוֹם שׁוֹטֵר אוֹ פְּקָח, וּבְכָל זֹאת אֵין לְהַשִּׁיג בְּבִתִּי יִשְׂרָאֵל כָּל שֶׁהוּא שֶׁל חֲמֵץ! מִי כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל!**

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

**בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים הָעֵלְתָה שְׂאֵלָה קִשָּׁה וְכוּאֲבֵת הָאֵם נָתַן לְצָרְף אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הַמְּחַלֵּל שֶׁבֵּת בְּפְרָה־סִיָּא לְמַנְיָן לְקַדֵּשׁ אוֹ לְקַדְּשָׁה וּלְכִיּוּצָא בְּזָה, אוֹ שְׂמָא מַחֲמַת מַעֲשֵׂיו אֲבָד הוּא אֶת הַמַּעֲלָה לְהַחֲשֵׁב כְּאֶחָד מִן הַמַּנְיָן?**

וְהִנֵּה בַעַל הַיְפָרִי מְגַדִּים" בסימן נ"ה, וב"אשל אברהם" ס"ק ד'. וראה במשנה ברורה שם ס"ק מ"ו שפסק כמותו. כֹּתֵב שְׁעַל אֶף שְׁבִשְׁאָר אֲסוּרֵי הַתּוֹרָה אָנוּ אוֹמְרִים "אֶף עַל פִּי שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא", עַם כָּל זֹאת הוּא הַדִּין בַּעֲבוּד עֲבוּדָה זָרָה וּבִמְוָמֵר לַהֲכַעֵס. וּגְבִי חִילוּל שֶׁבֵּת אִם זֶה דוּוֹקָא בְּאִיסוּרִים מִדְּאוּרֵייתָא אוֹ אֲפִילוּ בְּאִיסוּרִים מִדְּרַבָּנִין עֵינִן בִּסְפָר "יִלְקוּט יוֹסֵף" לַהֲרַהֲ"ג רַבִּי יִצְחָק יוֹסֵף שְׁלִיט"א שֶׁהַכְּרִיעַ כְּהַמְקִילִים שְׁדוּוֹקָא בְּמַחֲלָל מִדְּאוּרֵייתָא יֵשׁ לְפוֹסְלוֹ לִמְנִין. הַמְּחַלֵּל שֶׁבֵּת בְּפְרָהֶסְיָא דִּינֹו כְּגוֹי וְאִינוּ מְצַטְרֵף לְמִנְיָן כָּלֵל. וְכֵן בְּשׁוּיֵת רַב פְּעִלִים חֵלֵק בִּי סִימָן י"א. וְכֵן כָּתְבוּ עוֹד כַּמָּה אַחֲרוֹנִים. הַעֲלָה לְהַלְכָה וּלְמַעֲשֵׂה רַבְּנֵי יוֹסֵף חַיִּים זִיעֵ"א בְּתִשְׁבּוּבָה.

אוֹלָם בְּחֵלֵק אוֹרַח חַיִּים סִימָן כ"ט. בְּשׁוּיֵת "מְלַמֵּד לְהוֹעִיל" כְּתֵב שֶׁבְּהִיּוֹת שְׂאִין הַהֲמוֹן מוֹדְעִים בְּאֵמֶת לְגַדֵּל חֲמֵרֵת הַעוֹוֹן, לְכֵן אֵין לְפַסֵּל מְחַלְלֵי שֶׁבֵּת בְּיָמֵינוּ מְלַצְרָפָם לְמִנְיָן. וְכֵן כֵּן הוּבֵא בְּדַבְרֵי בַחזוֹן אִישׁ עַל יוֹרָה דַּעָה (סִימָן ב' אוֹת כ"ח). וְכֵן כָּתְבוּ עוֹד כַּמָּה אַחֲרוֹנִים. וְסִיפֵר לִי כ"ק הַאֲדַמּוּ"ר מִצְאָנוּ שְׁלִיט"א שְׁזוֹכֵר שֶׁאֲבִיו בַּעַל הַיְדַבְרֵי יִצִּיב"י זְצוּק"ל שֶׁלַח פֶּעַם אַחַת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֵּת לְהוֹצִיא מִמוֹעֵדוֹן שֶׁל פּוֹרְקֵי עוֹל בַּחזוֹן כַּדִּי לְהַשְׁלִים לוֹ מִנְיָן לְתַפִּילַת עֲרַבִית(!!!). דַּעַת הַגָּאוֹן הַיְחִזוֹן אִישׁ"י זְצ"ל שֶׁבְּהִיּוֹת שְׂאִינְנוּ יוֹדְעִים כִּיּוֹם לְהוֹכִיחַ כְּרָאוּי, מְמַיֵּלָא רֹוב מְחַלְלֵי הַשֶּׁבֵּת שֶׁל יָמֵינוּ הֵם בְּגֵדֵר תִּינוּקוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ בֵּין הַגּוֹיִם וְכִאֲנוּסִים לְדַבֵּר. וְלְכֵן אֵין לְפַסֵּל מְלַצְרָפָם לְמִנְיָן, בְּהִיּוֹת שְׂאִינָם נְחֻשְׁבִים כְּפּוֹרְקֵי עַל בְּמִזִּיד.

וּלְמַעֲשֵׂה רְאָה בְּחֵלֵק ט' סִימָן ק"ח אוֹת ל"ד. בְּשׁוּיֵת "יָבִיעַ אִמְר"י שֶׁהַכְּרִיעַ שְׁלִכְתַּחֲלָה יֵשׁ לְהַזְהֵר בְּדַבְרָה, וּבְשִׁעַת הַדְּחָק הַמִּקְל בְּכֹךְ יֵשׁ לוֹ עַל מַה לְסַמֵּךְ וְרֵאָה עוֹד בְּשׁוּיֵת "תִּשְׁבוּבוֹת וְהַנְהַגוֹת" לַהֲגַר"מ שְׁטַרְנְבוֹךְ שְׁלִיט"א (בְּחֵלֵק א' סִימָן תס"ט) שֶׁהִסְתַּפֵּק אוֹדוֹת קַהִילָה בַּחוּ"ל שֶׁבָּהּ בַּעֲוֹוַת"ר רֹוב הַתּוֹשְׁבִים הֵינֵם מְחַלְלֵי שֶׁבֵּת בְּפְרַהֲסִיָּה הָאֵם יֵשׁ לְהַקְל בְּדַבֵּר לְקִיּוּם מִנְיָן שֶׁל מְחַלְלֵי שֶׁבֵּת בְּכַדִּי שֶׁלֹּא יִיבְטְלוּ לְגַמְרֵי מִתַּפִּילָה וּמִקְרִיאַת הַתּוֹרָה, עֵינִן שֶׁשֶׁהֵעֵלָה שִׁישׁ לְהַיּוֹעֵץ עִם תַּלְמִיד חֶכֶם מוֹפְלָג וִירָא שְׁמִיּוֹם בְּכָל מִקְרָה לְגוֹפּוֹ.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר עֵינֵינוּ הַרְחַקְתָּ הַרְשָׁעִים עַל דְּרָךְ הַסּוּד הוּבֵא בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים כִּי יֵשׁ לְהַזְהֵר מְלַקְלָל אוֹ לְבַקֵּשׁ רְעַת אָדָם רְשָׁע, שְׁעַל יָדֵי זֶה יָכוֹל לְפַעֲמִים לְגַרֵם לְפַעֲלָה הַפּוֹכָה שֶׁהַרְשָׁע יִתְעַלָּה עַל יָדֵי כֵּן זֶהוּ עוֹמֵק דְּבַרֵי חַז"ל (בְּרַכּוֹת י' ע"א) "יִתְמוּ חֲטָאִים וְלֹא חוֹטָאִים", וְכֵן הֵבִיא בְּסִפְרֵי"מ דְּרָשֵׁי פְנַחֲס"י מַהֲרַה"ק רַבִּי פְנַחֲס מְקוֹרִיץ זִיעֵ"א (קוֹנְטֵרַס ב', כ"ד) שְׁפַעֲמִים עַל יָדֵי שְׁמַקְלָלִים אֵת הַרְשָׁע מַעֲנִיקִים לוֹ כַח וְחִיּוֹת. וְכֵן אִמְרֵי לִי פֶּעַם הַגַּה"צ הַרַב אַהֲרֹן דוּיֵד שְׁלִיט"א שִׁישׁ לְהַזְהֵר אֲפִילוּ לֹא לְהַזְכִּיר אֵת שֶׁם אוֹיְבֵינוּ וְרוֹדְפֵינוּ בְּפִי לְגַנְאִי, שְׁעַל יָדֵי זֶה עוֹלָל לְחַדֵּשׁ כַּחַם וְלַעוֹרֵר עֲלֵיהֶם זְכוֹת. וְכָתְבָהּ הַגַּה"ק רַבִּי צְדוּקָה הַכֹּהֵן מְלַבְלִין זְצוּק"ל שֶׁהַיְחִיד שְׁמִתֵּר לְקַלְלוֹ וּלְבַקֵּשׁ רְעַתוֹ הוּא אָדָם שֶׁהוּא רַע לְבְּרִיּוֹת כֵּן כָּתְבָהּ בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשׁ "צְדַקַת הַצְּדִיק" (אוֹת ע"א), שְׁכֵן מִצִּינוּ בְּאֲלִישָׁע שְׁקִילֵל הַנַּעֲרִים עַל שְׁנִיסוֹ לְהַרְעֵ לְבִרְיוֹת (עֵינִן מִסַּכַּת סוּטָה מ"ו ע"ב וּבְפִירוּשׁ רַש"י שם), וְכֵן בְּדוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה בְּתַהֲלִים (מְזוּמֹר ק"ט) שְׁקִילֵל עַל שֶׁהֵיוּ מְרַעִים לוֹ. וּמִקְרָא מֵלֵא הוּא שְׁכַתוֹב "וּמִקְלָלךְ אֲאִיר" – אֵת הַמִּקְלָל אָדָם דוּוֹקָא. , וְגַם זֶה בְּתַנְאֵי שְׁעוֹשֵׂה כֵּן מִתּוֹךְ דַּעַת תּוֹרָה טְהוֹרָה מְבַלֵּי שׁוֹם נְגִיעָה עֲצָמִית כְּפִי שֶׁאִמְרֵי דוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תַּהֲלִים פֶּרֶק ק"ט) "לְבִי חָלַל בְּקַרְבִּי" וְדַרְשׁוּ חַז"ל (מִסַּכַּת עֲבוּדָה זָרָה ד' ע"ב) שֶׁהֵרַג אֵת יִצְרוֹ הָרַע, וְרַק אֵז קִילֵל אֵת אוֹיְבֵינוּ כְּזוֹכֵר שֶׁם.



## מצוה י"ד: שלא נאכיל מקרבן הפסח לגר ולתושב

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שמות י"ב, מ"ה).

"תושב ושכיר לא יאכל בו".

### לפשוטו של מקרא

התושב הוא גוי שקיבל על עצמו שלא לעבד עבודה זרה, אך עדין נשאר בגויותו ואוכל נבלות וטריפות וכיוצא בזה. השכיר הוא גר שבא להתגיר, וכבר מלו אותו לשם גרות, אך עדין לא השלים את גרותו בטבילת המקנה, ולכן עדין לא נקרא שבא בברית עם ישראל. ושני האנשים הללו אינם רשאים לאכל מקרבן הפסח, אלא דוקא גר שלם המקבל על עצמו את כל מצוות התורה ודיניה הוא הרשאי לאכל מבשר הקרבן.

### רמז הכתוב - שלמות העבודה

התורה הקדושה הקפידה שפדי לזכות להקרא חלק מעם היהודים צריך הגר להיות משלם, ולא מספיק לעבר רק חלק מתהליך ההתגירות בכדי להכיל בעם ישראל.

פעמים רבות אנו פוגשים אנשים המזלזלים במצוות פאלו ואחרות, ובכל זאת קוראים לעצמם "שומרי תורה ומצוות". אבל התורה שלנו תורת אמת לא מקבלת זאת, אלא עליך להיות כל כליך דבק בתורה ובמצוותיה ורק אז תקרא עבד ה' אמת. ולכן פוסק הרמב"ם ז"ל בהלכותיו שאדם המקיים את כל המצוות כלין בדקדוק רב, רק מצוה אחת מדאורייתא או מדברי סופרים אומר הוא שאינו חפץ ומענין לקימה - הרי זה נקרא מומר לאותו דבר. ורבינו יונה ז"ל בספרו עין שם בשער הראשון מה שכתב באורד בנושא. "שערי תשובה" המשיל זאת לעבד שיאמר לרבו "כל אשר תאמר לי אעשה, חוץ מדבר אחד שאותו לא אעשה" - הרי שבזה שבר את על אדוניו מעליו ואינו נקרא כלי כלל "עבד".

מדת השלמות היא אחד מתנאי היסוד שבתורת ישראל. ומצינו ראה מדרש תנחומא פרשת שמיני פסקה ט' בשם רבי שמעון. במדרש שאמר רבי שמעון: כל מקום

שנאמר בו "ויהי" אינו אלא לשון צער. שאלוהו חכמים והלא במעשה הבריאה כתוב "ויהי ערב ויהי בקר" וזו של שמחה? אמר להם אף זו אינה של שמחה! שכן היו הדברים חסרים תקון - החטים לטחון, הצמר לגזז וכו', וכיון שהבריאה חסרה אין זו שמחה. עד כאן לשון המדרש.

ומדברים אלו למדנו בסיעתא דשמיא, שבדברים חשובים ומהותיים כל חסרון קטן בשלמות מהנה ונחשב לחסרון גדול. וכמו שכל בר דעת מבין שבחור שיאמר למשדכתו "כל השנה בלה אהיה לך לבעל אוהב ומסור, רק פעם בשנה ברצוני להיות בעל לאשה אחרת" - יאבד בכך את כל הקשר עמה! כך גם בן רצונו של הבורא יתברך שנהיה כל כללנו שלו, ורק שלו.

ישנם פאלו החושבים שהעקר לעשות את הדברים ה"גדולים" כמו לא לגנב ולא לרצח, אבל בפרטי המצוות ובדקדוקן אינם נזהרים, כמו כן כתב הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ד' הלכה ד'. והביא שזהו אחד מהדברים המעכבים ומונעים מהאדם להתעורר לתשובה. מלאכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה - שזהו אבק גזל, שהמלבין פני חבריו ברבים כאילו שפך את דמו, כידוע. ומלהוכיח אדם בפני אחרים ללא הצדקה - שזהו אבק רצח, כן הזהיר רבי יוסי בן יוחנן איש ירושלים באבות (פרק א' משנה ה') שהמרבח שיחה עם האשה הרי זה גורם רעה לעצמו, ובוטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנם. ומלשוחח שיחה יתרה עם אשה זרה - שזהו אבק גלוי עריות. אנשים שכאלו ענשם חמור עוד יותר, כיון שיודעים הם את האסור ואת חמרתו, ועם כל זאת משקיטים את מצפונם בכמה דברים שאכן הם מקימים. אבל יהודי אמתי אינו מותר אפילו על קצו של יו"ד, ונזהר במצוה קלה כבחמורה ובכל פרט וסעיף בהלכה.

## דרוש וחדוש

אחד משלבי ההתגירות העקריים - הוא הקרבת המתגיר את "קרבו הגר", כן כתב הרמב"ם בהלכות מחוסרי כפרה ריש פרק א'. המעכבו מלהיות גר גמור וככל פשרי ישראל עד שיקריבנו, שעד אז אסור הוא בכל הקשור לקדושים.

ומכל מקום, הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק זצ"ל בספרו פרק א' דמחוי"כ. ראה שו"ת תשובות והנהגות (חלק ג' סימן ש"ז) שהביא דבריו, והוסיף מהגמרא (כריתות ח' ע"א) שכיום אין הגרים מביאים קרבן גרות, אבל לכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו יחוייבו כל הגרים בהבאתו למפרע. "אור שמח" עמד להוכיח מהגמרא שאות קרבן הפסח רשאי הגר להקריב ולאכל אף בטרם הבאתו את קרבן גרותו, וזה מהטעם שהזכר ראה מה שכתבנו בסיעתא דשמיא ריש מצוה י"ג בשם ספר החינוך. לעיל: שהוא איל ועקר משמעות קרבן הפסח היא קבלת על התורה והאמונה בה', לכן זה שקבל על עצמו את כל זאת - בדין הוא שישתתף בזו המצוה ויהא רשאי לקימה, על אף אותו חסרון של הבאת קרבן גרותו.

## בסוד עבדיך

בבאור מצוה זו על דרך הסוד ראה בספר הקדוש את רמ"ה. "צדקת הצדיק" להגה"ק רבי צדוק הפה"ן מלפלין זצוק"ל שכתב שחסידי אמות העולם מכנים "גר תושב" וזה מפני ששרשם הראשוני הוא ממקור שאינו בקדושה, אלא שנדבקים הם לקדושה ובכך זוכים הם להקפד מאין לטוב והביא שם לבאר לפי זה את המובא בגמרא (ערכין כ"ט ע"א) וברמב"ם (הלכות מלכים) שכיום שאין היובל נוהג אין מקבלים גר תושב, והענין הוא שהיובל בכחו להכניס אף את אותן נשמות לקדושה ולקשרן לישראל, ולכן בימים שאין היובל נוהג אי אפשר להעלותן לקדושה וממילא אין לקבלן. ועיין עוד מה שכתבנו בסיעתא דשמיא לקמן במצוה ס"ד. ולכן אי אפשר לשתתף במצות אכילת קרבן הפסח השניקת אף ורק בנשמות בני ישראל הקדושים מפתן ומלדה עיין בספר "מגיד מישרים" ריש פרשת כי תבא שמטעם זה אין מביאים הגרים ביכורים, הואיל ושורשם הראשוני אינו מן הקדושה. וראה בספר "מדבר קדמות" למרן החיד"א זצ"ל (ערך גר) מה שכתב מעניין זה. וראה עוד בספר "וזהו ליהודה" להגה"צ רבי יהודה לייבוביץ זצ"ל (חלק א' עמוד קפ"א) שאף הגרים השלמים אינם בדרגת ישראל הקדושים, שישראל הם בבחינת על כנפי השכינה (כמו שכתוב "ואשא אתכם על כנפי נשרים"), ואילו הגרים הם בבחינת תחת כנפי השכינה. עיין שם מה שכתב באורך ואכמ"ל. ומכל מקום כמובן שאין בזה חלילה שום המעטה בהערכתם ובמעלתם הנשגבה של הגרים, להם העניקה התורה זכויות מיוחדות ויחס מיוחד, כמבואר באורך לקמן במצוות ס"ג, ס"ד. עיין שם.

## מצוה ט"ו: שלא להוציא מבשר הפסח חוצה

כמו שכתוב: (שמות י"ב, מ"ו).

"לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה".

## לפשוטו של מקרא

בערב חג הפסח, בחצות היום, היו מתאגדים כל בני ישראל חבורות חבורות בעזרת בית המקדש כדי להקריב את קרבן הפסח, ולאחר מכן היו נשארים שם על מנת לאכול בליל הסדר פנדרש. וכאן מזהירה התורה הקדושה שלא להוציא את בשר קרבן הפסח מחוץ לכתלי עזרת בית המקדש, אלא לאכול אף ורק במקום החבורה בעזרה.

ורבנו בריש פרק ט' מהלכות קרבן הפסח. הרמב"ם ז"ל הביא בהלכותיו שכל חבורה הייתה עושה לעצמה מחצות, ובתוכן הייתה צריכה לאכול את הקרבן. ואם רק הוציאוהו מחוץ למחצותיהם - מיד נפסל הקרבן, והבשר נאסר באכילה.

## רְמֵז הַפְּתוּב - פְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד

מַעֲלָה גְדוֹלָה יֵשׁ עַל פִּי תוֹרַתְנוּ הַקְּדוֹשָׁה בְּהִתְאַגְדוֹת וּבִהִתְאַחְדוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל  
זֶה עִם זֶה בְּחִבּוּרָה. מִכּוֹת י"ע"א. וְכִדְרָשׁת רַבּוֹתֵינוּ ז"ל עַל קֵהֶלֶת ה', ט'. הַפְּסוּק:  
"מִי אֱהָב בְּהֵמוֹן לֹא תִבּוֹאָה" - שְׁמִי שְׂאוּהָב לְלַמֵּד בְּרַבּוּי חֲבָרִים וְתַלְמִידִים  
הוּא זֶה שְׂיִזְכֶּה לְתִבּוֹאָת הַתּוֹרָה. וְעוֹד בְּרִכּוֹת ס"ג ע"ב. דְּרָשׁוּ עַל יִרְמִיָּה נ',  
ל"ו. הַפְּסוּק: "חֲרַב אֶל הַבָּדִים וְנֹאֲלוּ" - תִּבּוֹא חֲרַב עַל שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תַּלְמִידֵי  
חֲכָמִים הַיּוֹשְׁבִים וְלוֹמְדִים כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ וְלֹא בְּחִבּוּרָה.  
וְכִמוֹ שֶׁפְּתַב רַבִּי מִשֶּׁה אֲבֹן עֶזְרָא ז"ל שֶׁהִמְתַּבּוֹדַד מִחֲבֵרַת בְּנֵי אָדָם דּוֹמָה הוּא  
לְצִמּח מְבַלֵּי אָדָמָה וַיִּמֵּס, שְׁסוּפּוֹ שְׂיִכְמֹשׁ וְלֹא יִפְרִיחַ, יִבֵּל וְלֹא יִצְמִיחַ.

הַמְּהַר"ל מִפְּרָג זִיע"א מְבִיא בְּסִפְרוֹ "נְתִיבוֹת עוֹלָם" נְתִיב הַצַּדִּיקָה פֶּרֶק ו'. בְּכַתְּבֵינוּ  
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּאֶפְסוֹ שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה וְכָל הַנְּמַצָּאִים  
בָּהּ תְּלוּיִים הֵם זֶה בְּזֶה וְקִשּׁוּרִים זֶה לְזֶה בְּקִשּׁוֹר חֲזָק וְאִמִּיץ בֵּל יִנְתַּק, הַהוֹפְכִים  
לְדָבָר אֶחָד וְלִמְקֻשָׁה אַחַת גְּדוֹלָה הַנִּקְרָאת "הַבְּרִיאָה". כִּךְ שֶׁכֵּן תִּרְאֶה שֶׁגַם לֵאחֲרַי  
שֶׁהַבְּדִיל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּין הַיּוֹם לְבֵין הַלַּיְלָה עֵדִיין מִתְמַזְגִּים הֵם זֶה בְּזֶה וּמִשְׁמָשִׁים יַחַד בַּעַת  
הַתַּחֲלָפִס, וְלִכְאוּרָה לְמָה לֹא עָשָׂה הַקַּב"ה הַבְּדִלָה מוֹחַלְטַת בִּינֵיהֶם? אֵלֶּא כּוֹוֹנַת תַּחֲלִילָה יֵשׁ בַּדְּבַר  
לְמַזְג אֶת כָּל הַנְּבִרָאִים זֶה בְּזֶה וְלַחֲבֵרָם כֹּאחֲד. הַיּוֹם לּוֹהֵה מִן הַלַּיְלָה וְהַלַּיְלָה מִן הַיּוֹם,  
הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ וְהַחֹשֶׁךְ מִן הָאוֹר, כֵּן הַמְתַּבּוֹנֵן יִרְאֶה נִפְלְאוֹת: אִיךְ בַּעֲלֵי הַחַיִּים צוֹרְכִים  
חֲמִצָּן לְנִשְׁמַתָּם וְפוֹלְטִים דוֹ תַּחֲמוּצַת הַפַּחֲמֹן, וְהַצְּמָחִים צוֹרְכִים דוֹ תַּחֲמוּצַת הַפַּחֲמֹן לְבִנְיַת תַּאֲיָהֶם  
וְפוֹלְטִים חֲמִצָּן. הַחֲרָקִים נִהְנִים מִצּוֹף הַפְּרָחִים לְמִזּוֹנָם וְהַפְּרָחִים נִהְנִים מִכֵּךְ שֶׁהַחֲרָקִים מְפִיצִים עַל  
יְדֵי זֶה אֶת הָאֲבָקִינִים שֶׁלֵּהֶם וּמְפָרִים אוֹתָם. וְאִמְרָנוּ לֵנוּ פַּעַם אָדָם שֶׁהוּא אֲגֵרוֹנוֹס בְּמִקְצוּעוֹ שֶׁרַק  
מִנוּשָׂא הַצּוּמָח כִּבֵּר רוֹאִים אֶת חוֹתָם יָד ה' הַגְּדוֹלָה וְהַמוֹפְלָאָה הַטְּבוּעָה בְּמַעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה. הַחִי  
מִן הַצּוּמָח וְהַצּוּמָח מִן הַחִי, שֶׁכֵּךְ לְמַדּוֹנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שִׁיתָר מִמָּה שְׁעוֹשָׂה הַעֲשִׂיר עִם הַעֲנִי  
עוֹשֶׂה הַעֲנִי עִם הַעֲשִׂיר. וְרִאֵה מָה שֶׁהַבָּאנוּ בְּס"ד מַעֲנִין זֶה לְקַמֵּן בְּמַצוּה צ"ו. הַעֲנִי מִהַעֲשִׂיר  
וְהַעֲשִׂיר מִהַעֲנִי, שֶׁהָרִי זֶה בְּלֹא זוֹ וְזוֹ בְּלֹא זֶה אֵין לְהֵם קִיּוּם וְהַמְשַׁךְ. וְכַמֵּאֵר חז"ל (מִדְרַשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית  
ה', ט'): "לֹא אִישׁ בְּלֹא אִשָּׁה, וְלֹא אִשָּׁה בְּלֹא אִישׁ, וְלֹא שְׁנֵיהֶם בְּלֹא שְׂכִינָה!". הָאִישׁ מִן הָאִשָּׁה  
וְהָאִשָּׁה מִן הָאִישׁ, וְכֵן כָּל הַנְּבִרָאִים כְּלָם. מָה שֶׁהוֹפֵךְ אֶת הַכֵּל לְדָבָר אֶחָד  
וּמֵאֶחָד בְּלִתֵּי נִפְרָד. וְכִמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ אֶחָד מִחֲכָמֵי הָעוֹלָם: "הַבְּרִיאָה קִשּׁוּרָה  
מֵאֶחָדָת זֶה בְּזֶה, עַד שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְקַטֹּף פְּרִי - מְבַלֵּי לְגֵרֵד פּוֹכְבִים". וְלִכֵּן עַל  
הָאָדָם לְהִבִּין שֶׁחֲשִׁיבוֹת גְּדוֹלָה יֵשׁ לְהִיּוֹתוֹ מִחֲבֵר לְחֲבֵרָה טוֹבָה וַיִּשְׁרָה.

הַכֵּל יוֹדְעִים שֶׁבְּצִרּוֹר מִפְּתַחוֹת כָּל מִפְּתַח לְכַשְׁעֲצָמוֹ הוּא חָשׁוּב עַד לְמֵאֵד,  
בְּהִיּוֹתוֹ מְסֻגָּל לְפִתַּח מָה שֶׁהָאֲחֵרִים אֵינָם מְסֻגָּלִים. אוֹלָם, לְלֹא חֲתִיכַת הַמְּתַכַּת  
הָאוֹגְדַת אֶת כָּל הַמְּפִתַּחוֹת יַחַד - עָלוּל הוּא לְהֵאָבֵד מְבַלֵּי לְשִׁים לֵב, וַיּוֹתָר לֹא  
תִּהְיֶה בּוֹ שׁוּם תּוֹעֵלָת. כִּךְ הוּא הָאָדָם כָּל זְמַן שֶׁהוּא נִמְנָה עִם חֲבֵרָה אוֹ קֵהֶלָה  
מְסִימָת, אֲרָגוֹן אוֹ צִבּוֹר כָּל שֶׁהוּא - יֵשׁ לוֹ אֶת הַדְּבָר הַשּׁוֹמֵר עָלָיו שֶׁלֹּא יִלָּךְ  
לְאִבּוֹד, וְשֶׁלֹּא יִפֵּל בֵּין הַפְּסָאוֹת. אִךְ בְּלִי זֶה סַפְנָה גְּדוֹלָה אוֹרְבַת לוֹ, וְרַבִּים  
חֲלָלִים הַפִּילָה.

שְׂאֵלָנוּ פַּעַם קִבְּלוֹן בְּנִין: מָה עוֹשָׂה אֶתָּה בְּשִׁלְבֵי בְּנִית בְּנִין, בְּכַדֵּי שֶׁלֹּא יִגְנְבוּ  
מַעֲרָמוֹת הַלְּבָבִים הַמְּנַחוֹת בְּקֶרֶן זְוִית? וְעֵנָה שֶׁמְעַמִּיד שׁוֹמֵר מֵיַחַד לְשִׁמְרָן.  
שְׂאֵלָנוּהוּ: אִם כֵּן, מַדּוּעַ לְאַחֵר סִיּוּם הַבְּנִיָּה לֹא מְעַמִּידִים שׁוֹמֵר שֶׁפָּזָה לִיד כָּל

בְּנֵן לְוֵדָא שְׁלָא יִגְנְבוּ מִהַלְבְּנִים שְׁבִפְתָּל? צַחַק וְאָמַר : מְשַׁדְּבָקוּ הַלְבְּנִים זֹו בְּזֹו  
וְחִבְרוּם זֹו לְזֹו - כְּבָר אֵין חֲשֵׁשׁ שְׁיִגְנְבוּם! הוֹדִינוּ לוֹ עַל הַדְּבָר, וְלִמְדָנוּ לְעַצְמָנוּ  
מוֹסֵר : כְּשִׁפְלָנוּ מִדְּבָקִים וּמֵאֲחָדִים, וְכַאֲשֶׁ אֶחָד מִגְּבָשִׁים, שְׁמוּרִים אָנוּ מִכָּל  
מְשֻׁמֵר, וּמוֹגְנִים מִכָּל דְּבָר!

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ

הַמְשַׁנָּה דְּף פִּי'ה ע"ב. **בְּפִסְחִים** מַעֲלָה מְקַרְה בּוּ תוֹךְ כְּדִי הַהֲתַעֲסָקוֹת עִם קָרְבָן  
הַפִּסַח וְאֲכִילָתוֹ, יֵצֵא אֶחָד מֵאֵיבָרֵי הַקָּרְבָן מְחוּץ לְמַחְצוֹת שֶׁהֲצִיבוּ בְּנֵי  
הַחֲבוּרָה. מַה דִּין אוֹתוֹ הַקָּרְבָן כְּלוֹ?

וּמִלְמַדָּת הַמְשַׁנָּה שְׁיִשׁ לְקַלֵּף מִהַבְּשָׂר אֶת הַחֶלֶק שֶׁיֵּצֵא חוּצָה וּלְשַׂרְפוֹ, שֶׁהוּא  
וְרַק הוּא נֶאֱסָר בְּאֲכִילָה, וְאֵלוֹ אֶת יִתֵּר הַבְּשָׂר שֶׁלֹּא יֵצֵא רְשָׁאִים הֵם לֶאֱכֹל. וְכֵן  
פִּסַּק רַבְּנֵי הַרְמְבַּ"ם ז"ל רָאָה בַּהֲלָכוֹת קָרְבָן הַפִּסַח פֶּרֶק ט' שֶׁהֵבִיא אֶת כָּל הַדֵּינִים הַשְּׂיִיכִים  
לכך, וַיִּזְכְּנוּ הִ' לְקִיּוּמָם בַּמַּהֲרָה אֲמֵן. בְּהַלְכוֹתָיו.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

**בְּבֹאוֹר** עֲנִין אֲחֻדוֹתֶם שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל עַל דְּרָךְ הַסּוּד הוֹבָא בְּסִפְרָ שְׁעַר הַפְּסוּקִים  
בְּשַׁעַר הַפְּסוּקִים (פֶּרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית דְּרוֹשׁ ג'). מִרְבָּנוּ הָאֲרִיז"ל כִּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מְקוּרָן  
וְשָׂרְשָׁן מִנְשְׁמַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן, מִשָּׁם נִחְצְבוּ וְנִחְלְקוּ לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף נִשְׁמוֹת  
יִשְׂרָאֵל. כֵּן הוֹבָא בְּסִפְר "נִשְׁמַת אָדָם" מֵאֲחַד הַקַּדְמוֹנִים. וְנִשְׁמַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן הִיא רֵיחַ  
נִיצוּץ קָדוֹשׁ שֶׁנֶּאֱצָל מֵהִ' הַגָּדוֹל וְהַנְּכֹבֵד וְהַנּוֹרָא. וְלִכֵּן כָּשֶׁם שֶׁהִ' יִתְבָּרַךְ הוּא  
אֶחָד בְּתַכְלִית הָאֲחֻדוֹת וְלֹא שֶׁיֵּךְ אֶצְלוֹ חֲלוּק אוֹ פְּרוּד חֲלִילָה, כִּי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל  
הֵן מֵאֲחֻדוֹת בְּאֲחֻד גְּמוּר וְאֵינָם נִחְשָׁבִים אֶלָּא כְּאֶחָד וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל ב' ז', כ"ט) : "וּמִי  
כַעֲמֵד יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ". וְרָאָה בְּסִפְר הַקְּדוֹשׁ "יִסוּד הָאֲמוּנָה" (פֶּרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא) שֶׁבִּנְשֵׁמָה לֹא שִׁיךְ  
הַחֲלָקוֹת אוֹ הַתְּקַטְנוֹת אוֹ הַתְּמַעֲטוֹת, וְלִכֵּן בְּהִיוֹתָהּ בְּגוֹף הָאָדָם אִם יִחַתֵּךְ אֶחָד מֵאֵיבָרֵי הַגּוֹף מִיַּד  
תִּסְתַּלַּק הַחַיּוֹת מֵאוֹתוֹ הָאֵיבָר. וְנִשְׁמָה שֶׁל יֶלֶד קָטָן תּוֹכֵל לְהַתְּפַשֵּׁט אֶף בְּגוֹף גָּדוֹל כִּשְׁל עוֹג מֶלֶךְ הַבֶּשֶׂן.  
וְהַכֹּל מֵהַטַּעַם הַנִּי"ל שֶׁמְקוּרָה וְשׁוֹרֵשׁ מִחֲצַבְתָּהּ כְּבִיכּוֹל מִהַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא. וְרָאָה עוֹד מַה שֶׁכְּתוּב  
בְּסִיעֵתָא דְּשִׁמְיָא בְּסִפְרָנוּ הַדֵּל "דּוּבַב שְׁפַתֵי יִשְׁנִים" (עֲמוּד תְּקִ"ט) וְתַהֲנָה. וְזֶהוּ שְׂרֵשׁ אֲזַהֲרַת  
בְּרֵאשִׁית ט', ו'. "שֶׁפֶךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ" וּמִצְוֹת וַיִּקְרָא י"ט,  
י"ח. "וְאֶהְבֵּת לְרַעֲךָ כְּמוֹדֶיךָ". וְדִי לְמִבְּיָן.

[מצוה ט"ז: שלא לשבר עצם מעצמות קרבן הפסח](#)

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב : (שמות י"ב, מ"ו).

**"וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ".**

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

**כְּאִמּוֹר** לְעִיל, נִצְטוּיֵנוּ בְּאֲכִילַת קֶרֶבֶן הַפֶּסַח בְּלִיל חֵג הַפֶּסַח. כּוּ בִיָּאָר בִּסְפֵר הַחִינוּךְ אֶת טַעַם מִצְוֵה זֶה. וּבְהִיּוֹת שֶׁמְחֻבָּתֵנוּ לְנַהֵג בְּלִילָה הַזֶּה כְּבָנֵי חוֹרֵין וּכְמִנְהַג הַשָּׂרִים וְהַמְּלָכִים, לָכֵן הִזְהִירָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה בְּלֹא שְׂלֵא נִלְךְ אַחַר הַרְגָּלֵנוּ בְּאֲכִילָה לְשִׁבֵר אֶת הָעֲצָמוֹת וּלְמוֹצָצוֹן, שֶׁזֶהוּ דֶרֶכְךָ שֶׁל הָעֲנִיִּים וְהָרַעֲבִים וְהַמְּסֻכָּנִים הַחֲסִים עַל הָעֲצָמוֹת וְשׁוֹבְרִים אוֹתָן כְּדִי לְאֲכֹל. מֵה שְׂאִין כּוֹן הַמְּלָכִים וְהַסְּמוּכִים עַל שְׁלֹחָנָם, שְׂאִינָם חֲסִים עַל הָעֲצָמוֹת וּמְפִילָא אֵינָם שׁוֹבְרִים אוֹתָן בְּאֲכִילָתָם.

וְהַשׁוֹבֵר עֲצָם מֵעֲצָמוֹת קֶרֶבֶן הַפֶּסַח הֵרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּשִׁלְשִׁים וְתִשְׁעַ מַלְקִיּוֹת עַל כֶּף רֹאֵה פִּסְחִים (פ"ד ע"א) וּבִרְמַב"ם הַלְכוֹת קֶרֶבֶן הַפֶּסַח פֶּרֶק י' כָּל דֵּינֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת.

## רִמְזֵי הַכָּתוּב - קִדְּשׁ עֲצָמְךָ

בִּסְפָרֵי פִרְשַׁת רֹאֵה דָף ק"ב. וְעוֹד עֵינֵינוּ בִּ"כִּלִּי יִקְרָ" עַל הַתּוֹרָה (ויקרא י"ט). **רְבוּתֵינוּ** ז"ל לְמַדּוֹנוּ שֶׁכְּדִי לְהַנְצִיל מִן הָעֲבָרָה, עָלֵינוּ לְפָרֵשׁ בְּמַעַט מִמִּנְעָמֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וּלְגַדֵּר אֶת עֲצָמֵנוּ אֶף בְּדַבָּרִים הַמְּתָרִים לָנוּ, בְּבַחֲחִינַת "קִדְּשׁ עֲצָמְךָ בְּמִתֵּר לָךְ". מִטַּעַם זֶה נִצְטוּיֵנוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְפָנֵינוּ מִתֵּן תּוֹרָה שְׁמוֹת י"ט, ט"ו. **"אֵל תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה"**, וְלָכֵן גַּם כּוֹן נִקְרָאוּ בְּשֵׁם שְׁמוֹת י"ט, ו'. **"גוֹי קְדוֹשׁ"**, שֶׁקְדוּשָׁה מְשֻׁמְעוּתָהּ יְחוּד וּפְרִיִשָּׁה מִן הַכָּלָל. גַּם הַנְּזִיר בְּהִיּוֹת שֶׁהִזִּיר עֲצָמוֹ מִן הַיָּינוּ, לָכֵן זָכָה לְהַקְרָא בְּתֵאָר בְּמַדְבַּר ו', ח'. **"קְדוֹשׁ הוּא לֵה"**.

**יְהוּדֵי צָרִיךְ** לְהִבִּין שֶׁכְּדִי לְשִׂאת בְּתֵאָר הַכְּבוֹד שֶׁל **"בֶּן הַמְּלָךְ"** עָלָיו לְעַמֵּד גַּם כּוֹן בְּמַחְבִּיבִיּוֹת מְסִימּוֹת, שֶׁפְּעָמִים גּוֹבְלוֹת גַּם בְּוִתוֹר עַל דְּבָרִים אֲשֶׁר בְּעֵינֵי אַחֲרִים נִחְשָׁבִים כְּדַבָּרִים הַמְּתָרִים. כִּלְנוּ מְבִינִים הַיֵּטֵב שֶׁרֹאֵשׁ מְמַשֵּׁלָה אוֹ נְשִׂיא אֵינוּ רְשָׁאֵי לְהַסְתוֹבֵב בְּחוּצוֹת הָעִיר עִם מְכַנְס קֶצֶר אוֹ בְּנַעֲלֵי בֵּית. וְלָמָּה?! וְכִי יִשְׁנוּ חֵק כְּלִשְׁהוּ הָאוֹסֵר דְּבַר שְׂפָזָה? אֲלֵא שֶׁהִצְוּגִיּוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הָאִישִׁיּוֹת מְחִיבָת אוֹתוֹ לְשִׂאת בְּתֵאָר הַזֶּה בְּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן, וּפְעָמִים אֶף יוֹתֵר מִשְׁאֵר הָאֲנָשִׁים. כֶּף עָלֵינוּ לְהִבִּין שֶׁבְּנוֹשְׂאָנוּ אֶת הַתֵּאָר **"יְהוּדֵי"** נִדְרָשׁ מֵאֲתָנוּ לְפְעָמִים לְמַשְׁדָּךְ

ידינו גם מדברים שאינם בגדר אסור גמור, אלא פסיג, שלא נגרר ונגיע לבעור ולדומה לו.

מספר על בחור יהודי שהגיע אל רבנו ה"חפץ חיים" וצוק"ל ושאלה בפיו: הצבא הרוסי מגיסו לשרות הצבאי בסביר בעל כרחו, ושם חיבים לאכל בשר בכדי להתחזק ולעמד בקר הנורא ובטלטלות הקשות. ושאלו האם מתר לו הדבר לאכל מבשרם בשר נבלות וטרפות, או שמא עליו למסר נפשו על פשרות המאכלים? ענה לו ה"חפץ חיים": בודאי זהו פקוח נפש, וממילא מתר ומכרח אתה לאכל, רק זכר נא בני שלא למצץ את העצמות בסוף אכילתך! שאלו הבחור מה זאת אומרת? והסביר לו הרב שאמנם התיירה התורה לאדם לאכל דברים אסורים אלו במצב של פקוח נפש, אולם לא התר לנו להנות מכך, או לשמח בדבר. ולכן אם תמצץ את העצמות, הרי הוכחת במעשיך שנהנה אתה ושמח מן האכילה, ואת זה התורה לא התיירה!

עקר עבודת האדם בזה העולם, היא להפוך את החמר לצורה. דהיינו לקחת את הגוף שהוא פלו גשמי וחמרי, ולהשתמש בו בצורה רוחנית - מה שמעלה והופך גם את הגשמיות לרוחניות. וכתוב בספרים הקדושים שלכן נברא האדם משני היסודות הקטביים ביותר שבבריאה - מן הוא הגוף, כמו שכתוב: "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה", והוא היסוד הנמוך ביותר בבריאה המושך את האדם מטה מטה אל תאוות ועניני העולם הזה. העפר ומן היא הנשמה, כמו שכתוב: "ויפח באפיו רוח נשמת חיים", והוא היסוד המושך את האדם מעלה אל מקורו - הוא הבורא ברוך הוא. הרוח, כפי שיתברר באיזו דרך רוצה הוא לילך: אם להעלות את העפרויות למעלה ולהפכה לרוחניות, או חלילה לגשם את עצמו ולהשתמש בכחותיו הנשגבים לדברים חמריים ונחותים.

מעלתו וגדלתו של העם היהודי היא שאינו בכך דוגל בפרישות גמורה מכל עניני העולם הזה, אלא אדרבה: מעודד הוא את מזוג שני העולמות, ושמירת הקדשה והיחודיות שבנו יחד עם השמוש באמצעי העולם. כך מורה לנו התורה לדגמא: אימרת שמעיה במסכת אבות (פרק א' משנה י'). "אהב את המלאכה", וכן נאמר בשם רב בירושלמי (סוף קידושין), והובא גם כן במגן אברהם ובמשנה ברורה בסימן רכ"ה). "עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראתה עינו ולא אכל". גם מצות אישות הנראית כבזויה בעיני דתות מסימות היא המצוה הראשונה הנזכרת בתורה. התורה מלמדת אותנו שבתוך כל הגשמיות צריך להעלות את החמר ולהפכו לצורה, ולא להתכופף ולרדת אליו. וכפי שאמר השרף מקאצק זיע"א שחסיד אמתי הוא זה שיכול לצעק בשתיקה, ולהתכופף בעמידה, ולהתבודד בחברת בני אדם. שלא יהיה אדם כפוף לחמר, אלא יקדש אותו ויעלהו אל הרוחניות.

ולאור זאת נתן להבין את דברי הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זיע"א שאמר פעם למקרביו: איני מבין מדוע אנשים מקפידים לטבל רק לפני התפלה? זו לא חכמה גדולה להתפלל בכונה! הנה ראוי יותר לטבל לפני האכילה, שכן זוהי מלחמה אמיתית וגדולה בהרבה יותר, אם ישכיל זה האדם לאכל את אכילתו לשם שמים או שיטבע בעמקי התאנה והחמריות. ועל כך הנה יותר ראוי לטבל! והדברים ברורים...

## דרוש וחדוש

דנו הפוסקים באסור שבירת העצם בקרבן הפסח מהי השבירה האסורה?

ראה חולין סוף י"ז ע"ב ובפרוש רש"י שם. בתלמוד הבבלי נזכר שפבר בפגימת העצם מתחייב האדם לענן "ועצם לא תשברו בו". אולם בתלמוד הירושלמי נאמר שלא מתחייב עד שיקח אפו וירסק את העצם, דהינו שישברנה ממש.

ראה מה שכתב בחלק ה' "קונטרס המצוות" סימון אות ג'. ובשו"ת "שבט הלוי" כתב ללמד בדעת הרמב"ם ז"ל שפבר פהירושלמי שלא עובר אדם אסור זה אלא כששברה לגמרי.

אולם בבאור מצוה זו. ועיין שם שדן מהו שיעור "פגימה". ואכמ"ל. ה"מנחת חנוך" כתב בארץ להוכיח שפבר בפגימת העצם מתחייב.

## בסוד עבדיך

בבאור אסור שבירת העצם על דרך הסוד ראה בספר "תורת העולה" שכתב לבאר שהעצם היא בנינו ויסודו של האדם, בזכותה האדם עומד ישר ויציב, וקרבן הפסח מרמז לממונו של האדם שהוא כדרשת חז"ל על הכתוב בקרח ובעדתו "ואת כל היקום אשר ברגליהם" – זהו ממונו של האדם שמעמידו על רגליו. וראה מה שכתבנו בסיעתא דשמיא בספרנו הדל "דובב שפתי ישנים" פרשת קרח בענין זה ויערב לך. הפעמידו על רגליו, ועל זה באה מצוה זו לרמז שעקר מטרת ממונו של האדם היא בכדי לקימו ולהעמידו שלא פוטר, ולא בכדי לרדף אחר תענוגות ומנעמי העולם הזה.

## מצוה י"ז: שלא יאכל ערל מקרבן הפסח

כמו שכתוב: (שמות י"ב, מ"ח).

"יכל ערל לא יאכל בו".



## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל יהודי שלא נמול מכל סבה שתהא: בין ברצון כגון שנשתמד והמיר את דתו, ובין באנס שפגעו ממנו בעל כרחו מלמול, ובין שפטור מהמלה מחמת שמתו אחריו שנמולו לפניו כמבואר בגמרא ביבמות (ס"ד ע"ב) וכנפסק בשלחן ערוך (יורה דעה סימן רס"ג סעיף ב'). , בכל מקרה נקרא הוא "ערל", ומזהר בלאו מן התורה שלא לאכל מבושר קרבן הפסח.

כן פסק הרמב"ם בהלכות קרבן הפסח (פרק ט' הלכה ח'). ואם אכל ערל זה פזית מן הקרבן הרי זה חייב מלקות.

## רמז הכתוב - קדשת הברית

חדוש גדול הוא הצווי להרחיק אדם ממצוות התורה מחמת חסרון או חלי מסים שבגופו שבגללו נבצר ממנו מלקים את מצוות המילה, ולכן מונעים ממנו מלהשתתף במעמד הנלבב והמרגש של הקרבת קרבן הפסח ואכילתו. מה שמעיד ומוכיח על גדל קדשת ומעלת החותם ברית הקדש שבבשרנו עד כמה גדולה וחשובה היא, ועד כמה יש לאדם לשמר את עצמו שלא להפריה ושלא לחללה.

רבי שמעון בר יוחאי זי"ע א כתב פרשת שמות דף ג' ע"ב. עיין שם מה שכתב עוד באורד בדבר. **בזהר הקדוש על הפסוק "כי שמש ומגן ה' אלקים"** - זוהי ברית הקדש שבאדם, שמאירה ומזהירה את האדם בשמש, ומגנה עליו עד שאין שום מזיק שבעולם יכול להזיקו. והוסיף שהמחלל בריתו חלילה נחשב שהשתמש בחותמו של המלך לדברי שקר ומרמה, ועל כן אין לו חלק באלקי ישראל אם לא על ידי תשובה חזקה ותדירה.

כח עצום הפקד בידי של האדם, להיות שתף בקיום הבריא ובהבאת תולדות לעולם, מה שלא נתן הקדוש ברוך הוא בידי שום מלאך ושׂרף כמו שאמרו חז"ל (תענית ב' ע"א) שאת מפתח הילודה לא מסר הקב"ה לשום שרף ומלאך שבעולם, אלא הוא בעצמו פותח את רחם האשה לקבל הטיפה ולהתעבר ממנה, ככתוב: "ויזכור אלקים את רחל וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה". , ומה שהיה צריך לכאורה להשאיר בידי הבורא ותברך שמו לעשות זאת בכבודו ובעצמו כמו שאר מעשי הבריא. אבל כן אמר ישעיה הנביא לחזקיה המלך על שנמנע מלישא אשה מחשש לבנים שאינם הגונים. ותרגומו: "מה לך להתעסק בסתריו של הקב"ה?" "בהידי כבשי דרחמנא למה לך?", שפך גזרה חכמת הבורא, רק אותנו הדבר מחייב להבין את חמרת הדבר, ואת גדל יקרת הפקדון שהפקד בידינו לשמרו מכל משמר לבל נחללו חלילה.

וְכַבֵּר הַבֵּיא הַגַּה"ק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּאפּוֹ זִיע"א בְּסִפְרוֹ עֵרֶךְ "קְדוּשָׁה". "פֶּלֶא יוֹעֵץ"  
אֶת דְּבָרֵי הַמְּקַבְּלִים שֶׁאָמְרוּ שְׁכָל עֲבָרָה שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה מִשָּׂרָה הִיא רוּחַ טְמֵאָה  
עַל אוֹתוֹ הָאֵיבָר שֶׁבּוֹ חָטָא, בְּגוֹפּוֹ וּבְנִשְׁמָתוֹ בְּכַתְבֵי הָאֵרִיזוֹ"ל מוּבָא שְׂכָשֵׁם שְׂגוּף הָאָדָם  
מוֹרַכֵב וּבְנוֹי מְאִיבְרִים וְגִידִים, כִּד נִשְׁמָתוֹ מוֹרַכְבַת מְאִיבְרִים וְגִידִים, וְלִכֵּן כָּל פָּגַם בְּגוּף הַחֹמֶרִי –  
יוֹצֵר פָּגַם גַּם בְּגוּף הָרוּחָנִי. אֲדָּהּ הַמְּחַלְלֵל בְּרִיתוֹ חֲלִילָה מְטַמֵּא הוּא בְּזֶה אֶת כָּל גּוּפוֹ  
וְנִשְׁמָתוֹ מִכֶּף רַגְלוֹ וְעַד רֵאשׁוֹ רַחֲמָנָא לִיגְלוֹן.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

דְּנִים רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים: הָאֵם כְּשֵׁם שֶׁהָעֶרֶל נִפְסַל מֵאֲכִילַת קָרְבָּן הַפֶּסַח, כִּד  
כְּהוֹן עֶרֶל יִפְסַל מִלְּעֹלוֹת לְדוּכּוֹן וְלִשְׂאָ כִפִּיּוֹ בְּבִרְכַת הַכֹּהֲנִים?

רַבִּי יוֹאֵל סִירְקִישׁ זְצ"ל בְּעַל הַ"בֵּית חֲדָשׁ" רָאָה בְּאוֹרַח חַיִּים (סִימּוֹן קכ"ח) שֶׁם צִידַד לְפוֹסְלוֹ  
מִמָּה שֶׁלְמַדּוֹ בּוֹזְבָחִים (ט"ו ע"ב) שֶׁכְּהוֹן עֶרֶל אֶפְלוֹ מִחֲמַת אַחִיו שְׁמָתוֹ פֶּסוּל לְהַקְרִיבָה, וְחֹזֵר וְצִידַד  
לְהַכְשִׁירוֹ מִטַּעַם "כָּל שֶׁבִּבְיָאֵת הַמִּקְדָּשׁ פֶּטוּר מוֹתֵר בְּנִשְׂאֵת כִּפִּים". מִסְתַּפֵּק הָאֵם יֵשׁ לְפֶסֶל  
כְּהוֹן עֶרֶל לְקַדֵּשׁ שֶׁפֶּסוּל הוּא בְּהַקְרִיבָת וּבְאֲכִילַת הַקָּרְבָּנוֹת אוֹ לֹא, וְנִשְׂאָר  
בְּסִפְקָא בְּדָבָר.

אוֹלָם אוֹרַח חַיִּים סִימּוֹן קכ"ח ס"ק נ"ד. עֵינֵינוּ שֶׁם מָה שֶׁכָּתַב לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבָרֵי הַפּוֹסְלִים. הַמְּגִינֵנוּ  
אֲבָרָהִם כְּתִיב בְּפִשְׁטוֹת לְהַכְשִׁירוֹ, וְאֶפְלוֹ שֶׁלֹּא מִלְּבָדּוֹן. וְכֵן כְּתִיב שֶׁם אוֹת צ'. וְכֵן  
כָּתַב רַבִּינוּ זְלַמֵּן בְּאוֹת נ"א. הָעוֹלָת תְּמִיד.

וְלַהֲלַכְהָ הָעֵלָה שֶׁם אוֹת ט"ל. וּמִטַּעַם אַחֵר, עֵינֵינוּ שֶׁם. הַפְּרִי חֲדָשׁ שֶׁלֹּא יִשְׂאָ זֶה אֶת  
כִּפִּיּוֹ, וְכֵן כְּתִיב בְּעַל שֶׁם בְּהַגְהוֹת הַבֵּית יוֹסֵף אוֹת כ"ד. שְׂרִירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה שֶׁם אוֹת  
ס"ט. וְהָאֵלִיָּה רַבָּה וְכֵן עֶקֶר.

## בְּסוּד עֲבָדִיד

בְּבָאוֹר עֲנִינוּ הַסֵּרֵת הָעֶרְלָה עַל דְּרָדָּה הַסּוּד רָאָה בְּסִפְרָה "שְׁקָל הַקְּדָשׁ" שֶׁהֵבִיא  
שֶׁהָעֲבָרַת הָעֶרְלָה בְּמִילָה וְגִלּוּי הָעֶטְרָה בְּפְרִיעָה זֶהוּ הָאֲמֻצָּעִי לְקִנְיַת הָאֲמוּנָה  
הַשְּׁלֵמָה. וְכִמְאֵמֵר רַבִּי אֲבָא עַל הַפְּסוּק שְׁמוֹת כ', כ"א. "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי  
וְזָבַחַת עָלָיו אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ" זֶהוּ הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהָאָדָם בּוֹנֵה בְּהַעֲלוֹתוֹ אֶת  
בְּנוֹ לְחֹתֶךָ אֶת עֲרֹלָתוֹ, שֶׁחָבִיב הַדָּבָר לְפָנֵי הַמִּקְוֹם בְּרוּךְ הוּא כְּאֵלוֹ הַקָּרִיב כָּל  
הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. וְעַל יָדֵינוּ כֵּן נִתְקַן וְנִכְשָׁר הַנְּמוּל לְהַכְנִס בְּשַׁעֲרֵי הָאֲמוּנָה  
הַשְּׁלֵמָה. עַד כָּאן תִּכּוֹן דְּבָרֵינוּ. וּמִזֶּה הַטַּעַם מִפְּרָשׁ וּמִבְּדֵל הָעֶרֶל מִמִּצּוֹת קָרְבָּן  
הַפֶּסַח, שְׁכָל עֲנִינָה הוּא אֲדָרְבָּה לְהִרְאוֹת אֶת הָאֲמוּנָה הַשְּׁלֵמָה שֶׁלָּנוּ בְּה' יִתְבָּרַךְ  
כְּנִזְכָּר בְּמִצְוָה י"ג. עֵינֵינוּ שֶׁם. לְעִיל.

## מצוה י"ח: קדוש הבכורות בארץ ישראל

כמו שכתוב: (שמות י"ג, ב').

"קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא".

### לפשוטו של מקרא

חַקֵּת הַתּוֹרָה הַיָּהּ, אֵף כַּהֲנִים וְלוֹיִים. בְּכוֹרוֹת י"ג ע"א. וְרָאָה בְּרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק א' מֵהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת) וּבִשְׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן ש"כ סעיף א') כִּיצַד עָלִיהֶם לְנַהוֹג בְּמִצְוֵה זוּ. וְכַמוֹבֵן שְׁדוּקָא בִּישְׂרָאֵל, אֲבֵל בְּגוֹי לֹא. שְׁכָל וְלֹד רֵאשׁוֹן בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ בְּבַהֲמָה הַטְּהוֹרָה וְהוּא זָכָר הָרִי הוּא קְדוֹשׁ בְּקִדְשֵׁי בְּכוֹר, וְשִׁיף הוּא לְכַהֲנִים. אֶת הַבְּכוֹר בְּאָדָם מִצְוֹת עֲשֵׂה עַל אָבִיו לְפָדוֹתוֹ, כְּפִי שְׁיִתְבָּאָרוּ פְּרִטֵי דִּינֵיו אִם יִרְצֶה ה' בְּבִיאור מִצְוֵה שְׁצ"ב. לְקַמּוֹ. וְאֶת הַבְּכוֹר בְּבַהֲמָה מִצְוֹת עֲשֵׂה עַל הַפְּעֻלִים כֵּן לְמַדּוֹ רְבוּתֵינוּ מִמָּה שְׁכַתּוֹב (דְּבָרִים ט"ו, י"ט): "תִּקְדֹּשׁ לַה' אֱלֹקֶיךָ". וְכַתֵּב הַרְמַב"ם (בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק א' הַלְכָה ד') שְׁמַכֵּל מְקוֹם אֵף אִם לֹא מְקַדְּשׁוֹ בְּפִיו בְּכָל זֹאת מִתְקַדֵּשׁ הוּא מֵאִילָיו, שְׁקִדּוֹשׁוֹ מֵרַחֵם הֵיא. לְהַקְדִּישׁוּ בְּפִיו וְלֹמַר עָלָיו "הָרִי זֶה קְדוֹשׁ", רָאָה כֵּן פְּרִטֵי הַמִּצְוָה בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק א' וּבְרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת. וְלִהְשֹׁאִירוֹ לְגַדְלוֹ וְלִטְפֹּל בּוֹ בְּבֵיתוֹ לְמִשְׁפָּחָה שְׁלוֹשִׁים יוֹם לְבַהֲמָה דְקָה וְחִמְשִׁים יוֹם לְבַהֲמָה גִּשָׁה, וְאַחֲרֵי כֵן לְלוֹקְחוֹ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶל וּנְבַדֵּל בְּכוֹר בַּהֲמָה מִבְּכוֹר אָדָם שְׁכָאן אֵף הַכֹּהֵן וְהַלְוִי חִיבִים בְּבָכוֹר בַּהֲמָה טְהוֹרָה, אֲלֵא שֶׁהַכֹּהֵן מְפָרְשׁוֹ וּמַעֲכָבוֹ לְעַצְמוֹ מִבְּלִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם וְיֵאכְלֵנוּ בְּמוֹמוֹ. רָאָה בְּרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק א' הַלְכָה ז') וּבִשְׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן ש"כ סעיף א') וּבִשְׁפַתֵּי כַהֵן (שֵׁם ס"ק ב'). הַכַּהֲנִים וְשֵׁם הֵם מְקַרְיָבִים אֶת חֻלְבּוֹ וְדָמוֹ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְאוֹכְלִים אֶת הַבֶּשֶׂר בְּתוֹךְ חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וּבְזֶה קִיָּם אֶת מִצְוֹת קְדוֹשׁ הַבְּכוֹרוֹת.

מִצְוָה זוֹ חֻלָּה אֶדָּ וְרַק עַל הַבְּהֵמוֹת הַטְּהוֹרוֹת, דְּהֵינּוּ: שׁוֹר, עֵז וְכֶבֶשׂ, וְלֹא עַל חַיּוֹת וְשִׂאֵר בְּעֵלֵי חַיִּים. וּמֵהַטְּמֵאוֹת יֵשׁ חַיּוֹב רַק בְּחֵמּוֹר, כְּפִי שְׁיִבְאָר בְּעֵזְרַת ה' בְּמִצְוֵה כ"ב. עֵינֵי שֵׁם הַטַּעַם לְכַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הַחֵמּוֹר מִכָּל שֵׂאֵר הַחַיּוֹת הַטַּמְאוֹת. לְקַמּוֹ. וְכָל זֶמַן חַיּוֹתוֹ שֶׁל הַבְּכוֹר רָאָה בִּשְׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן ש"ח) וּבְנוֹשָׂאֵי כְּלֵי שֵׁם. אֲסוּר הוּא בְּמִלְאָכָה וּבִהֲנָאָה, כּוֹלֵל הַנָּאָה מְצַמְרוֹ וּמִשְׂאֵר אֵיבָרָיו, וְרָאָה יוֹרָה דְעָה סִימָנִים ש"ו-ש"כ. בִּשְׁלַחן עֵרוֹךְ אֶת יִתְרֵי הַדִּינִים בְּזֶה.

רְבוּתֵינוּ חֲכָמֵי הַגְּמָרָא לְמַדּוֹנוֹ שֶׁהַרְבֵּה תִּנְאָיִם נִדְרָשִׁים בְּכַדֵּי שְׁיִתְחַיֵּב אָדָם בְּמִצְוָה זוֹ. כֶּף לְמִשְׁלֵל אֵין חַיּוֹב בְּמִצְוָה זוֹ אֲלֵא לְמִי שֶׁנִּגְרַב בְּקִרְבַּת מְקוֹם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּהֵינּוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. אֲבֵל הַדֵּר בְּחוּץ לְאַרְץ שְׁקִשָּׁה עָלָיו לְהַגִּיעַ לְיְרוּשָׁלַיִם הָרִי זֶה וְאֵף אִם מְבִיאָה מֵרְצוֹנוֹ בְּמִיּוֹחַד אֵין מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ (רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק א' הַלְכָה

(ה). פטור מן החיוב לעלות עם הבהמה, ומקיים הוא את המצוה על ידי שסוגר את הבכור בחדר נעול עד שימות. ויש האומרים שבכל זאת עליו להמשיך לגדלו בביתו עד שיזדמן לו לנסע לארץ ישראל אל בית המקדש.

**בנוסף לכך, אין חיוב קדוש הבכורות והקרבתן אלא בבכור שאין בו שום פגם או מום, אבל אם יש בו מום - יכול הכהן ליתן את בשרו למי שירצה, ונתן לאכלו בכל מקום שירצה, ולא ידוקא בירושלים. ועל כך אמרה התורה: דברים י"ב, ט"ו. "הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל".**

**בזמן הזה שבעוונותינו הרבים אין לנו בית מקדש, כן הובא בשלחן ערוך (שם סימן ש"ו) כדברי הגמרא. יש להשהות את הבכור עד שיפיל בו מום, ואז רשאי בעליו לשחטו. ואם נמצא טריפה או שמת מאיליו פסקו הטור והשלחן ערוך (סימן ש"ו) שאסור הוא בהנאה, כולל עורו ובשרו, וטעון קבורה. והרמב"ם בהלכותיו (פרק ג' מהלכות בכורות הלכה י') הלך בדרך קצת שונה, עיין שם בדבריו. והתוספות (במסכת עבודה זרה ס"ב ע"ב בדבור המתחיל "ולקבריהו בעיניהו") הוסיפו שהמנהג לקבורו בבית העלמין בעומק עטוף בסדין, בכדי שלא יבואו אנשים לחטט אחריו ולהוציאו להשתמש בחלקיו, וכן כתב ה"בית הלל" בשמם, וכן כתב למעשה בשו"ת רב פעלים (חלק ד' יורה דעה סימן ל"ח). עיין שם באורך. אינו טרפה יכול לאכלו בכל מקום, ומתן לכל אדם.**

## רמז הפתוב - חשיבות ההודאה

כן כתב בספר החינוך בבאור מצוה זו. **שרש מצוה זו הוא בכדי להודות להקדוש ברוך הוא על שהצילנו מענש מפת הבכורות במצרים, והבדילנו מבכוריהם לשמרנו ולהצילנו מכל מיתה משנה, והוציאנו מעבדות לחרות ומאפלה לאורה. ומפאן רואים אנו איזו חשיבות גדולה התורה הקדושה מיחסת לענין זכירת הטובה שנעשית לאדם, והודאתו עליה. אדם שאינו יודע להעריך ולהודות על טובה שנעשתה עמו - נקרא בפי התורה כמו שהוכיח משה רבינו באחרית ימיו (פרשת האזינו) את ישראל על כפיות טובתם לה: "הלה' תגמלו זאת, עם נבל ולא חכם, הל הוא אביך קנך הוא עשך ויכננך" וכו'. וראה ברש"י וברמב"ן שם. ועוד עיין בספר "לב אליהו" לג"ר אליהו לאפיאן זצוק"ל (מערכות התשובה סימן א'). "נבל", וגדול עווננו מנשוא. ועד כמה יש לזכר טובה ולהודות עליה נוכל ללמד ממאמר חז"ל אודות לאה אמנו ע"ה, אשר בעת לידתה אמרה: בראשית כ"ט, ל"ה. "הפעם אודה את ה' על כן קראת שמו יהודה". ואמר רבי שמעון בר יוחאי: מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאה לאה והודתו.**

**והדברים תמוהים: שהרי מצילנו ראה מדרש רבה בראשית פרשה כ"ב שמזמור זה (תהלים צ"ב) אדם הראשון אמרו, ונשתכח מדורו ובא משה רבינו וחידשו. באדם הראשון שהודה ואמר "טוב להודות לה'", וכן כן כתב ה"שפתי חכמים" בראשית פרק ז'. נח בצאתו מן התבה הודה לה' והקריב לפניו קרבן, וכן ראה ברמב"ן בפירושו על התורה (בראשית פרק י"ב פסוק ז'). **אברהם אבינו ע"ה משנתבשר על הארץ והזרע בנה מזבח והודה לה' על הבשורה, ואם כן היאך אמר רשבי"י שלא היה מי שהודה לה' עד שבאה לאה!?****

וּבְאֵר הַגַּה־צַדִּיק רַבִּי אֵלֵיהֶוּ לְאַפְיָאן זְצוּק"ל שֶׁהוֹדְאָה שְׁלֵמָה וְאַמְתִּית צְרִיכָה לְהַחֲרִיט וּלְהַשְׂאֵר לְעוֹלָמִים. וְלֵאמֹר הִיְתָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁעָשְׂתָה זְכָרוֹן תְּמִידִי לְטוֹבָה שֶׁקִּבְּלָה וְלִהְיוֹתָ עִלְיָהּ, בְּכֹךְ שֶׁקָּרָאָה אֶת שֵׁם בְּנֵה "יְהוּדָה", וְזוֹהִי מְשֻׁמָּעוֹת דְּבָרִי רַשְׁבֵּי"י.  
כִּךְ גַּם כֵּן בְּמִצְוֹת קִדּוּשׁ הַבְּכוֹרוֹת אָנוּ מְנַצְיָחִים וּמְזַכְרִים לְעוֹלָם אֶת טוֹבַת ה' עֲלֵינוּ, וְאֶת הוֹדְאָתֵנוּ הַגְּדוֹלָה עַל כֵּךְ.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ

הַסְתַּפְּקוּ הָאַחֲרוֹנִים בְּדִין בְּהֵמַת הַפְּקָר שֶׁאֵינָה שְׂיִכֶת לְשׁוּם אָדָם הָאֵם חַל עֲלֶיהָ דִין קִדְשָׁת בְּכוֹרוֹת אוֹ לֹא?

לְדַעַת הַ בְּחִידוּשׁוֹ לְמַסַּכַת רֵאשׁ הַשָּׁנָה (י"ג ע"א). רֵאשׁ שֵׁם מִנִּין הוֹכִיחַ זֹאת. "טוֹרֵי אֲבוֹן" גַּם בְּהֵמַת הַפְּקָר קִדּוּשָׁה בְּקִדְשָׁת בְּכוֹר מִהַתּוֹרָה, וְהַמוֹצָאָה מִתְחַיֵּב בְּכָל דֵּינֶיהָ.

וּלְדַעַת בְּעַל סִימֵן כ"ה. מַחֲשַׁשׁ הָעֵרְמָה וְעוֹד חֲשָׁשׁוֹת. "עֲבוֹדַת הַגֵּר שְׁנִי" בְּהֵמַת הַפְּקָר מִהַתּוֹרָה פְּטוּרָה מִקִּדְשָׁת בְּכוֹר, אוֹלָם מְדַרְבָּנָן חִיבּוֹ חֲכָמִים לְנַהֵג בָּהּ קִדְשָׁה מִכַּפָּה טְעָמִים וְחֲשָׁשׁוֹת.

וּלְדַעַת הַ בְּשׁוֹי"ת שֶׁלּוֹ חֶלֶק יוֹרֵה דַעַה סִימֵן שְׁט"ז וְש"יז. עֵינֵן שֵׁם שֶׁכְּתֹב לְדַחוֹת הַדַּעוֹת הַנִּיל. "חֲתָם סוֹפֵר" בְּהֵמַת הַפְּקָר פְּטוּרָה לְגַמְרֵי מְדִינֵי בְּכוֹרוֹת, וְאֵף מְדַרְבָּנָן לֹא חִיבּוֹ חֲכָמִים בְּדָבָר.

וְרֵאשׁ חֶלֶק ו' סִימֵן ק"ע. בְּשׁוֹי"ת "שֶׁבֶט הַלְוִי" לְהַגֵּר"שׁ וְאַזְנֵר שְׁלִיט"א שֶׁצָּדַד לְהַקֵּל לְמַעֲשֵׂה כְּדַעַת ה' חֲתָם סוֹפֵר" שֶׁאֵין בְּבְהֵמַת הַפְּקָר קִדְשָׁת בְּכוֹרוֹת כָּלֵל.

## בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר מִצְוָה זוֹ עַל דָּרֵךְ הַסּוֹד רֵאשׁ לְגִיר צַבִּי הִירַשׁ הַלְוִי הוֹרוּיָץ זצ"ל בְּסוֹף חוֹמֶשׁ דְּבָרִים. בְּסִפֵּר "אַסְפֵּק לְרֵיָה הַמְּאִירָה" שֶׁתִּמָּה לְכַאוֹרָה מְדִינָה הִכָּה הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דּוֹקָא אֶת בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וְלֹא אֶת שְׂרֵיָהֶם וְשׁוֹפְטֵיָהֶם שֶׁל הַמִּצְרַיִם שֶׁהִיוּ יוֹתֵר בְּמַעַל לְשַׁעֲבֵד אֶת יִשְׂרָאֵל וְלִהְעַבְדֵם בְּכֹרֵךְ?

וְהַסְבִּיר שֶׁהַמִּצְרַיִם עָקַר עֲבוֹדָתָם הִיְתָה לְמַזַּל טָלָה, שֶׁהוּא הַבְּכוֹר שֶׁבְּמִצְוֹת וְלִכֵּן גַּם כֵּן שְׁלִיטָתוֹ בְּחוֹדֶשׁ נִיסָן שֶׁהוּא הָרֵאשׁוֹן שֶׁבְּחוֹדָשִׁים. וְהֵם הָאֲמִינוּ כִּי הוּא הַנּוֹתָן כַּח לְכָל הַבְּכוֹרִים שֶׁבְּעוֹלָם, וְשֶׁאֵין אֱלֹהִים בְּעוֹלָם חֲזַק מִמֶּנּוּ שֶׁיּוּכַל לְגַבֵּר עָלָיו. אֲבָל הַקָּב"ה הִרְאָם אֶת יָדוֹ הַחֲזָקָה שֶׁהוּא הַשּׁוֹלֵט עַל כָּל מַעֲרָכוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַפְּתוֹת אֶת אוֹתָם בְּכוֹרִים הַנִּמְצָאִים תְּחַתְּיוֹ וּבְשְׁלִיטָתוֹ וְלִכֵּן גַּם כֵּן קִבְּעוּ לָנוּ בְּמִצְוֹת הַתְּפִילִין לְקִרְוֵא אֶת הַפְּרָשִׁיּוֹת "שְׁמַע" ו"קִדַּשׁ לֵי" שֶׁשְׁתִּיָּהֵן מוֹרוֹת עַל אוֹתוֹ הָעֵנִין –

מלכותו ושליטתו של הקב"ה בעולמו. , מה שיותר הראה את יד ה' החזקה השולטת בעולם. ולכן הפאתו היתה דוקא בבכורים.

## מצוה י"ט: שלא לאכל חמץ בפסח

כמו שכתוב: (שמות י"ג, ג').

"ולא יאכל חמץ".

### לפשוטו של מקרא

הזהירה אותנו התורה הקדושה במצוות לא תעשה שלא לאכל דבר חמץ בפסח, כשבמלה "חמץ" כלולים חמשת מיני דגן הנזכרים בתורה והם: חטה, שעורה, כסמת, שבלת שועל ושיפון.

מטבע הדברים, כאשר בא אחד מחמשת המינים הללו במגע עם מים, מיד מתחילה העסה לתפח ולעלות, ותהליך זה נקרא בלשון חז"ל "חמוץ". רבותינו גלו לנו במסורת שרק מים יש בכחם להחמיץ את הדגן, מה שאין כן מי פרות או חלב וכיוצא בזה דברים שאין בהם מרכבות של מים - בהם אין חשש חמוץ, ואפלו שהעסה תופחת אין הדבר נקרא חמוץ, ומתיר לאכלו בחג הפסח כן הובא בגמרא (פסחים ל"ה) בשם רבי יהושע בן לוי, ונפסק בשלחן ערוך (אורח חיים סימן תס"ב). עיין שם ובמה שכתבו האחרונים על כך.

בנוסף על אסור זה, גזרו חכמים חמרות וסיגים רבים נוספים בכדי להרחיק את האדם ממכשול אכילת החמץ בפסח, ולהצילו מאסור חמור זה. אחת הגזרות שגזרו חכמים בענין החמץ בפסח היא שנגזר חמץ שנתערב בפסח בתבשיל אפלו אחד באף אינו בטל, ואוסר את כל התבשיל כן הובא בגמרא (פסחים ל"א), ופסקו השלחן ערוך בסימן תמ"ז. וראה לעיל מצוה י"ב מה שכתבנו בזה בסיעתא דשמיא.

### רמז הפתוב - זהירות בדרכים

הגאון הקדוש רבנו יוסף חיים זצוק"ל בעל ה"בן איש חי" ספר מעשה בחסיד אחד שהיה זהיר ומחמיר גדול בעניני חג הפסח, ושנה אחת לאחר שסיים לערוך את ליל הסדר כהלכתו חטפתו שינתו, והנה בחלומו הוא רואה שאומרים לו שבלייל הסדר עצמו הוא נכשל באכילת חמץ גמור, וזה מפני שהיה לו חר באחת משניו, ונתקעה שם חתיכת פת מלפני החג. ובהיות שלא דאג לזחצח את שניו - נשאר החמץ בשניו, ובלייל הסדר בעת שלעס את המצה יצאה חתיכת החמץ משניו ונבלעה בתוך גרונו. ומפאן מביא רבנו יוסף חיים זיע"א עד כמה צריך האדם להיות זהיר במעשיו, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר.

**רבותינו** כן דרשו בחגיגה (י"ד ע"ב) מהפסוק (איוב כ"ח, י"ז): "לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז". מלמדים כי דברי תורה קשה לקנותם ככלי זהב, וקל לאבדם ככלי זכוכית. שמעט חסר זהירות ואי שימת לב ואדם עלול לאבד את כל עולמו ברגע. ולכן נדרשת מאתנו ערנות יתר בכל הקשור לעבודת הבורא, לפקח עינינו היטב בכל עת האם עושים אנו את הדבר הנכון? והאם לא קרובים אנו למכשול כזה או אחר. ובאמת חז"ל הקדושים במסכת עבודה זרה (כ"ע"ב). וראה לרבינו הרמח"ל זיע"א בספרו הנודע "מסילת ישרים" מה שהביא באורך בביאור מדה יקרה זו. הביאו את מדת הזהירות ראשונה לכל המדות הטובות, ללמדנו שכלל מדה חשובה זו לא יהיה כל ערוך לכל עמלנו וטרחנו בקיום המצוות. בהיות שאדם שאינו זהיר ואינו יודע לשמר את שבדו - ברגע קל של הסח הדעת עלול לאבד את כל עמלו וכל עבודתו תרד חלילה לטמיון.

## דרוש וחדוש

**חכמי הגמרא** כן הובא במשנה בפסחים (כ"א ע"א) שהחמץ אסור מדאורייתא באכילה משעה ששית של י"ד בניסן, וכן פסקו הראשונים והשלחן ערוך (אורח חיים סימן תמ"ג סעיף א'). למדו מפסוקי התורה כי האזרה שהזהרנו שלא לאכל חמץ בפסח מתחילה כבר מחצות היום של ערב חג הפסח, והאוכל חמץ מאותה שעה הרי זה חלב מהתורה. ונחלקו הפוסקים על איזה אסור עובר הוא באותן שעות:

לדעת כן כתב בפרק א' מהלכות חמץ ומצה הלכה ח'. ופסק כדעת רבי יהודה בפסחים (כ"ח ע"ב). עיין שם. **הרמב"ם** ז"ל זהו לאו מן התורה הנלמד מן הפסוק: "לא תאכל עליו חמץ", ולוקה עליו. וכן כתב על דברי הרמב"ם שם. **המגיד משנה** להוכיח בדעת הגאונים, וכן למד הגר"א זצ"ל בדעת השלחן ערוך.

אולם **הראב"ד והסמ"ג** ז"ל ועוד כמה ראשונים כן כתב הבאר היטב בסימן תמ"ג. וכן דעת כמה מהאחרונים. ואחרונים סוברים שאינו עובר בלאו, אלא בבטול מצות עשה של: "תשביתו שאור מבתיכם" בלבד, וממילא אינו לוקה על דבר זה.

**בנוסף על כן**, ראה פסחים (בי ע"ב) וברמב"ם (הלכות חמץ ומצה פרק א' הלכה ט') ובשלחן ערוך (סימן תמ"ג סעיף א'). עשו חכמים הרחקה לדבר שכבר משליש היום יהיה אסור לאכל חמץ, דהינו מתחילת שעה חמישית, כדי שלא יטעה אדם או יגרר ויכשל באסור

התורה הקדומה. וכך היא ההלכה למעשה פיוס שפבר משליש היום נמנעים מאכילת החמץ.

## בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת החמץ בפסח על דרך הסוד כתב השל"ה הקדוש זיע"א כי האדם הראשון נקרא "עשה", בהיות שנעשה מעפר וממים כמו הקמח והמים שבעסה, וכפי שפנוהו חכמינו ז"ל "חלתו של עולם". ובשעה שעבר האדם על צווי הבורא ואכל מעץ הדעת נכנסה בו זיהמת הנחש שהחמיצה את העסה ופגמה בה וכמו שכתב בעל ה"חסד לאברהם" זצ"ל שהמילה "חמץ" בגימטריא עולה "פגימה", שזוהי עיקר פעולת החמץ. , ובזה נעשה גופו עטוף בעור מגשם וירדה מיתה לעולם ורמוז הדבר במילה "מחמצת" שאם תוציא ממנה את המילה "חמץ" ישאר "מת". ולכן פתגם הפסח על ידי ההמנעות מאכילת החמץ אנו מתקנים את עונן אכילת האדם הראשון מעץ הדעת.

## מצוה כ': שלא יראה לנו חמץ בפסח

כמו שכתוב: (שמות י"ג, ז).

"ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך".

## לפשוטו של מקרא

כבר הזכרנו ראה מה שכתבנו בסיעתא דשמיא לעיל במצוה י"א. לעיל אזהרת התורה "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם". וכאן התורה הקדושה מוסיפה על כך מצות לא תעשה נוספת שאף לא יראה לנו החמץ שברשותנו באותם הימים. ופרטי הדינים של מצוה זו פנוזכר לעיל במצוה הנ"ל.



## רמז הפתוב - בעל שם טוב

על דרך המוסר נראה לבאר בסיעתא דשמיא שהחמץ כידוע וכנזכר לעיל רמז לעניני האסור והפסול, ועל כך אומרת לנו התורה הקדושה באזרה חמורה: לא די בכך שלא תעבר על אסור ולא תפשל בו, אלא עליך לדאג שאפלו שלא יראה כאילו יש עליך משהו של אסור או מראית עין של עברה כל שהיא!

**מצוות התורה ודיניה הם המשקפים בפנינו את רצון הבורא יתברך מהאדם. והנה נצטוינו בתורתנו: במדבר ל"ב, כ"ב. ושלמה המלך אומר במשלי (ד', כ"ד): "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך". "והייתם נקים מה' ומישאל", שעל האדם להיות נקי מכל חשדות ושמועות רעות עליו ואפלו שאינן נכונות, וכמו שאמרו חז"ל: אימרת רבי שמעון במסכת אבות (פרק ד' משנה י"ג). שלושה פתרים הם: פתר תורה פתר כהונה ופתר מלכות, ופתר שם טוב - עולה על כלם!**

**אדם ששמו הטוב הולך לפניו, ואהוב וחביב הוא אצל ומכל מקום יש להדגיש מה שהעירו המפרשים על כך: שהמעלה להיות אהוב ונוח על הבריות - היא דוקא בבריות שהתורה מכנה אותם כבריות הגונות, דהיינו תלמידי החכמים וכיוצא בהם, ולא חלילה פורקי העול וריקים למיניהם... הבריות, הרי זהו סימן ואות שגם בשמים הוא מקבל ורצוי. שכן למדו חכמים: מסכת אבות ג', י. כל שרוח הבריות נוחה הימנו - בידוע שאף רוח המקום נוחה הימנו. וכפי ראה מסכת עבודה זרה (ל"ה ע"ב). שדרשו חז"ל על הפסוק שיר השירים א', ג'. בתחלת שיר השירים "לרית שמניך טובים שמו תורק שמו על פן עלמות אהבוד" - אל תקרי עלמות אלא עלמות, שכל הקונה לעצמו שם טוב כמו שכן דימה שלמה המלך את השם הטוב לשמן הטוב, כמו שכתוב (קהלת ז', א'): "טוב שם משמן טוב". והרבה באורים נאמרו על הדבר מדוע מדמה שלמה המלך את השם הטוב של האדם ליותר משמן? ולמה לא דימהו לזהב, או לאבנים טובות ולמרגליות? והנה יש המבארים הטעם הואיל ובשמן ישנו כמה וכמה תועלויות בדבר אחד: אכילה, סיכה, הסקה, רפואה ועוד, כך שם טוב רבות מעלותיו. ויש המבארים שהשמן כמה שינסו להשקיעו ולהטמינו - לעולם יעלה לבסוף ויהא ניכר לעיני כל, כך שם טוב מכסה על כל פשעים. ולפני זמן הוקרה לעיני באור נפלא של אחד המפרשים (אינני זוכר שמו) שהשמן, על אף שתועלתו מרובה - עם כל זאת יש לו סוף, ובכל פעם ששמתמשים בו להסקה או לאכילה - הוא הולך ומתמעט ונחסר, מה שאין כן השם הטוב - שכל שישתמשו בו ויראו אותו - הוא רק הולך וגדל ומשתבח, נמצא שטוב שם טוב (ויתר) משמן טוב. ושפתיים ישק משיב דברים נכוחים! שמו טוב - זוכה ונוחל שני עלמות: גם עולם הזה וגם עולם הבא.**

**בדברי רבותינו אנו מוצאים זהירות יתרה בנושא רגיש זה של "והייתם נקים", שלא תהא לבני אדם שום סבה לחשד חשדות כל שהן. כך תקנו רבותינו לדורי דורות שכל כהן העולה לישא כפיו על הדוכן חייב לחלץ מנעליו, מאיזה טעם? כך הסבירו בסוטה מ' ע"א. שמה כהן אחד תקרע רצועת מנעלו, ומפני כן יתבייש ולא יעלה לדוכן, והנוכחים במקום עלולים לחשד בו שהוא בן גרושה. ראו על מה ולמה: אולי תקרע, ואולי לא יעלה, ואולי יחשדוהו - ועל זאת תקנו לכל הכהנים ולכל הדורות!**

**כך מצינו גם כן בבית המקדש בשעה שהיו רוצים למנות את התרומות שנקאספו בקפות ולחלק הקצבאות ללשכות, היה נכנס הגבאי בבגדים ללא בטנה (שלא יחשדוהו שהטמין בפנים מעות), וללא תפלין (שלא יחשדוהו שהתיר התפר והחביא שם!!!), ואם שיערו היה ארץ היה מסתפר לפני כן (שלא יחשדוהו שהחביא בשעריו), וכשהיה יוצא היו מדברים עמו (שלא יחשדוהו שהחביא מעות בפיו). והרי**

לְתַפְקִיד מְרוֹמֵם וְחָשׁוּב שֶׁכָּזֶה וְדָאֵי שֶׁלֹּא הָיוּ לּוֹקָחִים אָדָם קַל אוֹ חָשׁוּד רָאֵה  
בְּרַמְבַּ"ם (הלכות שקלים פרק ב' הלכה י') שכתב שעל אף שהיו נוהרים בכל הזהירויות הללו – עם כל זאת לא  
היו ממנים לתרומת הלשכה אדם שהוא נזקק או מי שהוא נבהל להון ולממון. , אֶלְאֵ בְעַל  
דְּרָגָה וְרֵאוּי, וְעַם כָּל זֹאת הָיוּ עוֹשִׂים אֶת כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים, לָמָּה? אוֹמְרִים  
חַז"ל: כִּד נֹאמַר בַּמְּפֹרֵשׁ בַּבְּבֵא בַּתְּרֵא (ט"ו ע"א) שאין מחשבים עם גזברי בית המקדש, אלא סומכים  
עליהם בכל מעשיהם בעינים עצומות!!! ועוד עיין בספר "ארח מישרים" לרבי מנחם טרויש זצ"ל  
(בבאורים לסימן י"ד) מה שכתב בענין זה. לֹא שֶׁהַתּוֹרָה חוֹשֶׁדֶת בּוֹ, אֶלְאֵ טוֹבְתוֹ הִיא לְהִיּוֹת  
נְקִי מִכָּל חֲשָׁד בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁמָּא יַעֲנִי - וַיֹּאמְרוּ שֶׁמַּעֲוֹן הַגְּנֵבָה הָעֲנִי, וְשֶׁמָּא  
יַעֲשִׂיר - וַיֹּאמְרוּ שֶׁמַּגְנֵבָה מִהַמְּקֻדָּשׁ הָעֲשִׂיר. עַד כַּמָּה צָרִיךְ אָדָם לְהִתְרַחֵק  
וּלְהִתְנַקּוֹת מִכָּל חֲשָׁד שֶׁיִּהְיֶה!

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

הַעִירוּ אַחֲרֹנֵי זְמַנְנוּ: אוֹדוֹת בְּעֵלֵי מַכּוּלוֹת וּקְיוּסְקִים לְמִינֵיהֶם הָעוֹרְכִים  
מְכִירַת חֲמֵץ לְמוֹצָרִים שְׁאִינָם כְּשָׂרִים לְפִסַּח שֶׁבַחְנִיּוֹתֵיהֶם, שֶׁעֲלֵיהֶם לְהַקְפִּיד  
לְכַסּוֹתָם הֵיטֵב לְבַל יֵרְאוּ לְבַחוּץ, וּלְבַל יִמְכְּרוּ מֵאוֹתָם מוֹצָרִים לְאַף אָדָם, רֵאֵה  
סֵפֶר חֲזוֹן עוֹבְדֵי הַלְכוֹת פִּסַּח (עמוד פ"א) מֵה שֶׁהֵעִיר בַּעֲנִין. כִּנְזָר בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים.

וּבַדְּבָרֵי עִם רַבָּה הָרֵאשִׁי שֶׁל חוּלוֹן הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל הָרַב אַבְרָהָם יוֹסֵף שְׁלִיט"א  
בְּסִמּוּךְ לִימּוֹת הַפִּסַּח, הָעֲלִיתִי בְּפָנָיו אֶת הַבְּעֵינָה הַמְּתַעוֹרָרֶת מִיַּדֵּי שְׁנֵה בַחְנִיּוֹת  
מְזוֹן וּבַמַּכּוּלוֹת לְמִינֵיהֶן הָעוֹרְכוֹת לְפָנָיו חַג הַפִּסַּח אֶת מְכִירַת חֲמֵץ כְּדָת וְכִדְיוֹ,  
אֶלְאֵ שֶׁבְּמִשְׁךְ הַפִּסַּח נִכְנָסִים אֲלֵיהֶם וּכְמוֹבֵן שְׂדָנִים אֲנִי אֶת יִשְׂרָאֵל לַכֹּף זְכוּת, וּכְפִי הִנְרֵאֵה  
אוֹתָם לְקוֹחוֹת הֵם אֵינָם יְהוּדִים... לְקוֹחוֹת וּמְבַקְשִׁים לְרַכֵּשׁ מִהַמוֹצָרִים שְׁאִינָם  
כְּשָׂרִים לְפִסַּח, וּפְעָמִים שְׂאֵף מִתְּפִתִּים הַמוֹכְרִים לְמִכְר. וּשְׂאֲלֵתֵנוּ אוֹדוֹת חֲלוֹת  
מְכִירַת חֲמֵץ הָאֵם הִיא נִפְקַעַת בְּכַף, וְהָאֵם יֵתֵר הַמוֹצָרִים נְחֻשְׁבִּים לְחֲמֵץ  
שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפִּסַּח כְּמוֹבֵאֵר בַּגְּמֵרָא (פסחים כ"ח ע"א) וּבְשִׁלְחוֹן עֵרוּךְ (אורח חיים סימן תמ"ח סעיף ג'). וְנֶאֱסָרִים  
בְּשִׁמוּשׁ וּבַהֲנָאָה?

וְהַשִּׁיבֵנִי דְבָרִים נְכוּחִים, שֶׁעוֹד בְּמַעֲשֵׂה הַמְּכִירָה לְגוֹי מְכַלִּילִים הֵם סְעִיף מִיַּחַד  
בּוֹ מְסַכֵּם כִּי בָּאֵם בְּמִשְׁךְ הַחֵג יִחְסַר מִן הַחֲמֵץ שֶׁנִּמְכָּר מִכָּל סִבָּה שֶׁתֵּהֵא, הָרִי  
שֶׁלְאַחַר הַחֵג בָּאֵם יִחְפֹּץ הַגּוֹי יְבוֹאוּ עִמּוֹ בְּחֻשְׁבוֹן עַל הַנְּחֻסָּר. וּמִכַּח סְעִיף זֶה  
נִשְׁאַרְת הַמְּכִירָה קִיּוֹמֶת וְעוֹד כַּמָּה תוֹעֲלוּיוֹת הַצִּיג בְּפָנָי מִכַּח סְעִיף זֶה, כַּגּוֹן שִׁיכּוּלִים יִשְׂרָאֵל  
לֹאכּוּל מִהַחֲמֵץ מִיד בְּמוֹצָאֵי הַפִּסַּח עַל אֵף שֶׁעַל פִּי הַדִּין עֲדִיין לֹא חוֹזֵר הַחֲמֵץ לְרִשׁוֹתָנוּ. . אוֹלָם  
מִכָּל מְקוֹם וְדָאֵי שֶׁהַקּוֹנִים וְהַמוֹכְרִים בְּמִשְׁךְ הַפִּסַּח עֲתִידִים הֵם לִיתֵן אֶת הַדִּין  
עַל מַעֲשֵׂיהֶם.

## בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בבאור מצות ההרחקה מראית חמץ בפסח על דרך הסוד הובא בספר ענין הפסח תחילת דרוש ה'. **שער הפונות מרבנו האריז"ל** כי ימי הפסח הם ימים בהם מתעלים ישראל ונכנסים בתוך חמשים שערי הבינה, כהכנה לקבלת התורה בשבועות, וכדגמת בני ישראל שיצאו באותם הימים ממצרים ונכנסו בחמשים שערי הקדשה. ובהיות שהחמץ והשאור בחינתם היא מאותם הימים שהחמץ שורשו בחסד, והשאור (שחימוצו קשה יותר) שרשו בגבורה. עיין שם בדבריו ואכמ"ל. , לכן ישנו חשש שיתאחזו בהם החיצונים באותם ימים להטותם לרעה. ולכן נצטוינו לבערם כליל לבל יראו בימות הפסח, כדי שלא ישמשו לחיצונים כאמצעי לניק כחם וחילם.

## מצוה כ"א: ספור יציאת מצרים

כמו שכתוב: (שמות י"ג, ח').

**"והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים."**

## לפשוטו של מקרא

בליל ט"ו בניסן, בשעה שמסבים כל בני המשפחה סביב השלחן בליל הסדר, מצוה על כל איש מישראל לספר לבניו מעניני הנסים והנפלאות שעשה הקב"ה לעם ישראל בהוציאם ממצרים, ככתוב: **"והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"**. ואם אין לאדם וראה שו"ת חזון עובדיה (סימן כ"א) מהם סדרי הקדימה בדבר, ואכמ"ל. בן - יספר לבנותיו, או לאשתו, או לחבריו, ואפלו לעצמו. לשון ההגדה בתחילת ה"מגיד". **וכל המאריך ומרבה בספור יציאת מצרים הרי זה משבח.**

**מצוה זו חלה על כל איש מישראל**, אמנם הדבר שנוי במחלוקת ראשונים אם חיוב הנשים בהגדה מדאורייתא או מדרבנן: שהתוספות (סוכה ל"ח ע"א) כתבו שחיוב הנשים הוא רק מדרבנן, אולם מהרמב"ם (בספר המצוות) מוכח שחיובות מהתורה כמו שאר חיובי ליל הסדר שחיובות מהתורה. וכן כתב ספר החינוך. (וראה בברכי יוסף אורח חיים סימן תע"ג ס"ק ט"ו שהביא דעת הרב "בית דוד" ששנים פטורות לגמרי ממצות ההגדה, ודחה דבריו). וראה ביחוד דעת (חלק ב' סימן ס"ה) שכתב מחמת המחלוקת שעדיף שהאשה לא תוציא את הגבר ידי חובה בדבר. **ואף הנשים מחיבות פה, ולכן יש לכל בני הבית להשתתף והעירו הפוסקים שבמצוה זו צריך שיוציא בפיו, כמו שכתוב "והגדת לבנך", ולא יוצאים ידי חובה בהרהור הלב.** ראה שו"ת בשמים ראש (סימן קע"ג) ושו"ת האלף לך שלמה (בהמשטות לאורח חיים, סימן מ'). **בקריאת ההגדה או כן כתב מרן החיד"א בספרו כסא דוד** (קונטרס גאולת עולם דף ק"ט). ובעל כנסת הגדולה (סימן תע"א). וכן הובא בספר מעשה רב (סימן קפ"ז) שהגר"א היה מספר ביציאת מצרים וכולם היו שומעים. ועוד עיין

באורך בספר חזון עובדיה הלכות ליל הסדר (עמוד מ"ח). לְכוּן לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתֵם בְּשִׁמְיָהּ מִבְּעַל הַבַּיִת. וְזוֹ לְשׁוֹן רַבְּנוּ יַעֲקֹב בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן תפ"א. וְהוּבְאוּ דְבָרֵינוּ בְּשִׁלְחוֹן עֵרוֹךְ שֶׁ סֵעִיף ב'. **בַּעַל הַטּוֹרִים**: "חַיֵּב אָדָם לְעִסֵּק בְּהַלְכוֹת פֶּסַח וּבִיצִיאת מִצְרַיִם, וְלִסְפֵּר בְּנִסִּים וּבִנְפִלְאוֹת שֶׁעָשָׂה הַקֹּב"ה לְאַבוֹתֵינוּ וְרֵאִיתִי בְּאוֹר נִפְלֵא שֶׁל הַצַּדִּיק רַבִּי שְׁלֹם שְׁבֵדְרוֹן זצ"ל לְמָה שֶׁאִמְרוּ "עַד שֶׁתַּחֲטִפוּנוּ שִׁינָה": שִׁידוּעַ שִׁישֵׁן דְּעוֹת בְּפוֹסְקִים שֶׁבְּלִיל הַסֵּדֶר פְּטוּרִים אֲנִי מִקְרִיאת שְׁמַע שֶׁעַל הַמַּטָּה (אוֹ לְכָל הַפְּחוֹת מִפְּרֶשֶׁה שְׁנִייה וְאֵילָךְ), וְהַסְּבִיר הֶעֱנִין שֶׁהוּאִיל וְחַיִּיב קְרִיאת שְׁמַע שֶׁעַל הַמַּטָּה הוּא מְדַרְבֵּן, וְאֵילוּ מִצְוֹת "וְהַגְּדַת" הִיא מְדַאֲרִיתָא, לְכֹן אִם עֲדִיין נוֹתֵר בּוֹ כַח – מוֹטֵב שִׁינְצֵלוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּסִיפּוֹר יִצִּיאת מִצְרַיִם. וּדְפַח"ח. עַד שֶׁתַּחֲטִפוּנוּ שִׁינָה. וְזֶהוּ שֶׁשִּׁנְנוּ מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאת מִצְרַיִם כָּל הַלַּיְלָה".

## רִמָּז הַפְּתוּב - בְּיָמֵים הָהֵם בְּזִמְן הַזֶּה

**אֶחָד הַדְּבָרִים שֶׁמִּצְוִיָּה אֲנִי לְזַכֵּר בְּכָל יוֹם וְיוֹם הוּא עֲנִין יִצִּיאת מִצְרַיִם, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר הַפְּסוּק: דְּבָרִים ט"ז, ג'. "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יִצִּיאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ". כַּמְבֹאֵר בְּגִמְרָא (בְּרִכּוֹת י"ב ע"ב) וּבְרַמְב"ם (הַלְכוֹת קְרִיאת שְׁמַע פֶּרֶק א' הַלְכָה ג'). וְלְכֹן תִּתְקַנּוּ לָנוּ חֻקִּים לְזַכֵּר יוֹם בְּקָר וְעָרַב בְּקְרִיאת שְׁמַע אֶת פְּרִשְׁת יִצִּיאת שִׁישׁ בְּהַ מַעֲנִין יִצִּיאת מִצְרַיִם.**

הֲרַח"ק רַבִּי צְבִי אֱלִימֶלֶךְ מְדִינַת זְצוֹק"ל הֵבִיא בְּסִפְרוֹ "בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר" בְּאוֹר נִפְלֵא בְּעֲנִין זֶה מְדוּעַ מִצְוָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְזַכֵּר אֶת אוֹתָם נְסִים בְּכָל יוֹם? וְהָרִי זֶה דְּבָר שֶׁהָיָה וְנִגְמַר, וְכִי הַתּוֹעֵלֶת לְכַאוֹרָה בְּזִכְרֵת דְּבָר שֶׁכָּזָה? וְאִם בְּשִׁבִיל לְזַכֵּר וְלְהוֹדוֹת - וְכִי חֲסָרִים לְעַם יִשְׂרָאֵל נְסִים וּנְפִלְאוֹת הַנַּעֲשִׂים לָהֶם יוֹם יוֹם וְרָגַע רָגַע שֶׁנִּתְּן לְהוֹדוֹת עֲלֵיהֶם?

וּמִבֵּיא הֲרַח"ק בְּשֵׁם רֵאָה בְּזוּהַר הַקְּדוּשׁ (פְּרִשְׁת ב'א) שֶׁכָּתַב שֶׁעַל יְדֵי שֶׁאִדָּם מִסְפֵּר מִהַגְּבוּרוֹת וְהַנְּפִלְאוֹת שֶׁעָשָׂה הַקֹּב"ה עִם יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר מְעוֹרֵר הוּא בְּשִׁמְיָם חֲסִדִּים גְּדוּלִים וְרַחֲמִים מְרֻבִּים עֲלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל. בְּעֵלֵי הַקְּבִלָּה שֶׁאִם מִזְדַּמֵּן לְאָדָם שֶׁצָּרִיךְ הוּא אֵיזוֹ יְשׁוּעָה אוֹ הַצָּלָה מִחֲלֵי אוֹ מִצָּרָה חֲלִילָה, אוֹ שֶׁחָפֵץ הוּא לְעֵבֶר אֵיזָה דְּבָר בְּשִׁלּוֹם מִבְּלֵי מִכְשׁוֹל, אֵיזֵי סִגְלָה גְּדוּלָה שֶׁיִּזְכִּיר בְּפִיו אֵיזָה נֶס מִהַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ מֵאוֹתוֹ הֶעֱנִין שֶׁנִּצְרָךְ לוֹ, וּבְכֹךְ יִתְעוֹרְרוּ עֲלֵינוּ רַחֲמֵי שְׁמַיִם וְיִסְעֵנוּ לוֹ לְעֵבֶר אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר בְּשִׁלּוֹם עַל אֶף שֶׁאֵין בְּיָדוֹ דֵּי זְכִיּוֹת לְכַשְׁעֲצָמוֹ, רַק בְּזִכְרוֹת אוֹתָם הַקְּדָמוֹנִים שֶׁנִּצְלָנוּ יְזָכָה גַם הוּא לְהַנְצִיל עַל יְדֵי שֶׁיִּתְעוֹרֵר וְיִזְכִּיר מִנְּסֵיהֶם. וְלְכֹן, הַסְּבִיר הֲרַח"ק, צְנִתָּה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה לְדוֹרֵי דוֹרוֹת לְזַכֵּר וְלְהַזְכִּיר מִיְדֵי יוֹם וְיוֹם אֶת נֶס יִצִּיאת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא רֵאָה בְּרִכּוֹת (י"ב ע"ב) שֶׁאִמְרוּ שֶׁלְעֵתִיד לְבָא בִּימֹת מִשִּׁיחַ נִיִּסֵי יִצִּיאת מִצְרַיִם יִהְיוּ טַפְלִים וְשׁוֹלִיִּים לְעוֹמֵת הַנִּיִּסִּים שִׁיעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָם יָמִים. וּמִכֻּלֵּל הַדְּבָרִים אֵתָּה שׁוֹמַע שְׁכִיּוֹם אֵין לְךָ גְּדוּל יוֹתֵר מִנֶּס יִצִּיאת מִצְרַיִם... הַגְּדוּל שֶׁבְּנִסִּים וְהַכּוֹלֵל אֶת כָּלֵם, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְעוֹרְרוּ רַחֲמֵינוּ וְיִשׁוּעוֹת עַל עַם יִשְׂרָאֵל.

**וְעַל אַחַת כְּפָה וְכַמָּה בְּחַג הַפֶּסַח, שֶׁהוּא הַזִּמְן שֶׁבּוֹ נַעֲשׂוּ כָּל אוֹתָם נְסִים גְּדוּלִים לְיִשְׂרָאֵל - וְדָאֵי שֶׁהַזִּמְן גּוֹרֵם וּמְסַגֵּל לְעוֹרֵר טוֹבוֹת רַבּוֹת וּנְצוּרוֹת וְלְכֹן נִקְרָא לִיל פֶּסַח "לִיל שִׁמּוּרִים", שֶׁהוּא לִילָה הַשְּׁמוּר מִן הַמְּזִיקִים, שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִזְכִּירִים אֶת הַשְּׁמִירָה הַגְּדוּלָה שֶׁשְּׁמַר ה' אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם מִמִּילָא מִתְעוֹרֶרֶת שְׁמִירָה חֲדָשָׁה גַם בִּימֵינוּ אֵלָּה. וְכִמּוֹ שְׁאוּמְרִים אֲנִי בְּחִנְכָה וּבְפּוֹרִים: "בְּיָמֵים הָהֵם בְּזִמְן הַזֶּה" - שֶׁגַם בְּזִמְנֵנוּ זֶה**

ממשִיכִים הַחֲסָדִים שֶׁל אוֹתָם יָמִים נֶעְלִים לְעוֹרֵר אוֹתָנוּ לְאִמוּנָה חֲזָקָה בַּבוֹרָא  
וְתַבְרָךְ וְלִסְיַעֲתָא דְשִׂמְיָא בְּכָל הָעֲנִינִים.

## דְרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

דְנוּ הַפּוֹסְקִים : הַאִם אֶת הַהֲגָדָה יֵשׁ לְקַרְא בְּהַסְפָּה אוּ בְלֹא הַסְפָּה?

מִרְן הַגְרָ"ע יוֹסֵף שְׁלִיטְ"א בְּסִפְרוֹ "חֲזוֹן עוֹבְדֵיהַ" הֶעֱלָה שְׁאֵת הַהֲגָדָה יָכוֹל  
אָדָם לְקַרְא בִּין יוֹשֵׁב וּבִין מַסֵּב, וְאִין קְפִידָא בְּדַבְרֵי.

אוֹלָם כֵּן הֵבִיא הָאֵלִיהָ רַבָּא (סִימָן תַּעֲיִיג ס"ק ל"ד) בְּשֵׁמוֹ, וְכֵן כָּתַב הַפְּרִי מַגְדִּים (בִּיאֶשֶׁל אַבְרָהָם" ס"ק כ"ט). וְהֵבִיא  
סֵפֶר "נִטְעֵי גַבְרִיאֵל" (פֶּסַח חֶלֶק ב' פֶּרֶק פ"ד). הַשְּׁל"ה הַקְּדוֹשׁ זְצ"ל כָּתַב שֶׁבְזָמַן הַהֲגָדָה אִין  
לְהַסֵּב, וְזֶה עַל פִּי דְבַרְי פֶּרֶשֶׁת בֵּא (שְׁמוֹת דף מ"ו). וְעִיין שֵׁם מָה שֶׁכָּתַב דְּבָרִים נִפְלְאִים עַל אוֹתָם רַגְעִים  
מְרוֹמְמִים אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בְּסִיפּוֹר יִצִּיאַת מִצְרַיִם. הַזֶּה הַקְּדוֹשׁ שֶׁכָּתַב שְׁבָאוֹתוֹ  
הַזָּמָן יוֹרְדִים מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֶל בְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְעַ אֶת קְרִיאָתָם, וּמִפְּאֵת  
כְּבוֹדָם וְכְבוֹד שׁוֹלְחָם אִין זֶה נִכּוֹן לְהַסֵּב בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן, אֶלָּא לִישֵׁב בְּאִימָה  
וּבְרַעְדָה וּבְשִׁמְחָה שֶׁל מְצוּחָה כְּיוֹשֵׁב מִמֶּשׁ לְפָנֵי הַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה.

## בְּסוּד עֲבָדִיד

בְּבֹאוֹר מְצוּחָה זוֹ עַל דְּרָךְ הַסוּד הוֹבָא בְּסִפְר פֶּרֶשֶׁת בֵּא. "טַעֲמֵי הַמְּצוּוֹת" מְרַבְּנוּ  
הָאֲרִיז"ל שֶׁעַקֵּר מְצוּוֹת הַפֶּסַח כְּפִדּוּעַ הֵנָּן בְּפָה - לְאָכַל הַמְּצָה וְהַמְּרוֹר, וְלֹא  
לְאָכַל חֶמֶץ, וְלִסְפֵּר מִיִּצִּיאַת מִצְרַיִם, וְאָף בְּשֵׁם הַחֵג נִרְמָז הַדְּבָר - "פֶּסַח"  
מִלְשׁוֹן "פָּה - סָח" וְעוֹד עִיין בְּשַׁעַר הַכוּוֹנוֹת עֵינֵי הַפֶּסַח (דְרוֹשׁ ג') שֶׁגַם יְמֵי הָעוֹמֵר עֲנִינִים בְּפָה -  
בְּסִפְרֵת הַיָּמִים, וּבְתַבּוּאָה הַנִּיתְרַת בְּאוֹתָם הַיָּמִים לְהִיאַכֵּל. וּבְבֹאוֹר הַטַּעַם לְכַךְ שֶׁגְּרוֹנוֹ שֶׁל  
הָאָדָם הוּא בְּבַחֲיִנַת "מְצָרִים", וְהַדְּבָר שֶׁמוֹצֵא מְגִירוֹנוֹ וְהַמְּצוּוֹת שֶׁמְקִיִּים בְּפִיו  
בְּעֲנִינֵי הַחֲרוּת וְהַגְּאֻלָּה הֵם בְּבַחֲיִנַת "יִצִּיאַת מִצְרַיִם". וְזֶהוּ סוּד "בְּכָל דּוֹר וְדוֹר  
חֵיב אָדָם לְרִאוֹת עֲצָמוֹ כְּאִלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם".

## מְצוּחָה כ"ב: פְּדִיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת י"ג, י"ג).

"וְכָל פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׁה".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

**כָּבֵד נִתְבָּאָר בְּסִיעֵתָא דְשַׁמְיָא** ראה מצוה י"ח מה שכתבנו בזה בסיעתא דשמיא. לְעִיל שְׁכַל וְלֵד רְאִשׁוֹן לְבִהְמָה טְהוֹרָה אוֹ לְחִמּוֹר הוּא קְדוּשׁ מִרְחָס. וְנִתְנִסְפָה בְּפִטְרֵי הַחִמּוֹר מְצוּה נּוֹסְפֵת בְּכוֹרוֹת י"ג ע"א, ממה שכתוב "ואם לא תפדה – וערפתו". וכן פסק בשלחן ערוך (יורה דעה סימן שכ"א סעיף י"ב). לְפָדוֹת אֶת קְדָשְׁתּוֹ שֶׁל הַחִמּוֹר בְּעֵד שָׁה אוֹ דָּמֵי שָׁה, וְלִתְנֵם לְכַהֵן בְּמִתְנָה, כָּל אָדָם לְפִי יְכַלְתּוּ וּרְצוֹנוֹ : עֵין יָפָה בְּסַלַע (אוֹ שָׁה שְׁוֵה סַלַע) וְעֵין רָעָה בְּחִצֵי סַלַע (אוֹ שָׁה חִצֵי סַלַע) וְעֵין בִּינוֹנִית בְּשִׁלוּשָׁה זִוְזִים (אוֹ שָׁה שְׁוֵה שְׁלוּשָׁה זִוְזִים). וְעַל יָדֵי כֵן נַעֲשֶׂה הַשָּׂה קְדָשׁ לְאוֹ הֵינּוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה קְדוּשׁ בְּקְדוּשַׁת הַבְּכוֹר לְהִיאִסֵּר בְּגִזְיָה וּבַעֲבוּדָה, אֵלּא שֶׁנַּעֲשֶׂה מוֹקֵדֶשׁ וּמִיּוֹעֵד לְכַהֵן. וְרָאָה רַשִׁי בְּחוּלִין (קל"ד סוף ע"א). , וְהַחִמּוֹר יוֹצֵא לְחַלִּין לְרִשׁוֹת בְּעָלִיו.

**בְּשׁוֹנָה מִמְצוֹת בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה,** כָּאֵן לֹא חִיְבָה הַתּוֹרָה בְּפָדִית (אוֹ בְּעִרְיַפֵּת) הַחִמּוֹר אֶלָּא אֶת הַיִּשְׂרָאֵל, אֲבָל הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּים פְּטוּרִים מִמְצוּה זוֹ כֵן מִסְקֵת הַגִּמְרָא בְּבְכוֹרוֹת (ד' ע"א), וְכֵן פִּסְק הַשְּׁלַחן עֵרוֹךְ (סימן שכ"א סעיף י"ט). וְרָאָה שֶׁם בְּהַגְהַת הַרְמִיָּא וּבִאֲחֵרוֹנִים מֵה דִּין כַּהֲנֵת וְלוֹיִיָּהּ וּבְעִלְיָהּ, וְאֲכַמִּי"ל). . וְנִתְנָה הַתּוֹרָה רִשׁוֹת לְפָדוֹתוֹ בְּכָל זְמַן, מִרְגַע לִידָתוֹ וְעַד מוֹתוֹ, אוֹלָם מְשׁוּם חֲבוּב מְצוּה אֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין לְהַשְׁהוֹת אֶת הַמְצוּה, וְלִהְזַדְרֵז בְּפָדְיוֹנוֹ רָאָה בְּכוֹרוֹת (י"ב ע"ב) שֶׁנִּחְלְקוּ חֲכָמֵי הַגִּמְרָא בְּזִמְנֵי פְדִיוֹנוֹ, וּבְרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק י"ב הַלְכָה ו') כָּתַב שֶׁלְאַחַר שְׁלוּשִׁים יוֹם כִּבְר נִקְרָא שְׂאִיחַר הַזְמַן וְעוֹבֵר אִיסוּר, אוֹלָם לְדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים אֵין הַדִּין כֵּן, וְכֵן פִּסְקוֹ גַם כֵּן הַטּוֹר וְהַשְּׁלַחן עֵרוֹךְ (יורה דעה ריש סימן שכ"א) שֶׁרַק מְשׁוּם "אֵין מִשְׁהִין אֶת הַמְצוּוֹת" יֵשׁ לְהַזְדַּרֵּז בְּפְדִיוֹן. .

## רְמֵז הַפְּתוּב - שׁוֹלֵט וְנִשְׁלָט

**יְדוּעַ מַה שֶׁפְּתָבוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַחִמּוֹר הוּא רְמֵז לְחִמְרִיּוֹת וְלַעֲבִיּוֹת.** וְכִמּוֹ שֶׁמְצִינוּ בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"ה בְּשַׁעָה שֶׁהִלָּךְ לַעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בְּצוּי ה', שֶׁם כְּתוּב עָלָיו בְּרֵאשִׁית כ"ב, ג'. וְכֵן בִּיאָרוּ הַמְפַרְשִׁים אֶת הַדוּ- שִׁיחַ שֶׁבִין אֲבֵרָהם לְיִצְחָק : "וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אֲבֵרָהם אֲבִיו וַיֹּאמֶר אֲבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי" – שֶׁאֲבֵרָהם טָבְעוּ וּמִדַּתוֹ מִצַּד הַחֶסֶד וְהַרְחִמִים, וְיִצְחָק מִדַּתוֹ מִצַּד הַגְּבוּרָה וְהַדִּין, וּבְאוֹתָהּ שַׁעָה רָאָה יִצְחָק שֶׁאֲבֵרָהם כּוֹבֵשׁ אֶת טָבְעוֹ וְלוֹבֵשׁ אֶת מִדַּת הַגְּבוּרָה, וְלָכֵן שָׁאֵלוּ "וַיֹּאמֶר.. וַיֹּאמֶר אֲבִי!!" שֶׁשָּׂאֵלוּ הָאֵתָה הוּא אֲבִי!! וְעַל כֵּן אֲבֵרָהם עֲנָהוּ "הַנְּנִי בְנִי", שֶׁכַּעַת אֲנִי דוֹבֵק בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה לְכַבּוֹשׁ אֶת טָבְעֵי לַמַּעַן קִיוֵם צוּי הַבּוֹרָא. "וַיִּחַבֵּשׁ אֶת חִמּוֹרוֹ". וּבְאֵרוֹ הַמְפַרְשִׁים שֶׁרְמֵזָה הַתּוֹרָה בְּזֶה שֶׁכָּבֵשׁ אֶת רִגְשׁוֹתָיו וְטָבְעוֹ וְרַחֲמָיו וְהִלָּךְ לְקַיֵּם אֶת צוּי ה' בְּשִׁמְחָה. וְכֵן בְּמִשְׁה רַבְּנֵי ע"ה כְּשֶׁנִּשְׁלַח לְמַצְרַיִם לְגָאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל כְּתוּב שְׁמוֹת ד', כ'. וּמוֹכַח הֵיטֵב מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּשֵׁנֵי הַמְקוּמוֹת הַלְלוּ שֶׁכְּתוּב "חֲמַר" בְּכַתִּיב חֶסֶר, לְרִמּוֹז לְמִילָה "חֲמַר". כְּנַלְעִיד. "וַיִּרְכָּבֶם עַל הַחֲמֹר", שֶׁהַתְּנַבֵּר עַל פְּחָדוֹ מִפְּרַעְיָה וְכָבֵשׁ אֶת חֲשׁוֹתָיו שֶׁמָּא שְׁמוֹת ד', א'. "לֹא יִאֲמִינוּ לִי" וְהִלָּךְ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכֵן עַל מִלָּךְ הַמְּשִׁיחַ הָעֵתִיד לְבּוֹא בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ

כתוב זכריה ט', ט'. "ורכב על חמור" שהוא יהיה בבחינת רוכב על החמריות שלו ושולט עליה.

ולפי זה יובנו גם כן דברי חז"ל במדרש שחמורו של אברהם אבינו הוא אותו החמור שרכב עליו משה רבנו, ואותו החמור שעתידי מלך המשיח לרכב עליו. וכי יעלה על הדעת שחמור יהיה לארץ זמן כה רב? אלא כמו שאמרנו שרצו חכמינו ללמד בכך שגם אברהם אבינו וגם משה רבנו וגם מלך המשיח שלשתם מעלתם היתה בכך ששלטו על החמריות וכבשו את רגשותיהם, ובזכות כך נעשו למאורי ומנהיגי ישראל.

מאידך גיסא, מצינו במדרש בבלעם הרשע שהוא "התחתן" עם האתון שלו. ולכאורה מה זאת אומרת התחתן? וכי אפשר לישא חמור? וכי באיזה אולם עשו זאת ומי ערך להם חפה וקדושים? אלא מבארים המפרשים שבלעם התמזג עם החמריות ונקשר אליה בכל איבריו וגידיו עד שנעשה אחוז ותלוי בה. ולכן נקרא "בלעם הרשע", שכל מהותו ותכנו נעשו חטא ורשע ונראה בסיעתא דשמיא לבאר על זו הדרך גם כן את מאמר חז"ל בגמרא (חגיגה ט' ע"ב) על הפסוק "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע ובין עובד אלקים לאשר לא עבדו" ודרשו: לא דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד פעמים, משל לאדם הלוקח חמור לרכב עליו – על עשר פרסאות משלם זוו אחד, ועל פרסה אחת נוספת צריך לשלם זוו נוסף. כך השונה מאה פעם נקרא לא עבדו, ובפעם אחת נוספת כבר נכנס בגדר עובד אלקים. עכ"ל הגמרא. ונראה לומר בסיעתא דשמיא שגם כאן במשל זה רצו לרמז שעבד ה' משול לרכב על החמור היינו על החומר, ושככל שרוכב וגובר יותר על החומר - כך נקרא הוא יותר עובד אלקים. וראה בבו יהודע על דברי גמרא זו שפירשה על פי הכתוב על שבט יששכר, הוא שבט לומדי התורה, המכונה (בראשית מ"ט, י"ד) "יששכר חמור גרם". עיין שם ותהנה.

ולאור דברים אלו נראה לומר בסיעתא דשמיא שבאה התורה לרמז לנו במצוה זו של פדיון פטר חמור שצריך האדם "לפדות" את עצמו מן החמריות ולהתנתק ממנה, שלא יהיה כפוף אליה ושלא יהיה תלוי בה, אלא להפך: שיהא הוא הרוכב על החמריות והשולט עליה בכל עניינה.

## דרוש וחדוש

חולין קל"ד סוף ע"א בשם רבי חייא. חכמי הגמרא נסתפקו אודות גוי שנתגיר ונולד לו חמור בכור, ומספק הוא אם בכרה האם בטרם נתגיר ופטר הוא ממצות הבכורות, או שמא בכרה לאחר שנתגיר וחיב. כיצד עליו לנהג?

ובמסקנה העלה ראה בפרוש רש"י על הגמרא שם ובראב"ד שם שכתבו שלענין לפדותו היות והמבטלו יש בו חיוב מיתה או כרת לכן צריך מספק להחמיר ולפדותו. אולם לענין ליתנו בפועל לכהן לאחר פדייתו אין בזה אלא דין ממוני שהבכור הפדוי שייך לכהן, ואם כן באופן שכזה שיש ספק אם בכלל חל כאן חיוב פדיון הבכור או לא אזי אומרים העמד את הממון בחזקת בעליו, והמוציא מחבירו עליו להביא ראיה שאכן ביכרה האם רק משנתגיר. ועוד עיין במה שכתב ה"בית הלל" על סימן ש"ח סעיף ה', ואכמ"ל. שעל הבעלים לערוך את פדית קדשת הבכור על השפה מחמת הספק, אולם לתנו בפעל אין עליו חיוב. וכן נפסק בחלק יורה דעה סימן ש"ח סעיף ה'. בשלחן ערוך.

## בסוד עבדיך

בבאור מצוה זו על דרך הסוד כתב הגה"ק רבי צדוק הכהן מלבלין זצ"ל בספרו חלק א' עמוד ק"ו. עיין שם בלשונו. "פרי צדיק" שהחמור מסמל את שרש קלפת התאנה והעביות, וכמו שכתוב באמות העולם "בשר חמורים בשרם". ובארץ מצרים היו שקועות הרבה ניצוצות קדושה בהן היו משתמשים המצרים להשגת שפע וחכמה, ומכך נעשו המצרים חכמים ועשירים גדולים. ולכן כתוב שיוסף הצדיק שלח לאביו "עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים", דהינו מהחכמה והניצוצות שהיו טבועים שם. וכן בשעה שיצאו ישראל ממצרים ראה בכורות (ה' ע"ב). כתוב בחז"ל שכל אחד ואחד מישראל היו עמו תשעים חמורים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, דהינו ניצוצות הקדושה שהיו שקועים אצלם. וזוהי פגנת ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאברהם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", הינו עם אותן ניצוצות של קדושה. ובהיות שלכל זה סיעו החמורים שהם הקלפה של אותה אמה, לכן בשכר זה נשתנו החמורים מכל החיות הטמאות להתקדש בקדשת הבכורות.

### מצוה כ"ג: עריפת פטר חמור

קמו שכתוב: (שמות י"ג, י"ג).

"ואם לא תפדה וערפתו".

## לפשוטו של מקרא

בהמשך למצוה הקודמת, בה נתבאר ענין פדית החמור הבכור מקדשתו, מוסיפה התורה ואומרת שבאם לא ירצה הבעלים לפדות את חמורו בשה פנזר, אזי חלה חובה על בעל החמור לערוף את ראשו של החמור, כמאמר הכתוב: "ואם לא תפדה - וערפתו".

רמב"ם הלכות בכורים (פרק י"ב הלכה ז'). עריפת החמור נעשית בכלי הנקרא "קופיץ" העורף את ראשו של החמור מאחוריו, ואין להרגו במקל או בסכין או בכל כלי



אחר. כמבואר בבכורות (י"ג ע"א) ובשלחן ערוך (יורה דעה סימן שכ"א ס"ח). ואז נבלת החמור אסורה בכל שמוש, ואפלו בהנאה כגון למכר את בשרה או את עורה וכל פיוצא בזה אסור.

## רמז הפתוב - ההתנתקות

על פי הבאור שכתבנו בסיעתא דשמיא במצוה הקודמת, יש לומר שפאן באה התורה ללמדנו שפעמים שהאדם רואה שאין ביכולתו ליקח את החמר ולרכב עליו ולהשתמש בו לעבודת ה', ואדרבה רואה הוא שהחמר מתגבר ומשתלט עליו וכבר אינו מסוגל להפדות ממנו - אזי חייב האדם "לערף" אותו ולהפריד ממנו לגמרי, ולהתנתק ממנו בתכלית, ורק כך יוכל לחזר ולעבד את ה'.

מקרה כגון זה נתן למצא אצל אדם המתעורר בתשובה, וחפץ הוא להתחזק ולהתקרב לדרך התורה, אלא שעדין מתקשה הוא להתנתק מעברו הרע ומידידיו המקררים ומחלישים אותו באמונתו. ופה התורה הקדושה מצוה אותו "לחיתך בבשר החי" ולהתנתק לגמרי מכל גורם זר העלול להורידו ברוחניותו, לשון הזהב של הרמב"ם בהלכות דעות פרק ו' הלכה א'. בהיות שדרך בריתו של האדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, וסופו של האיש הזה שיאבד בגללם כל מדה טובה וכל קבלה והתחזקות שאחז בה עד עתה.

ואת יסוד זה אנו מוצאים במפרש בחז"ל הקדושים שיעצונו אימרת רבי מתיא בן חרש במסכת אבות (פרק ד' משנה ט"ו). והובא בספרים פירוש נאה על דברים אלו: שמדרך הארי שבשעה שמגרד לו בראשו מביא את זנבו לקדימה ומגרד בו בראשו, ואילו השועל כשמגרד לו בראשו מביאו לאחור אל זנבו ומתגרד בו. ואת זה בא התנא לרמוז שאם תבחר להיות זנב הארי - לסוף תזכה ותגיע לראש, אך אם תבחר להיות ראש השועל - סופך שתיהפך לזנב, ולא סתם זנב - זנב שועל... במסכת אבות: "הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" - שעדיף לאדם להיות "זנב" שפל פשוט ונחות, אבל בחברה של אנשים "אריות" העובדים את ה' כראוי, מאשר להיות "ראש" המורס מכלם ומקבל על כלם, אבל בחברה של אנשים חסרי דרך ארץ ויראת ה'.

וכן הדבר בכל מדה שאינה טובה ובכל דרך מקלקלת שאדם רואה שאינו יכול להתמודד עמה ולחיות לצדה צריך הוא לברח ולהפריד ממנה ראה ברמב"ם בהלכות דעות (פרק ב' הלכה ב' ג') שכתב שחולי הנפשות במדות המקולקות צריכים הם לילך בדרך הקיצונית ההפוכה, עד שיתיישרו ויכנסו לדרך הממוצעת. וגם אז ישנן מדות שבקל עלול האדם ליפול בהן כגון הגאווה ובהן יש לילך תמיד בדרך הקיצונית, ש"שבירתה" זוהי טהרתה, ו"עריפתה" זוהי רפואתה. , וכמו שכתב רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות (פרק ו' הלכה א'). בהלכותיו שאם רואה אדם שאינו יכול להשאיר איתן ויציב באמונתו במקום בו הוא שוכן - יצא למערות ולחוחים ולמדבריות!

וכבר ראה סוכה נ"ב ע"א. גלו לנו חכמינו ז"ל שלעתיד לבוא לכשיגיע מלך המשיח במהרה בימינו יקח הקדוש ברוך הוא את היצר הרע וישחט אותו לעיני כלם, וזו תהא הפרדה הסופית ממנו, וה"עריפה" האחרונה שלו, ואז ידעו כלם כי ה' אחד ושמו אחד, במהרה בימינו אמן.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

בהלכות בכורות פרק י"ב הלכה א'. וכן סובר ספר החינוך (ראה במנחת חינוך כאן מה שכתב בזה). **הַרְמַב"ם** ז"ל בהלכותיו כותב כי אִמְנָם מִצְוֹת פְּדִיַת פֶּטֶר הַחֲמוֹר עֲדִיפָה וְקוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת עֲרִיפָתוֹ, אוֹלָם עִם כָּל זֹאת נְחֻשֶׁבֶת הָעֲרִיפָה לְמִצְוֹת עֲשֵׂה לְכָל דָּבָר.

אוֹלָם הַרְאֵב"ד ז"ל בְּהַשְׁגוֹתָיו עַל הַרְמַב"ם תּוֹקֵף אֶת הַרְמַב"ם עַל דְּבָרָיו בְּלִשׁוֹן חֲרִיפָה וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "אֵין זֶה מִן הַפְּלִפּוּל וְלֹא מִן הַדַּעַת הַמִּשְׁבֶּב שֶׁיִּחְשַׁב זֶה בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אֶלָּא עֲבֵרָה הִיא, וּמִזִּיק נִקְרָא, וּמִפְסִיד מְמוֹנוֹ שֶׁל כֹּהֵן וְכוּ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

בהלכות בכורות פרק א'. **וְהַמְהַרְי"ט אֶלְגָּאזִי** כָּתַב לְבָאָר אֶת מַחְלָקָתָם עַל פִּי שְׁתֵּי שִׁטּוֹת הַמּוֹבָאוֹת בְּמַכִּילָתָא בְּעֵנִין עֲרִיפַת פֶּטֶר הַחֲמוֹר, שֶׁם נֶאֱמַר: "אִם לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוֹ - מִכָּאן שֶׁמִּצְוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת עֲרִיפָה. דְּבָר אַחֵר: אִם אֵין אֶתָּה פּוֹדֶהוּ עֲרַפְהוּ, הוֹאִיל וְאִבְדַּת אֶת נְכֹסֵי הַכֹּהֵן אֵף נְכֹסֵיךָ יֵאבְדוּ". וּלְפִי זֶה בָּאָר שֶׁהַרְמַב"ם סָבַר כְּפִרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן הָאוֹמֵר שֶׁהֵן הַפְּדִיָּה וְהֵן הָעֲרִיפָה שֶׁתִּיָּהוּ מִצְוָה, רַק שֶׁזוֹ קוֹדֶמֶת וְעֲדִיפָה לְזוֹ. וְאֵלוֹ הַרְאֵב"ד סָבַר כְּפִרוּשׁ הַשֵּׁנִי שֶׁהַמִּצְוָה הִיא בְּפְדִיָּה, רַק אִם נִמְנָע הָאָדָם מִמֶּנָּה - קִנְסָה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה שֶׁיִּעֲרַפְהוּ כְּדִי שְׂאֵף הוּא לֹא יִהְיֶה מְמַנּוּ וְרֵאשׁוֹ עוֹד בְּסֵפֶר "שִׁי לְמוֹרָא" (בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק א') שֶׁכָּתַב לְבָאָר יֶסוּד הַמַּחְלֻקָּת בְּדֶרֶךְ שׁוֹנָה הָאִם פְּדִיַת הַחֲמוֹר הִיא מִצַּד הַכֹּרֶת הַטּוֹב עַל עֲזָרְתוֹ בְּמִצְרַיִם (וּמִמִּילָא הָעֲרִיפָה הִיא הַיּוֹק) אוֹ שְׂמָא גִזִּירַת הַכְּתוּב הִיא (וּמִמִּילָא אֵף הָעֲרִיפָה גִזִּירַת הַכְּתוּב הִיא).

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

**בְּבֵאוֹר מִצְוָה זוֹ עַל דְּרָךְ הַסּוּד כָּתַב** רֵאשׁוֹ זֹהוּר הַקְּדוֹשׁ פֶּרֶשֶׁת בֵּא (שְׁמוֹת דָּף מ"ג ע"א). וְעוֹד עֵינֵי שֶׁם בְּפֶרֶשֶׁת קֶרַח (בְּמִדְבַר דָּף קע"ח ע"ב) שֶׁכָּתַב כֵּן בְּדֶרֶךְ דּוּמָה. **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיעִי"א בְּזֵהָר הַקְּדוֹשׁ** כִּי הַחֲמוֹר הוּא הַיֵּצֵר הָרַע, שֶׁבִּיכְלָתוֹ לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וְלַהֲפֹךְ לַיֵּצֵר הַטּוֹב וְכִפִּי שֶׁדִּרְשׁוּ עַל מֵאֵמֶר חֲז"ל בְּאֵבוֹת "אֵיזְהוּ גְבוּר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ" - מִבְּטֵל לֹא נֵאמַר, אֵלָּא כּוֹבֵשׁ. שְׁלוֹקָחוֹ וְהוֹפְכּוֹ לְטוֹב. וְרֵאשׁוֹ בְּסֵפֶר "צִדְקַת הַצְּדִיק" לְרַבִּי צְדוּק הַכֹּהֵן מְלוּבְלִין זצ"ל (אוֹת מ"ז) שֶׁכָּתַב שֶׁכָּל כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְהַמַּדּוֹת הַנְּטוּעוֹת בְּאָדָם שׁוֹרְשֵׁן בְּטוֹב, רַק תְּלוּי הַיָּאֵד יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. וְלִכֵּן אִמְרוּ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (פֶּרֶק ט) עַל הַכְּתוּב "טוֹב מְאֹד" - זֶהוּ הַיֵּצֵר הָרַע. וְעֵינֵי עוֹד בְּמָה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא בְּסִפְרֵנוּ "דּוּבֵב שְׁפֵתֵי יִשְׁנִים" בְּפֶרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא (עֲמוּד רַמ"ט) בְּעֵינֵי וְתִשְׁכִּיל. , בְּבַחֲיִנַת "אִם זָכָה - עֲזָר, וְאִם לֹא זָכָה - כְּנַגְדּוֹ". וּבְמַעֲשֵׂה פְדִיַת הַחֲמוֹר בְּעַד הַשָּׂה, שֶׁזֶהוּ עִם יִשְׂרָאֵל הַמְּכִינָה "שֶׂה פְּזוּרָה", מְסִיעִים אֵנּוּ לַהֲפֹךְ אֶת הַיֵּצֵר הָרַע לְטוֹב, בְּבַחֲיִנַת "לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹקִים וְרוּחַ נְכוֹן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי". אוֹלָם אִם הַקְּשָׁה עֲרַפּוֹ וְסָרַב לְכַף - אֲזִי עָלְיוֹ נֶאֱמַר שְׁמוֹת ל"ב. "מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחַנּוּ מִסְפְּרֵי", וְזוֹהִי מִצְוֹת עֲרִיפַת הַפֶּטֶר חֲמוֹר.

## מצוה כ"ד: שלא ללכת בשבת מחוץ לתחום

כמו שכתוב: (שמות ט"ז, כ"ט).

"אל יצא איש ממקומו ביום השביעי".

### לפשוטו של מקרא

הקדוש ברוך הוא ברא את עולמו בששה ימים, וביום השביעי שבת ממלאכתו. ועל כן רצה שגם אנו נשבת ביום השבת ממלאכתנו ומעמלנו, שעל ידי כן נזכר את מעשה בריאתו ונודה לו. לפיכך הגבילנו הבורא בכמה וכמה מלאכות, שאחת מהן היא שלא נתנגע יותר מדי בהליכה מרחקת מחוץ לתחומי העיר, וכמו שפסקו חכמינו ז"ל שאסור תחומין הוא ביציאה מעבר לאלפים אמה מחוץ לעיר בה האדם שובת אמנם מהתורה מותר להלך עד י"ב מיל (כשנים עשר קילומטר) כשיעור מחנה ישראל במדבר, אולם חכמינו תיקנו להגביל הדבר עד אלפיים אמה (כקילומטר אחד). ראה שלחן ערוך אורח חיים סימן שצ"ז.

בגמרא האריכו התנאים והאמוראים לפרט ולבאר את כל פרטי הדינים בענין זה: ראה ערובין (נייה ע"א) ובשלחן ערוך (סימן שצ"ח ו-שצ"ט) ובאחרונים. כיצד קובעים את גבולות העיר, ראה ערובין (פרקים ב', ד') ובשלחן ערוך (סימנים ת"ח-תט"ז) ובאחרונים. וכיצד נתן להרחיב את הגבול על ידי "ערוב תחומין", ראה ערובין (ני"ב ע"ב) ובשלחן ערוך (ריש סימן ת"ה). ועוד עיין שם פרטי דינים נוספים באיסור זה. ודין מי שיצא מהתחום בשבת פיצד ינהג וכדומה. הלא המה בכתובים, ובשלחן ערוך מבררים, ובדברי האחרונים מפרשים.

### רמז הפתוב - שמח בני בחלקך

ידוע שהטעם הפשוט והעקרי למצות השבתה בשבת הוא בכדי שינוחו ישראל ממלאכתם באותו היום בו שבת ופסק הקדוש ברוך הוא ממלאכתו בבריאת העולם, וכפי שאמרה התורה: שמות כ"ג, י"ב. "וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחסמך וכיו"ב. והנה עקר המנוחה המועילה לאדם באמת היא מנוחת הדעת והנפש, שבלעדיה אין לאדם מנוחה אף בשכבו על ערשו ויצועו ולכן בדיני השבת מצינו דין מיוחד של "מלאכת מחשבת אסרה התורה", שעיקר החיוב הוא על המחשבה שבמלאכה ולא על גוף המעשה. וכדרש חז"ל על הפסוק "ששת ימים תעשה כל מלאכתך" – שתראה

במחשבתך כאילו כל מלאכתך עשויה. וכל זה שלא כמו שחושבים המון העם שתכלית השבת היא למנוחת הגוף, בשינה ואכילה ושתייה, שזה אינו. אלא כל אלו הם רק אמצעים לאדם לסייעו להגיע בנקל אל המנוחה ואל הנחלה האמיתית – היא מנוחת הנפש והרוח. וכמו שאומרים אנו בתפילת השבת "מנוחת אמת ואמונה, מנוחה שאתה הוא רוצה בה". וד"ל.

**וְנִרְאָה בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא שְׂבָאָה הַתּוֹרָה לְרַמּוֹז לְאָדָם שְׂמִנוּחַת אָמֶת וְאִמוּנָה יוֹכֵל הוּא לְמַצָּא רַק אִם יִרְגִיל אֶת עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא לְצִאת מֵהַתְּחוּם וּמֵהַמְּסֻגָּרֵת שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַעֲנִיק לּוֹ, וְשֶׁלֹּא לִיתֵן עֵינָיו עַל אַחֲרִים לְרֵאוֹת מֶה יֵשׁ לָהֶם וּבִמָּה הֵם מְעֵלִים מִמֶּנּוּ. כִּי הָעֵין רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד, וְגַם אִם יִהְיֶה לְאָדָם כָּל טוֹב שֶׁבְּעוֹלָם וְלַחֲבֵרוֹ יִהְיֶה מְעַט יוֹתֵר - מִיָּד תִּשְׁתַּלֵּט עָלָיו הַקִּנְיָא וְתִכְלֶה כָּל חֻלְקָה טוֹבָה וְכִמוּ שִׁכְתוּב בְּהַמֵּן הַרְשַׁע שֶׁהִיא לוֹ עוֹשֵׂר וְכַבּוּד בְּלִי גְבוּל, וְנִתְעַלָּה מֵעַל כָּל הַשְּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ, וְעַם כָּל זֹאת אָמַר (אֶסְתֵּר ה', י"ג): "וְכֹל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מַרְדֵּכַי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ". וְכֵן הַסְּבִירוֹ הַמְּפָרְשִׁים אֶת הַמֵּאמֵר "צֵרֶת רַבִּים חֲצִי נַחְמָה": שֶׁתְּמִיד צֵרֶת הָאָדָם הִיא כְּפֹלֶה: לְמָה לִי אֵין, וְלְמָה לְשֵׁנִי יֵשׁ. אֲבָל כִּשְׁהִיא צֵרֶת רַבִּים – אֲזִי חֲצִי מֵהַנַּחְמָה כִּבְרִי יֵשׁ לּוֹ, בְּכַךְ שֶׁגַם לְשֵׁנִי אֵין... מֶה שְׂאֵין כֵּן הַמְּסַתְּפֵל רַק עַל מֶה שְׂיֵשׁ לּוֹ, וְלֹא מְעַנֵּן אוֹתוֹ מֶה שְׂיֵשׁ לְרַעוֹ - עַל יְדֵי כֵּן זֹכָה לְהֵיוֹת תְּמִיד שְׂמִחַ בְּחֻלְקוֹ, וְתִנּוּחַ דְּעֵתוֹ וְתִגְלַל וְתִשְׂמַח נִפְשׁוֹ.**

**וְכֵן אָמַר רֹאֵה סֵפֶר חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת (שַׁעַר הַבְּטוּחַן פֶּרֶק ז'). אֶחָד הַחֲכָמִים: "מְעוֹלָם לֹא הַשְׂפָמְתִי בְּבִקּוֹר בְּמַצָּב מְסִים וְהַתְּאוּיֵתִי לְהַמְצָא בְּמַצָּב אַחֵר". וְהַמְּשִׁכִּיל לְקִנּוּת בְּנִפְשׁוֹ מִדָּה נִפְלְאָה זֹאת אֵין זֹכָה לְטַעַם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּחִינַת הָעוֹלָם הַבָּא כִּד הוּבֵא מֵהַר"ק רַבִּי נַחְמָן מְבַרְסֵלֵב זִיע"א בְּלִיקוּטֵי עֲצוֹת כִּי כַּהֲשָׂאֵם יוֹדַע שְׂכַל מְאוֹרְעוּתוֹ הֵם לְטוֹבָתוֹ – זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מְעֵין עוֹלָם הַבָּא, שְׂאֵין בּוֹ שׁוּם חוֹסֵר כָּלל.**

הוּבֵא בְּסֵפֶר "הַמַּחְנֵךְ" עִמּוּד 58. רֹאֵה שֵׁם. **מְעַשֶׂה הָיָה בְּחַבּוּרַת יְדִידִים שֶׁהִסְבּוֹ סָבִיב הַשְּׁלַחַן בְּסַעֲדָה, וּבִינֵיהֶם הָיָה אֶחָד סְמָא (עוֹר). וְהִנֵּה הִגִּישׁ בְּעַל הַבַּיִת אֶת קַעֲרַת הָאֶכֶל, וְהָיָה כָּל אֶחָד נוֹטֵל חֲתִיכָה הָרְאוּיָה לְהַתְּכַבֵּד מִן הַקַּעֲרָה עַד שֶׁהִגִּיעָה לְיַדֵּי הַסְּמָא כְּשֶׁבְּתוֹכָהּ אָדָּה כְּנִפִּי וְשִׁגְרִי תוֹסֵפּוֹת. נִטַּל הַסְּמָא אֶת שְׂבִיקַעֲרָה וְאֶכֶל, וּמִיָּד הִחֵל לְשַׂבֵּחַ וְלַהֲלֵל אֶת בְּעַל הַבַּיִת עַל הָאֲרוּחָה הַטְּעִימָה וְהַמְּשִׁבַּח.**

**לְחַשׁ לוֹ אֶחָד הַמְּסַבִּים בְּשִׁקְט: אֵלּוֹ רְאִיתָ מֶה הָיָה בְּקַעֲרָה, וּמָה נִטְלוּ אֵלּוֹ שְׂבִיקַעֲרָה, לֹא הָיִיתָ מְהַלֵּל כָּל כֵּן אֶת בְּעַל הַבַּיִת עַל מֶה שְׂאֶכְלָתָ.**

**אָמַר לוֹ הַסְּמָא: אָמֶת נִכּוֹן הַדְּבָר, אָדָּה מִי אָמַר שְׂבִיקַעֲרָה כְּדָאֵי הָיָה לְרֵאוֹת זֹאת? הֲרִי עֵתָה שֶׁלֹּא רְאִיתִי הָיָה מְאֶכְלִי עָרַב וְטַעִים יוֹתֵר מִכָּל!**

**וְהַלְקָה מוֹבָן מְאֵלִיו...**

## **דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ**

רֹאֵה מִשְׁנֵה בְּעִירוּבִין (נִיב ע"ם), וְכֵן פִּסְקוֹ הַרְמַב"ם (פֶּרֶק כ"ו מֵהַלְכוֹת שֶׁבֶת) וְהַשְּׁלַחַן עֵרוּךְ (אוֹרַח חַיִּים רִישׁ סִימָן ת"ה. עֵינִין שֵׁם בְּבִאוּר הַדְּבָרִים). **הַלְכָה פְּסוּקָה הִיא, שְׂאָדָם שְׂנִיץ מְחוּץ לְתַחוּם הַמִּתֵּר לוֹ בְּשֶׁבֶת - אֵינוֹ רְשָׁאֵי לְחַזֵּר לְמִקּוּמוֹ. וְאֵין לוֹ רְשׁוּת לִילֵךְ אֶלָּא עַד אֲרַבַּע אֲמוֹת מֵהַמְּקוֹם**

בו  
הנה נסתפקו חכמינו ז"ל בדינו של אדם שהוציא את רגלו האחת מחוץ לתחום, ורגלו השניה עודנה בפנים, האם מתר לו להחזירה אל תוך התחום פנימה?

והובא בגמרא דעה אחת הלמדה מלשון הפסוק "אם תשיב משבת רגלך" שאפלו רגל אחת אסור להוציא, ואם הוציאה - כבר נחשב שיצא מתחומו, ונאסר עליו להחזירה.

אולם דעה שניה סוברת שהואיל ורוב גופו עדין בתוך התחום, לכן לא נקרא הדבר שיצא מתחומו, ורשאי הוא להשיבה פנימה.

כן פסקו הראשונים, וכן פסק השלחן ערוך (סימן ת"ה סעיף ב'). עיין במשנה ברורה שם מה שהביא בשם האליה רבא). **ונפסקה ההלכה כדעה השניה שעדין נקרא הוא עומד בתוך התחום, והנורשאי להשיב את רגלו פנימה כבתחלה.**

## בסוד עבדיך

**בבאור אסור היציאה מתחום שבת על פי הסוד ראה בספר ריש פרשת בשלח. טעמי המצוות מרבנו האריז"ל שכתב שבשבת קדש נעשית כעין עליה רוחנית של היינו נצח הוד ויסוד. ומדת מלכות גם היא עולה עמהן. ואכמ"ל. הספירות העליונות, ובמקומן נוצר כעין והוסיף בדבריו שם שמטעם זה העושה מלאכה בשבת נקרא "חילול שבת", על שגורם היכנסות הקליפה במקום הקדושה החלול ועל ידי כן מעניק לה חיות בשבת, ולכן מתחייב לא עלינו מיתה מדה כנגד מדה. חלל רוחני של מקום הקדשה, שפנגדו הם ג' הפרסאות המתרות לילך בהן בשבת מהתורה. ובהיות שבועוונותינו גברו הקלפות ונאחזו בחלק מאותו החלל, לכן הגבילו חכמינו ז"ל את תחום השבת עד מקום שליטת החיצונים, דהיינו עד אלפים אמה ועוד האריך שם במתק דבריו, אך כבוד אלקים הסתר דבר, ויעד כאן תחום שבת".**

## מצוה כ"ה: האמונה במציאות ה'

כמו שכתוב: (שמות כ', ב').

"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים".

## לפשוטו של מקרא

יסוד היסודות של תורתנו הקדושה הוא חיוב האמונה בה' ותברך. כבר בדברה הראשונה מעשרת הדברות חרט הקדוש ברוך הוא את הצווי לזכר ולהאמין כי: "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים..." ללמדך שקדם כל לפני שמתחילים במתן ובאסור יש להפנים ולזכר ולהאמין באמונה שלמה ואמתית שישנו מנהיג לבירה, ושהוא מנהיג את העולם כולו ואת בריותיו ומשגיח עליהם בכל רגע ורגע, ובגדו היכלת לעשות הכל כרצונו וכדעתו.

כן כתב הרמב"ם בריש הלכות יסודי התורה (פרק א' הלכה ו') ועיין שם באורך מהם הדברים המוכרחים להחשב ל"מאמין". וכל שאינו מאמין בעקר גדול זה הרי זה מבטל מצות עשה ונקרא "כופר בעקר", שזהו העקר הגדול ביותר שכל התורה כלה תלויה בו.

## רמז הפתוב - אני מאמין

עקר קיום המצוות בזה העולם תלוי בלח האמונה שבלבנו. בלי אמונה זו אין ערך אף לקיום המצוות בריקנות ללא שום מטרה וכונה מסימת. וכפי שאומרת הגמרא בסוף מסכת דף כ"ד ע"א. מכות שבא חבוקק הנביא והעמיד את כל מצוות התורה על פסוק אחד: חבוקק ב', ד'. "וצדיק באמונתו יחיה". הינו שבכח האמונה התמימה והשלמה שבלבנו אנו עומדים ומתגברים על כל הצרות והקשיים והנסיונות העומדים עלינו במשך חיינו עלי אדמות. כי מי הוא האדם שאינו עובר במשך חיו תלאות וקשיים, נסיונות ומשברים? מי בפרנסה ומי בבריאות, מי בעבודת ה' ומי בשאר הדברים. אבל על הכל יכול האדם להתגבר בעזרת ה' בלח דבר אחד ומיוחד: אמונה שלמה בה' שהכל מאתו.

אדם שאין בלבו את לח האמונה - ולו בדבר כל שהוא יהיה מה שיהיה - אין לה ריק ומסכן פמוהו. קד מספר על רבנו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א שפעם אחד שבר עגלון גוי שירכיבו למקום מסים, ובדרךם עברו ליד בית התפלה של אותו גוי. ורבנו הבעש"ט רואה שהגוי אינו נע ואינו זע מפני בית התפלה, וחולף על פניה כלא היתה. שאלו הבעש"ט: אמר לי, וכי אינך מענין לעצר בבית התפלה?! והגוי ענהו: רבי! איני מאמין בכלום, לא בכם ולא בהם! מיד אמר לו הבעש"ט: אם כן, הורד אותי מיד מעגלתך. שאדם שאינו מאמין בדבר כל שהוא - ואף בדבר שאינו אמת - אין לה מסכן ממנו!

גדולי ישראל במשך הדורות הצטינו במדת האמונה הגדולה שהיתה בהם, ובכחה יכלו לפעל נסים ונפלאות. וכפי שמספר תענית כ"ה ע"א. ראה שם כל המעשה ועוד מעשים בענין, ואכמ"ל. בגמרא על רבי חנינא בן דוסא שפעם אחת בליל שבת

חזר לבייתו מתפלתו, וראה את בתו שהיא עצובה. שאלה: בתי, מפני את עצובה? אמרה לו: כלי של חמץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו את הנר לשבת, ובנדאי בקרוב הוא יתכבה (ראו על מה הייתה בזכה נערה של פעם...). אמר לה רבי חנינא: וכי מה אכפת לך במה הדלקת? והרי מי שאמר לשמן לדלק ביכלתו לומר גם לחמץ לדלק! ובאמת דלק הנר והספיק עד להבדלה במוצאי שבת קדש.

והנה מי מאתנו נסה אי פעם לשים בנר משקה אחר במקום שמן? או אולי לאפות עוגה עם חול במקום קמח? והרי אף אחד מאתנו לא מעלה על דעתו שדבר זה יצליח!!! ואם כן מהו הדבר שנתן את הכח לאותם צדיקי עליון לשנות את טבעי העולם? רק כח האמונה השלמה והאמתית שלהם בבורא עולם היא זו שנתנה להם את היכלת להפך סדרי בראשית, ולגרם לחמץ לדלק וכל פיוצא בזה. כי אדם המאמין באמונה שלמה שהקב"ה יעזרהו, אזי אפלו בדבר שהוא נגד הטבע ונגד ההגיון הקב"ה יעזרהו לא יעזבו ובספרי יראה נתבאר שאדם שאינו מכופף את עצמו למושג "טבע", ומכיר בעובדה שהבורא יתברך הוא "מעל הטבע", ושכשם שטבע הקב"ה טבע אחד בעולם כך ביכולתו לטבוע טבע אחר, ממילא הקב"ה משנה את כל סדרי בראשית עבורו, ונעשה גם הוא "מעל הטבע".

**המדרש מספר שפעם בא אדם אחד לפני רבי עקיבא ושאלו: רבי, העולם הזה מי בראו? אמר לו רבי עקיבא: הקדוש ברוך הוא בראו. אמר לו האיש: הראני דבר ברור שהקב"ה בראו?! אמר לו רבי עקיבא: בני, מה אתה לובש? אמר לו בגד. אמר לו בגד זה מי עשאו? אמר לו האורג. אמר לו רבי עקיבא הראני דבר ברור שהאורג עשאו?! נפטר אותו האיש, שאלוהו תלמידיו לרבי עקיבא מהו הדבר שאמרת לו? אמר להם: בני! כשם שהבית מודיע על הבנאי, והבגד מודיע על האורג, והשלחן מודיע על הנגר, כך העולם מודיע על הקב"ה שהוא בראו!**

**מתבוננים** אנו בבריאה כלה, ועומדים נפעמים מהחכמה הגדולה הטמונה בתוך כל יציר ונברא בעולם! הכיצד יתכן שחתיכת בשר תשמע או תראה למרחקים? היש שכל אנוש שיוכל להסביר זאת? ממתני דבר יכול לבער אלפי שנים ולא להשרף כמו השמש העומדת ומאירה לעולם כלו? "מכונה" כה מתחכמת ומרפבת ונפלאה לא תוצרת אנגליה, ולא תוצרת ארצות הברית - יציר כפיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה! האם חשבנו לעצמנו פעם מה היינו עושים לולא נבראנו עם חלוק אצבעות ופרקים בידינו וברגלינו? ננסה לאחז חפץ או לפסע שני צעדים מבלי אלו - האם נצליח? ואלו היו עינינו נמצאות במקום אחר בגוף - ברגלים או מאחור - כיצד היו חיינו נראים? הכל נעשה בחכמה אלוקית ומפלאות בחסדי ה' המרבים עלינו! **מבשרי אחזה אלוה!**

## דרוש וחדוש

דנו רבותינו בגדר מצות האמונה והבטחון בה' היאך על האדם לבטח ולהאמין:

בְּדַבְרֵי בַסְפְרוֹ "הַאֲמוּנָה וְהַבְטָחוֹן" פֶּרֶק א'. **הַרְמַבְיָן** ז"ל אָנוּ מוֹצְאִים כִּי עַל הָאָדָם לְבַטֵּחַ בְּה' וְלְהֶאֱמִין כִּי עַל אֶף שְׂאִינוֹ זְכָאֵי וְרֵאוּי מְצַד עֲצָמוֹ - עִם כָּל זֹאת יִרְחַמְהוּ ה' וְיִוְשִׁיעֵנו מִכָּל צָרָה, רֵאָה שֶׁם בַּדְּבָרֵינוּ שֶׁלֹּמֵד כֵּן מִמָּה שֶׁכָּתוּב בַּתְּהִלִּים (ל"ז, ג') "בַּטַּח בַּה' וְעָשָׂה טוֹב" שֶׁאֵפִילוֹ עַדִּיין לֹא עָשָׂה טוֹב רַק בַּטַּח בַּה' בְּכֹל זֹאת יִכּוֹל לִזְכוֹת לִישׁוּעַת ה' וְאַחַר כֵּן לַעֲשׂוֹת טוֹב. וּמִכֹּל מְקוֹם הוֹסִיף שֶׁם "כִּמְהָ סָכַל הוּא זֶה וְכִמְהָ דַעְתּוֹ וְהַכְרַתּוֹ חִלוּשָׁה". וְרֵאָה עוֹד בַּסְפֵּר "מִצְוֹת הַבְטָחוֹן" מֵה שֶׁהֵבִיא בַּדַּעַת הַרְאִשׁוֹנִים כֵּן, עֵינֵינוּ שֶׁם מֵה שֶׁכָּתַב בְּאוֹרֵךְ. וְאַפְּלוֹ הוּא רִשְׁעֵי גְמוּרָה.

אֲוֹלָם בַּסְפְרוֹ "אֲמוּנָה וְהַבְטָחוֹן" רִישׁ פֶּרֶק ב'. עֵינֵינוּ שֶׁם בַּלְשׁוֹנוֹ הַמְסוּלַּת וְהַזְכָּה. רַבְּנֵנוּ "הַחֲזוֹן אִישׁ" ז"ל כּוֹתֵב כִּי טְעוֹת נוֹשְׁנֵת נִתְאַזְרָחָה בְּלֵב רַבִּים בְּמִשְׁגַּח "בְּטָחוֹן" לְחֶשֶׁב שְׂמֵהוּתוֹ וְעֵנִינוּ לְהֶאֱמִין בְּכָל מְקָרָה בּוֹ יִתְכַנֵּנוּ שְׂתֵי דְרָכִים בְּעֵתִיד: הָאֶחָת רְצוּיָהּ וְהַשְּׁנִית אִינְהָ רְצוּיָהּ שְׂבֻדָּאֵי יִגְיַעֲנוּ הַרְצוּי. שְׂזָה אִינוּ, אֶלָּא הַנְּכֹחַ הוּא שְׂחוּבְתֵנוּ לְבַטֵּחַ וְלְהֶאֱמִין כִּי אִין שׁוּם מְקָרָה בְּעוֹלָם, וְכָל הַנְּעִשָׂה תַּחַת הַשְּׂמֶשׁ הַכֹּל הוּא מְגֻזְרָת עֲלֵינוּ, וְכָל דְּעֵבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עֵבִיד. וּמִמִּילָא עַל יְדֵי זֶה יוֹסֵר כָּל פְּחֻדָּנוּ מִן הַעֲתִידוֹת הַסּוֹתֵר אֶת מִדַּת הַבְטָחוֹן שְׂבֻדָּאֵם אֲמַנְס נְרֵאָה בְּרוּר כִּי בִּסְוֹד הַמוֹשֵׁג "בַּטָּחוֹן" אִין כָּל חוֹלֵק כִּי עֲלֵינוּ לְבַטֵּחַ שֶׁהַטוֹב הוּא שִׁיגִיעֵנו, רַק שְׂדַבְרֵי הַחֲזוֹן אִישׁ בְּאִים לְלַמֵּד שְׂפַעֲמִים שֶׁאִינוּ יוֹדְעִים לְכוּון אֵל הַטוֹב הָאֲמִיתִי, וְשֶׁלְּפַעֲמִים יִיתְכֵן מֵה שֶׁנִּרְאָה לָנוּ כִּרְעָה וְכִכְשִׁלּוֹן - הוּא בַּעֲצָם הַטוֹבָה וְהִישׁוּעָה הַמוֹנַחֵלֶת וּמַגַּעַת לְאָדָם.

## בְּסוּד עֵבִידֵךְ

**בְּבֵאוּר מְצוֹת הָאֲמוּנָה בְּמִצִּיאוֹת ה' עַל פִּי הַסּוּד הוֹבָא** הָאֲדַמוּיֵר רַבִּי יְהוּדָה אַרְיָה לֵיב זצ"ל בַּמַּכְתָּבִיו (מַכְתָּב ח'). בְּכַתְבֵי הַגְהָה"ק בְּעַל "הָאֲמִירֵי אֶמֶת" מְגוּרֵי זִיעִי"א בְּשֵׁם סְפָרֵי קַבְלָה גַּבִּי הַכְּפֻנָה בְּאֲמִירַת פְּסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" שְׂאֲמַנְס הַכְּפֻנָה הַפְּשׁוּטָה וְהַבְּסִיסִית הִיא כִּי ה' הוּא אֶחָד וְאִין עוֹד אֱלוֹהִים מְלַבְדּוֹ. אֲוֹלָם בְּעַמְקֵי הַדְּבָרִים הַמְשֻׁמְעוֹת וְהַכְּפֻנָה הִיא שְׂאִין עוֹד הִנְיָה וְיִשׁוּת נוֹסְפֵת זוֹלָתוֹ. כִּי כָּל דְּבָר שְׂיִשְׁנוּ בְּעוֹלָם, רוֹחֲנִי אוֹ גִּשְׂמִי, אִינוּ אֶלָּא מְצִיאוֹת ה' בְּעוֹלָם שְׂכַבְיָכוֹל צְמֻצָּם אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת קִדְשָׁתוֹ לִיצִירַת אוֹתָם דְּבָרִים גִּשְׂמִיִּים. וְאִם כֵּן נִמְצָא שְׂגַם בְּעֲצָמִים הַגִּשְׂמִיִּים טְמוּן נִיצוּץ הַקִּדְשָׁה וְהַחִיּוֹת הַאֱלֹקִית הַמְקִיָּמִים אֶת אוֹתוֹ הַחֶפֶץ, וּמִמִּילָא כָּל מֵה שְׂיִשׁ בְּעוֹלָמָנוּ הוּא בְּעֲצָם הִנְיָת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא וְרֵאָה בַּתִּיקוּנֵי הַזוֹהַר (דף צ"ב ע"א) שֶׁכָּתַב שְׂאִין לֶךְ מִלֵּאד אוֹ נְבֵרָא אוֹ אִיבֵר שֶׁלֹּא חַתוּם עֲלֵינוּ שֶׁם הוִיִּיָּה בְּרוּךְ הוּא הַמְחִיִּיָּהוּ וּמְקִיָּמוֹ. וְרַבִּינוּ בַּחֵי ז"ל אָמַר (חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת, שְׂעַר הַיַּחֲוֹד פֶּרֶק י'): "אֱלֹהִי! אֵנָה אֲמַצְאָךְ, וְאֵנָה לֹא אֲמַצְאָךְ? נִסְתֵּר אֶתָּה וְלֹא נִרְאָה, אֲדָךְ הַכֹּל מִמֶּךָ מִלֵּאד!". וְרֵאָה מֵה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא בַּסְפְּרָנוּ "דּוּבַב שְׂפֵתֵי יִשְׁנִים" בַּפְּרִשְׁתָּהּ וְזֹאת הַבְּרַכָּה (עֲמוּד תְּקִינָה הַעֲרָה 6) בְּשֵׁם בַּעַל הַיַּנֵּר יִשְׂרָאֵל מְרוֹזִין זִיעִי"א מַעֲנִין זֶה וְיַעֲרַב לָךְ. וְאֶת זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּכֻנְתָּהּ אוֹמְרֵנוּ "ה' אֶחָד".

## מִצְוָה כ"ו: שֶׁלֹּא נֵאֱמִין בְּאֵלוֹהֵי אַחֵר בְּלִתי ה' לְבַדּוֹ

כְּמוֹ שְׂכַתּוּב: (שְׂמוֹת כ"ג, ג').



”לא יהיה לך אלהים אחרים על פני”.

## לפשוטו של מקרא

לאחר שנצטוינו במצוה הקודמת להאמין באמתות מציאות ה', נצטוינו בנוסף על כך שלא להאמין בשום אלוה אחר מלבדו, ושלא לשתף עמו יתברך אמונה בשום פח או גורם אחר. והינו שלא יאמר אדם חליקה שהנו מאמין בהקדוש ברוך הוא, אבל גם מאמין הוא בזה ובה... על כך באה התורה ומזהרת: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני".

לשון הזהב של רבינו הרמב"ם ז"ל בהלכות יסודי התורה (פרק א' הלכה ו'). **וכל המעלה על דעתו שיש אלוה אחר חוץ מזה הרי זה כופר בעקר, שזהו העקר הגדול שהכל תלוי בו.**

## רמז הפתוב - משחק מכור

בכלל אזהרה זו אנו מצויים שלא להאמין בשום מקור אחר לחיותו ולפרנסתו של האדם, ואף לא לחשב שיש לאל דינו לעשות מטוב ועד רע לאחר או לעצמנו. וכמו שכתוב: הושע י"ד, ד'. "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידיו". כי אדם החושב ומאמין ש דברים ח', י"ז. "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה", ושבוכות שעבד או שהשתדל השיג את פרנסתו, הרי זה כופר באחד מעקרי יסודות האמונה, שמשותף עוד פח עם פחו של הקב"ה. שהרי נמצא שאינו מאמין בה' יתברך באמונה שלמה ובלעדית שרק הוא הזן ומפרנס לכל, אלא סומך גם על פח אחר בלתו. ולכן עלינו לזכר ולשנן תמיד שהקדוש ברוך הוא הוא זה ששולח לנו את הקלינטים, ולא השעות הנוספות שלנו הן אלו שיגדילו לנו את משפרתנו, וכמו שהיטיב רבנו בספרו "מסילת ישרים" בניאור דרכי קניית החסידות (פרק כ"א). **הרמח"ל זיע"א להגדיר את הדבר: שההשתדלות היא מכרחת, אך אינה מועילה במאומה!**

רבותינו בעלי המוסר כתבו שהצווי של "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני" הוא לאו דוקא במשג של אלהות. אלא כל השתעבדות וכפיפות לדבר אחר בלתי לה' ולתורתו הרי היא בגדר עבודה לדבר אחר, בכך שמרגיש הוא שאינו יכול בלעדיו ושמןנו מקבל הוא את חיותו ושמתו. נמצא, שאדם הפופר ליצרו ורודף אחר תאוותיו וחשקיו, ומאבד את השליטה על עצמו עד שאם לא ישיג את תאוותו לא יהא רגוע, הרי זה נכנס על פי בעלי המוסר במשג של עובד עבודה זרה, בזה שנעשה משעבד לדבר אחר בעולם מלבד לה' לבדו.

וְכִדְ אָמְרוּ קְדוּשֵׁינִי כִּיב עִיב. חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּעֵינֵי רְצִיעַת עֶבֶד עֲבָרִי: רַבּוֹן יוֹחֲנָן בֶּן זִכְאִי הָיָה דוֹרֵשׁ: מַה נִּשְׁתַּנְּתָה הָאֵזֶן מִכָּל הָאֵיבָרִים שְׂפָגוּף שְׂדוּקָא בְּהָ רוּצְעִים אֶת הָעֶבֶד? אֲלָא שְׂאֵמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵיזֶן שְׂשֻׁמְעָה אֶת קוֹלִי עַל הַר סִינַי בְּשֻׁעָה שְׂאֵמְרָתִי "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים" וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים וְהִלֵּךְ זֶה וְקָנָה אֲדוֹן לְעֲצָמוֹ -תְּרַצֵּעַ!

**תְּבִיעָה נוֹרְאָה** זו מוֹפְנִית כְּלָפֵי כָל אֶחָד מֵאֲתָנוּ הַמְשַׁעֲבֵד אֶת עֲצָמוֹ וְ"מִתְמַכֵּר" לְדָבָר גִּשְׁמִי כְּזֶה אוֹ אַחֵר: לְכוּס הַקֶּפֶה בְּבִקָּר וְלִפְלֶאפּוֹן הַיְחוּדִי שְׁלוֹ, לְיָדִיד הַטוֹב וְלֹאֲשֵׁתוֹ, לְמִשְׁחַק הַכְּדוּרְגָל וְלִשְׂאָר עֵינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. הַיֵּאָדָּה הַחֲלֻפְתָּ אוֹתִי וְאֵגֵב הַזְכִּירוּ אֶת הַכִּינוּי "בֹּאֵר מֵיִם חַיִּים" אֲצִיג בְּפִנִּיךְ קוֹרָא יָקָר נְקוּדַת חֵן נִפְלְאָה שְׂרַאֲתִי בְּסִפְרָא "עֲלֵי בֹאֵר" לְהַרְהִיג יוֹסֵף בֶּן עֲמֵרָם בְּעֵינֵי זֶה כִּי הַמֵּיִם הֵם דְּבַר מִיּוּחָד הַמְסַמֵּל אֶת הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה (רֵאָה דְרֵשֶׁת הַגְּרָ"ח מוּוֹלָאזִין שֶׁהוֹדְפָסָה בְּסוּף סִפְרוֹ "נֶפֶשׁ הַחַיִּים"). וְעוֹד שְׂגָדוּל כַּחַס לְהַעֲנִיק לְאֵדָם הַתְּעוֹרְרוֹת וְרוּחַ קְדוּשָׁה מִמְרוּמֵי כָפִי שְׂאֵמְרוּ חַז"ל שְׁלִימוּד לִיד מֵיִם זוֹרְמִים פּוֹתַח אֶת לֵב הַלּוֹמֵד. וְהַמְהַר"ם עֲרַאמָה בְּפִירוּשׁוֹ לְתַהֲלִים (מִזְמוֹר קְלִי"ז) כָּתַב עַל הַפְּסוּק "עַל נְהוֹת בְּבַל שֶׁם יִשְׁבְּנוּ גַם בְּכִינוּי" שְׂבַסְתָּם אֵין רוּחַ נְבוּאָה שׁוֹרָה עַל יִשְׂרָאֵל מִחוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוֹלָם בְּזָכוֹת הַיּוֹתֵם לִיד נְהוֹת זָכוֹ לְנְבוּאָה אֶף בַּחוּ"ל. וּבְסִפְרָא "אֶרֶץ הַחַיִּים" הוֹכִיחַ כֵּן מִמְעַמְד קְרִיעַת יָם סוּף שְׂבוּ רֵאֲתָה שְׂפַחָה עַל הַיָּם וְכוּ' וְגַם זֶה הֵיךְ מַחֲמַת הַיּוֹתֵם לִיד הַמֵּיִם. וְעַל פִּי זֶה בִּיאָר אֶת הַכְּתוּב "לְהָ אֶרֶץ וּמְלוּאָה" – דְּהֵינּוּ שֶׁהַקְּבִי"ה מִתְּגַלָּה עַל הָאֶרֶץ הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, "תְּבַל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ" – הִיא חוּ"ל שְׂפַעֲמִים אֶף שֶׁם מִתְּגַלָּה הַקְּבִי"ה, וּמִתִּי? "כִּי הוּא עַל יָמִים יִסְדָּה וְעַל נְהוֹת יְכוֹנְנָה". שְׁלִיד הַמֵּיִם נִיתֵן לְזָכוֹת לְנְבוּאָה אֶף בַּחוּ"ל. וְלִכֵּן גַּם כֵּן הַמֵּיִם הֵם הָאֲמַצְעִי וְהַתְּנַאֲי לְהַסְרַת טוֹמָאָה בְּטְבִילַת הַמְּקוּהָ כִּידוּעַ. וְהַדְּבָרִים נִפְלְאִים! **בְּיָאֵר מֵיִם חַיִּים בְּבוֹרוֹת נְשֻׁבָרִים אֲשֶׁר לֹא יְכִילוּם הַמֵּיִם!?! עֲבָדֵי אֲתָה! עֶבֶד ה'! וְעַתָּה עֲשִׂיתָ אֶת עֲצָמְךָ עֶבֶד לְדָבָר אַחֵר!?!** וּמִזֶּה הַטַּעַם הַמְּלִיצוֹ לְנוּ חַז"ל (אֵימַרְתָּ רַבִּי חַיִּיא בְּמַסְכַּת גִּטִּין דָּף ע"י ע"א): סְעוּדַתְךָ שֶׁהִנַּאֲתָךְ מִמְנָה – מְשׁוּךְ יָדְךָ הַיְמָנָה. שְׂלֹא תְבוּא לְהַשְׁתַּעֲבֵד לָהּ וְלֵהוֹיֹת תְלוּי בָהּ.

**אֵין שׁוּם מְנִיעָה מִהָאֲדָם מְלַהֲשֵׁתִימֵשׁ וְלֵהֲנוֹת מְאֲמָצְעֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. אֲדַרְבָּה: כָּל מַה שְׂנֵבְרָא - לֹא נְבָרָא אֲלָא בְּעֵבוּרָנוּ. אֲלָא שְׁלֵהֲתַמְכֵּר וְלֵהֲשַׁתְּעֵבֵד לְדָבָר כָּל שֶׁהוּא מְלַבֵּד הַבוֹרָא וְתִבְרָךְ הָרִי זֶה דְּבָר הַגּוֹבֵל בְּסוּג שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה לֹא עָלִינוּ, וּמְכָךְ עָלִינוּ לְהַשְׁמֵר וְלֵהֲזָהֵר.**

**מִבְּקָשִׁים אָנוּ מִיָּדֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ: וַיְחַד לְבַבְנוּ לְאַהֲבָה וְלִירְאָה אֶת שְׂמֵךְ - שְׂאֵהֲבַתְנוּ וְיִרְאָתְנוּ תִּהְיֶה אַחַת וְיִחִידָה - כְּלַפֵּיךָ ה', מִבְּלִי לְשִׁתְּף שׁוּם אַהֲבָה אַחֲרָת. אֲךָ הָאֵם אָנוּ בְּאֲמַת מְקִימִים זֹאת? הָאֵם בְּאֲמַת אוֹהֲבִים אָנוּ אֶת ה' וְתִבְרָךְ יוֹתֵר מֵאֵת אַרוּחַת הַצְּהָרִים, אוֹ אֶת הַבְּלוּיִים וְהַחֲבָרִים? וּמַה עוֹשָׂה אֲדָם אִם קָנָה אַרוּחַת צְהָרִים מִפְּתָה וְדִשְׁנָה וְלִפְתַּע מְגִלָּה שְׂפִשְׁרוֹת הַמְּקוּם הִיא לֹא כָּךְ תּוֹאֲמַת לְשִׁיטָתוֹ וְלֵהֲשַׁקְּפָתוֹ? וְאִם תִּכְנֹן אֲדָם לְנִסְעַ אוֹ לְלַכֵּת לְמְקוּם מְסִים וְלִפְתַּע מְגִלָּה שְׂגָדוּלִי יִשְׂרָאֵל הוֹרוּ שְׂלֹא לְלַכֵּת לְאוֹתוֹ מְקוּם, מַה עוֹשָׂה הוּא כְּעַתָּה? מְצַטְדֵּק בְּתֵרוּצִים שֶׁל "מַה יֵּשׁ בְּזֶה?", וְ"מִי אֲמַר שְׂצָרִיךְ לְהַחְמִיר?", "לֹא אֵלֵי הַתְּכֹנְנוּ" וְ"אֲדַרְבָּה - לְשֵׁם שְׂמִים כְּוֹנְנִי". הָאֵם בְּזֶה מִתְּבַטָּאֵת אַהֲבַתְנוּ הָעֵזָה לְבוֹרָא עוֹלָם!?! וְדַאי שְׂלֹא!**

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

דְּנוּ רַבּוֹתֵינוּ הָאֵם יֵשׁ לְאֲדָם לְדַרְשׁ בְּרוּפְאִים וּבְרַפּוּאָה, אוֹ שְׂמָא יֵשׁ בְּכָךְ חֲסָרוֹן בְּאֲמוּנָה בְּה' וְשִׁתּוּף עִם כַּח אַחֵר חֲלִילָה?

הִנֵּה בַבָּא קָמָא (פִּי'ה ע"א) בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. בְּגִמְרָא מְבַאֵר שְׁלֵמְדוֹ חֲכָמֵינוּ מֵהַפְּסוּק שְׁמוֹת כ"א, י"ט. "וּרְפָא יִרְפָא" שְׁנִתְּנָה רְשׁוֹת לְרֹפְאָא לְרֹפְאָא. דָּף מ"א ע"ב. רָאָה בְּפִירוּשֵׁי הַתּוֹסֵפוֹת וְהַרְאִישׁ שֶׁם שְׁפִירוּשׁוֹ כֵן. וּבְמִסְכַּת נְדָרִים מוֹכַח שְׁאֵף מְצָוָה לְרֹפְאָא. וְכֵן נִפְסַק בַּחֲלָק יוֹרָה דְעָה סִימָן שְׁלִי"ו סְעִיף א'. עֵינֵי שֶׁם בִּלְשׁוֹנוֹ. בְּשִׁלְחֹן עֲרוּךְ.

אוּלָּם רָאָה בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (פֵּרֶשֶׁת בַּחֲקוּתִי) עַל הַפְּסוּק (וַיִּקְרָא כ"ו, י"א): "וַנִּתְּנִי מִשְׁכְּנֵי בְּתוֹכְכֶם". הַרְמַבְּ"ן ז"ל הֶעֱלָה כִּי אִמְנָם נִתְּנָה רְשׁוֹת לְרֹפְאָא לְרֹפְאָא, אוּלָּם לְחֻלָּה לֹא נִתְּנָה שׁוּם רְשׁוֹת לְהַתְּרֵפְאָא. אֲלָא עָלְיוֹ לְבַטַּח בְּה' שְׁיִרְפְּאֵנוּ וְלֹא בְּאֵף אֶחָד אַחֵר זֹלָתוֹ. וְרַק אִם הוֹצִיא הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ מִפֶּת עוֹבְדֵי ה' וּבָא לְבִקֵּשׁ רְפוּאָה - אֲזַי מְצָוָה עַל הָרֹפְאָא לְרֹפְאָאוֹתוֹ וְכִלְשׁוֹנוֹ הַטְּהוּרָה שֶׁם: "וּמָה חֲלָק לְרֹפְאִים בְּבֵית עוֹשֵׂי רָצוֹן ה'!". וְכֵן הוּבָא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מֵהַרְה"ק רַבִּי נַחְמָן מְבַרְסֶלֶב זִיע"א (רָאָה שִׁיחֹת הַר"ן אוֹת ג') שְׂצִוָה לְהַתְּרַחֵק לְגַמְרֵי מִן הָרֹפְאִים וּמִן הָרֹפְאָאוֹת שֶׁהִזִּיקָם רַב מֵתוֹעַלְתֶּם, וְשָׂאֵן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כִּלְלֵי אֵלָא לְבַטוּחַ בְּה' בְּכָל לְבוֹ. וְרַבִּינוּ בַּח"י ז"ל (עַל הַתּוֹרָה פֵּרֶשֶׁת שׁוֹפְטִים) הֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ הָאֲמַצַּע: שְׂרִשׁוֹת הָרֹפְאָא לְרֹפְאָאוֹת הֵיא רַק בְּמַכָּה וּבַחֻלִּי שְׂמַבְחוּץ, כְּגוֹן בִּידוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ וְכִיּוּב"ז, אֲבָל חוּלֵי פְּנִימֵי שְׂבִתוֹךְ גּוֹפוֹ שֶׁל הָאָדָם נִשְׂאָר בִּיד ה' לְרֹפְאָאוֹתוֹ בְּלִבְד. וְכֵן כָּתַב הָאֲבֵן עֲזָרָא ז"ל בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (שְׁמוֹת כ"א, י"ט). עֵינֵי שֶׁם בְּדַבְּרֵינוּ. , אֲבָל לֹאִי זֶה אֵין הֵתֵר לְאָדָם לְסַמְךָ עַל אַחֵרִים בְּרֹפְאָאוֹת גּוּפוֹ.

וּלְמַעֲשֵׂה רָאָה בַּחֲבוּרוֹ "בְּרַכִּי יוֹסֵף" עַל הַשְּׁלַחן עֲרוּךְ (רִישׁ סִימָן שְׁלִי"ו). לְמָרְן הַחִיד"א זצ"ל שְׁהַכְרִיעַ שְׁבִימֵינוּ וְדָאֵי שְׁחֻזְבָּה קְדוּשָׁה עָלֵינוּ לְדַרְשׁ בְּרֹפְאִים וּבְרֹפְאָאוֹת, וְהַמוֹשֵׁף יָדוֹ מֵהַדְּבָר יֵשׁ בְּכַף חֲשֵׁשׁ יִהְיֶא וְנִחְשָׁב כְּמִי שְׁסוּמְךָ עַל הַנֶּסֶ שְׁגוֹרִם שְׁיִזְכִּירוּ אֶת עֲוֹנוֹתֵינוּ וְיִנְקוּ לֹ מְזִכִּיּוֹתֵינוּ. וְלָכֵן לְמַעֲשֵׂה יֵשׁ לְאָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל בְּרֹפְאָאוֹתוֹ, רַק שְׁיִתְמִיד לְזָכַר כִּי הָרֹפְאָא אֵינּוּ אֲלָא וְנִרְמָז הַדְּבָר יִפָּה בַּפְּסוּק (תְּהִלִּים ק"ו, כ'): "יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וִירְפָאם" שֶׁהַקַּב"ה שׁוֹלַח אֶת הָרֹפְאָא לְאָדָם עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, הוּא הָרֹפְאָא. שְׁלִיחַ הַבּוֹרָא בְּלִבְד וּבְסֵפֶר "רַמַּת רַחֲלִי" (סִימָן א') כָּתַב לְדַקְדַּק שֶׁהָרֹפְאָא אֵינּוּ חַלִּילָה שׁוֹתְפוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא, אֵלָא שְׁלוּחוֹ בְּלִבְד. וּמִמִּילָא אֵין לְתַלּוֹת בּוֹ שׁוּם בְּטַחוּן כִּלְלֵי. וְעוֹד עֵינֵי בְּזוּהָר הַקְּדוֹשׁ (סוּף פֵּרֶשֶׁת הָאֲזִינוּ) וּבַחוּבוֹת הַלְּבָבוֹת (שְׁעַר הַבְּטַחוּן פֶּרֶק ג') וּבְשׁוֹ"ת "תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהוּגוֹת" (חֲלָק ג' סִימָן תפ"א) וּבְסֵפֶר "דִּילְמוֹת רֹפְאָאוֹת וּפְתוּרָן הַחֲלִכְתִּי" (פֶּרֶק ז') מָה שְׂכַתְבוֹ בְּעֵינֵי זֶה. וְאֲכַמ"ל. , וְיִשִּׁים כָּל בְּטַחוּנוֹ בְּה' יִתְבָּרַךְ לְבָדוֹ וְרֵאִיתִי בְּסֵפֶר הַקְּדוֹשׁ "אֲגָרָא דְכֻלָּה" (פֵּרֶשֶׁת וִירָא) שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם הַזּוּהָר הַקְּדוֹשׁ פִּירוּשׁ נִפְלָא לְמָה שְׂכַתּוֹב בְּתַהֲלִים (ו', ג'): "רֹפְאָנִי הִי" שִׁישְׁנָה רֹפְאָה הַבָּאָה לְאָדָם עַל יְדֵי הַמְּלָאךְ הַמְּמוּנָה עַל הָרֹפְאָה, הוּא רֹפְאָל הַמְּלָאךְ, אֵלָא שְׂאֵין רֹפְאָאוֹתוֹ בְּטוּחָה שְׁתוֹעִיל לְתַמִּיד כִּי זֹהִי עֲבוּדָתוֹ וְאֵינּוּ חַפֵּץ לְהִיּוֹת מוּבַטֵּל. אוּלָּם יִשְׁנָה רֹפְאָה עַל יְדֵי ה' יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ שְׂכַתּוֹב "כִּי אֲנִי ה' רֹפְאָךְ", וְזוּהִי רֹפְאָה מוּבַטַּחַת לְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, שְׂמָה הוּא אֵינּוּ בְּטַל אֵף מַעֲשֵׂיו אֵינִים בְּטָלִים. עַכְתִּ"ד. וְרָאָה עוֹד בְּ"סֵפֶר הַחֲנוּ" (בְּרַכַּת ח' אוֹת ט"ו) שְׂכַתּוֹב שְׁעִיקַר הָרֹפְאָה אֵינָה בְּסֵם עַצְמוֹ אֵלָא בְּאֲמוּנַת הָאָדָם שִׁיתְרַפָּא מִמֶּנָּה. וְהֵבִיא בְּשֵׁם הָרֵא"שׁ בְּתִשׁוּבָה שְׂכַתּוֹב שְׂאֵפִילוֹ אִם יֵאָכַל אָדָם דְּבַר הַמְּזִיק וְיֵאָמֵן שִׁוְעִיל לְרֹפְאָאוֹתוֹ - יוֹכַל לְהַתְּרַפָּא בּוֹ. וְעוֹד עֵינֵי מָה שְׂכַתּוֹב הַגִּי"ר אֵלֵיהוּ דְּסֵלַר זצ"ל בְּסֵפֶר "מִכְּתָב מְאֵלִיהוּ" (חֲלָק ג' מֵאֲמָר "וּרְפָא יִרְפָא") בְּעוֹמַק הָעֵינֵי עַל פִּי תוֹרַת הַמוֹסֵר, וְאֲכַמ"ל. .

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוּר אֲסוּר הָאֲמוּנָה בְּאֵל אַחֵר עַל פִּי הַסּוּד הַנּוֹבָא עַל הַפְּסוּק בְּסֵפֶר שְׁמוֹת (כ'), בְּשְׁעַר הַלְּקוּטִים מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל כִּי הָעֲבוּדָה זָרָה שְׂרָשָׁה וּמְקוֹרָה מְקוּם אֲשֶׁר בּוֹ אֵין חִיּוֹת כָּלָל. וְלָכֵן נִקְרָאָה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּשֵׁם רָאָה מִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (כ"ט ע"ב) וּבְפִירוּשׁ רִש"י עַל הַתּוֹרָה (בְּמִדְבָר ח', ז'). וְעוֹד עֵינֵי בְּפִירוּשׁ רַבִּינוּ עוֹבְדֵיהַ מְבַרְטֵנוּרָא עַל מִסְכַּת אֲבוֹת (פֶּרֶק ג' מִשְׁנָה ג'). "זְבַחֵי מֵתִים", וְ כֵן כָּתַב בְּזוּהָר הַקְּדוֹשׁ (זוּהָר חֲדָשׁ מְדַרְשׁ רוֹת) מִמָּה שְׂכַתּוֹב בִּישְׁעִיהַ

(כ"ח) "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום". וראה עוד בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא הנ"ל. וביאר רבינו האריז"ל טעם הדבר בהיות שכל מאכל שהאדם אוכל יש בו ניצוצות קדושה המעורבות בדבר הגשמי, וכל חיות החלק הגשמי היא מכח הניצוצות הטמונות בו. ובעת האכילה אם נעשית כראוי לשם שמים ובקדושה אזי נעשה בירור בין ניצוצות הקדושה הנבלעות בגוף האדם והופכות לחלק ממנו לבין המותרות המאבדות חיותן ויוצאות לבחוף. ולכן אוכלי המן לא היו להם יציאות בהיות שכל מאכלם היה רוחני ללא תערובת גשמיות כלל (וראה בספר "טעמי המצוות" מרבינו האריז"ל פרשת עקב שהביא באורך את סדר הכוונות הראויות לצורך שלימות בירור זה כידוע ליודעי ח"ן ואכמ"ל). ולכן העבודה זרה, שכולה מיתה ללא שום חיות, נקראת "צואה" שאף היא ללא חיות כלל. וד"ל. "צואה", שאף אלו ענינם מיתה גמורה. ובהיות שכל מקורה של העבודה זרה הוא מן הסטרא אחרא לגמרי מבלי שום מקור חיות וקדושה כלל, לכן אף הנדבך בה ועבודה כן אמרו בחולין (ה"ע"א). עיין שם. הרי זה כמנתק עצמו מן חיות הקדושה לגמרי וככופר בתורה כלה.

## מצוה כ"ז: שלא נעשה צלמים שיעבדו

כמו שכתוב: (שמות כ', ד').

"לא תעשה לך פסל וכל תמונה".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה היא שלא יבנה אדם פסל או צורה כל שהיא בכדי לעשותה כאלוה וילעבדה. והעושה כן הרי זה מאבד חיותו בעבודה זרה, שהיא אחת משלש העבירות החמורות שבתורה שעליהן נצטוינו להחרג ולא לעבר.

מחמרת הדבר, הוסיפה התורה הקדושה אסור נוסף על עצם עשיית הפסל גם מבלי לעבדו, שכן מתוך כך מתרבת העבודה זרה בעולם ועלול האדם לתעות ולהכשיל בה.

בגמרא במסכת עבודה זרה נתבאר מהן הצורות אותן אסור לעשות ומהן הצורות שמתר, והביא מן יורה דעה סימן קמ"א. השלחן ערוך וזו לשונו: "אסור לעשות כל צורה קשנעשית לשם עבודה זרה. ואם עשאה לנוי - מתר, מלבד ארבע הצורות הנמצאות במדור השכינה כגון מלאכי השרת, שרפים, אופנים וכו' וכן צורת אדם, שכל אלו אסור לעשותם אפלו לנוי". עד כאן לשונו.

## רמז הפתוב - וילכו אחר ההבל

**במדרש** מובא על **אברהם אבינו** ע"ה שבהיותו ילד פעם אחת השאירו אביו תנח, שהיה כמר לעבודה זרה, לשמר על הפסלים שהיו לו בחנותו. ישב הנער אברהם בפתח החנות לקיים מצות אביו, והנה הגיעה זקנה אחת וסל עם אכל בידה, ובקשה למסור את הסל לתרח אביו שיקריב מנחה זו לפסלים. אברהם הנער לא הבין היאך אפשר להעלות על הדעת שפסל מאבן מעשה ידי אדם יכול לאכל את הקרבן? אבל לקח את הסל ופטר את הזקנה לשלום.

**נכנס** אברהם למחסן ומצא שם עשרות פסלים שונים ומשונים, וביניהם פסל אחד גדול ומפחיד. לקח אברהם גרזן גדול ושבר את כל הפסלים, מלבד הפסל הגדול, והניח את הגרזן עם הקרבן ליד הפסל. משהגיע אביו, ראה את כל שבגי הפסלים והחל לזעם ולצעק על אברהם אבינו, אבל אברהם לא נבהל. הוא פנה לאביו ואמר: אבא! וכי מה אני אשם? איזו זקנה הביאה קרבן לפסלים, והחלו כל הפסלים לריב ולהתנפח מי יאכל את המנחה. לפתע קם הפסל הגדול והתעצבן על כל האחרים ושברם בגרזן, וישב לאכל את המנחה בעצמו...

**הפהו** אביו על ראשו ואמר: בני! מה לך לדבר ככה? וכי פסל מדבר או אוכל?! ענהו אברהם: אבא! ישמעו אזניך מה שפיך מדבר! פסל שאינו מדבר ואינו שומע, אינו אוכל ואינו זז, ואתם עובדים ומשתחווים לו וקוראים לו אלהיכם!?

**כך** פרו אברהם אבינו ע"ה את אמונתם הטפלה של בני העולם, והלך וחפש לו את מנהיג העולם האמתי, עד שהציץ עליו בעל הבירה, וגלה אברהם אבינו את הקדוש ברוך הוא ופרסם אלהותו בעולם.

**בבראשית פרק ל"א.** התורה מספרת על **יעקב אבינו** ע"ה בעת שברח עם כל אשר לו מלבן הארמי, עמדה רחל וגנבה את התרפים (פסלים) אשר לאביה, מדרש רבה בראשית פרק ע"ד. והוא בפירוש רש"י ז"ל על התורה (בראשית ל"א, י"ט). וחו"ל הקדושים מגלים כי כונתה בזה היתה להפריש את אביה מן העבודה זרה. לאחר מכן, לכשהגיע אליהם לבן ודרש את אליליו, אמר לו יעקב: **"עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה נגד אחינו הכר לך מה עמדי וקח לך"**.

והגאון **רבי מאיר שפירא מלבלין** זצ"ל פרש את הפסוק כך: אמר לו יעקב ללבן: מה כל הרעש הזה שאתה עושה למצא את אלהיך? והלא **"עם אשר תמצא את אלהיך"** - נניח שתמצא כאן את הפסלים שלך, מה יתן לך ומה יוסיף לך? הרי **"לא יחיה"** - הרי הוא בול עץ שאין בו ממש ואין בו תועלת! אז מה לך לטעות אחר הבל שכזה? אלא **"הכר לך מה עמדי, וקח לך"** - הסתפק איזה אלוה גדול ואמתי יש לי, וקבל את אמונתי במלך חי וקיים, וזה יהיה לך לאלקים!

**בצער** רב אנו שומעים כיום איך מבני עמנו הולכים לרעות בשדות זרים, איך תועים הם בעולם ומתחברים עם כל מיני שיטות ורוחות זרות, כשהאשר

הַאֲמַתִּי נִמְצָא מִתַּחַת לְאָפֶס מִבְּלֵי לְהַרְגִישׁ. נִזְדַּמְּן לָנוּ בְּאַחַת הַפְּעָמִים לְאַרְחַ  
בְּבֵיתֵנוּ אִישִׁיּוֹת מְכַבְּדַת שְׁלֵא זָכָה עֲדִין לְהַכִּיר אֶת נֶפֶת צוּפָה שֶׁל הַתּוֹרָה  
הַקְּדוּשָׁה, וּבְהַצִּיעֵנוּ לוֹ לְחַבֵּשׁ כֶּפֶה לְרֹאשׁוֹ לְבָרֵךְ עַל הַמְּאָכֵל שֶׁהִגֵּשׁ בְּפָנָיו נְאוֹת  
לְדַבֵּר בְּאָמְרוֹ "בְּרוּמָא הִיָּה רֹמְאִי"... וְאַנִּי שׂוֹאֵל: וְכִי רֹמְאִי בְּקִשְׁנוּךְ לְהִיּוֹת?!  
וְהָרִי עִם יְהוּדֵי אַבִּיךָ וְאִמְךָ בְּקִשְׁנוּךְ לְהִזְדַּהוּת!!! וּבְמִסְמָכִים פְּנִימִיִּים שֶׁל  
"חִלּוּקַת תְּקִצִּיבִים מִמְשַׁלְתֵּיִם" נָתַן לְמִצָּא שְׁנֵתַחִים נְכַבְּדִים מְכַסְּפִינוּ  
מְשַׁקְעִים בְּדַתוֹת שׁוֹנוֹת בְּטַעֲנָה כּוֹזֶבֶת שֶׁהֵן "בְּעֲלֵי חֲשִׁיבוֹת וְיַחֲוּדִיּוֹת  
לְאוֹמִית". הַנְּאָמֵר כְּזֹאת גַּם עַל הַיְשִׁיבוֹת הַקְּדוּשׁוֹת?! מִדּוּעַ לְהַתְנַכֵּר דּוֹקָא  
לְדַתְנוּ שֶׁלָּנוּ שֶׁהִיא מְקוֹר חַיִּינוּ וְחִיּוֹת נַפְשֵׁנוּ?! אֶתְמַהָּה!

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים הָעֵלְתָה הַשְּׂאֵלָה אוֹדוֹת צוּרַת הַשְּׂתִי וְעָרַב הַמְצוּיָה בֵּין עוֹבְדֵי  
כֶּת הַנְּצִרוֹת, הָאֵם דִּינָה כְּדִין פֶּסֶל עֲבוּדָה זָרָה הָאָסוּר בְּכָל שְׂמוּשׁ וְהַנְּאָה אוֹ  
לֹא?

וְהִנֵּה בְּשׁו"ת בְּסִימָן ס"ח. וְהִבִּיא דְבָרָיו גַּם כֵּן בְּבֵית יוֹסֵף בַּחֲלֵק אוֹרַח חַיִּים סִימָן ק"ג. עֵינַי  
שֶׁם. "אַבְקַת רוּכְל" לְמַרְן רַבֵּי יוֹסֵף קָאָרוֹ זִיע"א הִבִּיא בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א שֶׁדַּעְתּוֹ  
לְאָסֵר אֶת הַשְּׂתִי וְעָרַב כְּדִין תְּשַׁמִּישׁ עֲבוּדָה זָרָה, וְכֵן בַּחֲלֵק יוֹרָה דַּעַה סִימָן ק"ג סַעִיף  
ג'. הִבִּיא הַגָּאוֹן רַבֵּי מִשָּׁה אִיסְרֵלִישׁ זַצ"ל בְּהַגְהוֹתָיו עַל הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ.

אוּלַם הַרִיטְב"א עַל מִסַּכַת עֲבוּדָה זָרָה דָף מ"ב ע"ב. וְכֵן כָּתַב גַּם כֵּן בַּעַל "תְּרוּמַת הַדְּשׁוּן" בְּסִימָן  
קצ"ו. עֵינַי שֶׁם בְּדַבְרָיו. בְּחִדּוּשׁוֹ כָּתַב לְחֲלֵק בֵּין שְׂתִי וְעָרַב הַנְּעֻשָׁה לְשֵׁם עֲבוּדָה  
וְהַשְּׂתִי לֹא שְׂאָכֵן אָסוּר הוּא, לְבִין שְׂתִי וְעָרַב הַנְּעֻשָׁה לְנוֹי וְלִסְמָל כְּפִי שְׂמַצוּי  
בְּרַב הַמְקָרִים, שֶׁזֶה אֵינוֹ נַחֲשֵׁב לְתַשְׁמִישׁ עֲבוּדָה זָרָה וּמִתָּר הוּא בְּשְׂמוּשׁ  
וּבְהַנְּאָה כָּל שְׂאֵינוֹ מִתְּכַוֵּן לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה. וְכֵן כָּתַבוּ לְהַלְכָה רוּב רֹאֵה בְּסִפְר  
הַלִּיכוֹת עוֹלָם חֵלֶק ז' עֲמוּד רַע"ח. וְעוֹד עֵינַי בְּסִפְר "פְּסַקֵי עֲבוּדָה זָרָה" סִימָן ד'. הַאֲחֲרוֹנִים,  
כְּמוֹבֵן שְׂאֵין הַדְּבָרִים מְכוּוֹנִים לְהַתִּיר לִישָׂא תְּלִיוֹנִים שְׂכָאֵלוּ לְלֹא סִיבָה, אֲלֹא בְּאוֹפֵן שְׂאֵינוֹ מְכוּוֹן כֻּלָּל  
כְּגוֹן שִׁימוּשׁ בְּבוּלִים הַנוֹשָׂאִים סִמֵּל שְׂכָזָה, אוֹ חוֹלְצָה שְׂעֵלִיָּה מוֹדַפְסַת צוּרָה דוּמָה. וְכֵן בְּמִקוֹם שִׁישְׁנוּ  
חֲשַׁשׁ אִיבָה יֵשׁ לְהַתִּיר כְּעוֹבְדָא דְהוּא בְּרֹאשׁוֹן לְצִוּוֹן הַגָּאוֹן רַבֵּי יַעֲקֹב מְאִיר זַצ"ל שְׂעַנְד מְדַלִּיַת צֶלֶב  
מִזְהָב שֶׁהַעֲנִיק לוֹ אַחַד מִמְּלַכֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם כְּאוֹת מַחוּוָה. וְעַל הַסְּטִיפְלַר הַקְּדוּשׁ זַצ"ל מְסוֹפֵר  
שֶׁהַחֲמִיר מְאוּד בְּדַבֵּר זֶה, וּבִיקֶשׁ אֶף לְהַסִּיר עֲמוּד חֲשַׁמֵּל שִׁיצַר צוּרָה שְׂכָזוֹ. וְכֵן יֵשׁ מַחֲמִירִים לְכַתּוֹב  
אֶת הַסִּיפְרָה "שִׁבְעִ" מִבְּלֵי קוֹ חוּצָה בְּאַמְצַע הַיּוֹצֵר כְּעֵין צוּרָה ז' (רֹאֵה סִפְר מְנַהֵג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה חֲלֵק יוֹרָה דַּעַה). וְכֵן  
עָקֵר.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֹאוֹר אָסוּר עֲשִׂית פֶּסֶל לְעֲבוּדָה זָרָה עַל פִּי הַסּוּד רָאָה פְּרִשְׁתָּה כִּי תִשָּׂא, עֵינַי סוּד  
הַעֲגַל. בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁבְּאַר אוֹדוֹת עֲגַל הַזָּהָב שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי

ישראל במדבר שעשאוהו בצורת שור וחמור יחדו. ובכת אותו טס שהשליך משה רבנו ליאור בכדי להעלות את ארונו של יוסף שכן כתב בו משה רבינו ע"ה את המילים "עלה שור" כי יוסף נקרא שור שנאמר "בכור שורו הדר לו", ועל ידי שמות קודש מסויימים העלה את ארונו מן היאור. ועוד כתב שם באורך וכבוד אלקים הסתר דבר. יצרו אחר כך את העגל והעלוהו. ועל ידי אותם שמות קדש היה העגל מדבר ואומר "אנכי הי אלקיך וכו'", והם טעו לחשב שהעגל מעצמו מדבר, ועבדוהו. וזאת פנימיות הפסוק ישעיה א', ג'. "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן" כי העגל עצמו ידע להכיר בבוראו שמאיתו יתברך בא הדבור על ידי השמות שנתנו בו. אבל ישראל לא ידעו אלא חשבו כי העגל על עצמו הוא אומר. ודי למבין.

## מצוה כ"ח: שלא להשתחוות לעבודה זרה

כמו שכתוב: (שמות כ', ה').

"לא תשתחוה להם".

## לפשוטו של מקרא

ההשתחויה היא אחת מארבע דרכי העבודה והסגידה לעבודה הזרה, ועל פן אסרה התורה והזהירה לבל נשתחוה לה ונעבדה בדרך זו.

ובדבר הזה אמרו חכמינו זכרונם לברכה שאפלו השתחויה שלא בכונה לעבדה, כגון שחפץ לשוח על מנת להסיר קוץ שנתחב לו ברגלו, או לאסוף מעות שנתפזרו לו, ובפניו ישנו פסל של עבודה זרה - אמרו חכמים שלא ישח. אלא יתישב ויטל, או יפנה גבו לעבודה זרה וישוח, כדי שלא יראה כאלו מבקש להשתחוות לה ראה מסכת עבודה זרה (י"ב ע"א) ושלחן ערוך (יורה דעה סימן ק"ט).

בנוסף על כך הורנו רבותינו שמצוה לסור ולהתרחק מדרך שיש בה פסלי אילים ארבע אמות אימרת רב חסדא במסכת עבודה זרה (י"ז ע"א) על פי הכתוב במשלי (ח', ח): "הרחק מעליה דרכך".

## רִמְזוֹ הַכְּתוּב - עֶבֶד ה'

גיטין נ"ז ע"ב. **רבותינו מספרים** כי בזמן חרבן בית המקדש השני, תפס הקיסר הרומי אשה אחת ושמה חנה יחד עם שבעת בניה, וצוה על הבן הבכור להשתחוות לפסל. סרב הנער לעשות כדברו, והורה הקיסר לחיליו לערוף את ראשו בסוף. מיד צוה הקיסר את הבן השני להשתחוות, כשהפעם הבטיחו עשר וממון רב אם יקיים צויו, אך גם הוא סרב והומת. כך השלישי, וכך הרביעי, עד שהגיע לבן השביעי הקטן מכלם. אז כבר התחנן הקיסר בפניו שלא ימרה את פיו ויבזה את מעמדו, אלא רק יזרק הקיסר את טבעתו והילד יתכופף לארץ להרימה ויבזה יראה כמשתחוה לפסל. אך גם ילד טהור זה סרב נחרצות והוצא להורג כשאר אחיו. משראתה זאת אמם נשאה עיניה לשמים ואמרה: **בני! לכו ואמרו להקדוש ברוך הוא שאברהם אבינו עקד מזבח אחד, ואני עקדתי שבע מזבחות! אתה בנסיון ואני במעשה! ועלתה לעלית הגג ונפלה ומתה. יצאה בת מן השמים ואמרה: "אשריכם חנה ושבעת בניה שאתם מזמנים לחיי העולם הבא כי עבדתם את אלקיכם באמונה"**.

**במדרש** מובא שבעת שירד יעקב אבינו ע"ה למצרים אל יוסף בנו, נפגש עם פרעה מלך מצרים, ובפתח בית פרעה היה מצב אליל מצרי מול מפתן דלתו, והפתח היה נמוך במיוחד, כדי שכל מי שיכנס אליו מיד ישתחוה לפסל. אולם לכשהגיע יעקב אבינו לפתח הבית נעשה נס, ומשקוף הבית גבה ויעקב אבינו נכנס זקוף, וזה מה שכתוב **"ויעמדהו לפני פרעה"** - שניכנס זקוף ולא התכופף כך היה גם כן עם משה רבינו ע"ה בשעה שבא לפני פרעה שגבה המשקוף לגובה קומתו של משה (עשר אמות...), וכמו שכתוב **"והתייצב לפני פרעה"**...

**בספרי** הפוסקים הובא כי כל אסור ההשתחויה הוא דוקא לפסל או לצלם ולכיבוש, מה שאין כן להשתחוות לאדם שאין בזה שום חשש של עבודה זרה. והנה בספור המגלה בשושן הבירה, כאשר המן גדל והושם כסאו מעל כל השרים, ועשה עצמו כאלוה, היו כל עבדי המלך אשר בשער המלך פורעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך, אבל מרדכי - לא יכרע ולא ישתחוה אסתר ג', ב'.

**ולפי האמור לעיל**, שאלה גדולה יש לנו לשאל על מרדכי היהודי: וכי לא ידע את דין התורה שאין אסור בהשתחויה לבשר ודם?! ומדוע לא כרע להמן הרשע כמו שעשו כל שאר ישראל, אף הגדולים והחכמים שבהם?! ולא רק זאת: אותה זקיפה בגאון של מרדכי היא זו שגרמה לכאורה לכל ה"בלגאון" הגדול שנעשה לישראל באותם ימים, ואם כן מדוע לא חסד זאת מרדכי מעם ישראל?

**את השאלה** הזו שאל רבנו **הבעל שם טוב** זיע"א, והסביר: שמרדכי אמנם היה מוכן לכרע ולהשתחוות להמן. אלא שמגדל קדשת איבריו - לא נתנו לו איבריו לעשות כן. שכן איבריו של מרדכי היהודי היו כל כך מקדשים וכל כך כפופים ומשעבדים להשם יתברך, עד שלא יכל מרדכי להשתחוות לדבר אחר אפלו אם ירצה. וישמע חכם ויוסף לקח!



## דְרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

חֲז"ל הַקְדוּשִׁים דְּנִים אֲדוּת פְּרָצוּפִים שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה אֲשֶׁר מִים מְקַלְחִים מִפִּיהֶם, הָאֵם בְּמַצֵּב שֶׁל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ יִתֵּר לְכַרְעַ בְּפִנְיָהֶם בְּכַדִּי לְשִׁתוֹת מִהַמַּיִם, אוֹ שְׂמָא גַם אִזּוּ יִשְׁנוּ חַיִּיב שֶׁל "יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֵר" בְּדָבָר?

וְהִנֵּה בְּחֶלֶק יוֹרָה דְּעָה סִימֹן קִנְיֹו. וְכֵן פֶּסֶק הַשְּׁלַחֵן עֵרוּךְ שֶׁם בְּסַעֲיָא ג'. וְרָאָה עוֹד בְּחֶלֶק אֹרַח חַיִּים (סִימֹן קִנְיֹו סַעֲיָא ח') שֶׁכְּתֹב שֶׁאֲסוּר לְכַרְעוֹת בְּתַפִּילָה אִם יֵשׁ מוֹלוֹ עֲבוּדָה זָרָה מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּמִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ. רַבִּינוּ יַעֲקֹב בַּעַל הַטּוֹרִים ז"ל כְּתֹב שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לִיתֵן פִּיּוֹ עַל פְּרָצוּפֵי עֲבוּדָה זָרָה הַמְּקַלְחִים מִים מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּנוֹשֵׁק לְעֲבוּדָה זָרָה, וְאִפְלוּ שְׂאִין לְבוֹ מְכוּוֹן לְכָד. וְהוֹסִיף בְּשֵׁם עֵינֵי שֶׁם שֶׁהוֹכִיחַ כֵּן מִמָּה שֶׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא בְּסִנְהֶדְרִין (ע"ד) "יָמוֹת וְאֵל יִסְפֵּר עִמָּה מֵאֲחֹרֵי הַגְּדֵר" שֶׁגַּם שֶׁם הוּא מְגִזֵּר חֻמֵּי. וְעוֹד עֵינֵי בְּמִקּוֹר חַיִּים עַל הַשְּׁלַחֵן עֵרוּךְ שֶׁם מֵה שֶׁכְּתֹב לְפַלְּל בְּדָבָר בְּאוֹרֵךְ וְאֲכַמ"ל. הַרְשָׁב"א ז"ל שֶׁגַּם בְּמִקּוֹם פְּקוּחַ נֶפֶשׁ יִהְיֶה אֲסוּר מְשׁוּם "יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֵר".

אוּלַם הַרְמ"א ז"ל יוֹרָה דְּעָה (סִימֹן קִנְיֹו סַעֲיָא ג'). בְּהַגְהוֹתָיו עַל הַשְּׁלַחֵן עֵרוּךְ הִבִּיא בְּשֵׁם רָאָה דְּבָרָיו בְּפִירוּשׁוֹ עַל מִסַּכַּת עֲבוּדָה זָרָה פֶּרֶק א'. וְהוֹבֵאוּ בְּבִיאוֹר הַגְּר"א סַק"ד. רַבִּינוּ נָסִים ז"ל שֶׁבְּאִפְסוּן שְׂיֵשׁ סַכַּנַּת נֶפֶשׁוֹת יִהְיֶה הַדָּבָר מִתֵּר, מְשׁוּם שְׂאִין זֶה עֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ אֲלָא רַק מְרָאִית עֵינֵי, וּבְמִקּוֹם פְּקוּחַ נֶפֶשׁ לֹא גִזְרוּ חֻמֵּי.

וּלְמַעֲשֵׂה רָאָה בְּחֶלֶק א' סִימֹן ע"ג. וְכֵן כְּתֹב בְּסִפְרֵי אֹצֵר פֶּסֶקֵי עֲבוּדָה זָרָה (סִימֹן ט"ו). בְּשׁו"ת מְהַר"י שֶׁהֶעֱלָה לְהַקְלֵל בְּמַצֵּב שֶׁל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ וּלְהַתִּיר לְשִׁתוֹת מֵאוֹתָם פְּרָצוּפִים. וְכֵן עָקָר.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר חֲמֵרַת הַסְּגִידָה וְהַשְּׁתַחֲוּיָה לְעֲבוּדָה זָרָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד כְּתֹב הַקְדָּמָה ט"ו. עֵינֵי שֶׁם. בְּשַׁעַר הַגְּלִילוֹתִים מְרַבֵּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁתִּרְחַ אֲבִי אֲבָרְהָם אֲבִינוּ ע"ה שֶׁבַּ בְּתִשְׁבֻּבָה עַל יְדֵי בְּנוֹ, אֲלָא שֶׁהִיָּה מְכַרְח לְתַקֵּן אֶת חֲטָא הָעֲבוּדָה זָרָה שֶׁהִפִּיץ בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן הוֹרִידוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגוּל אִיּוֹב שֶׁיַּעֲבֵר אֶת אוֹתָם יִסוּרִין קָשִׁים וְנוֹרָאִים רָאָה מֵה שֶׁכְּתֹב מִרְן הַחִיד"א ז"ל בְּסִפְרוֹ "פְּנֵי דוּד" (פְּרִשְׁתָּ וִירָא אוֹת ל"ח) שֶׁאֲבָרְהָם אֲבִינוּ ע"ה הִיָּה סוֹבֵל יִסוּרִים קָשִׁים מִתִּרְח אֲבִיו, וְעַל כֵּן נִתְגַּלְּגַל בְּאִיּוֹב לְעַבּוֹר עַל כַּד מִסַּכַּת יִסוּרִים קָשִׁים וְנוֹרָאִים. וְהִבִּיא כֵּן גַּם בְּסִפְרוֹ "דְּבַשׁ לִפְנֵי" (מַעֲרַכַת א' אוֹת י"א). , וְרַק אַחֵר כֵּל זֹאת יוֹכֵל לִישֵׁב בְּמַחְצֵת בְּנוֹ אֲבָרְהָם בְּגֵן עֵדֶן. וְעַל אִמּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם מוֹבָא רָאָה סִפְרֵי "גִּלְגוּלֵי נִשְׁמוֹת" לְהַרְמ"ע מִפְּאֵנוּ זִיע"א (מַעֲרַכַת א'). וְאִמְנֵם הַמַּעֲיִין בְּשַׁעַר הַפְּסוּקִים מְרַבֵּנוּ הָאֲרִיז"ל יִמְצֵא שֶׁכְּתֹב כִּי אֲמִתְּלֵאִי בַת כְּרַנְבוֹ נִתְגַּלְּגַלָּה בְּדִינָה בַת לֵאָה שֶׁנִּישְׂאָה לְאִיּוֹב שֶׁהִיָּה גִלְגוּל תִּרְח כְּנִ"ל. אֲךָ אֵין הַדְּבָרִים סוֹתֵרִים, כִּי פַעֲמִים שֶׁנִּשְׂמָה מִתְגַּלְּגַלַּת כְּמָה פַעֲמִים אוֹ מִתְחַלְּקַת לְכַמָּה חֲלָקִים בְּכַדִּי לְתַקֵּן כֹּל פַּעַם אוֹ חֶלֶק בְּאוֹפֵן הַנְּצָרֵךְ לוֹ. וְעֵינֵי עוֹד בְּסִפְרֵי "גִּלְגוּלֵי הַנִּשְׁמוֹת" לְהַרְמ"ג אֲלִיהוּ יַחֲזִקֵאל שְׁלִיט"א (מַעֲרַכַת א') מֵה שֶׁכְּתֹב בִּזְהָ וְאֲכַמ"ל. בְּסִפְרֵי הַקְדוּשִׁים שֶׁנִּתְגַּלְּגַלָּה בְּחִנָּה שֶׁעֲקָדָה אֶת בְּנֵיהָ

על אסור השתחויה, ולכן אמרה לבנה "לך ואמר לאברהם וכיו".

## מצוה כ"ט: שלא לעבד עבודה זרה במה שדרכה להעבד

כמו שכתוב: (שמות ז', ה').

"לא תעבדים".

### לפשוטו של מקרא

בהמשך למצוה הקודמת שלא להשתחוות לעבודה זרה, הזהירה התורה הקדושה על כל סוג של פלחן לעבודה זרה שדרכה עובדיה לסגד לה שלא יעשו האדם לאותו הדבר. כגון המרקוליס שהיא סוג של עבודה זרה שהיו עובדים אותה על ידי שזרקים עליה אבן, ופעור שהיו פוערים את עצמם בפניה ועושים את צרכיהם אצלה, וכן עוד סוגי ואפני עבודות זרות למיניהן, בכלן אסרה התורה לנהג עמן כדרכן על אף שהן דרך בושח ומנהג בזיון, הואיל וזוהי דרך עבודתן מסכת עבודה זרה (סי ע"ב) ורמב"ם (הלכות עכו"ם פרק ג' הלכה ה').

מסכת עבודה זרה (סי"ד ע"א). **הגמרא** מספרת על אדם אחד שהלך בדרכו וראה פסל של פעור ורצה לבזותו, מיד פער עצמו בפניו ועשה עליו את צרכיו. עמדו הכמרים של אותה עבודה זרה ואמרו שמעולם לא היה מי שעבד אותה כל כך טוב כמוהו. נמצא שאף על פי שלא נתפון אותו אדם לכבדה ולעבדה, אלא אדרבה פונתו היתה לבזותה ולהשפילה, עם כל זאת הואיל וזוהי דרך עבודתה לכן נחשב לו הדבר לעבודה זרה. וכל זה מלבד ארבעת האפנים הידועים האסורים בכל סוגי האלילים, והם: קטור, נסוד, זביחה והשתחויה.

### רמז הפתוב - פריקת על

בעלי תורת הנפש עמדו על פנימיות ענין זה שעמדו בני אדם ובדו מלבם סוגי עבודות זרות שפאלו, שאפו סגידתו הוא במעשים שפלים ונבזים שפאלו,

הכיצד הגיעו הללו לכזו שפלות ופחיתות? וכי לא העלו על דעתם שיראה הדבר כמשנה וכתמוה בעיני בני האדם אשר שכל בקדקדם?!

ובארו, שעקר התאנה והיצר הרע שבאדם הוא "לפרץ גדרות" ו"לשבר את המסכמות". שכן האדם מטבעו הרע אינו אוהב להיות כפוף ומנחה על פי הוראות ומגבלות פאלו ואחרות ואת זאת יוכל כל אחד להרגיש בחוש איך כש אחד אחר ייכרך סביבו – מיד יחוש הלה מוטרד וינסה להשתחרר הימנו. ומצוי הדבר בהיות האדם יושב על כסא עם ידיעות, ולפתע בא אחד ומתיישב לידו – מיד מרגיש הוא צורך להניח זרועותיו על הידיות... , ולכן ספיקו גדול ככל שהדבר יותר אסור וחורג מהמסכמות. ולפי יסוד זה מובן היטב היאך הגיעו אותם ריקים וחסרי דעת ותבונה למעשים שפאלו, מאחר שיודעים הם שאין במעשיהם ממש, רק מחפשים הם לפרק מעליהם את מגבלות החברה. ולכן פנו חכמינו ז"ל את הסוטה מדרך ה' בשם "פירק על", שעקר תאנתו ויצרו אינו באמת "להנות" ממעשיו, אלא עקר פונתו היא לא להיות כפוף ומגבל.

וזוהי משמעות דברי החכם באדם באמרו משלי ט', י"ז. "מים גנובים ימתקו", שהמתיקות אינה ב"מים" ששותה, אלא בשבירת המסכמות של "גנובים". ומטעם זה גם כן ראה בבא קמא ל"ח ע"א. ובמפרשים שם. אמרו חכמינו ז"ל שגדול שוכר המצוה ועושה יותר משוכר מי שאינו מצוה ועושה, הואיל וזה שנצטוה הגבל, וממילא גדול יצר הפרקו וההתמרדות שבו.

ומבאור עמק זה בתורת נפשנו, נלמד ונשפיל כי עקר עבודתנו עלי אדמות היא לקבל על עצמנו על מלכות שמים, ולהכניס את עצמנו בגדר "עבדי ה'" המבטלים את עצמנו בפני אדוננו ומחוללנו, ועל ידי כך נוכל בעזרת ה' לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו.

## דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל כי אסור זביחה הוא מהאפנים האסורים בכל סוגי העבודות הזרות, וזה בהיות שזו מהעבודות הנהוגות כלפי המקום ברוך הוא בבית המקדש. ונחלקו חכמינו ז"ל בגמרא בענין השוחט חגב לעבודה זרה שאין דרך עבודתה בכך מה יהא דינו?

לדעת ראה מסכת עבודה זרה (נ"א ע"א). רבי יהודה הרי זה חגב, הואיל והשחיטה היא מהמלאכות הנעשות בבית המקדש.

אולם לדעת חכמים יהא פטור, הואיל ולא דומה שחיטת החגב לשחיטת בהמה ועוף המצויה בבית המקדש.

ולהלכה פסק בהלכות עבודה זרה פרק ג' הלכה ד'. וכן דעת התוספות במסכת עבודה זרה (נ"א ע"א בד"ה "חייבו"). הרמב"ם ז"ל בהלכותיו לפטרו כדעת חכמים, וכן פסק ביורה דעה סימן קל"ט סק"ו. עיין שם מה שכתב באורך בשיטת הראשונים. ה"שפתי כהן".

אולם בחלק יורה דעה סימן קל"ט סעיף ד'. השלחן ערוך פסק לחיבו פדעת רבי יהודה. וכן עקר.

## בסוד עבדיך

בבאור חמרת העבודה זרה על פי הסוד ראה למרון החיד"א זצ"ל בספרו מערכת עי. "מדבר קדמות" שכתב בשם זקנו בעל ה"חסד לאברהם" זצ"ל שהנכנס אל בית עבודת גלולים או אל מקום תפלתם הרי זה כנכנס בכנפי הסטרא אחרת לא עלינו, שגם אם לא מתכוון ואינו רוצה עם כל זאת נטמאת נשמתו ומתעטפת בכל מיני מרעין בישין וכחות טמאה המטמאים את נפשו לאט לאט מבלי שירגיש, עד שנעשה שבוי בידיהם ובעל כרחו עתיד הוא לילך אחריהם, ה' יצילנו. ולכן שומר נפשו ידע וישמר להתרחק מהם ומדומיהם והלכה פסוקה היא שאסור מהדין להכנס אל בית עבודה זרה, ובכלל הדברים להכנס לכנסיה שזה גם כן בגדר אביזריהו דעבודה זרה. ראה שו"ת יביע אומר חלק ב' סימן י"א.

## מצוה ל': שלא להשבע לשוא

כמו שכתוב: (שמות כ', ז').

"לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא".

## לפשוטו של מקרא

אסור חמור אסרה עלינו תורתנו הקדושה, והוא שלא להוציא מפינו שבועת שוא. בספר החנוך מנה ארבעה אפנים המזכרים בגמרא בהם עובר האדם על אסור חמור זה:

א - אם נשבע על דבר שברור וידוע לכל שאינו כן, כגון הנשבע על שחר שהוא לבן.

ב - אם נשבע על דבר שפרור וידוע שהוא כן, כגון הנשבע שהשמים הם שמים.

ג - אם נשבע לבטל איזו מצוה ממצוות ה'.

ד - אם נשבע לעשות דבר שאין ביכולתו לעשותו, כגון שנשבע שלא יאכל שבועה ימים רצופים, או שלא ישן שלשה ימים רצופים.

כל ארבע השבועות הללו הן שבועות שאין בהן ממש, הואיל ואמר בהן דבר שהוא פרור שהוא כן, או אינו כן, ולא הועיל מאומה בדבריו ובשבועתו.

רבו פרטי הדינים באזהרה זו מה נקרא שבועת שוא, ומה דינו של הנשבע שבועה שכזו, הלא המה בכתובים ובספרי הפוסקים מסדירים וערוכים ראה שלחן ערוך יורה דעה סימן רל"ו והלאה, ועוד עיין בספר "אהבת עולם" בעניני נדרים ושבועות מה שכתב בענינים אלו ובדיניהם.

## רמז הכתוב - עצמת הדבור

עוון השבועה נחשב ללאו שאין בו מעשה, הואיל והדבור אינו בגדר "מעשה". ועל לאו שכזה ידוע בכללי הפסיקה שלא מתחייב העובר עליו מלקיות. אולם כאן התורה הקדושה שנתה מדרך פסיקתה וחיבה את אותו אדם שנשבע לשוא שלושים ותשע מלקיות, על אף שלא היה בכך שום מעשה בפעל. וזה מפאת חמרת העוון הזה שבהבל פיו כפי שיובא בהמשך מרבינו האריז"ל. מזיק ועושה יותר מבמעשים ממש.

למדך, שגם על דבור של שוא עתיד האדם ליתן את הדין, כיון שאמר דבר שאין בו תועלת. וכך נצטוינו בתורתנו: דברים ו', ז'. "ודברת בם", חולין י"ט, ב'. ועיין שם שיש אומרים שעובר גם בלאו ממה שכתוב (קהלת א', ח'): "כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר". ועוד עיין סוכה (כ"ח ע"א). והסבירו חכמינו ז"ל: **בם בלבד, ולא בדברים בטלים!** שהשח שיחה בטלה הרי זה עובר בעשה. ולכן פסחים ג' ע"ב. וראה עוד מה שכתבנו בסיעתא דשמיא בהקדמת ספרנו הדל "דובב שפתי ישנים" במעלת קיצור הלשון. צוון רבותינו: **"לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך הקצרה"**. אימרת רבי משה אבן עזרא זצ"ל. שהאריכות היא לשון הפסילות, ומי יודע מה מלה אחת מיתרת עלולה לגרם לאדם בעולם הזה, וכל שכן בעולם הבא...

כלל גדול וחשוב אבות פרק א' משנה י"ז. עיין שם מה שכתבו המפרשים באורך בדבר, ואכמ"ל. למדונו חכמינו: **אמר רבי שמעון: כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה!** אל תחפש לומר כל דבר ולספר כל פרט! כי משלי י', י"ט. **"ברב דברים לא יחדל פשע וחשך שפתי משכיל"**, ואמר אחד החכמים: **הדבור, כל זמן שלא דברת - הרי הוא אסירך, אולם משדברת - אתה הוא אסירי!** ובספר חובות הלבבות (שער חשבון הנפש פרק ג') הביא רבינו בחיי ז"ל בשם אחד החכמים שאמר: **"את דבריך המיותרים כנס, ואת מעותיך המיותרים פזר"**. ועל זו הדרך פרשו את הפסוק פרק י"ב פסוק ה'. **בתהלים: "אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו"** - הינו אדם שרגיל כל דבר לרוץ ולספר בבחינת "אשר

אָמרוּ וְאֵינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׁמֵר וְלִרְסוֹן אֶת פִּי, אֲזִי "לְלִשְׁנֵנוּ נִגְבִּיר" - הַלְשׁוֹן שֶׁלוֹ  
גּוֹבֶרֶת עָלָיו וְשׁוֹלֶטֶת בוֹ. אָבֵל אִם "שִׁפְתֵינוּ אֶתְנוּ" שֶׁשׁוֹמֵר הוּא אֶת פִּי וְלִשׁוֹנוֹ  
וְאֵינוּ מְמַהֵר לְהוֹצִיא הַדְּבָר מִפִּי וְלֹא מִפְּרִסָּם וּמִגְלָה כָּל דְּבָר, אֲזִי "מִי אָדוֹן  
לְנוּ" - מִי יוֹכֵל לְשַׁלֵּט עָלָיו!

וּמִי לְנוּ גְדוֹל מִהַגְּאוֹן הַחֲסִיד מוֹיִלָּנָא זְצוּק"ל שֶׁכָּתַב בְּאַגְרַת לְבָנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ:  
"וְלָכֵן אֲנִי מְזַהֵרְךָ שֶׁתִּרְגֵּל בְּכָל הַיּוֹתֵר לִישֵׁב יַחֲדָי, כִּי חֲטָא הַלְשׁוֹן הוּא מַעַל  
הַכָּל".

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

דְּנוּ הָרֵאשׁוֹנִים מַה דִּינוֹ שֶׁל הַנְּשָׁבַע שְׁבוּעָה עַל חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁפְּלוֹנִי יַעֲשֶׂה  
דְּבַר פְּלוֹנִי, מַה דִּין הַנְּשָׁבַע? הֲאִם עֹבֵר עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי אוֹ שׁוֹא אוֹ שֶׁקֶר אוֹ לֹא?

לְדַעַת בִּשְׁבוּעוֹת (כִּי"ה ע"א). וְכֵן כָּתַב הַר"י מִיגַשׁ שֶׁ. רַש"י ז"ל אֵינוֹ עוֹבֵר בְּכָךְ עַל שְׁבוּעַת  
בְּטוּי, בְּהִיּוֹת שֶׁחֲבֵרוֹ אֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ וּמִמִּילָא אֵינוֹ יָכוֹל לְכַפּוֹתוֹ וְלְהַשְׁבֵּעַ עַל  
מַעֲשָׂיו. אֲלָא עוֹבֵר הוּא עַל שְׁבוּעַת שׁוֹא, וְלָכֵן יֵשׁ לְהַלְקוֹתוֹ מִשּׁוּם לָאוּ שֶׁל "לֹא  
תִּשָּׂא... לְשׁוֹא".

אוּלַּם לְדַעַת בַּהֲלָכוֹת שְׁבוּעוֹת (פֶּרֶק ה' הַלְכָה א-ג). וְכֵן דַּעַת הַמַּאֲרִי בִּשְׁבוּעוֹת (כִּי"ה ע"א) וְכֵן הֵבִיא הַרִיב"ש  
בְּשֵׁם הַרַמְבַּ"ן. וְרֵאָה בְּרַמְבַּ"ם שֶׁ שְׂצִי"ן שֶׁאִם קִיָּם הַשְּׂנִי אֶת שְׁבוּעַתוֹ שֶׁל זֶה הָרִי זֶה מְשׁוּבָח, שֶׁהַצִּילוֹ  
מֵאִיסוּר וְלֹא הִרְגִילוֹ בִּשְׁבוּעַת שׁוֹא. וְהוּבָאוּ דְבָרָיו בְּשִׁלְחוֹן עֶרְוֶד (יורה דעה סימן רל"ו סעיף ב'). הַרַמְבַּ"ם  
ז"ל אָף אֵין לְהַלְקוֹת אֶת אוֹתוֹ אֶחָד מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שׁוֹא, בְּהִיּוֹת שֶׁאֵין הַדְּבָר  
בְּרוּר שֶׁשְׁבוּעַתוֹ לֹא תִקְיָם, וְיִתְכּוֹן שֶׁחֲבֵרוֹ כֹּן יִקְיָם אֶת דְּבָרָיו. וְלָכֵן לֹא יַעֲנִישׁוּהוּ  
אֲלָא בְּמַכַּת מְרֻדוֹת אַחַת מִדְּרַבָּנָן.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאוֹר אֲסוּר שְׁבוּעוֹת וּנְדָרִים עַל פִּי הַסּוּד רֵאָה מַה שֶׁכָּתַב בְּסוּד הַשְּׁבוּעוֹת וְהַנְּדָרִים.  
וְרֵאָה בְּזוֹהַר הַקְּדוּשׁ (שְׁמוֹת דף קט"ו ע"ב) שֶׁכָּתַב כֵּךְ. בְּשַׁעַר הַהַקְּדָמוֹת מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל  
שֶׁהַשְּׁבוּעָה הִיא כְּדִגְמַת הַנְּשָׁבַע בְּמַלְךְ עֲצָמוֹ, וְהַנְּדָר הוּא כְּדִגְמַת הַנְּשָׁבַע בְּחַיֵּי  
הַמַּלְךְ וְהֵבִיא שֶׁ שַׁעַל אֵף שֶׁמִּקּוֹם הַפֶּגֶם בַּעוֹן הַנְּדָר הוּא לְמַעַל מִמִּקּוֹם הַפֶּגֶם בַּעוֹן הַשְּׁבוּעָה, עִם  
כָּל זֹאת הַמִּיפֵּר שְׁבוּעָה פֶּגְמוֹ וְעִנְשׁוֹ גְדוֹל מִהַמִּיפֵּר נֶדֶר. שֶׁבְּמִקּוֹם הַשְּׁבוּעָה יִשְׁנֶה שְׁלִיטָה לְחִיצוֹנִים,  
וְהַעוֹבֵר עַל שְׁבוּעַתוֹ נוֹתֵן לָהֶם כַּח נִמְרָץ לְהִיאַחֵז בָּהּ וּלְיִנֵּק מִמֶּנָּה. רֵאָה שַׁעַר רוּחַ הַקְּדוּשׁ תִּקּוּן ו'.  
שֶׁ הַסְּבִיר אֶת הַדְּבָרִים יוֹתֵר בְּאוֹרֶךְ וּבַעוֹמֵק וְכַבּוּד אֲלֵקִים הַסְּתֵר דְּבַר. וּבְמִקּוֹם אַחֵר הֵבִיא  
שֶׁהַנְּשָׁבַע שְׁבוּעַת אֶמֶת מוֹצִיא מִפִּי שְׁבַעָה הַבָּלִים שֶׁל קְדוּשָׁה הַמְתַּעֲטָפִים  
כְּבִיכּוֹל בְּשִׁכְיָנָה, וְאֵלוֹ הַנְּשָׁבַע לְשֶׁקֶר גּוֹרֵם לְהַפְּךָ שֶׁשְׁבַעָה הַבָּלִים שֶׁל טְמֵאָה  
כְּבִיכּוֹל מְתַלְבָּשִׁים וּמְתַעֲטָפִים בָּהּ חֲלִילָה, וְיוֹנְקִים מִכְּתָה וּמִקְדָּשְׁתָּה.

## מצוה ל'א: קדוש השבת בדברים

כמו שכתוב: (שמות כ', ח').

"זכור את יום השבת לקדשו".

### לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה היא על כל איש כן אמרו בברכות (כ"ע"ב) אמר רב אדא בר אבהו נשים חייבות בקידוש דבר תורה. ועיין בחזון עובדיה (שבת חלק ב' עמוד כ"א) מה שכתב באורך לפלפל אם אשה יכולה להוציא את האיש ידי חובת קידוש. ואשה מישראל להזכיר את השבת ולקדשה כן נאמר בתורת כהנים (פרשת בחקותי) ש"שמור" הוא בלב, ואילו "זכור" הוא בפה, שיהא שונה בפיו. וכן כתב הרמב"ן בספר המצוות (סוף עשין מצוה ז') שהמצוה היא לזכור בפה ולהשיב אל הלב. וכן פסק בשו"ת "יוסף אומץ" (סימן כ"ג). וכל זה שלא כדעת הפרי חדש (בסימן רע"א באשל אברהם סי"ב) וכן החיים (שם סי"ק י') שכתבו שיוצאים ידי חובת קידוש בהרהור הלב. בפניהם בכניסתה וביציאתה, בכדי שעל ידי כן יתעורר לבנו ושכלנו להזכיר בגדל מעלתה וברום ערכה, ובכך תתחזק האמונה בלבנו במעשה הבריאה וביצירת העולם בששית ימי בראשית, מה שמהיה כפאון יסוד וכעמוד תנוך לכל תורת ישראל.

כדי להראות את גדל החביבות והחשיבות של מצוה קרה זו, כן הובא בפסחים (ק"ו ע"א) ובשבת (ק"י ע"ב), וסמכו הדבר על הכתוב (הושע י"ד, ח'): "זכרו כיין לבנו". ועיין בתוספות בפסחים שם (בד"ה "זוכרהו") שהוכיחו במישרין שחייב הכוס הוא מדרבנן בלבד ולא מדאורייתא, וכן דעת רוב גדולי הראשונים והאחרונים וכן עיקר. וראה בהגהות הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (ריש סימן רע"א) שכתב שאף באמירת "שבתא טבא" (שבת שלום) יוצא אדם ידי חובת קידוש מדאורייתא. וכל זה שלא כדעת רש"י ז"ל בניזיר (ג' ע"ב). והביא דבריו גם בספרו "הפרדס" בסימן ק"י"ב) ועוד כמה ראשונים הסוברים שאף הכוס מדאורייתא. תקנו לנו רבותינו ז"ל לבל נזכיר ונקדש את השבת בדבור גרידא ללא פלום, אלא נקימה על כוס יין מלא פברפת ה' עלינו. וכן את הוצאת השבת בהבדלה תקנו חכמינו לעשות על כוס יין, שתהא יציאתו מעין ביאתו. ושעור נתנו חכמינו לכוס חשובה זו הלא היא רביעית יין. וראה באורח חיים סימן ער"ב. בשלחן ערוך שפתב לבאר בארץ מהו היין הפשר והראוי לקדוש ולברכה, ראה מה שכתב בפרשת ויקהל באורך. ובזהר הקדוש הפליג במעלה ובסגליות של אותו מעמד נשגב ומרגש של קדוש השבת.

### רמז הפתוב - ודבר דבר

**ידוע** הדבר שהאדם ביכולתו להחיל ולהסיר קדושה על ידי מוצא פיו, כגון שכן אמרו רבותינו (מדרים כ"ט ע"ב) שבנדרי הקדש "אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט". **המקדוש חפץ לבית המקדש או** שכן נפסק בשלחן ערוך (אבן העזר סימן כ"ז) שאמירת "הרי את מקודשת ליי" מעכבת את חלות הקדושים. והרה"ק מקאצק זיע"א למד מכך עד כמה גדול הוא כח הדבור, שעל ידי ארבע מילים אדם הופך את האסורה לו למותרת לו, ואוסר אותה על כל העולם כולו באיסור אשת איש החמור. **המקדש אשה, שפכת דבורו משנה הוא אף את המציאות בעולם, והופך את החלין לקדש ואת המתר לאסור. ולכן, צינתה אותנו ותורתנו הקדושה שפיום השבת נחיל על עצמנו את קדושת יום השבת בפנינו, וכפי שמוכר ראה בגמרא מסכת ראש השנה (ט" ע"א) שלמדו זאת מהפסוקים. וראה עוד בשו"ת "בנין אב" להראשון לציון הג"ר אליהו בקשי דורון שליט"א (בחלק א' סימן י"ז) מה שכתב לחקור בענין זה. וכתב הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בספרו "צדקת הצדיק" שבדברות הראשונות שניתנו נאמר "זכור", הואיל ולפני החטא היה די בזכירת השבת בכדי להחיל על ישראל את קדושתה. ואילו בדברות השניות נאמר "שמור" כיוון שכבר חטאו וירדו ממדרגתם ונצרכו כעת גם כן לשמירת השבת בפועל בכדי להחיל עליהם את קדושתה. **בהלכה שיש באפשרותו של האדם להקדים ולקבל את קדושת השבת עוד בטרם הגיע זמנה, על ידי דבורו שמקבלה בפיו, ומיד מאז כבר חלה עליו קדושת השבת וחלים עליו כל דיניה ואסוריה ועל כן כתב הפרי מגדים שהמוסיף מחול על הקודש מוסיפים לו חיים, ובזכות שהוא מרחיב את קדושת השבת על חשבון ימות החול הקב"ה יצמצם לו את גבול צרותיו, ויזכה לנחלה בלא מיצרים.****

**ומטעם זה גם כן נצטוינו על ידי נביאנו ישעיה נ"ח, י"ג. וראה שבת קי"ג ע"ב. "ודבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל, אלא דבור שונה ויחודי יהיה לך בשבת קדש. ראה ספר "תורת אבות" לכוביץ' ערך "שבת". ופירש הרה"ק רבי מרדכי מלכוביץ' זצ"ל שלא רק דבורך האישי בענייניך ובעסקיך יהיה מרסן ושונה ביום השבת, אלא גם תפלתך ולמוד התורה שלך יהיו יותר מרוממים ומזככים בשבת קדש. ועל כך הבטיחונו רבותינו שגדול שכרנו על למוד התורה בשבת פי אלה (!!!) משכר הלמוד בימות החל כן כתב רבינו יוסף חיים זיע"א בספרו "בן איש חי" (שנה ב', פרשת שמות). וראה בספר "שיבת ציון" להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א (חלק ב' עמוד רל"ג) שכתב בשם המקובלים שדברי הגרי"ח זצ"ל הם לאו דווקא, ובאופנים מסויימים יכולה שעת לימוד בשבת להשתוות עד למאה ושבעים מליון שעות לימוד בחול (!!!).**

## דרוש וחדוש

**במצות קדוש השבת בדברים, פסחים ק"א ע"א. וסמכו זאת על מה שכתוב "וקראת לשבת עונג" - שבמקום העונג (סעודה) שם תהא הקריאה (קידוש). תקנו חכמים שלא יוצא אדם ידי חובת הקדוש אלא אם כן גם סועד את סעודתו ראה בשלחן ערוך (אורח חיים סימן רע"ג סעיף ג'), וברמ"א שם. ועוד ראה מה שכתב בחזון עובדיה (שבת חלק ב' עמוד קכ"ח) לענין דיעבד. מיד לאחר מכן באותו המקום. ואם עבר וקדש מבלי לסעד שם - אף ידי חובת קדוש לא יצא. ונחלקו בזה האחרונים מה נחשב "סעודה" לענין זה?**

**בשו"ת חלק אורח חיים סימן ח'. עיין שם מה שכתב באורך להוכיח כן בדעת הראשונים. "בנין עולם" כתב להוכיח שדוקא סעודת פת ממש היא הנחשבת לקדוש במקום סעודה, ולא שום דבר אחר.**



אולם בסימן רע"ג ס"ק י"א. **המגן אברהם** בסימן רע"ג ס"ק ו'. וכן דעת רוב האחרונים וכן עיקר. ואם מיץ ענבים נחשב גם כן לסעודה בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל הובא שלא, אך מרן הגר"ע יוסף שליט"א בספרו חזון עובדיה (שבת חלק ב' עמוד קמ"א) כתב שכן. **והברכי יוסף כתבו שאף פת הבאה בכיסנין ויין נקללים בדברים המזינים והסועדים, ולכן גם בהם יוצאים ידי חובת קדוש במקום סעודה. אף פרות וירקות ושאור משקין לא.**

ואלו הובאו דבריו במגן אברהם הנ"ל. וראיתו מדין אכילת עראי מתבואה לא מעושרת שבחול היא מותרת, ואילו בשבת היא אסורה מטעם שכל אכילת שבת נחשבת לקבע. **השליטי גבורים כתבו ששבת קדש קובעת כל סעודותיה, ולכן אף האוכל מיני פרות נחשב לו שקדש במקום סעודה.**

## בסוד עבדיך

**בבאור מצות קדוש השבת בדברים על דרך הסוד כתב בספר בקונטרס ד' אות כ"ו. "מדרש פנחס" מהרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א על הפסוק שיר השירים (ח, ו). "ושפיה רשפי אש שלהבתיה" ש"שלהבת" אותיות "שבת לה" כן הובא גם כן מרבינו האריז"ל בשער הכוונות ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו. , כשה"לה" הם ל"ה תיבות שבפרשת "ויכלו", וכן ל"ה תיבות שבקדוש, מה שבניחד עולה בגימטריא שבעים כמנן יין וראה עירובין (ס"ה ע"א) מה שהובא מענין יין גימטריא שבעים. . ומטעם זה ראה שלחן ערוך (אורח חיים סימן רע"ג סעיף ז) שכתב שיש לקדש לאור הנרות. ובהגהת הרמ"א (סימן רע"א סעיף י) כתב ליתן עיניו בנרות וביין בשעת הקידוש. וכן כתבו המקובלים (וראה כף החיים סימן רס"ב ס"ק ז' שכתב טעם אחר להסתכלות). טוב להסתכל היינו שהענין (70) תסתכל ביין (70). בעיניו בנרות של שבת ובגין הקדוש.**

## מצוה ל"ב: שלא לעשות מלאכה בשבת

כמו שכתוב: (שמות כ', י').

"ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה".

## לפשוטו של מקרא

**אַזְהַרְתָּ הַתּוֹרָה הַיָּשָׁרָה לְבַל יַעֲשׂוּ שׁוּם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל מְלֹאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. וְהִגַּמְרָא בַּמִּשְׁנָה דְּרַב יְהוּדָה ע"א. בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה אוֹמְרָת שֶׁהַלְכוֹת שַׁבַּת הָרִי הֵן כְּהַרְרִים הַתְּלוּיִים בְּשַׁעְרָה, שֶׁהֵן מְקַרְא מוּעָט וְהַלְכוֹת מְרֻבּוֹת. שֶׁכֵּן תִּרְאֶה כִּי מִהַפְּסוּק הַבּוּדָד "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה" לְמַדִּים אָנוּ שְׁלוֹשִׁים וְתִשְׁעַ אַבּוֹת מְלֹאכָה: הֵן, תוֹלְדוֹתֶיהֶן, עֲנִיּוֹתֶיהֶן וְכָל הַיּוֹצֵא מֵהֶן. וְעַלֵּיהֶן הוֹסִיפוּ חֲכָמִים גְּזָרוֹת, הִרְחִקוֹת, שְׁבוּתִים וְתַקְנוֹת נוֹסְפוֹת הַנְּלוּוֹת אֲלֵיהֶן.**

**רַבִּים הֵם דִּינֵי הַשַּׁבָּת וְהַלְכוֹתֶיהָ: לְכַד יוֹחֲדוּ שְׁתֵּי מַסַּכְתוֹת שְׁלִימוֹת: שַׁבַּת וְעִירוּבִין, וְחֹלֵק נִכְבַּד מִהַשְּׁלַחַן עֶרֶוֹךְ בְּאוֹרַח חַיִּים (סִימָנִים רַמְ"ב – תַּט"ו). וּמֵאַזּוּ וְעַד הַיּוֹם כִּידוּעַ יֵצְאוּ אִין סַפּוֹר סַפְרִים בַּהַלְכוֹת הַשַּׁבַּת וּבְדִינֶיהָ. הַמִּתְנַר וְהָאֶסוּר, הַחֲבִיב וְהַפְּטוּר, הַחֵל מִבְּמַחְשָׁבָה וּבְדַבָּרוֹ, וְכֹלָה בְּגִרְמָא וּבְמַעֲשָׂה. וּמִרְבּוּי הַהַלְכוֹת וְהַדִּינִים מְצוּיָה הִיא הַמְּכַשְׁלָה בְּהֵם. וְלָכֵן רָאָה לְרַבֵּינוּ יִשְׂרָאֵל הַכֹּהֵן מְרַאדִּין זְצוּק"ל בְּהַקְדָּמָה לְסַפְרוֹ הַיְיָ מִשְׁנֵה בְּרוּרָה" חֵלֵק ג' מִה שְׁכַתָּב בְּזֶה, וּמָה שֶׁהֵבִיא שֵׁם מִהַגְּהָ"ק רַבִּי יְהוֹנָתָן אֵיבִישׁוּץ בְּסַפְרוֹ הַנִּפְלֵא "עֵירוֹת דְּבִשׁ" (דְּרוֹש ג'). עֵינֵי שֵׁם. הַזְּהָרְנוּ עַל יְדֵי רַבּוֹתֵינוּ לְחֹזֵר וּלְשֹׁנֵי אֶת הַדְּבָרִים שׁוּב וְשׁוּב לְבַל יִשְׁלַט בְּנוֹ שׁוֹר שֶׁל שְׁכָחָה.**

## **רִמְזֵי הַפְּתוּב - מְקוֹר הַבְּרָכָה**

**הַגְּאוּן הַצְּדִיק רַבִּי אֱלִיהוּ דְּסַלְרֵי ז"ל רָאָה בְּסַפְרוֹ "מִכְתָּב מֵאֵלֵיהֶו" חֵלֵק ב' עֵמוּד 15. הֵבִיא בְּאוֹרֵי נִפְלָא וְעַמֻּק לְאֶסוּר עֲשִׂית מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת עַל מָה וְלָמָּה נִצְטוּנֵינוּ עֲלֶיהָ? וּמָה "יִפְרִיעַ" כְּבִיכּוֹל לְבוֹרָא יִתְבָּרַךְ אִם נִבְעִיר אִשׁ אוֹ נִזְרַע אוֹ נִחְרַשׁ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת?**

**וּבְאֵר שֶׁכָּל עֲנָן וּמַהוּת הַשַּׁבָּת הִיא בְּכַדִּי שֶׁיִּסְלַק הָאָדָם מֵעֲצָמוֹ אֶת הָעֲרָכִים הַשְּׁלִילִיִּים וְהַמְּגַבְלִים שֶׁל הַגִּשְׁמִיּוֹת, וְיִתְדַבֵּק בְּבוֹרָאוֹ הַמְּשַׁלֵּל מִן הַגִּשְׁמִיּוֹת לְגַמְרֵי בְּדַבִּיקָה וּבַחֲשִׁיקָה לְבַל יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח, וְלְבַל תִּנְתַּק וְתִמּוּשׁ הַיִּתְדֵי הַתְּקוּעָה הַמְּחַבְּרֵת אוֹתָנוּ לְמְקוֹר חַיּוּתָנוּ הוּא הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא וְכַתְּבוּ בְּעַלֵּי חֲסִידוֹת שְׁלֹחַ נִקְרָאת "שַׁבַּת" מִלְשׁוֹן שִׁיבָה וְחֹזֶרָה, שְׁבוּתֵינוּ זֶה חוֹזֶרֶת הַנִּשְׁמָה לִידְבַק בְּשׁוֹרְשָׁה וּבְמִקּוּרָה, הוּא הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ.**

**וּלְצַרְךָ הַדְּבָקוֹת זֶה מְכַרַח הָאָדָם לְפָרֵשׁ מִכָּל מְלֹאכָה וְעִבּוּדָה גִּשְׁמִית הַמְּרַחֲקוֹתוֹ מִשְׁרָשׁוֹ הַרוּחָנִי, הֵלֵא הֵן שְׁלוֹשִׁים וְתִשְׁעַ הַמְּלֹאכּוֹת הָאֶסוּרוֹת בְּשַׁבַּת קְדֻשָּׁנוּ. וּבְלִיעַדֵי הַשַּׁבָּת חֲלִילָה הִיָּה עֲלוּל הָאָדָם כָּל כָּךְ לְהִתְרַחֵק מִן הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ עַד שְׁחֲלִילָה לֹא הִיָּתָה רְפוּאָה לְמַפְתּוֹ.**

**יִקְרָה הִיא הַשַּׁבָּת וּגְדוּלָה קְדֻשָּׁתָהּ, וְכִמּוֹ שַׁבַּת י"ע"ב. שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים עַל הַפְּסוּק שְׁמוֹת ל"א, י"ג. "לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשֶׁכֶם": אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה מִתְּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנֻזִי וְשַׁבַּת שְׁמָה, וּמִבְּקֵשׁ אֲנִי לִיתְנָה לְיִשְׂרָאֵל, לֵךְ וְהוֹדִיעֵם. וְכִבֵּר הוֹדִיעוּנוּ חֲכָמֵינוּ רָאָה בִירוּשָׁלַיִם בְּרִכּוֹת פֶּרֶק א' הַלְכָה ט' בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא שְׁלֵמָה זֶה מִהַקְּבֵלַת הַפְּסוּקִים "זִכּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת לְקַדְּשׁוֹ" וְ"לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי". שְׁמִצְוֹת הַשַּׁבָּת שְׁקוּלָה כְּנִגְדֵי כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְהַמְּשַׁמְרָה כְּהַלְכָתָה כֵּן אִמְרוּ בְּמִסַּכַּת שַׁבַּת (נ"ז ע"ב) שֶׁהַשַּׁבַּת הִיא אֶחָד חֲלָקֵי שְׁמֵים מִן הָעוֹלָם הַבָּא. וְכַמֵּאֵר הַפִּי"ט: "מִעֵין עוֹלָם הַבָּא יוֹם שַׁבַּת מְנוּחָה". וְרָאָה לְהַגְּהָ"צ רַבִּי אֱלִיהוּ דְּסַלְרֵי זְצוּק"ל**

בספרו "מכתב מאליהו" (חלק ב' עמוד 31) שביאר שהשבת ענינה מנוחה ודביקות בבורא באין מפריע, והתאחדות האדם עם תוכנו הרוחני, ובחינה זו היא בחינת מעין עולם הבא. **טוֹעִים מֵעֵין טַעֵם שֶׁל גֵן עֵדֶן עָלֵי אֲדָמוֹת**, כן אמרו במסכת שבת (ק"י"ח ע"ב) כל המשמר את השבת כהלכתה אפילו עבד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו. עיין שם מהיכן למדו זאת. ושמעתי פעם ביאור נאה למאמר תמוה זה מהרה"ג שלום דמארי שליט"א: שכדי להצליח לשמור את השבת כהלכתה בהכרח שתהיה לאדם הכנה גדולה של ששה ימים גדושים בקיום כל שאר מצוות התורה ובהיזהרות מכל איסור התורה. ודברי פי חכם חן. **וּמוֹחְלִים לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו**. כן אמר רב יהודה בשם רב במסכת שבת (ק"י"ח ע"ב). עיין שם שלמדו זאת מן הפסוקים. **וְאֶלְמְלֵי שְׁמָרוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁבֶת הָרְאשׁוֹנָה לֹא הִיְתָה שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם שׁוּם אָמָה וְלָשׁוֹן, וְאַף עֲתָה כֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי שֶׁם. עֵינֵי שֶׁם שֶׁלְמָדוּ זֹאת מִן הַפְּסוּקִים. אִם יִשְׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שֶׁבֶתוֹת כְּהִלְכָתָן מִיָּד יִהְיוּ נִגְאָלִים. הֲרֵי שְׁמַעְלַת וְחֲשִׁיבוֹת הַשֶּׁבֶת הִיא מַעְבָּר לְבִינְתָנוּ וְהַשְׁגָּתָנוּ וְהַגַּה"צ רַבִּי נִיסִים יֵגֵן זַצ"ל אָמַר עַל כֵּךְ מִשֶּׁל נִפְלֵא לֵאשֶׁה הַהוֹלֶכֶת לְרִכּוּשׁ מוֹצֵר בַּחֲנוּת מְסוּיֵימַת וּמוֹצֵאת שֶׁהַחֲנוּת סְגוּרָה, מִסְתַּבֵּר שֶׁתִּמְשִׁיךְ לְנִסּוֹת לַהֲגִיעַ שׁוֹב בְּזִמְן שֶׁשְׁעָרֵי הַחֲנוּת יִהְיוּ פְתוּחִים. אֲבָל אִם תִּרְאֶה יוֹם אֶחָד שֶׁהוֹרִידוּ אֶת הַשֶּׁלֶט הַמּוֹדִיעַ עַל הַחֲנוּת – זֶהוּ מוֹפֵת בְּרוּר שֶׁהַחֲנוּת נִסְגְּרָה וְיֹתֵר אֵין מַה לְנִסּוֹת. כֵּךְ הַשֶּׁבֶת הִיא הַסַּמֵּל שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, וּבִלְעֲדֵיהָ חֲלִילָה הָאָדָם הוּא כַּחֲנוּת סְגוּרָה שֶׁאֵין מַה לְפָנוֹת אֵלֶיהָ. , אֵיזוֹ זְכוּת גְּדוֹלָה נִפְלָה בְּחִלְקֵנוּ לְשָׁמֵר אֶת הַשֶּׁבֶת וְלִקְבָּמָה כְּרָצוֹן הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שָׁמוּ.**

**רַבִּים הֵם הַמְּחַפְּשִׁים קְמִיעוֹת וְסִגְלוֹת לְמִינֵיהֶם עַל מְנַת לְהַגְדִּיל אֶת פְּרִנְסוֹתָם וְלַהֲתַעֲשֵׂר. אוֹלָם חֲכָמֵינוּ לְמַדוּנוּ שֶׁשְׁמִירַת הַשֶּׁבֶת הִיא הַסִּגְלָה הַבְּדוּקָה, הַמְּבִטָּחַת וְהַמְּנַסָּה בְּיֹתֵר לְהַשְׁפִּיעַ לְאָדָם שְׁפַע שֶׁל בְּרָכָה וּפְרִנְסָה מְאוֹצְרוֹת הַשָּׁמַיִם. וְכִמוֹ שְׁאוֹמְרִים אָנוּ בְּכָל עֶרֶב שֶׁבֶת בְּמִזְמוֹר לְכֵה דוֹדֵי: "לְקַרְאֵת שֶׁבֶת לְכוּ וְנִלְכֶה כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה"** וכן כתב הזוהר הקדוש (שמות דף פ"ח ע"א): כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין (תרגום: כל הברכות שלמעלה ולמטה תלויות ביום השביעי) וכל שיתא יומין יהיב מזונא לתתא מההיא ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה (כל ששת הימים יורד לאדם שפע וברכה ממה שהתבדך ביום השביעי).

**לְכוּ וְנוֹכַחַה מְאָדָם שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ מְכֻנָּה הַמִּיֻצְרֵת כְּסָף וּשְׁטָרוֹת - הִיאָךְ יִלָּךְ לְקַרְאֵתָהּ? כִּיצַד יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ? בְּעֲצָלוֹת וּבְאֲדִישׁוֹת? בְּזִלְזוּל וּבִגְסוּת? וְדַאי שֶׁלֹּא! הֲלֹא יִשְׁמְרָנָה מְכָל מְשָׁמֵר, וְיִפְעִילָנָה בְּהִתְלַהֲבוֹת וּבִרְנָנָה. כִּךְ עֲלִינוּ לְהַשְׁכִּיל וְלַהֲבִין כִּי הַשֶּׁבֶת הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה שְׁלָנוּ, וּמִמֶּנָּה אָנוּ שׁוֹאֲבִים אֶת כְּחֻנוֹ וּבְרִכְתָּנוּ לְשָׁבוּעַ שְׁאַחֲרָי, וְכִכֵּל שֶׁהָאָדָם יֹתֵר יִיקָר וְיִכָּבֵד וְיַעֲנֵג אֶת הַשֶּׁבֶת - כִּךְ יִשְׁפִּיעַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְמָרוֹם בְּחִזְרָה בְּכִפְלֵ כִפְלָיִים טוֹבָה רַבָּה וּמְרַבָּה.**

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

כן הובא בבבלי במסכת שבת (ס"ט ע"ב). ובירושלמי הובא נידון זה על הנשבה בידי העובדי גילולים ונשכח ממנו אימתו הוא יום שבת. **בְּגִמְרָא הַעֲלָה נְדוֹן אוֹדוֹת אָדָם הַנִּמְצָא בְּמִדְבָּר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כָּלֵל אֵיזָה יוֹם הוּא וְאֵימְתֵי חַל יוֹם הַשֶּׁבֶת, כִּיצַד עָלָיו לְנַהֵג לְעִנְיָן שְׁבִיתַת הַשֶּׁבֶת?**

**וְהִנֵּה לְעִנְיָנוּ עֲשִׂית מְלָאכָה הוֹבָא שְׁבָכֵל הַיָּמִים אָסוּר הוּא בְּמְלָאכָה מְסַפֵּק שְׁמָא אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁבֶת הוּא, וְרַק כְּדֵי פְרִנְסָתוֹ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם מִתָּר הוּא לְעֲשׂוֹת עַל אֵף שִׁיּוּצָא שׁוּדַאי עוֹשֶׂה הוּא מְלָאכָה גַם בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת, בְּכָל זֹאת עֲדִיף הַדְּבַר, שְׁבוּזָה נַחֲשֵׁב הוּא לְאֲנוּס בְּכָל יוֹם וּפִיקוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. כָּל הַיָּמִים שֶׁלֹּא יָמוּת בְּרָעֵב.**

אָד בְּנוֹסֵף עַל כָּד הַצְרִיכוּהוּ חֲכָמִים לִיחַד לַעֲצֹמוּ יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ לְצִינּוֹ כְּשֶׁבֶת,  
כְּדִי שְׁלֹא תִשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ תּוֹרַת הַשְּׁבֵת, וּבּוֹ עַל הַיּוֹם אִם יֵשׁ לוֹ, אוֹ עַל הַפֶּת אוֹ בַתְּפִילָה.  
הָאֲחֵרוֹנִים. יַעֲשֶׂה קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה לְזִכְרֵת הַשְּׁבֵת. וּבְדָבָר הַזֶּה נִחְלָקוּ חֲכָמֵי  
הַגְּמָרָא:

לְדַעַת רַב הוּנָא מוֹנֶה אוֹתוֹ אָדָם שֶׁשָּׂה יָמִים, וְאֵת הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְקַדֵּשׁ וּמֵיחַד  
לַעֲצֹמוּ כְּיוֹם הַשְּׁבֵת. וְטַעְמוֹ הוּא מְשׁוּם שֶׁכָּד הָיְתָה בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁשָּׂה יָמֵי חַל  
וְהַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי קִדֵּשׁ.

אָד לְדַעַת רַבִּי חִיָּיא בְּרַב רַב מְקַדֵּשׁ וּמֵיחַד הוּא אֵת הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן כְּיוֹם הַשְּׁבֵת,  
וּלְאַחַר מִכֵּן מוֹנֶה שֶׁשָּׂה יָמֵי חַל. וְטַעְמוֹ הוּא שֶׁכָּד הָאָדָם הָרִאשׁוֹן מָנֶה אֵת יָמָיו  
יוֹם אֶחָד שְׁבֵת וְשֶׁשָּׂה יָמֵי חַל.

וְלַהֲלַכָּה רָאה בְּרַמְבַּ"ם בַּהֲלָכוֹת שַׁבַּת פָּרָק ב' הַלְכָה כ"ב, וּבְשִׁלְחוֹן עֶרֶךְ אוֹרַח חַיִּים סִימָן  
ש"ד"מ. הַכְּרִיעוּ הַפּוֹסְקִים כְּדַעַת רַב הוּנָא שֶׁרַק בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִצְיָן לַעֲצֹמוּ אֵת  
הַשְּׁבֵת.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר מִצְוֹת שְׁבִיתַת הַשְּׁבֵת עַל פִּי הַסוּד בְּסִפְרוֹ "צִדְקַת הַצְּדִיק" אוֹת רַט"ז. כְּתַב  
הַגַּה"ק רַבִּי צְדוּק הַפֶּהוּ מְלַבְּלִין זִיע"א כִּי בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא דָּבָר הַחוּזָר  
וּמִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם, בְּבַחֲיִנַת מֵתוּךְ בְּרִכּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית. וְרָאה עוֹד בְּזוּהַר הַקִּדּוּשׁ  
פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי (שְׁמוֹת דָּף ר"ס ע"ב) מַה שֶׁכָּתַב עַל כָּד. "הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה  
בְּרִאשִׁית". כְּשֶׁלְּרֹב הַנְּבָרָאִים הַהֲתַחֲדָשׁוֹת וְהַיְגִיעָה הַעֲקָרִית הִיא בְּעֲנִינֵי  
הַגְּשָׁמִיּוֹת וְהַפְּרִנָּסָה, וְלְמוֹרָמִים יוֹתֵר הַהֲתַחֲדָשׁוֹת וְהַיְגִיעָה הִיא בְּתַפְלָתָם,  
וְלְרוֹחֲנַיִים בְּיוֹתֵר הַהֲתַחֲדָשׁוֹת וְהַיְגִיעָה הִיא בְּחִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה וּבְסוּדוֹתֶיהָ שֶׁכָּד  
לְמַדוֹנוֹ חַז"ל "אָדָם לַעֲמַל יוֹלֵד" – אִם זָכָה לַעֲמַל תּוֹרָה, וְאִם לֹא זָכָה לַעֲמַל כַּפִּיִים. וְגַם הַתְּפִילָה  
מְכוּנָה עֲבוּדָה (תַּעֲנִית ב' ע"א). וְרָאה עוֹד בְּזוּהַר הַקִּדּוּשׁ פְּרִשְׁת בְּשִׁלְחַן (שְׁמוֹת דָּף ס"א) שֶׁכָּתַב כַּעֲיֵן זֶה.  
וּבַהֲגִיעַ יוֹם הַשְּׁבֵת נַח הָעוֹלָם מְכַל מְלֹאכְתּוֹ, שֶׁזֶּהוּ זְמַן הַתְּעוֹרְרוֹת הַרְצוֹן מִחֲדָשׁ  
לְהַשְׁפִּיעַ בְּרַכָּה לְשָׁבוּעַ הַבָּא. וְלִכֵּן אָף שֶׁכֵּן אִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לְשַׂאֵל צֶרְכּוֹ בַּשְּׁבֵת,  
כְּמוֹבָא בְּסִפְרֵי הַהֲלָכָה. וּמִטַּעַם זֶה גַם כֵּן נִתְקַצְרָה תְּפִילַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁל שַׁבַּת לְשֶׁבַע בְּרִכּוֹת  
בְּלִבָּד. בְּתַפְלָה רָאה שַׁבַּת (קִי"ט ע"ב) שְׂרַבִּי זִירָא הִיָּה מַעִיר לְתַלְמִידֵי הַחֲכָמִים הַמְּתַעַכְבִּים בַּשְּׁבֵת  
בְּלִימוּדָם שֶׁלֹּא יַחַלְלוּ אֵת הַשְּׁבֵת בְּלִימוּדָם. וְרָאה שִׁלְחוֹן עֶרֶךְ אוֹרַח חַיִּים (סִימָן ר"צ סַעִיף ב') וּבַהֲגַהֵה שֵׁם  
וּבַאֲחֵרוֹנִים שֶׁנֶּכּוֹן לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְמַעַט קֶצֶת מְלִימוּדָם בְּעִיּוֹן וּבְעַמְלָה וְלַעֲסוֹק יוֹתֵר בְּמִדְרָשִׁים  
וּבַאֲגָדָה. וְעוֹד עִיּוֹן בְּשׁו"ת יֵבִיעַ אוֹמֵר (חֲלָק ב', חֲלָק אוֹרַח חַיִּים סִימָן י"ח). וּבַתּוֹרָה יִשְׁנֶה מַעֲיֵן שְׁבִיתָה.  
וְלִיל שְׁבֵת הוּא זְמַן הַתְּעוֹרְרוֹת הַחֲשֵׁק וְהַרְצוֹן לְהַשְׁפִּיעַ מִחֲדָשׁ, וְהַיּוֹם הוּא זְמַן  
הַתְּרַקְמוּת הַשְּׁפַע הַחֲדָשׁ, וְלִכֵּן נִקְרָאת אוֹתָהּ שְׁעַת הַתְּעוֹרְרוֹת הַקִּדּוּשׁ (פְּרִשְׁת יִתְרוֹ דָּף פ"ח ע"ב) שְׁעַת "רַעוּא  
דְּרַעוּיָן" (תְּרַגּוּם: רַעוּן הַרְצוּנוֹת). וּמִטַּעַם זֶה אוֹמְרִים אֲנִי אִזּוּ פַעֲמִיִים "וְאֲנִי תְּפִילַתִּי לְךָ ה' עַת  
רַעוּן...". וְשַׁעַת הַמְּנַחָה הִיא שְׁעַת יְרִידַת הַשְּׁפַע וְהַבְּרַכָּה לְכָל הַשְּׁבוּעַ הַבָּא.

## מצוה ל'ג: כבוד אב ואם

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שמות כ', י"ב).

"כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ".

### לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

**מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל בֵּן מְלַבֵּד מֵאִשָּׁה נְשׂוּאָה שֶׁמְחַוֵּיבֵת יוֹתֵר לִבְעֵלָהּ וּמִמִּילָא כִּשְׂאִין אִפְשָׁרוֹת בִּידֵה פְטוּרָה מִכֶּךָ. וְאִם נִתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה חֲלִילָה חוּזֵר חַיּוּבָה. רָאָה קִידוּשִׁין (ל' ע"ב) וּשְׁלַחַן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן ר"מ סעיף י"ז).** וּבֵת לְנֶהֱגַת כְּבוֹד דּוּקָא בְּהוֹרִיחָם הַבִּיּוֹלוֹגִים, וְגַם יֶלֶד מִמִּזְרַח חַיִּיב בְּכַבּוּד הוֹרִיו (שְׁלַחַן עֵרוֹךְ שֵׁם סֵעִיף י"ח). וְבְהוֹרִים מֵאַמְצִים מִצְוָה מְדַבְּרִיהֶם לְכַבֵּד מִשׁוּם הַכֶּרֶת הַטּוֹב. בְּאַבְיָהֶם וּבְאִמָּם, לְסִיעָם וּלְסִעָדָם בְּכָל דְּנֵי רַבּוּתֵנוּ הָאֵם מְחַוֵּיב אִדָּם בְּכַבּוּד הוֹרִיו גַּם עַל חֲשִׁבוֹן מִמוֹנוֹ אוֹ לֹא? וְהַכְרַעַת הַגְּמָרָא (קִדּוּשִׁין ל"ב ע"א) וְהַחֲלָכָה (שְׁלַחַן עֵרוֹךְ חֶלֶק יוֹרֵה דֵּעָה בְּסִימָן ר"מ סֵעִיף ה') שֶׁמֶן הַדִּין כָּל שֵׁשׁ לְהוֹרִיו מִמוֹן אִינוּ מְחַוֵּיב לְהוֹצִיא מִכִּיסוֹ עֲבוּר מִצְוַת כִּיבוּד אֲבִי וְאִמָּה, אוֹלָם חַיִּיב הוּא לְכַבֵּד גַּם אִם זֶה עַל חֲשִׁבוֹן הַפֶּסֶד רוּחַ. עֵינֵי שֵׁם וּבְאַחֲרוֹנֵים. צְרָכֵיהֶם וְעִנְיָנֵיהֶם. וְאַפְלוּ הָיוּ רְשָׁעִים בְּכָל זֶמַן חַיִּב לְנֶהֱגַת בְּהֵם כְּבוֹד. וְאַף לְאַחַר פְּטִירָתָם לֹא פָּסַק הַחַיּוּב לְכַבֵּד בְּדַבְּרוֹ וּבְמַעֲשָׂיו כִּן נִתְבָּרַר בְּקִדּוּשִׁין (ל"ג), עֵינֵי שֵׁם כְּמָה אוֹפְנִים וְדוֹגְמָאוֹת. וְכִן נִפְסַק בְּשְׁלַחַן עֵרוֹךְ (יורה דעה סימן ר"מ סעיפים טו'-י"ח). וְרָאָה בְּהַגְהַת הַרְמַי"א שֵׁם מִה שֶׁכָּתַב לְחֶלֶק בּוֹזֵה.

**מִצְוַת כְּבוֹד אָב וְאִם הִיא מְסוּגָה הַמְצוּוֹת הַשְּׂכָלִיּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה. כָּל בֶּר דְּעַת שֶׁשְּׂכָל בְּקִדְקָדוֹ מִבֵּין אֶת חֲשִׁיבוּתָהּ וְנִחְיָצוּתָהּ עַד כְּפָה הִיא מְכַרְחַת וּמְצַדֶּקֶת לְהַפִּיר טוֹבָה לְאֵלּוּ שֶׁהִבִּיאֵנוּ לְעוֹלָם, גְּדָלוֹ וּפְרִיָּתָהּ אוֹתָנוּ וְכִיּוֹצֵא בָּזָה. אֵלּוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מְחַדֶּשֶׁת בְּצוּרוֹתָהּ אוֹתָנוּ זֶה שֶׁלֹּא רַק כְּשֶׁמּוֹבֵן לְשְׂכָלְנוּ עֲלֵינוּ לְכַבֵּד, אֵלּוּ גְזֵרַת הַתּוֹרָה הִיא שֶׁבֵּן יְכַבֵּד אָב, וְאַפְלוּ בְּמִקְרָה שֶׁשְּׂכָלְנוּ מוֹרָה שְׂאִין הַדִּין לְכַבֵּד - עַדִּין הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מְחַיֶּבֶת אוֹתָנוּ בְּכַבּוּדָם.**

**וְכִךְ קִדּוּשִׁין ל"ב ע"א. וְהוּבָא בְּשְׁלַחַן עֵרוֹךְ (שֵׁם סֵעִיף ח'). אָמְרוּ חֲכָמִים: "עַד הֵיכָן מִצְוַת כְּבוֹד אָב וְאִם? אֵפְלוּ נִטַּל אָבִיו אֲרָנָק שֶׁל זְהוּבִים וְזָרְקוּ לָיִם בְּפָנָיו לֹא יְכַלִּימוּ וְלֹא יִכְעַס בְּפָנָיו. וְאַפְלוּ יָבֵא אוֹתוֹ וְיַצְעֵרוּהוּ יִשְׁתַּק וְיִקְבְּלֵם בְּסִבָּר פָּנִים יָפוֹת וְיִקְבַּל גְּזֵרַת שָׁמַיִם בְּאַהֲבָה".**

### רִמְזֵי הַכְּתוּב - הַפְּרַת הַטּוֹב

**אַחַת הַמִּדּוֹת הַחֲשׂוּבוֹת וְהַהֲכָרָחִיּוֹת בְּיוֹתֵר לְכָל אָדָם הִיא מִדַּת הַפְּרַת הַטּוֹב. לְדַעַת וּלְזַכֵּר לְהַפִּיר וּלְהַשִּׁיב טוֹבָה לְמִי שֶׁעָשָׂה לוֹ טוֹב, וְלֹא לְהִיּוֹת כְּפּוּי טוֹבָה**

כְּלָפֵינוּ לְהָשִׁיב לּוֹ רָעָה תַּחַת טוֹבָתוֹ. שְׁעַל אֶחָד שֶׁכָּפָּה אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ: בְּמַשְׁלֵי יִי, יִי.ג. וְכַפִּי שֶׁהוּבָא בְּסִפְרֵי "דְּבַק מֵאֲחִי" (עֵרֶךְ כְּפֹי טוֹבָה) שְׂרָגִילִים הָעוֹלָם לּוֹמֵר: "כֹּל הַבָּא בְּרוּךְ הַבָּא חוּץ מִכְּפֹי טוֹבָה יִי". "מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תִּמְוֹשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ". וּבִהְיוֹת כֵּן אִמְרוּ בְּנֵה לֵ"א עֵ"א. רָאָה שֶׁם אֵיזָה חֶלֶק תּוֹרֵם כֹּל אֶחָד מֵהַשְּׁלֵשָׁה בִּיצִירָה. וְרָאָה עוֹד בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל (שֵׁעַר הַגְּלוּלִים הַקְּדָמָה י') שֶׁהֵבִיא שֶׁהָאֵב מֵעֵנִיק לִילְדוֹ אֶת הָאֹרֶךְ הַמְקִיף וְהָאֵם אֶת הָאֹרֶךְ הַפְּנִימִי. וְאִכְמ"ל. שְׁשֻׁלְשָׁה שְׁתַּפְּיִים בִּיצִירַת הָאָדָם: הַקְּבִ"ה, אָבִיו וְאִמּוֹ, לְכֵן מְחִיב הוּא לְהַפִּיר טוֹבָה לְהוֹרִיו עַל כָּל הַחֶסֶד הַגָּדוֹל שֶׁעָשׂוּ עִמּוֹ. וְאִם חָלִילָה מִתְעַלֵּם מִטוֹבָתָם וְלֹא מְפִיר טוֹבָה עַל כֶּף גָּדוֹל עוֹוֹנוֹ עַד מָאֵד שֶׁכֵּן הַתּוֹרָה הַכְּנִיסָה אוֹתוֹ בְּכֹלל "אֲרוּרֵי מִקְלָה אֲבִיו וְאִמּוֹ" (דְּבָרִים כ"ז, ט"ז). וְרָאָה בִירוּשְׁלַיִם (קְדוּשֵׁין פֶּרֶק ב' הַלְכָה ז') שֶׁאִמְרוּ שְׂמִצּוֹת כְּבוֹד אֲבִי וְאִם הוּא מִצּוּה "חֲמוּרָה מִן הַחֲמוּרוֹת", וּבְבַבְלִי (קְדוּשֵׁין ל"א ע"א) נֹאמַר שֶׁהַמְצַעַר אֶת הוֹרָיו "הַקְּבִ"ה מִסְלַק שְׂכִינְתוֹ מִמֶּנּוּ". וְיוֹסֵף הַצַּדִּיק נִעֲנַשׁ שְׁנַתְקַצְרוּ מִחַיָּיו עֶשֶׂר שָׁנִים עַל עֶשֶׂר פְּעָמִים שֶׁשָּׁמַע עַל אֲבִיו אֶת הַכִּינּוּי "עַבְדְּךָ" וְשֵׁתֵק.

וְשִׁמְעֵנוּ בְּעֵדוֹת נְאֻמָּה מֵאֶחָד מֵיַחַד שֶׁנִּכְחַח בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה עִם אֶחָד מֵגְדוּלֵי דוֹרֵנוּ שְׁלִיט"א בַּעַת שְׁעָרְךָ אֶת שְׂמִחַת נְשׂוֹאֵי בְּנוֹ, כְּשֶׁלְּפָתַע נִכְנְסָה אִמּוֹ הַזִּקְנָה שֶׁל אוֹתוֹ גָּדוֹל לְאוֹלָם הַגְּבָרִים וְהַחֲלָה לְרִקְדָה וּלְפָזֵז מוֹל בְּנָה וְנִכְדָה בְּרַחֲבַת הַרְקוּדִים מֵרַב שְׂמִחָתָהּ וְהַתְרַגְּשׁוּתָהּ. הֵבִין בְּרָאוּתוֹ דְּבַר זֶה, שֶׁמִּצַּד אֶחָד נֹוֹגֵד הוּא אֶת דְּרָכֵי הַצְּנִיעוּת שֶׁל תּוֹרַתֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, וּמִצַּד שְׁנֵי עָלְיוֹ לְהַזְהֵר בְּכְבוֹד אִמּוֹ שֶׁלֹּא לְצַעֲרָהּ וּלְבִישָׁהּ, רָץ אֶל אִמּוֹ וּפְתַח אֶת מַעֲיָלוֹ וְהִחֵל לְרִקְדָה עִמָּה כְּשִׁמְעִילוֹ מִכֶּסֶה אוֹתָהּ שֶׁלֹּא יִרְאוּהָ, וְכֶף מִבְּלִי שֶׁתְּרַגֵּשׁ מִשֶּׁךְ אוֹתָהּ אֵט אֵט עַד לְעִזְרַת הַנְּשִׁים לְמִקוּמָהּ. עַד כִּמָּה צָרִיךְ אָדָם לְהַפִּיר טוֹבָה לְהוֹרָיו וְשֶׁלֹּא לְחַוֵּס עַל כְּבוֹדוֹ, וְאֵף לְבָזוֹת וּלְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ, וּבְלִבְדָה שֶׁלֹּא לְפָגַע אוֹ לְצַעֵר אֶת הוֹרָיו וּמִכָּאֵן תּוֹכַחַה מְגוּלָה לְאוֹתוֹן נַפְשׁוֹת יְקָרוֹת שֶׁגָּדְלוּ בְּדֶרֶךְ לֹא דֶרֶךְ עַד שֶׁהַצִּיץ עֲלֵיהֶם בַּעַל הַבִּירָה וְהַחֲזִירִים לְמוֹטֵב, וְעַתָּה בְּגַלְלֵי דַתֵם וְאִמּוֹנַתֵם נוֹטְשִׁים הֵם אֶת הוֹרֵיהֶם וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתָם (וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהַמְלִיץ אֶת הַפְּסוּק "אֲנִשֵׁי אִמּוֹנָה אֲבָדוּ..."), שֶׁלֹּא כֵךְ הִיא דְרַכָּה שֶׁל תּוֹרָה! וְאִם נִצְטוּוּהָ הֵגֵר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים לְכַבֵּד אֶת הוֹרָיו הַגּוֹיִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִאֲמְרוּ אֲנִשִׁים שִׁיזָא מִקְדוּשָׁה חֲמוּרָה לְקְדוּשָׁה קְלָה, אִזְ כֵּן שֶׁכֵּן הוֹרָיו וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ מֵעַמּוֹ וּמִדַּתּוֹ שֶׁמִּצּוּה מִן הַתּוֹרָה לְכַבֵּדֵם וּלְקַרְבֵם, וְרַבִּים לְצַעֲרֵנוּ אִינֵם נֹזְהָרִים בְּדַבָּר מִסְפִּיק וְגוֹרְמִים לְרִיחּוֹק וּלְחִילּוֹל ה'. וּמִכֹּל מְקוֹם בְּרוּר שֶׁכֵּל מִקְרָה לְגוֹפוֹ, וְהַכֵּל לְפִי הַעֲנִין וְהַזְמַן.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

רָאָה בְּגִמְרָא מִסְכַּת כְּתוּבוֹת (ק"ג ע"א) שֶׁלְמַדּוֹ כֵּן מֵהוּא י"ו שֶׁל הַמִּילָה "וְאֵת". וְדַעַת רַוב הָרֵאשׁוֹנִים שְׁחִיב זֶה מִדְּאוּרִייתָא, מִלְבַּד בַּעַל הַחֲרָדִים (פֶּרֶק ד' מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִדְּבָרֵי קְבֵלָה אוֹת לִי"ב) שְׁכַתֵּב שְׁחִיבוֹ אִינּוּ אֵלֹא מִדְּרַבְנָן. חֲכָמֵינוּ ז"ל לְמַדּוֹ מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק "כְּבָד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ וְכוּ" שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בָּאָה לְרַבּוֹת וּלְהוֹסִיף שְׁחִיב אָדָם מִן הַתּוֹרָה גַּם כֵּן בְּכְבוֹד אָחִיו הַגָּדוֹל. וְנִחְלָקוּ רַבּוֹתֵינוּ הָאֵם חִיב זֶה הוּא כְּלָפֵי הָאֵחַ הַבְּכוֹר בְּלִבְדָה, אוֹ אֵף כְּלָפֵי הָאָחוֹת, וְאֵף כְּלָפֵי כָּל יֵתֵר הָאָחִים הַגָּדוּלִים מִמֶּנּוּ?

וְהִנֵּה בְּשׁו"ת בְּחֶלֶק א' סִימָן קכ"ג. "הַלְכּוֹת קְטָנוֹת" כְּתֵב שְׁאִין רַבּוּי זֶה מִתְיַחַס אֶלֹא כְּלָפֵי הַגָּדוֹל שֶׁבְּאָחִים, הוּא הַבְּכוֹר הַיּוֹרֵשׁ אֶת כְּתָר הָאֵב בִּירוּשָׁה וּבְמִקוּמוֹ, וְלֹא כְּלָפֵי שְׁאָר הָאָחִים הַגָּדוּלִים מִמֶּנּוּ. וְכֵן כְּתֵב שְׁאִינוּ אֶלֹא כְּלָפֵי הָאֵחַ וְלֹא כְּלָפֵי הָאָחוֹת. וְכֵן דַּעַת בַּעַל הַחֲלָק א' סִימָן ע"ו. "שְׁבוֹת יַעֲקֹב".

אוֹלָם מֶרֶן הַחִיד"א זצ"ל עַל יוֹרָה דַּעַת סִימָן ר"מ ס"ק טו"ב. עֵיין שֶׁם בְּאוּרֶךְ. וְכֵן כְּתֵב בְּשׁו"ת חַתֵם סוֹפֵר (חֶלֶק ו' סִימָן כ"ט) וּבְשׁו"ת תְּשׁוּבָה מֵאֲחַבָּה (סוֹף סִימָן ש"ט). בְּחַבּוּרוֹ "בְּרַפֵּי יוֹסֵף" כְּתֵב

בְּאֶרֶץ לְדַחֲוֹת אֶת דְּבָרָיו, וְהוֹכִיחַ בְּמִשְׁרֵי בְּדַעַת הָרְאוּשׁוֹנִים וְהָאֲחֵרוֹנִים  
שֶׁהַחַיִּיב חָל כָּלֵפִי כָּל הָאֲחִים וְהָאֲחֵרוֹת הַגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ רָאָה שֶׁמִּיָּד מֵהָאֲרִיז״ל  
(שְׁעַר הַמִּצְוֹת פֶּרֶשֶׁת יִתְרוֹ וְשְׁעַר הַכּוֹוֹנוֹת דְּרוֹשׁ ו') שֶׁבִשְׁעָה שֶׁמִּקְבֵּל הוֹלֵד הָרְאוּשׁוֹן חֵלֶק מִנְשַׁמַּת הָאָב וְהָאִם מִקְבֵּל הוּא  
אֶת הַחֵלֶק הַמְּבוֹרֵר שֶׁבָּהֶם, בְּבַחֲנֵינָת הָעֵנָף הַמְּחוּבֵּר לְגֹזַע עֲצָמוֹ. וְהוֹלֵד הַשְּׁנִי מִקְבֵּל אֶת הַחֵלֶק הַפְּחוּת  
מְבוֹרֵר, בְּבַחֲנֵינָת הָעֵנָף הַמְּשַׁנִּי הַמְּחוּבֵּר לְעֵנָף הַנִּיִּל. וְכֵן הִלָּאָה כָּל הַמְּאוּחָר מִשׁוֹעֲבֵד לְקוֹדְמִים לוֹ. וְלִכֵּן  
הַחַיִּיב הוּא כָּלֵפִי כָּל קוֹדְמִיו, הֵן בְּנִים וְהֵן בְּנוֹת. וְרָאָה בִּילְקוּט מַעַם לֹעֶז (פֶּרֶשֶׁת יִתְרוֹ) שֶׁבְּתַאֲוָמִים הַיּוֹצֵא  
שְׁנֵי חַיִּיב בְּכַבּוֹד הַיּוֹצֵא רְאוּשׁוֹן.

## בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבִאּוֹר מִצְוָה זוֹ עַל דְּרָךְ הַסּוֹד הוֹבֵא בְּ"שְׁעַר הַמִּצְוֹת" מִרְבֵּנוּ הָאֲרִיז״ל כִּי בְּעֵת  
יְרִידַת הַנִּשְׁמָה אֶל גּוֹף הָעֶבֶר הַנּוֹצֵר בְּמַעֲי אָמוֹ מְעַנִּיקִים הַהוֹרִים חֵלֶק מִנְשַׁמַּתָּם  
לְעֶבֶר לְסִיעוֹ וְלִהְדָרִיכּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּמִטַּעַם זֶה פְּעַמִּים שֶׁהַהוֹרִים זֹכִיִּם אִם  
נְעַנְשִׁים עַל מַעֲשֵׂי יְלָדֵיהֶם בְּהִיּוֹת שְׂאֵף לָהֶם יִשְׁנוּ חֵלֶק מִמַּעֲשֵׂי בְּאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה  
טוֹב אִם רָע שֶׁעָשָׂה יְלָדָם וְרָאָה עוֹד בְּסִפְר "צַדִּיקֵת הַצַּדִּיק" לְרַבֵּי צְדוּק הַכֹּהֵן מְלוּבֵלִין זְצ״ל (אֹתוֹ  
ע״ה) שֶׁכֵּתֵב דְּבָרִים נִשְׁגָּבִים מִעֵינֵי הַקֶּשֶׁר שֶׁבִּין מַעֲשֵׂי הַבֵּן לָאָב. וְאִכְמ״ל. וְלִכֵּן גַּם כֵּן מְחַיֵּב  
הָאָדָם בְּכַבּוֹד הוֹרָיו, בְּהִיּוֹת שֶׁהַחֵלֶק מִנְשַׁמַּתָּם הַשְּׂרוּי בּוֹ מְחַיֵּב בְּכַבּוֹד שְׂרָשׁוֹ  
שְׂאֵצֶל הוֹרָיו. וְהַדְּבָרִים נִפְלְאִים.

## מצוה ל"ד: שלא להרג נקי

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ״, י״ג).

"לֹא תִרְצַח"

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

אֶחָת מִשְׁלֹשׁ הָעֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה שְׁעֲלִיהֶן מִצְוָה הָאָדָם לְהַהַרְגַּ וְלֹא  
לְעַבְרָה הִיא שְׁפִיכוֹת דָּמִים. וּבְסִפְר הַחֲנוּךְ בְּאֵר שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֶת  
עוֹלָמוֹ וְאֶת בְּנֵי הָאָדָם שֶׁבְּתוֹכּוֹ בְּכִדֵי שִׁיתְרָבוּ וְיִתְיַשְׁבוּ בּוֹ, וְאָדָם הֵבֵא וְהוֹרֵג  
צֶלֶם אָנוּשׁ הָרִי זֶה מִמַּעַט וּמִחֲלִישׁ אֶת עוֹלָמוֹ שֶׁל הַקְּבִי"ה וּמַעַכְבַּ פְּבִיכּוֹל  
מִהַקְּבִי"ה מְלַהֲרֵחֵב אֶת עוֹלָמוֹ וְלִישְׁבוּ. וּבְהִיּוֹת שֶׁכָּל מִטְרַת בּוֹאוֹ שֶׁל הָאָדָם עָלֶי

אֲדָמוֹת הַיָּא אֲדָרְבָּה לְהַגְדִּיל וּלְפָאָר אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ בְּעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהָאָדָם עוֹד חַי וְקַיִם בְּזֶה הָעוֹלָם יֵשׁ בְּאַפְשָׁרוֹתוֹ לְקַיִם אֶת רְצוֹן ה' וּלְהַרְבּוֹת כְּבוֹד שְׁמִים בְּעוֹלָם, וְאֵלּוּ מִשְׁמַת הָאָדָם נִטְלָת מִמֶּנּוּ הָאֲפְשָׁרוֹת הַזֵּה, עַל כֵּן אָדָם שָׂבָא וְנוֹטֵל נֶפֶשׁ אָדָם הָרִי זֶה מִמַּעַט מִכְבוֹד שְׁמַיִם בְּכֹךְ שֶׁמֶנַע מֵאוֹתוֹ אֶחָד מִלְקַיִם אֶת רְצוֹן הַבּוֹרָא.

## רִמְזוֹ הַכָּתוּב - עֲרָכָם שֶׁל חַיִּים (א)

אָמַר אֶחָד הַחֲכָמִים: "אֵין יָקָר בְּנִבְרָאִים כְּמוֹ הַזְּמַן". שְׁכָל זְמַן שֶׁהָאָדָם עוֹד חַי וְקַיִם עָלֵי אֲדָמוֹת יָכוֹל הוּא לְתַקֵּן אֶת דְּרָכָיו וּלְצַבֵּר לְעֲצָמוֹ זְכוֹת עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. אֲבָל מִשְׁעֵבֵר זְמַנוֹ וְחִלְף מִן הָעוֹלָם - אֲזִי בַיּוֹם הַהוּא אֲבָדוֹ עֲשֵׂתִנְתִּיו, וְכָל נְכוֹנוֹתוֹ וְרְצוֹנוֹ לְתַקֵּן מַעֲשָׂיו לֹא יוֹעִילוּ לוֹ בְּמֵאוֹמָה. וְכִמוֹ שֶׁאָמַר קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל רַבִּי יִשְׂרָאֵל סְלִנְטֵר זִיע"א: כָּל זְמַן שֶׁהֵנָּה (נִרְה' נִשְׁמַת אָדָם) דּוֹלֵק אֶפְשָׁר עוֹד לְתַקֵּן, אֲבָל מִשְׁכָּבָה הֵנָּה וְנִפְטָר מִן הָעוֹלָם, אֲזִי מַה שֶׁטָּרַח בְּעָרֵב שַׁבַּת יֹאכֵל בְּשַׁבַּת, אֲבָל לְתַקֵּן יוֹתֵר אֵי אֶפְשָׁר.

חֲכָמֵינוּ רָאָה פִּירוּשׁ רַש"י עַל הַתּוֹרָה (שְׁמוֹת ט"ו, ה'). מִפְּרָשֵׁי הַתּוֹרָה כָּתְבוּ שֶׁבְּמַעֲמַד קָרִיעַת יָם סוּף, בּוֹ טָבְעוּ הַמִּצְרִים בַּיָּם, הָיוּ שְׁלוֹשָׁה סוּגִים: הַרְשָׁעִים שֶׁבָּהֶם - טָבְעוּ כְּמוֹ קֶשׁ, שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים וּמְטַרְפִּין עוֹלִים וְיוֹרְדִים. הַבִּינּוֹנִיִּים שֶׁבָּהֶם - צָלְלוּ כְּאֲבֹן הַשּׁוֹקֵעַת אֵט אֵט. וְהַכְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם - שָׁקְעוּ מִיַּד כְּעוֹפֶרֶת שֶׁהִיא כְּבִדָּה מְאֹד. וְלְכַאוֹרָה, מַה הֶעֱנָנוּ בְּכֹךְ שֶׁהַרְשָׁעִים טָבְעוּ כְּמוֹ קֶשׁ עוֹלִים וְיוֹרְדִים? וְהָרִי אֲדָרְבָּה הָיָה לְכַאוֹרָה נֶכּוֹן יוֹתֵר לְהַבִּיאֵם רֵאשׁוֹנִים עַל עֲנָשָׁם וּלְהַמִּיתָם?

וּמִבְּאֵרִים בְּעַלֵּי הַמּוֹסֵר שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵל רַחוּם וְחַנוּן, וּמֵאֲרִיךְ אַפּוֹ אֶף לְרַשָּׁעִים וּלְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, וְנוֹתֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד אֶת מֶרֶב הַהִזְדַּמְנוּיּוֹת וְהָאֲפְשָׁרוּיּוֹת לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וּלְתַקֵּן דְּרָכָיו וּמַעֲשָׂיו. לְפִיכָךְ, לְקַח הַקְּבִ"ה אֶת הַרְשָׁעִים שֶׁבְּמִצְרַיִם שֶׁעָדִין הָיוּ כּוֹפְרִים וּבְרִישׁ גְּלִי צוֹעֲקִים שְׁמוֹת ה', בִּי. "מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלוֹ?" וְטִלְטַל אוֹתָם טִלְטַלָּה גְּדוֹלָה מַעֲלָה וּמִטָּה וְלֹא הִרְגָם מִיַּד, כִּדִּי שְׁאוּלֵי בְּכָל זֹאת בְּאוֹתָם רְגַעִים קָשִׁים וּמִיִּסְרִים יִתְעוֹרְרוּ בְּתִשׁוּבָה בְּרֵאוֹתָם אֶת יְד ה' הַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה וְיִהְרָהוּר תִּשׁוּבָה אֶחָד, מַה שֶׁיִּתֵּן לָהֶם לְכָל הַפְּחוֹת לְמוֹת מִתּוֹךְ תִּשׁוּבָה, וְיִהְפְּכֵם בּוֹ רְגַע מִרְשָׁעִים לְצַדִּיקִים וְרָאָה בְּבֵאוֹר הַלְכָה (יּוֹרֵה דַעַה סִימֵן שְׁכ"ט) שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַמַּאִירִי שְׁמַטֵּעַם זֶה נִקְבַּעַה הַהֲלָכָה שֶׁמַּחֲלִין שַׁבַּת אֶפִּילוֹ עֵבֹר הַצֵּלָת חַיִּי שְׁעָה, הַיּוֹת וּבֵאוֹתָה שְׁעָה יָכוֹל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה וְלַהֲפֹךְ מִרְשָׁע לְצַדִּיק, הַיִּינוּ מַחִי לְמַת, וְעַל זֹאת יֵשׁ לָנוּ לְהַצִּילוֹ. נִמְצָא שֶׁבְּזֶה שֶׁנֶּעֱנַע וְטִלְטַל אוֹתָם הַקְּבִ"ה שׁוֹב וְשׁוֹב לֹא בָּא לְהַעֲנִישָׁם וּלְהַרְעַע עִמָּהֶם, אֲלָא אֲדָרְבָּה לְתַת לָהֶם עוֹד הַזְּדַמְנוּת לְהוֹדוֹת עַל הָאֱמֶת וּלְהַמְלִיךְ אֶת ה' עֲלֵיהֶם.

וּמִכַּאֵן תִּשׁוּבָה מוֹצֵאת לְאוֹתָם פּוֹשְׁעִים נִתְעַבְּבִים הַטּוֹעֲנִים שֶׁ"מִרְחָמִים" עַל הַחוֹלָה בְּהִיוֹתוֹ מִתְיָסֵר מִכְּאֲבָיו וּמִתְחַלּוֹאֵיו, וְלָכֵן מִבְּקָשִׁים לְקָרֵב קִצּוֹ וּלְעֲשׂוֹת בּוֹ מַה שֶׁנִּקְרָא בְּלִשׁוֹנָם "הַמְתַּת חֲסֵד", וּבְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה נִקְרָא רִצַּח גְּמוּר!!! וְכִבֵּר אָמְרוּ חַז"ל בְּתַלְמוּד מַסַּכַת שְׁמֹחוֹת פֶּרֶק א'. וְנִפְסַק בְּשַׁלְחַן עֵרוּךְ חֶלֶק יּוֹרֵה דַעַה (סִימֵן שְׁלִיט סִיפָא א'). עֵינֵן שֵׁם. "אֵין מַעֲמָצִין (פְּרוּשׁ: סוּגְרִים) אֶת עֵינֵי הַגּוֹסֵס שֶׁבְּזֶה מִקְרֵב הוּא



את מיתתו, וכל הנוגע בו ומזיזו הרי זה שופך דמים. שהיה רבי מאיר אומר משל לנר שהוא מטפטף, כיון שנגע בו אדם - מכבהו. כך כל המעמץ את עיני הגוסס מעליו עליו כאלו הוא נוטל את נשמתו". ואם כל כך החמירו בדברים הללו, אז כל שכן אדם המתכוון ומבקש חלילה לזרו ולקרוב את מיתת האדם עד כמה הדבר חמור ועל שכמותם אמר שלמה המלך (משלי י"ב, י): "ורחמי רשעים אכזרי". שמה שנראה לאותם רשעים כחסד וכרחמים אינו אלא אכזריות שאין כדוגמתה, שמונעים מקרוביהם ומחבריהם את רגעייהם האחרונים וההזדמנות האחרונה להרהר בתשובה ולקנות את חלקם בעולם הבא. ומכל מקום כל מקרה הוא לגופו, ויש פעמים שהתורה מורה לנהוג אחרת במצבים שונים, ולכן יש להוועץ עם חכם על כל מקרה לכשעצמו.

עם כל חמרת העוון הגדול הזה של שפיכות דמים, חז"ל הקדושים גלו לנו ברוח קדשם שישנו סוג של רצח יותר חמור מכך: אדם ההולך ומחליש את חברו באמונה, וגורם לו להפשל בעברה כזו או אחרת, עליו ספרי פרק כ"ג אות קי"ז. אמרו "גדול המחטיאו יותר מן ההורגו". שזה הרג את הגוף, וזה הרג את הנפש. והמשילו משל למה הדבר דומה: לאדם שגנב תיק והשאיר את הכסף שבו, או אדם שגנב כסף והשאיר את התיק שבו הנה הכסף - ודאי שענשו של השני שגנב את הכסף הוא הרבה יותר חמור, כי העקר הוא הכסף, וכל מטרת התיק היא רק לשמש את הכסף! והוא הדין במחטיא את חברו, שבה שמיסרו מדרך הישר הוא בעצם הורג את נשמתו, שענשו גדול פי עשרת מונים מההורג את הגוף.

## דרוש וחדוש

בספר פרק ס"ג. "דילמות רפואיות ופתרון ההלכתי" דן בשאלה קשה ומסבכה:

מידע מודיעיני מסר שאחד מבכירי החמאס המבקשים שרוי ברכב מסים באחת מסמטאות העיר שכם. הליקופטר חמוש בטילים הזעק מיד לאזור ואתר את המטרה, התמקד עליה ובקש לשגר אליה טיל. ברור לו שיחד עם אותו מחבל יהרגו עוד הרבה אנשים אשר אינם בהכרח חברים בארגון החמאס, ואולי אף מעולם לא השתתפו בפעלת איבה כל שהיא נגד יהודים. מהי דעת התורה הקדושה במקרה כגון זה? האם יתר לפגע באותם "חפים מפשע" על מנת להפטר מאותו אויב משבע?

והעלה להוכיח מהמובא שמואל ב' פרק כ'. בנביא אודות שבע בן בכרי אשר איים על חיי דוד המלך ע"ה, והמלך דוד צוה לרדף אחריו ולהרגו, אך הלה הסתתר בעיר אבל שנמנתה על תומכיו, ותושביה העניקו לו מחסה במקומם. בהמשך מובא כי יואב שר צבאו של דוד צר את העיר אבל ועמד להשחיתה, אלא שפרגע האחרון נאותו התושבים למסר את שבע בן בכרי ובכך הצילו את חיייהם ראה במלבי"ם שם שביאר את כל הענין בזו הדרך.

ממעשה זה עוד עיין שם שהביא להוכיח גם כן ממעשה עכן בספר יהושע (פרק ז'), וממעשה דינה (בראשית פרק ל"ד) בו הרגו שמעון ולוי את אנשי העיר שכם (וראה ברמב"ם הלכות מלכים פרק ט' שכתב שאנשי שכם נידונו למיתה כיוון שלא דנה את שכם בן חמור להענישו) וממעשה שמשון (שופטים פרק ט"ז) שהרג את כל הפלישתים שנכחו באולם

כולל הנשים והטף. עיין שם בהוכחותיו ובראיותיו מהנ"ל באורך. ומעוד כמה מעשים פתב המחקר להוכיח כי אותם "חפים" בעצם אינם "חפים" כלל, אלא אדרבה נותנים הם יד לאותו מחבל מאים, וממילא ההכרח להרגם יחד עמו לא יגנה ומכל מקום ברור שאין הדברים באים לפסוק להלכה ולמעשה, ואינם מופנים כלפי שום גורם צבאי או מדיני.

## בסוד עבדיך

בבאור חמרת הרוצח נפש וענשו על דרך הסוד ראה הקדמה כ"ב. וראה עוד בזה הקדוש פרשת יתרו (שמות דף ע"א) שכתב שההורג נפש ממעט כביכול מצלם האלקים שכן כתוב "בצלם אלקים עשה את האדם". בשער הגלגולים מרבנו האריז"ל שכתב שהשופך דמים בעולם הזה מתגלגל נשמתו במים, ונרמז בפסוק דברים י"ב, ט"ז. "רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכו - במים" ובפסוק שמואל ב', י"ד, י"ד. ראה שמה שמדבר מענין שפיכות דמים. "כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה". ותקונו רמוז בפסוק בראשית ט', ו'. "שפך דם האדם באדם דמו ישפך" שהמים בכל עת נקלחים עליו, והוא מבקש לקום ולעמד והמים מפילים אותו בכל רגע שוב ושוב ואין לו מנוחה, וכך מתיסר הוא עד השלמת תקונו וראה שם שהוסיף שעונש ההורג בעולם הזה הוא בחנק כידוע. ואם לא קיבל ענשו בעולם הזה אזי כשמתגלגל במים נחנק שם בכל רגע לרצות את ענשו.

## מצוה ל"ה: שלא לנאף

כמו שכתוב: (שמות כ', י"ב).

"לא תנאף".

## לפשוטו של מקרא

אחד הגדרים שגדרה אותנו התורה הקדושה בענייני אישות הוא שלא יקרב איש לקרובותיו, ולא לאשת איש אחר, שזה מדרש שובו של עולם שלא בוא אל אשה האסורה לו בכדי שיהיו חזיו של האדם בעולם ישירים ומתקנים.

בתחילת חלק אבן העזר. עיין שם. **בשלתון** ערוץ הובאו מי הן הנשים האסורות על האדם, ומי הן הנשים המתרות, ובאלו אפנים. ופעמים שתהא אשה אסורה לאדם רק עד זמן מסוים, או רק במצב כל שהוא, ומאז כבר נתרת לו לנשאה.

## רמז הפתוב - קדשת המחנה

**בחז"ל** הקדושים מזכרות הרבה מדות רעות ומגנות מהן אנו מצויים לסור, כמו הגאונה והקנאה והאכזריות ועוד. אולם מדה אחת נאמר עליה שהקדוש ברוך הוא **שונאה**, כפי שמובא ספרי סימן קנ"ז. ועוד ראה במסכת סנהדרין (ק"י ע"א). במדרש שאמר בלעם הרשע: **"אלקיהם של אלה שונא זמה"**.

**מצוות** רבות נצטוינו בתורתנו הקדושה, ואף ענשים כבדים הוטלו על העובר עליהן. אולם על דבר אחד ויחיד נאמר בתורה שפסיר הקב"ה את השגחתו מן האדם ומפקירו בידי מקרי העולם: **"ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך!"**

**אדם** ההולך אחר תאוותיו ויצרי לבו, ואינו מרסן את עצמו מן הדברים האסורים עליו, עלול הוא לרדת ולהגיע למדרגות שפלות ונמוכות ביותר מעבר לכל רעיון. בהיות שהתיר מעל עצמו את אזיקי התורה וגדרותיה שנקבעו ונחקקו על ידי בעל היצירה, אשר מי כמוהו יודע מה טוב ליצירתו ומה רע.

**ולכן** ישכיל האדם לידע שכל מה שאסרה התורה על בני האדם לא מתוך צרות עין או רע חלילה, אלא מתוך דאגה וחפיצה בהצלחת האדם בעולמו וזוהי הרוח האסרה עלינו מה שאסרה. וכל המקיים אמריה ושומר מצוותיה - הרוח הוא כלו שלו.

**ובכדי** להבין עד כמה חמור הדבר, ועד כמה מצאה התורה לנכון להרחיקנו מענין זה, הובא סנהדרין ע"ה ע"א. בגמרא מעשה באדם שנתן עינו באשה אחת, ומרב השתוקקותו וחשקו בה העלה לבו טינא (נעשה משגע וחולה) ונפל למשכב. באו ושאלו לרופאים על כך ואמרו שלא תהיה לו רפואה עד שתבעל לו. מששמעו זאת חכמים פסקו: **ימות ולא תבעל לו!** אמרו הרופאים לכל הפחות תעמד לפניו ערמה! אמרו לכל הפחות יעמד ויספר עמה מאחורי הגדר, וגם על כך פסקו חכמים: **ימות ולא יספר עמה מאחורי הגדר!** ומכאן ילמד אדם עד כמה חמור הדבר להרבות בשיחה עם אשה, וכל שכן לחיצת יד וכיוצא בזה, שהם מיסודי הדת שעליהם אין שום מקום לפשרות. וכל זה לאפוקי מאותם ריקים ומנוערים הלובשים חלוקא דרבנן ומתעטפים באיצטלא של "רבנים" שאינה ראויה להם ומפרסמים "פסקי הלכה" להתיר את האסור בלחיצת יד ובכיוצא מטעמים אשר אין להם שום שחר ובשקר יסודם והכל כדי למשוך תשומת לב. ה' יצילנו. **ודבר זה נפסק להלכה ברמב"ם** ז"ל פרק ה' הלכה ט'. ודע: כי הדברים אמורים אף בפנויה, כל שכן וכל שכן באשת איש החמורה. בהלכות יסודי התורה.

**גדולי** ישראל במשך הדורות תקנו והנהיגו הנהגות רבות בכדי להפריש ולהרחיק את האדם מן העברה. וביניהן, שאדם הנצרך לדבר עם אשה בחיי היום יום אזי נכון הדבר שלא יקרא בשמה הפרטי ולא בגוף ראשון המעורר

הַרְגֵשׁת קִרְבָּה וְחֻבָּה, אֲלָא מִדְרָכֵי הַצְנִיעוּת שֶׁיֹּאמֵר "אַתָּם" או "לָכֶם" וְכֵן עַל זֶה הַדְרָךְ, וְהַכֵּל בְּלִשׁוֹן קִצְרָה וּנְקִיָּה.

וְכַפִּי שֶׁסִּפֵּר עֲרוּבִין נ"ג ע"ב. בְּגִמְרָא עַל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי שֶׁהֵלֵךְ בְּדְרָךְ וּפָגַשׁ אֶת בְּרוּךְ אֲשֶׁת רַבִּי מֵאִיר בְּעַל הַיָּס זִיעֵ"א וְשָׁאַל אוֹתָהּ: בְּאִיזוֹ דְרָךְ נִלְךְ לָלוֹד? אָמְרָה לוֹ: גְּלִילִי שׁוֹטָה! לֹא כָךְ אָמְרוּ חַכְמִים אֶל תְּרַבָּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה? הִיָּה לָךְ לְקַצֵּר לְשׁוֹנֵךְ וְלִשְׁאַל "בְּאִיזוֹ לָלוֹד"! וּבִינּוּ נָא: מִי אָמַר? תִּנָּא קְדוּשׁ (שְׁוֹדָאֵי שְׁמַר עַל עֵינָיו...), וְלָמִי אָמַר? לְאִשְׁתַּת תִּנָּא קְדוּשׁ (שְׁוֹדָאֵי הִיתָה מְכַסָּה פְלָה וּמַעֲטַפְתַּת בְּצִנִּיעוּת...), וְעַם כָּל זֹאת הִיָּה צְרִיךְ יוֹתֵר לְנִפּוֹת וְלִקְצֵר בְּדַבּוּרוֹ. וְכָל אֶחָד כְּבָר יַעֲשֶׂה "קַל וְחֹמֶר" לְעַצְמוֹ...

זְכִינוּ בְּדוֹרְנוֹ לְתוֹפְעָה נִפְלְאָה שֶׁל שִׁיבַת יִשְׂרָאֵל לְמִקּוּרוֹת, וְלְהַתְקִימוֹת דְּבָרֵי הַנְּבִיא: יִשְׁעִיה ס', ד'. עֵיין שֵׁם בְּדַבְרֵי הַנְּבִיא שְׁחִזָּה אֶת כָּל הַתּוֹפְעוֹת הַפְּלֵאוֹת וְהַבְּלַתֵּי צְפוּיֹת הַפּוֹקְדוֹת בַּחֲסָדֵי ה' אֶת דּוֹרְנוֹ... "שְׂאִי סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָּלֶם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ לָךְ", כְּשֶׁרַבִּים זֹכִים לָשׁוּב אֶל צוּר מַחְצַבְתָּם אֶל חֵיק הַתּוֹרָה שֶׁיִּשְׁבָּה לָהּ בְּקֶרֶן זְוִית וְהַמְתִּינָה לְרַגַע בּוֹ יִפְּרוּ בְּנִיָּה בְּאִמְתוּתָהּ וּבְנִחְיּוּתָהּ. וְהִנֵּה לֹא אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים קוֹרָה שְׂאֵדָם מִתְחִיל לְהִתְקַרֵּב לְתוֹרָה וְלְהַפִּיר אֶת מְצוּוֹתֶיהָ, וּמַגִּיעַ הַשְּׁלֵב שֶׁעָלִיו לְהִמָּנַע מִלְּחִיצַת יָד לְנָשִׁים, וּבְכָלֵל הַדְּבָרִים זֶה כּוֹלֵל דּוֹדוֹת, גִּיסוֹת, מִפְּרוֹת וְכִיּוּצָא בְּזֶה, וְ תַהֲלִים מ"ח, ו. הַמָּה רָאוּ כֵן תִּמְהוּ נִבְהָלוּ נַחֲפָזִים, וְשׁוֹאֲלִים אֶרְבַּע קְשִׁיוֹת: מַה נִּשְׁתַּנָּה? וּמַה קָרָה? וּמַה יֵשׁ בְּזֶה? וְנִהְיִית "דּוֹס"?! וְאֵדָם עָלוּל לְעֵתִים לְהַבְהִיל אוֹ לְהַחְלֵשׁ מִתְּגוּבוֹת שְׂפָאֵלוֹ. אָבֵל רַבּוֹתֵינוּ כְּבָר הִקְדִּימוֹ הַרְמ"א בְּהַגְהַתּוֹ הַרְאִשׁוֹנָה עַל הַשְּׁלַחן עֲרוּךְ (אִירוּחַ חַיִּים סִימָן א' סֵעִיף א'). וּמִסְתַּבֵּר שֶׁכֵּתֵב כֵּן בְּהַתְחִלָּה לְהוֹרוֹת זֹאת עַל כָּל הַסַּעֲפִים הַבָּאִים... וְכֹתְבוּ: "לֹא יִתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם הַמְּלַעֲיָגִים עָלָיו בְּעַבּוּדַת ה'". כֵּךְ אָמַר עֲקִיבָא בֶן מַהֲלָלָל בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת (פֶּרֶק ה') כְּשֶׁבִיקְשׁוּ מִמֶּנּוּ לְשׁוֹת אֶת דַּעוֹתָיו. עֵיין שֵׁם. מוּטָב (לָךְ) שֶׁתִּקְרָא שׁוֹטָה כָּל יָמֶיךָ, וְלֹא תַחֲשֵׁב רָשָׁע פְּעַם אַחַת לְפָנֵי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא! וְאַשְׁרֵי הַשֵּׁם דְּבָרִים אֵלּוֹ לְנַגֵּד עֵינָיו, תַּהֲלִים קִי"ב, ז'. מִשְׁמוּעָה רַעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לְבוֹ בְּטַח בְּה'!

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

בְּשׁו"ת בַּחֲלֵק ט' סִימָן ת"ז. "שֶׁבֵט הַלְוִי" לְהַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל הַלְוִי וְאֶזְנֵר שְׁלִיט"א דֶּן אוֹדוֹת זוּג יְהוּדִים הֶרְחֹקִים מִתּוֹרָה וּמִמְצוּוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ וְחִיו יַחַד, וְלִימִים נִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה מִבְּלִי גֵט פְּטוּרִין כְּצוּי תוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה. וְהִלְכָה הָאִשָּׁה וְנִשְׁאַה בְּאַסוּר לְאַחַר כְּמוֹבֵן שְׁבִאוֹפֵן שְׁכִזָּה לֹא חָלִים הַקְּדוּשִׁין הַשְּׁנַיִם כָּלֵל, שֶׁכֵּן עֲדִיין מִקְּדוּשַׁת הַיָּא לְרֵאשׁוֹן. אוֹלַם עֲדִיין עַצֵּם שֶׁהוֹתָה עִם אִישׁ אַחַר בְּהִיוֹתָה אִשָּׁה נִשׁוּאָה הָרִי זֶה אוֹסֵר אוֹתָה עַל הַבַּעַל וְעַל הַבּוֹעַל. , וְכַעַת שָׁבָה בְּתַשׁוּבָה יַחַד עִם בֶּן זִוְגָהּ הַשְּׁנִי וּמִבְּקָשִׁים הִתֵּר לְהַנְשֵׂא וְלַחֲיוֹת יַחַד כְּדַת מִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל, הָאֵם נִתֵּן הַדְּבָר?

וּבִתְכֹן תְּשׁוּבָתוֹ הִבִּיא אֶת דְּבָרֵי הַגְּמָרָא וְהַפּוֹסְקִים שֶׁקְּבָעוּ שְׂאִשְׁתַּת אִישׁ אֲשֶׁר הִלְכָה בְּעוֹדָה נִשׁוּאָה וְהִיתָה מִרְצוֹן לְאִישׁ אַחַר הָרִי שֶׁנִּשְׁאָרָה לְבַעֲלָהּ וְנִשְׁאָרָה לְבַעֲלָהּ עוֹלָמִית. וְלֹאֹר זֹאת הָעֵלָה שְׂאִין שׁוּם אֶפְשָׁרוּת לְהַתִּירָה לְאוֹתוֹ אָדָם מֵאַחַר שֶׁהִיתָה נִשׁוּאָה לְאַחַר בְּאוֹתָהּ הִתְקוּפָה בְּה' הִיתָה בְּקִשְׁר עֲמוֹ. וְעַל אֵף

שֵׁשׁ צַד לומר שְׁהִיְתָה בְּגֵדֵךְ שׁוֹגְגָת או אֲנוּסָה מִגְדֵּל רְחוּקָה מִתּוֹרָה וּמִמְצוֹת  
וּמִחֶסֶד הַבְּנֵתָה בְּחִמְרַת הַדָּבָר, עִם כָּל זֹאת לֹא מְלֹאוּ לְבָבוֹ לְהַתִּיר אֶת הַדָּבָר  
בְּעֵצְמוֹ לְמַעֲשֵׂה וּמִכֵּל מְקוּם עֵינַי שֶׁמִּבְּיָא שְׂבֻאֵי וּבִתְנָאִים מְסוּיָאִים אִם יִמְצָא גְדוּל  
שִׁמְצָא לִנְכוּן לְהַתִּירָה בְּכֹהֵי גוּנָא אִין מְזַנְיָחִין אוֹתוֹ. עֵינַי שֶׁמִּבְּמָה שֶׁכָּתַב וְאִכְמִיל.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר אֲסוּר לֹא תִנָּאֵף עַל דְּרַךְ הַסּוּד רְאָה דְּפִי תִיקוּן כִּיִּא. בְּשַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ  
מִרְבָּנוּ הָאֲרִיזִ"ל שֶׁכָּתַב שְׁהִנּוּאָף בְּאֶשֶׁת אִישׁ לֹא עָלִינוּ גוֹרִם בְּעֲלִיּוֹנִים כְּבִיכּוֹל  
לְפָרוֹד מְסִיָּם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיו, וְאִם יִרְצֶה לְתַקֵּן אֶת מַעֲשָׂיו בְּעוֹלָם הַזֶּה צָרִיךְ הוּא  
לְהַרְבּוֹת בְּשַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁמִּבְּיָא אֶת כָּל סֹדֵר הַתִּיקוּן לְדַבֵּר. וְכַמוֹבֵן שֶׁלְמַעֲשֵׂה יֵשׁ לוֹ לִפְנוֹת  
לְרַבּוֹ שִׁיּוּרָה לוֹ דְּרַכֵּי תְשׁוּבָה. בְּתִשׁוּבָה וּבְתַעֲנִיּוֹת וּבְסִגּוּפִים קָשִׁים וּמְרִים וְאוּלַי  
יִתְכַפֵּר עוֹנוֹ. כֵּן הִבִּיא שֶׁמִּבְּשֵׁם מַהֲרִ"א הַלּוֹי זְצִ"ל. וְנִרְמָז בְּמִלָּה תְשׁוּבָה רְאֵשִׁי  
תִּיבּוֹת: תְּעִנִית שֶׁקֶ וְאִפְרִ בְּכִיָּה הַסֶּפֶד עַל עוֹנוֹתָיו. וּבְאִם לֹא תִקֵּן אֶת הַמַּעֲשֵׂה,  
מִתְגַּלְגְּלִים שְׁנֵי הַחוּטָאִים בְּרַחֲמֵי הַטּוֹחֲנִים, שֶׁמִּנְדוּנִים וּמִתִּיֶסְרִים שְׁנִיָּהֶם עַל  
מַעֲשֵׂיהֶם וְסוּדוֹ בְּפִסּוֹק "תִּטְחוּן לֵאחֲרָי אֲשֶׁתִּי". וְרֵאָה שֶׁמִּבְּשֵׁם מַהֲרִ"א הַלּוֹי זְצִ"ל שֶׁכָּתַב  
שְׁגִילְגוּלֵי בַחמור.

## מצוה ל'ו': שלא לגנוב נפש מישראל

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ', י"ג).

"לֹא תִגְנוֹב."

## לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא לְגַנֹּב. וְחִזְ"ל בְּמִסְכַּת דָּף פִּי"ו ע"א. סְנֵהֲדָרִין  
בְּאֲרוֹ שֶׁבְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת הַכֶּתוּב מְדַבֵּר. הֵינּוּ שְׁגוֹנֵב אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה  
קָטָן אוֹ גָּדוֹל יִשְׂרָאֵל אוֹ גֵר אוֹ עֶבֶד מְשֻׁחָרֵר שֶׁכֵּן כָּתוּב "וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו", וְכֵן אֵלּוּ בְּכֹל  
"אֲחִיו". וּמִכֵּל מְקוּם הַגּוֹנֵב עֶבֶד אוֹ מִי שֶׁחֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶן חוֹרִין פְּטוּר, שֶׁאִין אֵלּוּ בְּכֹל "אֲחִיו".  
רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת גְּנִיבָה פֶרֶק ט' הִלְכָה ו'. , וּמִכְּנִיסוֹ לְרִשׁוּתוֹ כִּלְשׁוֹן הַפְּסוֹק (דְּבָרִים כ"ד, ז): "וְהִתְעַמַּר

בו או מכרו". ודרשו במשנה (סנהדרין פרק י"ז) שאינו חייב חנק על גניבתו עד שישתמש בו או ימכרו לאחרים. ומכל מקום על לאו של גניבה הוא עובר כבר בגניבתו. ומשתמש בו או מוכרו לאחרים. ואם נתחייב בבית דין על פי התראה ועדים ענשו במיתת חנק.

הגויב נפש מישראל אסורו חמור מאד, שכן מלבד זה שנוטל ממנו את חרותו לחיות חיים נורמלים לעצמו, בנוסף על כך גם הפכו לעבד שעל פי דין התורה פטור הוא ממצוות עשה שהזמן גרמא כגון שופר, לולב וכו'. שזוהי האבדה היותר גדולה שאבד ממנו, שכן התורה והמצוות לאדם היהודי הם כמו אור לנשימה, ומי שנוטלם הימנו פאלו נטל את נשמתו ונראה לעניות דעתי שלכן הקדימה התורה הקדושה את איסור גונב נפשות לאיסור גונב ממון, ללמדך שזה קשה מזה. וראה עוד לעיל מצוה ל"ד מה שכתבנו בסיעתא דשמיא בענין "גדול המחטיאו יותר מההורגו".

## רמז הפתוב - ערפם של חיים (ב)

גניבת החיים והזמן מאדם היא העול החמור ביותר שנתן לעשות לאדם עלי אדמות. שאין לה דבר יקר כחיו של האדם שבעבורו מוכן האדם ליתן את כל הון ביתו, וכפי שרגילים העולם לומר שהאדם בצעירותו משקיע את מיטב כחו ובריאותו בעבור כספו, ואלו לעת זקנותו משקיע את מיטב כספו וזקבו בעבור בריאותו. ולכן מחובתנו לנצל כל רגע מחיינו למטרות נעלות ונצחיות ובאחת מפגישותינו עם כ"ק האדמו"ר מצאנו שליטי"א סיפר לנו אודות אביו בעל ה"שפע חיים" זצוק"ל שהיה מנצל עתותיו במורה מופלאה, עד שמעולם לא ראוהו נח לרגע. החל מקימת הבוקר בשעה ארבע וחצי לטבילת המקווה, ומסירת שיעור בשעה חמש וחצי, ולאחר תפילת השחרית היה מוסר שלושה שעורים בעיון ובבקיאות לתלמידי הישיבה, וכל זה מלבד לימודיו הפרטיים וקבלת הקהל והנהגת העדה והקמת המפעלים הרבים והכבירים שהקים. ופעם אחד שנבדק על ידי רופא שאלו הרופא כמה שעות הוא ישן ביממה? וענו האדמו"ר זצוק"ל שעתיים וחצי... שאלו הרופא "וזה ממתני?" וענהו "אינני זוכר את עצמי אחרת". אמר הרופא: מעולם לא טיפלתי ולא נתקלתי בגוף שכזה... וסיפר לנו שפעם אחת בערוב ימיו הלך לבקר בארה"ב וראהו נח בשעת צהריים, והבין מכך שקיצו קרב ובא. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן. , ולבל נבזבזם על הבל וריק מעשי תעתועים המאבדים מהאדם את ההזדמנויות הבלתי חוזרת הנקראת "חיים".

בילקוט "לקח טוב" הובא מעשה נפלא שהיה עם הגאון בעל ה"ישועות יעקב", שבראשית נשואיו היה סמוך על שלחן חותנו בעיר יערוסלב, ופעם אחת בערב יום הכפורים עמדו כל הקהל בבית הכנסת המרפזי להתחיל את תפלת כל נדרי, והנה לפתע נכנס לבית הכנסת אדם זר פלו אפוף אימה ויראה מפחד ה' ומחדר גאונו יתברך, ומבלי לטול רשות נגש מיד לתבה והחל באמירת "על דעת המקום ועל דעת הקהל וכו'..." ובקול שואג פארי ובנעימות מפלאה החל באמירת "כל נדרי".

אף אחד מהנוכחים לא העיז לפצות פה לנכח המחזה הגדול, וכלם התפללו באימה וברטט ובהתעוררות עצומה את תפלת ערבית וכו' עד תם התפלה. לאחר מכן נשאר אותו חזן מסתורי לעמד בתבה ואמר את כל ספר התהלים במתינות ובמתקנות נפלאה במשך כל הלילה עד עלות השחר, ומיד אחרי כן המשיך בתפלת שחרית, קרא בעצמו קריאת התורה, והמשיך בתפלת מוסף.

כֵּלָם הִשְׁתוֹמְמוּ מִהַמְרָאָה הַפְּלֵאָי, וְגָמְרוּ בְּדַעְתָּם שְׁוֹדָאֵי זֶה מְלֵאָד וְלֹא אָדָם.  
לְאַחַר מִכּוֹן הַמְּשִׁיךְ לְעֵבֶר לִפְנֵי הַתְּבָה גַם בְּתַפְלַת מְנוּחָה וּנְעִילָה וְתַקַּע בְּעַצְמוֹ  
בְּשׁוֹפָר וְאַף אֶת תְּפִילַת עֲרֵבִית שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים קָרָא בְּעַצְמוֹ.

**בְּאוֹתָהּ** שְׁעָה כֵּלָם כָּבַר נִמְנוּ וְגָמְרוּ שְׁוֹדָאֵי זֶה מְלֵאָד מִשְׁמִים, וְהִנֵּה פָּנָה אוֹתוֹ  
אֱלִמוּנֵי לְצַבוּר בְּבִרְכַת "יִישֵׁר כַּח". חוֹתְנִי, סִפֵּר בְּעַל ה"יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב", הַזְמִין  
אֶת אוֹתוֹ אוֹרַח לְבֵיתוֹ לַעֲשׂוֹת הַבְּדֻלָּה, וְאָכַן הָאוֹרַח יָאוֹת בְּרָצוֹן. וְקִמְתִּי אֲנִי  
לְלַכֵּת לְבֵית חָמִי לְרֵאוֹת מִהַנְּעִשָׂה שָׁם. אוֹתוֹ "מְלֵאָד" נִתְכַּבֵּד בְּעִשְׂיַת הַהַבְּדֻלָּה,  
שְׁגַם אוֹתָהּ עֶרְךָ בְּשִׂאָגוֹת וּבְהִתְלַהֲבוֹת גְּדוֹלָה. לְאַחַר מִכּוֹן טַעַם מִהֵינִן וּלְפִתְעַ  
צָנַח עַל הַכֶּסֶא שְׁלִידוֹ וְאָמַר שְׁאִינוֹ חֵשׁ בְּטוֹב וּבִקְשׁ שְׁיִבִיאוֹ לוֹ מִשֶּׁהוּ לְחִזֵּק אֶת  
לְבוֹ. אִזּוֹ אָמְרוּ כָּל הַנוֹכַחִים לְעַצְמָם שְׁסוֹף סוֹף הַתְּבַרֵּר שְׁאִינוֹ מְלֵאָד, אִךְ הַדְּבָר  
הַפְּרָךְ בְּרָגַע שְׁהִבִּיאוֹ בְּפָנָיו מִגְּדוּלוֹת וּפְרוֹת לְאֶכְל, וְהָאוֹרַח דָּחָה אוֹתָם מִלְּפָנָיו  
בְּאָמְרוֹ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְדַבְּרִים שְׁכֵאלוֹ, וּבִקְשׁ שְׁיִבִיאוֹ לוֹ גְּמָרָא מִסַּכַּת סַכָּה כְּדִי  
לְחִזֵּק אֶת לְבוֹ... וְאָכַן שְׁקַע בְּלִמּוּדוֹ בְּדַבְּקוֹת נִפְלְאָה עַד עֲלוֹת הַשֶּׁמֶר. רַק  
לְמַחֲרַת נִתְגַּלָּה הַדְּבָר שֶׁזֶהוּ הָרַב הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא סִנְגוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַבִּי לְוִי  
יַצְחָק מְבַרְדִּיטְשׁוֹב זִיע"א.

רְאֵה, בְּנִי, עַד כַּמָּה חֵיו וְהַרְגִּישׁוּ גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמְּשִׁג "כִּי הֵם חֵיִינוּ וְאֶרְךָ  
יְמֵינוּ וּבְהֵם נִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה", וְיִדְעוּ וְהַפִּירוּ בְּעֶרְכָם שֶׁל הַחַיִּים עָלֵי אֲדָמוֹת  
לְנַצְלָם הֵיטֵב לְתוֹרָה וּלְמַצְוֹת וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים כֵּן יִזְכְּנוּ ה'.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

**חֲכָמֵינוּ** ז"ל נִחְלְקוּ רֵאָה סִנְחַדְרִין (פ"ה ע"ב) בַּמִּשְׁנָה וּבַגְּמָרָא שֶׁם. בְּתַלְמוּד בְּדִין הַגּוֹנֵב אֶת  
בְּנוֹ שְׁלוֹ וּמִתְעַמֵּר בּוֹ וּמַעֲבִידוֹ הָאֵם מִתְחַיֵּב הוּא בְּכָךְ בְּמִיתַת חֲנֻק מְשׁוּם "גּוֹנֵב  
אִישׁ אוֹ לֹא?

לְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ נִקְרָא גַם כֵּן גּוֹנֵב נַפְשׁ, שְׁכֵן לִפְנֵי הַתּוֹרָה אֵין  
הֵבֵן נִחְשָׁב לְרִכּוּשׁוֹ שֶׁל אָבִיו, וְאֵין לְאֵב שׁוּם סְמִכוֹת אוֹ רְשׁוֹת עַל בְּנוֹ לְשַׁעֲבְדוֹ  
אוֹ לְמַכְרוֹ.

**אוּלָם** לְדַעַת חֲכָמִים יֵשׁ לְפִטֵּר אֶת הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ, הוֹאִיל וְדוֹרְשִׁים הֵם אֶת  
הַפְּתוּב בְּפִסּוּק שְׁמוֹת כ"א, ט"ז. וְדִרְשׁוּ מִיִּתּוֹר מִלֵּת "וּנְמַצָּא", שֶׁכֵּן כָּבַר כְּתוּב בַּמִּקּוּם אַחֵר "כִּי  
יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב נַפְשׁ מֵאֲחִיו וְכו'". "וְגֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָת" - דְּוָקָא  
שְׁמַצָּאוֹ וּגְנָבוֹ, פֶּרֶט לְזֶה שְׁכָבֵר מְצוּי אֶצְלוֹ שְׁאִינוֹ חַיֵּב עַל גְּנֻבָתוֹ.

**וְלַהֲלַכָּה** פֶּסֶק הַרְמַב"ם ז"ל בְּהַלְכוּתָיו כְּדַעַת חֲכָמִים שְׁבַגְנֵבָה שְׁפָזוּ אֵין  
מְחַיֵּבִים אֶת הָאֵב בְּחֻנְק.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר עֵינַי גִּוְנָב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל עַל פִּי הַסּוּד רָאָה מָה שֶׁכָּתַב רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיע"א בְּמִדְרַשׁ הַנְּעִלָּם עַל מַגִּילַת אֵיכָה. בְּזֵהָר הַקְּדוֹשׁ בְּעֵנַי חָרַבְנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהִנְחֵשׁ הַקְּדָמוֹנִי וְהַסִּימִי עִמָּדוֹ וְקִטְרָגוֹ וְתַבְעוֹ דִּין לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִשְׁךְ שְׁמוֹנֶה עָשָׂר יָמִים עַל מַכִּירַת יוֹסֵף עַל יְדֵי אָחִיו הַיָּאֵד מְכָרוּהוּ אוֹתָם צְדִיקִים וְעָבְרוּ עַל אֲזָהָרַת הַתּוֹרָה? וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁיֵבָם מִלְּשׁוֹן הַפְּסוּק "וְגִנְבֵי אִישׁ וּמְכָרוּ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָתִי" - שְׁיִוֵּסֵף אֵינּוּ אִישׁ, וְגַם לֹא נִמְצָא בְּיָדָם. אֲבָל הַסִּימִי הַלֵּךְ וְנִכְנָס בְּקִיסָר רֹמִי שֶׁהֵלֵךְ וְהָרַג אֶת שְׁהִיּוֹ גִילְגוּל שֶׁל עֶשֶׂרֶת הַשַּׁבָּתִים, כִּידוּעַ. עֲשֶׂרֶת הַרוּגֵי מַלְכוּת עַל אוֹתָהּ מְכִירָה.

## מצוה ל'ז: שלא להעיד עדות שקר

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"י, י"ג).

"לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שֶׁקֶר."

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

צוֹתָהּ אוֹתָנוּ תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוֹשָׁה בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה לְבַל נַעֲיֵד אִישׁ בְּרַעֲיוֹ עֵדוֹת שֶׁקֶר. שֶׁכֵּן אֶחָד הַדְּבָרִים הַמְּאֻפְּשָׁרִים אֶת קִיּוֹם וְיִשׁוּב הָעוֹלָם כְּתוּבֵנוּ הוּא עֵינַי נְאֻמָּנוֹת הַעֲדִים, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: דְּבָרִים י"ט, ט"ו. "עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יִקוּם דְּבָרִי".

בְּשִׁעָה שְׁבָאִים שְׁנַיִם לְדִין, כִּיצַד לְכֹאזְרָה יוֹכֵל הַדִּין לְדַעַת מִיָּהוּ הַצּוֹדֵק וּמִי לֹא? מִיָּהוּ הַזָּכָאִי וּמִיָּהוּ הַחֵיִב? מִיָּהוּ הַדּוֹבֵר אֶמֶת וּמִיָּהוּ הַמְּשַׁקֵּר? אֲלָא שְׁהוּאִיל וְנִתְּנָה הַתּוֹרָה אִמּוֹן לְשֵׁנֵי עֲדִים לַעֲשׂוֹת וּלְהַכְרִיעַ עַל פִּי עֲדוֹתָם - לְזָכוֹת אוֹ לְחֵיִב, לְטָהָר אוֹ לְטָמֵא, לְאֶסֶר אוֹ לְהַתִּיר, הֲרֵי שֶׁבְּכָף זְכוּל הַדִּין לְדוֹן דִּין אֶמֶת וּמְשַׁפֵּט צְדִק, וּבְזֵה מְמַשֵּׁיף הָעוֹלָם לְתַפְקֵד כְּתוּבֵנוּ. וְלָכֵן אָמְרוּ חַז"ל בְּמִשְׁנֵיהֶם: אִימֵרַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמַסְכַּת אֲבוֹת פֶּרֶק א' מִשְׁנֵה י"ח. "עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל הַדִּין וְעַל הָאֶמֶת וְעַל הַשְּׁלוֹם".



**בְּכֹלל הַמְצוּחַ**, ראה סנהדרין (כ"ט ע"א) ורמב"ם שופטים (הלכות עדות פרק י"ז הלכה ב') ושלחן ערוך (חלק חושן משפט סימן כ"ח סעיף ז'). שְׂיָהוּ הַדְיָנִים מְאִימִים עַל הָעֵדִים וּמִזְהִירִים אוֹתָם עַל עֲדוּתָם שֶׁלֹא יֵאמְרוּ דְבַר שֶׁקֶר, שְׁבִשְׁתַּגְדֹּלָה תִהְיֶה לָהֶם עַל כֵּךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְאִם בְּעִינֵי שׂוֹכְרֵיהֶם בְּזוּיִים הֵם עַל כֵּךְ. וְעַנְשׁ הַמַּעֲיֵד עֲדוּת שֶׁקֶר יִתְבַּאֵר אִם יִרְצֶה ה' בְּמִצְוֵה תִקְכִ"ד. עיין שם. לְקַמּוֹ בְּדִין עֵדִים זֹמְמִין.

## רְמֵז הַפְּתוּב - בְּרוּךְ דִּין הָאֵמֶת

**אָדָם** הַמַּעֲיֵד עֲדוּת שֶׁקֶר, וּמְסַלֵּף אֶת דְּבָרָיו וּמַעֲוֶת אֶת הַדִּין, גּוֹרֵם הוּא שֶׁעַל פְּנֵי יִזְכּוּ אֶת הַחֵיב וְיַחֲיִיבוּ אֶת הַזָּכָאי, וְהִרִי זֶה מִמַּחְרִיבֵי הָעוֹלָם וּכְפֹגֵעַ בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁכֵּן מִפְּרִיעַ וּמִקְלָקֵל הוּא בְּמַעֲשָׂיו אֶת סִדְרֵי הָעוֹלָם. וְאוּלַי חוֹשֵׁב הוּא כִּי אֵין מִי שְׂיֻכַּל לְהַכְחִישׁוֹ וּלְגַלוֹת וּלְפָרְסָם אֶת שֶׁקְרָיו, אֲבָל כִּד דְּרָשׁוּ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ה' ע"א) עַל הַפְּסוּק (מְלָכִי ג, ה'): "וּקְרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לְמַשְׁפַּט וְהִיִּיתִי עַד מְמַהֵר בְּמַכְשָׁפִים וּבְמִנְאָפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשֶׁקֶר... וְלֹא יִרְאוּנִי אִמֵּר ה' צַבֹּאוֹת". הַנְּבִיא אוֹמֵר שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ יִבּוֹא וְיִתְבַּע אוֹתוֹ לְדִין, וְיִמַּהֵר לְהַעֲיֵד בְּעֲצָמוֹ עַל שֶׁקְרָיו, וְיִדּוֹן וְיַעֲנִישׁ אוֹתוֹ עַל כָּל דְּבַר וְדָבָר. וְעַל כֵּךְ אֵמְרוּ חֲכָמִים: "עֲבַד שְׂרָבוּ מִקְרָבוֹ לְדוֹנוֹ וּמִמַּהֵר לְהַעֲיֵדוֹ תִקְנֶה יֵשׁ לוֹ!" הִרִי שְׁגָם אִם נִדְמָה לָנוּ שְׂאִין הַיּוֹדֵעַ אֶת סִתְרֵי לְבָבָנוּ, וְאֵין מִי שְׂיִגְלֶה אֶת אֲשֶׁר בְּמַצְפוּנָנוּ, אֲבָל הָאֵמֶת הִיא כִּי תִהְיֶה בִּי, יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחַק לָמוֹ וּבְבוֹא הָעֵת יִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ וְכַפְרֵי מַעֲלָלוֹ.

**מַעֲשֵׂה** הַזֶּה בְּזִמְנָנוּ בְּזוּג צָעִיר שֶׁנִּשְׂאָ בְּשַׁעָה טוֹבָה וּמַצְלַחַת, וּבְלִיל חֲתָנָתָם לְכַשְׁנֵגְמֵר הָאֵרוּעַ נִגְשׁוּ בְּנֵי הַמְּשֻׁפָּחָה לְרוֹקֵן אֶת כְּסָפֵת הַמִּתְנַנּוֹת וְהַצְּקִים וְהִנֵּה לְתַדְהֵמָתָם נוֹכְחוּ לְרֵאוֹת שֶׁהַכְּסָפֵת רִיקָה לְגִמְרֵי וְכָל הַכְּסָף נִגְנַב. הַחֲלוּ לְבָבוֹת וּלְהַתְיַפֵּחַ, אֲדָּךְ לֹא יִכְלוּ לַעֲשׂוֹת דְּבַר. אָבִי הַחֲתָן וְאָבִי הַכֶּלֶה דְּבָרוֹ עִם בְּעַל הָאוּלָם שְׂיִתְחַשֵּׁב בְּמַצְבָּם, אֲדָּךְ לֹא הוֹעִיל. וְכֵךְ חָזְרוּ אוֹתוֹ זוּג לְבֵיתָם בְּיָדֵים רִיקוֹת וְעִם חוֹבוֹת גְּדוֹלִים בְּאֵמֶת חֲתָמָם.

בְּעִבּוֹר שְׁבוּעִים, יִשְׁבוּ שְׂתֵי הַמְּשֻׁפָּחוֹת בְּצוּתָא עִם הַחֲתָן וְהַכֶּלֶה לְרֵאוֹת אֶת הַסְּרִטֵת הַחֲתָנָה, וְהִנֵּה בְּאֵמֶצֶע הַסְּרִט בְּשַׁעָה שְׁכָלָם רוֹקְדִים וּשְׂמֵחִים רוֹאִים לְפָתַע בְּצַד הַמָּסָךְ אֵיךְ אָבִי הַכֶּלֶה מִתְקָרֵב לְאֵט לְכוּן הַכְּסָפֵת, מִבֵּיט אָנָּה וְאָנָּה לְוֹדָא שְׂאֵף אֶחָד לֹא שָׁם לֵב, פּוֹתַח אֶת הַכְּסָפֵת וּמְרוֹקֵן אֶת הַמַּעֲטָפוֹת לְתוֹךְ שְׂקִית וְיוֹצֵא מִן הָאוּלָם, וּלְאַחַר מְסַפֵּר דְּקוֹת חוּזָר לְרַחֲבַת הַרְקוּדִים כְּאֵלוֹ לֹא קָרָה כְּלוּם. הָאֵמֶת נִתְגַּלְתָּה.

**נִתְאָר** לְעֲצָמָנוּ מֵהַ הַרְגִישׁ אוֹתוֹ אֲב כְּשֶׁכָּל בְּנֵי מְשֻׁפָּחָתוֹ רוֹאִים וּמְגַלִּים אֶת קְלוּנוֹ, הַדּוֹדִים וְהַדּוֹדוֹת הָאֲחִים וְהָאֲחִיוֹת, וּבְעֶקֶר - בְּתוֹ וְחֲתָנוֹ! אֵיזוֹ בּוֹשָׁה עוֹטֶפֶת אוֹתוֹ בְּאוֹתָם רְגָעִים! וּבּוֹדָאי אִם הָיָה יָכוֹל הָיָה קוֹבֵר אֶת עֲצָמוֹ בְּאֵדְמָה! וְאִם כֵּן, מֵה נֹאמֵר אָנוּ כְּשֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא בְּעֵת שְׁנִיתֵנוּ מוֹל בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה לְעִינֵי כָּל הַצְּדִיקִים הָאֲבוֹת וְהָאֲמֵהוֹת הַקְּדוֹשִׁים, הַתְּנָאִים וְהָאֲמוֹרָאִים וְכָל רְבוֹתֵינוּ וּמְכַרְיָנוּ וּבְנֵי מְשֻׁפָּחָתָנוּ, וְיוֹצְגוּ לְעִינֵיהֶם כָּל מַעֲשֵׂינוּ וְתַחֲבוּלוֹתֵינוּ שְׁנִהְגָנוּ בָּהֶם וְחִשְׁבָנוּ שְׂאֵף אֶחָד לֹא רוֹאֶה וְאֵין מִי שְׂיִוָּדַע, כְּמָה גְּדוֹלָה תִהְיֶה

הבושה באותם רגעים בעולם האמת!! שם אי אפשר להתחמק ואין לאן לברח,  
שם אי אפשר להכחיש ולא לתרץ תרוצים!

**ועל כך אמרו** מדרש רבה פרשת ויגש (בראשית פרשה צ"ג). ואבא כהן ברדלא אמר שם דבר זה על  
תוכחתו של האתון לבלעם. עיין שם. **במדרש**: **אמר רבי אלעזר בן עזריה** אוי לנו  
מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה! ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם בשעה  
שהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו, הקדוש ברוך הוא שהוא מלך  
היושב על כסא דין ודן כל אחד ואחד על אחת כמה וכמה אין כל בשר ודם  
יכולים לעמוד לפניו בדין!

**ועל ידי שהאדם זוכר ומשיג לעצמו שהקדוש ברוך הוא ישעיה ו', ג'.** מלא כל  
הארץ כבודו, תהלים ז', י'. ובחן לבות וכליות אלקים, אזי נזהר ומדקדק הוא  
יותר במעשיו ובמחשבותיו, ומתרחק מכל נדנדוד וחשש של עברה. וכמו ברכות  
ס"ג ע"א. **שדרש בר קפרא**: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה?  
"בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך".

## דרוש וחדוש

**רבותינו דנים** אודות עדים שהגיעו לבית הדין והעידו שראובן חיב לשמעון  
סכום כסף, ולאחר שבצע הדין חזרו ואמרו "שקר העדנו". מה עולה בגורלם  
ובגורל העדות שהעידו לפני כן?

שו"ת הרא"ש כלל נ"ט סימן ו'. והובאו דבריו גם כן בטור סימן מ"ו. עיין שם. **הרא"ש ז"ל**  
**בתשובה** כותב שעדים אינם נאמנים לבטל עדותם הקודמת, משום הכלל של  
כן למדו במסכת שבועות (לי"ב ע"א) מהפסוק (ויקרא ה', א) "ואם לא יגיד". "כיון שהגיד טוב אינו  
חוזר ומגיד". אולם לגבי עצמם מאמינים אנו להם שעדותם היתה שקר,  
ומחיבים אותם לפצות את זה שחיבוהו בעדותם שלא כדיון.

**אולם** בהגהותיו על השלחן ערוך (חושן משפט סימן ל"ח סעיף א'). **הקצות החשן הביא בשם**  
**הרמב"ן ז"ל** שאין העדים נאמנים כלל לערער את עדותם הראשונה, ואף מטעם  
דינא דגרמי. עיין בקצות החושן שם שהאריך לפלפל בדבר. פטורים הם מלשלם כל שהוא.

**ולמעשה פסק** בחלק חושן משפט סימן כ"ט סעיף ב'. **השלחן ערוך** כדעת הרא"ש  
שעל אף שאינם נאמנים לסתור עדותם הקודמת, עם כל זאת יש לחיבים לפצות  
את זה שחיבוהו במה שניזק בעקבות עדותם הראשונה.

## בסוד עבדיך

**בְּבִאוֹר אִסוּר עֵדוּת שֶׁקָרַע עַל פִּי הַסּוּד רָאָה בְּבִאוּרוֹ עַל פְּסוּק זֶה. וְרָאָה בְּזוּהַר הַקְדוּשׁ פְּרִשְׁת וִיקְרָא (ויקרא דף י"ב ע"א) שְׁכַתְּב גַּם כֵּן כְּזֹאת. **בְּשֶׁעַר הַפְּסוּקִים מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁכַּתְּב שֶׁהַמַּעֲיֵד בְּחִבְרוֹ עֵדוּת שֶׁקָרַע הוּא בְּעֵצָם מַעֲיֵד בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵדוּת שֶׁקָרַע. שֶׁכֵּן הַקְּב"ה נִקְרָא "רַעַף" כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב "רַעַף וְרַע אֲבִיךָ אֶל תַּעֲזֹב" משְׁלִי כ"ו, י'. וְכֵן פִּירֵשׁ רַש"י שֶׁשֵּׁם שֶׁהַכּוּוֹנָה לַהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנִקְרָא יָדִיד וְרַע לְיִשְׂרָאֵל וְחִיבֵב אֶת הָאֲבוֹת הַקְדוּשִׁים. , וְיִמְמִילָא עַל כֵּן נֶאֱמַר הַפְּסוּק "לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שֶׁקָרַע". וְלִכְּן גְּדוּל עֲוֹנוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמַּעֲיֵד עֵדוּת שֶׁקָרַע בְּחִבְרוֹ, שֶׁהָרִי מַעֲיֵד הוּא עֵדוּת שֶׁקָרַע בְּהַקְּב"ה. וְזֶה מְלַבֵּד עֲוֹן הַשְּׁבוּעָה הַחֲמוּר שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בְּעֵדוּת שֶׁקָרַע.****

## מצוה ל"ח: שלא לחמד

כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב: (שְׁמוֹת כ"ו, י"ד).

**"לֹא תַחְמַד".**

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

**צוּתָה** אוֹתָנוּ תוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה לְבַל נַחְמַד אֶת אֲשֶׁר לְרַעְנוּ. וּמֵהוּת הָאִסוּר הוּא כְּאֲשֶׁר אָדָם מְתַאָּוֶה וְחוֹמֵד לְהַשִּׁיג אֵיזָה חֶפֶץ אוֹ דָבָר הַשִּׁיךְ לְחִבְרוֹ, כֵּן כֵּתַב הַרְמַב"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת (לֹא תַעֲשֶׂה מִצְוָה רַס"ה) שֶׁעַל לֹא תַחְמוּד עוֹבֵר אָדָם רַק אִם עוֹשֶׂה מַעֲשִׂים וּמְשַׁדֵּל אֶת זוּלָתוֹ לִיתֵן לוֹ אֶת מְבוֹקְשׁוֹ. אִמְנֵם גַּם בְּעֵצָם הַהֲתַאוּוֹת וְהַחֲכַסְפוֹת לְדַבֵּר שֶׁל הַשֵּׁנִי יִשְׁנֶה לֹא מֵהַתּוֹרָה שֶׁל "לֹא תַתְּאוּוֹה", שִׁיבּוֹאֵר אִם יִרְצֶה ה' לְקַמּוֹן בְּמִצְוָה תַט"ז. וְנוֹקֵט בְּכָל מִינֵי תַחְבּוּלוֹת וְעֲצוֹת וּמַעֲשִׂים הַיֵּאָדָּו לְהַשִּׁיג אֶת אֲשֶׁר לְרַעוֹ וְלְהַכְנִיסוֹ לְרִשְׁוֹתוֹ. וְאֶפְלוּ שֶׁמְרַבֶּה עָלָיו רַעִים וְתַגְמוּלוֹת עַד שֶׁמְתַרְצָה לְתַנּוֹ אוֹ לְמַכְרוֹ לוֹ - עִם כָּל זֹאת עוֹבֵר הוּא בְּזֶה עַל לֹא מֵהַתּוֹרָה שֶׁל "לֹא תַחְמַד".

**לֹא** זֶה שֶׁל "לֹא תַחְמַד" חָל עַל אֵף שֶׁהָאָדָם מְשַׁלֵּם עַל הַדָּבָר כִּדִּי לְקַבְּלוֹ, עִם כָּל זֹאת נִקְרָא הוּא חוֹמֵד, כִּד אֲמַרְוּ בַּגְמָרָא (בְּבֵא קִמָּא דְף ה' ע"ב) : אִיסוּר לֹא תַחְמוּד נִדְמָה לְאֲנָשִׁים שֶׁבִּלְא דְמִים הוּא. עֵינֵן שִׁם. שֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁרַב הָעוֹלָם טוֹעִים לְחַשֵּׁב וְלוֹמַר וְכִי מַה יֵּשׁ בְּזֶה? וְהָרִי שֶׁלְמַתִּי? אֲבָל הָאֱמֶת שֶׁזוֹהִי טְעוּת חֲמוּרָה. שֶׁכֵּן אִם לְקַח בְּלִי לְשִׁלְּם - הָרִי הוּא גְזֵל! וְאִם שִׁלְּם - בְּכָל זֹאת עוֹבֵר עַל הַלֵּאוֹ שֶׁל "לֹא תַחְמַד" וְרָאָה בְּשׁוֹת תַּשׁוּבוֹת וְהַנְהוּגוֹת (חֲלָק ג' סִימָן תַע"ה) שֶׁדָּן הָאִם יֵשׁ אִיסוּר "לֹא תַחְמוּד" בְּמַפְצִיר לְקַבֵּל בְּמַתְנָה. עֵינֵן שִׁם. .

## רִמּוֹז הַכָּתוּב - שְׁלֵי שְׁלֵי

**מיסודות** האמונה של תורת ישראל הוא לידע ולהאמין יומא לייח ע"ב. שאין אדם יכול ליגע במוכן לחברו אפלו כמלא נימא. ולכן אדם החומד דבר השני לחברו ומסרב להשלים עם גזרת הבורא ותברך שלא צריך שיהיה לו את אותו הדבר, הרי זה ככופר באמונה הפשוטה והתמימה שמה שכתוב ומגיע לאדם הוא שגיע לו, לא פחות ולא יותר. ולכן כבר בעצם המחשבה והרצון לקחת ולקבל את אותו הדבר הוא עובר על רצון הבורא.

**ודורשי** רשומות הביאו רמז נחמד במאמר הנזכר "אין אדם נוגע במוכן לחברו" שהאותיות שלפני אותיות במוכ"ן הן אותיות אלה"ם. ללמדך שמאחורי כל דבר שבה לידיו של האדם עומד האלקים שבהשגחתו העליונה והמפלאה נותן הוא לכל אחד ואחד כפי המגיע והקצוב לו וראה בספר "צדקת הצדיק" שכתב שאין נותנים משמים לאדם דבר אלא אם כן צריך הוא אותו בתכלית הצורך. וממילא אם לא מקבל אדם דבר מסויים – כנראה שאינו צריך לו באמת! .

**חכמינו** ז"ל אומרים סוטה ט' ע"א. בגמרא: **הסוטה** נתנה עיניה במה שאינו ראוי לה, וסופה שמה שבקשה לא נתן לה ומה שבקשה נטלוהו הימנה. שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו מה שמבקש אין נותנים לו ומה שבקשו נוטלים הימנו. כך מציינו גם כן ב**נחש הקדמוני** שנתן עיניו בתנה ואמר אהרג את אדם ואשא את חנה, ובסופו של דבר הטלה שנאה ואיבה ביניהם שנאמר: בראשית ג', ט"ו. "איבה אשית בינך ובין האשה". וכך מציינו גם כן בקרח ועדתו שנתנו עיניהם בהנהגה ובכחונה ובסופו של דבר אבדו גם את מה שהיה בידיהם.

**נמצא** שהחכם צריך שיהיו עיניו בראשו לידע ולהשפיל להיות תמיד שמח בקלקו ובגורלו, כמו שאמרו חכמים (אבות פרק ו' משנה ה'): "אל תתאוה לשלחנם של מלכים ששלחנך גדול משלחנם". ופירוש מתוק מדבש הובא בספרי האחרונים לפסוק "לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך": שלכאורה אם פרטה התורה הקדושה את איסור החמדה בבית, אשה, עבד וכיו"א כן למה חזרה לבסוף ואמרה "וכל אשר לרעך"? והסבירו שסוף הפסוק אינו בא אלא ליתן טעם לציווי – שלא תחמוד את כל אלו כי אם כן תצטרך לקבל את כל אשר לרעך: את המינוס בבנק, ואת הילד הלא יוצלח, ואת הבעיות הרפואיות וכו' וכו'. ואת זאת אף אחד לא ירצה! ודברי פי חכם חן. ואל יתאנה לשלחנם של אחרים. וכמו בליקוטי מוהר"ן תורה ד'. שהובא מהרה"ק **רבי נחמן מברסלב** זיע"א שפשאדם יודע שכל מארעותיו הם לטובתו אזי חיייו הם בבחינת עולם הבא, שחי את חיינו בשלחה ובהשקט, מבלי לחמד ולרצות את שאינו שלו, וטוב לו בזה ובבא.

## דרוש וחדוש

הגאון **רבי משה שטרנבוך שליט"א** חלק ג' סימן תע"ה. בשו"ת **תשובות והנהגות** דן באפן שאדם מפציר בחברו ליתן דבר מסים לאדם אחר, האם גם בזה ישנו אסור של "לא תחמד" או לא?

וְהֵעֵלָה שְׁהַדְבָר תְּלוּי בְּשֵׁרֶשׁ טַעַם הָאִסוּר בְּדָבָר:  
הָאִם אֶסְרָה הַתּוֹרָה אֶת הַדָּבָר מִפְּנֵי שְׂבֻזָּה שְׂמַאֲלֵץ אֶת חֲבָרוֹ לִיתֵן לוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא  
מֵרְצוֹנוֹ הַמְּלֵא הָרִי זֶה גָזֵל, וְאִם כֵּן אִזּוֹ גַּם כְּשֶׁמִּפְצִיר בּוֹ עֲבוּר חֲבָרוֹ יֵשׁ בְּזֵה  
אִסוּר "לֹא תַחֲמֹד",  
אוֹ שְׂמָא הָאִסוּר הוּא מִפְּנֵי שְׂמֻדָּה מְשֻׁחָתֶתת הִיא לִיהוּדֵי לַחֲמוּד דָּבָר שֶׁל חֲבָרוֹ  
לְעֲצָמוֹ וְלְדַחֵק בּוֹ לְתַנּוּ לוֹ, וְאִם כֵּן אִזּוֹ כְּשֶׁמִּפְצִיר לֹא עֲבוּר עֲצָמוֹ אֶלָּא עֲבוּר חֲבָרוֹ  
מִמִּילָא אֵין לוֹ שׁוּם חֻמְדָּה בְּדָבָר וִיחַא מִתָּר.

וְהִבִּיא חֲלוּקֵי דְעוֹת בְּדָבָר, וְלִמְעֵשָׂה הֵעֵלָה לְהַחֲמִיר שְׂאָף עֲבוּר אַחֲרִים (אֲחִיו /  
חֲבָרוֹ / רֵבּוֹ וְכִיב"ז) אֵין לְהַפְצִיר וְלִשְׁדֹּל יָתֵר עַל הַמְּדָה הַמְּתָרֶת.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֵאוּר אִסוּר הַחֻמְדָּה עַל פִּי הַסוּד רָאָה בְּסִפְרֵי "שְׁעָרֵי קְדוּשָׁה" לְרַבֵּי חַיִּים  
וַיִּטָּאֵל זִיע"א שֶׁכָּתַב שֶׁהַחֻמְדָּה הִיא אֵב כָּל הַטְּמֵאָה כְּלָה הַמְּבִיָּאָה אֶת הָאָדָם  
לְיַדֵּי קִנְיָאָה וְשִׁנְיָאָה, וּמִשָּׁם סוּפוֹ לְהַגִּיעַ לְיַדֵּי שְׂבוּעַת שְׁקָר וְגָזֵל וּרְצִיחָה וְשְׂאָר  
הָעֲבֻרוֹת הַחֲמוּרוֹת. וְלָכֵן נִכְתְּבָה אַחֲרוֹנָה מִבֵּין עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת לְלַמֵּד וְרֵאָה עוֹד  
בְּסִפְרֵי "צְדָקַת הַצְּדִיק" לְרַבֵּי צְדוּק הַכֹּהֵן מְלוּבְלִין זִיע"א (אוֹת רַבִּי) שֶׁכָּתַב שֶׁכִּפִּי מַדַּת הַנִּיצוּחַ שֶׁל עַם  
יִשְׂרָאֵל אֶת מַדַּת הַחֲמוּדָה שֶׁבִלְבָבָם כִּד יִזְכּוּ לְהַשְׁפִּיל וּלְגַבּוֹר עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם שֶׁבִאוּתוֹ הַדּוֹר. וְהַדְּבָרִים  
צְרִיכִים לְעוֹרֵר חֲשׁוֹן נֶפֶשׁ גְּדוֹל לְכוֹלְנוּ... שֶׁשְׂקוּלָה הִיא כְּנֶגֶד כָּלֵן פִּינּוֹן שֶׁעַל יָדָהּ כּוֹפֵר  
בְּהַשְׁגָּחַת ה' יִתְבָּרַךְ וְנִטְרָד מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה וּמִקִּיּוּם מִצְוֹתֶיהָ.

## מצוה ל"ט: שלא לעשות צורת אדם והמשמשים אפלו לנוי

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"י, כ"א.)

"לֹא תַעֲשׂוּן אֶתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

**ממצוה כ"ז הנזכרת לעיל למדנו אסור עשיית פסל לעבודה זרה, שם נתבאר שכל סוגי הצלמים הנעשים לשם עבודה זרה הרי הם בכלל אסור זה. וכאן מוסיפה התורה הקדושה אסור נוסף של "לא תעשון אתי", מסכת עבודה זרה (מ"ג ע"ב). ודרשו חכמינו ז"ל לא תעשו אותי דהינו דמות אדם שהוא בצלם אלקים. ועוד דרשו חכמינו ז"ל לא תעשו אתי דהינו דמות המשמשים והנמצאים אתי ראה שלחן ערוך (יורה דעה סימן קמ"א סעיף ד') סוגי הדמויות והאופנים האסורים לעשותם ולהשהותם. ועוד עיין בספר "אוצר פסקי עבודה זרה" מה שכתב בזה. ולכן אסרה התורה הקדושה עשיית פסל שכזה אפלו כשמטרת עשייתו אינה לשם עבודה זרה כלל, אלא לנוי או לכל כיוצא בזה.**

ראה מסכת עבודה זרה (מ"ג ע"א) ובראשונים שם. וכן פסק בשלחן ערוך (חלק יורה דעה סימן קמ"א סעיף ד'). **בפוסקים הובא כי אסור זה של עשיית פסל אפלו לנוי הוא דוקא כאשר עושה דמות אדם שלמה ובולטת בעלת חלוקי איברים וכוי, או לשם אמין גופו שלם או שאיבריו אינם חלוקים אין בו אסור כשמטרתו לנוי ואינו סוגד לו כן העלה בספר הליכות עולם (חלק ז' עמוד רפ"א) להתיר כל שאין את כל הגוף. אמנם חלק מהאחרונים החמירו גם בפרצוף שלם בלבד בלי שאר הגוף (ראה חכמת אדם כלל פ"ה סעיף ד'). והמחמיר תבוא עליו הברכה. ובימינו נמכרים בחנויות מעין פסלי נוי בדמות בני אדם, אשר חלקם שלמים עם איברים חלוקים וכוי וזה אסור. לכן יש לאדם להמנע מלהכניס דברים שכאלו לביתו, ואם בכל זאת ישנו דבר שכזה ואין אפשרות להוציאו ינתץ בו איבר אחד או חלק קטן ממנו ובכך אין אסור להשהות הדבר בבית.**

## **רמז הפתוב - שהם משתחוים להבל וריק**

**הרחקה גדולה הרחיקה אותנו תורתנו הקדושה מענייני הפסלים, או לשם פידוע אין דבר בעולם שנברא לחנם ללא תועלת. וזה זמן רב שהטרידה אותנו השאלה מה כבר יכולה להיות התועלת במיני האלילים הארוזים הללו? וכי מה יש לעם ישראל להרויח מהם לעבודת הבורא יתברך? עד שהקרה הקדוש ברוך הוא לדינו מעשה שהאיר את עינינו:**

**באחד הימים ישבנו עם אחד משומעי לקחנו, אשר בחרוף נפש קבל על עצמו את מצות התשובה ומוסר את נפשו על עבודת הבורא מול כל ההפרעות והמניעות העומדות לנגדו. והנה גולל בפנינו את הדבר שעורר אותו לשוב אל חיק היהדות: היות שבמסגרת עסקיו נאלץ הוא לעתים להפגש עם גוים, וחלקם אף עובדי אלילים ומשתחוים לפסלים, הוא ספר שבקר אחד נכנס לבית אחד מאותם עובדי אלילים לענייני מסחרו, ואותו גוי מסמן לו בידיו להמתין בשקט.**

**באין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם החל אותו גוי לסגד ולהתפלל לפסלו שהיה מצב באחת מזויות הבית. מידענו המתין בצד בשתיקה, ומשסיים אותו אחד את "תפלתו" נגש אליו הגוי ואמר לו: איני מדבר עם אף אדם עד שאתפלל תחלה לפסלי!**

ספר אותו יהודי יקר שהדברים הכו בלבו כמדקרות חרב, איך אותו גוי שוטה המשתחוה להבל וריק ומתפלל אל אל לא יושיע, ועם כל זאת מקדים את אלהיו לכל עניניו ועסקיו, ואלו אני היהודי שאלוקי אמת ותורת אמת איני יודע להקדיש לאלוקי מימי ומזמני? וכבר למחרת החל הלה להניח תפלין מדי בקר בבקרו, ומשם ועד לתשובה ולמעשים טובים כבר היתה הדרך קצרה ומהירה. או אז הובנה לנו בסיעתא דשמיא התועלת שבאותם אלילים ריקים ועובדיהם הפוחזים. **ובינו נא זאת!**

## דרוש וחדוש

**בספרי האחרונים העלתה השאלה האם מתר לאדם לרפוש לילדיו מיני גבות בדמות בני אדם לצרף משחק וכדומה?**

**והנה** חלק יורה דעה סימן ל"ה. בשו"ת מהרי"ט כתב להוכיח שכל אסור עשית צורת אדם בולטת לנוי הוא דוקא באפן שעלולים לטעות אחריה ולעבדה. אולם כשנעשיתה למשחק ולכיוצא בזה שאין חשש שיטעו אחריה מתר לעשותה ולהשתותה בביתו וראה עוד בספר "חכמת אדם" (כלל פ"ה סעיף ו) להג"ר אברהם דאנציג זצ"ל שכתב גם כן שכל האיסור בזה הוא משום חשד שיחשדוהו, וממילא כיום בדברים שכאלו שידוע שלא לשם עבודה זרה נעשו אין איסור ומותר להשהותם. וכן כתב הנצי"ב מולאזין זצ"ל בספרו "העמק שאלה" (סימן נ"ז אות ג). **וכן פסק למעשה מרן הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א חלק ז' עמוד רפ"ב. בספרו "הליכות עולם".**

**אולם הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א** חלק א' סימן תת"ד. ועוד עיין שם שדעתו שכל ההיתר בפגימה הוא לענין להשהותו, אבל לעשותו ולסחור בהן אינו מתיר. בשו"ת "תשובות והנהגות" הסתפק בדבר וצ"ד להחמיר לפחת מהצורה כל שהוא. **וכן הביא בשם החזון איש זצוק"ל שדעתו היתה להחמיר לעשות בהן מום כל שהוא.**

## בסוד עבדיך

**בבאור אסור עשית צורות אלו על דרך הסוד ראה מה שכתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בתיקוני הזוהר דף צ"ז ע"ב. בזהר הקדוש שהעושה צלם או דמות מהדמויות הללו מייד מתלבשת אותה הדמות בנשמתו, ולעתיד לבא בשעה שיוצאת נשמתו מן העולם יוצא פרוז מן השמים לשרף את אותה הדמות באש, וממילא נשרפת ומתיסרת גם כן נשמתו יחד עם אותה הדמות המלבשת בו וראה עוד בספר "חסד אברהם" לרבי אברהם אזולאי זצ"ל (מעין ב' נהר מ"ב) שכתב שהלוקח אבן או חפץ או כל חומר אחר ועושהו עבודה זרה גורם שאותו ניצוצות קדושה יפלו בידי הסיטרא אחרא היונקת מהם כח וחיות חלילה.**

## מצוה מ': שלא לבנות אבני מזבח גזית

כמו שכתוב: (שמות כ', כ"ב).

"וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֹתוֹן גִּזִּית כִּי חֲרִיף הַנֶּפֶת עָלֶיךָ וַתְּחַלְלֶנָּה."

### לפשוטו של מקרא

לבניית בית המקדש והמזבח היו צריכים לקחת אבנים גדולות ולשברן בכדי להוליכן להר הבית, ושם לבנות את הבית הגדול והקדוש ואת החומות שסביבו. אולם תורתנו הקדושה צוה אותנו בבוטאנו לחצב ולשבר את האבנים לצורך בניית המזבח, אמנם לא נאסר הדבר אלא בשטח המשכן או המקדש, אולם מחוצה לו מותר היה לחצוב בברזל אף לצורך המקדש וכליו. וראה בפירוש הרמב"ן כאן שהביא ששלמה המלך ע"ה בבנותו את בית המקדש הראשון החמיר בדבר שאף מחוץ למקדש לא יונף ברזל לבניית המקדש, וכמו שכתוב (מלכים א', ו', ז'): "כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו". שלא נשתמש בכלים מברזל כגון גרזן או כל כלי אחר העשוי מברזל לחציבת האבנים הללו, שפזה נפסלות הן לבניית המזבח. וכך כל עבודת המשכן והמקדש וכליו נאסרו להעשות מחציבת כלי ברזל וראה מה שהובא בענין זה בהמשך.

חכמינו ז"ל מספרים שכשהיו רוצים לחצב ולשבר אבנים לבניית המזבח היו משתמשים ב"תולעת השמיר", היא ברירה מיוחדת ופלאית שגדלה כגדל שעורה, כן אמרו במסכת אבות (פרק ה' משנה ו'). ועוד עיין פסחים (כ"ד ע"א). ונבראה בבין השמשות של היום הששי מששת ימי בראשית. על מספת סוטה פרק ט"ו. בתוספתא מובא שהיו מעבירים את אותה תולעת על גבי אבן או קורה ומיד היתה האבן נחצית לשתיים באפן פלאי. ואפלו ברזל עב אם היו מניחים את התולעת עליו היתה נחלק לשנים.

בכדי לשמר את אותה תולעת היו עוטפים אותה בצמר גפן לבן, ומניחים אותה בתוך תיבה העשויה מעופרת מלאה בסבין ובשעורים (שכך גזרה חכמתו יתברך שאת האבן הקשה היא תחצב ואלו את הצמר גפן הרך לא...). בתולעת זו חצב משה רבנו את שמות שנים עשר השבטים שעל אבני החשן, ושלמה המלך חצב בה את האבנים לבניית בית המקדש.



מסכת סוטה (מ"ח ע"ב). **בַּתְּלֻמוּד** מֵתָאָר אֲפֹן הַהִשְׁתַּמְשׁוּת בְּתוֹלַעַת זֹו, שֶׁהָיוּ מְסַמְּנִים בְּדָיו עַל הָאָבֹן אֶת מְקוֹם הַחֲתוּדָה, וּמֵרְאִים עַל הָאָבֹן אֶת תּוֹלַעַת הַשְּׂמִיר מִבְּחוּץ, וְהָאָבֹן הַיְתֵה נִשְׁבֶּרֶת מֵאֲלֵיהָ. מֵה שֶׁמִּזְכִּיר לָנוּ אֶת הַמְּצָאָה הַ"קְרִינָה" שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה בְּיָמֵינוּ, הַיּוֹצֵאת וּמְחַתֶּכֶת אֶת הַדָּבָר הַמְּצָב מוֹלָה. אֵד שֶׁלְמָה הַמְּלֻדָּה כָּבֵר לְמַדְנֹו סַפֵּר קַהֲלַת פֶּרֶק א' פְּסוּק ט'. בְּדָבְרֵינוּ שֶׁ"אֵין חֲדָשׁ תַּחַת הַשְּׂמֶשׁ", וְגַם הַגְּלוּיִים הַמְּדַהֲיָמִים שֶׁמְגַלִּים בְּנֵי הָאָדָם בְּיָמֵינוּ קִיָּמִים וַיְדוּעִים אֶצֶל חַז"ל הַקְּדוּשִׁים כָּבֵר רַבּוֹת בְּשָׁנִים.

## רִמְזֵי הַפְּתוּב - שֵׁים שְׁלוֹם

כֵּן הוּבָא בַּמְכִילֵתָא (פֶּרֶשֶׁת יִתְרוֹ) וְהַבִּיאוּהָ רַש"י וְהַרְמַב"ן ז"ל בְּפִירוּשָׁם עַל הַתּוֹרָה. וְרָאָה שֶׁמִּבְּיָאוּ עוֹד כַּמָּה טַעֲמִים לְדַבֵּר וְאִכְמ"ל. **רַבּוֹתֵינוּ** מְבַאֲרִים טַעַם מְצוּהָ זֹו שֶׁלְכַאוּרָה נִרְאִית לֹא מוּבִנֶת, אֲבָל דְּבָרֵי חֲכָמִים מְאִירִים אֶת עֵינֵינוּ כְּאַבּוּקָה בְּאִישׁוֹן לֵילָה, בְּאֶמְרָם שֶׁהָאִסוּר לְחַצֵּב אֶת אֲבָנֵי הַמְּזֻבָּח בְּכָלִי בְּרֹזֶל הוּא הוֹאִיל וְכָלִי הַבְּרֹזֶל הֵם כְּלִים הַמְּשֻׁמְשִׁים בְּרַבָּם בְּקָרְבַּן וּבְמִלְחָמָה, וְתַכְלִיתָם וּמַהוּתָם הַעֲקָרִית הִיא לְהַרְגֵּוּ וּלְהַשְׁחִית וּלְקַצֵּר אֶת יָמֵיו שֶׁל הָאָדָם. לְכֵן אֵין זֶה מִן הַרְאוּי שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם לְבְנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁעָקְרוּ וַיְעוּדוּ הוּא לְהַשְׁכִּין שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שֶׁבְּשָׂמִים וּלְהַאֲרִיךְ אֶת יָמֵיו שֶׁל הָאָדָם וּלְהַשְׁרֹת טוֹבָה וּבְרָכָה בְּעוֹלָם.

**שֵׁי** אֵשׁ שְׁלֵמוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְשֶׁל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, הִיא בְּהִיוֹתוֹ שְׂרוּי בְּשְׁלוֹם וּבְאַחֲוָה עִם כָּלֵם. הַיְטִיבוּ רַבּוֹתֵינוּ לְהַגְדִּיר זֹאת בְּאֶמְרָם: **"אַל יִמְעַט בְּעֵינֵינוּ שׁוֹנָא אֶחָד"**. שְׂדֵי בְּשׁוֹנָא אֶחָד לְאָדָם בְּכָדִי לְהוֹצִיאוֹ מִשְׁלֵמוֹתוֹ וּמִשְׁלֹתוֹ הַנִּפְשִׁית. וּמִטַּעַם זֶה מְקַבְּלִים אָנוּ מִרַבּוֹתֵינוּ כִּי הַנִּקְדָּה הַפְּנִימִית שֶׁל עוֹלָמֵנוּ מְמַנָּה הַחֵל וְהַשְׁתַּת הָעוֹלָם הִיא **יְרוּשָׁלַיִם** עִיר הַקְּדָשׁ, שֶׁשָּׂמָה הוּא מְלֻשׁוֹן שְׁלוֹם וּשְׁלֵמוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם הָעוֹלָם כְּלוּ עוֹמֵד.

וּמִכָּאֵן יִלְמַד הָאָדָם לְעַצְמוֹ, שֶׁהָרִי כְּתוּב שְׁמוֹת כִּי"ה, ח'. **"וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם"**, וְדִיקוּ חַז"ל **בְּתוֹכּוֹ** לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא **בְּתוֹכָם** דְּהֵינּוּ בְּתוֹדָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁכָּלֵנוּ נַחֲשָׁבִים מְקוֹם הַמְּשֻׁמְשִׁים לְהַשְׁרָאת שְׁכִינָתוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, וְאֵין הַקְּב"ה מְשַׁרְהָ אֶת שְׁכִינָתוֹ אֶלָּא עַל אָדָם הַבּוֹרַח תְּמִיד מִן הַמַּחֲלָקֶת וּמִן הָאִיבָה, וּמִתְרַחֵק מִכָּל דְּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סָרְדָה שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע אוֹ רְכִילוֹת, וְאֵינוּ מְחַפְּשִׁים לְשָׁמַע עַל הַהוּא וּלְרַכֵּל עַל הַהוּא, אֶלָּא כָּל כְּלוּ אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם. זֶהוּ הָאָדָם הַשְּׁלֵם שֶׁזוֹכֶה שֶׁהַשְּׁכִינָה תִּשְׁכֵּן בְּתוֹכּוֹ.

מִבְּאֵי מִדְרַשׁ רַבָּה פֶּרֶשֶׁת בְּרַאשִׁית. **בְּמִדְרָשׁ**: **"אָמַר רַבִּי סִימוֹן**: בְּשַׁעָה שֶׁבָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא אֶת אָדָם הָרַאשׁוֹן, הַחֲסֵד אָמַר יְבָרָא שְׁכָלוֹ גּוֹמֵל חֲסָדִים, וְהָאֲמַת אָמְרָה אֵל יְבָרָא שְׁכָלוֹ שְׁקָרִים. הַצִּדֵק אָמַר יְבָרָא שְׁעוֹשָׁה צְדָקוֹת, וְהַשְּׁלוֹם אָמַר אֵל יְבָרָא שְׁכָלוֹ קִטְטוֹת וּמְרִיבוֹת. מֵה עֲשָׂה הַקְּב"ה? נִטַּל אֶת הָאֲמַת וְהַשְּׁלִיכָהּ לְאַרְצָה, וְיְבָרָא אֶת הָאָדָם. וְזֶה מֵה שֶׁכְּתוּב: דְּנִיאל ח', י"ב. וְתִשְׁלַךְ אֲמַת אֶרְצָה".

שואל על כך הרה"ק מקאצק זיע"א: לכאורה למה השליך הקב"ה דוקא את האמת? והרי גם השלום אמר אל יבא, וגם אותו היה צריך הקב"ה להשליך?

ומסביר שפרגע שמשליכים את האמת ארצה, ולא כל אחד מחפש להלחם על האמת שלו ועל הצדק שלו, אזי ממילא נעשה שלום, ואין צורך להשליכו... ועל כך ניתן לומר בדרך צחות ש"הכל בא על מקומו (אידי)- בשלום...". היא למדת עד כמה גדולה היא מעלת השלום, שפעמים שיש להשליך בעבורה אף את מדת האמת וכמו שאמרו חכמים שמוותר לשנות מפני דרכי שלום. ולמדו זאת מהקב"ה ששינה מדברי שרה שלא להפר השלום בינה לבין אברהם. ראה יבמות (ס"ה ע"ב). (ועוד עיין בבו יהודיע שם שהביא רמז נפלא לדבר שכן המילה "שקר" בגימטריא "דרך השלום" (600), ללמדך שמדרכי השלום פעמים שצריך לשקר. והכל תלוי במצב ובזמן).

וכבר אמרו חז"ל: "לא מצא הקדוש ברוך הוא פלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" בשיחות הר"ן. עיין שם. והסביר הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א שכל דבר צריך פלי שיחזיקו וישמרו, ובלעדיו - אין תועלת באותו הדבר, שנופל והולך לאבדון. כך גם כן הברכה שהקב"ה משפיע לישראל צריכה פלי שיחזיקנה, ולא מצא הקב"ה פלי מחזיק לברכה לישראל אלא את מדת השלום, שבלעדיה - כל ברכה שתשלח לו לאדם תאבד ותלך לטמיון. ועושה שלום במרום, הוא יעשה שלום עלינו, ועל כל ישראל אמן!

## דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל שכל מלאכת המקדש היתה אסורה להעשות בכלי ברזל, ואף יתדות המשכן שתועלת גדולה היתה אלו נעשו מברזל עם כל זאת לא היו עשויות אלא מנחשת. אולם תמיהה גדולה עלתה כן העלה לדון בעל "חמדת ישראל" בספרו "דגל התורה" סימן ב'. בספרי המפרשים היאך סכיני השחיטה הכל מודים שלהביות היו עשויות מברזל (ראה ברמב"ן הנוכה), והמנורה ראה בגמרא (מנחות כ"ח ע"ב) שם מבואר שמהדן מנורת ברזל כשרה למקדש, וכן הובא שם שבימי מלכות חשמונאי עשאוה כך. עיין שם. סכיני השחיטה והמנורה הטורה שבמקדש כן היו כשרות להעשות מברזל?

ובארו, שלא נאסר השמוש בברזל במקדש אלא במה שבכלל "עבודה" השיקת לכהנים בלבד. מה שאין כן כתב הרמב"ן ז"ל שהשחיטה אנה נחשבת לענין זה עבודה הואיל וכשרה להיעשות על ידי זר. וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בהלכות פסולי המוקדשין (ריש פרק א') שהשחיטה בזר כשרה, ובהלכות ביאת המקדש (פרק ט' הלכה ז') שהדלקת המנורה על ידי זר כשרה. השחיטה והדלקת המנורה שאלו אינן בגדר "עבודה", שהרי כשרות הן להעשות אף על ידי זר, ולכן מתרות הן להעשות בכלי ברזל.

## בסוד עבדיך

בְּבִאור עֲנִין זֶה עַל דְּרֹךְ הַסּוּד רְאֵה בְּבִאור עֲנִין הַתְּפִילָה בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וּרְאֵה וְהִבֵּן כְּשֶׁרָצָה הַשֵּׁנִי לְגֵאוֹל אֶת יִשְׂרָאֵל". **בְּסֵפֶר הַפְּלִיאָה שֶׁכָּתַב שֵׁישׁ לְאָדָם לְהִזְהַר מְאֹד בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה שֶׁלֹּא לְאַחֲזוֹ בְּיָדוֹ סִכִּין וְאִמְנָם בְּתַלְמוּד (בְּרִכּוֹת כ"ג) גַּם כֵּן נִתְבָּאָר שֶׁאִסוּר לְאָדָם לְאַחֲזוֹ סִכִּין בְּשַׁעַת תְּפִילָה, וְכֵן נִפְסַק בְּשִׁלְחוֹן עֵרוֹךְ (אוֹרַח חַיִּים סִימָן צ"ו סְעִיף א'), אִוְלָם שֶׁמִּטְעַם הוּא מְשׁוּם טִירְדָה בְּתַפִּילָתוֹ שְׁחוֹשֵׁשׁ שֶׁמֵּא תִּפּוֹל עָלָיו וְתִזְיַקְנוּ (רִשְׁיִי שֶׁם בְּדוּ"ה "הַרִי אֱלוֹהִים").** וְעוֹד שֶׁכֵּאֵן אִסֵּר אֶפִּילוֹ הַסִּכִּין מִכּוֹסָה, מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּדַעַת הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ לְהַתִּיר כָּל שֶׁמִּכְסֶה אֶת הַסִּכִּין. רֵאָה בְּטוֹרֵי זֶהב עַל הַשִּׁלְחוֹן עֵרוֹךְ (סִימָן קנ"א סְעִיף קטן ב'). וּבְאֱלִיָּה רַבָּא (שֶׁם סְעִיף קטן י'). , וְאַפְּלוֹ הִיא מְכַסֶּה. וְזֶה בְּהִיוֹת שֶׁהַסִּכִּין עֲנִינָה לְקַצֵּר יָמִים, וְזֶה מְבַקֵּשׁ בְּתַפִּילָתוֹ לְהַאַרִיךְ יָמִים, אֲדָּ בְּגִלְלַת הַסִּכִּין שֶׁבְּיָדוֹ נִמְצָא מְקַצֵּר בְּמִקּוֹם לְהַאַרִיךְ, שֶׁמּוֹרִיד אֶת הַשֵּׁפַע בְּדְרֹךְ שֶׁל דִּין וְלֹא בְּדְרֹךְ שֶׁל שְׁלוֹם.

## מצוה מ"א: שלא לפסע על המזבח

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ', כ"ג).

"וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלָה עֲרוֹתְךָ עָלָיו".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

פֶּאֶשֶׁר הָיָה הַכֹּהֵן צָרִיךְ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, הָיָה עָלָיו לְעֲלוֹת אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ שֶׁגָּבְהוּ הָיָה יוֹתֵר מִמִּקְוֵי אֲדָם. וְהִזְהִירָה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה אֶת הַכֹּהֵן בְּזֶה שֶׁלֹּא יַעֲלֶה אֶל הַמִּזְבֵּחַ בְּמַדְרָגוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה פּוֹסֵעַ פְּסִיעוֹת גְּסוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְיִתְגַּלֶּה בְּשַׁר רַגְלָיו, אֲלֵא יִהְיֶה בְּנִחַת וּבִיָּרְאָה, עֶקֶב בְּצַד גּוֹדֵל, עַל גְּבֵי כָּבֵשׁ מְשֻׁפָּע שֶׁהַצֵּב לְמַרְגְּלוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּחֻלְקוֹ הַדְּרוֹמִי. וּבְכַךְ יִכַּל הַכֹּהֵן לְעֲלוֹת לְמִזְבֵּחַ מִבְּלִי לְהִגְבִּיֵה אֶת רַגְלָיו יוֹתֵר עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא יִגְרַם חֲלִילָה חֲסָרוֹן בְּצִנְיָעוֹת וְחִלּוֹל בֵּית מִקְדָּשֵׁנוֹ וְתִפְאֶרְתֵּנוֹ. רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה (פֶּרֶק א' הִלְכָה י"ז). וְהַעוֹלָה לְמִזְבֵּחַ בְּמַעֲלֹת הָרִי זֶה לּוֹקָה.

## רְמֵז הַכָּתוּב - עָלֶיָה נְכוֹנָה

עֶקֶר מִצְוָה זוֹ מְטַרְתָּה לְהוֹרוֹת לָנוּ עַל גְּדֵל קְדוּשַׁת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל חַיּוּב לְהִזְהַר בְּכַבּוּדוֹ וְלִנְהַג בּוֹ בְּיָרְאָת כְּבוֹד וּבְצִנְיָעוֹת. אִוְלָם בְּעֲלֵי הַמּוֹסֵר לְיָמֵדִים

מצווי זה מוסר עצום ודרך חיים לכל אדם ואדם באשר הוא: שכאשר בא אדם ומחליט שברצונו להתקרב לה' יתברך ולעלות ולהתעלות בדרגות רוחניות בעבודת ה', עד שיהפך הוא עצמו למקדש מעט כדרשת חז"ל על הפסוק שמות כ"ה, ח'. ועיין לעיל מצוה מ"ה שהזכרנו מזה בסיעתא דשמיא. "ושכנתי בתוכם - בתוך כל אחד ואחד", אזי צריך האדם לזכר כלל גדול ויסוד חשוב בעבודת הבורא שלא לעלות במהירות ובחפזון למעלות ולדרגות שאינו ראוי להם, ולא להקניט לנעלים הגדולות עליו ואינן למדתו. פיון שמתוך כך סופו לפול ולרדת גם ממה שהיה לו עד כה, וישאר קרח מכאן ומכאן.

ויכלל גדול חגיגה י"ז ע"א. וכלל זה בעל כח הכרעה והשפעה הלכתית, כנזכר שם. למדונו רבותינו: תפסת מרבה - לא תפסת, תפסת מועט - תפסת. שעדיף לעשות מעט העתיד להתקיים לארץ זמן, מאשר לעשות הרבה הפכה ונעלם במשך הזמן. ולכן, בני, אם בקשת להתקרב לה' יותר ממה שהנך עתה, ראה שיהיו כל מעשיך שקולים ומדודים בפלס המאזנים על ידי רב מורה דרך בעל דעת תורה טהורה ואמתית, שינהיג אותך בדרך הישרה והנכונה כרצון הבורא יתברך ויתעלה שלא כאותם חסרי דעת ותבונה הממהרים להעמיס על כל בעל תשובה חדש את כל החומרות והסייגים הנזכרים באי אלו מהפוסקים. וכבר סיפרו לנו על אחד שהיה "מעורר" נערים המנוערים מן המצוות לגדל פאות וזקן וכו' מבלי להשיג על שמירת השבת וסדרי התפילה שלהם, ועל כך אמרו חכמים (מסכת עבודה זרה י"ט ע"ב) "כי רבים חללים הפילה - זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה".

ואגב הדברים, אדבר עוד רגע בטעות חמורה שנתאזרחה לדאבוננו בלב העולם בחושבם כי כל אדם החפץ לשוב בתשובה שלימה ואמיתית לקונו מוכרח הוא להכנס לישיבה קדושה ולעסוק בתורה מבלי הרף. אך האמת היא כי המעיין בספרי רבותינו הקדושים, והמטה אוזנו לדברי גדולי ישראל וצדיקי הדורות, יגלה כי אין הדברים כן כלל וכלל! וכי כל אדם בר יכולת לעסוק בתורה יום שלם, מה שדורש כחות נפש וטבעים עילאיים?! ובפרט מי שהגיע מעולם ומסביבה בהם פיתוח השכל והרוח אינם מהדברים העומדים ברומו של עולם - וכי בנקל הדבר להפוך בין רגע למתמיד וללמדן ולהקדיש את כל כולו לחיי הרוח?! ומי בכלל אמר שזה מה שהקב"ה דורש ממך?! וכך סיפר לי כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א שאביו ה"דברי יציב" מקלויזנבורג זצוק"ל היה שולח לא מעט מחסידיו לשרת בצבא... בידעו שמסגרת לימודית אינה מטבעם ומדתם. וכ"ק האדמו"ר ממודזיץ שליט"א אף הראני פעם בספר "דברי ישראל" לאחד מאבותיו הק' שכתב שחסידי אמיתי הוא זה שידו נוגעת גם במסחר, ושישנה אף תועלת רוחנית בדבר (וכמוכן שכל עדה והנהגתה). ואין הדברים אמורים חלילה להחליש מהנכונות ומהרצונות הטהורים העולים בלבם של בעלי התשובה היקרים, אלא רק לעורר את תשומת לבם שגם על דבר שכזה יש להתייעץ עם תלמיד חכם מובהק בעל דעת תורה אמיתית ונטול אינטרסים ונגיעות אישיות. ואשרי המקבל את האמת כמו שהיא. בפה יכול אפה להוסיף ובפה עדין לא, והאם הגעת לדרגה שאמור אפה להחמיר ולחוש לחמרה פלונית או שפא עוד מקדם בשביל כך, וכך תזכה לעלות ולהתעלות במתינות ובזהירות, בהשקט ובבטחה, ובסופו של דבר תזכה בעזרת ה' לעלות על דרך המלך.

פעמים רבות בא אדם מלא רצונות והשתוקקות להתקרב לתורה, ובטוח הוא בעצמו שמסגל הוא לעלות בכל המעלות ולהיות "צדיק הדור" ולדקדק בכל הדור וחמרה, ונוטל על עצמו כל הנהגה שקרא באיזה ספר על אחד מצדיקי הדורות. אבל דעת חכמים אינה נוחה הימנו, שכן דברי תורה קשים לקנותן ככלי זהב, וכשם שזהב אי אפשר להשיג ולקנות אלא בעמל ובזמן ממשך, כך דברי תורה ומצוותיה אינם נקנים ונתנים לו לאדם אלא מתוך עמל ויגע רב לקנות מדה אחר מדה, שלב אחר שלב, עליה אחר עליה מבלי פזיזות יתרה - רק כך יכול אדם לזכות לכתרה של תורה ולהעפיל ולעלות למעלות רמות ונשגבות.

מי שטס אי פֿעם בַּמְטוֹס יוֹדֵעַ שְׁבִתְחֵלֶת הַדֶּרֶךְ, עוֹד בְּטָרֵם הַגְּבִיחַ הַטִּיס אֶת הַמְטוֹס מִן הַקְּרָקֶע, עוֹשֶׂה הוּא כְּבֵרֶת דֶּרֶךְ בְּנִסְיָעָה עַל הַקְּרָקֶע, עַד שְׁבִשְׁלֵב מְסִים נֶעְצֵר לְמִסְפָּר רְגָעִים, וַיֵּמָאז מִתְחַלֵּת הַהִמְרָאָה וּמִגְבִּיחַ אֶת עַצְמוֹ עַד שְׁמַגִּיעַ לְגִבְהַ הַדֶּרוֹשׁ. וְהַלְקַח הַנְּלִמָּד לָנוּ מִדְּבַר זֶה הוּא שְׂכָדִי לְהַתְעַלּוֹת בְּעִבּוּדֵת ה', יֵשׁ לְעֵסֶק תְּחִלָּה בְּקִיּוֹם הַדְּבָרִים הַבְּסִיסִיִּים וְהַהֲכָרְחִיִּים עַל פִּי הַהֲלָכָה, וַיִּמְעַת לָעֵת לְעַצֵּר לְהַתְבּוֹנְנוֹת וּלְחֻשְׁבוֹן נַפְשׁ אִם אַכּוֹן כְּשִׁיר אֲנִי לְהַתְעַלּוֹת נוֹסֶפֶת, וְרַק אִז אֶפְשָׁר לְהִמְרִיא וּלְהַעֲפִיל בְּעִזְרַת ה' דְּרָגָה אַחַר דְּרָגָה עַד לְרָמָה הַרְיוּחָנִית בְּהַ אֲמוּרָה אֲנִי לְהַעֲבִיר אֶת חַיֵּי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבִפְרִט יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְהַזְהֵר שְׁלֵא לְבַקֵּשׁ מַעֲלוֹת וְחֻמְרוֹת לְעַצְמוֹ רַק בְּגַלֵּל שְׂרָאָה אוֹתָם אֲצֵל אַחֲרִים וּמִבְקֵשׁ הוּא לְהַדְמוֹת לָהֶם וּלְשַׁכְמוֹתָם. וְעַל אַחַד שְׂכֻזָּה הִיָּה אוֹמֵר הַרְה"ק מִקְצָאֵק זִיעֵ"א: "אִם אֲנִי אֶתָּה וְאַתָּה אֲנִי אִז לֹא אֲנִי אֲנִי וְלֹא אֶתָּה אֶתָּה, אֲבָל אִם אֲנִי אֲנִי וְאַתָּה אֶתָּה אִז אֲנִי אֲנִי וְאַתָּה אֶתָּה". וְכַדָּאֵי לְחֻשׁוֹב עַל זֶה....

## דְּרוֹשׁ וְחֻדוֹשׁ

רַבְּנוּ יַעֲקֹב ז"ל בְּעַל הַטּוֹרִים בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן צ"ה. הַבֵּיא כִּי הַמְתַּפְּלֵל צָרִיךְ לְעַמֵּד בְּתַפְּלָתוֹ כְּשֶׁרְגָלָיו נִצְבּוֹת וּמְקוּרוֹ טְהוֹר מִהַבְּבִיל (בְּרִכּוֹת י"ע"ב). **כְּמִלְאָכִים**, שְׂבָהֶם כְּתוּב: "וְרָגְלֵיהֶם רְגַל יִשְׂרָאֵל", וְגַם וּמְקוּרוֹ טְהוֹר מִהַיְרוּשְׁלַמִּי בְּבְרִכּוֹת. **כְּכַהֲנִים** שְׂעֲלִיָּהֶם כְּתוּב שְׁהִיוּ עוֹלִים לְמִזְבֵּחַ "עַקֵּב בְּצַד גּוֹדְלִי".

וְהַתְקַשׁוּ רֵאָה ב'בֵּית יוֹסֵף" וּב'בֵּית חַדָּשׁ" שֶׁם מָה שְׁכַתְּבוּ בּוֹה, וְאֲכַמ"ל. הַמְּפָרְשִׁים בְּהַבְּנֵת דְּבָרָיו הֵיאָךְ יְכוּלִים לְהַתְקַיֵּם שְׁנֵי הַדְּבָרִים יַחַד, שְׁיִהְיוּ רְגָלָיו כְּאַחַת, וְגַם עַקֵּב בְּצַד גּוֹדְלִי! וְעוֹד שְׁבִתְלִמּוּד הַבְּבִילִי הַזֶּכֶר רַק הַלְמוּד מִהַמְּלָאָכִים, מָה שְׁמוּרָה שְׁהוּא הָעֵקֶר לְהַלְכָה!?

אִךְ חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים סִימָן צ"ה סַעִיף ב'. בְּסִפְר "עֲרוּךְ הַשְּׁלַחֵן" כְּתוּב יִשׁוּב לְדְבַר כִּי בְּרֵאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה בְּהַכְּנֵס הָאָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהַתְפַּלֵּל לְפָנֵי קוֹנּוֹ עָלָיו לְפִסְעַ לְמִקּוֹם תְּפִלָּתוֹ בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ וּבְמִתִּינּוֹת עַקֵּב בְּצַד גּוֹדְלִי כְּכַהֵן הָעוֹלָה לְדוּכּוֹן, שְׁפּוֹן הַתְּפִלָּה הִיא תְּמוּרַת הַקְּרָבָן כִּיְדוּעַ. וּבְשַׁעַת הַתְּפִלָּה עֲצָמָה יֵשׁ לְעַמֵּד כְּשֶׁרְגָלָיו צְמוּדוֹת זו לְזוֹ כְּעַמִּידַת הַמְּלָאָכִים הַמְּשָׁרְתִים בְּעֲלִיוֹנִים.

וְעוֹד כְּתוּב, שְׁהַעוֹמֵד בְּתַפְּלָה וְדָאֵי שְׁלִכְתְּחֵלָה מִן הָרְאוּי הוּא שְׂיִכְנוֹן אֶת שְׁתֵּי רְגָלָיו יַחַד כְּדִגְמַת הַמְּלָאָכִים, אֲלָא שְׂאִם מְסַבָּה כָּל שְׁהִיא מְנוּעַ הוּא מִהַדְּבַר, יִשְׁתַּדֵּל לְכָל הַפְּחוֹת שְׁתֵּהָא עַקֵּב רְגָלוֹ לְצַד גּוֹדְלִי רְגָלוֹ הַשְּׂנִית, וּבְכָךְ יֵצֵא יָדָי חוֹבָה לְדַעָה הָאוּמָרַת לְהַדְמוֹת לְכַהֲנִים.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֵאוֹר אֲזַהֲרֶת "לֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלַת עַל מִזְבְּחִי" עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד רֵאָה סוּף פְּרִשְׁת יִתְרוֹ. בְּסִפְר "מַגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל" שְׁהַמְּלָאָךְ הַמַּגִּיד פִּרְשׁ לְמָרְן הַבֵּית יוֹסֵף זִיעֵ"א

את הכתוב שבא להורות ולהזהיר שלא יעשה האדם את מצוותיו ומעשיו הטובים במטרה להנות ולהעלות את גופו או כבודו חלילה, מה שסופו שתגלה ערותו וקלונו בראותו שלא נותרו בידו שום זכיות מאותם המעשים, ואין לך ערה גדולה מזו. אלא כל פעל ה' למענהו, ויהיו כל מעשיך לשם שמים.

## מצוה מ"ב: מצות דין עבד עברי

כמו שכתוב: (שמות כ"א, ב').

"כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד וכו'."

### לפשוטו של מקרא

עבד עברי הוא אדם מישראל כמו שכתוב (ויקרא כ"ח, ל"ט): "כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך". ואין אדם רשאי למכור את עצמו כדי לחסוך לעצמו מעות או לכסות חובו אלא לכדי חיותו בלבד. ואינו רשאי למכור את עצמו עד שאפילו בגד לא ישאר בידו. (רמב"ם פרק א' מהלכות עבדים הלכה א'). שירד מנכסיו והעני עד שמכר את עצמו לעבד, או לחלופין כמו שכתוב (שמות כ"א, ב') "כי תקנה עבד עברי". וכתוב (דברים ט"ו, י"ב) "כי ימכר לך אחיך העברי". שנתפס על גנבה ולא היה באפשרותו להשיב הדבר, שבית הדין מצוים למכרו לעבד שבזה ישיב את גנבתו. ודינים רבים מביאה התורה בנושא זה כגון זמן שחרורו בשנה השביעית או ביובל, דין הורשתו לבני האדון, הרשות שבידו לפדות את עצמו בכסף, ועוד פרטים רבים המובאים מסכת קדושין פרק א'. בגמרא בהלכות עבדים פרק א'. וברמב"ם ז"ל בהלכותיו, כשמקורם טהור מפרשה זו המביאה את דיני העבד העברי.

והזהירה אותנו התורה לבל נעות את דינו של העבד בקנייתו ובשחרורו, ולבל נגרע מזכותיו, בכדי להרגילנו לילך בדרך הישר והטוב ולגמל חסד עם הזולת.

גזרת התורה היא שמשנעשה אחד מישראל לעבד נפטר הוא ממצוות עשה שהזמן גרמו כדין אשה, ורק לכשישתחרר ישוב ויתחייב בכל המצוות כמו כל איש יהודי.

דיני העבד העברי הללו אינם תקפים למעשה בזמננו, בהיות שדין עבד עברי נוהג רק בזמן שישראל שרויין על אדמתם והיוכל נוהג כתיקונו ערכין כ"ט ע"א וברמב"ם ריש הלכות עבדים. ומכל מקום המקור של התורה במצוה זו נשאר קיים

במלואו שעלינו לנהג בכבוד ובהערכה כלפי כל איש מישראל, קטן כגדול, ואפלו כלפי עבד נרצע.

## רִמֵז הַפְתוּב - כְבוֹד הָאָדָם

מיסודות החנוכה הבריא הוא שיהא האדם מנהיג ומחנך את חניכו בדרך כבוד והערכה, ולא חלילה בדרך של זלזול והשפלה. בהיות שאין לה דבר שיותר קרוב וחשוב לו לאדם כמו כבודו, שעליו טבע האדם לחוס ולכאב ולדאג יותר מכל. ולכן המעביר לבנו או לתלמידו את מסרי החנוכה בדרך של זלזול והשפלה - מוריד הוא בזה את הנכונות והרצון שבו להשתפר ולישר ארחותיו. ובאמת אחד הגורמים העקריים לנשירת נער מדרך האבות ולנטיה לא עלינו לדרךים עקלקלות היא ההקפדה היתרה ויחס הכבוד הרדוד אותו מעניקים להם הוריהם ומחנכיהם ומכירים אנו משפחות שלימות שאיבדו לא עלינו את ילדיהם במחינה רוחנית עד שסטו הללו לדרךים הקוטביות ביותר שניתן, וכל זה רק מחמת הקפדתם היתרה על מעשי ילדיהם, וכפיית התורה ומצוותיה עליהם שלא כרצון התורה הקדושה.

כך ראה בספר "בין אדם לבין אדם" שהביא כמה ראיות לדבר. הסבירו את המעשה סנהדרין ק"ב ע"א. המובא על ירבעם בן נבט, בו נגלה אליו הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו ואמר לו: חזר בך מדרך הרעה, ואני ואתה ודוד בן ישי נטיל יחד בגן עדן! שאלו ירבעם להקב"ה: ומי יהלך בראש? אמר לו הקב"ה: דוד בראש. אמר לו ירבעם: אם כן, איני חפץ! והדברים תמוהים: אם נגלה אליו הקב"ה, זאת אומרת שהיתה לו הזכות והיכלת לשוב מדרך הרעה. ואף ירבעם עצמו הביע מתחלה נכונות לשוב בתשובה. ואם כן, מהו הדבר שמנעו מן? אלא הרגשת הבזיון וההשפלה בהיותו מלך שצריך לילך אחר אחרים, היא שהחלישה בו את הנכונות לחזר, וטרדה אותו מחיי נעימות נצח.

כך גם כן אנו למדים מההלכה קדושין (מ" ע"ב) ושלחן ערוך (חושן משפט סימן ל"ד סעיף י"ח). שנפסקה בגמרא: שהאוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ופסול לעדות. ולכאורה מה הקשר בין היותו דומה לכלב לבין פשרותו לעדות? וכי בגלל שדומה הוא לכלב קרוב הוא לשקר בדבריו? אלא מכאן למדת שאדם שאין לו ערך וכבוד עצמי - עלול הוא להגיע לדברים שפלים ומסכנים ביותר, כמו עדות שקר על חברו, ועל כן פסלוהו חכמים מלהעיד עדות!

וידוע פרושו של רבנו ויש שהביאו פירוש זה בשם מרן ה"חתם סופר" זיע"א. הבעל שם טוב זיע"א על משלי ט', ח'. הפסוק "אל תזכח לך פן ישנאך הזכח לחכם ויאהבך" שאם תזכח ותחנך את זולתך כפתי וכלץ - תגרם לו להרגיש כזה, וסופו שיקוץ ויזלזל בתוכחתך. אך אם תזכחנו כחכם וכבעל מעלה - סופו שיפנים את דבריך ויבקש לישמם.

## דרוש וחדוש

על אף שדין עבד עברי אינו תקף בימים אלו שאין היוכל נוהג, פנזכר לעיל, עם כל זאת כתבו כן כתב הרמ"ה. והובאו דבריו בטור (חלק יורה דעה סימן רס"ז). **הראשונים** שמכח דין המלכות אם ימצא מקום בו חקי המלכות קובעים שבשעת מלחמה רשאים לשבות שבויים ולמכרם, ואחד מישראל נשבה וקנאו ישראל אחר מיד שוביו, הרי זה משעבד לו למעשה ידיו. וכן נפסק להלכה סימן רס"ז סעיף י"ד. וראה עוד שם ובש"ך (סי"ק כ"ז) מה דינו לגבי שאר דיני עבד עברי. **בשלחן ערוך**.

## בסוד עבדיך

**בבאור** דין עבד עברי על דרך הסוד ראה אות רמ"ו. ושם הוסיף לבאר ששורש העבדות הוא מפגם הברית שמקורו גם כן ממדת הגאווה. ואכמ"ל. **בספר "צדקת הצדיק" לרבי צדוק הכהן מלבלין ז"ל** שכתב שעבד עברי הוא ענש על התנאות האדם שבקש להתנשא ולהתנאות בעצמו ונענש בשיא השפלות. עיין שם שביאר שבבני ישראל גם הגאווה שורשה טוב רק שהשתמש בה לרע. ואם בשרש גאותו יש ניצוץ של גאונה המתרת אזי סופו שיצא לחרות כפי שכתוב "ובשביעת יצא לחפשי", אבל אם גם בשרשו היא גאונה פסולה אזי נרצע ונעשה עבד לעולם.

## מצוה מ"ג: יעוד אמה עבריה

כמו שכתוב: (שמות כ"א, ח').

"אם רעה בעיני אדנייה אשר לא יעדה".

## לפשוטו של מקרא

**חק התורה הוא**, כי וראה ברמב"ם ז"ל הלכות עבדים (פרק ד' הלכה ב') שאין אדם רשאי למכור את ביתו לאמה אלא אם כן העני עד שאין לו אפילו כסות ללבוש. ואם יש לו ומכר – כופין אותו לפדותה. רשאי אדם למכר את בתו בקטנותה לאמה למשך שש שנים. ואם



נעשיתה נערה או שהגיע היובל תוך אותם שנים מיד היא משתחררת רמב"ם הלכות עבדים (פרק ד' הלכה ד', ה').

**ומצות התורה היא שאדם שקנה אמה עבריה והשתמש בה, וכעת הגיע זמן שחרורה - מן הראוי וההגון הוא שיקח אותו אדון את אמתו וישאנה לאשה הוא או בנו, ולא ישלחנה סתם כך לעולם הגדול לבדה. וזה משום הכרת הטוב שחיב כלפיה על ששרתה ושמשה אותו בנאמנות בביתו באותם שנים, על כן יש לו להעדיפה על אחרות ולישאנה. ואף על פי שלא קבלה בחנם אלא שלם עליה וקנאה בכסף מלא - עם כל זאת גלתה התורה רגשות הכרת הטוב כלפיה, עד כדי שעודדה את הבעלים לישאנה.**

**בכלל הדברים, רמב"ם הלכות עבדים (פרק ד' הלכה י"א). ומכל מקום ראה בשו"ת זרע אברהם (סימן כ"ב) שחידש שאם הגוי יש לו בן שהתגייר רשאי האב למכור ביתו לגוי. שאין האב רשאי למכור את בתו לאמה אלא לאדם שיכול הוא או בנו ליעדה לו לאשה. ולכן אין האב רשאי למכור את בתו לבנו, או לגוי, שכן בהם לא שיישאוה לאשה.**

**נשואי האמה לאדונה הנם מתנים בהסכמת האמה, שאם לא חפצה בכך יכולה היא למאן. ואם רצתה מיד אומר לה האדון או בנו בפני שני עדים "הרי את מקדשת ליי" בטרים סיום תקופת עבדותה, ובזה נעשית היא לאשתו מבלי ליתן לה דבר כן הובא בגמרא (קדושין י"ח-י"ט) וכן פסק הרמב"ם (בהלכות עבדים פרק ד' הלכה ז'-ח). וחלות הקדושין הם על סמך המעות שקיבל אביה בעת שקנאה האדון.**

## רמז הכתוב - תגיד תודה

**ישנם כאלו הטועים לחשב כי חיוב הכרת הטוב הוא רק כלפי הגומל עמם חסד חנם, או שבא עמם לפני משורת הדין. אולם תורתנו הקדושה מלמדתנו במצוה זו כי חיוב הכרת הטוב הוא אף באשר שלמתי על הטובה, עדין חיב אני להחזיק ולהפיר טובה על ההנאה שנהנית ממנו. וזה נכון כלפי האשה שממלאת את תפקידה בנאמנות בענייני הבית, וכלפי הבעל הטורח ועמל לפרנס את בני ביתו, כלפי החנוני שקם בעוד לילה לדאג לאספקת הלחם והחלב לתושבי הסביבה ולמנקה הרחוב שיגע לנקיון העיר. מפל אלו ומדומיהם אנו נהנים, וטובתם עמנו היא יותר מאיזה דיד שהזדמן לו פעם לגמל עמנו חסד. אם כן מדוע לא נפיר טובה כלפיהם?**

**למה לא נאמר "בקר טוב" למנקה הרחוב כשנתקל בו בדרך לתפלה? למה לא נאמר "תודה רבה" לנהג האוטובוס שהביאנו אל יעדנו בזמן? ואם תאמר: "לא על זה העולם עומד", ו"לא על דברים שכאלו צריך לדקדק" - כנראה בני שלא קרית, ואם קרית לא שנית. שכן כן הובא בברכות (מיד ע"א) שעזרא הסופר תיקן שיהיו שואלים בשלום אדם בשם ה'. ומי אמר שתקנה זו היא פחות חשובה וחמורה מתקנת חכמים לאשה לספור שבעה ימים נקיים לטהרתה? ומתקנתם להתפלל תפילת מנחה, ושלא לאכול בישולי גויים, בהם כולנו כל כך מדקדקים!! תקנת חכמים היא שיהא אדם שואל בשלום חברו. ולא סתם שואל, אלא בשם ה'! כמדבר עם הקב"ה בכבודו! ואם תאמר: "וכי**

אֵתֶּן שְׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּשׂוֹק? אֵתֶּן רַק לְקְרוֹבֵי וּמִפְּרִי!!" מִיָּד קָם זֶה שֶׁמֶסֶר נִפְשׁוֹ עַל שְׁמִירַת הָעֵינַיִם וְנִיקֵר עֵינָיו בְּשִׁיפוּדִים שֶׁל בְּרוֹז לֹוֹהֵט. כֵּן הוּבֵא בִּ"מִדְרַשׁ אַבְכִּיר". וְרָאָהוּ בִּלְקוּט שֶׁמֶעוֹנִי (פֶּרֶשֶׁת וַיְחִי) בְּאוֹרֶךְ. **רַבִּי מֵתִיא בֶן חֲרֹשׁ וּמִלְמַדְנּוּ**: אַבּוֹת ד', ט"ו. וְרָאָה עוֹד בְּקְדוּשֵׁין (לִ"ג ע"א) שֶׁכִּשְׁהוּ מִבֵּיאֵי הַבֵּיכּוֹרִים מְגִיעִים לִירוּשָׁלַיִם הֵיוּ כָל בְּעָלֵי הָאוֹמְנוּיּוֹת וְהַסּוֹחָרִים עוֹצְרִים מִמְּלֹאכְתָם וְעוֹמְדִים בְּפִנְיָהֶם וְאוֹמְרִים לָהֶם: "אַחִינוּ, בּוֹאֲכֶם לְשֹׁלוֹם". וְקִשָּׁה לּוֹמֵר שֶׁהִכִּירוּ אֶת כּוֹלֶם... **הָיָה מִקְדָּיִם בְּשֹׁלוֹם כָּל אָדָם! וְאִם תֹּאמְרָ: "זֶה רַק לְמִי שֶׁנִּקְרָא "אָדָם", אֲבָל פְּלוֹנֵי אֵינוּ "בֶן אָדָם" וְלֹא מְגִיעַ לוֹ מִמְּנֵי שְׁלוֹם! הֲרִי רָאָה גִיטִין ס"ב ע"א. וְרָאָה עוֹד בְּאַבּוֹת דְּרַבִּי נֹתָן (פֶּרֶק י"ב) שֶׁאַהֲרֹן הִכְהֵן הֵיָה מֵהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ הֵיָה נּוֹתֵן שְׁלוֹם אֶף לְאָדָם רָשָׁע. רַב חֲסֵדָא הָיָה נּוֹתֵן שְׁלוֹם אֶפְלוּ לְגוֹי עוֹבֵד פּוֹכְבִים! וְאִם טַעֲנָה בְּפִיךָ: "אָדָם גְּדוֹל אֲנִי, וּמִכְבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁהוּא יִקְדָּים לִי שְׁלוֹם תִּתְחַלֶּה!" הֲרִי אֵינְךָ גְּדוֹל שְׁעָלִיו הָעֵידוֹ שֶׁלֹא הֵנִיחַ מִקְרָא וּמִשְׁנָה, גִּמְרָא הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת, דְּקְדוּקֵי תּוֹרָה וְדְקְדוּקֵי סוֹפְרִים, קָלִים וְחִמּוּרִים וְגִזְרוֹת שׁוֹוֹת, תְּקוּפוֹת וְגִימְטְרִיאוֹת, שִׁיחַת מְלָאכֵי הַשֶּׁרֶת וְשִׁיחַת שְׂדִים וְשִׁיחַת דְּקָלִים, מִשְׁלוֹת כּוֹבֶסִין וּמִשְׁלוֹת שׁוֹעֲלִים, דְּבַר גְּדוֹל וְדְבַר קָטָן (דְּבַר גְּדוֹל - מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה, דְּבַר קָטָן - הוֹיּוֹת דְּאַבְיִי וְרַבָּא). וְאוֹלֵי אֵינִי מְכִירְךָ וְאֲכֵן הֵנֶךָ גְּדוֹל מִמֶּנּוּ... **מִרְבֵּן יוֹחֲנָן בֶּן זַפְּאִי שֶׁהָיָה מִקְדָּיִם שְׁלוֹם לְכָל אָדָם, וְלֹא "דְּאֲגִי" לְכְבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁבּוּ! וְלִ"עֲנוּתִים" הַמְּצַטְנְעִים וְאוֹמְרִים "מִי אֲנִי וּמָה אֲנִי לּוֹמֵר שְׁלוֹם לְכָל אֶחָד" - הֲרִי אֶף הַקְּבִ"ה חִפֵּץ לְקַבֵּל שְׁלוֹם מִמֶּשֶׁה רַבִּינוּ! רָאָה שֶׁבֶת (פִּיט ע"א). לְכֹן הִבָּה נִתֵּן דְּעִתְּנּוּ לְדְבָר, נִפְיֵר טוֹבָה וְנִתֵּן תּוֹדָה לְכָל, וְעַל יְדֵי זֶה נִדְּבַק בְּלִנּוּ בְּרָצוֹן הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא.****

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

**בְּאַחַת מִשִּׁיחוֹתַי עִם הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי מֵאִיר מֵאֲזוּזָה שְׁלִיט"א, דְּנִתִּי עִמּוֹ אוֹדוֹת בֵּית מְלָאכָה מְסִיָּם שֶׁהָיָה תּוֹמֵךְ בְּיַד בֵּית מִדְרָשְׁנוּ זְמַן מָה, וְכַעַת נִצְרָכִים אֲנוּ לְבַעַל מְלָאכָה מְסוּגָה זֶה, אֲלָא שֶׁבִּידְנּוּ לְהַשִּׁיג בְּעַל מְלָאכָה בְּמַחִירִים זוֹלִים יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, הֲאִם מְשׁוּם הַפֶּרֶת הַטּוֹב כְּלַפֵּיו עֲלִינוּ לִיקַח אוֹתוֹ עַל אֶף מְחִירוֹ הַגְּבוּהָ כְּעַת אוֹ לֹא? רָאָה בְּשׁוּ"ת הַרְמ"א (סִימָן י') שֶׁהֵבִיא דְרַשְׁתָּ חַז"ל עַל הַפְּסוּק "אוֹ קִנְיָה מִיָּד עִמִּיתְךָ" שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִים יִשְׂרָאֵל לְגוֹי בְּרִשְׁמֵת הַמוֹעֲדִפִים לְרִכּוּשׁ מָהֶם. וְבִיָּאֵר שֶׁהַחֵיּוֹב הוּא אֶפִּילוּ שֶׁאֲצַל הַיִּשְׂרָאֵל יִקֵּר יוֹתֵר מֵאֲצַל הַגּוֹי. אוֹלַם בְּסִפֵּר "מִשְׁפֵּט שְׁלוֹם" לְמַהֲרָ"שׁ מִבְּרַעְזָאן זצ"ל תִּמְחָה עַל דְּבָרֵינוּ וְדַחַאֵם מִכַּח דְּבָרֵי הַרְאִשׁוֹנִים. עֵינֵי שֶׁם. וְעוֹד עֵינֵי בְּסִפֵּר "אַהֲבַת חֲסֵד" לְרַבִּינוּ הַחִפֵּץ חַיִּים זִיע"א (חֲלֵק א' פֶּרֶק ה').**

**וְהַשְׁבֵּנִי הַגָּאוֹן הַנְּאִמְ"ן שְׁלִיט"א כִּי אִם הַהִפְרָשׁ בְּמַחִיר אֵינוּ גְּדוֹל וּמִשְׁמַעוֹתַי וְדָאֵי שְׁיֵשׁ לְהַפִּיר לוֹ טוֹבָה וְלִסְיַע לוֹ בְּפִרְנִסְתּוֹ. אוֹלַם אִם הַהִפְרָשׁ הוּא גְּדוֹל, וְנִתֵּן לְהַשִּׁיג אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר בְּמַחִיר מוֹזֵל בְּהַרְבֵּה בְּמִקּוֹם אַחֵר, הֲרִי שְׁאִין חֵיּוֹב בְּדְבָר וְאוֹלֵי אֶף יֵהִיָּה אֲסוּר, בְּהִיּוֹת שֶׁמְדוּבֵר פֶּה בְּכִסְפֵי צְבוּר וּמְחוּבֵת הַגְּבָאִים לְדַאוּג לְטוֹבַת הַצְּבוּר.**

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

**בְּבִאוּר עֲנִין הָאָמָה הָעֲבָרְיָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה מָה דְּבָרִים דָּף רַעִיז ע"א. שְׁכַתְּבָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי זִיע"א בְּזֵהֵר הַקְּדוּשׁ שֶׁנִּשְׁמַת הָאָדָם יְכוֹלָה לְהִיּוֹת**

בְּבַחֲיֵינָת מַלְכָּה, וּבְבַחֲיֵינָת אִמָּה עֵבְרִיָּה, וּבְבַחֲיֵינָת שְׂפָחָה. שָׂאֵם לֹא נִכְנַס בּוֹ  
בְּאֲדָם הַיֵּצֵר הָרַע מֵעוֹלָם הָרִי שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא בְּבַחֲיֵינָת מַלְכָּה. וְאֵם חֲלִילָה מִצְּלִיחַ  
יֵצֵר לְגַבֵּר עָלָיו אֲזִי נַעֲשִׂית נִשְׁמָתוֹ כְּשֶׁפָּחָה ל-שׁ"ד, הוּא הַיֵּצֵר הָרַע הַמְּשַׁתְּמֵשׁ  
בָּהּ לְהַרְעוֹת וּלְהַשְׁחִית. וְאֵם אַחֵר כֶּךָ שֶׁבַּ הָאֲדָם בְּתִשׁוּבָהּ וּמִתְקַן אֶת דַּרְכָּיו אֲזִי  
מוֹסִיף הוּא י' וְנַעֲשֶׂה שׁ"ד"י הַהוֹפֵךְ אֶת הַשׁ"ד לְמַלְאָךְ הַמְּשַׁמֵּר אֶת נִשְׁמָתוֹ וַיִּתְּנוּ  
שׁוֹהֵי פְּנִימִיּוֹת דְּבַרֵי חַז"ל (יומא פ"ו ע"ב) "זְדוֹנוֹת נַהֲפָכוֹת לוֹ לְזִכּוּיּוֹת". וְצָרִיךְ עֵינֶיךָ. וּמְשַׁתְּמֵשׁ בָּהּ  
לְמַצּוֹת בְּבַחֲיֵינָת אִמָּה הַעֵבְרִיָּה.

## מצוה מ"ד: פדיון אמה עבריה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שמות כ"א, ח').

"אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה וְהַפְּדָה".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

בְּהַמְשָׁךְ לְמַצְוָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁאָדָם יִשָּׂא אֶת אִמָּתוֹ, צְוִתָּה הַתּוֹרָה הַקּוֹדֶשׁה  
שֶׁבָּאֵם לֹא יִחַפֵּץ הָאָדָם לִישְׁאָנָהּ לְאִשָּׁה, שֶׁיִּחַוֶּס וְיִרְחַס עָלֶיהָ וְלֹא יַעֲבִידָנָהּ  
בְּמִשְׁךָ כָּל שֵׁשׁ שָׁנֹת עֲבוֹדָתָהּ. אֲלֵא יִפְדָּנָהּ לְחַפְשִׁי עוֹד בְּטָרְם יִשְׁלְמוּ שֵׁשׁ שָׁנֹת  
עֲבֹדוֹתָהּ, וְיִחַשְׁבּוּ אֶת גְּרַעוֹנָהּ דְּהֵינּוּ עֵרֶךְ הַזְּמַן שֶׁהִיְתָה אִמּוֹרָה לְהַמְשִׁיךְ לְעֵבֶד  
אֲצִלוּ כְּמָה עֵרְכוֹ, וְיִגָּבֶה זֹאת מִמָּה שֶׁחֲסָכָה הָאִמָּה בְּמִשְׁךָ הַשָּׁנִים וְיִשְׁחַרְרָנָה.  
וּבְכֶךָ גַּמְלַת עֲמָה חֲסֵד שֶׁשְׁחָרַר אוֹתָהּ מֵעֲבוֹדָתָהּ מֵעַט קִדְם זְמַנָּה.

## רִמְזוֹ הַפְּתוּב - חוּס וְרַחֵם

כְּתַב סֵפֶר הַחֲנוּךְ שֶׁעֲנָן מַצְוָה זוֹ הוּא לְהַחֲדִיר וּלְהַשְׁרִישׁ בְּלִבּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת  
מִדַּת הַחֲסָד וְהַרְחָמִים לְבֵא לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין עִם הַמְּסַכְּנִים וְהָאֲמֻלָּלִים, כּוֹ  
אִמְרוּ בִּיבְמוֹת (ע"ט ע"א). וְסִימְנֵךְ: "בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר" (ראשית תיבות: גומלי חסדים, בישנים, רחמיים) אֲשֶׁר יִבְטַח בְּה'". שֶׁכֶּךָ  
הִיא דְרָכָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בְּיָשָׁנִים רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים. רֵאָה שְׁלַח עֲרוּךְ אֲבוֹ  
הַעֲזָר סִימָן ב' סְעִיף ב' שֶׁכָּתַב מְסִיבָה זוֹ יֵשׁ לְהַמְנֵעַ מִלְּהַשְׁתַּדֵּךְ עִם מְשַׁפְּחָה שְׂאִינָה בַעֲלַת גְּמִילוֹת  
חֲסָדִים, מַחֲשֵׁשׁ לְסַפֵּק בִּיחּוּסִים. וְכָל שֶׁאֵין בּוֹ מִמִּדַּת הַרְחָמָנוּת בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינּוּ מִזְרָע

אברהם. כי עם ישראל שרשם ומקורם מהבורא יתברך שהאציל עליהם ממדותיו התרומיות, וידועות הן ייג מדותיו של הקדוש ברוך הוא: רחום, חנון, ארך אפים וכיו, ולכן בהכרח שהתולדה תדמה בתכונותיה לאביה. ואדם שטבעו להתאכזר ולהתעלם מכאבו של השני צריך לפשפש בעצמו היטב על מה הגיע לו כזאת שנתרחק משרשו כל כך עד שכבר אינו דומה במדותיו למדות הבורא ברוך הוא.

בבא מציעא פ"ה ע"א. הגמרא מספרת על רבי יהודה הנשיא כותב המשנה, שסבל במשך שלש עשרה שנה מחליים קשים ומרים, עד שמרב יסוריו היה קול זעקותיו נשמע למרחקים, ואף הספנים שבלב הים היו שומעים. על מה באו לו יסורין אלו? על שפעם אחת עמד ליד עגל שהעמד לשחיטה, והעגל השתחל בין כנפי כסותו של רבי מפחד השחיטה. אמר לו רבי: "לך, לך, נוצרת!". על שלש מלים אלו באו לו יסורין אלו. ובזכות מה פסקו לבסוף? שפעם אחת הייתה העוזרת בבית רבי מנקה את הרצפה, והיו שם כמה עכברים קטנים שהדפתם תוף כדי נקינה. ראה זאת רבי ואמר לה: "הניחי להם, שכן כתוב ורחמיו על כל מעשיו". ומאז פסקו ונעלמו יסוריו.

ובינו נא: ודאי העגל לא הבין את דברי רבי, ואף אמת צדקו דבריו שלכך הוא נוצר, ויסוריו של רבי ודאי בטלוהו רבות מלמוד התורה ומעבודת ה'. ועם כל זאת באו עליו יסורין קשים ומרים. ולא הלכו עד שרחם על מי? על עכברים המכנים בפני רבותינו "רשעים", ושבדין היה להשליכם חוצה, אבל רק אז ראו לנכון משמים לעצר את מסכת היסורין שנפלה עליו. ומי יודע אלמלי מעשה זה מתי היו פוסקים יסוריו...

ואין לך סגלה בדוקה ומועילה לאדם לזפות לרחמי שמים כמו שירחם הוא על אחרים. וכמו שכתוב: דברים י"ג, י"ח. "ונתן לך רחמים ורחמך" ופרש הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א שבשעה שנוזקק האדם לרחמי שמים, אזי נותן הקב"ה בלבבו לרחם על אחרים, וממילא מתעוררת מדת הרחמים גם עליו, שכן אמרו רבותינו שבת קנ"א ע"ב. "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים".

## דרוש וחדוש

בשו"ת "התעוררות תשובה" דן אודות הרואה חתול רודף אחר תרנגולים לטרפן, האם ממתת הרחמנות על התרנגולים יש לו למנע זאת מהחתול ולהציל את התרנגולים, או שמא אל לו להתערב?

והשיב שבמצב שכזה מתר ואף מצוה על האדם להבריח את החתול כדי להציל את התרנגולים. ואם מכרח מתר אף להרגו לשם כך! שלא שונה הדבר מהרואה אדם הרודף אחר זולתו להרגו שמצוה להציל את הנרדף אף בקפוח חייו של הרודף. ואין מה לחוס על טבעו של החתול הואיל ואנו מצוים על מדת

הרחמנות, ועל מניעת צער בעלי חיים. וכל שכן אם התרנגולים של אחד מישראל שיש בזה גם כן מצות השבת אבדה.

## בסוד עבדיך

בבאור מצוה זו על דרך הסוד ראה לרבי משה קורדוברו זיע"א בפתיחה לספרו "תמר דבורה" שכתב בזה"ל: "האדם ראוי שיתדמה לקונו במעשיו, ואז יהיה בסוד הצורה העליונה בצלמו ובדמותו. שאם ידמה בגופו ולא בפעולותיו הרי זה מכזיב הצורה העליונה, ויאמרו עליו שצורתו נאה ומעשיו מלערים. לפיכך ראוי לאדם שיתדמה לבוה"א יתברך בייג מדות של רחמים העליונות הנרמזות בסוד הפסוקים "מי אל כמוך וכו" ביהדות סבלן, ורחמן, ומרבה לסלח, ומיטיב למרעים עמו, ושאר המדות של רחמים".

## מצוה מ"ה: שלא למכר אמה עבריה

כמו שכתוב: (שמות כ"א, ח').

"לעם נכרי לא ימשל למכרה".

## לפשוטו של מקרא

כבר נתבאר בסעיפתא דשמיא במצוות הקודמות החיוב על האדון לרחם על האמה ולנשאה או לפדותה. והוסיפה התורה מצות לא תעשה לבל יהיו האדון למכרה לאיש אחר לאמה, אלא או שישאנה או שישחררה קדם זמנה כנזכר. ואם בכל זאת הלך האדון ומכרה לאדון אחר ראה ברמב"ם הלכות עבדים (פרק ד' הלכה י'). וראה בלחם משנה שם שהביא שהרמב"ן למד אחרת בדרשת חז"ל. קבלו חכמינו ז"ל שאין המכירה חלה והאמה יוצאת לחפשי.

וטעם מצוה זו הוא גם כן כנזכר במצוה הקודמת בכדי להרגיל את האדם שלא ידאג אך ורק לטובת עצמו, ולא יחפש לנצל את הזולת בכל עת, אלא יהא מיטיב עם הבריות והולך עמהם לפנים משורת הדין.

## רמז הפתוב - נתון תתן

מן הראוי לו לאדם שיהא נוהג עם הבריות בחסד וברחמים, ולא יהא אנוכי לדאג רק לעצמו ולטובתו. שפך היא מדתו של הבורא יתברך להיטיב עם בריותיו ולהעניק להם בעין יפה גם כשאין שום הצדקה לכך, ולכן גם אנו עלינו לדבק בדרך זו ולהיטיב עם הזילת מבלי לחפש תמיד הנאה עצמית.

**פעמים** שיש לאדם חפץ או רהיט מסים שאין לו עוד שמוש בו, וגומר בדעתו להשליכו ולזרקו. והנה לפתע שומע הוא שפלוני או אלמוני זקוק לו - ממדת "ועשית הישר והטוב" שלא ידרש תשלום על הדבר בהיות שבין זה לא היה בכונתו למכרו או להרויח ממנו, ואם כן למה תרע עינו בחברו שיזכה מן ההפקר? וכעין זה כשאדם מתכוון לנסע למקום כל שהוא ויש מקום פנוי ברקבו, ולפתע בקשו מאן דהוא להצטרף אליו - למה יבקש על כך תשלום מאחר וגם בלעדיו נתכוון לנסע? ולא מדובר באופן בו נתכוון מראש ליטול תשלום על כך, כמובן. וכל זה אינו חיוב הלכתי מהדין, אלא לפנים משורת הדין, בכדי שנגייל את עצמנו במדת הנתינה, ולא נחפש להרויח תמיד על חשבון השני.

**מטעם** זה גם כן אסרה עלינו התורה הקדושה לקיחת רבית על הלואה, אף על פי שהתירה ועודדה התורה את האדם להסתחר ולהרויח במקח וממכר עם הזילת, מכל מקום בהלואה אסרה התורה להרויח. וזה בכדי להרגילנו להתחבר ולהתקשר עם השני גם למטרת חסד, ולא תמיד רק לדאג לרווחתנו ולטובתנו. כדי לעשות טוב לשני לא צריך איזו סבה או מניע. אפשר לעשות זאת סתם ככה בגלל שהוא אדם, ובגלל שהקדוש ברוך הוא חפץ זאת.

**לדאבונו** כיום ישנם רבים כאלו שכדי שיעו למישהו - צריך להראות להם שיצא להם מזה משהו: רוח אישי, שם טוב, כבוד, או כל דבר אחר. ולכן גם כשכבר מזדמן לנדם להיטיב עם אדם ולסייע בידו - מרגישים הם שבכך נעשה כפוף ונתון להם בכל מכל כל. ודבר זה נובע משרש מדתם הקלוקלת שאינם עושים באמת בשביל לתת, אלא שרש כונתם הוא לקבל. ואת זה באה התורה להוקיע במצוה יקרה זו וללמדנו דרך ישרה ואמתית בעבודת הבורא ברוך הוא.

ראה ספר "טובד יביעו" חלק א' עמוד רמ"א. הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א ספר מעשה שארע ביהודי שפנה לבעל גמ"ח הלואות מסים בבקשה לקבל הלואה, ונתבקש להשיג המלצה על ישרו ואמינותו. פנה הלה אל אחד מחשובי התלמידי חכמים ואכן הלה נאות להמליץ עליו בפה מלא וההלואה נתנה. משהגיע זמן הפרעון, והלווה לא הגיע לפרע את חובו, שגרה לו הנהלת הגמ"ח תזכרת ראשונה ושנייה אך לא נתקבלה שום תגובה. לימים, פגש בעל הגמ"ח את אותו תלמיד חכם שהמליץ עליו, וספר לו את הדברים.

**וכאן נעצר ונחשב**: מה היינו אנו עונים במקום אותו תלמיד חכם? "מה אני אשם, אני סוף הכל התכונתי לעשות טוב, זו לא אשמתי שקרה הדבר, גם

עשיתי טובה וגם באים בתלונות?!" ושאר טענות ומענות להסיר מעלינו כל אשמה.

אולם אותו תלמיד חכם נענה ואמר: "אוי, מבקש אני את סליחתך! הלווה הגיע אלי ביום הפרעון ומסר את מלוא הכסף לידי ובקש שאפרענו בעבורו כיון שהוא ממחר למקום כל שהוא, ואני מרב טרדותי שכחתי מהענין". ומיד הלך התלמיד חכם לביתו ושם עם כל הסכום ומסרו לבעל הגמ"ח.

פעבור שבועים ימים, מתדפק הלווה על דלת ביתו של בעל הגמ"ח ומבקש להשיב את חובו, תוך כדי שהוא מתנצל על העכוב הרב בפרעון החוב. בעל הגמ"ח, בהבינו את מעשה התלמיד חכם רץ מיד אל ביתו להשיב לו את מעותיו בחזרה... **אשריהם ישאל!**

## דרוש וחדוש

סימן ט"ז. בספר "תורתך שעשועי" דן במקרה מענין בו ראובן היה עומד בתור לתשלום בחנות למוצרי חשמל, כשלקפתע שמעון שהיה עומד לפניו בתור נתקף בשעול חזק. בקשו ראובן שיסור הצדה ולא ישתעל לידו שלא ידביקו במחלתו, והלה גאות ונתרחק מהמקום. בינתיים הגיע תורו של שמעון, ומשלא נגש - התקדם ראובן לקפה. והנה לפתע נגש אליו בעל החנות ומסר לידו שובר בסך עשרת אלפים ₪ וברכו בברכת "מזל טוב" על היותו הקונה המליון בחנות, מה שזכהו באותו הפרס. שמעון פמובן פסק מלהשתעל, ונגש לראובן ואמר: רק רגע! אתה תפסות את מקומי, ואני הוא הקונה המליון האמיתי. ולכן השובר מגיע לי, או שלכל הפחות נתחלק בו שווה בשווה! לעמת זאת ראובן טוען כי הוא זכה בשובר ואינו חפץ לחלק עמו כלל. **עם מי הצדק?**

**והשיב כי כלל נקוט בידינו ש ראה כתובות (י"א ע"ב) ובפירוש רש"י ז"ל שם. "מזלו של אדם גורם", ואם משמים נתגלגל הדבר שהרי בדין היה ששמעון יסור מהתור שלא להזיק הסובבים בשיעולו, וממילא אין לו רשות לעכב את הרבים בכך ואיבד את תורו. מפלי שום מעשה אסור או מכון של אדם, הרי שראובן הוא הזוכה בדין ואינו חייב לחלק עם שמעון בפרס.**

## בסוד עבדיך

**בבאור** מדת הנתינה על דרך הסוד ראה אותיות רנ"ב-רנ"ד. בספר "צדקת הצדיק" להגה"ק רבי צדוק הפהן מלפלין זצוק"ל שכתב כי שרש מדת הנדיבות והנתינה שבאדם היא מה' יתברך שנוטע הדבר בלבו. וזה מה שכתוב שמות כ"ה, ב'. וראה בזוהר הקדוש (פרשת תרומה דף קל"ד ע"ב) שביאר זה הענין על זו הדרך. **"ויקחו לי**

תְּרוּמָה" שֶׁמִּמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ יִקְחוּ מִדָּה זוֹ שֶׁל תְּרוּמָה. וְזֶה גַם כֵּן מֵה בְּדַבְרֵי הַיָּמִים אִי כִּיט, יִיד. וּפִירוּשׁוֹ שֶׁגַם מִדַּת הַיִּנְתֵּנוּ לְךָ" הִיא מִיִּדְךָ... שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִי"ה "כִּי מִמֶּךָ הַכֹּל וּמִיִּדְךָ נִתְּנוּ לְךָ". אוּלַם עֵקֶר מִדַּת הַנְּדִיבוּת הִיא בְּמֵה שֶׁקָּשָׁה לוֹ לְאָדָם לִיתֵן וְשְׁחוּשֵׁק הוּא בּוֹ בְיוֹתֵר, כְּאַבְרָהָם שֶׁמִּדְתּוֹ חֶסֶד וְרַחֲמִים וְכַבֵּשׂ אֶת רַחֲמָנוֹתָו בְּעֵקֶדּוֹ אֶת בְּנוֹ, וַיִּצְחַק שֶׁמִּדְתּוֹ גְּבוּרָה וְכַבֵּשׂ אֶת גְּבוּרָתוֹ בְּהַעֲקֵדוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וַיַּעֲקֹב שֶׁמִּדְתּוֹ תַּפְאֲרָת כִּפִּי שֶׁאִמְרוּ חַז"ל (חֻלְקֵי צִי"א עִי"א) שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר עַל פְּכִים קִטְנִים. שֶׁמִּמּוֹנוֹ הָיָה חָבִיב עָלָיו יוֹתֵר מִגּוּפוֹ וְכַבֵּשׂ אֶת טְבֵעוֹ וְהָיָה יוֹשֵׁב אֶהְלִים.

## מצוה מ"ו: שלא לגרע שארה כסותה ועונתה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"א, ט').

"כְּמִשְׁפַּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה לָהּ".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוָה זוֹ מְתִיחֶסֶת כְּלָפִי אָדָם שֶׁיַּעֲד אֶת אִמְתּוֹ הָעֵבְרִיָּה לְעַצְמוֹ אוֹ לְבָנוֹ וְלִקְחָהּ לְאִשָּׁה, וּמֵאֵז נִתְחַיְבוּ הָאָדוֹן אוֹ בְּנוֹ בְּשִׁלְשָׁה חַיּוּבִים כְּלָפֶיהָ וְהֵם: שְׂאֵר - דְּהֵינּוּ מְזוֹן, פְּסוּת - דְּהֵינּוּ בְּגוּד, וְעוֹנָה - דְּהֵינּוּ דָרֶךְ אֶרֶץ שֶׁבִינּוּ לְבִינָה. אוּלַם רְבוּתֵינוּ בְּעַלֵּי הַתְּלִמוּד רָאָה כְּתוּבוֹת מ"ז ע"ב. וּבִסְפֵר הַמִּצְווֹת לְהַרְמַב"ם (לֹא תַעֲשֶׂה מִצְוָה רַס"ב) וּבַהֲלַכּוֹתָיו (אִישׁוֹת פֶּרֶק י"ב הַלְכָה ב'). וּבִשְׁלַחַן עֶרֶוֹךְ (אֲבֹן הַעֲזָרָה סִימֹן סִי"ט סַעִיף ב'). וְרָאָה שֶׁעוֹד כַּמָּה דְּבָרִים שְׁחִיבּוֹ חֲכָמִים אֶת הַבַּעַל לְאִשְׁתּוֹ. לְמַדּוֹ שֶׁצּוּיֵי זֶה מְתִיחֶס גַּם כֵּן לְכָל אָדָם הַנוֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלוֹקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה שֶׁעָלָיו לְדַאֵג לָהּ לְכָל צְרָכֶיהָ וְלִיתֵן לָהּ דֵּי סְפוּקָהּ בְּשִׁלְשֵׁת הַדְּבָרִים הַלְלוֹ מִבְּלִי לְהַחֲסִיר אוֹ לְגַרֵעַ מֵאוּמָה מִמֵּה שֶׁנִּתְחַיְבוּ.

כְּתוּבוֹת ס"א ע"א. וְעוֹד עֵינֵינוּ בְּשִׁלְחַן עֶרֶוֹךְ יוֹרָה דְּעָה (סִימֹן רַל"ח סַעִיף ג'). בְּגִמְרָא נִתְבָּאָר כִּי בְּאֵם הַבַּעַל אֵינּוּ מְקַיֵּם אֶת מְחִיבּוּתָיו כְּלָפִי אִשְׁתּוֹ, וְאֵינּוּ מְסַפֵּק לָהּ דְּבָר מִהַדְּבָרִים הַלְלוֹ, כְּגוֹן שֶׁמְסַרְב לְפָרְנֶסָה, אוֹ שֶׁהִדִּיר אוֹתָהּ מִלְּהֵנּוֹת מִמֶּנּוּ אוֹ מִנְכָסָיו - סוּף שֶׁיִּגְיַע הַשָּׁלֵב בּוֹ וְכִפּוֹ בֵּית הַדִּין אֶת אוֹתוֹ אָדָם לִיתֵן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְלְהַתִּירָהּ לְמַעַן תּוּכַל לְלַכֵּת וְלְהִיָּת לְאִישׁ אַחֵר. וּמִכָּל מְקוֹם בְּרוּר הַדְּבָר שֶׁחַיּוּבִים אֵלּוֹ אֵינָם שׁוֹיִם לְכֻלָּם, שֶׁכֵּן יֵשׁ מִי שֶׁמְחַיְבוֹתוֹ רַבָּה יוֹתֵר וַיֵּשׁ מִי שֶׁפְּחוֹת, הַכֹּל רָאָה בְּשִׁלְחַן עֶרֶוֹךְ שֶׁם (סִימֹן ע"י סַעִיף ב') וּבַפְּתַח תְּשׁוּבָה (סִימֹן) בְּדִין מִי שֶׁהֵעֵנִי וְאֵינִי בִּידוֹ לְפָרְנֶס אֶת אִשְׁתּוֹ מֵה דִּינוֹ. בְּהַתְּאֵם לְבַעַל, לְאִשָּׁה, לְסָבִיבָה, לְמְקוֹם וְלְזִמְן וּבְכָלל הַדְּבָרִים שְׁחִיבּוֹ הַבַּעַל לְקַנּוּת לְאִשְׁתּוֹ בְּגַדִּים אוֹ תְּכֵשִׁיטִים לְחַג לְשִׁמְחָה. רָאָה פְּסָחִים (קִי"ט ע"א), וּבִשְׁלַחַן עֶרֶוֹךְ (אוֹרַח חַיִּים סִימֹן תְּקִי"ט סַעִיף ב'), וּבִשְׁוִ"ת מִשְׁנֵה שְׁכִיר (חֻלְקֵי ב' סִימֹן קִלִּי"ט) וּבִשְׁוִ"ת חַיִּי הַלּוֹי (חֻלְקֵי אוֹרַח חַיִּים סִימֹן ל"ח). וּפְלֵא הוּא שְׂרָבִים אֵינָם



נזהרים בדבר זה שהוא חיוב ככל חיובי התורה... . אולם בכל אופן אם מחסר ממנה דבר ממה שמחייב הוא כלפיה בכונה ובמטרה לצערה ולהכאיבה הרי זה עובר על לאו דאורייתא של "לא יגרע".

## רמז הפתוב - כבוד האשה

רבותינו ז"ל החמירו והזהירו רבות בכבודה של האשה, עד כמה יש לבעל ליקרה ולכבדה, ולהיות זהיר ברגשותיה שלא לצערה. וכפי בהלכות אישות פרק ט"ו הלכה י"ח. שכתב רבנו הרמב"ם ז"ל: "צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה פגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון". ולשם כך יש לו לאדם ללמד את טבעיה של האשה, את צרכיה ואת רצונותיה, ולדעת היאך לרצותה ולשמחה במה שחננו הבורא יתברך.

אל יחשב אדם כי דבר זה לחליו יחשב. כלל וכלל לא. שכן אותה התורה שצוה אותנו על התפלין ועל הלולב ועל המזוזה היא שצוה אותנו לדאג ולכלכל איש את ביתו. ואם כן מה ההבדל בין זו לזו? שתייהן אל אחד אמרן, ופרנס אחד מסרן! והלא כמה מתרגש האדם לעטר את ספר התורה ברמונים ובמטפחת נאה, כך גם כן יש לאדם להרגיש ולכון במלוי צרכיה של האשה. וכמו שהעידו צדיקים וקדושים על עצמם שחבתם כלפי נשותיהם הייתה כדגמת חבתם כלפי התפלין שלהם, על אותו המשקל. ללמדך ש משלי ט"ז, ד'. ומכל מקום ברור הדבר שכל זה דווקא כשמעשיו על פי דעת התורה הקדושה וחכמיה, וכשמכוון כוונתו לשם שמים ולא לשם הנאה או תענוג עצמי שמקורו מהצד האחר. ואכמ"ל. "כל פעל ה' למענהו", ובשעה שאדם יודע לכלכל דרכיו במשפט, ומטה את כל פגנותיו וסבת פעלותיו לשם שמים, אזי ממילא מתברכת מלאכתו ומצלחת פעלתו, ומתקיימת בו הבטחת רבי עקיבא: סוטה י"ז ע"א. ויתפרש שאם ראית איש ואשה שהאבה והשלום מנת חלקם וגורלם – דע כי בעבור שהכניסו את השכינה ביניהם לכן זכו לכך. "איש ואשה שזכו - שכינה ביניהם".

על הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל מספר שהיה בעל מדות תרומיות ונפלאות. אך לא רק כלפי הזולת, אלא גם כלפי אשתו. באחת הפעמים שהזמנו הוא ואשתו לשמחה משפחתית פנה אליה ושאלה: "אימתי תרצי שנחזור?" נענתה הרבנית בפשטות ואמרה: "אימתי שתרצה". אמר לה הרב: "רצוני שנחזור בזמן שתרצי". אמרה לו: "אם כן, רצוני שנצא בשעה פלונית". וכך היה...

## דרוש וחדוש

לרבי שלמה בן שמעון דוראן זצ"ל בסימן תקצ"ב. בשו"ת הרשב"ש הביא שנשא אל אודות אדם שבקש לפיכך את אשתו, ועל כן התחייב לקנות לה בגדים ותכשיטים בסך ארבעים זהובים, והעלה התחייבותו על שטר חתום בפני שני

עדים פְּשָׁרִים. מה דינם של הדברים הנ"ל? האם שיכים הם לבעל או לשייכים  
לאשה?

עין שם שכתב כן בדעת הרא"ש והרשב"א, ושכן פסק אביו הרשב"ץ. והשיב ששעל אף שעל  
פי תורתנו הקדושה כל מה שקנתה האשה קנה בעלה, עם כל זאת פאן בהיות  
ששעבד אותו אדם עצמו בשטר ובקנין גמור להקנות לה את הדברים הנ"ל,  
הרי זה כמקנה לה לפני נשואיהם שמה שברשותה נשאר בבעלותה. וממילא  
אין לו חלק באותם בגדים ואינו רשאי לטלם או למכרם ללא רשותה.

## בסוד עבדיך

בבאור מצנה זו על דרך הסוד ראה מה שכתב הרמ"ק הקדוש זצ"ל ריש פרק ו'.  
עין שם בלשונו הטהורה. בספרו "תנור דבורה": שכל תקוני הבית והאשה הם  
ממש בתקוני השכינה הקדושה, שעל ידם עושה האדם תקונים נפלאים  
בעולמות העליונים. ובשעה שהאדם מלביש או משמח את אשתו בכסות  
ובמזון וכיוצא בזה צריך לכוון בדעתו שבמעשים אלו מקשט הוא את השכינה  
העליונה, ובכך מעורר את מדת הרחמים. וממילא על ידי זה משפיע הוא  
לעצמו שפע רוחני וגשמי כאחד וראה עוד בשער המצוות (פרשת עקב) שהעיד המהרח"ו זצ"ל  
על רבינו האריז"ל שהיה ממעט מאוד במאכלו ובהוצאות מלבושיו, אבל במלבושי אשתו היה זהיר  
מאוד לכבדה ולהלבישה, והיה מפיך כל רצונה אף אם לא היתה ידו משגת כל כך. וישמע חכם ויוסף  
לקח.

## מצוה מ"ז: מצות בית דין להרג בחנק את המחייב בכך

כמו שכתוב: (שמות כ"א, י"ב).

"מפה איש ומת מות יומת".

## לפשוטו של מקרא

אחד מתפקידיו הרבים של בית הדין בתורת ישראל הוא לדון את הפושעים והחוטאים, ולפסק את גזר דינם ולבצעו. ובתורתנו הקדושה, שבכתב ושבעל פה, נתפרשו ענשיהם של סוגי החוטאים למיניהם. אחד מאפני הענישה הקשים שצותה התורה הקדושה לבית הדין הוא ענש המיתה, המתחלק לארבעה אפנים והם: סקילה, שרפה, הרג וחנוק.

החנוק הוא האפן הקל מבין אפנים אלו, שכן באפן זה המיתה היא המהירה ביותר, מה שחוסך מהנדון סבל וצער רב עד ליציאת נשמתו. לצורך הדבר היו משקעים את הנדון בזבל שלא יזוז, ולוקחים בד ארץ בגמרא (סנהדרין נ"ב ע"א) מבואר שהיו כורכים את החבל הקשיח בבד רך כדי שלא יפצע את גרונו של הנדון, אלא תהא מיתתו בחנק בלבד. וקשיח וכורכים סביב צנארו של הנדון, ובכל קצה היה אוחוז שליח בית דין, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שיוצאת נשמתו. רמב"ם (הלכות סנהדרין פרק י"ד הלכה ט"ו ופרק ט"ו הלכה ט"ו). לאחר מכן היו קוברים אותו מחוץ לקבר ישראל כשפלי הריגתו נקברים לידו. ראה ברמב"ם (הלכות סנהדרין פרק ט"ו הלכה י"ג) מיהם כל החנוקים. גזר דין שפזה נפסק על אדם המכה את אביו או את אמו, ועל הבא על אשת איש, ועל המתנבא נבואת שקר ועוד.

על אף ראה סנהדרין (מ"א ע"א) שעוד ארבעים שנה קודם חרבן בית המקדש כבר גלו הסנהדרין ובטלו דיני נפשות בישראל. שמשנחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים בטלה הסנהדרין ואין בישראל בית דין המסמך להעניש בארבע מיתות בית דין, עם כל זאת ראה סנהדרין (ל"ז ע"ב). גלו לנו רבותינו הקדושים ש"דין" ארבע מיתות בית דין לא בטל. דהינו שמי שנתחייב סקילה - או שנופל מהגג או שחיה רעה דורסתו, ומי שנתחייב שרפה - או שנופל בדלקה או שנחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה - או שנמסר למלכות או שלסטים באים עליו, ומי שנתחייב חנק - או שטובע בנהר או שמת בסרונכי (מחלה קשה בגרון). ללמדנו, שאין מי שיוכל להמלט מדין התורה. ואם אין היום את בית הדין שיתבעו את עלבונה של תורה אז הקדוש ברוך הוא מוצא דרכים אחרות להפרע מן האדם, שהרבה שלוחים למקום.

## רמז הפתוב - דין שמים

במרוץ הדורות מצאו בני האדם רפואות ותעלות למחלות רבות אשר במשך שנים ארפות היו חשוכות מרפא. אבל האם מישהו רואה שפתי החולים מתרוקנים בגלל זה? הרפואה התפתחה בשנים האחרונות בצורה משמעותית ומדהימה, אבל האם בני האדם יותר בריאים בעקבות כד? לצערנו הרב לא, ואולי אף להפך. כמה מחלות בדורות קודמים כלל לא היו, ולפתע בימינו לא עלינו קמו וצאו מאליהן?! ואם רק נטה און ניכל לשמע את קולו של הבורא יתברך שלוחש לבני האדם: דברים ל"ב, ל"ט. "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי, אני אמית ואחיה, מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל!"

קצת דומים אנו לאותו אחד שהניח קומקום על גבי הפירים הדולקים, ומשהגיעו המים לרתיחתם החלו המים לגלש החוצה. החל הלה לנגב את המים הגולשים ולאספם במהירות, עד שבא אחד והפכו על קדקדו ואמר לו:

**במקום לאסוף את המים הממשיכים לגלש, פנה את הפירים ובזה תפסק רתיחתם!**

כך אנו, לברח מידיו של הקדוש ברוך הוא לעולם לא נצליח. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה: תהלים קל"ט, ז' ח'. "אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח? אם אסק שמים - שם אתה, ואציעה שאול - הנד". לכן במקום לעבד כל הזמן למצא רפואות חדשות, הבה נחל לפשפש במעשינו, ולהתחרט על חטאינו, ולשוב בתשובה שלמה לאלקינו. וממילא יתקיים בנו הפסוק ישעיה ו', י'. ונרמז גם כן בפסוק "הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי". "ולבבו יבין ושב - ורפא לו". וכהבטחת הנביא: ירמיה ג', כ"ב. וזוהי גם כן משמעות הפסוק (תהלים מ"א, ה'): "רפאה נפשי כי חטאתי לך" שעיקר החולי והרפואה לאדם תלויים בטיב מעשיו. ודו"ק. "שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם".

## **דרוש וחדוש**

**חכמינו ז"ל דנים סנהדרין (מ"ט ע"ב).** בתלמוד במקרה בו נתערבו פמה מחיבי מיתות זה עם זה, ואין ביכלתנו לדעת מי מהם הוא החיב סקילה ומי שרפה ומי הרג ומי חנק, היאך יש לבית הדין לנהג ובאיזה ענין עליהם להענישם?

**והנה הכלל הנקוט בדיניו בדיני נפשות הוא יומא (פ"ד ע"ב) וגיטין (י"ז ע"ב).** "ספק נפשות להקל", דהינו שבכל מקרה בו איננו בטוחים במאת האחוזים שאכן מחיב הנאשם בענין קשה של הוצאה להורג אין לנו להענישו בכך. ולכן, במקרה הזה אמרו חכמינו ז"ל שיש להוציאם להורג באפן הקל ביותר שיכול להיות.

ונחלקו רבותינו מהי המיתה הקלה מבין ארבע מיתות בית הדין: לדעת רבי שמעון בר יוחאי זיע"א מיתה הרג בסוף היא הקלה ביותר, ואלו לדעת חכמים מיתה חנק היא הקלה ביותר. ולהלכה פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות סנהדרין (פרק י"ד הלכה ד'). בהלכותיו כדעת חכמים.

## **בסוד עבדיך**

**בבאור ענין ארבע מיתות בית דין על דרך הסוד ראה מה שכתב בדרושי הלילה (דרושי ה').** בשער הפניות מרבנו האריז"ל כן אמרו חכמינו (ברכות נ"ז ע"ב) ששינה היא אחד חלקי ששים ממיתה. שנשמתו של האדם יוצאת מגופו ועולה להעיד בפני בית דין של מעלה על כל מעשיה שעשתה באותו היום, ובית הדין דנים אם להחזירה שוב או לא. ולכן אנו אומרים "מודה אני... שהחזרת בי נשמת בחמלה" ומברכים "המחזיר נשמות לפגרים מתים". ומכל מקום עיין בשער הכוונות שם שישנו ייחוד מסויים שיש לעשות בכדי שתעלה הנשמה לגמרי. וכבוד אלקים הסתר דבר. שבעת שהאדם שוכב על משכבו לישון הרי זה בבחינת מיתה. ולכן

בְּטָרֶם שֶׁיִּשְׁכַּב יֵשׁ לוֹ לַעֲמֹד וּלְהִתְנַדֵּד עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְלַחֲשֹׁב וּלְדַמְּיֵן לַעֲצֹמוֹ אֵיךְ  
נִפְשׁוֹ עֹמֶדֶת בְּפָנָי בַּיּוֹם שֶׁל מַעֲלָה וּמִקְבָּלֶת עַל עֲצָמָהּ בְּנַחַת רוּחַ אֲרֻבַּע מִיתוֹת  
בַּיּוֹם שֶׁל סִקִּילָה שְׂרָפָה הָרֶג וְחִנּוּק לְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹתֶיהָ שֶׁהֵם כִּגְד אַרְבַּע אוֹתוּיּוֹת שֶׁל שָׁמַיִם  
הוֹיִיָּה וְשֶׁל שָׁמַיִם אֲדוֹנֵיָּה בְּשִׁילּוּב, כִּנּוּכָר שָׁמַיִם. , וְעַל יָדֵי זֶה יִתְפָּרְדּוּ מִמֶּנּוּ עֲוֹנוֹתָיו וְתוֹכֵל  
נִשְׁמָתוֹ לְעֹלֹת נִקְיָה לְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים.

## מצוה מ"ח: שלא להכות אב ואם

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"א, ט"ו).

"מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמֶת".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

צוּי זֶה הוּא בְּכָלֵל הַצְּוִי שֶׁל וִיקְרָא י"ט, ג'. "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ", כְּשֶׁכָּאֵן  
הוֹסִיפָה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה עַל זֹאת שֶׁהִמְכָּה אֶת אָבִיו אוֹ אֶת אִמּוֹ חָלִילָה וְאִם לֹא  
הוֹצִיא מֵהֵם דָּם אִינוֹ חַיִּיב חֲנֻק, אוֹלָם עוֹבֵר הוּא בְּלֹא שֶׁל "לֹא יוֹסִיף לְהַכּוֹתוֹ" שֶׁהוּא עַל הַכֹּהֵן שֶׁל  
כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן עַל "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" ו"כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" (הַטּוֹר בְּחֵלֶק יוֹרֵה דַעַה סִימָן  
רמ"א). עַד שֶׁהוֹצִיא מֵהֵם דָּם הָרִי זֶה חֲטָא מִיִּתְּהָ וְדִינּוֹ בְּחִנּוּק. וְאִם לֹא הָיוּ עֲדִים  
לְדַבֵּר וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיְבוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל מֵטָה, הָרִי שֶׁהוּא בְּחִיּוּב כָּרַת עַל יָדֵי בַּיּוֹם  
דִּין שֶׁל מַעֲלָה.

סְנֵהדְרִין (פִּי"ה ע"א) וְשִׁלְחוֹן עֵרוֹד (יֹרֵה דַעַה סִימָן רמ"א סעיף ה'). וְזֶה מַלְבֵּד בַּהוֹרָה שֶׁנִּפְסַק עָלָיו דִּין "מִסִּית וּמְדִיח"  
שֶׁעָלָיו נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים י"ג, ט'): "לֹא תַחֲמוֹל וְלֹא תַכְסֶּה עָלָיו" (סְנֵהדְרִין פִּי"ה ע"ב). **בְּכָלֵל הַדְּבָרִים,**  
שֶׁאֲסוּר לָבוֹן לְשִׁמֵּשׁ כְּשֶׁלִּיחַ בַּיּוֹם דִּין לְיִסוּר וְלְהַעֲנִיֵּשׁ אֶת הוֹרָיו עַל דְּבָר שֶׁנִּתְחַיְבוּ  
בּוֹ בְּבֵית דִּין, וְכֵן סְנֵהדְרִין (פִּי"ד ע"ב) וְשִׁלְחוֹן עֵרוֹד (שֶׁס סעיף ג'). וְבִרְמ"א שֶׁס. וְרֵאָה בְּסִפְר יִלְקוּט יוֹסֵף  
לְהַרְהִי"ג יִצְחָק יוֹסֵף שְׁלִיט"א (בְּהַלְכוֹת כְּבוֹד אָב וְאִם) שֶׁדָּן בְּאִילוֹ אוֹפְנִים יֵשׁ לְהַתִּיר לָבוֹן לְהַתְּעַסֵּק בְּרִיפּוּי אָבִיו  
עַל יָדֵי הוֹצֵאת דָּם. לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם רְפוּאָה הָעֲלוּלָה לְגֵרָם לִיצִיאַת דָּם כְּגוֹן הַקְּזָת  
דָּם אוֹ כִּיּוֹצֵא בְּזָה. וְרַק בְּאִפְסוֹן שְׁאִין אַחֲרָיו כְּמוֹהוֹ לְרְפּוּאֹתָם רְשָׁאִי הוּא לְטַפֵּל  
בָּהֶם וּבְתַנָּאִי שֶׁיִּמְחֲלוּ לוֹ מִרְאֵשׁ עַל כָּל צַעַר וְכֹאֵב שֶׁיִּגְרַם לָהֶם מִמֶּנּוּ.

## רְמֵז הַכְּתוּב - חֲנוּךְ פְּהֶלְכָה

**אחד הדברים** מועד קטן (י"ז ע"א). ונפסק בשלחן ערוך (יורה דעה סימן ר"מ סעיף כ'). ועיין בברכי יוסף (שם ס"ק י"ד) מה שכתב לדון בענין זה באורך ואכמ"ל. **שְׁהִיזְהִירוֹנוּ חֻכְמֵינוּ ז"ל בְּעִקְבוֹת אֲסוּרָה** זה הוא שְׁלֹא יִכָּה הָאֵב אֶת בְּנוֹ מִשְׁנַעֲשֵׂה ונחלקו הפוסקים מה נקרא "גדול": ראה בבית יוסף (יורה דעה סוף סימן של"ד) שיש אומרים מגיל עשרים ושתים, ויש אומרים מגיל עשרים וארבע. והריטב"א בחידושו (על מסכת מכות) כתב שהכל לפי טבעו של הילד ופעמים שאף לפני גיל בר מצוה כבר אין לאב להכותו. והובאו דבריו ב"ברכי יוסף" כאן. **גְּדוֹל, שְׂבָכָךְ עָלוּל הֵבֵן לְהַתְמַרְדּוֹ וּלְהַכּוֹת אֶת אָבִיו בְּחִזְרָה חֲלִילָה, וְנִמְצָא שְׁהָאֵב הַכְּשִׁילוֹ וְעָבַר עַל אֲסוּר "לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל"**.

**לְהַכּוֹת אוֹ לְהַעֲנִיֵשׁ יָלֵד אוֹ תַלְמִיד זֶה מֵהַדְּבָרִים הַקְּלִים בְּיֹתֵר. הַיָּלֵד מְטַבְּעוֹ יָרָא מֵאָבִיו, וּבִדְרָךְ כָּלֵל גַּם חֲלוּשׁ מִמֶּנּוּ, וְהַתְּלָמִיד מִתְבּוֹשֵׁשׁ מֵרְבוֹ וְאֵימַת שְׂמִים עוֹמֶדֶת לְנֶגֶד עֵינָיו. וְלִכֵּן חִזְקָה עֲלֵיהֶם שְׂיִתְכוּפְּפוּ בְּפָנֵי הַגְּדוֹל הַמִּיֻּסָּרִם וְיִקְבְּלוּ אֶת עֲנָשׁוֹ מִבְּלִי לְפָצוֹת פֶּה. פֶּה סְטִירָה וְשֵׁם מִכָּה, כָּאֵן בְּזִיוֹן בְּרַבִּים וְכָאֵן יַחַס מְזִלְזָל, אוֹלָם הַהִשְׁלָכוֹת הַנּוֹרְאִיּוֹת שֶׁל חֲנוּךְ קִפְדָּנִי שֶׁכַּךְ אָמַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא (אבות פרק ב' משנה ה'): "לֹא הִקְפַּדְתִּי מִלְּמַדִּי". וְנִרְאָה לְעֵנִיּוֹת דַּעֲתִי שֶׁנִּקְטַתְּ הַתְּנָא בְּלִשׁוֹן זֶה דוֹקָא לְהַבְהִיר שְׂאוּלֵי בְּאֵמַת תְּרַאָה אֲדָם הַמְּלַמֵּד וּמַחֲנֵךְ מִתּוֹךְ קִפְדָּנוֹת וְאֵימָה, וְאוּלַי אֵף יִרְאָה לְךָ עַל פְּנֵי שֶׁמְצַלִּיחַ הוּא בְּמִלְאֲכָתּוֹ, אֲךְ דַּע לְךָ שֶׁהָאֵמַת הִיא שֶׁלֹּא הִקְפַּדְתָּ הוּא הַמְּלַמֵּד, אֲלֵא הַפְּחַד וְהַמּוֹרָא שֶׁבִּלְבַב הַתְּלָמִיד הוּא שְׂמוֹרָהוּ לִישֵׁם הַדְּבָרִים, וּבְבוֹא הַעֵת לְכַשִּׁיפּוֹג הַמּוֹרָא לֹא יִשָּׂאֵר מֵאוֹמָה מְלִימוּדִיו... וְעֵנִישָׁה יִתְרָה וְגִיעוּ בְּבוֹא הַעֵת. הַהִתְמַרְמְרוֹת תִּחַל לְכַרְסֵם בְּלִבָּם, וְיִצֵּר הַהִתְמַרְדּוֹת יִתְחַל לְבַעַר בְּתוֹכָם, וּבְכָל פְּעַם שְׂיִוִּסְיָהּ הַמְּחַנְּךְ לְיִסְרָם - הַמְּשַׁקְעִים רַק יִלְכוּ וְיִתְפָּחוּ. וְלִכֵּן הִזְהִירוֹנוּ חֲז"ל הַקְּדוּשִׁים (פסחים ק"ג ע"א): "שֶׁלֹּשָׁה אֵינִי מִתְקַנָּאִים בָּהֶם... וְתַלְמִיד קִטְוִי". שֶׁהֵרִי כֹל קִטְוִי סוּפוֹ בַּעֲזַרְתָּ ה' לְגִדּוֹל, וְזוּהִי הִרִי מִטְרַת הָאֵב וְהַרְבַּ לְהַבִּיא אֶת הַדּוֹר הַבֵּא לְהִיּוֹת "גְּדוֹל כְּשֵׁר", לִכֵּן אֵל תְּרַאָהוּ עֵתָה שֶׁהוּא קִטְוִי וְחֲלוּשׁ, אֲלֵא הִיָּה חֲכָם הַרוֹאֵה אֶת הַנּוֹלָד, זְכוֹר שִׁבּוֹא יוֹם וְאֵף הוּא יֵהָא בּוֹגֵר וְעַצְמָאֵי כְמוֹךְ, אוֹ תַלְמִיד חֲכָם וּבַעַל סְמִכוֹת כְּמוֹךְ, וְלִכֵּן אֵל תַּחֲנַכְהוּ עַל בְּסִיסֵם שֶׁל הַתְּקַנָּאוֹת וְהַטְּלַת אֵימָה וְכַפִּיפוֹת גְּרִידָא, מֵהַ שַׁעֲלוֹל לְהַתְּמוֹגֵג וְלְהַיַּעֲלֵם בַּעֲקֻבוֹת מַעֲשִׂיךְ. וְלַצַּעֲרָנוּ רַבִּים הֵם הַהוֹרִים הַטּוֹעִים בְּדַבְרֵי זֶה, וְאַחֲרֵיהֶם (לֹא עֵלֵינוּ) עַדִּי אֹבֵד. עַד שְׂיִגִיעַ הַרְגַע בּוֹ יִפְרְקוּ אֶת עַל הַמְּרוֹת מֵעֲלֵיהֶם, וְאֵז כָּל שְׂנוּי בְּגִישַׁת הַמְּחַנְּךְ כְּבָר לֹא יוֹעִיל בְּמֵאוּמָה.**

**לְמַדּוּנֵינוּ רְבוּתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים כִּי חֲנוּךְ אֵינּוּ אֶלּוּף! גַּם תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה שְׂכָל אֲמִצְעֵי הָאֲכִיפָה וְהַעֲנִישָׁה בְּיָדֶיהָ, בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, אֵף הִיא מְצַאָה לְנִכּוֹן לְיִשָּׁב אֶת דַּעַת לּוֹמְדֶיהָ בְּמִתֵּן טְעָמִים וְסִבּוֹת, וְלִקְנוֹת אֶת לֵב מֵאֲמִינֶיהָ בְּהַבְטַחַת שְׂכָר וּבְמִלּוֹת חֶפֶז. אֵינִי שׁוֹם פְּגָם אוֹ בּוֹשָׁה בְּכָךְ שְׂנַעֲנִיק מִלּוֹת עֲדוּד וְחֶפֶז לְחִנְיָכֵינוּ, שְׂנַסְבִּיר לָהֶם הַטַּעַם וְהַהֲגִיוֹן שֶׁבְּהוֹרְאוֹתֵינוּ. וְאַדְרָבָה: חֲנִיךְ הַמִּישֵׁם אֶת הוֹרְאוֹת מְחַנְּכּוֹ מִתּוֹךְ אֲמָנָם נִכּוֹן שֶׁלֹּא תַמִּיד צָרִיךְ לְהַסְבִּיר כֹּל דָּבָר. שֶׁהֵרִי גַם הַתּוֹרָה פְּעָמִים שְׂצִיּוֹתָה בְּלִשׁוֹן "חֻוֹקָה חֻקְתִּי גִזְרָה גִזְרַתִּי וְאֵינִי לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם", וְיִשְׁתַּוֵּךְ, כִּךְ עֵלָה בְּמַחֲשַׁבָּה" וְכִיּוּצָא בְּזֶה, אֲבָל כְּדָרְךְ כֹּלֵל וְכַעֲקִירוֹן וְדָאֵי שְׂאֵינִי זֶה הַדְּרָךְ. הַבְּנֵת הַתּוֹעֵלֶת וְהַנְּכֹנּוֹת שְׂבִדְבָר - נוֹתֵן הוּא אֶת כָּל לְבוֹ לְכָךְ, וְעוֹשֶׂה אֶת הַדְּבָרִים לְשֵׁם פְּעֻלָּם בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן וְרַעֲיוֹן נִפְלָא הִבִּיא הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים שְׂמוּאֵלְבִּיץ זצ"ל בְּסִפְרוֹ "שִׁיחוֹת מוֹסֵר" (מֵאֲמֵר ל) אוֹדוֹת הַגֵּר שְׂפַחַת שְׂרָה, שֶׁבְּבוֹא שְׂרָה לְהַשִּׂיאָה לְאַבְרָהָם כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ט"ז, ג'): "וְתַקַּח שְׂרָה". וְפִירַשׁ רַש"י: "לְקַחְתָּהּ בְּדַבְרִים: אֲשֶׁרִיךְ שִׁזְכִּיתָ לְהַדְּבִק בְּגוֹף קְדוּשׁ כֹּזֵה". וְלִכְאוּרָה אֵיזָה צוּרְךָ יֵשׁ לְשַׁכְנַע שְׂפַחָה נִיבֹזֶת לְהַפּוֹךְ לְאַשְׁתֵּי הָאֲדוֹן וְלְהַשְׁתוֹת לְגַבִּירְתָּהּ? וְהַסְבִּיר שַׁעֲלִי יְדֵי נִישׁוּאִיָּה לְאַבְרָהָם וְדָאֵי תַחוּיִב בְּכַמָּה דְּבָרִים, וְכִדִּי שֶׁתְּקַבֵּלֵם בְּרָצוֹן גְּמוּר יַדְעָה שְׂרָה שֶׁצָּרִיךְ לְפַתּוֹתָהּ. (וְרַאָה בְּשַׁפְתֵי חַכְמִים שֶׁם שֶׁכְּתַב בַּעֲנִין זֶה בְּלִשׁוֹן נִפְלָאָה וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "כִּיּוֹן שְׁעִיקָר הָאֲדָם הוּא דַּעֲתוֹ, וְלֹא יוֹכֵל לְקַחַת דַּעֲתוֹ כִּי אֵם בְּדַבְרִים טוֹבִים הַמוֹשְׁכִים דַּעֲתוֹ לְרַצּוֹנוֹ". וְשַׁפְתֵּיִים יִשְׁקוּ).**

**אֲךְ אִם עוֹשֶׂה הוּא אוֹתָם מִתּוֹךְ אֶלּוּף וְכִפְיָה - לֹא יִקַּח זְמַן רַב עַד שְׂיֵהָא לוֹ הַדְּבָר לְנִטְלָל כְּבֵד וְלִמְעַמְסָה נְפִישִׁית, שְׂרַק תְּעוֹרֵר בְּתוֹכּוֹ אֶת יִצְרָה הַפְּרָקוֹ. וְאַשְׂרֵי הַמְּדַבֵּר עַל אֵזוֹן שׁוֹמְעַת.**

## דְרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

דְנו רְבוּתֵינוּ הַפּוֹסְקִים בְּדִין גּוֹי שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְנִעְשֶׂה גֵר צָדֵק, מֵה דֵינוּ כְּלָפִי הוֹרִיו הַגּוֹיִים לְעִנּוֹן חִיּוּבוֹ לְכַבֵּדֵם וְאֲסוּר הַכְּפָאתָם? שֶׁהָרִי כָּלֵל הוּא בְּיַדֵינוּ בַּחֲלוּת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק י"ד הַלְכָה י"א). שֶׁגֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר הָרִי הוּא כְּתִינוּק שֶׁנּוֹלַד, וְאִם כֵּן הִם כְּבָר אֵינָם בְּגֵדֵר הוֹרִיו! !

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ ז"ל יבמות כ"ב ע"א. בְּתִלְמוּד פְּסָקוֹ שֶׁעַל אֵף שֶׁגֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר הוּא כְּתִינוּק שֶׁנּוֹלַד, וּמִמִּילָא מְדִין תּוֹרָה בְּטֵל קִשְׁרוֹ הַמְשַׁפְּחָתִי אִם נִתְגַּיֵּרוּ גַם הֵן, כְּמוֹבֵן. וּמִתֵּר הוּא אֵף בְּנִשְׂיָאת קְרוּבוֹתָיו, עִם כָּל זֹאת גְּזֵרַת חֲכָמִים הִיא שֶׁלֹּא יִשָּׂא הַגֵּר אֶת אִמּוֹ אוֹ אֶת אֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ אֲבָל עַל אֲחוֹתוֹ מֵאִבּוֹ לֹא גִזְרוּ, שְׁלֹאוֹמוֹת הָעוֹלָם אֵין שׁוּם יִיחוּס אַחֵר הָאֵב אֲלֵא אַחֵר הָאֵם בַּלְבַּד. כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ "בְּאֵנוּ מִקְדָּשָׁה חֲמוּרָה לְקָדְשָׁה קְלָה, שֶׁבְּגוֹיּוֹתֵנוּ הֵינּוּ אֲסוּרִים וּבְגֵרוֹתֵנוּ אֵנוּ מִתְּרִים". וְכֵן פְּסָקוֹ בַּחֲלוּת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק י"ד הַלְכָה י"ב). הַרְמַב"ם בַּחֲלֵק יוֹרֵה דַעָה (סִימָן רס"ט סַעִיף א'). וְהַשְּׁלַחן עֵרוֹךְ.

וְלֹאֹר זֹאת, בַּחֲלֵק יוֹרֵה דַעָה (סִימָן רמ"א סַעִיף ט'). וְרֵאָה בַּהֲגָהוֹת "יֵד אַבְרָהָם" עַל הַשְּׁלַחן עֵרוֹךְ שֶׁמִּשְׁקָה לְכַאוּרָה מֵה הַדִּמּוּי? שְׁדוּקָא עַל קְרוּבוֹתָיו שֶׁהִיא מוֹזָהר עֲלֵיהֶן בְּגוֹיּוֹתוֹ יֵשׁ לְגוֹזֵר, אֲבָל עַל כִּיבוּד הוֹרֵיו שֶׁאֵינוֹ מוֹזָהר אֵף בְּגוֹיּוֹתוֹ לְמָה נְגוֹזֵר בְּגוֹרֹתוֹ? וְתִירֵץ שֶׁעַל אֵף שֶׁאֵין זֶה מִצְוָה מִשְׁבַּע מִצְוֹת בְּנֵי נַח, מְכַל מְקוּם מִצִּינוֹ שֶׁנִּעֲנְשׁוּ עַל כֵּךְ בְּכַמָּה מְקוּמוֹת, וְלִכֵּן שִׁיךְ לְגוֹזֵר עֲלֵיהֶם גַּם בְּגוֹרֹתָם. עֵינֵי שֶׁם בְּרֵאוּתוֹ. פְּסָק הַשְּׁלַחן עֵרוֹךְ שֶׁגֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר אֲסוּר לּוֹ גַּם כֵּן לְקַלֵּל אֶת אָבִיו הַגּוֹי, וְלֹא לְבָזוֹתוֹ וְלֹא לְהַכּוֹתוֹ מִזֶּה הַטַּעַם.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר חִיּוּב הַזְּהִירוֹת בְּמִצְוֹת כְּבוֹד אָב וְאִם עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד רֵאָה בְּסִפְר עֵרֵךְ "אִם" בַּהֲעֵרוֹת הַגֵּרשׁ"ז עַהֲרֵנְרִיִּיךְ זצ"ל. רַחֲמֵי הָאֵב לְהַרְה"ק רַבִּי יַעֲקֹב קֵטִינָא זצ"ל שֶׁכְּתִב שֶׁמִּצְוָה זֹאת עַל אֵף שֶׁהִיא מִהַמִּצְוֹת הַשְּׁכָלִיּוֹת וְהַמּוֹבְנֹת לְאָדָם, עִם כָּל זֹאת קִשָּׁה מְאֹד לְעַמֵּד בָּהּ וּלְקִימָה כְּרֵאוּי. וְזֶה מִפְּנֵי שֶׁכָּל כָּחוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ בְּגִלּוֹת הִזֵּו הוּא מִכְּחַ הַתְּמַסְרוּתוֹ לְאוֹתָהּ מִצְוָה כְּמוֹבָא בַּמְדַּרְשׁ רַבָּה (פֶּרֶשׁת כִּי תִשָּׂא) וּבַסִּפְר חֲסִידִים (סִימָן שְׁמ"א). , וּמִמִּילָא בְּקִימָנוּ מִצְוָה זֹאת אֵנוּ גּוֹרְמִים לְמַפְלַת עֵשׂוֹ וּלְקְרוּב הַגְּאֻלָּה, וְלִכֵּן הַבַּעַל דָּבָר מִתְּאַמֵּץ בְּכָל כָּחוֹ לְהַכְשִׁיל אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִקְיָמוּ מִצְוָה זֹאת כְּרֵאוּי.

---

**מצוה מ"ט: לדון דיני קנסות**

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב : (שמות כ"א, י"ח).

**"וְכִי יִרְיֶבֶן אֲנָשִׁים... עֲנוּשׁ יַעֲנֵשׁ".**

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

**מִצְוַת עֲשֵׂה מִהַתּוֹרָה עַל בְּתֵי הַדִּין שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לְשִׁפּוֹט וּלְהַעֲנִישׁ וּלְקַנֵּס אֶת הַמַּזִּיק בְּכַדֵּי לְמַנַּע מִכְשׁוֹל וְעוֹוֹן, וּלְמַעַן יִרְאוּ וַיִּירְאוּ וְלֹא יִשׁוּבוּ הַרְשָׁעִים עַל רִשְׁעָתָם שְׁנִית. שֶׁכֵּן לְמַדּוּנָה רְבוּתֵינוּ אֲבוֹת ג', ב'. שֶׁאֵלְמֵלֵא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלִעּוֹ, וּמִבְּלֵי חֵק וּמִשִּׁפּוֹט בָּעַם אִי אֲפִשֵׁר לְעוֹלָם לְהַתְקַיֵּם כְּפִי שְׁאֵמֵר רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּאֲבוֹת (א, י"ח) "עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד : עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת וְעַל הַשְּׁלוֹם". וְעִיֵּן לְעִיל מִצְוֵה ל"ז מֵה שֶׁכָּתְבֵנוּ בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא מֵעֵנִין זֶה. וְתִמְצָתָהּ הַתּוֹרָה אֶת עֶקֶר דִּינֵי הַקְּנָסוֹת בְּפָסוּק אֶחָד וְהוּא : וַיִּקְרָא כ"ד, י"ט. "כִּפְאִשֵׁר עֲשֵׂה כֹן יַעֲשֵׂה לוֹ". וּפְרָשׁוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁיִּצְעָרוּהוּ בֵּית הַדִּין בְּמִמּוֹן שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְשִׁלְם לָזֶה שֶׁצָּעָרוּ כְּפִי הָעֶרֶךְ שֶׁהִזִּיקוּ, אִימֵרֵת רַבָּא בְּמַסְכַּת בְּבֵא קָמָא (פ"ד ע"א). וּנְפִסַּק בְּשִׁלְחָן עֶרֶךְ (ר"ש חו"ט מִשְׁפֵּט סִימָן א' סֵעִף א'). וְרָאָה בְּסִמְיָע (שם ס"ק ט') מֵהִי הַהֲגֵדְרָה שֶׁל "מוֹסַמְד". וְדָבָר זֶה נִקְבָּע רַק עַל יְדֵי בֵּית דִּין מְסֻמָּךְ בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל.**

**בְּיָמֵינוּ, שֶׁאֵין לָנוּ בְּתֵי דִין מְסֻמָּכִים הָרְאוּיִים לְאַמֵּד אֶת שְׁעוֹר הַקְּנָס, מִמִּילָא לֹא מִתְקַיֵּמֶת בְּפִעַל תּוֹרַת הַקְּנָסוֹת מִן הַתּוֹרָה. אוּלָם מְשׁוּם קִיּוּם הָעוֹלָם נִתְּנָה רְשׁוּת לְדִינֵימָם לְקַבֵּעַ וּלְחַיֵּב תְּשֻׁלוּמִים אוֹ פְצוּיִים מְסֻיָּמִים מִהַמַּזִּיק לְנֶזֶק כְּרָאוֹת עֵינֵיהֶם שֶׁל הַדִּינֵימָם כֹּן הוּבָא בְּסִנְהֶדְרִין (מ"ו ע"א) בְּשֵׁם רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, וּנְפִסַּק בְּשִׁלְחָן עֶרֶךְ (חו"ט מִשְׁפֵּט סִימָן ב').**

**חֲלוּקִים רַבִּים נֶאֱמָרוּ בְּדִינֵי הַקְּנָסוֹת. כְּגוֹן הַחֹבֵל בְּגוּף חֵבְרוֹ שֶׁעָלִיו לְפַצּוֹתוֹ בְּחִמְשָׁה דְבָרִים : נֶזֶק, בְּשֵׁת, פָּגַם, צַעַר וְרַפּוּי. וְהַנִּתְפָּס בְּגִנְבָתוֹ שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּתִשְׁלוּמֵי כָּפָל אַרְבַּעַה וְחִמְשָׁה. וְהַמַּזִּיק אֶת עַבְדּוֹ אוֹ עֶבֶד חֵבְרוֹ, אוֹ שֶׁמַּזִּיק אִשָּׁה הָרָה וְכִתּוּצָאָה מִכָּף נִגְפוֹ וְלְדוֹתֶיהָ, אוֹ קִטּוֹן שֶׁהִזִּיק, וְכוּ עוֹד מִקְרִים וְדִינִים שׁוֹנִים הַמוֹבָאִים וְלִשְׁם כֵּן יוֹחֲדוּ שְׁתֵּי מַסְכְּתוֹת נִכְבָּדוֹת : בְּבֵא קָמָא וּבְבֵא מִצִּיעָא. בְּתִלְמוּד.**

## רִמָּז הַכָּתוּב - מוֹדָה עַל הָאֱמֶת

**מִדִּינֵי הַקְּנָסוֹת הוּא שֶׁאֵדָם שֶׁהִלָּךְ בְּסִתֵּר וְגִנֵּב מֵעֲמִיתוֹ וְנִתְפָּס בְּגִנְבָתוֹ הָרִי זֶה חַיֵּב לְשִׁלְם לְבַעֲלָיִם פִּי שְׁנַיִם מֵעֶרֶךְ הַגִּנְבָּה. אוּלָם רָאָה בְּבֵא קָמָא (ס"ד ע"א) מִנִּין לְמַדִּים זֹאת. קָבְלוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמַסְרֵת שֶׁאֵם יוֹדָה הַגִּנֵּב מֵעֲצָמוֹ עַל מַעֲשָׂיו וַיִּשִּׁיב אֶת**



הגנבה מעצמו אזי פטור הוא מהקנס ואינו צריך לשלם אלא כפי ערך הדבר שגנב. ומדין זה למדים אנו את גדל מעלתו ויקרתו של אדם המודה על האמת, ואינו בוש מלהודות על טעות שעשה.

**בתולדות עם ישראל** היו שני מנהיגים גדולים שהוכחו על מעשיהם: **דוד המלך**, ו**שאול המלך**. אלא שחז"ל הקדושים מגלים לנו שכל אחד מהשנים הגיב לתוכחה שקבל בצורה שונה, וממילא גם תוצאות הדבר היו שונות:

**דוד המלך** ראה כל המעשה בספר שמואל ב' (פרק י"ב). בפעם שבה אליו נתן הנביא והוכיחו על מעשה בת שבע, והודיע לו "הנני מקים עליך רעה מביתך" מיד נעמד דוד המלך והודה על טעותו ואמר "חטאתי לה". ואכן תשובתו נתקבלה, וענהו הנביא "גם ה' העביר חטאתך לא תמות".

**שאול המלך**, לעמת זאת, ראה כל המעשה בספר שמואל א' (פרק ט"ו). בפעם שבה אליו שמואל הנביא והוכיחו על שעבר על צויו ה' במלחמת עמלק בכך שהותיר מן הצאן והבקר, החל שאול להצדיק את עצמו בכל מיני הצטדקיות ותרוצים שהעם שכנעו, ושכונתו היתה לישם שמים להקריבם בקרבן לה', ולא רצה להודות מיד על טעותו. ולכן הודיעו הנביא "וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל" ולא נסלח לו על מעשיו.

**משני מעשים** אלו למדונו רבותינו עד כמה גדולה וחיובית היא מדת ה"מודה על האמת", שבעבורה מוכנים בשמים אף למחל לו לאדם על חטאיו. וכפי שנאמר ברכות י"ב ע"ב. בתלמוד: "כל העושה עברה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עוונותיו", ובאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מאמר י"ז. בספרו שיחות מוסר טעם הדבר שבהיות שהעניש אינו אלא כדי להוכיח לאדם על טעותו, ולעוררו להתחרט על מעשיו, לכן אם האדם מעצמו כבר התבייש בעברה והתנחם עליה הרי שכבר הגיע בכחות עצמו לתכלית ההכרה בטעותו ושוב אינו זקוק לעניש, ולכן מוחלין לו על עוונותיו.

**מטבעו** של האדם שאינו אוהב הוא להודות על טעות שעשה. תמיד ינסה להצדיק את מעשיו בכל דרך אפשרית, ואפלו שבתוך תוכו יודע הוא שטעה, ושתענוותיו הן טענות שוא ושקר, עם כל זאת ישכנע את עצמו שהוא בסדר. דבר זה אנו מוצאים בענין האשה הסוטה המובאת אל שערי בית המקדש לבדקה במים המאריים אם אכן זנתה תחת בעלה או שנקיה היא מכל חטא ואשמה. שם חכמינו ז"ל במסכת סוטה (י"ע י"א). וראה שם את כל הטקס הקשה אותו עוברת אותה אשה. מלמדים כי בטרם היו מתחילים בבדיקתה היו מעלים אותה לבית הדין הגדול שבירושלים, שם היו עורכים מסע שכנועים ארוך ומתיש לנסות לשכנע את האשה בכל מיני פתויים ואיומים שתודה על מעשיה.

**והדבר תמוה**: אשה זו עומדת לשנות ממי הסוטה, מה שקרוי בהשפלה נוראה ובבזיון גדול, ואם אכן זנתה סופה שתצבת בטנה ותמות בצורה משפילה ונוראה. ודאי כבר נצא לה לראות או לשמע פעם בחייה מאותו מעמד מזעזע, ואם כן מדוע יש צורך לטרח כל כך לשכנעה להודות? והרי כל בר דעת אמור להודות מעצמו במצב שכזה?!

אֵלָא מְכָאן רוּאִים, שְׁפַעְעִים שְׁאָדָם יְהִיָּה מוּכָן לְהַפְסִיד, לְסַבַּל, וְאַפְלוּ לְמוֹת, וּבְלִבְד שְׁלֵא לְהוֹדוֹת בְּאַשְׁמָה! וְלֹאֹר כָּל זֹאת מוּבָן גַּם כִּן הֵיטֵב מִדּוּעַ פְּטָרָה הִתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה אֶת הַמוֹדָה בְּקִנְס מְלִשְׁלָמוֹ, שְׁעָצָם הוֹדְאָתוֹ בְּדָבָר נְחֻשְׁבֵּת לוֹ כְּתִקּוֹן גָּדוֹל עַל מַעֲשָׂיו. וּמְכָאן נִשְׁכִּיל אֲף אֲנִי לְקִנּוֹת מַעֲלָה נִפְלְאָה זוֹ שֶׁל מוֹדָה עַל הָאֲמֵת, וּבְכָךְ נִקְשֵׁט אֶת נַפְשֵׁנוּ בְּקִשּׁוּטֵי הַמִּדּוֹת הַיְשָׁרוֹת וְהַמְתַּקְנּוֹת הָרְאוּיּוֹת לְבָנָיו שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ

בְּסִימָן נ. בְּשׁוֹ"ת מְהַר"ם בֶּן חֲבִיב ז"ל נִשְׁאָל בְּאֵם יִמְצָא בְּיָמֵינוּ מְלַמֵּד חֶכֶם גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל הַמֵּיחָס לְשׁוֹשְׁלֵת הַנְּשִׂאִים, הֲאֵם תִּהְיֶה הַרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְכַף וְלָדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת כְּבִימִים עֲבָרוּ, בְּהִיּוֹת שְׁעָקָר הַהִסְמָכָה הֵיְתָה עַל יְדֵי אוֹתָהּ הַשׁוֹשְׁלֵת?

וְהַשִּׁיב שְׁאֵף אִם יִמְצָא גָדוֹל הַמֵּיחָס בְּשׁוֹשְׁלָתוֹ לְשׁוֹשְׁלֵת הַנְּשִׂאִים, וְאַפְלוּ אִם יְהִי חוֹסֵס עֵינָן שֶׁם וּבְבִרְכֵי יוֹסֵף (חוֹשֵׁן מִשְׁפַּט סוּף סִימָן א') שְׁדַנּוּ הָאֵם יִשְׁנֵה עֲדִיפוֹת לִיחּוּסוֹ מֵהַזְכָּרִים יוֹתֵר מִלִּיחּוּסוֹ מֵהַנְּקֻבוֹת. וְעוֹד עֵינָן בְּדַבְרֵי בַעַל "כִּנְסַת הַגְּדוּלָה" מֵה שְׁפַלְפַל בְּזֶה. וְאִכְמ"ל. מִצַּד הָאֲבוֹת בֶּן אַחֵר בֶּן, עִם כָּל זֹאת לֹא יוּכַל בְּפַעַל לָדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת. הוֹאִיל וְלֹא קָבַל הַסְּמָכָה לְכָךְ מֵהַדּוֹר שְׁעָבַר. וְחִיּוּב הַהִסְמָכָה הוּא דְבָר הַמַּעֲבֵב בְּפְסִיקָה בְּדִינֵי קִנְסוֹת.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוּר עֲנִין הַדִּין וְהַקִּנְסוֹת עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה בְּסִפְר חֶלֶק חוֹשֵׁן מִשְׁפַּט (הַלְכוֹת דִּינֵי הַלְכָה ב.) לְקוּטֵי הַלְכוֹת שְׁבִיבָר שְׁהַמְשַׁפֵּט הוּא בְּחִינַת תִּקּוֹן הָאֲמוּנָה. בְּהִיּוֹת שְׁכַשְׁשָׁנִים בְּאִים לָדִין וּמְכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה הָרִי שְׁאָחַד מֵהֶם טוֹעֵן שְׁקָר, וְנִמְצָא שְׁפָגַם בְּאֲמוּנָתוֹ, כִּי הָיָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בִּשְׁבַת (כ"א) שְׁתוּבְעִים אֶת הָאָדָם לַעֲתִיד לְבֹא "נִשְׂאֵת וְנִתֵּת בְּאֲמוּנָה?". לִישָׁא וְלִתֵּן בְּאֲמוּנָה. וְתִקּוֹנוֹ הוּא עַל יְדֵי שְׁבִיבָר לָדִין הַדִּין דִּין אֲמֵת, וּבְמִשְׁפָּטוֹ מְחַבֵּר הַדִּין אֶת הָאֲמֵת עִם הָאֲמוּנָה וְלִכֵּן גַּם כִּן אֵין דִּנִּים אֵלָא בְּיוֹם וְלֹא בְּלַיְלָה. שֶׁהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה הֵם אֲמֵת וְאֲמוּנָה, וְרַק בְּיוֹם יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַהִשְׁתַּלְמוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם יַחַד. וְלִכֵּן אִמְרוּ חַכְמִים "כֹּל הַדִּין אֲמֵת לְאֲמִיתוֹ נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְבִּי"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית שְׁנֵי אֲמֵר וְיִהְיֶה עֶרֶב וְיִהְיֶה בֹקֵר יוֹם אֶחָד". שַׁעַל יְדֵי הַדִּין עוֹשֶׂה אֶת הָעֶרֶב (אֲמוּנָה) וְאֶת הַבֹּקֵר (אֲמֵת) לְאֶחָד. , וּבְזֶה נַעֲשֶׂה תִקּוֹן הָאֲמוּנָה. וְלִכֵּן גַּם כִּן עָקָר הַהִסְמָכָה הוּא רַק בְּאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל כִּן כְּתוּב בְּלִיקוּטֵי מוֹהַר"ן (תוֹרַת ז') שֶׁאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת אֲמוּנָה וּבְחִינַת אֲמֵת. עֵינָן שֶׁם בְּאוּרֵךְ. שְׁהִיא בְּחִינַת אֲמוּנָה, וְרַק מִשָּׁם יְכוּל לְצַאת הַתִּקּוֹן הַשְּׁלֵם.

## מצוה נ': להרג בסיף המחיב

כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב: (שמות כ"א, כ').

"וְכִי יִכֶּה אִישׁ... וְנָמַת נָקָם יִנָּקֵם".

### לפשוטו של מקרא

כָּבֵד נִתְבָּאָר בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא מְצוּה מ"ז. לְעִיל עֲנִין אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין. וְכָאן צוּתָה הִתּוֹרָה אֶת בֵּית הַדִּין לְדוֹן וּלְחַיֵּב אֶת הַמְּגִיעַ לוֹ בְּמִיתַת סִיף, דְּהִינּוּ שְׂעִרְפוּ אֶת רֹאשׁ הַנְּדוֹן בְּסִיף כְּדָרְךְ שֶׁהָיוּ הַמְּלָכִים מְעַנִּישִׁים אֶת הָעוֹבְרִים עַל גְּזֻרוֹתֵיהֶם. וְזוֹ מִהַקְלוֹת שְׁבַמִּיתוֹת, אֲדָךְ קָשָׁה יוֹתֵר מִמִּיתַת הַחֶנֶק. רָאָה סְנַהֲדְרִין (ע"י ע"ב) וְרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת סְנַהֲדְרִין פֶּרֶק ט"ו הַלְכָה י"ב) עֲנִשׁ שְׁכָזָה נִתָּן לְאָדָם שֶׁרָצַח אֶת חֲבֵרוֹ בְּכָל דְּרָךְ שֶׁהָיָה, וְלִתְשׁוּבֵי עִיר הַנְּדָחַת שֶׁעֲבָדָה עֲבוּדָה זָרָה, וְלַהוֹרֵג אֶת עַבְדּוֹ. וְרָאָה בְּרַמְבַּ"ם ז"ל הַלְכוֹת סְנַהֲדְרִין (פֶּרֶק י"ד). בְּהַלְכוֹתָיו מָה שֶׁפָּתַב בְּזָה.

כֵּן כֹּתֵב הַרְמַב"ם ז"ל בְּהַלְכוֹת סְנַהֲדְרִין (פֶּרֶק י"ד סֵעִיף י'). צוּ חֲכָמִים שֶׁהָיוּ הַדִּינִים מְיֻשָּׁבִים וּמְתוּנִים בְּיוֹתֵר בְּיֻשָּׁבִים לְדוֹן דִּינֵי נַפְשׁוֹת. וְעַל אֵף שֶׁהִתּוֹרָה נִתְּנָה רְשׁוּת לְבֵית הַדִּין לְבַצֵּעַ מִיתוֹת שְׁכָאָלוּ אוֹלָם אִין רְשׁוּת לְבֵית דִּין לְהַרְגוֹ יוֹתֵר מֵאֶחָד לְיוֹם. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי נַאֲשָׁמִים בְּעִבְרִיהָ אַחַת וּבְעוֹנֵשׁ אַחַד כְּגוֹן נוֹאֵף וְנוֹאֵפָה וְכוּיב"ז נִהְרָגִים שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד (רַמְבַּ"ם ש"ס). אֲפֹלוּ בְּכָל יוֹם, מִכָּל מְקוֹם אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּפִעַל הִיתָה מִתְבַּצֵּעַת עֲנִישָׁה שְׁכָזָה רַק אַחַת לְכַמָּה שָׁנִים, עַד שֶׁפִּית דִּין שֶׁהָיָה הוֹרֵג אַחַת לְשָׁבַע שָׁנִים הָיָה נִקְרָא "בֵּית דִּין חַבְלָנִי" רָאָה מְכוֹת (ז' ע"א) שֶׁלְתָנָא קָמָא אַחַת לְשָׁבַע שָׁנִים נִקְרָאת חוֹבְלָנִית, וְלִדְעַת רַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אַחַת לְשָׁבַע שָׁנִים, וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טְרַפּוֹן אֲמָרוּ שֶׁאִילוּ הָיוּ מִיּוֹשְׁבֵי הַסְנַהֲדְרִין לֹא הָיָה אָדָם נִהָרֵג מֵעוֹלָם. וְכָל זֶה מְשׁוּם שֶׁחֲפָץ הִתּוֹרָה הוּא שֶׁלֹּא יִמְהָרוּ הַדִּינִים לְגַזֵּר דִּין מִיתָה עַל הָאָדָם, אֲלָא יִחַפְּשׂוּ זְכוֹת עַל הַנְּדוֹן דִּינֵי נַפְשׁוֹת לְפָטְרוֹ מִן הַמִּיתָה וְלַהֲצִיל אֶת חַיָּו.

### רמז הפתוב - ערך החיים

חֲגִיגָה ט"ז ע"ב. בְּגִמְרָא מְסַפֵּר עַל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבָּי שֶׁפָּעַם אַחַת פָּסַק גְּזֹר דִּין מוֹת לְאָדָם אַחַד, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִתְבָּרַר שֶׁהִלָּה הָיָה חוֹף מִפְּשַׁע. מִשְׁנֹדַע הַדְּבָר לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבָּי קָבַל עַל עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא יָדוֹן יוֹתֵר לְעוֹלָם אֲלָא בְּמוֹשֵׁב בֵּית דִּין עִם

שְׁמַעוּן בֶּן שֵׁטַח גָּדוֹל הַדּוֹר, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הִשְׁחָרוּ שְׁנֵי מְרַב תַּעֲנִיּוֹתָיו שֶׁהִיא מִתְעַנֶּה לְכַפֵּר עַל טְעוֹתָיו שֶׁהִפְסִיק חַיִּים לֹא הִצְדָּקָה. וְהִיא הוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם וּמִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַרוּג וּבֹכָה וּמִיֵּלֵל עַד שֶׁנִּפְטַר גַּם הוּא.

הַחַיִּים זֶה הַמִּתְנַהֵג הַגָּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁיִּכּוֹל אָדָם לְקַבֵּל מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלֶיךָ אֲדָמוֹת. מוֹטֵב לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּטְלוּ מִמֶּנּוּ אֶת כָּל מַה שֶׁבִּידוֹ, וְשִׁיעֵבֵר כָּל מַה שֶׁיַּעֲבֹר, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִטְלוּ מִמֶּנּוּ אֶת חַיָּיו. אֲלָא שְׁבִהִיּוֹת שֶׁאֲנִי מְרַגְלִים בְּזוֹ הַמִּתְנַהֵג, לְכֹן אֵינְנוּ מִיַּחְסִים לָהּ דֵּי חֲשִׁיבוֹת. הִיא אֶחָד מֵיַחֲד כִּי שְׁכַתוֹב (מַלְכִים א' ה', י'): "וְתִרְבַּח חֲכָמָה שְׁלָמָה מִחֲכָמָה כֹּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִכֹּל חֲכָמָה מִצָּרִים וּיַחֲכֵם מִכֹּל הָאָדָם וְכוּ". שֶׁחֲכָמָתוֹ עֲלֵתָה מִכָּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִכָּל הָאָדָם, שְׁלָמָה הַמְּלֵךְ שָׁמוֹ. וְאֵת מֵיטֵב חֲכָמָתוֹ גָּנַז בְּסַפְרָיו הַמְּפֹלְאִים "קִהְלֵת" וּ"מִשְׁלֵי". וְשֵׁם כְּתָב: קִהְלֵת ט', ד'. "כִּי לְכָלֵב חֵי הוּא טוֹב מִן הָאֲרִיָּה הַמֵּת". מוֹטֵב לָךְ לַחֲיּוֹת כְּכָלֵב אֲבֵל חֵי, מִלְּהִיּוֹת אֲרִיָּה אֲבֵל מֵת. אֲךָ הָאָדָם, שֶׁמִּטְבְּעוֹ אֵינוֹ מַעֲרִיף אֶת מַה שֶׁבִּידוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁהַחַיִּים מְאִירִים לוֹ פָּנִים אֵינוֹ מִיַּחֲסֵם הוּא לְהֵם חֲשִׁיבוֹת יִתְרָה, מִמִּילָא לֹא יִפְלֵא שֶׁרַב זְמַנּוֹ מִתְבַּזְּזוֹ וְהוֹלֵךְ לְרִיק וּלְבִטְלָה וְאָמַר לֵנוּ פֶּעַם כִּי הָאָדָם מִמּוֹדֵזִיץ שְׁלִיטָא פִירוּשׁ נָאָה מֵהֵרָה"ק רַבִּי יַחְזָקָאֵל מִקּוֹזְמִיר זִיעִ"א עַל דְּבָרֵי בְּמִשְׁנָה בְּסוּכָה (י"ז ע"א) שֶׁכָּךְ פֶּסוּל פֶּסוּל בְּאַרְבַּעָה וְאֵילוֹ אוֹיֵר פּוֹסֵל אִף בְּשִׁלְשָׁה, וְלִכְאוּרָה אִיךְ אוֹיֵר יוֹתֵר גְּרוּעַ מְדַבֵּר פֶּסוּל? אֲלָא מִכָּאֵן לְמַדַּת שְׂאָדָם הַהוֹלֵךְ בְּטֵל וְרִיק בְּלֵי לַעֲשׂוֹת כְּלוּם הוּא גְּרוּעַ יוֹתֵר מִכָּל... וְדַבְרֵי פִי חֲכָם חָן.

בְּזָכוֹר לְרַבִּים, הִיא אֶחָד מִגְּבוּרֵי וּקְדוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבְּהָ לְפָנֵי כְּחַמְשֵׁים שָׁנָה בְּיַדֵּי הַסּוּרִים וְהוֹצֵא לְהוֹרֵג, וְשָׁמוֹ אֵלֵי כַּהֵן הַיִּי"ד. אוֹתוֹ יְהוּדִי, שֶׁנִּשְׁאַר מְסוּר לַעֲמּוֹ גַּם בְּרַגְעֵיו הָאַחֲרוֹנִים, הוֹצֵא לְהוֹרֵג עַל הַתְּפִסּוֹ בְּרַגוּל לְטוֹבֵת עִם יִשְׂרָאֵל. לְפָנֵי כַּמָּה שָׁנִים הִגִּיעַ יְהוּדִי שֶׁיִּשְׁבַּע עִמּוֹ בְּתֵא הַכָּלָא בְּטָרָם הוֹצֵאתוֹ לְהוֹרֵג, וְסִפֵּר שֶׁאוֹתוֹ קְדוּשׁ חָרַט עַל קִיר חֲדָרוֹ אֶת הַמְּלִים הַבְּאוֹת: "אֵינִי מִתְחַרֵּט עַל מַה שֶׁעָשִׂיתִי. אֲנִי מִתְחַרֵּט עַל מַה שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי וְיִכְלַתִּי לַעֲשׂוֹת".

מְלִים אֵלוֹ צְרִיכוֹת לְהַחֲרִט בְּלִבּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַתְּנוּ! כָּל יוֹם שֶׁעוֹבֵר מִבְּלֵי שֶׁאֲנֵצְלוּ כְּרָאוּי לְמִטְרָה הַנְּצַחִית שֶׁבְּעִבוּרָה הִגְעִיתִי לְכָאֵן - הֵרִי הוּא אֲבָדָה שֶׁאֵין כְּמוֹהָ! יוֹם זֶה לֹא יָשׁוּב לִי עוֹד לְעוֹלָם! וְכִמְאֵר הַחֲכָם: אֵין יָקָר בְּנִבְרָאִים כְּמוֹ הַזְּמַן.

רַק בְּשִׁעָה שְׁחִיּוֹ שֶׁל הָאָדָם חֲלִילָה עוֹמְדִים עַל כַּף הַמֵּאֲזֵנִים, רַק אִזּוֹ מִתְעוֹרֵר הוּא לְהַכִּיר בְּעַרְכָּם. צָא וּלְמַד מִחוּלָה הַשׁוֹכֵב עַל עַרְשׁ דְּוִי בְּרַגְעֵי חַיָּיו הָאַחֲרוֹנִים, אִיךְ הִיא מוֹכֵן לִיתֵן אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּעִבוּר עוֹד יוֹם שֶׁל חַיִּים. יִלְכָּה וְנִשְׂאֵל אוֹתוֹ אִם עֲדִין בּוֹכָה הוּא עַל הַמֵּינּוּס בְּבִנְקָה, וְאִם עֲדִין מִקְפִּיד הוּא עַל הַשְּׂכָן שֶׁפָּגַע בּוֹ, וְאִם עוֹד מִצָּר הוּא עַל שֶׁהַעִירִיָּה אֵינָה מְאַשְׁרֵת לוֹ הַנְּחָה בְּאַרְנוֹנָה - הֵרִי אֵין זֶה חוֹלֵף בְּמוֹחוֹ וְאֵפְלוֹ לְרַגַע אֶחָד! כָּל מַעֲנִיּוֹ מִקְדָּשִׁים אֲךָ וְרַק לַחֲיָיו שֶׁעוֹמְדִים לְחִמָּק לוֹ כָּל רַגַע מִבֵּין אֲצַבְעוֹתָיו. אֲךָ לְצַעֲרָנוּ קִהְלֵת ח', "אֵין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ לְכֹלֵא אֶת הָרוּחַ, וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמּוֹת". וְאַשְׁרֵי זֶה כִּי שִׁפְרוּ אוֹת הַפְּסוּק (קִהְלֵת ז', א') "טוֹב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב וְיוֹם הַמּוֹת מִיוֹם הוֹלְדוֹ" שֶׁאֵת יוֹם הַמּוֹת יֵשׁ לְאָדָם לְזָכוֹר וּלְקִרְאָת בּוֹאוֹ עֲלָיו לְהַתְּכוּן כִּבֵּר מִיוֹם הוֹלְדוֹ. שֶׁזְּכָרוֹן יוֹם הַמּוֹת לֹא מִשׁ מִנְּגֵד עֵינָיו, שֶׁבְּעִבוּר כָּךְ יִזְכָּה בְּעֵזְרַת ה' לְנַצֵּל וּלְהַשְׁלִים אֶת יְעוּדוֹ עָלֶיךָ אֲדָמוֹת.

## דְרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

בְּסֵפֶר "דִּילְמוֹת רְפוּאִיּוֹת וּפְתוּחוֹת הַהִלְכֹת" דָּן בְּשִׂאלָה כּוֹאֶבֶת בְּיוֹתֵר אֹדוֹת חוֹלָה אֲנוּשׁ הַמְתַּיֶסֶר לֹא עֲלִינוּ בְּיִסוּרִים קָשִׁים וּמְרִים עַד מְאֹד, כְּאֲשֶׁר נִתְּן לְהִקְלֵם מְעֻלּוֹ עַל יְדֵי נְטִילַת "מוֹרְפִיּוֹם" הַמְשַׁכַּח אֶת כְּאָבוֹ הָעֵז שֶׁל הַחוֹלָה, אֲלָא שְׂבֵד בְּבֵד גַּם גּוֹרֵם הוּא בְּעֻקְיָפִין לְקִרְוֵב קִצּוֹ שֶׁל הַחוֹלָה וּבְכַךְ מִתְקַיֶּמֶת לֹא עֲלִינוּ קִלְלַת הַתּוֹרָה בְּפִרְשֵׁת וִילַךְ (דְּבָרִים ל"א, י"ז): "וּמִצֵּאֵהוּ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת" וּפִרְשׁוּ חַז"ל (חֲגִיגָה ה' ע"א) רַעוּת שֶׁהֵן צָרוֹת זֹ לְזוֹ, שֶׁרְפוּאָת הַמַּכָּה הָאֶחָת הִיא צָרָה וּמְזִיקָה לַמַּכָּה הַשְּׁנִיָּה. ה' יִצְלֵנוּ. הָאֵם יִתֵּר לְאוֹתוֹ חוֹלָה מִיִּסָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן "רְפוּאוֹת" הַמְקַרְבוֹת אֶת מוֹתוֹ אוֹ לֹא?

וְהִנֵּה יִשְׁנֵם שְׂרָצוֹ לְאַסֵּר אֶת הַדְּבָר מְכַל וְכֹל בְּטַעֲנָה שְׂאִין לְאָדָם רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת שׁוּם פְּעֻלָּה הַעֲלוּלָה לְגֵרָם וְאַפְלוּ בְּעֻקְיָפִין לְקִצּוֹר חַיִּיו, מְכַל סִבָּה שְׂתֵּהָא.

אוּלָם לְהִלְכָה הַכְּרַעַת כֵּן הַכְּרִיעַ הַגִּי'ר מִשֶּׁה שֶׁטְרַנְבוּךְ שְׁלִיט"א בְּשׁו"ת "תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהַגוֹת" (חֶלֶק ג' סִימָן שִׁס"א) וְכֵן הֵעֵלָה הַגִּי'ר יִצְחָק זִילְבֶּרשְׁטֵיין שְׁלִיט"א בְּתְשׁוּבָה שֶׁהוּבָאָה בְּחוֹבֶרֶת "אֲסִיָּא" (נ"ט-ס"ו). עֵינֵן שֶׁם בְּאוֹרֵךְ. רֹב הַפּוֹסְקִים הִיא כִּי בְּמִצְבֵּ שְׂכָזָה בּוֹ הַחוֹלָה הוּא סוֹפְנִי, וְכִבֵּר קֶץ בְּחַיָּיו וְאַבְדַּ כָּל טַעַם לְחַיּוֹת, וּפְעָמִים שְׂאֵם לֹא יִשְׁכַּח מְעַט אֶת כְּאָבִיו אֲזִי מִצְבוּ הַנִּפְשִׁי עָלוּל אֶף לְהִבְיָא אֶת קִצּוֹ, שֶׁהַחוֹלָה עֲצָמוֹ כִּבֵּר בַּגֹּדֵר "טְרִיפָה" שְׁמוּחָזֵק שֶׁלֹּא יַחִיהָ עַד י"ב חוֹדֶשׁ. ל"ע. וּבְצָרוֹף שֶׁלֹּא בְּרוּר בְּאִיזוֹ זְרִיקָה בְּדִיוֹק מִתַּחֲלִיל קִיצּוֹר חַיִּיו. וּבְצָרוֹף עוֹד כְּמָה סְבוֹת נוֹסְפוֹת, יֵשׁ לְהַתִּיר לוֹ עַל פִּי הוֹרָאָת חֲכָם אֶת נְטִילַת אוֹתָם הַסְמְמָנִים כְּדֵי צָרְכוֹ לְהַרְגִיעוֹ וְלֹא יוֹתֵר וּבְמִקְרִים שְׂאִין הַחוֹלָה בִּר יִכּוֹלֵת לְהַבִּיעַ אֶת רְצוֹנוֹ פְּעָמִים שְׁעֲלִינוּ לְהַכְרִיעַ עֲבוּרוֹ וְאֶף מַחֻבְתָּנוּ לְדַאוּג שִׁיִּסִּים אֶת חַיָּיו עַלִּי אֲדָמוֹת בְּכַבוֹד. וּבְכֹל מִקְרָה יֵשׁ לַפְנוֹת לְמוֹרָה הוֹרָאָה.

## בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר עֲנִין חֲשִׁיבוֹת הַחַיִּים עַל דְּרָךְ הַסּוֹד רְאָה לְהַגְהֵ"ק רַבִּי אַבְרָהָם אֲזוּלָאִי זְצ"ל הַמְעִיין הַרְבִּיעִי נַהַר ל"ג. בְּסֵפֶרוֹ "חֲסֵד לְאַבְרָהָם" שְׁכַתָּב שְׁנִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם עוֹבְדָת אֶת בּוֹרְאָה לְלֹא הֶרֶף. הֵן בְּטָרָם יִרְדָּה לְעוֹלָם וְנִתְּלַבְּשָׁה בְּעֶפֶר, וְהֵן לְאַחַר שְׁתַּצָּא מִמֶּנּוּ וְתִשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים. אוּלָם כְּשֶׁם שְׂאִין אֵילָן מוֹצִיא פְּרוֹת מִתְּקַנִּים אֲלָא בְּזִמָּן שֶׁהוּא שְׁתוּל וְנִטוּעַ, כֶּף נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם אֵינָה מוֹצִיאָה פְּרוֹת שְׁלֵמִים לְבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא אֲלָא בְּהִיוֹתָהּ בְּתוֹךְ הַגּוֹף. כִּי בְּהִיוֹת הָאָדָם בְּגוֹף נְכֹלִים בּוֹ כָּל אַרְבַּעַת הַיְסוּדוֹת מֵהֵן הַשְׁתַּת הָעוֹלָם, וְרַק אֵז יְכַלְלוּ מְעַשְׂוֹ אֶת כָּל הַמְדַרְגוֹת מִן הָעֲלִיּוֹנִים וְעַד הַתַּחְתּוֹנִים, וְנִמְצָאוּ מְעַשְׂוֹ מְשֻׁלְמִים. אֵף מִשְׁנַפְרָדָה הַנִּשְׁמָה מִן הַגּוֹף נַעֲשִׂית כְּאֵילָן עֶקוֹר אֲשֶׁר אֵין בְּיָדוֹ אֲלָא אֶת מַה שְׁהוֹצִיא עַד לְאוֹתָהּ הַעֵת. וְלָכֵן חֲשִׁיבוֹת וְתוֹעֵלַת גְּדוּלָה יֵשׁ לְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּכֹל רַגַע שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה.

## מצוה נ"א: לדון בנזקי בהמה

כמו שכתוב: (שמות כ"א, כ"ח).

"וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול וסקול וכו'".

### לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על בית הדין שבאם ימצאו שור או חמור או כל בהמה חיה או עוף אחרים שהזיקו, שישבו בית הדין לדון ולהעניש את הבעל חי המזיק ואת בעליו. בדבר זה תקנו כמה סוגי הזקם, כגון הזק לממון והזק לאדם, אבות נזיקין ותולדותיהם, וכלם מבארים בארץ במסכת בבא קמא בחלק חושן משפט סימנים שפ"ט-ת"ט. ובשלחן ערוך.

אחד ההזקם המזכירים בתורה הוא בדין שור שנגח בבני אדם והזיקם, שבגי הפעמים הראשונות שעושה כן הרי הוא בגדר "שור תם" שנגח שבשעשה זאת לתמו, ובעל השור לא מתחייב לפצות את הנזק אלא בחצי משוי הנזק שנגרם ממנו. אך מכאן והלאה נחשב הוא ל"שור מועד" המחזק להזיק בנגיחותיו, וממילא בעליו מצווה לשמרו בשמירה יתרה. ומכאן והלאה אם נתרשל בעליו בשמירתו והלך זה והזיק למישהו חייב בעל השור לשאת בנזק פלו ולשלמו לנזק וראה בשלחן ערוך (חלק חושן משפט סימן שפ"ט) מהם התנאים לכך שיחשב השור לשור מועד: שינגח ג' פעמים, בג' ימים, ובכל פעם יעידו עליו שני עדים, ועוד תנאים. עיין שם.

### רמז הכתוב - ארבע מדות באדם

המשנה דף ב' ע"א. בפתיחת מסכת בבא קמא אומרת שישנן ארבעה אבות נזיקין מהתורה: השור, והבור, והמבעה, וההבער.

שור	-	אדם	ששורו	נגח	מישהו.
בור	-	אדם	שחפר	בן	מישהו.
מבעה	-	אדם	שבעל חי	אכל	מתבואת חברו.
והבער	-	אדם	ששורו	לשרפה	בשדה חברו.

כל ארבעת ההזקם הללו הם האבות והראש והשרש לכל סוגי ההזקם המזכירים בתורה.

וּרְבִּנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְּדוֹשׁ זִיעָ"א רָאָה צוּוֹאת הַרִיב"ש (ט"ו ע"א). בְּאֵר לָנוּ אֵת מִשְׁנֵה זוֹ עַל דָּרָךְ הַמוֹסֵר וְהַחֲסִידוֹת, בְּאוֹמְרוֹ כִּי יִשְׁנֶן בְּאֶדָם אַרְבַּע מִדּוֹת רְעוֹת שֶׁהֵן הָאֲבוֹת לְכָל הַמִּדּוֹת הַרְעוֹת שֶׁבְּאֶדָם. וּבְאֵם יִדַע הָאֶדָם לְהִזְהַר וּלְהַשְׁמֵר מֵהֵן אֲזִי יִזְכֶּה וְיַעֲלֶה מַעְלָה מַעְלָה בְּעִבּוּדַת ה' וּבִתְקוּן הַנַּפְשׁ וְהַמִּדּוֹת:

**הַשּׁוֹר** - מְלִשׁוֹן "אַשׁוּרְנוֹ" (פְּרוּשׁ: אֶרְאֵנוּ), שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הַהִסְתַּכְּלוֹת וְהַרְאָה. שֶׁרְאָה אֶסוּרָה עֲלוּלָה לְהוֹרִיד אֶת הָאֶדָם עַד לְשֵׁאוֹל תַּחֲתִית. וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה. וּבִסוּטָה (ח' ע"א) אָמַר רַבָּא: כָּל בִּידוּנוֹ, שֶׁאֵין הַיֵּצֵר הַרַע שׁוֹלֵט אֲלֵא בְּמָה שֶׁעִינָיו רוֹאוֹת. בְּמִדְרָשׁ: רַמ"ח (248) אֵיבָרִים יֵשׁ בְּאֶדָם, וְכֻלָּם הוֹלְכִים אַחֵר הָעֵינַיִם. רָאָה פִּירוּשׁ רַש"י בַּמִּדְבָּר טו, ל"ט. שֶׁהָעֵין רוֹאָה, וְהַלֵּב חוֹמֵד, וְכִלֵּי הַמַּעֲשֵׂה גוֹמְרִים. נִמְצָא שֶׁהַכֵּל מִתְחִיל מֵהָעֵינַיִם.

וְכַךְ דָּרְשׁוּ אֶת הַפְּסוּק דְּבָרִים כ"ג, י'. "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" - מִסַּכַּת עֲבוּדָה זָרָה (כ' ע"א). שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל אֶדָם בְּאִשָּׁה אֲפֹלוּ פְּנוּיָה וְאֲפֹלוּ מְכַעֲרַת. וְרַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא רָאָה בְּבֵא בְּתֵרָא (נ"ז ע"ב). וּפִירֵשׁ רַש"י ז"ל שֶׁ שְׂצָרִיכוֹת לַעֲמוּד שֶׁם יַחֲפוֹת וְכַפּוֹת רַגְלֵיהֶן מְגוּלוֹת. דָּרַשׁ אֶת הַפְּסוּק יִשְׁעִיהָ לִיג, ט"ו. "וְעַצֵּם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע" - זֶה שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל הַנְּשִׁים בְּשַׁעָה שֶׁעוֹמְדוֹת עַל הַכְּפִיסָה בְּנֶהֱרָ. וְרִישׁ לְקִישׁ בּוֹיִקְרָא רַבָּה (פִּרְשׁת אַחֲרֵי מוֹת). אָמַר שֶׁלֹּא רַק הַנוֹאֵף בְּגוֹפּוֹ נִקְרָא נוֹאֵף, אֲלֵא אֲפֹלוּ הַנוֹאֵף בְּעֵינָיו נִקְרָא כִּךְ שֶׁנֶּאֱמַר אִיּוֹב כ"ד, ט"ו. "עֵין נֹאֵף שֶׁמֶרָה נִשְׁפָּ" וְרַבִּנוּ הַרְמַב"ם ז"ל בַּהֲלָכוֹת תְּשׁוּבָה פֶּרֶק ז' הַלְכָה ד'. כָּתַב בְּחִבּוּרוֹ שֶׁהַמִּסְתַּכֵּל בְּעֲרִיוֹת מַעְלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין בְּכַךְ פְּלוֹם, אֲדָּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁרְאִיתָ הָעֵינַיִם הֵיא עוֹוֹן גְּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּדְבָּר ט"ו, ל"ט. "וְלֹא תִתְרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם". וְלָכֵן הָעֵינַיִם הֵם הַדְּבַר הַרְאִשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ עָלוּל הָאֶדָם לְהִזְדַּק.

**הַבּוֹר** - מְלִשׁוֹן "שְׂדֵה בּוֹר", שֶׁהִיא שְׂדֵה שֶׁאֵינָה חֲרוּשָׁה וְאֵינָה זְרוּעָה וְאֵין כָּל תּוֹעֲלַת יוֹצֵאת מִמֶּנָּה. וְהֵינּוּ אֶדָם הַמְהַלֵּךְ בְּטַל לְלֹא מַעַשׂ וּלְלֹא תּוֹעֲלַת, וְאֵינוֹ עוֹסֵק בְּקִנְיַת דְּבַר הַמוֹעִיל לוֹ כְּגוֹן חֲכֻמַּת הַתּוֹרָה אוֹ קִיּוּם מִצְוֹתֶיהָ אוֹ זְכוּי הַרְבִּים אוֹ אֲפִילוּ פְּרִנְסַת בֵּיתוֹ. עַל אֶחָד כְּזֶה שָׂרַב זְמַנּוֹ הוֹלֵךְ לְרִיק וְעוֹבֵר בְּבִטְלָה כְּתוּבוֹת נ"ט ע"ב. נֶאֱמַר שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לִידֵי זָמָה. אֲבוֹת פֶּרֶק ג' מִשְׁנֵה ד'. וְאֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁהַמְפְּנֶה לְבוֹ לְבִטְלָה הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, כִּיּוֹן שֶׁכְּשֶׁאֶדָם שְׁקוּעַ בְּלַמּוּדָיו אוֹ בְּעַסְקָיו מִמִּילָא אֵין לוֹ זְמַן לַעֲשׂוֹת עֲבֻרוֹת וְכַמוֹ שֶׁפִּירְשׁוּ בַּדְרָךְ צַחוֹת אֵת דְּרַשְׁת רַבּוֹתֵינוּ (וּתְנַחֲמוּא פִּרְשׁת אַמּוֹר) עַל הַפְּסוּק "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הַרְאִשׁוֹן עֲנָף עֵץ עֲבוֹת וְכוּ" שֶׁזֶּהוּ הַיּוֹם הַרְאִשׁוֹן לַחֲשׁוֹן עוֹוֹנוֹת. וְכִי לְמָה?! אֲלֵא שְׁבִימִים שְׁבִין יוֹם הַכִּיפּוּרִים לַחַג הַסּוּכוֹת עֲסוּקִים כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּבִנְיַת הַסּוּכָה וּבִקְנִיַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים וּבִשְׂאֵר צִרְכֵי הַחַג, וּמִמִּילָא כְּשֶׁעֲסוּקִים אֵין זְמַן לַעֲשׂוֹת עֲבֻרוֹת... , מָה שֶׁאֵין כֵּן הַהוֹלֵךְ בְּטַל לְלֹא מַעַשׂ שֶׁקְּרוֹב הוּא לְבוֹא לִידֵי עֲבָרָה.

וְכַפִּי שֶׁאֲמַר הָרַה"ק מְקַאצֵּק זְצ"ל שֶׁעַקֵּר הַתְּבִיעָה עַל הָאֶדָם אֵינָה עַל הָעֲבָרָה עֲצָמָה, שֶׁכֵּן הַיֵּצֵר הַרַע הוּא מְאִשׁ וְאֵנוּ מְבַשֵּׂר וְדָם, אֵימַרְתָּ רִישׁ לְקִישׁ בִּסוּטָה (ג' ע"א). וְכָל בִּידוּנוֹ שֶׁהַשּׁוֹטָה פְּטוֹר מִן הַמִּצְוֹת. וְאֵין אֶדָם חוֹטָא אֲלֵא אִם כֵּן נִכְנָסָה בּוֹ רִיחַ שְׁטוֹת. אֲלֵא הַתְּבִיעָה הִיא אֵיךְ הִיָּה לָךְ זְמַן לַעֲשׂוֹת עֲבָרָה! שֶׁכֵּן אִם הִיָּיתָ שְׁקוּעַ וְעֲסוּק בְּדְבַר הַמוֹעִיל לֹא הִיָּה לָךְ זְמַן לַעֲבֹר עֲבָרָה. וְכַמוֹ בְּסוּף הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאָה (פֶּרֶק כ"ב הַלְכָה כ"א). שֶׁכָּתַב רַבִּנוּ הַרְמַב"ם ז"ל שֶׁאֵין מִחֲשֶׁבֶת עֲרִיוֹת מִתְּגַבְּרַת אֲלֵא בְּלֵב הַפְּנוּי מִן הַחֲכָמָה. וְלָכֵן צָרִיךְ אֶדָם לְהִזְהַר וּלְבָרַח מִן הַבְּטָלָה וּלְהַשְׁתַּדֵּל לְהִיּוֹת תְּמִיד עֲסוּק בְּבַחֲיַנַּת תְּהִלִּים פִּי"ד, ח'. "יִלְכּוּ מִחִיל אֶל חִיל".

**המבטעה** - כפי שפרשנו בגמרא שענינו הוא הזק הבא על ידי הפה של הבהמה. שהפה הוא האיבר המשפיע ביותר על חייו של האדם בעולם הזה ובעולם הבא. שכן קהלת ו', ז'. "כל עמל האדם לפיהו", ובזכות הפה יכול אדם לירש גן עדן בעסקו בתורה ובתפלה ובברכות בפיו, או חלילה להתחייב ולירש גיהנום בהרגילו לשונו בלשון הרע וברכילות ובנבלות הפה ובאונאת דברים ועיינו עוד בספר "שערי תשובה" מה שכתב באורך בחומרת המדבר לשון הרע וכל היוצא בזה.

**וזאת למודעי**, כי אם לא ידע האדם לשלט בלשונו ולרסנה - הרי אף עולם הזה לא יהיה לו! שכן לדבר זו אחת מהפעולות הקלות ביותר שבגוף האדם, אך אין לאדם צער יותר גדול מעל דבר שאמר בעבר וכעת מתחרט הוא עליו. וצא ולמד עד כמה גדול הוא כחו של הדבור מדור הפלגה בו היתה כל הארץ בראשית י"א, א'. "שפה אחת", ועל כן אמר הקדוש ברוך הוא שם פסוק ו'. "ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות". וברגע שנטל מהם הקב"ה את כח הדבור מיד כתוב שם פסוק ח'. "ויחדלו לבנת העיר". שהלשון היא הרפה שבאיברים ועם כל זאת משפרת סלעים והורגת עצומים.

**ההבער** - זהו הפעס המרתיח ומבעיר את לבו של האדם, וכמו שכתוב: אסתר א', י"ב. "והמתו בערה בו". והיא מדה רעה להחטיא בני אדם, שבשעה שהאדם פועל דמו מתרומם ועולה למחו וצ'לם האלוקים שבו מסתלק ממנו ומיד מתלבשת בו רוח טמאה מהסטרא אחרא, ומביאה אותו לעברות החמורות ביותר. וכתב ה"הר הקדוש" שהטמאה השורה על פניו באותה העת היא כל כך חזקה עד שאסור אפלו להסתכל בפניו בשעת פעסו, שעל ידי זה עלול המסתכל להנזק בנשמתו.

אימרת רבה בר רב הונא בנדרים (כ"ב ע"ב). **ואמרו רבותינו**: כל הפועל אפלו השכינה אינה חשובה כנגדו ובינו נא זאת: שלא נאמר שאינו מאמין בה', אלא שמאמין ויודע מציאותו יתברך ועם כל זאת ח"ו אינו חשוב לו כנגד הכעס השורה בתוכו! ה' יצילנו! , אימרת רב נחמן בר יצחק שם. ונראה לעניות דעתי שרצו לומר בזה שגם אם עד עתה היו זכויותיו רבות מעוונותיו, עם כל זאת עתה שבא לידי כעס ודאי הוא שירד עוד ועוד עד שירבו עוונותיו על זכויותיו. **ובדוע** שעוונותיו מרבין מזכיותיו, אימרת רבי יונתן שם (עמוד א'). וראינו פירוש נאה מהגאון מוילנא זצוק"ל שהסביר שבגיהנם ישנם כמה וכמה מדורים ומחלקות וסוגי עונשים, כל אחד מיועד לסוגי פשעים שונים. אבל הכועס – לא מדור אחד שולט בו, אלא כל מיני הגיהנם שולטים בו רחמנא ליצלן. **וכל מיני גיהנם שולטים בו**, פסחים (ס"ו ע"ב). **ואם חכם הוא חכמתו** מסתלקת ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו ללמדך שגם חכם ואפילו נביא עלול ליפול ברשת היצר של הכעס וההקפדה. נורה אדומה לגדולים... , **ואפלו פסקו לו גדלה מן השמים מורידין אותו** ומי יודע כמה יקר וגדולה נפסקה לנו מן השמים, ואנו אבדנוהו במו ידינו מחמת כעסנו... . **הא למדת עד כמה הפעס הוא רע ומסכן לאדם!**

**ועל ארבעת אבות הנזיקין הללו**, אומר רבנו **הפעל שם טוב הקדוש זיע"א**, עלול אדם לשלם מחיר גבוה ביותר אם לא ידע לרסן את מדותיו ולהטותן אל שביל הזהב.

## דרוש וחדוש



מפּלל דיני נזיקין, ראה בבא בתרא (בי ע"ב) ושלחן ערוך (חושן משפט סימן קנ"ז). שְׁשָׁנֵי שְׁכָנִים הִדְרִים זֶה לְצַד זֶה יְכוּלִים לְכַפּוֹת אֶחָד אֶת הַשְּׁנַי לְבָנוֹת כְּתֵל הַמִּפְרִיד בֵּין חֲצֵרוֹתֵיהֶם, עַל מְנַת שְׁלֹא יִזְיָקוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ עַל יְדֵי הַסְּתַכְּלוֹתוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ. וְנִחְלָקוּ אַחֲרָיוּ זְמַנּוֹ הָאֵם גַּם כִּיּוֹם בְּחֲצֵרוֹת שֶׁל יָמֵינוּ חָל דִּין זֶה?

הַגָּאוֹן הַחֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל הַלְכוֹת עֲרוּבִין (אורח חיים סימן ס"ה סעיף נ"ב). בְּהַעֲרוֹתָיו עַל הַשְּׁלָחַן עָרוּךְ כּוֹתֵב שֶׁהַחֲצֵרוֹת הַפְּרָטִיִּים שֶׁל יָמֵינוּ אֵין דִּינָן בְּחֲצֵרוֹת שֶׁהָיוּ בְּזַמַּן הַגְּמָרָא, מְשׁוּם שֶׁהַחֲצֵרוֹת שֶׁלָּנוּ אֵין עָקֵר תְּשֻׁמִּישׁוֹן לְדִירָה כְּשֶׁל פְּעַם, אֶלָּא עָקֵר לְיָפִי וּלְנוֹי. וּבְזֶה לֹא חִיְבוּ אֶת בְּעָלֵי הַחֲצֵר לְבָנוֹת מְחַצָּה שֶׁתְּפָרִיד בֵּינֵיהֶם.

אולם כן העיד הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א משמו בספר "טובך יביעור" (חלק ב' עמוד תצ"ח). ועיין שם שהביא ראיות לשני הצדדים, ואכמ"ל. הַגָּאוֹן רַבֵּי יוֹסֵף שְׁלוֹם אֶלְיָשִׁיב זְצ"ל סוֹבֵר שֶׁגַּם בְּחֲצֵרוֹת שֶׁל יָמֵינוּ יֵשׁ לְכֹף לְבָנוֹת מְחַצָּה עַל מְנַת לְמַנַּע הַזֵּק רְאִיָּה מֵאֶחָד לַשְּׁנַי. וְנִמְוָקוּ הוּא בְּהִיּוֹת שֶׁגַּם בְּיָמֵינוּ פְּעָמִים שֶׁאֲדָם נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת דְּבָרִים מְסִימִים בְּחֲצֵרוֹ הַפְּרָטִית מְחַמַּת שְׂרוּאִים אוֹתוֹ מִהַחֲצֵר הַשְּׁנֵיָה.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר אַרְבַּע אַבוֹת הַנְּזִיקִין עַל דְּרָךְ הַסּוּד רְאִיָּה בְּסִפְרֵי פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים. עֵיין שֶׁם שְׁבִיָּאֵר אַחַד לְאֶחָד הֵיכֵן שׁוֹרֶשׁם בְּקְדוּשָׁה וְלִהְיֶפֶךְ. טַעְמֵי הַמִּצְוֹת מִרְבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁכְּתִב שֶׁאַרְבַּע אַבוֹת אֵלוּ רִמְזִים לְאַרְבַּעַת הָאֲבוֹת שֶׁבְּקִלְפָּה, שֶׁהֵם כְּנֻד אַרְבַּעַת הָאֲבוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁבְּקִדְשָׁה: אַבְרָהָם, יִצְחָק, יַעֲקֹב וְדָוִד. וְאוֹתָם אַבוֹת הַטְּמֵאָה מְחַפְּשִׁים לְהַזִּיק לְאֲדָם, פְּעָמִים בְּרִשּׁוֹת הַמִּזִּיק - בְּמָקוֹם שֶׁלִּיטַת הַטְּמֵאָה (בְּעֵבְרוֹת), וּפְעָמִים בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק - בְּנִיצוּצוֹת הַקִּדְשָׁה (בְּמִצְוֹת). וְאַחֲרֵי כֵּן פְּעָמִים שֶׁמְצַלְיָחִים נַעֲשִׂים הֵם מוֹעֲדִים לְדַבֵּר וְנַעֲשֶׂה הָאֲדָם שְׁבוּי בְּיַד הַיָּצֵר הָרַע וְחִילוֹתָיו, ה' נְצִילָנוּ.

## מצוה נ"ב: שלא לאכל שור הנסקל

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שמות כ"א, כ"ח).

"וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וּמַת סָקוֹל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ."

## לפשוטו של מקרא

**מצות** התורה הקדושה היא שבאם ימצא שור או כל בעל חיים אחר שהמית איש או אשה, קטן או עבד, אחד דינו של השור להסקל למות. ובנוסף על כך אסרה התורה לאכל את בשרו, דהינו שאם לקחו את השור ושחטוהו לפני סקילתו בשחיטה כשרה בכל זאת בשרו אסור באכילה. וטעם הדבר הוא שהואיל ונצאה תקלה שפזו מתחת ידו אין זה מן הראוי לאכל את בשרו. ועל אף שאין בו דעת ותבונה, עם כל זאת נצטוינו להתרחק ממנו ולפרש מאכילתו.

## רמז הכתוב - שכר מצוה מצוה

**חכמינו** ז"ל מגלים שכאשר קורה לאדם דבר כל שהוא, בין טוב ובין רע, ואפלו מבלי שהתכוון ומבלי לידע - לא סתם קרה הדבר. אם התגלגל דבר על ידך, טוב או רע, ודאי יש סבה וטעם לדבר. לא סתם נתקלת בידיד ותיק וסיעת לו להגיע ליעדו. לא במקרה נדמנה לידך מצוה פלונית, ולא לחנם שלחת את ידך בשבת קדש למתג החשמל והדלקת אור מבלי להתכוון. היה דבר שקודם לך וגרם לך להגיע לאותו הענין. וזהו עמק אבות פרק ד' משנה ב'. מאמר חז"ל "מצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה". שאם התגלגלה לידך מצוה מבלי שתתכוון ודאי הדבר שלפני כן עשית מצוה אחרת שגררה את זו. וכן להפך אם נכשלת בעברה ואפלו באנס או בשוגג דע לך כי לא סתם התגלגל הדבר לידך, אלא עברה קודמת שבידך היא זו שגררה לידך עברה נוספת.

**לא** רק באדם שידך כלל זה, אלא גם בשאר הנבראים. כגון מה אימרת רבי יוסי בערכין (י"א ע"ב). ופירש רש"י ז"ל שם שזה מה שאמרו חז"ל "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל". שאמרו רבותינו: "מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב". שיום בשנה שארעו בו דברים טובים מסגל הוא שיארעו בו עוד דברים שכאלו, וכן להפך.

**ואף** בבעלי חיים יבמות צ"ט ע"ב. אמרו רבותינו שבהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן. ולכן אותה בהמה שנתגלגל על ידה אבוד נפש אדם ודאי שחוב גדול היה לה שגרר לידה דבר שכזה, ועל כן אין לנו להנות מבשרה כלל.

**מדרכי** השגחת הבורא ברוך הוא בעולמו שכאשר נדרש להביא על האדם חלילה ישורין או צרות - בהכרח הוא שכל מי שינזק או יצטער מהדבר, במישורין או בעקיפין, יהא ראוי לכך. שאם לא כן עשינו חלילה את משפט ה' מעות, שאיך יצטער אדם בדבר שלא מגיע לו?! לכן אם מגיע לפלוני מנת ישורין - צריך שגם לאשתו המצטערת עמו יגיעו הצער והישורין הללו, וגם

למפךריו שפואבים את כאבו, ולמעסיקו שבעקבות הדבר צריך לשחררו מהעבודה לטפול בפיסוריו, וכן על זו הדרך.

**ויותר מזה:** אם פלוני מגיעים לו יסורין של בזיונות - הרי שצריך שיתגלגל אליו הדבר על ידי אדם שמגיע לו ענש של מבה את חברו. ואפלו החי והדומם שייסרוהו צריכים להיות כאלו שמגיע להם ענש שפזה וכן להיפך דבר טוב מגלגלין לאדם רק אם סובביו ראויים לו. ולכן אמרו (כתובות כ"ח ע"ב) שצדיקים אין הקב"ה מוציא תקלה מתחת ידם. ובכך גם השליח לבצע את שליחות הבורא יענש על דבר המגיע לו ולא על חנם.

ומי שיתבונן מעט בדרכי השגחה אלה יעמד נפעם לנגד החכמה המפלאה והאלקית הנדרשת לדבר שפזה, מה שמכריח את דברי חז"ל שלמדונו אימרת רבי חנינא בחולין (ז' ע"ב). **"אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה"**. אפלו מכה קטנה באצבע תדע שהיו עליה חשבונות רבים עד שירדה לעולם. כל שכן מארעות גדולים בחייו של האדם, נעימים או להפך, כלם מחשבים בחשבון מדקדק להפליא. ומסר זה גלים הלל הזקן באמרו לגלגלת אחת שראה שצפה על פני המים: אבות פרק ב' משנה ו'. **"את דאטפת - אטפוד, וסוף מטיפיך יטופון"** (תרגום: את שהרגת - הרגוד, וסוף מהרגיך - שיהרגים גם כן) וידוע כי גדולי ישראל תמיד היו "יראי הוראה" וחוששים ונזהרים לבל תצא תקלה מתחת ידם. ואם בכל זאת היה קורה חלילה שהתגלגל על ידם דבר לא טוב מיד היו עושים חשבון נפש מעמיק לבדוק ולברר בעבור מה התגלגל לידם אותו הדבר. ועל כך תיקן רבי נחוניא בן הקנה (ברכות כ"ח ע"ב) שיתפלל אדם ויבקש לפני שמתחיל את לימודו "יהי רצון מלפניך שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וכי". שאין לך תקלה גדולה מזו שאדם טועה בהוראה ונמצא מכשיל את הרבים ה' ישמרנו ויצילנו. וזו היתה גם כן תפילתו של דוד המלך ע"ה שאמר "אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחבתינו" ופירשו (ברכות י"ז ע"ב) שביקש שלא יצא ממנו תלמיד או בן שאינו הגון ונמצא שנתגלגלה חובה על ידו.

## דרוש וחדוש

**בספרי הפוסקים העלתה השאלה האם מתר לקנות מבנה ששמש בעבר לכניסה ולהפכו לבית כנסת?**

בחלק יורה דעה סימן ק"ע. בשו"ת יהודה יעלה להגאון מהר"י אסאד זצ"ל כתב להקל בדבר, בטענה שאין האליל של הנוצרים נחשב לעבודה זרה. וממילא כשלא שמש המקום לעבודה זרה ממש אלא לבית ועד שלהם וכיוצא בזה יש להתיר.

**אולם רוב הפוסקים** ראה בשו"ת מנחת אלעזר להאדמו"ר ממונקאטש זצוק"ל (חלק א' סימן כ"ג) ובשו"ת יביע אומר (חלק ב' יורה דעה סימן י"א). דחו את דבריו וכתבו להוכיח שהנצרות נחשבת לעבודה זרה גמורה, וממילא יש לאסור מלהשתמש במקום שפזה לדבר מצוה. וכן בחלק אורח חיים סימן מ"ב. וכן כתבו בשו"ת מהר"ם שיק (חלק יורה דעה סימן קנ"ה) ובשו"ת מחזה אברהם (סימן כ"ז). כתב ה"חתם סופר" בתשובה להחמיר בדבר. וכן עקר.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאֵר מֵאֵמֶר הַלֵּל הַזֶּקֶן לְאוֹתָהּ גִּלְגֶּלֶת "אֵת דְּאֵטְפֶת אֶטְפוּךָ וְסוּף מְטִיפֶיךָ יְטוּפוּן" עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד כְּתַב בְּבִיאָוֵרוֹ עַל מִסַּכַּת אֲבוֹת פֶּרֶק ב'. בְּשֵׁעַר מֵאֵמֶרִי חֲזוֹן לְמִרְבְּנוֹ הָאֲרִיזוֹן לְכִי וְלִכֵּן הִיָּה הַלֵּל הַזֶּקֶן עֲנִיו בִּיּוֹתֵר, כַּמְשֶׁה רַבִּינוּ ע"ה. וְגַם חֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה כַּמְשֶׁה רַבִּינוּ ע"ה. שֵׁם. הַלֵּל הַזֶּקֶן הָיָה נִיצוֹץ מִנְשֻׁמַּת מֹשֶׁה רַבִּינוּ ע"ה. וְאוֹתָהּ גִּלְגֶּלֶת שָׂרָא הִיָּתָה גִּלְגֶּלֶתוֹ שֶׁל פְּרַעֲהַ הַרְשָׁע. וְכִמּוֹ שָׂרָא הִיָּתָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ כֶּף חֲזוֹר הַלֵּל הַזֶּקֶן לְרֵאשִׁיתָהּ וְהַכִּיָּרָה כִּי הִיא הִיא. וְלִכֵּן אָמַר לָהּ כֹּהֵם שֶׁהִרְגִּית אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר "כֹּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד תִּשְׁלִיכֶהוּ", כֶּף אֵת הַרְגוּךָ בְּמִים. וְחֲזוֹר וְאָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל "וְסוּף מְטִיפֶיךָ יְטוּפוּן" שֶׁכֶּף גַּם כֹּל שָׂאֵר אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁיִּזְקוּ אֶתְכֶם גַּם הֵם סוּפִם שֶׁיִּלְקוּ וְיִעֲנֹשׁוּ כִּמּוֹ פְּרַעֲהַ. עַד כָּאן.

## מצוה נ"ג: לדון בנזקי הבור

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שְׁמוֹת כ"א, ל"ג).

"וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אִם כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֶנוּ וְנִפְלַ שְׁמָה שׁוֹר אִם חֲמוֹר וְכוּ'".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל דִּינֵי בֵּית הַדִּין שֶׁבְּאֵם כְּרָה אָדָם בּוֹר בְּמִקּוֹם בּוֹ עֲלוּלִים לְעֵבֶר עוֹבְרִים וְשָׁבִים וְלֶהֱפָשֵׁל בּוֹ, וְאֶכֶן נִגְרַם נֶזֶק לְאָדָם אִם לְבְהֵמָה שֶׁנִּפְלוּ לְבוֹר וְנִזְקוּ, שֶׁיִּדְוִנוּ אֶת חוֹפְרֵ הַבוֹר וְיִעֲנִישׁוּהוּ עַל מַעֲשָׂהוּ הָרַע שֶׁכְּרָה בּוֹר בְּמִקּוֹם שֶׁכְּרָה וְלֹא דָאָג לְכִסּוּתוֹ.

חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁלַחן עֲרוּךְ (חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט סִימָן ת"י). הִגְדִּירוּ מֵהוּ שְׁעוֹר "בוֹר" בּוֹ יִתְחַיֵּב הַכּוֹרֶה עַל אָדָם אִם בְּעַל חַיִּים שֶׁנִּפְלַ בּוֹ וְיָמַת, שֶׁבוֹר הַפְּחוּת מַעֲשָׂרָה טְפָחִים אִין כּוֹרֶה הַבוֹר מִתְחַיֵּב עַל מִיתָתָם הוֹאִיל וְאִין זֶה שְׁעוֹר בּוֹר הָרְאוּי לְהִמִּית. אוֹלָם אִם נִזְקוּ מִבוֹר שֶׁכְּרָה חַיֵּב הַכּוֹרֶה לְפַצּוֹתָם עַל כָּל נִזְקָם.

## רמז הפתוב - מילי דנזיקין

ראה בבא קמא (כ"ח ע"ב). **בגמרא** ראה חלק חושן משפט סימן תי"א. **ובשלחן ערוך** מבאר כי דין ההזק בבור אינו דוקא בבור ממש. אלא כל דבר העלול להזיק לרבים ולהכשילם, או להביאם לידי צער או הפסד כל שהוא, הרי זה בכלל האסור של פריית בור. כגון אדם שהניח את אבנו או ספינו או משאו במקום שהרבים עוברים בו ונזקו מכה, או השופך מים ברשות הרבים באפן שעלולים אנשים להחליק ולהנזק מהם, בכל אפן ומקרה כעין זה נחשב הדבר לכורה בור ברשות הרבים.

**לאור** זאת, עלינו לקחת לתשומת לבנו מאד להזהר שלא להזיק את הזולת במישרין או בעקיפין, ואפלו בשוגג מבלי להתכוון. שפעמים אדם מניח רהיט או חפץ בצדי הדרכים ובני אדם נכשלים או נופלים ממנו, או שחוסם את המעבר במקום המיעד להולכי רגל ונמצא שמצערם ומזיקם. ובכלל הדברים, שאם רואה אדם איזה דבר הזק ברשות הרבים שילך ויסירנו שלא יכשלו בו אחרים, וכמו שאמר הנביא: ישעיה נ"ז, י"ד. "הרימו מכשול מדרך עמי".

ראה ספר תורת הפרשה לדידנו הרה"ג אהרן זכאי שליט"א. **בספרים** מובא מעשה שהיה בגה"צ **רבי נתן צבי פינקל** זצ"ל המכנה "הסבא מסלבודקה" שפעם אחת ראה את אחד מתלמידי ישיבתו מתכופף להרים פסת ניר שהיתה משלכת על רצפת בית המדרש בחשבו שיש בה דברי תורה וטעונה גניזה. אולם משראה הלה שאינה אלא פסת ניר ריקה השליכה בחזרה והמשיך בדרכו. קראו הסבא מסלבודקה ונער בו: "היאך אתה מעז לעשות כן? הרי אתה פריית בור להכשיל בו בני אדם?" "הבחור התפלא ושאל: "וכי איזה בור פרייתי? והרי סך הכל השלכתי את הניר בחזרה לארץ?"

**הסביר** לו הסבא מסלבודקה את דבריו שדין בור המובא בתורה אינו רק על בור ממש. אלא גם אם אתה גורם לחברך להרים ניר לחנם, ובזה אתה מטריחו ומצערנו ואף מבטלו לכמה רגעים מלמודו - הרי שגם בזה נחשב אתה לעושה בור ומזיק בו את הרבים. ועל אף שלא אתה הוא בעל הניר ולא אתה השלכתו בראשונה, מכל מקום בעצם זה שהגבתה אותו והשלכתו בחזרה נכנסת בגדר בבא קמא (ל"ע"א). "ההופך את הגלל שהיה ברשות הרבים חבב בהזקו משום שסלק מעשה ראשון". הבין הבחור את טעותו והלך מיד להסיר את הבור אשר כרה.

**אתה** הראת לדעת עד כמה צריך האדם להיות זהיר במעשיו שלא לגרם חליקה צער לזולת ואפלו שלא במתכוון, וכפי חגיגה (ה' ע"ב). שאמרו חכמינו ז"ל על הפסוק קהלת י"ב, י"ד. "כי את כל מעשה האלקים יבא במשפט על כל נעלים" אמר רב זה ההורג כנה בפני חברו ונמאס בה, ושמואל אמר זה היורק בפני חברו ונמאס. והרי אלו לא נתכונו במעשיהם להמאס את חברם, ומסתבר שגם לא שיערו שהדבר ימאסו, ועם כל זאת יביאם האלקים במשפט על כן.

על אחת כמה וכמה אדם שבמודע ובכוננת תחלה מצער או מזיק את הזולת עד כמה גדול וכבד ענישו המצפה לו. וישמע חכם ויוסף לקח.

## דרוש וחדוש

ראה ספר "משפטי התורה" להג"ר צבי שפיץ שליט"א (חלק א' סימן י"ט). נסתפקו האחרונים: האם מתר לבעל חנות השוכנת למגילות הרחוב להוציא את המים ששטף בהם את חנותו לרשות הרבים, או שמא יש בזה דין חופר בור ברשות הרבים המזיק ומסכן את הרבים?

והנה כתב בחידושו על בבא מציעא (סימן תט"ז). המרדכי שמתר לאדם להעביר מימיו דרך רשות הרבים, ובלבד שאינו משאירם שם אלא גורפם מיד למקום בו אין חשש שינזקו מהם בני אדם (תעלת נקוה וכיוצא בזה) אולם אם בהוצאתו קרוב הדבר שינזקו בני אדם או רכושם אין היתר להוציא מימיו. כגון ששופך מים דרך מרזב ביתו לרשות הרבים או צינור מזגן המטפטף ברשות הרבים במקום שישנם עוברים ושבים. וישנם שנכשלים בדבר מבלי יודעין ומצוה להוכיחם על כך בנועם. וכן בחלק חושן משפט (סימן תי"ד סעיף ב'). פסק הרמ"א בהגהותיו על השלחן ערוך.

אולם יש לציין, שלמרות ההתיר האמור לעיל, אם עבר שם אדם באותה שעה ונזק מהמים - חייב מוציא המים לשלם לנזק את נזקי גופו כדין חופר בור ברשות הרבים ולא כסהו. ודוקא נזקי גוף חייב לשלם אך לא נזקי ממון. ראה שלחן ערוך (חושן משפט סימן תי"א סעיף א').

## בסוד עבדיך

בבאור ענין פריית הבור על דרך הסוד ראה בספר פרשת משפטים. וראה עוד בזה הקדוש (דברים דף רע"ט ע"א) שכתב גם כן מעין זה, והוסיף שלכן המשיח נקרא "בר נפלי" על שנפל בבור מעוונותיהם של ישראל. "טעמי המצוות" מרבונו האריז"ל שבאר את הפסוק "וכי יפתח איש בור... ונפל שמה שור או חמור וכו'" שהאדם על ידי עברותיו וחסריו נותן כח לסטרא אחרא לכרות בור, ובו נופלים "שור או חמור" אלו שכתוב בו (זכריה ט', טו) "עני ורכב על חמור". משיח בן דוד שכתוב בו (דברים ל"ג, י"ז) "בכור שורו הדר לו". ומשיח בן יוסף שמתעקבים מלבוא ולגאל את ישראל מחמת פשעיו של אותו אחד. ולכן "בעל הבור ישלם" וצטרף האדם לשלם על מעשיו שגרם בהם לעכוב הגאלה השלמה שתבוא במהרה ביימינו אמן.

## מצוה נ"ד: לדון גנב בתשלומין או במיתה

כמו שכתוב: (שמות כ"א, ל"ז).

"כי יגנב איש שור או שׂה וטבחו או מכרו... שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנתו"

### לפשוטו של מקרא

אדם הלוקח דבר השייך לחברו, ומכניסו לרשותו שלו מבלי רשות וידיעת בעליו - הרי זה גנב. ומצוות התורה לדון את הגנב כראוי לו, דהינו שחייב הוא לשלם לבעלים פי שנים משוי הגנבה כדי שבזה יהא נמצא שהפסיד כשיעור שבקש להפסיד את חבירו. הרמב"ם. ואם טבח את הדבר (פגון שהיה זה שׂה ושחטו) עליו לשלם פי ארבעה. ואם גם מכר את בשרו עליו לשלם פי חמשה. ובאם אין לגנב ממה לשלם את דוקא את שווי הגניבה, אבל על תשלומי הכפל וכו' אינו נמכר לעבד, אלא מעמידים עליו את הדבר כחוב (הרמב"ם ז"ל הלכות גניבה פרק ג' הלכה י"ב). תשלומי גנבתו מצוות התורה דוקא איש נמכר בגניבתו ולא אשה. ודוקא הגונב מישראל ולא הגונב מן הגוי (הרמב"ם ז"ל שם). שיימכרוהו בית הדין לעבד לתקופת הימים בה יוכל לכסות ולשלם בכך את חוב גנבתו.

בנוסף על כך, ראה רמב"ם (הלכות גניבה סוף פרק ט'). וכל זה דוקא כשיש חשש שיהרגנו, ודוקא בעודו גונב ולא משברח. קבעה התורה שאדם הנכנס בחשאי ובמחתרת לבית חברו על מנת לגנב מתר בשעת הצורך אף להרגו, כיון שמוכן הוא להרג את כל מי שיבוא ממולו, ולכן אומרים אנו "הבא להרגך השכם להרגו".

### רמז הכתוב - איזהו חכם הלומד מהגנב

ידועה דרכם בקדש של הבעל שם טוב הקדוש ותלמידיו שמפל דבר עלי אדמות צריך האדם ללמד דרך ומוסר לעבודת הבורא ותברך. וכפי שדרשו בעלי חסידות את הפסוק שמות י', כ"ו. "וגם מקננו ילך עמנו... כי ממנו נקח לעבד את ה' אלקינו" שגם מהמקנה - זו הגשמיות והחמריות, יש לקחת מוסר וללמד דרך לעבודת ה'.

ואכן אמר פעם הרה"ק רבי זושא מהאניפולי זיע"א ששבעה דברים למד מהגנב, כלם דברי זרוזין בעבודת ה':

א' - עושה הוא את מלאכתו רק בפילה, כשרואה ואינו נראה. כך עבודת ה' של האדם צריכה להיות בהצנע ובענוה, וכמו אימרת הנביא במיכה (י, ח). שפתוב: "והצנע לכת עם אלקיך".

ב' - אפלו אם נכשל היום ולא הצליח לגנב, למחרת מנסה הוא שוב את מזלו ואינו מתאש. כך בעבודת הבורא צריך האדם שלא להתאש ולהשבר, וגם אם נפל או נכשל עם כל זאת ימשיך לנסות ולהתרום, ובזה יקיים את אימרת שלמה המלך במשלי (כ"ד, ט"ז). צנאת החכם: "שבע יפול צדיק וקם".

ג' - אוהב הוא את חבריו הגנבים, ואותם לעולם לא יגנב. כך עובד ה' אמתית אוהב כל אחד מישראל כגופו וכנפשו, ומוכן למסור נפשו עליהם, שכן מי שאוהב את האב אוהב גם את הבנים.

ד' - מסכן הוא את עצמו במסירות נפש עצומה ואפלו על גנבה קטנה. כך על האדם למסור נפשו על כל סעיף ופרט מדיני השלחן ערוך והפוסקים, ואף על כל הנהגה ומדה טובה שנאחז ונוהג בה, ובזה מקיים הוא את אימרת רבי יהודה הנשיא באבות (פרק ב' משנה א'). צנאת חז"ל: "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה".

ה' - מוכר הוא את שללו אף ברוח מועט, ובלבד שיטשטשו עקבותיו ולא יתגלה. כך עבד ה' אמתית מכחיש ומעלים מעיני הבריות כל מדה טובה וכל מעשה טוב שעשה כדי שלא יגלוהו, אימרת שמואל בבא מציעא (כ"ג ע"ב). כמאמר חז"ל שמתר לאדם לשנות בדבורו במסכתו.

ו' - אינו מגלה מה שהיה ואינו מספר מה שעתיד להיות, כך יהודי טוב אינו מרבה לדבר ממעשיו הטובים ומתכניותיו ברוחניות, ואינו אומר אלא מה שמכרח. אימרת רבי אלעזר בבא מציעא (פ"ז ע"ב). שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה.

ז' - אוהב הוא את אמונתו ואינו מוכן להחליפה בשום אמונת אחרת. כך צריך האדם לאהב את התורה הקדושה ולקיים את מצוותיה בחשק ובהתלהבות מתוך אהבה ורצון, ולא לותר עליה בעבור כל הון שבעולם. וכמו שאומר אימרת דוד המלך ע"ה בתהלים (קייט, ע"ב). הפסוק: "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף".

ואם נשכיל לקחת מוסר זה לעצמנו וללמוד מהגנב לעבודת בוראנו, אזי ודאי שמעשינו יהיו רצויים ביותר למטה, ונחמדים ביותר למעלה. וטוב לנו בזה ובבא.

## דרוש וחדוש

ראה ספר "טובך יביעו" (חלק ב' עמוד תצ"ט). אחרוני זמננו דנים במקרה בו עוזרת בית נחשדה בכך שגנבה מבית מעסיקה חפץ מסים, והמעסיקים מבקשים לערוך



חפוש בארנקה ובבגדיה, מה שפרוץ בבוישה ובבזיון גדולים. האם יתר להם על פי ההלכה לעשות כן על אף שיתכו שבישויה על חנם ללא עול בכפה, או לא?

**וכמה ספקות עולות בענין:**

- א'. האם יתר לבישה מספק?  
ב'. מי רשאי לערף את החפוש?  
ג'. כיצד יש לנהג באפן שתמצא המטפלת חפה מפשע?

**ולמעשה** כתבו האחרונים שבאם יש בידם חשדות מבססות וסבירות לכך ולא סתם השערות ודמיונות שווא!!! , עליהם כן כתב שם להוכיח מהמעשה בבבא מציעא (כ"ד ע"א) עם מר זוטרא החסיד. עיין שם. ועיין בספר הנ"ל שדן גם כן כיצד יש לנהוג באופן שאי אפשר לגשת לבית הדין. ואכמ"ל. לפנות לבית הדין שיתיר עריכת חפוש בחפציה, ויסבירו לה בדרך ארץ ובנעם מלים שרק מבקשים בזה להסיר כל ספק מלבם, ואז תיבת היא על פי דין לאפשר להם לבדוק בחפציה. והיה ונמצא שהיא חפה מפשע, חיוב מוטל על מעסיקה לבקש את סליחתה ולפיסה על שחשודה על חנם ולברכה.

## **בסוד עבדיך**

**בבאור מעשה הגנב וענשו על דרך הסוד** ראה בספר פרשת משפטים. ועוד עיין בספר "שלחן אריאל" על דברי האריז"ל שביאר הדברים בטוב טעם ודעת. "שער המצוות" מרבנו האריז"ל שכתב שכל נשמה פלולה בשרשה מרמ"ח (248) איברים רוחניים, ובהם ניצוצות קדושה המשפיעים את שפעו הרוחני ושפעו הגשמי של האדם בעולם. והגונב מזולתו את ממונו נמצא שמחסר הוא ממנו לא רק משפעו הגשמי אלא גם את משפעו וחלקו הרוחני של נשמתו המגיע לו באותו השפע. וזהו עמק מאמר אימרת רבי אלעזר בחולין (צ"א ע"א). חכמינו ז"ל שהצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, הואיל ויודעים הם שאבוד הממון שלא פדין בעולם הזה גורם גם כן לאבוד מהחלק הרוחני הקצוב לנשמתם, מלבד אם מוציא האדם מממונו לצדקה ולמצוות שאזי אדרבה מוסיפים לו שפע וברכה מלמעלה.

## **מצוה נ"ה: לדון בנזקי הבער**

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, ד').

"כי יבער איש שדה או כרם... מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם".

## לפשוטו של מקרא

אחד מארבעת אבות הנזיקין שחייבה התורה הקדושה על הזקו הוא המבועה. ופרשו חכמי הגמרא שזהו הזק שנגעשה על ידי שן או רגל של בהמה, כגון שונכנסה פרתו של אדם לשדה חברו ואכלה מתבואתו, או שבעט חמורו בחברו והזיקו וכיוצא בזה. בכל כגון אלו מצוה התורה על בית הדין לדון את בעל הבהמה ולחייבו בתשלומי מלא הנזק שנגרם על ידי בהמתו, וכפי שכתוב: "מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם".

מדיני הדבר, שלחן ערוך (חושן משפט סימן שצ"א). שאם הזיקה הבהמה באכילה דבר שאין דרכה לאכל כגון כסות או כלים וכיוצא בזה אין בעל הבהמה מתחייב אלא בתשלום חצי מהנזק. ולא רק על הזקה הישיר של בהמתו עליו לשלם, אלא אף אם שברה הבהמה כלי ונפל על כלי אחר ושברו - גם את זאת מוטל על בעל הבהמה לשלם, ומכל מקום גם בזה לא יחייב בעל הבהמה אלא בחצי מדמי הנזק. ויתר הדינים המפרטים חלק חושן משפט סימנים שפ"ט-שצ"א. בשלחן ערוך הם מבארים. קחם משם.

## רמז הכתוב - השן והרגל

שני איברים אלו, השן והרגל, משמשים הם לאדם כאמצעים חשובים ומכריעים ביותר, אשר על ידם יכול הוא לעלות ולהתעלות לדרגות גבוהות ונשגבות בעבודת הבורא יתברך, או חלילה לירד מטה מטה עד שיתרחק האדם מהבורא ברוך הוא ויאבד את כל מהותו וזהותו היהודית.

השן - הוא ענין האכילה, שאם לא יזהר האדם להשתמש בו כראוי אזי חלילה עלול הוא להסחף אחר רדיפת המאכלות והתענוגות המסירות את לב האדם מן התורה ומצוותיה ומאידך גיסא על ידי האכילה יכול האדם לפעול ולהשפיע לעצמו שפע רוחני וגשמי. וכתבו רבותינו בעלי הסוד כי המילה "מאכל" היא אותיות "מלאך" לרמוז שעל ידי האכילה יכול האדם להעפיל לדרגת מלאך, ואף יותר מזה. וכבר אמר הרה"ק מקאצק זיע"א כי מתפלא הוא על כך שהבריות מקפידים כל כך לטבול במקוה טהרה לפני התפילה, ואינם טובלים לפני האכילה שהיא עבודה לא פחות מרוממה ונשגבה... . וכמו ברכות ל"ב ע"א. שאמרו חז"ל: "מלי פריסיה זני בישי" (תרגום: הממלא פרוסו מתאות אכילה הרי זה ממני חטאים הרעים). השפעה רבה יש לכונת האדם ולאפן אכילתו אם לשם שמים הוא אוכל בקדשה ובטהרה או חלילה לשם מלוי תאותו.

וכך פרש רבנו הבעל שם טוב זיע"א את אבות ג', ג'. המשנה באבות: "שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים"

שִׂדוּעַ מֵרְבוּתֵינוּ הַמְקַבְּלִים שְׂבִשְׂעָה שֶׁהָאָדָם אוֹכֵל הוּא בְּעֶצֶם מְבַרֵר וּמְתַקֵּן נְשָׁמוֹת הַמְגֻלְגָלוֹת בְּאוֹתָם הַמְאֻכָּלִים, וּמְחַכּוֹת לְבוֹא עַל תְּקוּנָן בְּאֲכִילָה שֶׁל מִצְוָה וּבִבְרָכָה בְּכוֹנֶנָה וְכַדּוּמָה. וּבִרְגַע שֶׁאָדָם אוֹכֵל עַל שְׁלֶחַן בְּלֹא בְרָכָה כְּתִקְנָה וּבְלֹא כּוֹנֶנָה טְהוֹרָה וְדַבְּרֵי תוֹרָה, מִמִּילָא לֹא בָּאוֹת אוֹתָן נְשָׁמוֹת עַל תְּקוּנָן, וּמִתּוֹת, וְשׁוּב עֲלֵיהֶן לְבוֹא בְּגִלְגוּל לְעוֹלָם אִם תִּינָתֵן לָהֶן הַזְדַּמְנוּת נוֹסֶפֶת. וְגַם אִז- עֲלוּלוֹת לַחֲזוֹר בְּגִלְגוּל יוֹתֵר קִשָּׁה. . אוֹמֵר הַבַּעַל שֶׁם טוֹב מִמִּילָא נְחָשֵׁב לוֹ הַדְּבָר כְּאִלוֹ הָרֶג וְהַמִּית אֶת אוֹתָן נְשָׁמוֹת וְאֶכְלוּ, וְלָכֵן נְחָשֵׁב הוּא כְּאִלוֹ אֶכֶל מִזְבְּחֵי מֵתִים בַּר מִיָּנָן.

**הָרֶגַל** - הוּא עֲנָן כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּאִבְרָהָם אֲבִינוּ שֶׁאֵמֵר לְאַלְעָזָר עַבְדּוֹ (בְּרֵאשִׁית כ"ד, ב'): "שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וּפִירֵשׁ רַשִׁי" שֶׁהַתְּכוּוֹן לְבְרִית קוֹדֵשׁ. **חוֹתֵם בְּרִית קֹדֵשׁ**, שֶׁהוּא יְסוּד הָאָדָם הַמְעַמִּיד אֶת כָּל גּוֹפוֹ. שֶׁפִּיִּדוּעַ בְּכַח אוֹתוֹ הָאֵיבָר הָאָדָם זֹכֵה לְהִיּוֹת שֶׁתָּף לְהַקְבִּי"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּהַעֲמַדַת הָעוֹלָם בְּבָנִים וּבְבָנוֹת, וְאִין לָךְ שְׂלִיחוֹת יוֹתֵר גְּדוֹלָה וְנִפְלְאוֹה מִזֹּ לְאָדָם עָלֵי חַלְד וְרֹאה עוֹד מָה שֶׁכְּתַבְנוּ בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא לְעִיל בְּבֹאוֹר הַמְצוּה הַרְאֵשׁוֹנָה "פְּרוּ וּרְבוּ". . וְקֹדֵשֶׁת זֶה הָאֵיבָר הִיא מַעַל לְהַשְׁגָּתֵנוּ, כְּמָה שְׂמִירָה וּבְרָכָה וְסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא מַגַּעַת לְאָדָם בְּזִכּוֹת אוֹתוֹ הָאֵיבָר.

**אֵלָא** וּבְכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל הוּבָא שֶׁהַמְקוֹם הַמְקוֹדֵשׁ בְּיוֹתֵר בְּגוֹף הָאָדָם הוּא בְרִית הַקּוֹדֵשׁ, וְלָכֵן כְּנִגְדוּ מְמוּלוּ מֵאַחֲרוֹר נִמְצָא הַמְקוֹם הַמְטוּנָף בְּיוֹתֵר, אֲשֶׁר הוּא מְקוֹם מִשְׁכַּן הַסְטְרָא אַחֲרָא וְהַחִיצוֹנִים, שְׁזָה כְּנִגְדַּז עֲשֵׂה אֱלֻקִים. וְעוֹד אֲרִיכוֹת בְּדַבַּר וְאִכְמ"ל. שְׂזָה כְּנִגְדַּז זֶה עֲשֵׂה אֱלֻקִים, וְדוֹקָא מְגַדֵּל קֹדֵשֶׁת וְחֲשִׁיבוֹת זֶה הָאֵיבָר - כִּד הַנְּסִיּוֹן וְהַיִּצָּר בּוֹ הוּא גְדוֹל, וְרִבָּה הִיא הַמְכַשְׁלָה בּוֹ. אִךְ יֵשׁ לְאָדָם לְזָכֵר שֶׁהַמְחַלֵּל בְּרִיתוֹ חָלִילָה מְסַלֵּק הוּא מְעַלִּי אֶת הַשְּׂמִירָה הָאוֹפֶפֶת אוֹתוֹ מְלַמְעֵלָה, וּמְבִיא הוּא עַל עֲצָמוֹ לֹא עֲלִינוּ כָּל מִיָּנָי מְזִיקִין וּמְרַעִין בִּישׁוּן הַמְקַטְרָגִים עָלָיו לְלֹא הָרַף וְגוֹזְלִים מְמַנּוּ כָּל דְבָר טוֹב הָאָמוֹר לְהַגִּיעַ אֵלָיו. וְזוֹהֵי הַסְּבָה לְרֹב כְּשֶׁלּוֹנוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם, וּמְעִידוֹתָיו וְהַפְסָדוֹ הָרוֹחֲנִיִּים וְהַגְּשָׁמִיִּים עָלֵי אֲדָמוֹת. וְאִף בְּעוֹלָם הַבָּא עֲתִידִין לְיִסְרוּ בְּיִסּוּרֵין קָשִׁים וּמְרִים עַל כִּד הִי יִצִּילֵנוּ.

**לְלַמְדָנוּ**, שֶׁשְׂנֵי כֵן כְּתַב מֵרֵן הַחִיד"א זצ"ל שְׁפִיּוֹ שֶׁל הָאָדָם נִקְרָא "פֶּה שֶׁל מַעֲלָה", וּבְרִית הַקּוֹדֵשׁ נִקְרָאת "פֶּה שֶׁל מַטָּה", וְשִׁנֵּיהֶם קְשׁוּרִים וּמְכוּוּנִים זֶה אֵל זֶה. הַפִּיּוֹת הַלְלוּ - הִשָּׁן וְהָרֶגַל הֵם שְׁנֵי אֵיבָרִים שֶׁעַל הָאָדָם לְשַׁמְרָם מְכַל מְשַׁמֵּר, וְלִנְצֵלָם אִךְ וְרַק לְמַטְרוֹת הַנַּעֲלוֹת שֶׁבְּעִבּוּרָן נִתְּנוּ בְּמִתְנָה לְאָדָם. וְעַל יְדֵי כִּד יִזְכָּה בְּעִזְרַת ה' לְהַשְׁלִים אֶת תְּקוּנָו וּשְׂלִיחוֹתוֹ בְּנִימְנוֹת, וְלַעֲלוֹת זֶד וְנָקִי לְעוֹלָם שְׁכָלוֹ טוֹב.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ

דְּנוּ הַפּוֹסְקִים : הֵאֵם מִתֵּר בְּזִמְן הַזֶּה לְגַדֵּל כְּבָשִׁים אוֹ עֲזִים בְּשִׁטְחֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל?

וְהִנֵּה כְּפִדוּעַ חֲכָמֵינוּ ז"ל רָאָה בְּבֵא קִמָּא (ע"י ע"ב). גָּזְרוּ שֶׁאֵסוּר לְאָדָם לְגַדֵּל בְּהֵמָה דְּקָה בְּשִׁטְחֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁדָּרָךְ אוֹתָן בְּהֵמוֹת לְסֻטּוֹת וְלַרְעוֹת בְּשָׂדוֹת אַחֲרֵים וְלֶאֱכֹל מִגְדוּלֵיהֶם לְלֹא רְשׁוּת וְלִהְיִיקָם, וּמִחֲזֵק הוּא בַּעַל הַצֹּאן לְהַכְּשֵׁל

באסור החמור של "לא תגנב". ואפלו קשורות הן בשרשראות של ברזל אסרו חכמים את הדבר שלא ליתן פתח ופרצה לדבר.

חלק חושן משפט סימן ת"ט סעיף א'. וכתב השלחן ערוך שבזמנו שלא היה מצוי שיהיו לישראל שדות בארץ ישראל יש להתיר לגדל בהמות דקות בשטחי ארץ ישראל.

ובימינו שבחסדי ה' שזכינו לשוב רוב עם ישראל בארץ ישראל, דעת רוב כן פסק בשו"ת יביע אומר (חלק ג' חושן משפט סימן ז'). ובשו"ת שבט הלוי (חלק ד' סימן רכ"ז). ושלא כשו"ת הר צבי (חלק חושן משפט סימן ת"ט) שהעלה להתיר. האחרונים שחזר האסור למקומו, והמגיד בהמה דקה בשטחי ארץ ישראל עובר בכך על גזרת חכמים. ומכל מקום עיין בשו"ת יביע אומר (חלק ד' חושן משפט סימן ו') שהביא כמה אופנים בהם יותר הדבר. ואכמ"ל. וכן עקר.

## בסוד עבדיך

בבאור ההזק הנעשה בעולם על ידי בהמת האדם על דרך הסוד כתב הגה"ק רבי צדוק הכהן מלבלין זצוק"ל אות ר"מ. בספרו "צדקת הצדיק" כי מכל מעשיו של האדם עלי אדמות, הטובים והרעים, נוצרים בעלי החיים בעולם. ממעשיו הטובים נעשים בעלי חיים טהורים, וממעשיו הרעים נעשים בעלי חיים טמאים. ומן השמים מזמנים את אותם בעלי חיים טהורים לזה שעשאים כדי שיביאם על תקונם על ידי שיאכל את בשרם ויעשה מכחם מצוות ומעשים טובים. ומטעם זה פסחים (מ"ט ע"ב). אמרו חז"ל שעם הארץ אסור באכילת בשר כדי שלא יאכל ויתמזג בכחות הרעים שבבהמה וישקע בהם.

## מצוה נ"ו: לדון בנזקי האש

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, ה').

"כי תצא אש... שלם ישלם המבער את הבערה".

## לפשוטו של מקרא

הַזֵּק נוֹסֵף מֵאַרְבַּעַת אַבוֹת הַנְּזִיקִין מֵהַתּוֹרָה הוּא הַהִבְעֵר. וְהִינוּ אָדָם שֶׁהִזִּיק אֶת מָמוֹן חֵבְרוֹ עַל יְדֵי הָאֵשׁ, כְּגוֹן שֶׁשָּׂרַף אֶת שְׂדֵהוּ אוֹ אֶת בֵּיתוֹ וְכִיוּצָא בְּזֶה.

וְאִפְלוּ שֶׁקָּרָה הַדָּבָר שְׁלֹא בְּמִתְכַוֵּן, כְּגוֹן שֶׁהִדְלִיק אֵשׁ בְּתוֹךְ רְשׁוֹתוֹ שְׁלוֹ וַיִּצְאָה הָאֵשׁ מֵעֲצָמָה לְשֵׂדֵה חֵבְרוֹ וְהִזִּיקָה - אִף עַל פִּי כֵן חֵיב הַמְּבַעֵיר לִישָׂא בְּנֵזֶק שְׁגָרָם וּלְשַׁלֵּם אֶת מְלֵא הַנֵּזֶק אֲלָא אִם כֵּן הִתְרַחַק הַמְּבַעֵיר מִשְׂדֵה חֵבְרוֹ כְּשִׁיעוֹר הִרְחַקָה הַנְּדָרָשׁ עַל פִּי הַהִלְכָה שֶׁאִזִּי אוֹמְרִים שֶׁמִּכַּת שְׁמַיִם הִיא וְהַמְּבַעֵיר פְּטוּר. עֵינֵי שֶׁלַחַן עֲרוּךְ (חוּשׁן מִשְׁפַּט סִימֹן תַּיִיח).

חֲז"ל הִקְדוּשִׁים דְּנִים בְּאִפְנֵים שׁוֹנִים בְּהֵם יִתְחַיֵּב אוֹ יִפְטֹר הָאָדָם עַל הַזֵּקִים שֶׁכָּאֵלוּ, כְּגוֹן בְּדִין אָדָם רָאָה בְּמִשְׁנֵה בַבְּבֵא קִמָּא (נִיט ע"א) וּבְשֶׁלַחַן עֲרוּךְ (חוּשׁן מִשְׁפַּט סִימֹן תַּיִיח ס"ו). הַנּוֹתֵן גְּחָלֶת בְּיַד חֵרֶשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קֶטָן וְהִלְכוּ אֵלָיו וְשָׂרְפוּ שְׂדֵהוּ שֶׁל מִיִּשְׁהוּ, שְׂאוֹתָם אִי אִפְשָׁר לְחַיֵּב בְּהִיּוֹתָם חֲסָרֵי דַעַת וְתַבּוּנָה, וְאֵת הַמְּשַׁלַּח אִי אִפְשָׁר לְחַיֵּב בְּבֵית הַדִּין בְּהִיּוֹת שְׁלֹא הוּא זֶה שֶׁשָּׂרַף בְּפַעַל, אֲלָא רַק חֵיב הוּא בְּדִינֵי שְׁמַיִם עַל שְׁגָרָם בְּעִקְיָפֵי הַזֵּק לְמָמוֹן חֵבְרוֹ. וְעוֹד בְּדִין שֵׁם. כְּמָה אֲנָשִׁים שֶׁגָּרְמוּ יַחַד לְבַעֲרָה, כְּגוֹן שֶׁהֶאֱחָד הִבִּיא אֵשׁ וְהַשְּׁנִי הִבִּיא יַעֲצִים וְהַשְּׁלִישִׁי לָבָה אֶת הָאֵשׁ וְהַגְּדִילָה מִי מֵהֶם יִתְחַיֵּב בְּדָבָר. וְעוֹד מְקָרִים וְדִינֵים שׁוֹנִים הַמּוֹבָאִים בְּגִמְרָא וּבְשֶׁלַחַן עֲרוּךְ. עֵינֵי שָׁם.

## רִמּוֹ הַפְּתוּב - כֹּה דְבָרֵי כָּאֵשׁ

אִימֶרֶת רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה בַתְּעַנִּית (ו' ע"א). לְמַדּוּנוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה כִּי הַתּוֹרָה הִקְדוּשָׁה מְשׁוּלָּה לְאֵשׁ, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: יִרְמִיָּה כ"ג, כ"ט. "הֲלֹא כֹה דְבָרֵי כָּאֵשׁ נֶאֱמַר ה'". וְיָדוּעַ הַדָּבָר שֶׁהָאֵשׁ מְטַבְּעָה יְכוּלָה לְשַׁמֵּשׁ מִצַּד אֶחָד לְטוֹב: לְבָשׂוּל וּלְהָאִיר וּלְחַמּוֹם וְכַדּוּמָה, וּמִצַּד שְׁנֵי לְרָע: לְהִזִּיק וּלְשָׂרֵף וּלְחַבֵּל וְכַדּוּמָה. תְּלוּי כִּיצַד מְשַׁתְּמָשִׁים בָּהּ.

וּמִדְּבָר זֶה לְמַדְּנוּ אָנוּ בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא יִסוּד גְּדוֹל בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם: שֶׁהַתּוֹרָה הִקְדוּשָׁה הִיא אֵשׁ, שֶׁבְּכַחַהּ תּוֹכֵל בְּעִזְרַת ה' לְהַתְּעַלּוֹת וּלְהַתְּקַרֵּב לְבוֹרָא יִתְבָּרַךְ בְּבַחֲיִנַת עַל פִּי דְבָרֵי רַש"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (בְּמִדְבָר ח', ב). שֶׁלְּהִבֵּת הָעוֹלָה, וְתוֹכֵל אִף לְהַתְּחַמֵּם בְּאוֹרָה בְּבַחֲיִנַת עַל פִּי אִימֶרֶת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בַּאֲבוֹת (פֶּרֶק ב' מִשְׁנֵה י'). הַיּוֹי מִתְּחַמֵּם בְּאוֹרֵן שֶׁל חֲכָמִים, וְתוֹכֵל גַּם לְהָאִיר אֶת נְשִׁמְתָּהּ בְּבַחֲיִנַת אִימֶרֶת רַב הוֹנָא וְרַב חִיָּיא בַּר אַבָּא בְּפִתּוּחָה לְמַדְרַשׁ אִיכָה רַבְתִּי. הַמְּאֹר שֶׁבָּהּ מְחַזֵּר לְמוֹטָב.

אוֹלָם מֵאִידָךְ גִּיסָא דַּע וְהִזְהַר שְׁלֹא תִּהְפֹּךְ לָךְ הָאֵשׁ הַזֶּה לְרוּעֵץ. לְשִׁמֵּשׁ לָךְ שְׁכֵן דְרַשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (סוֹטָה כ"א ע"ב) מֵהַפְּסוּק (מִשְׁלֵי ח', י"ב) "אֲנִי חֲכָמָה שְׁכַנְתִּי עֲרַמְהָ" כִּיּוֹן שְׁכַנְסָה חֲכָמָה (תּוֹרָה) בַּאֲדָם נִכְנְסָה עֲמָה עֲרַמוּמִיּוֹת. כְּאִמְצָעֵי לְהַעֲרִים וּלְנַצֵּל אַחֲרֵים, אוֹ שְׁכֵן לִימְדוּ חֲכָמֵינוּ (תַּעֲנִית ד' ע"א) שֶׁחֲלוּמַד תּוֹרָה נַעֲשָׂה מְטַבְּעוּ יוֹתֵר חָם מִזֵּג. רָאָה רַש"י שֵׁם בְּבִיאוֹר הַדְּבָרִים. כְּגוֹרָם לְרִתִּיחָה וְכַעֲס, אוֹ שְׁכֵן הַזֹּהֵר רַבִּי צְדוּק בְּמִסְכַּת אַבוֹת (ד', ה) "אֵל תַּעֲשֵׂה קְרָדוּם לְחַפּוֹר בַּה" לְהַשִּׁיג טוֹבוֹת אִישִׁיּוֹת. כְּקָרְדָם לְחַפֵּר בָּהּ לְהַשְׁגֵּת מְבַקְשָׁךְ. שֶׁכָּשֵׁם שֶׁבִּיכְלֶתְהָ לְהוֹעִיל - כְּךָ בִּיכְלֶתְהָ לְהִזִּיק. וְעַל זֶה הַדְּרָךְ בִּיאָרוּ רַבּוֹתֵינוּ (נוֹיֵר כ"ג ע"א) אֶת הַפְּסוּק (הוֹשֵׁעַ י"ד, י) "כִּי יִשְׂרָיִם דְּרַכִּי ה' וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפּוֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ בָם" מִשֶּׁל לְשָׁנִים שְׁצִלוּ קֶרֶבֶן פֶּסַח, אֶחָד נֹאמֵר עֲלֵינוּ "צַדִּיקִים יִלְכוּ בָם" וְאֶחָד נֹאמֵר עֲלֵינוּ "פּוֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ בָם". עֵינֵי שָׁם. דּוּמָה הַדָּבָר לְעֵלָם צָעִיר

שֶׁהִפְקִידוֹ בְּיָדוֹ אֶקְדָּח טְעוֹן בְּמִטְרָה לְשֹׁמֵר וּלְהֶגֶן עַל עֲצָמוֹ מִפְּנֵי הַפּוֹשְׁעִים וּלְאָבֵד מִהָעוֹלָם אֶת הַמְחַבְּלִים, שְׁאֵם לֹא יִשְׁכִּיל אוֹתוֹ אָדָם, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי שְׁמִירָה זֶה שְׁלֹא כְּהֶגֶן - הֵרִי שִׁיִּהְפֹּךְ הוּא עֲצָמוֹ לְאָדָם מְסַכָּן בְּיוֹתֵר שְׁעֵצָם הַשְׁהִיָּה בְּקִרְבָּתוֹ הִיא סִכְנָה גְדוֹלָה וְעֲצוּמָה. שְׁכֵן מוֹנֵחַ בְּיָדוֹ כְּלִי מְסַכָּן וְקִטְלָנִי שְׂבֻלְחוֹ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְּרוּחוֹ וְאַחַר כִּתְבֵנו יִסוּד גְּדוֹל זֶה מִצֵּאנוּ שֶׁכֵּבֵר כִּתְבוּ רַבֵּינוּ בְּחֵי הַסַּפְרָדִי ז"ל בְּסַפְרוֹ הַזֶּה "חֻבּוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" (שַׁעַר יְחִוּד הַמַּעֲשֶׂה פֶרֶק ה'), וּבִרְוֵךְ הַמַּכּוּוֹן. וְרֵאָה שֶׁמִּכְּתָב בְּלוֹשׁוֹ הַנִּפְלָאָה: "כִּי הַחֲכָמָה, כְּשֶׁמִּנְהִיגִים אוֹתָהּ עַל דְּרָכָה, תִּהְיֶה רַפּוּאָה לְכָל מִדּוּה. אֵךְ כְּשֶׁנוֹטִים בָּהּ מִנְתִּיבָתָהּ, תִּהְיֶה מִדּוּה כּוֹלֵל שֶׁאֵין לוֹ רַפּוּאָה וְלֹא אֲרוּכָה". עַד כֹּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְלָכֵן לֹא לְכָל אֶחָד מִתֵּר לִיתֵן כְּלִי זֶה. לֹא לְכָל מְבַקֵּשׁ יֵשׁ לְמַסֵּר נֶשֶׁק חֶסֶם שְׁפָזָה וּבִפְרֵט אֶת תּוֹרַת הַסוּד שֶׁהִיא בְּבַחֲנֵת "נֶשֶׁק אֶטוּמִי" שֶׁאֵין מְגַלִּים סוּדוֹתָיו אִלָּא לִיְחִידִים, וְכִמוֹ שֶׁאִמְרוּ חַז"ל (חֲגִיגָה י"ג ע"א) שֶׁאֵין מְלַמְדִים וּמוֹסְרִים אוֹתָהּ אִלָּא לְמִי שֶׁלְּבוּ דוֹאֵג בְּקִרְבוֹ וְשֶׁהוּא שֶׁר חֲמִשִּׁים וְנִשּׂוּא פָּנִים וְיוֹעֵץ וְחֶסֶם חֲרָשִׁים וְנִבּוֹן לַחֵשׁ. עֵינֵי שֶׁמִּבְּגֵמָרָה שֶׁמִּבְּאֵרֶת מֵהֶם אוֹתָם תּוֹאֲרִים. וְכִפִּי שֶׁהִזְהִירוֹ רֵאָה בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה (פֶּרֶק ד' הַלְכָה א') וּבִשְׁלַחן עֲרוּךְ (יִוְרָה דַּעַה סִימָן רַמ"ו סַעִיף ז'). וְמֵהוּ אֹפֵן ה' הַחֲזָרָה לְמוֹטֵב" בִּימֵינוּ רֵאָה בְּסַפְרֵי חִינוּךְ וְהוֹרָאָה. וְאִכְמ"ל. רַבּוֹתֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה שֶׁתִּלְמִיד שְׁאֵינֵנו הֶגְוִן וּמִדּוֹתָיו אֵינֵן מִיִּשְׁרָוֹת אֵין מְלַמְדִים אוֹתוֹ תּוֹרָה וְאֵין מְכַנְיָסִים אוֹתוֹ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ עַד שֶׁיִּישֵׁר אֶרְחוֹתָיו. עַד שֶׁיִּדַע שֶׁאֵין לְהַפְעִיל וְלָכֵן אֶת הַכְּלִי הַזֶּה אֶלָּא לְתוֹעֵלַת שׁוּלְחוֹ בְּלִבָּד, הוּא הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ וְיִתְעַלֶּה, וְלֹא לְתוֹעֵלַתוֹ וְהַנְּאֻתוֹ הָאִישִׁית. וְכֹל הַמוֹסֵר אֵשׁ זֶה לְיָדֵי מִי שְׁאֵינֵנו רְאוּי, וּמְלַמֵּד תּוֹרָה לְתִלְמִיד שְׁאֵינֵנו הֶגְוִן, אִימֵרֶת רַב בְּחוּלִין (קַלִּיג ע"א). וְרֵאָה בְּזוּהַר הַקְּדוֹשׁ (תַּקּוּנֵי הַזּוּהַר דף קמ"ב ע"א) שֶׁפִּירֵשׁ עַל כֵּךְ אֶת הַפְּסוּק "לֹא תִלֵּן נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ" שֶׁלֹּא יִשְׁעִין אָדָם נִבֵּל עַל הַתּוֹרָה הַנִּקְרָאת "עֵץ הַחַיִּים". הֵרִי זֶה כְּזוֹרֵק אֶבֶן לְמַרְקוּלִים. רֵאָה מְכוּת (י' ע"א). וּבְלִיקוּטֵי מוֹהַר"ן (תּוֹרָה ס"ו) כִּתְבַּשׁ הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְתִלְמִיד שֶׁאֵינֵנו הֶגְוִן עַלֹּל שֶׁהֵרַע שְׁבַת־לְמִיד יִכַּנֵּס בְּרַבּוֹ וְיִזְקֵנוּ, וְעַל כֵּן צָרִיךְ שִׁיכּוּוֹן הַרַב כּוֹוֹנָה מְסוּיִימַת שֶׁעַל יָדָה אִם הַתִּלְמִיד אֵינוֹ הֶגְוִן הַקְּב"ה יִשְׁכִּיחוּ אֶת מֵה שֶׁלְּמַד מִרְבּוֹ. וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה. וְסוֹפּוֹ שֶׁיִּגְלֶה מִמְּקוֹמוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אִימֵרֶת רַב בְּחוּלִין (קַלִּיג ע"א). וְעֵתִיד הוּא לְפֹל בְּגִיָּהֵם בְּעוֹלָם הַבָּא.

אֵתָהּ הִרְאִיתָ לְדַעַת כִּי כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָתָנוּ הַקְּדוֹשָׁה, אֶחָד הַמְּרַבֵּה וְאֶחָד הַמְּמַעִיט, חָיֵב לְבַחֵן וְלְבַדֵּק אֶת עֲצָמוֹ הֵיטֵב לְאֵן חֲכָמַת הַתּוֹרָה מוֹבִילָה אוֹתוֹ, וְהָאֵם עֲשֵׂתָהּ אוֹתוֹ יוֹתֵר הֶגְוִן אוֹ חֲלִילָה לְהַפְּדֵה, וְלִפִּי זֶה יוֹכֵל לְדַעַת הָאֵם מְעַשֵּׂיו "טוֹבִים" הֵם בְּאֻמַּת טוֹבִים וְרַצּוּיִים לְפָנֵי הָאֱלֹקִים.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

חֲלֵק חוֹשֵׁן מִשְׁפֵּט (חֲלֵק ב' סִימָן י"ח). בְּשׁו"ת "אֲגוּרוֹת מִשֶּׁה" לְהַגָּאוֹן רַבִּי מִשֶּׁה פִּינְשֵׁטִין זְצ"ל דָּן אוֹדוֹת "נִזְקֵי עֲשׂוֹן" שֶׁל אָדָם הַמְּעַשֵּׂן בְּמִקּוֹם צְבוּרֵי וּבְכַף מְטָרִיד וּמְזִיק הוּא לְנוֹכְחִים בְּמִקּוֹם, הָאֵם רְשָׁאִים הֵם מְבַחֲנִיָּה הַלְכָתִית לְמַנְעוֹ מִהַדְּבָר?

וְהַעֲלֶה שֶׁהַעֲשׂוֹן בְּמִקּוֹם צְבוּרֵי נִחְשֵׁב לְהַזְק מִמֶּשׁ בְּעֲשׂוֹן הַנִּפְלֵט מִפִּיו, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָר מְצַעֵר וּמְטָרִיד אֶת הַרְבִּים וְלַעֲתִים אֵף עַלֹּל לְהַזִּיק לְבְּרִיאוֹתָם. וְלָכֵן רְשָׁאִים הַנּוֹכְחִים בְּמִקּוֹם לְמַנְעוֹ מִלְּעַשֵּׂן שֶׁם וְלָכֵף אוֹתוֹ לְהַתְּרַחֵק מֵהֶם כְּדִין הַרְחֵקָה שֶׁאֵר דְּבָרִים הַמְּפָרִיעִים וּמְזִיקִים אֶת הַרְבִּים. וְהוֹסִיף עוֹד בְּדְבָרָיו שֶׁאֵם הִיָּה בְּיָמֵינוּ בֵּית דִּין הַמְּסַמֵּךְ לְדוֹן דִּינֵי חַבְלוֹת הֵיוּ יְכוּלִים אֵף לְגַבּוֹת מְמָנוּ עַל כֵּף דְּמֵי צַעַר וְרַפּוּי.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר עֵינֶיךָ הָאֵשׁ עַל דְּרָךְ הַסּוּד כָּתַב רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיעֵ"א בְּ"תִקְוֵי הַזֶּהֱרִי שְׁהַמְלֵךְ "בְּרֵאשִׁית" מְרַכֶּבֶת מִהֶאֱוֹתֵינוּ "בְּרֵית אֵשׁ", כִּינּוֹן שֶׁבְּבְרִיאַת הָעוֹלָם כָּרַת הַקֶּבֶ"ה בְּתַחֲלָה בְּרֵית עַל הָאֵשׁ. וְלִכְּן בְּדוֹר הַמַּבּוּל הָיָה צָרִיךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַבְיָא מַבּוּל שֶׁל מַיִם כְּדִי לְכַבּוֹת אֶת אֵשׁ הַרְשָׁעִים שֶׁהִבְעִירוּ וְנִצְלוּ לְרַעָה שֶׁכֵּן הִרְשָׁעִים נִמְשְׁלוּ לֵאשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ט"ו, ז): "מֵהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֵּאֱכַלם". עַד שֶׁבְּמִתְּן תּוֹרָה חֲזַר הַקֶּבֶ"ה וְכָרַת בְּרֵית עַל הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כ"ח, ט): "אֵלֶּה דְבַרֵי הַבְּרִית וְכוּ'". שֶׁנֶּקְרָאֵת "בְּרֵית" כְּנֹזְכֵר לְעִיל מִהַפְּסוּק "הֲלֹא כֹה דְבַרֵי כֹאשׁ נֶאֱמַר הִ"י. וְנֶקְרָאֵת "אֵשׁ". וְלִכְּן בְּאוֹתוֹ מְעַמְּד דְּבַרֵי ד', י"א. נֶאֱמַר "וְהִקְהֵר בְּעַר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם".

נ"ז) לְדוֹן בְּדִין שׁוֹמֵר חֲנֻם

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שמות כ"ב, ו').

"כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים לְשׁוֹמֵר וְגַבְבֵי מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגָּבֵב יִשְׁלַם שְׁנַיִם".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִמְשַׁפְּטֵי הַתּוֹרָה, שֶׁבָּאֵם הַפְּקִיד אָדָם אֶצֶל חֲבֵרוֹ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים אוֹ כֵּל דְּבָר אַחֵר לְשׁוֹמֵר לוֹ עֲלֵיהֶם לְזִמּוֹן מָה, וְהִלָּה לֹא נָטַל שׁוֹם שְׂכָר עַל שְׁמִירָתוֹ, אֲזִי כֵּל זִמּוֹן שֶׁלֹּא פָּשַׁע הַשׁוֹמֵר בְּשְׁמִירָתוֹ וְשׁוֹמֵר אֶת הַדְּבָר כְּרֵאוֹי אֵינוֹ מִתְחַיֵּב עַל שׁוֹם נֶזֶק שֶׁיִּגְרַם לְדְבָר. כְּגוֹן אִם נִגְנַב הַחֶפֶץ אוֹ נִשְׁבַּר מֵאֵלּוֹ פְּטוֹר הַשׁוֹמֵר מִהֶאֱחָרִיּוֹת עַל כֵּךְ בְּהִיוֹת שְׁהֵנוּ שׁוֹמֵר חֲנֻם. וְרַק אִם פָּשַׁע הַשׁוֹמֵר שֶׁלֹּא שְׁמַר עַל הַדְּבָר כְּרֵאוֹי אֲזִי מִתְחַיֵּב הוּא עַל פְּשִׁיעָתוֹ שֶׁזָּלַל בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ וְלֹא נִזְהָר לְטַפֵּל בּוֹ כְּרֵאוֹי.

רְמֵז הַכָּתוּב - לְחֶשֶׁב מַחְשָׁבוֹת

בבא מציעא (מ"ג ע"ב) **בגמרא** מובאת מחלקת בין בית שמאי לבית הלל במקרה בו חשב אדם לשלח יד בפקדון שהפקד בידיו, ואמר בפני שני עדים פשרים שבכונתו לעשות זאת, ולבסוף נאנס או התחרט ולא שלח ידו בפקדון: לדעת בית שמאי בעצם מחשבתו לשלח יד בפקדון כבר מקבל הוא דין של "פושע בשמירתו", ולכן אם לאחר מכן יאנס החפץ מידי אף על פי שסתם שומר פטור על אגסין - הוא יהיה חייב, עקב מחשבתו הזדונית שחשב לשלח יד בממון חברו. ואלו לדעת בית הלל פוטרים אנו אותו כל זמן שלא שלח ידו בפקדון בפעל, וכפי שמדיק בלשון הפסוק "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" שלא נקרא פושע עד שישלח ידו בדבר ממש. ונפסקה ההלכה כבית הלל שאין אדם מתחייב על מחשבתו.

קדושין מ' ע"א. **במקום** אחר מצינו שאמרו חכמינו ז"ל: "מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ולמדו זאת מהפסוק (תהלים ס"ו, י"ח): "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'". **ואלו מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא כן מצרפה למעשה ולמדו** זאת מהפסוק (מלאכי ג', ט"ז): "ויכתב ספר זכרון לפני ליראי ה' ולחשבי שמו". **"ולכאורה יש להבין מה ההבדל ביניהם? וכי למה מחשבה טובה כן מצרפה הקב"ה למעשה ואלו מחשבה רעה לא? ולמה בכלל לצרף את המחשבה להחשיבה כמעשה ממש אם בפעל לא עשה את אותה מצוה או עברה?"**

**והבאור הנראה בסייעתא דשמיא בדבר הוא שהרי ראה מה שאמר רבי שמעון בן לקיש בסוכה (נ"ב ע"ב). למדונו רבותינו שהיצר הרע הוא מלאך העשוי מאש, ואלו אנו בני אדם העשויים מבשר ודם. ומטבע הדברים ברור לכל שאין לאדם שום סכוי להתגבר על יצרו ולנצחו במלחמה. ולכן ראה מה שאמר הנ"ל בסוטה (נ"ג ע"א). הגדירו חכמינו את האדם החוטא כמי שנכנסה בו רוח שטות, שהשוטה מגדר כחור דעת שאי אפשר לתבעו על מעשיו, הואיל ואינו בשליטת עצמו. ואם כן לכאורה מהי התביעה על דבר שלא בשליטתנו?**

**אלא שהאמת היא שעקר התביעה בעברה היא לא על מעשה העברה עצמו, אלא על המחשבה שהעלה האדם בדעתו לעשות עברה - זהו שרש החטא, ודבר זה כן נתון בידו של האדם. שכן למדונו רבותינו ז"ל כתובות (נ"ט ע"ב). שהבטלה והשעמום הם מהדברים המביאים את האדם לידי חטא, הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות אסורי ביאה (פרק כ"ב). ושאין מחשבת עברה מתגברת ונכנסת אלא בלב הפנוי מן החכמה, נמצא ששרש העברה הוא קלקול הרגש והמחשבה בתוך תוכו של האדם, ומעשה העברה אינו אלא ההשלכה והתוצאה וכפי שמבואר בדברי חז"ל "עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרים" שעשיית העבירה אינה אלא גמר המלאכה והשלמתה. וממילא אומרים לו לאדם: אם לא היית מעלה במחשבתך לחטא לא היה מתגבר עליך יצרך להחטיאך! נמצא שעקר התביעה היא על המחשבה הרעה שחשב, וכל השאר אינו אלא פרי מחשבותיו.**

**ולכן אכן ראוי להעניש את האדם גם על העברה עצמה, הואיל והוא גרם לכך שיצרו יבוא ויכשילו. אולם בהיות שפידוע מדתו של הקדוש ברוך הוא להיות ארך אפים, יומא (ע"ו ע"א). ועיין עוד בדברי התוספות על מסכת ראש השנה (נ"ז ע"ב ד"ה ישלש עשרה"). ומרבה אצלו מדת ההטבה ממדת הפרענות, לכן במחשבת עברה כל זמן שלא הגיע האדם בפעל לעשיית העברה עצמה אין הקב"ה מענישו מלבד מחשבת עבודה זרה שאמרו (קדושין מ' ע"א) שהמודה בה אפילו בלבו הרי זה ככופר בתורה כולה (ועיין מה שכתב מרן החיד"א זע"א בספרו "דבש לפי מערכת מ' ואכמ"ל), ומחשבת ניאוף שאמרו (יומא כ"ט ע"א) שהרהורי עבירה קשים**



מעבירה. ששני אלה הם גוף העבירה ועתיד האדם להתבע עליהם. . אולם במחשבה טובה כבר על עצם המחשבה חולק לו הקב"ה שכר פאלו עשה על שהטה את דעתו לדרך טובה ולא בחר בדרךים עקלקלות.

ובזה מובנת בסיעתא דשמיא גם כן מחלקתם של בית שמאי ובית הלל: שביית שמאי שמדתם דין ומשפט סברו שכבר על עצם המחשבה לגנב את המשפון ולקחתו לעצמו יש לחיב ולהעניש את אותו אדם, ולהחשיבו כפושע בממון חברו, שכן כל מהות הגנבה שרשה ממחשבתו הזדונית של השומר. אולם בית הלל שמדתם חסד ורחמים סברו שכל זמן שלא גזל ונטל בפעל אין להענישו על מחשבתו ופטור הוא מלשלים, שכן מחשבתו הרעה היא עדן בגדר בין אדם למקום, והקב"ה מדתו ארף אפים ורב חסד.

ועל כך תהלים ס"ב, י"ג. אמר דוד המלך ע"ה: "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" - כמעשהו ולא כמחשבתו, שאף על פי שהיה ראוי להענישו כבר על מחשבתו עם כל זאת אתה מאריך אפך עמו ואינך מענישו! ומדברים אלה ילמד האדם עד כמה חשובה ומכרעת היא מחשבתו של האדם אם לטוב ואם לרע, ויזהר לשמר את מחשבתו זכה ונקיה, ויטהר רעיוניו, וטוב לו כל הימים.

## דרוש וחדוש

חלק א' סימן ו'. עיין שם באורד. בספר "משפטי התורה" דן אודות אדם שיצא בבקר לעבודתו, ובטרם צאתו בקש משכנו שבעבור שעה יפנס לביתו ויכבה את להבת הגז עליה מונח סיר עם תבשיל. השכן נאות לבקשתו, אולם לכשחזר בעל הבית אחר הצהרים גלה שהשכן שכח לכבות את האש, והסיר והתבשיל נשרפו כליל. האם חיב השכן לפצותו על הפסדיו?

והעלה שבהיות שהשכן קבל על עצמו את התפקיד, ובעל הבית סמך עליו שיקיים הבטחתו, לכן אם שכח מלקיים דבריו הרי זה בגדר "דינא דגרמי". ובאפן שכזה לדעת בהגהתו על השלחן ערוך (חושן משפט סימן של"ג סעיף ו'). וכן פסק גם כן השפתי כהן (שם בסעיף קטן ל"ט). הרמ"א יש לחיבו לשלם את דמי הנזק, אולם לדעת כן כתבו הגר"א (שם ס"ק ל"ח-מ) ונתבות המשפט (שם ס"ק י"ד) בדעת השלחן ערוך והנמוקי יוסף. וכן עיקר להלכה. השלחן ערוך אי אפטר לחיבו אלא בדיני שמים ולא בבית דין. ולכן למעשה לא יהא נתן לתבעו פצויים על כך, אולם אם ירצה השכן לצאת ידי חובת שמים ודאי שראוי לו לפצות את שכנו הנזק על הדבר.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין המחשבה על דרך הסוד ראה במבוא לזהר הקדוש מבעל "הסלם" שכתב לבאר שכל הונת העולם פלו ופרטיו ועניניו הכל הוא תוצר ופרי מחשבתו של הקדוש ברוך הוא שחשב לברא את העולם. ובכח אותה מחשבה כבר היו גלומים וטמונים כל התוצאות והמעשים. ואין לה דבר בעולם שנתחדש עתה, אלא הכל מקשר בקשר ישיר למחשבת הבורא ותברך. וזהו סוד "סוף מעשה במחשבה תחלה" שהכל תלוי ועומד מכם אותה המחשבה. כמשל לאדם החפץ לבנות לו בית נאה, שבתחלה מצייר במחשבתו את הבית וחדריו ופרטיו ועניניו, ואחרי כן מודיע לפועליו את הסדר והחמרים והמעשים הנדרשים, ולבסוף מתחיל בבניית הבית בפעל עד הגמרו. והכל כפי שהיה מסדר לפניו במחשבתו בתחלה. כך כל העולמות ופרטיהם וענינם הם בבחינת ההוצאה לפעל של מחשבת הבורא ברוך הוא ועיין עוד בספרנו הדל "דובב שפתי ישנים" מאמר "שמירת המחשבה" (עמוד תמ"ג) מה שכתבנו בזה בסיעתא דשמיא.

## מצוה נ"ח: לדון דיני טוען ונטען

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, ח').

"על כל דבר פשע...עד האלקים יבא דבר שניהם."

### לפשוטו של מקרא

מצות עשה על הדינים היושבים בבית הדין לדון ולשפט על פי דיני התורה בין הטוען והנטען בעניני הלואה, מכירה, גנבה וגזלה ושאר הענינים והמשפטים שבין אדם לחברו. ולחקר ולברר את האמת על ידי השבעת בעלי הדין והעדים או על ידי קנסות ואזהרות, עד שתתגלה האמת ויוציאוה לאור. וכבר נתבארה במצוה ל"ז. עיין שם. לעיל בסיעתא דשמיא מעלת הדין אמת, וחמרת המענות את הדין.

משפטי התורה ודיניה בעניני טוען ונטען הם רבים ומגוונים, ובלתי נתנים לשנוי כלל, וכל הסוטה מהם הרי זה כמרים יד בתורת משה חס ושלום. ומרפזים הם בעקר בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא. בשלש המסכתות העוסקות בדיני ממונות ונזיקין, חלק חושן משפט. ובשלחן ערוך.

## רמז הכתוב - יש דין ויש דין

סנהדרין (צ"א ע"א). בתלמוד מספר שפעם אחת שאל אנטונינוס הגר את רבי יהודה הנשיא שאלה קשה: הרי בשעה שהאדם יעלה לבית דין של מעלה, והקדוש ברוך הוא יתבענו על מעשיו הרעים, יוכלו הגוף והנשמה לפטר את עצמם מכל ענש ודין! שהגוף יטען שלא עליו האשמה, הואיל ולולי הנשמה הנפוחה בו ומחיתו לא היה ביכולתו לזוז ולעשות שום עברה, והראיה שמשעה שיצאה הנשמה מן הגוף פסק הוא מלחטא! והנשמה, תטען לעמתו, שלא עליה האשמה, שכן הגוף הוא זה שמושך לתאוות ולעברות, ובלעדיו לא היתה הנשמה עושה שום מעשה רע, והראיה שכעת שיצאה מן הגוף כבר לא מוסיפה להרע! ואם כן, שאל אנטונינוס את רבנו הקדוש, כיצד יעניש הקב"ה את האדם על מעשיו?

ענהו רבי: בני, בא ואמשל לך משל למה הדבר דומה: מלך אחד היה לו גן גדול ובו פרדס נאה עם אילנות נחמדים למראה וטובים למאכל, וכל פרותיהם חשובים ומתקיים. בקש המלך שומר להניחו בגנו שישמר לו על פרותיו, אולם חשש שמא השומר עצמו יתפתה ויאכל מן הפרות המתקיים, ועל כן הביא לגנו שני שומרים: האחד חגר קטוע רגלים, והשני סומא בשתי עיניו. כך שזה וזה לא יוכלו להגיע לפרות, ומצד שני יפחדו הגנבים להכניס ולגנב פרות מהפרדס.

ישבו אותם שני שומרים ובאמת התאווה החלה ליתן אותותיה, ונתמלאו שניהם השתוקקות גדולה לאכל מהפרי האסור. אלא שלא היה באפשרותם להגיע לפרות, שכן זה בלא רגלים וזה בלא עינים. עד שיום אחד הבריק במחם רעיון מתחכם: הרכיב הסומא את החגר על כתפיו, והיה החגר קוטף בגדיו מן הפרות וישבו שניהם למלאות את תאוותם. וכך היו עושים בכל יום ויום.

לימים, הרגיש המלך שפרותיו חסרים, ושאל לשומריו: פרותי היפים שחסרים מי אכלן? ענה החגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן שאגנב את פרותיך?! והסומא ענה: כלום יש לי עינים לראות בהן שאגנב את פרותיך?! הבין המלך את תחבולתם, לקח את החגר והרכיבו על הסומא וכך דן את שניהם כאחד.

כך, אמר לו רבי לאנטונינוס, הקדוש ברוך הוא נוטל את הנשמה, מכניסה בחזרה אל תוך הגוף, ודן את שניהם כאחד. וזהו תהלים נ"ד. שנאמר: "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו".

נמצינו למדים, ששום טענה לא תפטר את האדם ביום הדין מלרצות את ענשו על מעשיו הרעים. וכמו אבות פרק ד' משנה כ"ב. שאמר רבי אלעזר הקפר: "הוא הדין, הוא העד, הוא בעל הדין, הוא עתיד לדון, ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכחה, ולא משוא פנים ולא מקח שחד, ודע שהכל לפי החשבון!".

דרוש וחדוש

ראה ספר "משפטי התורה" להג"ר צבי שפיץ שליט"א (חלק א' סימן פ"ה). **בספרי הפוסקים** העלתה השאלה האם מתר לאדם הנוסע בתחבורה צבורית לשמור מקום ישיבה נוסף עבור קרובו שיעלה מאחר יותר, בו בזמן שישנם אחרים המבקשים להתישב שם?

**והשיבו על פי הכלל** בנא מציעא (י ע"א), והובא בשלחן ערוך (חלק חושן משפט סימן ק"ה סעיף א'). **שפסקו** חכמי הגמרא ש"התופס דבר לטובת חברו במקום שמפסיד לאחרים לא קנה", בגמרא (שם) ובשלחן ערוך (חושן משפט רס"ט סעיף א'). **מלבד במציאה שישכח אדם לתפסה לטובת חברו שאינו נוכח במקום, על אף שאחרים גם כן רוצים לתפסה** ונחלקו הראשונים בטעם לכך שניתן לתפוס מציאה לחבירו: התוספות (שם בד"ה "א"ר יוחנן") כתבו שהטעם הוא שמתוך שיכול לתפוס לעצמו יכול לתפוס לחבירו. והרמב"ן (בחידושו שם) כתב הואיל והמציאה אינה שייכת ואינה משועבדת לאף אחד לכן אינו נקרא חב לאחרים.

**ולאור זאת:** אם על ידי שיתפס הלה מקום לחברו לא ישארו מקומות פנויים לבאים לפני קרובו - הרי שאסור לו לעכב את המקום לקרובו אלא אם כן שילם כבר הלה גם עבור קרובו שאז נקרא שקנה כבר את זכות הישיבה ורשאי לתפוס מקום על אף שלא ישארו מקומות לבאים לפני קרובו (אלא אם כן ישנו הוראות מפורשות אחרות מההנהלה). **אולם אם עדין ישארו עוד מקומות פנויים - הרי שרשאי הוא לתפוס את המקום הרצוי לו לטובת קרובו, ואין העולים הבאים יכולים למחות בו.**

## בסוד עבדיך

**בבאור** ענין הדין והמשפט על דרך הסוד ראה תורה ר"פ. **בלקוטי מוהר"ן** להרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א שבאר שאדם שנתגלגל לדור לעמד בפני הדינים, בין כתובע ובין כנתבע, הרי זה כעין עניש ותוכחה שהתורה הקדושה מוכיחה אותו. הואיל וכל המשא ומתן שהאדם עושה במשך חייו צריך הוא לראותו כאלו עוסק הוא בתורה ממש, כגון כששוכר או שמוכר דבר וכיוצא בזה הרי הוא כעוסק בדיני מקח וממכר, וכשמשלם לפועליו או על מקח שקנה הרי זה כעוסק בהלכות שכירות פועלים ובדיני גנבה וגזלה. ועליו לנהג על פי הדין במשאו ובמתנו שזה בבחינת פסיקת הדין והכרעת ההלכה למעשה. **אולם כאשר אדם שוקע במשאו ומתנו ואינו מקשר את הדברים לשרשם שבתורה אזי משמים מגלגלים שיצטרף לעמד בפני הדינים ולחזר בפניהם על כל משאו ומתנו ופרטיו ומחשבותיו, ובכך מחזיר הוא את עסקיו לשרשם האמתי בתורה ואז אם פגם רק בכונתו שלא כיוון במעשיו לתורה - הרי שכעת השיב מחשבתו ויצא זכאי בדין. ואם פגם גם במעשיו שלא נהג כלל על פי התורה ודיניה - אזי יוצא מחוייב בדין ומתקן גם את הפגם שבמעשיו על ידי שמקיים את פסק התורה.**

## מצוה נ"ט: לדון בדין נושא שכר ושוכר

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, ט"ו-י).

"כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שׂה וכל בהמה לשמר ומת או נשבר או נשבה אין ראיה שבעת ה' תהיה בין שניהם וכו'".

### לפשוטו של מקרא

הנושא שכר הוא אדם שקבל פקדון מחברו לשמרו, ובתמורה מקבל הוא שכר על שמירתו. והשוכר הוא אדם ששכר דבר מחברו להשתמש בו בתמורה לשכר שיתן לבעל החפץ בעבור השכרתו. ולשניהם נתנה התורה הקדושה דינים זהים אימתי יש לחייב את השוכר או הנושא שכר על נזק שנגרם לדבר ממנו באם היה האדם מזיד או שוגג או אנוס וכיוצא בזה.

מעקרי הדינים בענינים אלו, שהנושא שכר והשוכר אם פשעו באפן השמירה או באפן ההשתמשות בחפץ ששכרו הרי אלו חייבים בתשלומי נזק. וכן אם נגנב או אבד מהם הדבר גם כן חייבים. אולם על אגסין גדולים ורחוקים כגון שמתה הבהמה מחמת מלאכה, או שנשבתה, או שנטרפה, בכגון אלו רק נשבעים שבועה חמורה שלא פשעו ונפטרים. אין הנושא שכר והשוכר חייבים בתשלומי הנזק כלל, אלא בעל החפץ נושא בהפסדים לבדו.

### רמז הכתוב - לשם שמים

אמרו רבותינו מדרש רבה (פרשת ראה). במדרש: אמר הקדוש ברוך הוא לישאל: נרי בידכם ונרכם ביד. נרי בידכם - זו התורה הקדושה משלי ו', כ"ג. שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור", ונרכם ביד - זו הנשמה משלי כ', כ"ז. שנאמר "נר ה' נשמת אדם". אם אתם משמרים את נרי אזי אני משמר את נרכם, אבל אם חלילה אתם מכבים את נרי אזי גם אני מכבה את נרכם.

ומבאר בזה, שאנו נחשבים כשומרים על הפקדון הגדול הוא הנשמה שבתוכנו, אולם עדין לא נתברר אם שומרי שכר אנו המתחייבים על אגסין, גנבה ואבדה, או שמא שומרי חנם אנו הפטורים על דברים שפאלו?

על כך בא התנא פרק א' משנה ג'. באבות ואומר: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא היו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם". ולכאורה, מה הקשר בין תחלת המשנה "אל תהיו כעבדים..." לבין סוף המשנה "ויהי מורא שמים עליכם"? וכי בגלל שנקיים את המצוות שלא על מנת לקבל פרס יהיה מורא שמים עלינו?

ונראה לבאר בסיעתא דשמיא שמטבע הדברים כידוע אדם העושה פעלה או שליחות כל שהיא בקבלת שכר - נזהר הוא יותר לקיים את שליחותו וּשְׁלֵא להפסידה, שבכך עלול הוא להפסיד את שכרו. מה שאין כן העושה דבר בחנם מבלי לקבל תמורה פחות נזהר ומדקדק הוא במלאכה, שכן אינו מחויב בכלום ואין לו מה להפסיד ומטעם זה כידוע פסק מרן השלחן ערוך (אורח חיים סימן נ"ג סעיף ב"ב) להעדיף שליח צבור בשכר על פני שליח צבור בחנם, שבכך מדקדק ונזהר הוא יותר בתפקידו. ועל כך בא התנא ומלמדנו כי בעבודת הבורא יש לשמש את בוראנו "שלא על מנת לקבל שכר". ואם כן היאך נשמר על תפקידנו בשלמות מבלי להחסיר ולפגם בה? על ידי ש"יהא מורא שמים עליכם" וראה עוד ב"שער מאמרי חז"ל" מרבינו האריז"ל (תחילת מסכת אבות) שביאר משנה זו בדרך דומה, עיין שם. שלא נאמר "בהיות שעובד אני לשם שמים שלא על מנת לקבל פרס לכן רשאי אני להקל בדברי", אלא יהא מורא שמים עלינו לקיים את מצות הבורא כהלכתה.

ואם זוכה האדם לעבד את יוצרו שלא על מנת לקבל פרס, ממילא נקרא הוא "שומר חנם" הפטור מן האנסיו, ואפלו אם נאנס או טעה ולא קיים אחת ממצוות ה' עם כל זאת מעלה עליו הכתוב כאלו עשה. מה שאין כן אם עובד האדם את יוצרו בכונה להנצל מן העניש ולקבל שכר, אזי נקרא הוא "שומר שכר", ועם אחד כזה מתחשבים ומדקדקים על כל אנס או טעות.

ללמדך, שבדינו להטות את דיננו על מעשינו לזכות או חליקה לחובה. בדינו לקבע אם יחייבנו על טעויות, שכחות ואנסיו בהם נתקלנו במשך חיינו עלי אדמות או לא. ומהו המודד? מדת היראת שמים בה עובדים אנו את בוראנו! האם כשקמת בבקר לתפלה במנין נתפונת כדי שתפלתך תהא יותר מקבלת, או כדי לקיים רצון הבורא? וכששמרת על עיניך בדרך היה זה בכדי שלא להעניש בקרב על כך או כדי לשמח את ה'! ואת שעור התורה או דף הגמרא למדת ושונת כדי שתדע להפגין את ידיעותיך או כדי להיות חיל יותר טוב בצבא ה'! שאלות אלו ואחרות עלינו לשאל את עצמנו בכל עת, ובזכות כך נקל על עצמנו הרבה לעתיד לבא.

## דרוש וחדוש

בשו"ת חלק י' סימן רפ"א. "שבט הלוי" להגאון רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א הביא שנשאל אודות מורה המלמדת בכתת מחשבים בבית הספר, כשהמפתחות לחדר המחשבים הפקדו בידי המורה הנ"ל ובידי המזפירה. והנה יום אחד שכחה המורה את המפתח, וכשבקשה מפתח מהמזפירה נענתה שהחדר כבר פתוח. בסוף היום שכחה המורה לבקש מהמזפירה לנעל את

הדלת, ובאותו הליכה נפרץ בית הספר ונגנב ציוד יקר ערך מאותו החדר. המנהל דורש מהמורה לשלם את הנזק, ואלו המורה טוענת שלא היא זו שפתחה את החדר, וגם אין זה מתפקידה לשמור על החדר. עם מי הדין?

והשיב כי המורה תפקידה בבית הספר הוא ללמד את התלמידים, ואין זה מתפקידה לשמור על החדר. ועוד שבאותו היום הרי ידעה המזכירה שאין אפשרות ביד המורה לנעול את החדר בסוף היום, וממילא הייתה צריכה לקחת בחשבון שעליה לסגור בעצמה. ולכן קשה לחייב את המורה באפן שכזה, אף על פי שנשתמשה באותו החדר והשאירה אותו פתוח.

## בסוד עבדיך

בבאור חשיבות הפונה בעבודת הבורא על דרך הסוד ראה בהקדמה לספר "שער המצוות" מרבנו האריז"ל שכתב שיותר מכל הפונות המועילות והנדרשות בקיום המצוות יש לכוון בקיום מצוותיו שכל פונתו היא לעשות ולגרום נחת רוח לאביו שבשמים. ועקר הפונה הישרה בלמוד התורה ובקיום מצוותיה הוא שיכוון האדם במעשיו לתקן תקונים בעולמות העליונים וליחד את שמו של קודשא בריך הוא עם שכניתי. שכתב ראה זאת בזוהר הקדוש (שמות דף קי"ד ע"ב ודף קי"ח ע"א). אמר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו ע"ה שכל מה שזכה להיות הרועה הנאמן ומוסר התורה לישראל זה מפני שבכל מעשיו לא חש לכבודו ולשכרו שלו, אלא לכבוד ה' ותברך בלבד.

## מצוה ס: לדון בדין השואל

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, י"ג-י"ד).

"וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם אם בעליו עמו לא ישלם".

השואל הוא אדם שקבל מחברו חפץ או בהמה להשתמש בה לזמן מה מבלי לשלם בתמורה, עד לזמן קצוב בו יצטרך להשיב את השאלה לבעליה. ובהיות שהמשאיל נתן את רכושו בתורת חסד ומנדבת לבו ללא שום מטרת רוח או הנאה עצמית, על כן החמירה התורה במחויבותו של השואל לשמור על החפץ שנטל בשמירה קפדנית ובזהירות יתרה לבל יבוא המשאיל לידי נזק מהמעשה

הנעלה שעשה. ובאם נזק החפץ ואפלו באנס שלא באשמתו של השואל עם כל זאת מחיב השואל לשאת בנזק ולשלם למשאיל על רכושו.

מדיני התורה הקדושה בענין השואל, כתבה התורה שבאם נכח המשאיל עם השואל בעת שאלתו את החפץ ובעת שמושו בו, ונגנב או נאנס הדבר מיד השואל, אזי פטור השואל מלשלם. ורק אם לא היה בעליו עמו חיב הוא לשלם על השאלה שנגנבה או נאנסה. וכמו שמות כ"ב, י"ד. שכתוב: "בעליו אין עמו - שלם ישלם, אם בעליו עמו - לא ישלם". בבא מציעא (צ"ה ע"ב). ופרשו חכמי הגמרא שאפלו לא היה בעליו עמו בשעת השאלה כלה, אלא רק בתחלה כשקנאה ושאלה הימנו - כבר נחשב לשואל בפני בעליו שפטור אם יגנב או יאנס הדבר מידו בהמשך שמושו בו. שפיון שבתחלתו היה עם בעליו - נחשב גם אחרי כן שנמצא עמו. וכן נפסק חלק חושן משפט (סימן שמ"ח). בשלחן ערוך.

## רמז הפתוב - קרבת אלקים

הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זיע"א כתב לבאר דין זה על דרך המוסר והחסידות שכל אדם בעולם הזה מקבל את נשמתו בהשאלה לתקופה מסוימת, במטרה שייסגל לעצמו על ידי תורה ומצוות ומעשים טובים, עד שיגיע יום פקדה בו ישיבנה לבעליה הוא הקדוש ברוך הוא ועל זו הדרך פירשו גם כן את הפסוק (תהלים כ"ד, ד): "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית ה' כל ימי חיי וכו'". "אחת" היא הנשמה שנקראת "יחידה", ואותה "שאלתי מאת ה'" בהשאלה, ובהיות שיבוא היום בו אצטרך להשיבה בשלמותה אל בעליה לכן "אותה אבקש שבת בבית ה' כל ימי חיי" שעל ידי זה לא אתחייב בדיני השואל. ודברי פי חכם חן. וכשם שהשואל חפץ מחברו חיב אף הוא אף על אנסין כגון אם נגנבה או נשברה או פוצא בזה, כך האדם ראוי הוא על פי דין שיתחייב ויתבע אף על עבירות וחטאים שנגרמו לו באנס ובשגגה שבהם קלקל את נשמתו והשחיתה.

אולם, אם האדם בכל עניניו מכניס את בעל השאלה, הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומאמין באמונה שלמה ואמתית שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו ונמצא ומשגיח בכל עת וזמן בבחינת תהלים ט"ז, ח'. "שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט", אזי ממילא נעשה דינו כדין השואל בפני הבעלים שפטור הוא מאנסין ומשגגות ומדומיהם. ולא רק זאת: אפלו אם רק בתחלת מעשיו יצרף את הקדוש ברוך הוא, ויטה את פונתו בעשית מעשיו להיות לנחת רוח לפני ה' ותברך, כבר בזה נחשב הוא לשואל בפני הבעלים הפטור מדינים וענשים רבים.

וכך פרש רבנו הבעל שם טוב זיע"א את במדבר ט"ו, כ"א. הפסוק "מראשית ערסתיכם תתנו לה' תרומה לדורתיכם" - עריסותיכם היא המטה ממנה האדם קם בבקר ומתחיל את יומו. ואם מיד בתחלת יומו בקום האדם ממטתו מרים הוא את עצמו לכבוד הבורא ברוך הוא, וחושב הוא על ה' ותברך, ומדבק את עצמו בה' ומקדיש לו את התחלת יומו, אזי ממילא כל היום כלו ממשיך ונעשה קדש לה'.



אין אדם יותר שמח ומברך מזה שרואה את ה' לימינו בכל עת. זוהי המפתח הגדולה ביותר שנתן לנו הקב"ה, בהיותו קרוב אלינו ונצב לימינו בכל שעה. גם בשעת צער או כאב, צרה או מועקה, אינו עוזבנו ולו לרגע אחד. וגם אם נראה לנו שעתה הקב"ה חלילה אינו אתנו - ההפך הוא הנכון! דוקא אז הוא קרוב אלינו ביותר, עד שמרב קרבתו איננו רואים אותו. שהרי כידוע עינו הגשמית של האדם אינה רואה דבר הצמוד וקרוב אליה ביותר ומסיבה זו מסבירים אנשי המדע שאין האדם רואה את האוויר - בהיות שהוא קרוב וצמוד ממש לעינו של האדם. וכך כל אדם יכול להרגיש ולראות בחוש שאם ידביק את אצבעו או כל דבר אחר לאישון עינו לא יראהו כלל. כן גם כן עינו הרוחנית של האדם פעמים שאינה רואה את הקב"ה מרב שקרוב הוא אל האדם בקרבה מיחדת שאין כדוגמתה.

אדם החי את חיי מכלי אמונה חזקה בבורא יתברך שמו - חיו אינם חיים. כל ענה נדף מפחדו, כל נסיון קל שוברו, וכל כשלון קטן מיאשו. דוקא ברגעים הקשים בחייו בהם זקוק הוא למישהו לצדו - מגלה הוא לפתע כי נותר הוא לבדו, מכלי שום תומך ומסייע. לעמת זאת אדם שחי את הקב"ה רגע רגע, וחש תמיד איד "ה' צלף על יד ימינד" - אין לה מאשר ממנו. אפלו ברגעים מפחידים ומאיימים אינו מתירא כלל, כמאמר נעים זמירות ישראל: "גם פי אלף בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי". גם בשעת נסיון זוכר הוא כי אין הקב"ה מנסה אדם אלא אם כן מעניק לו תחלה את הכחות לכך. וגם בעת מפלה וכשלון זוכר הוא כי כשם שההצלחה היא מאת ה' ולא ממנו, כך גם כן הכשלון הוא מאת ה' יתברך, ולא מחסרון אישי שלו.

וזהו שרמז דוד המלך ע"ה באמרו: "המה פרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד". לא נרמה את עצמנו לומר שכלנו אין קשיים ונסיונות, מכשולות ונפילות. גם אנו חווים ועוברים לעתים רגעים לא נעימים שקאלו. אלא שבשונה מ"המה", שבעת ש"פרעו" כבר "נפלו" לגמרי, אנחנו לעמת זאת "קמנו ונתעודד" מהנפילה, מכח אמונתנו ובטחוננו בבורא יתברך. וזוהי מתנה נפלאה שאין כדוגמתה!

## דרוש וחדוש

בספר כלל צ"ו אות נ"ח. "דברי גאונים" דן במקרה בו שאלה אשה מרעוטה זוג עגילים יקרי ערך בשוי מאה זהובים, ותוך כדי שמושה בהם אבדה את אחד העגילים, ובעקבות כך פחת ערך העגיל הבודד הנותר לשוי של שלושים זהובים בלבד, כמה על השואלת לשלם? שלושים (כערך עגיל בודד) או חמשים (כערך עגיל אחד מתוך זוג) או שבעים (כערך ההפסד שגרמה לחברתה) זהובים?

והביא סימן ס"ז. שבשו"ת "זרע יעקב" הכריע שמקרה שכזה, בהיות שלא קבלה עגיל בודד אלא שנים, ומתוכם אבדה אחד, לכן תיבת היא לשלם חמשים זהובים כערך אחד מתוך שנים.

אולם סימן י"ד. בשו"ת "קול אליהו" הכריע שבמקרה שפצה, בהיות שהשואל דינו לשלם נזק מלא למשאיל, לכן צריכה היא לפצות את חברתה עד כדי שלא יפחת מערך הדבר, ולכן תשלם שבעים זהובים כערך ההפסד שגרמה לחברתה. וכן הכריע בעל ה"דברי גאונים" שתשלם את מלוא ההפסד.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין שאילת הנשמה כתב הגה"ק רבי אברהם אזולאי זצ"ל בספרו "חסד לאברהם" שבששת ימי הבריאה נברא גן עדן העליון, וגן עדן התחתון, והעולם הזה. וכל מעשה הבריאה כלו היה בכל אחד מהעולמות הללו, כל אחד בבחינה שלו. והנשמה שרשה מן העליונים, ובריאת גוף האדם היתה מעפר העולם הזה, בכונה ובמטרה שהנשמה תזכור אמנם בתחילה היה הגוף הרבה יותר רוחני בבחינת "כתנות אור", ורק לאחר החטא נעשה ל"כתנות עור". ותשב עמו בגן עדן התחתון ועוד כתב שם שהסיבה שלא יצרו כולו מגן עדן התחתון היא מפני שאם היה כן והיה האדם חוטא לא היתה שייכת בו מיתה, וממילא לא היתה תקנה לחטאו. אבל עתה שעפרו נלקח מהעולם הזה קיבל עונשו לירד למטה לעולם הזה, עד שבמיתתו ישוב הגוף אל עפרו והרוח תשוב אל מקום מנוחתה בגן עדן. ולכן לאחר יצירת האדם בראשית ב', ח'. כתוב "וישם שם את האדם אשר יצר". אלא שבעקבות חטא עץ הדעת גרש האדם מגן העדן לעולם המעשה עד שיתקן את חטאו ויזכר את נשמתו והגוף ישוב אל העפר והרוח תשוב אל מנוחתה הראשונה.

## מצוה ס"א: לדון בדין מפתה

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, ט"ו-ט"ז).

"וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאשה. אם מאן ומאן אביה לתתה לו כסף ושקל כמהר הבתולת".

## לפשוטו של מקרא

מצות התורה היא שבאם בא איש מישראל ופתה נערה בת ישראל בדברים, בשקר או באמת, עד שנתרצתה להיות עמו, הרי שחייב המפתה לקחתה לו לאשה. **אולם דבר זה תלוי בהסכמת האב והבת והמפתה.** רמב"ם הלכות נערה בתולה (פרק א' הלכה ג'). **שבאם אחד מהם לא יסכים לנשואין אזי יהא חייב המפתה לשלם לאבי הנערה חמשים שקל כסף כפצוי על הצער שגרם לה - בין שהיתה הנערה עשירה ובין שהיתה עניה.** רמב"ם שם (פרק ב' הלכה א'). **ונוסף על כך עליו לשלם תשלומי בשת ופגם על פי החוסה וחשיבותה.**

**רמב"ם שם (פרק א' הלכה ח').** **דין זה של מפתה חל אך ורק אם פתה ילדה קטנה או נערה, שאלו דעתו קלה ובנקל נתן לשכנעו ולפתותו נגד רצונו האמתי.** **אולם אם פתה אשה בוגרת אין הדבר נחשב לפתוי, הואיל ויש בה דעה והשכל להבחין בין טוב לרע, ואם נתרצתה לו כנראה שבחרה ברע ועליה לבד מוטל לשאת בתוצאות מעשיה.**

## רמז הכתוב - חץ וקשת

**ממצוה זו אנו למדים עד כמה יש לאדם לשמר את ילדיו מפני דעות חיצוניות והשקפות פסולות.** שכן הדבור הוא כלי בעל השפעה גדולה מאד, והילדים בקטנותם עדיין בגדר "עובר" עד שמתגלה לבחינת "ילוד". והורדת דמעות פועלת להסרת הפסולת מן המוח ולידתו. ולכן תועלת גדולה יש לתינוק בהורדת הדמעות (במדה ובמשורה). ועוד עיין "מדרש פנחס" להרה"ק מקאריץ זיע"א (קונטרס ב' אות ח'). **רפ"ם הם בשכלם ונזוהים להתפתות.** **ופעמים שמשמועה אחת או ממראה אחד עלולה להתהפך דעתם מן הקצה לקצה ואכן הכרנו עלם צעיר אחד שמשיחה אחת בת חמש עשרה דקות עם אדם בעל דעות כפרניות סבל חודשים ארוכים מספיקות באמונה ובבטחון, ה' ישמרנו. ועל כן אימרת אלישע בן אבויה באבות (פרק ד' משנה כ'). ובפירוש רבינו עובדיה מברטנובה זיע"א שם. **המשילו רבותינו את המלמד ילד לכותב על ניר חדש, שהרבה יותר קל לכתב עליו, ומא שפותב וחורט בזכרונו בראשונה עושה בו רשם חזק ובלתי נשכח.****

**כמה חבל שישנם הזרים שאינם חסים על נפשות ילדיהם לפחות כמו שחסים על רכושם!** וכפי שדרשו רבותינו (מדרש תנחומא במדבר פרק ז'. והובא בפירוש רש"י על התורה בפרשת מטות) בבני גד ובני ראובן שהחשיבו את ממונם יותר מאת בניהם ובנותיהם. עיין שם. **את הרכב לוקח הוא לטפול כל כמה זמן, האם גם עם בנו ובתו יושב הוא מפעם לפעם לבדק מהם רחשי לבם? את הגנה דואג הוא להשקות ולדשן, לגזם ולנקות, האם גם את נפש ילדו הרך דואג הוא לטפח בעצה ובהדרכה, בעדיד ובחבה? טועים אנו לחשב כי ילד אמור לגדל מעצמו, מאליו, בטבעיות, אך הדברים אינם כן כלל וכלל וראינו פעם פירוש נפלא שמקורו אינו זכור כרגע, שלכן דוד המלך עי"ה דימה את ילדי האדם לשתילי זיתים שנאמר (תהלים קכ"ח, ג'): "בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך" לרמז שכשם שהזיתים אינם ניתנים לשום שימוש מבלי שיעבדו אותם, בכבישה או בכתישה וכיוצא בזה, כך הילדים מבלי שיטפחו וידריכום בדרך הנכונה אי אפשר לרוות מהם נחת יהודית.**

תהלים קכ"ז, ד'. **"כחצים בידי גבור פן בני הנעורים" - חץ אינו נורה מעצמו. צריך גבור שייירה אותו. וכמה יש לגבור הזה להזהר בטרם יירה את חצו לכינו**

היטב למטרה הרצויה. למתח את החץ לא חלש מדי ולא חזק מדי שכך למדונו רבותינו שבקטן יש לנהוג בדרך של "שמאל דוחה וימין מקרבת". ומי שמחסיר או מוסיף מעט לכאן או לכאן עלול חלילה "להחטיא את המטרה". , ורק לאחר שפוטח הוא שמכון הוא למטרה הנכונה יכול הוא לשלחנו! כמה הורים עדין לא ברור להם בכלל מהי המטרה המבקשת להם עצמם, וכבר "יורים" הם ילדים מבלי לדעת להיכן נכון להובילם! היש לה עול ופשע גדול מפי, להביא ילד מבלי לידע באיזו דרך מתפון אתה להוליכו? ובכלל ברור לה באיזו דרך אתה רוצה לילך, שאתה בא להנחיל דרך לילדיך? הישבת אי פעם עם עצמך להתבונן ולחשב מאין באת ולאן אתה הולך? או שפשוט "זורמים", "חיים", מבלי לדעת באמת מהי חובתנו ותכליתנו בזה העולם!

את כל השאלות הללו יש לכל אחד מאתנו לשאל את עצמו. רוק או נשוי, צעיר או מבוגר, איש או אשה. לא רחוק היום וה"גבור" יהפך לחלש, וה"חצים" כבר יתפסו לעצמם איזה כוון עקם וחסר תכלית, ומידענו ישוב חסר אונים מבכה על החצים השנונים שרק הולכים ומשחיתים ומכלים לו כל חלקה טובה שיש בידו עלי אדמות שכן עתידין האב והאם ליתן דין על מעשי ילדיהם וצאצאיהם עד סוף כל הדורות!!! ולכן כתוב שבראש השנה נפתחים גם כן ספרי המתים...

הורות זו אחריות עצומה! אלפי משפחות, גברים נשים וטף, מפקדים בידו של ההורה ונתונים לחסדו. הרי הם כל צאצאיו וצאצאי צאצאיו העתידים בעזרת האל לצאת ממנו. ואשרי היודע לשמר ולטפח את שתיליו, להניחם שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו ופריחו, עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. אמן פן יהי רצון.

## דרוש וחדוש

ראה כל הסוגיה במסכת כתובות (ליו ע"א) ובראשונים שם. חכמי הגמרא נחלקו בדין המפתה נערה שוטה שאין בה דעת ונתפס, האם חייב הוא לשלם את הקנס לאביה או לא?

לדעת רבן גמליאל הואיל ואין בה דעת נחשבת כמי הואיל ואין בה דעת לשמר את עצמה, וממילא אינה יכולה לטעון טענתה. שאין לה טענת בתולים, וממילא אין האב יכול לתבוע הקנס.

ואלו לדעת רבי יהושע על אף שאין בה דעת עם כל זאת יש לה טענת בתולים, וממילא יכול אביה לתבוע הקנס.

ולהלכה פסק הרמב"ם ז"ל בהלכותיו פדעת רבן גמליאל שאין לחיבו בקנס, ואלו הראב"ד ז"ל שם השיג על דבריו שיש לפסק עיין שם ובכסף משנה שלשיטת הראב"ד חכמים הם הסוברים שיש לה קנס, וממילא יש לפסוק כמותם שיחיד ורבים הלכה כרבים. כהסוברים שחייב בקנס.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר פְּגִם הַמִּפְתָּה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה בְּסִפְרֵי פִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים. וְעוֹד עֵינַי שָׁם בְּפִרְשַׁת כִּי תִצָּא. "טַעֲמֵי הַמִּצְוֹת" מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁכֶּתֶב שְׁכָל מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁרָשָׁן הוּא מִצְוֵי הַבּוֹרָא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּרִאשִׁית ב', י"ז. "וּמַעַץ הַדְּעֵת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ". וּבִשְׁעָה שֶׁהִנְחֵשׁ פִּתְּהָ אֶת חֲוִיָּה וְאֶת אָדָם לְחֹטֵא עַל יְדֵי כֵן נִתְּלַבְּשָׁה בְּהֵם רוּחַ טְמֵאָה. וְאִם זֶה שֶׁהִלָּךְ וּפִתְּהָ אֶת הַנְּעֵרָה לְחֹטֵא גָרַם בְּכֶךָ לְהִדְבָּקוֹת בְּחֹת הַטְּמֵאָה בְּנֵעֵרָה וּבִזְהָ נִתְחַלְּלָה. וְלָכֵן נִצְטָוָה לְקַחְתָּהּ וּלְקַדְּשָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִתְקַן אֶת אוֹתָהּ הַטְּמֵאָה וְיִהְיֶה כֶּהֱרָאָה לְעִיל סוּף מִצְוָה מִי"ג מֵהַבְּאֵנוּ בְּעֵינַי בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא. מְשׁוֹד לְמַלְאָךְ.

## מצוה ס"ב: שלא להחיות מכשפה

כְּמוֹ שֶׁכֶּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ב, י"ז).

"מְכַשֶּׁפָה לֹא תַחֲיֶיהָ".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה לְבַל נִנְיָם לְמַתְעַסֵּק בְּכִשְׁפִים לְהַשְׁאֵר בְּחַיִּים, אֲלֵא נְמִיתָהּ. שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת עוֹלָמוֹ מִשְׁלֵם, מְבַלֵּי שׁוּם חֶסֶד כָּלֵל, וּמְנַהִיגוֹ בְיָשָׁר וּבְמִשְׁפָּט בְּדֶרֶךְ הַרְצוּיָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. וְהִבָּא וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַחוֹת עַל כְּדֵי לְשַׁנּוֹת אֶת סִדְרֵי בְּרִאשִׁית וְאֶת מַעֲשֵׂי הַבְּרִיאָה הָרִי זֶה כְּחוּבֵל בְּמַעֲשֵׂי יְדָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְטִיל בְּהֵם מוּם חֲלִילָה. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים אִימַרְתָּ רַבִּי יוֹחָנָן בְּסִנְהֶדְרִין (סִיז ע"ג). בְּגִמְרָא שֶׁהַמֶּלֶךְ מְכַשֵּׁף רָאשֵׁי תִיבוֹת שֶׁל כַּחַשׁ פְּמֵלִיא שֶׁל מַעֲלָה וְרֹאה בְּסִפְרֵי "בְּעַל שֵׁם טוֹב עַל הַתּוֹרָה" (פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים) שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַבְּעַשֵּׂיט הַקְּדוֹשׁ זִיעֵי"א שֶׁהַמִּלִּים "מְכַשֶּׁפָה לֹא תַחֲיֶיהָ" הֵן לַחַשׁ הַמְּסוּגֵל לְבִיטוּל כֹּל מִינֵי כִישׁוּפִים שְׁבַעוּלָם לְיוֹדַע לְכוּון בְּהֵם.

עַל אִם שֶׁנִּקְטָה הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן "מְכַשֶּׁפָה", עִם כָּל זֹאת סִנְהֶדְרִין (סִיז ע"א). לְמַדּוֹ רְבוּתֵינוּ שֶׁשְׁוֹה הַדִּין גַּם לְמְכַשֵּׁף, וְלֹא דִבֵּר הַכֶּתוּב אֲלֵא בְּהִזְהָ שֶׁדְּרָךְ הַנְּשִׁים

יותר לעסק בדברים שפאלו. ונחלקו חכמי הגמרא היאך יש להמיתו, ולהלכה נפסק שמיתתו בסקילה ראה סנהדרין (ס"ז ע"א) ורמב"ם הלכות עבודה זרה (פרק י"א הלכה ט"ו).

## רמז הפתוב - פחות על

בורא העולם יתברך שמו טמן בעולמו פחות גנוזים בהם יוכל האדם להשתמש לטובת עבודת האלקים, כגון פח הנבואה ורוח הקדש וכיוצא בזה. והתנאי להשגת הדברים הללו הוא התקדשות והדבקות האדם בקדשה כד כתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ריש פרק ז'): "אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה... והוא מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם... ודעתו תמיד קשורה למעלה תחת כסא הכבוד... מיד רוח הקודש שורה עליו". , שעל ידי כן האדם נעשה לפלי הראוי שתשרה עליו רוח הנבואה, ויוכל בכתה להוסיף עוד ועוד בעבודת הבורא.

אלא שכלל גדול נקוט בינדנו: שזה לעמת זה עשה אלקים. וכל פח שנתן בצד הקדשה - נתן גם כן בצד הטמאה, בכדי להשוות ולאזן את הנסיון בין שני הכוונות. ולכן, גם בטמאה נתן להגיע להשגות ולידיעות על טבעיות של צפית העבר והעתיד וכיוצא בזה. והתנאי להשגת הדברים הללו בסטרא האחרת הוא השקיעות בטמאה והדבקות בכחות הרשע. שפכל שישקע בהם האדם יותר כד הוא יקבל יותר פח ועצמה כד כתב הזוהר הקדוש (פרשת בלק דף ר"ז ע"א) שבלעם כשהיה רוצה לראות את העתידות ולהתנבא היה מטנף את עצמו עם האתון שלו, ועל ידי המעשה הזה היתה שורה עליו רוח טומאה חזקה שהיתה מגלה לו את הצפונות. וכך היתה דרכם של המכשפים לטמא את עצמם, ולכן הסמיכה התורה את הפסוק "כל שוכב עם בהמה מות יומת" לפסוק "ומכשפה לא תחיה".

ומדברים אלו נלמד שלא להתפעל או להתבלבל מכל מיני מגידי עתידות וצפונות למיניהם אשר אינם אוהזים בדרך התורה הקדושה, וכשם שמובן לנו שעבירה יש בה מתיקות ונעימות מסויימת לגוף המושכת ומפתה את האדם, אלא שנאסרה עלינו ההנאה הזו, כך יש לנו להבין שגם לטומאה ניתנו כחות על כדי לתעתע באדם ולמושכו אחריה, אלא שהשימוש בכחות אלו נאסר עלינו. כי אכן נתנים להם ממרום פחות ואמצעים שפאלו, אבל מקורם ושרשם הוא מאבות הטמאה. ומצות התורה היא לכלותם ולבערם מן העולם.

רש"י הקדוש ז"ל סנהדרין (מ"ד ע"ב). בפרושו על התלמוד הביא מעשה שהיה ברבי שמעון בן שטח שבגמיו היתה בעיר אשקלון קבוצה של שמונים מכשפות מבנות ישראל שהיו מתעסקות בכל מיני כשפים למיניהם, ורצה רבי שמעון לבערן ולאבדן מן העולם ולקיים בהן מצות "מכשפה לא תחיה". מה עשה? אסף שמונים בחורים גבוהים מאד, ונתן לכל אחד מהם כד, ואמר לכלם לפשט את טליתותיהם ולהניחן בתוך פדיהם ולסגרם היטב. לאחר מכן אמר להם שיבואו עמו וכשיתן להם סימן יפנסו למקום המכשפות, וכל אחד בטרם הפנסו ילבש את טליתו לפני כן, ויפנס ויגרים מכשפה אחת מעל הקרקע, בהיות שבעלי הכסוף אי אפשר להם לעשות כשוף כל זמן שאין רגליהם על הארץ.

הַלֵּךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שֵׁטַח וְנִכְנַס אֵלָיוּן לְבַדּוֹ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה יוֹם גְּשׁוּם מְאֹד וְאִי אֶפְשָׁר הָיָה שְׁלֵא לְהִרְטֹב בְּחוּץ. נִגַּשׁ אֶל הַמְּכַשְׁפּוֹת וְאָמַר: מְכַשֵּׁף גָּדוֹל אָנִי, וּבֵאתִי לְרֵאוֹת אִם אַכֵּן אַתָּן מְבִינוֹת בְּחֻקֵּי זֶה. אָמְרוּ לוֹ הַמְּכַשְׁפּוֹת וְכִי אֵיזָה כְּשׁוֹף אַתָּה יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת? אָמַר לָהֶן יָכוֹל אָנִי לְהַבִּיא בְּרִגְעַ זֶה שְׁמוֹנִים בְּחוּרִים מְלַבָּשִׁים יָפֵה שְׂאִין לָהֶם טֶפֶה שֶׁל גֶּשֶׁם עַל בְּגָדֵיהֶם. אָמְרוּ לוֹ הֲבֵה וְנִרְאָה! מִיָּד נָתַן סִימָן וְנִכְנְסוּ הַבְּחוּרִים מְלַבָּשִׁים בְּטִלְיוֹתֵיהֶם, וְתַפְס כָּל אֶחָד מֵהֶם מְכַשְׁפָּה וְהִרְיָמָה לְמַעַלָּה. עָמַד רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהִרְג אֶת כָּל הַמְּכַשְׁפּוֹת כִּן כְּתַב בְּרִשׁוֹ"י שֶׁ. וְנִרְאָה שְׂרָצָה לּוֹמֵר שֶׁסְּקֻלוֹם וְאַחַר כֵּךְ תִּלְאוֹם כַּדִּין כֹּל הַנְּסֻקִּים. אוֹ שְׂמַא תִּלְאוֹם יִשְׂר מִפְּנֵי שֶׁחֲשָׁשׁוּ הַלְּהִיחֹן עַל הָאֵרֶץ שֶׁלֹּא יִבְרַחוּ עַל יַדֵי כִישׁוּף. וְצִ"ע. בְּתִלְיָה, כֵּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵיךָ וּמִשְׁנֵאֵיךָ ה'.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

בְּחֻק ג' סִימָן עִ"ח. בְּשׁוֹי"ת "אֲבִי יִשְׁפָּה" דֵּן הָאִם יֵהֵא מִתָּר לְהַבִּיא מְכַשֵּׁף גוֹי שְׂיַעֲרָךְ מוֹפֵעַ עַל יְדֵי כְּשָׁפִים אֲמִתִּיִּים אוֹ לֹא?

וְהַבִּיא אֶת דְּעַת עַל מִצְוֹת עֵשָׂה (סִימָן רמ"א). וְהוֹבֵאוּ דְבָרֵינוּ בִּדְרָכֵי תְּשׁוּבָה" (סִימָן קע"ט ס"ק ל"ז). הַמְּהַר"ם שֵׁיךְ שְׁסוֹבֵר שֶׁגַּם בְּנֵי נַח מְזַהְרִים עַל הַכְּשׁוּף, וְלָכֵן יֵהֵא הַדְּבָר אֲסוּר מִשׁוּם מְסִיעַ בִּיד עוֹבְרֵי עֲבָרָה וְגַם חֲשָׁשׁ לְאֲסוּר לְפָנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשׁוֹל.

אוֹלָם בְּפִסְקִים חֻלַּק ב' (סִימָן צ"ו). בְּעַל תְּרוּמַת הַדָּשָׁן כְּתַב שֶׁלְּהִלְכָה אֲנִי פּוֹסְקִים שְׂאִין כֵּן נַח מְזַהֵר עַל הַכְּשׁוּף, וְאִם כֵּן לְכַאוֹרָה לְפִי זֶה יֵהֵא מִתָּר לְהַזְמִינוּ לְמוֹפֵעַ שְׂכָזָה.

וְלְהִלְכָה הֵעֲלָה בְּעַל ה"אֲבִי יִשְׁפָּה" שֵׁיךְ לְאָסֵר אֶת הַדְּבָר מִשׁוּם שְׁבוּת, שְׂכָל דְּבָר שְׂאֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ אֲסוּר אֶף לּוֹמֵר לְגוֹי לַעֲשׂוֹתוֹ רֵאָה ב"בֵּית שְׂמוּאֵל" עַל אֲבֹן הַעֲזָר (סִימָן ה' ס"ק ט"ז). וְכֵן פִּסְק ה"פִּתְחֵי תְּשׁוּבָה" בִּירוּרָה דְּעָה (סִימָן קע"ט ס"ב).

## בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבֵאוּר הָעֲנָנִין עַל דְּרָךְ הַסּוֹד רֵאָה בְּסִפְר פִּרְשַׁת שְׁמוֹת. וְהַבִּיא מִזֶּה גַם כֵּן בְּשַׁעַר רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ (תְּקוּן ג'). "שְׁעַר הַמִּצְוֹת" מְרַבֵּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁכְּתַב שֶׁהַשְּׂמוֹשׁ בְּקִבְלָה מְעֵשִׂית עַל יְדֵי הַשְּׁבַעַת שְׁמוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּקִמְעוֹת אוֹ בְּלַחְשִׁים לְמִינֵיהֶם, עַל אֶף שֶׁבְּדוֹרוֹת קְדָמוֹנִים כֵּן מוֹבֵא בְּסִפְר "פִּרְקֵי הִיכְלוֹת" שֶׁרַבִּי יִשְׁמַעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא הִיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּהֶם לְפִתְיַחַת הַלֵּב וְלִזְכִּירָה. הִיוּ רִשְׁאִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מְכָל מְקוֹם כִּיּוֹם הַדְּבָר אֲסוּר מְכָל וְכָל! הוֹאִיל וְכִיּוֹם חֲסָרָה טְהָרַת הַגּוֹי וְטְהָרַת הַנֶּפֶשׁ, וְהַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּדְבָרִים שְׂכָאֵלוּ מְעוֹרָר עַל עֲצָמוֹ הַתְּקַנְאוֹת וְעֵלוֹל לְבוֹא לְיַדֵי נֶזֶק גְּשָׁמִי וְרוֹחֲחִי, וְלְהַכְּשֵׁל בְּבִרְכוֹת לְבַטְלָה, וְעֵתִיד לִיתֵן אֶת הַדִּין. וְרַק מִי שֶׁנִּתְקַיְּמוּ בּוֹ דְּבָרֵי רַב נַחֲמֹן בְּמַסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (לִי"ה ע"ב). דְּבָרֵי חַז"ל עַל הַפְּסוּק שִׁיר הַשִּׁירִים א', ג'. "עֲלַמּוֹת אֶהְבּוּךָ"

שְׁהִמְנָה עַל-מָוֶת (מִלְאֵד הַמָּוֶת) אֹהֲבוּ רֵשָׁאֵי הוּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁמוֹת הַקְדוּשִׁים  
הַלְלוּ, וְלֹא

## מצוה ס"ג: שלא להונות הגר בדברים

כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: (שְׁמוֹת כ"ב, כ"ג).

"וְגַר לֹא תוֹנֶה... כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם."

### לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

הַגֵּר הוּא אֶחָד מִבְּנֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁבָּא וְהִסְתַּפַּח בְּנִחְלַת ה', וְקִבֵּל עַל עֲצֻמוֹ אֶת  
עַל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְהִיטֵב כְּאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְהִיטֵב שֶׁעָבְרוּ עָדֵינוּ חֲקוּק  
בְּזָכְרוֹנוֹ, טַעַם זֶה הוֹזְכָר בְּגִמְרָא בְּבֵא מְצִיעָא (נ"ט ע"א). וְעוֹד טַעַם נֶאֱמַר שֶׁמִּשּׁוֹם "מוֹס שְׁבַד אֵל  
תֹּאמַר לְחִבְרָד" שֶׁאִי יִשְׂרָאֵל הֵיוּ גֵרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְעַלֹּל הוּא בְּנִקְל לְשׁוּב לְסוּרוֹ הָרַע,  
עַל כֵּן הִזְהִירָה אוֹתָנוּ תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה בְּלֹא מִן הַתּוֹרָה לְבַל נִצְעָרוּ וְנִבְיָשׁוּ,  
וְלְבַל נִנְצַל אֶת הַיּוֹתוֹ חֲלוּשׁ וְגִלְמוּד בְּעוֹלָם וְנִנְהַג בּוֹ חֲלִילָה בְּחִסָּר כְּבוֹד  
וּפְחִיתוּת. שְׁכֵן מְשַׁעָה שְׁנִתְגַּיֵר מִיָּד נַעֲשֶׂה כְּאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֶהוּב לְשִׁמְיָם וְאֶהוּב  
לְבָרִיּוֹת, וְהָרִי הוּא כְּתִינּוֹק שֶׁנּוֹלָד שְׂאִין בּוֹ חֲטָא. לְכֵן אֵין לָנוּ לְבוֹא וּלְזַלְזֵל  
בְּעַרְכּוֹ וּבְמַעֲשָׂיו.

בְּכָל אֲסוּר אוֹנְאָת הַגֵּר, רָאָה כֹּל זֶה וְעוֹד בְּרַמְבַּ"ם ז"ל הִלְכוֹת מְכִירָה (פֶּרֶק י"ד הִלְכָה י"ג). שְׁלֹא  
נִזְכָּר לּוֹ אֶת עָבְרוֹ בְּהִיטֵב גּוֹי הַרְחוֹק מִן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְאֶת מַעֲשָׂיו הַרְעִים  
וְהַמְקַלְקְלִים בְּהֵם הָיָה שְׁקוּעַ בְּצַעֲרֵרוֹתוֹ. וְהַעוֹשֶׂה כֵּן הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל לֹא שֶׁל  
"וְגַר לֹא תוֹנֶה".

### רְמֵז הַפְּתוּב - בְּעַלֵּי תְּשׁוּבָה

חֲבִיבָה יִתְרָה הֶעֱנִיק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגֵרִים, עַד שֶׁצָּוְנוּ בְּכִמָּה צְוויִים וּלְשׁוֹנוֹת:  
"וְאֶהֱבֵת אֶת הַגֵּר", "וְגַר לֹא תוֹנֶה", "וְלֹא תִלְחָצְנוּ" כִּד רָאָה בְּבֵא מְצִיעָא (נ"ט ע"ב). וְשֵׁם  
יֵשׁ אוֹמְרִים אַרְבַּעִים וְשֵׁשׁ פְּעָם. וְעֵינֵינוּ בְּדַבְרֵי הַתּוֹסֵפוֹת שֵׁם. שְׁלוֹשִׁים וְשֵׁשׁ פְּעָמִים בְּכָל



התורה כלה! ואף דוד המלך ע"ה גלנו ברוח קדשו: תהלים קמ"ו, ט'. "ה' שמר את גרים".

על מה ולמה זכה הגר לחבה יתרה שפזו? על כך עונה מדרש רבה פרשת נשא. המדרש במשל למלך אחד שהיה לו עדר עזים שהיו יוצאות מידי בקר לרעות בשדות ובערב היו שבות למקומן. יום אחד בא צבי קטן והתחבר עם העזים, נכנס עמן ויצא עמן ולא עזבו. והיה המלך אוהבו ביותר והורה לרועים לשמרו ולהאכילו ולהשקותו. אמרו לו עבדיו: מלכנו! כמה עזים יש לך, וכמה כבשים יש לך, מה נשתנה זה הצבי מהם? אמר להם המלך: עזים וכבשים אלו ירצו או לא ירצו טבעם לצאת לרעות בשדה בבקר ולשוב לישן בדיר בערב. אבל זה הצבי דרכו לרוץ משחרר במדבריות ובשדות בין כל החיות והניח הכל ובא לו אצלנו, ולא אחבבנו ביותר!

כך מסבירים חז"ל הגר הניח את הוריו ומשפחתו, חבריו ואוהביו, ובא והסתפח בנחלת ישראל הרדופים והמשפלים. ובהתגירותו נעשה בודד ללא סומך ועוזר, מבלי אח ורע, ונפשו עליו תאבל בראותו את כל ישראל ששים ושמיחים באביהם ובאמם ובשאר קרוביהם, ואלו הוא יושב לבדו גלמוד ועזוב ורבינו בחיי כתב ש"גר" הוא מלשון "גרגר" הנמצא יחידי בראש האילן, כך הגר מרגיש לבדו בעולם הגדול ועל כן יש להזהר ביותר באונאתו. על כך מתחבב הקדוש ברוך הוא ביותר. ועל כן נצטוינו אף אנו לקרבו ולעודדו ביתר שאת וביתר עז לבל תשבר רוחו.

והוא הדין, אומר המדרש, לבעלי התשובה אשר זנחו את עולמם וטבעם, והפקירו את כל אשר רכשו בעולמם, ונכנסו בשערי התשובה ודבקו את עצמם בה' ובתורתו. ולעתים כרוך הדבר גם באבוד קשרם עם קרוביהם ואהוביהם, ובכל זאת הלכו אחר ה' - את אלו מתחבב הקדוש ברוך הוא בחבה יתרה.

היש לנו בכלל הבנה מהי מעלתו של בעל תשובה?! איזו מסירות עצומה כרוכה במהפכה נפלאה זו הנקראת "תשובה"! לא דבר של מה בכך הוא! לעזב את החברים ואת ההרגלים, ולשנות את כל ארח החיים מהיסוד החל מהשפמת הבקר וכלה בשנת הלילה - הרי זה פלדה מחדש, פתינוק שנולד. ואם כן מובן היטב מדוע ראה ברמב"ם ז"ל הלכות תשובה (פרק ז' הלכה ד'). **בעל תשובה נמחלין לו כל עוונותיו.** שכן עשה מעשה הדורש ממנו לעקר ולשרש את כל עברו, ואם הוא עשה מעשה שפנה - אז גם בשמים עושים מעשה שפנה לעקר ולמחוק את כל חובותיו. ולכן ברכות ל"ד ע"ב. וראה בפירוש רבינו אור החיים זיע"א הקדוש על התורה (ויקרא פרק י"ח) מה שכתב על כך. **במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמד,** מפיון שהם לא עשו את אותה מהפכה, את אותה התמסרות. וממילא בדין הוא שלא ישבו במקום שבעל תשובה יושב ונמצא. וזוהי נקדה נפלאה להתעוררות לכל אשר "בעל תשובה" יקרא.

**וכשם** ראה בבא מציעא (ני"ח ע"ב) ורמב"ם הלכות מכירה (פרק י"ד הלכה ט"ו) ושלחן ערוך (חלק חושן משפט סימן רכ"ח). **שפכלל אסור אונאת הגר שלא נזכיר לו את מוצאו ואת עברו ואת מעשיו המקלקלים, והעושה כן גדול עונו מנשוא, שכן מה שהקדוש ברוך הוא מחל וסלח קם אותו עז פנים ומזכיר, מה שעלול לעורר עליו דינים קשים ומרים שאף עמו לא ינהגו משמים בסלחנות.** כך היא גם כן ההנהגה עם בעלי תשובה שמחובתנו לנהג כלפיהם בכבוד ובהערצה, מבלי לזלזל חלילה בערכם, שכן המלך בעצמו מחבבם ביותר.

## דְרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

בביאור מצוה ס"ג סעיף קטן ב'. עיין שם באורד. בְּסֵפֶר "מְנַחֵת חֲנוּךְ" דָּן אֹדוֹת מְקָרָה בּוֹ גַר הַחַל לְהִתְקוּטֵט עִם יִשְׂרָאֵל וְצָעְרוּ וְחָרְפוּ בְּדַבְרֵי, הָאֵם יִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַשִּׁיבוּ וְלִצְעָרוּ בְּדַבְרֵי חֲזָרָה בְּמִטְרָה לְהַשְׁתִּיקוּ?

וְהִנֵּה עַל אֵף שֶׁבִּי־יִשְׂרָאֵל רָגִיל פְּעָמִים שְׂיָהָא מִתֵּר בְּמִצְבֵּי שְׂפָזָה לְהַשִּׁיב דְּבַר עַל אֵף שֶׁהֲשִׁיב יִצְטָעֵר אוֹ יִתְבַּיֵּשׁ מִכֶּדֶד רָאָה סֵפֶר "נֹרָא תִּהְיִלוֹת" (רִישׁ פֶּרֶק ו') מָה שֶׁכָּתַב בְּעֵינֵי זֶה, מְכַל מְקוֹם בְּגֵר שֶׁהִחְמִירָה הַתּוֹרָה בְּיִתְרֵי נִשְׂאָר הַמְּנַחֵת חֲנוּךְ בְּסֵפֶק בְּדַבְרֵי וְלֹא רָצָה לְהַתִּיר זֹאת מִחֲמַת הַנּוֹשָׂא. וְלָכֵן מִסְפֵּק יֵשׁ לְאוֹתוֹ אֲדָם לְשִׁתֵּק וְלְהַמְנִיעַ מִלְּצָעְרוֹ. וּמְכַל מְקוֹם לְשַׁלֵּל אֶת הַדְּבָרִים וְלִוְמַר שֶׁאֵינָם נְכוּנִים זֶה וְדָאֵי שֶׁמִּתֵּר. וְכֵן צִדָּד חֶלֶק ה' בְּקוֹנְטֵרַס הַמִּצְוֹת (אוֹת ר"ז). בְּשׁוֹנֵי "שֶׁבֶט הַלְוִי" לְהַחְמִיר בְּדַבְרֵי, וְכֵן עֲקָר.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאור עֵינֵי נֶפֶשׁ הַגֵּר עַל דְּרָךְ הַסּוּד כְּתָבוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים כִּי הַגֵּרִים הָאֲמִתִּיִּים נֶפֶשׁם נִכְחָה עוֹד בְּמַעֲמַד הַר סִינַי רָאָה שֶׁבֶט (קִמְיִו ע"א). וְכֵן הוּבָא בְּכַתְבֵי רַבֵּינוּ הָאֲרִיז"ל, וּמֵאִז כְּבָר הִיָּתָה קְשׁוּרָה נֶפֶשׁם לְעַם יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא שֶׁרַק עֲכָשׁוּ נִתְעוֹרְרוּ לְשׁוֹב וְלְהַסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יִשְׂרָאֵל. בְּסִפְרוֹ "מִדְבַר קְדָמוֹת" (מַעֲרַכַת ג' אוֹת ג'). וְכָתַב מֶרֶן הַחֵיד"א זצ"ל שֶׁחֲז"ל טָמְנוּ סוּד זֶה בְּאֶמְרָם "גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר כְּקָטָן שֶׁנּוֹלָד" שֶׁדִּיקוֹ לִוְמַר "גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר" וְלֹא "גֵּוִי שֶׁנִּתְגַּיֵּר", לְרַמֵּז שֶׁעוֹד מִלְּפָנֵי שֶׁנִּתְגַּיֵּר כְּבָר הִיָּה קְשׁוּר בְּעַם יִשְׂרָאֵל.

## מצוה ס"ד: שלא להונות הגר בממון

קָמוּ שְׂפָתוֹב: (שְׁמוֹת כ"ב, כ').

"...וְלֹא תִלְחָצְנוּ כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם."

## לפשוטו של מקרא

**בְּהַמְשֵׁךְ לַמִּצְוָה הַקּוֹדֶמֶת בִּה נְצַטְוִינוּ שֶׁלֹא לְצַעַר אֶת הַגֵּר בַּדְּבָרִים, הוֹסִיפָה הַתּוֹרָה לְצוּרְתָנוּ לְבַל נִלְחֹץ אֶת הַגֵּר בְּמִמּוֹן. דְּהִינּוּ כֵן פִּירְשׁוּ בַמְכִילֵת א (הוֹבֵא בִילְקוּט שְׁמוֹנִי פֶרֶשׁת מִשְׁפָּטִים), וְכֵן פִּירֵשׁ הַרְמַב"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת (רַנ"ג). וְרַש"י (בְּבֵא מוֹצֵינָא מִיֵּט) פִּירֵשׁ שֶׁלֹא לְדוּחֲקוּ בַפְּרִיעַת חוּבו. וְהַרִיטְבִי"א וְהַרְאֲבִי"ד פִּירְשׁוּ שֶׁלֹא לְהַעֲבִידוּ עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ. וְהַשִּׁיטָה הַרְאִשׁוֹנָה נִתְּפָסָה לְעִיקָר. שֶׁלֹא לְרַמּוֹתוֹ וּלְעֲשׂוֹתוֹ בְּמִשְׁאֵל וּמִתָּן עִמּוֹ, וְשֶׁלֹא לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ מֵעֵבֶר לְגִבּוֹל הַמִּחִיר הַמִּתְּרַךְ כְּמִבְּאֵר בְּאֵסוּר אוֹנָאֵת יִשְׂרָאֵל.**

**וְעַל אִף שֶׁכָּבֵר נְצַטְוִינוּ עַל דְּבַר זֶה כְּלַפִּי כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, וְאִף הַגֵּר בְּכֻלָּם, עִם כָּל זֹאת חִזְרָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר אֶת־הַגֵּר נוֹסֶפֶת עַל הַגֵּר בְּנִפְרָד, וְזֶה בְּכַדִּי לְהוֹרֹת וּלְהוֹדִיעַ לָנוּ עַל חֲמַרְת הַדְּבַר כְּלַפִּי הַגֵּר בְּיוֹתֵר.**

## רמז הפתוב - קרוב רחוקים

**רַבֵּנוּ בַחֲיֵי זַצ"ל בְּסֵפֶרוֹ "פֶּד הַקְּמַח" כּוֹתֵב שֶׁאָדָם שֶׁהִגִיעַ לְעִיר זָרָה אוֹ לְמָקוֹם חָדָשׁ, וְאִינוּ מְכִיר אֶת אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וְאֶת מִנְהַגֵיהֶם, הָרִי הוּא בְּגֵדֵר "גֵּר", הוֹאִיל וְהוּא מְעִיר אַחֲרַת וְכַעַת מְרַחֵק הוּא מְאֻנְשָׁיו וּמִמְכָרָיו וּמִבְּנֵי בֵיתוֹ. וְלָכֵן יֵשׁ לְנַהֵג עִמּוֹ לְפָנִים מְשׁוּרַת הַדִּין, וְלִקְרָבוֹ וּלְקַבְּלוֹ בְּסִבָּר פָּנִים יְפוֹת וּבְזָרוּעוֹת פְּתוּחוֹת, וְלִדְאֵג לוֹ לְכָל מַחְסוּרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֵר לוֹ.**

**לֹא פַעַם קוֹרָה שְׂרוּאִים אָנוּ אָדָם חָדָשׁ בְּלִתֵּי מִכָּר שֶׁהִגִיעַ לְעִיר אוֹ לְבִנְיָן מְגוּרֵינוּ, לְבֵית הַכְּנָסֶת אוֹ לְמָקוֹם הָעֲבוּדָה, וְאִינוּ יוֹדְעֵי מִימֵינוּ וּמִשְׁמָאלוֹ - הֵיכֵן יֵשׁ מִכְּלַת וּמָהֶם זְמַנֵּי הַתְּפִלוֹת בְּבֵית הַכְּנָסֶת, מָהֶם הַנְּהָלִים בְּמָקוֹם וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ. וּמַחוּבְּתָנוּ לְקַבְּלוֹ בְּסִבָּר פָּנִים יְפוֹת, בְּהֶאֱרַת פָּנִים וּבְחִיּוּד, וְלְהַדְרִיכוֹ כִּי־צַד לְנַהֵג וּמָה לְעֲשׂוֹת. חֶסֶד שְׂפָזָה אוֹלֵי בְּעֵינֵינוּ נִרְאָה כְּקָטָן וְשׁוּלֵי, אֲבָל בְּעֵינֵינוּ זוֹהִי הַצֶּלָה גְּדוֹלָה וְחֶסֶד שֶׁל אֲמֵת.**

**מִטְבְּעוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁמְעַדִּיף הוּא לְשֹׁהוֹת וּלְהִיטִיב עִם יְדִידוֹ וּמְכָרָיו עַל פְּנֵי אָדָם זָר. שְׂכֵן בָּהֶם הוּא כְּבָר מְרָגֵל, וְטְבָעֵיו דּוֹמִים לְטְבָעֵם, וּבְנִקָּל הוּא לוֹ לְהִמָּצֵא בְּחִבְרָתָם. וְלָכֵן גְּמִילוּת חֶסֶד עִמָּם הִיא אֲמָנָם מִצְוָה חֲשׁוּבָה, אוֹלָם אֵינָה בְּהֶכְרַח "חֶסֶד שֶׁל אֲמֵת". לְעַמַּת זֹאת, הַגּוֹמֵל חֶסֶד עִם אִישׁ זָר אֲשֶׁר אֵינוֹ חַיָּב לוֹ כְּלוּם וְאִף לֹא יֵצֵא לוֹ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, קְרוֹב לְוֵדָאֵי שְׁגִמִילוֹת חֶסֶד שְׂפָזוּ עֲרָפָה הַרְבֵּה יוֹתֵר רַב. וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּשֶׁאוֹתוֹ אֶחָד הוּא חָדָשׁ בְּמָקוֹם, וְלֹא רַבִּים הֵם הַקּוֹפְצִים וּמְמַהֲרִים לְסִיעוֹ וּלְסַעְדוֹ, וְדָאֵי שֶׁהַמְשַׁתְּדֵל וּמְסִיעֵ בְּעַדוֹ שְׂכָרוֹ הוּא עָצוּם וְרַב. וְיִשְׁמַע חֶכֶם וְיוֹסֵף לְקַח.**

## דרוש וחדוש

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בחלק א' סימן תר"כ. בספרו "תשובות והנהגות" דן האם אסור "וגר לא תונה ולא תלחצנו" חל גם כלפי בן גרים, או דוקא כלפי הגר עצמו בלבד ולא כלפי צאצאיו?

ובתחלת דבריו הביא את מאמר חז"ל בבא מציעא (כ"ח ע"ב). בתלמוד שאמרו: "אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכר מעשי אבותיך שנאמר "וגר לא תונה ולא תלחצנו". שמשמע מכך שהאסור מתלחצ אף כלפי ישראל רגיל שהרי פשוט הדבר שבן גרים לכשעצמו הרי הוא ישראל כשר לכל דבר. ראה יבמות (ק"ב ע"א). רק שהוריו הם גרים.

אולם לאחר שנשא ונתן בדבר הכריע פי לא חל אסור זה בבן גרים אלא בדבר הקשור להוריו הגרים, כגון שמזכיר לו את יחוסו מהם, או לועג עליהם בפניו וכיוצא בזה. אבל אם סתם מצער או לוחץ את בן הגרים עצמו בעניינים אחרים שאינם קשורים לגרות הוריו הרי שאין בזה אסור של "וגר לא תונה ולא תלחצנו", אלא רק שאר אסורים הקיימים כלפי כל יהודי אחר.

## בסוד עבדיך

בבאור אזהרת "וגר לא תונה ולא תלחצנו" על דרך הסוד ראה להרה"ק מקאמאנא זיע"א על התורה (שמות כ"ב, כ). בתבואתו "אוצר החיים" שכתב בשם המגיד מקאז'ניץ זיע"א שפידוע כל חיותם של הנבראים מקורה מן הקדושה, ואף הסטרא אחרא אין לה חיות מעצמה אלא מקבלת היא את חיותה ואת הכחות הנצרכים לה מן הקדושה בכדי לקיים ולמלאות את שליחותה בעולם. והנה ניצוץ השכינה הקדושה הפנימי שבאשראל נקרא "גר" וזהו סוד הפסוק "ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר ולגר בתוכם". ואכמ"ל. , בהיות שאותו ניצוץ מקורו ושורשו הוא מן העליונים וכעת שרוי הוא בתוך הגוף שנוצר מן התחתונים. והאדם על ידי עוונותיו פופה על אותו ניצוץ השכינה הנקרא "גר" להעניק לסטרא אחרא חיות ותרה ומרבה, בה היא משתמשת שכן הסטרא אחרא מצד עצמה ודאי שאין לה שום כח וחיות, כגון סגולת צלם העבודה זרה, או הסיפוק מעשיית העבירה, ודאי שלכשעצמה אין בהן שום טעם וריח. רק שהסטרא אחרא מקבלת את הכחות והדמיונות הללו כדי להעמיד את האדם בנסיון. ועל ידי העוונות האדם מרבה ומגדיל את כחה עד שמתעתעת בו בקלות ומסיטה אותו מדרך הישר. ועוד עיין שם באורך. להונות בני אדם ולהטעותם בעברות, ולאחר מכן נפרעת מהם ולוחצתם בלסורים. ועל כן נצטוינו "וגר לא תונה ולא תלחצנו" שלא תגרם להורקת שפע מהשכינה הקדושה לסטרא אחרא וחילותיה שישתמשו בזה לרעה נגד בני אדם.

[מצוה ס"ה: שלא לענות יתום ואלמנה](#)

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שמות כ"ב, כ"א.)

**"כָּל אֱלֹמְנָה וַיְתוֹם לֹא תַעֲנוּן."**

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

**יְחִס** מִיַּחַד מְעַנֵּיקָה תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה לִיתּוּמִים וְלֵאֱלֹמְנוֹת. וּמִשְׁנֵה זְהִירוֹת נְדָרְשֵׁת מֵאֲתַנּוּ בְּכָל פַּעַם שְׂבָאִים אָנוּ עִמָּהֶם בְּקֶשֶׁר אֹד בְּמִנְעֵ שְׂלֵא לְצַעֲרָם וְשְׂלֵא לְעֹנוּתָם בְּהִיוֹתָם כְּאוֹבִים וְדֹאוֹבִים, שְׂבוּרִים וְרְצוּצִים, עַל אֲבוּד הָאִישׁ לֵאֱלֹמְנָה וְהָאֵב אוֹ הָאֵם לִיְתוֹם. וְלִכֵּן יִזְהַר אָדָם לִשׁוֹן הַזֶּהב שֶׁל רַבִּינוּ הַרְמְבִי' ז"ל בְּהַלְכוֹת דְּעוֹת (פְּרָק ו' הַלְכָה י'). שְׂלֵא יִדְבֵר עִמָּם אֶלָּא רַכּוֹת, וְיִנְהַג בָּהֶם מִנְהַג כְּבוֹד, וְלֹא יִכְאִיב גּוּפָם בְּעִבּוּדָה וְלִבָּם בְּדִבְרֵי קָשִׁים. וַיְחִוֵס עַל מְמוֹנָם יוֹתֵר מֵעַל מְמוֹן עֲצָמוֹ. וְכִלְשׁוֹן סִפְרֵי הַחֲנוּךְ עַל מִצְוָה זוֹ: "שְׂכָל מִשְׂאוֹ וּמִתְנוֹ שֶׁל הָאָדָם עִמָּהֶם יִהְיֶה בְּנַחַת וּבְחֶסֶד וּבְחֻמְלָה".

הַרְמְבִי' ז"ל (שם). **יְתוֹם** זֶה הוּא בֵּין יֶלֶד וּבֵין יִלְדָה שְׂאֵבֵד בֵּין אָב וּבֵין אִם. וְנִקְרָא יְתוֹם עַד שְׂלֵא יִהְיֶה צָרִיךְ לְאָדָם גְּדוֹל לְהַסְמִךְ עָלָיו, אֶלָּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה צָרְכֵי עֲצָמוֹ כְּשָׂר הַגְּדוֹלִים.

וְעַל אִף שֶׁעַל לָאוּ זֶה אֵין עֹנֵשׁ מִלְקוֹת, מְכַל מְקוֹם עֲנִשׁוֹ נִתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה: שְׁמוֹת כ"ב, כ"ג. "וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגִיתִי אֶתְכֶם בְּחָרְבִי".

## רִמְזֵי הַפְּתוּב - בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים

תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה הַזֵּהִירָה וְהַבְּהִירָה עַל הַיְתוֹם וְהָאֱלֹמְנָה בְּאִפְּן חַד מִשְׁמְעֵי: שְׁמוֹת כ"ב, כ"ג. "אִם צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשָׁמַע צַעֲקוֹתוֹ וְחָרָה אַפִּי וְכו'". וְכָתוּב הַזֶּהר הַקְדוּשׁ שֶׁכָּפַל הַפְּסוּק "שְׁמַע אֲשָׁמַע" בָּא לְלַמֵּד שֶׁבְּצַעֲרוֹ הַיְתוֹם וְהָאֱלֹמְנָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְמַהֵר לְשָׁמַע וּמְמַהֵר לְהַפְרֵעַ ה' יִצְיָלְנוּ הַבִּיאוּ הַגֵּאוּן רַבִּי יִצְחָק אֲבָן דֹּאנָאן ז"ל בְּסִפְרוֹ "לִיצְחָק רִיחֵ" (סִימָן נ"א). עֵיין שֵׁם עוֹד מֵה שְׁכַתְבַּ בְּחוֹמֵרֵת הַדְּבַר. . וְלִכֵּן חֲכָמֵינוּ ז"ל הִחְמִירוּ וְהַזְהִירוּ רַבּוֹת בְּכַבּוּדָם שֶׁל הַיְתוּמִים וְהָאֱלֹמְנוֹת, שְׁחָלִילָה לֹא יִכְנָס הָאָדָם בְּכָלֵל אוֹתָהּ אִזְהָרָה וְיָבוֹא לְהַעֲנִשׁ בְּמֵלֵא חֲמֵרֵת הַדִּין.

רַבְּנוּ הַחֲפֵץ חַיִּים זִיעֵ"א סִפֵּר כִּי בְּצַעֲרֵירוֹתוֹ, בְּסִמּוֹךְ לְמִקּוֹם מְגוּרָיו, הִיָּתָה אִשָּׁה אֱלֹמְנָה עִם יִלְדֵיהָ הַיְתוּמִים הַרְכִּים, שֶׁשְׂכָרוֹ צָרִיךְ דָּל מֵאֲחָד מֵעֲשִׂירֵי הָעֵנְיָה, וְהִיָּתָה הָאֱלֹמְנָה מִתְפַּרְנְסֵת מִכַּבּוּס בְּגָדִים בְּעֵינָהּ וּמִזָּה הִיָּתָה מְסַפֶּקֶת טָרְף

לילדִיהָ וּמִשְׁלָמֶת אֶת שְׂכָר הַדִּירָה. הַחֶרֶף הָרֵאשׁוֹן הִגִּיעַ, וּבְקוֹשׁ הַכְּבוֹס גִּרְדַּ, וְלֹא־לִמְנָה הַגְּלֻמוּדָה לֹא הָיָה מִנִּין לְשֵׁלֶם אֶת שְׂכָר הַדִּירָה. עָבְרוּ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשִׁים וּבַעַל הַדִּירָה פָּנָה אֵלֶיהָ וְהִזְהִירָה שֶׁבְּאֵם לֹא תִשְׁלַם אֶת דְּמֵי הַשְּׂכִירוֹת עַד סוֹף הַחֹדֶשׁ - יִשְׁלִיכֶנָּה יַחַד עִם יַלְדֵיהָ הַפְּעוּטִים לְרֹחוֹב מִבְּלִי לְרַחֵם.

הָאֱלֻמְנָה הָאֲמֻלָּה הַחֲלָה מִבְּכָה וּמִתִּיפַחַת בְּפָנֶי הָעָשִׂיר, וְהִבְטִיחָה שֶׁלְּכַשְׂיִגִּיעַ הַקּוֹץ תִּשְׁלַם אֶת כָּל חוֹבוֹתֶיהָ כְּלָפֶיּוֹ, אֲדָּ לֹלָא הוֹעִיל. הַחֹדֶשׁ עָבַר, וְהַכֶּסֶף לֹא בָּא, וְהָעָשִׂיר הָאֲכֹזֵר גָּרַשׁ אֶת הָאֱלֻמְנָה וַיִּלְדִּיהָ וְהוֹתִירָם זְרוּקִים וּמִשְׁלָכִים בְּגֶשֶׁם בִּשְׁלֵג וּבְכַפּוֹר מִבְּלִי קוֹרֵת גַּג וּמַחְסָה. אֶת כָּל זֹאת רָאָה רִבְנֵו הַחֶפֶץ חֲיִים זִיעִ'א, וְלָבוּ נֶהְפֵּד בְּקִרְבוֹ. אֵימַתִּי יָבּוּא אָדָם זֶה עַל עֲנָשׁוֹ?! בֵּינְתִים הַצְּלִיחוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְמִצָּא מַחְסָה חֲלוּפִי לְאֱלֻמְנָה וְלִיתוּמִיָּה, אֲדָּ הַחֶפֶץ חֲיִים לֹא נִרְגַע מִהַדְּבָר וְלֹא שָׁכַחוּ. יָדוּעַ הַדְּבָר שֶׁכָּל יָמָיו הָיָה הַחֶפֶץ חֲיִים מִתְּבוּנָה בְּדַרְכֵי ה' וּבְהַשְׁגָּחָתוֹ וּמִחֲפָשׁ לְרֵאוֹת מַעֲגָלִים נִסְגָּרִים. לְרֵאוֹת צֶדֶק. וְעַל כֵּן זָכָה גַם כֵּן לְאַרְיִכוֹת יָמִים מְפֻלָּגָת.

וְאָכֵן הִגִּיעַ הַיּוֹם, וְכַעֲבַר כְּמָה שָׁנִים שְׁמוּעָה נִזְרָאָה הוֹפְצָה בְּעִיר: בְּנֵו הַגְּדוֹל שֶׁל אוֹתוֹ עָשִׂיר נִנְשֵׁף עַל יְדֵי כְּלָבִים אֲכֹזְרִים חוֹלֵי כְּלָבָת, וְכָל בְּשָׂרוֹ נִעֲשֶׂה חֲלָאִים חֲלָאִים עַד שְׁמַת מִפְּצָעֵיו. אִישׁ לֹא הָיָה מוֹכֵן לְהַתְּעַסֵּק בְּקִבוּרָתוֹ מִחֲשֵׁשׁ הַדְּבָקוֹת, אֲפֹלוּ לֹא אֲנָשֵׁי הַחֲבָרָא קִדְּישָׁא, עַד שֶׁלְּבִסוּף נֶאֱלָץ אוֹתוֹ עָשִׂיר לְקַחַת אֶת בְּנֵו שֶׁלוֹ בְּמוֹ יָדָיו וּלְקַבְּרוֹ בְּנוּוֹל וּבְבִזְיוֹן לֹא עָלִינוּ. כְּשֶׁרָאָה זֹאת הַחֶפֶץ חֲיִים אָמַר: כָּעַת רֵאִיתִי מַעֲגָל נִסְגָּר. בָּא אָדָם זֶה עַל עֲנָשׁוֹ עַל הַצָּעַר שֶׁצָּעַר אֶת אוֹתָם אֱלֻמְנָה וִיתוּמִים מִלְּפָנֶי שָׁנִים.

הַגַּה"ק רַבִּי חֲיִים פֶּאֲלֶאגִ'י זְצ"ל בַּחֲלֵק חוֹשֵׁן מִשְׁפֵּט סִימָן טו"ב. בְּסִפְרוֹ "רוּחַ חֲיִים" כָּתַב בְּבִאוּר הַהֲלָכוֹת לְדִינֵים כִּי לֹאוּ זֶה שֶׁל "כָּל אֱלֻמְנָה וִיתוּם לֹא תַעֲנוּן" הוּא לֹאוּ דְוָקָא בִּיתוּם וּבִאֱלֻמְנָה מִמֶּשׁ, אֲלָא הוּא הַדִּין בְּכָל אָדָם חֲלוּשׁ כֹּחַ וְחִסָּר סִיוֵעַ וְעִזְרָה שֶׁחַל הָאִסוּר הִזָּה עַל הַמַּעֲנָהוּ וּמִצָּעָרוֹ. וְלֹאוּ דְוָקָא עַל עֲנוּי גְדוֹל, אֲלָא הוּא הַדִּין אֲפֹלוּ עַל צָעוּר מוֹעֵט עֵתִיד אָדָם לְהַעֲנִשׁ בְּמִלָּא הַחֲמִרָה רֵאָה חֲגִיגָה (ה' ע"א) שִׁדְרָשׁוּ עַל הַפְּסוּק (קִהְלֵת י"ב, י"ט): "כִּי אֵת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים יִבִּיא בְּמִשְׁפֵּט עַל כָּל נַעֲלָם" שִׁזָּה נֹאמַר עַל הַהוֹרָג כִּינָה בְּפָנֵי חֲבִירוֹ, אוֹ עַל הַרֵק בְּפָנֵי חֲבִירוֹ, שֶׁאִם נִצְטַעַר הֵלָה מִכֵּךְ עֵתִיד הָאָדָם לְהַתְּבַע עַל זֹאת. וְאֲפֹלוּ לְעַכְבּוֹ בְּדִין מַעֲט שֶׁלֹּא לְצָרָךְ מִמֶּשׁ כְּבָר יֵשׁ בָּזָה כְּמָה אִסוּרִים חֲמוּרִים. וַיִּשְׁמַע חֲכָם וַיּוֹסֵף לְקַח.

צָעוּר בְּנֵי אָדָם הוּא מִהַדְּבָרִים הַקְּשִׁים בְּיִתְרָה עָלֵי אֲדָמוֹת רֵאָה בְּסִפְרֵ חֲסִידִים (סִימָן מ"ד) שֶׁכָּתַב שֶׁהַמְּצַעַר אָדָם כֹּאִילוּ צִיעַר עוֹלָם מִלָּא, שֶׁכָּל מָה שִׁישׁ בְּעוֹלָם יֵשׁ בְּאָדָם וְהָאָדָם הוּא עוֹלָם קָטָן. אֵין לָנוּ דְרָךְ לְתֵאָר וּלְצִיָּר מֵהֵי הַחֲשָׁכוֹת הַגְּדוֹלָה הַנּוֹצְרָת בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מִצָּעָרוֹ שֶׁל יְהוּדִי, וְאֲפֹלוּ מִצָּעָרוֹ שֶׁל גּוֹי אוֹ שֶׁל בַּעַל חֲיִים. כְּשִׁיּוֹשֵׁב לוֹ יְהוּדִי וְכוֹאֵב בְּלָבוּ רֵאָה חֲגִיגָה (ט"ו ע"ב) בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר שְׁבַשְׁעָה שֶׁאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִצְטַעַר אוֹמֵר הַשְּׂכִינָה "קִלְנִי מִרֵּאשִׁי, קִלְנִי מִזְרוּעֵי". וְשֵׁם מִבּוּאָר שֶׁעַל רִשְׁעֵי מְדוּבָר, כָּל שֶׁכֵּן עַל יִשְׂרָאֵל וְצִדִּיק. אוֹמְרִים חַז"ל הַקְּדוֹשִׁים שֶׁכְּבִיכּוֹל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָבוֹדוֹ מִתְּיָשֵׁב לְצָדוֹ וּמִצְטַעַר יַחַד עִמוֹ. הַנוֹכַח לְהַבִּין זֹאת?! וְכָל שֶׁכֵּן אִם אוֹתוֹ אֲחָד הוּא בּוֹדֵד אוֹ מִיָּסָר, אוֹ חִסָּר מְשַׁעֲנֵת וְאֲמִצְעִים, וְנִדְאִי שֶׁכְּאִבּוֹ גְדוֹל פִּי כְּמָה וְכְמָה. וְעַל כֵּן עָלִינוּ לִיתֵן אֶת הַדְּעַת בְּיִתְרָה שֶׁלֹּא לְצָעַר אֶף אָדָם וְאֲפֹלוּ בְּצֶדֶק, אִם לֹא בְּהִכָּרַח גְּמוּרָה שֶׁבְּרוּר לָנוּ שֶׁזָּהוּ רְצוֹן הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא.

## דרוש וחדוש

ההלכה באה פעמים רבות לטובת היתומים והאלמנות. הקלות רבות נאמרו במשפט היתום והאלמנה, ותקנות שונות נתקנו במשך הדורות לטובתם ולרוחנתם. כך למשל נצטוו הדיינים שבאם הגיעו יתום או אלמנה לדין כד למדו חז"ל ממה שכתוב (ישעיה א', י"ז): "שפטו יתום ריבו אלמנה". ופסקו הרמב"ם ז"ל בהלכות סנהדרין (פרק כ"א הלכה ו'). שיקדימו הדיינים את דינם לשל אחרים, ואפלו לפני תלמיד חכם, שלא לעכבם ולצערם בהמתנה.

גם ראה ברמב"ם ז"ל הלכות דעות (פרק ו' הלכה י'). בהלכות מלמדים מצינו יחס מיחד ליתומים, בכך שהמלמד יתום צריך להזהר שלא ליסרו ולצערו כיתר הנערים, אלא ליתן לו יחס מיחד ורגיש יותר מלאחרים. מלבד באפנים בהם מכרח הדבר להענישו, ותועלתו של היתום היא להקניטו או להוכיחו, שבאפן שכזה אכן יש להוכיחו וליסרו, אך גם אז נצטוו המלמדים לנהג עמו ביתר זהירות.

## בסוד עבדיך

בבאור אסור ענוי יתום ואלמנה על דרך הסוד ראה מה שכתב רבי שמעון ברי יוחאי זיע"א בזוהר חדש. בזהר הקדוש שבהיות שהקדוש ברוך הוא נטל את קרובם של היתום והאלמנה, ועל כך הם מצטערים וכאובים עד למאד, על כן אין רשות לשום נברא לשוב ולצערם עוד הואיל וקבלו כבר את צערם מאת הבורא ברוך הוא. ולכן הקפיד הכתוב על המצערם מאחר וכבר קבלו את דינם מן השמים. וזהו סוד נחום א', ט'. הפסוק "לא תקום פעמים צרה" שפיון שלקו פעם אחת מיד הבורא יתברך שוב אין לאף אדם רשות להלקותם וליסרם.

## מצוה ס"ו: הלואה לעני

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, כ"ד).

"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך."

## לפשוטו של מקרא

**מצות עשה מן התורה על האדם, איש או אשה, להלוות לעמיתו השרוי במצוקה.** מצוה זו שרשה וענינה הוא ממצות הצדקה, אלא כמובא בשבת (ס"ו): "אמר רבי שמעון בן לקיש גדול המלוה יותר מן העושה צדקה". והטעם לכך הוא שכן בצדקה יש למקבל בושה בקבלו לחם חנם, מה שאין כן בהלוואה שהמקבל מחזיר את מה שקיבל ובכך בושנו פחותה בהרבה. וראה בשלחן ערוך (חושן משפט ריש סימן צ"ז). **שמעלתה לדעת רבותינו הקדושים גבוהה ונעלית בהרבה יותר ממצלת הצדקה.** וכך יבמות (ס"ג ע"א). **אמרו חכמינו זכרונם לברכה: "המלוה סלע (מטבע) לעני בשעת דחקו, עליו הפתוב אומר: אז תקרא וה' יענה, תשוע ויאמר הנני".** עוד פסחים (ק"ב ע"ב). **אמרו חכמים: "אם רצונך לקים מצוה וגוף גדול (פרוש שגם תקים מצוה וגם תשתפר ותגדיל ממונך) אכל פרות ולא שכר".** דהינו הלוח מעות לחברך שירכש בהן קרקע, ואכל משם פרות בזול על ידי שתנקה מן החוב מעט מעט. שפזה גם מקים מצות הלואה, וגם מקבל את כספו ועיין בראשונים ובאחרונים שם מה שדנו מצד איסור ריבית, באיזה אופן יהא הדבר מותר ובאיזה אופן יהא אסור. ואכמ"ל.

**כתבו הפוסקים, שמצות ההלואה היא לאו דוקא לעני ממש. אלא כל אדם שאין לו כדי צרכו כעת, ואפלו יש לו במקום אחר, נחשב הוא לעני שמצוה ליתן לו צדקה או הלואה.** ומי שיש בגדו להלוות, וקומץ את ידו ונמנע מכך הרי זה עובר בלאו של דברים ט"ו, וזו. **"לא תקפץ את ידך מאחיך האביון".** ויותר דיני הלוח והמלוה הם רבים ומרבים: למי חיבים להלוות ולמי לא, מי קודם בקבלת ההלואה, דיני שזהו חלק בלתי נפרד ממצות ההלואה. וכמו שאמרו רבותינו (בבא מציעא ע"ה ע"ב): **"אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום 'ולפני עור לא תתן מכשול'.** וריש לקיש אמר שגורם קללה לעצמו, ושהוא אחד מאותם שלשה שצועקים ואינם נענים. **כתובת השטר והעדים, דיני הפרעון ויתר פרטי המצוה, כלם היטב מבארים בשלחן ערוך ובאחרונים.**

## רמז הפתוב - שקל הקדש

**הפסוק** הוא המוצר המבקש ביותר עלי אדמות. לא לחנם נקרא הוא בשם **"כסף"** - שהכל נכספים ומשתוקקים אליו! עד שאמרו חכמינו שגם מי שיהיה לו מנה - בידוע הוא שתכף ירצה מאתים, ואם יהיה לו מאתים - כבר ירצה ארבע מאות. אין גבול לתאותו של האדם לכסף. **אולם רבותינו הקדושים מצוים אותנו לקחת את התאנה הגשמית והחמרית הזאת, ולקדשה ולהרימה למטרתה האמתית: לרוחניות.** אל תתאנה לצבר ממון רב כדי לבנות לה בתים יפים, ולא כדי לחיות חיי מנעמים ותענוגים. לא זוהי מטרת ביאתך לעולם. **הכסף נתן לאדם פאמפעי בלבד, לשרתו ולסיעו בעבודת הבורא ברוך הוא, ולא לשום מטרה אחרת.**

**כמה מסכן הוא אדם שהתקבל למשרה של טלפן להפצת מוצר כל שהוא, ובמקום למלא שליחותו ומשרתו מבזבז את זמנו ומרצו בפטפוטי סרק**



בְּטִלְפוֹן שְׂקִיבֵל. הָרִי לֹא בְּשִׁבִיל זֶה הוּבָא לְשָׁם, לֹא לְשָׁם כִּדְּהַפְקִידוֹ מְכַשִּׁיר טִלְפוֹן בְּיָדוֹ, וּבְיָדָאִי לֹא יִשְׁאַירוּ הַמְכַשִּׁיר בְּיָדוֹ לְאַרְךָ זְמַן! גַּם אָנּוּ עָלִינוּ לְזָכֵר שֶׁהַמְמוֹן שֶׁבְּיָדֵינוּ אֵינוֹ אֶלָּא פְּקֻדוֹן וְאִמְצָעִי לְמִטְרָה מְסִימָת, וְשָׂאֵם לֹא נִמְלָא יַעוּדְנוּ בּוֹ אֲזִי חֲלִילָה יִלְקַח הַדְּבָר מֵאַתְּנוּ אוֹ שְׁלֹא נִרְאֶה בּוֹ סִימָן בְּרַכָּה.

וְאַשְׁרֵי הַזֹּכֶה לְקַדֵּשׁ אֶת כְּסָפוֹ וּמְמוֹנוֹ וּלְהַפְכוֹ לְחֶפֶץ שֶׁל מִצְוָה, שְׁעַל כֵּן דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ אֶת הַפְּסוּק בְּרֵאשִׁית כ"ח, י"ב. "סֵלֶם מִצֵּב אֶרְצָה וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה" - סוּל"ם גִּימְטְרִיָּה מְמוֹן. שְׁאֲמַנְסָה הוּא דְבָר גִּשְׂמִי הַמִּצֵּב אֶרְצָה, אֵדָּע עַל יָדוֹ נִתֵּן לְהַתְעַלּוֹת וּלְהַגִּיעַ הַשְּׂמִימָה. וְאֵדָּם הַמְנַצֵּל אֶת עֲשָׂרוֹ וּמְמוֹנוֹ לְדַבְּרִים טוֹבִים וְנִעְלִים, לֹא רְחוּק הַיּוֹם בּוֹ יָבוֹא עַל שְׂכָרוֹ. וּכְפִי שְׂאוּמְרִים אָנוּ בְּכָל פְּעַם בְּסוּף בְּרַכַּת הַמְּזוּן: "כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמְלוּה - וְזָרְעוֹ לְבִרְכָּה". שֶׁבְּזָכוֹת מִצְוֹת הַהַלְוָאָה לְעֵנִי זֹכָה אֵדָּם לְזָרַע קֻדְשׁ, דּוֹרוֹת יִשְׂרָאֵל מְצַלְחִים וּמְבָרְכִים.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים דָּנִים בְּמַקְרָה בּוֹ הִגִּיעוּ שְׁנֵי בְּנֵי אֵדָם לְבַקֵּשׁ הַלְוָאָה: הֵאָחָד עָשִׂיר וְהֵאָחָד עֵנִי, לְמִי מֵהֶם יֵשׁ אֶת זְכוֹת הַקְּדִימָה לְקַבְּלָהּ?

וְהַעוֹלָה מְדַבְּרִיהֶם כִּי בְּסִתָּם כְּשֶׁשְׁנֵי הַמְּקָרִים שְׁוִים וְדוּמִים יֵשׁ לְהַקְדִּים כְּמוֹבָן אֶת הָעֵנִי כֵּן כָּתַב רַבֵּינוּ הַחֶפֶץ חַיִּים זְצוּק"ל בְּסִפְרוֹ "אַהֲבַת חֶסֶד" (הַלְכוֹת הַלּוּאָה פֶּרֶק ו' הַלְכָה א') מִמָּה שֶׁכָּתַבוּ "אִם כֶּסֶף תִּלּוּחַ... אֵת הָעֵנִי...". וְכֵן אָמְרוּ בַּבְּבֵא מְצִיעָא (ע"א ע"א) שֶׁהַעֲשִׂיר קוֹדֵם לְעֵנִי. וְכֵן כָּתַב הַגְּאוּן רַבֵּינוּ זְלַמֵּן בַּשְּׁלַח עֶרּוֹד שְׁלוֹ (הַלְכוֹת הַלּוּאָה סְעִיף א').

אוּלַּם אִם הָעֵנִי מְבַקֵּשׁ אֶת הַהַלְוָאָה לְצָרְכֵי מוֹתְרוֹת וְכִיּוּצָא בְּזָה, וְאֵלוֹ הָעֲשִׂיר מְבַקֵּשׁ זֹאת לְכָדִי חֲזִינוּ אוֹ כָּדִי לְפָרַע חוֹבוֹתֵינוּ וְכִיּוּצָא בְּזָה, אֲזִי בְּדִין הוּא לְהַקְדִּים אֶת הָעֲשִׂיר, בְּהִיּוֹת שֶׁכְּרָגַע בְּמִצֵּב הַנוֹכַחִי הוּא נֶחְשָׁב כְּעֵנִי לְדַבְּרָה זֶה רָאָה בַּפֶּלֶא יוֹעֵץ (עֶרֶד הַלּוּאָה) שֶׁכָּתַב שֶׁהוּא הַדִּין שֶׁאִם יִרוּיַח הַמְלוּה מִלְּהַלוּת לְעֲשִׂיר שְׁעַל יָדֵי זֶה יֵאָכֵל פִּירוֹת בְּהִיתֵר עֵיסְקָה גַם כֵּן מוֹתֵר לוֹ לְהַלוּת לְעֲשִׂיר.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֵאוּר מִצְוֹת הַהַלְוָאָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה מָה שֶׁכָּתַב מְרַן הַחִיד"א זצ"ל מֵעֶרְכַת ע"א אוֹת ג'. בְּסִפְרוֹ "דְּבַשׁ לְפִי" רָאָה בְּשַׁעַר מֵאֲמָרֵי רַז"ל לְרַבֵּינוּ הָאֲרִיז"ל עַל הַמְּשֵׁנָה בֵּאבוֹת "בֵּן זוּמָא אוֹמֵר". שֶׁהַעֲשִׂירוֹת הֵיא בְּחִינַת מְדַת הַתְּנַפְּאוֹרֵת, כְּמוֹבָא בַּכְּמָה וְכְמָה מְקוּמוֹת. רָאָה בְּתִיקוּנֵי הַזוּהַר (דף ל"ז ע"ב) וּבְשַׁעַר הַכוּוֹנוֹת (דְּרוֹשֵׁי קְרִיאַת שְׁמַע דְּרוֹשׁ ח'). וְהַשְּׂכִינָה הֵיא בְּחִינַת עֵנִי. וְעַל יָדֵי מִצְוֹת הַהַלְוָאָה לְעֵנִי מְדַבֵּק הָאֵדָם כְּבִיכּוֹל אֶת הַשְּׂכִינָה, הֵיא הָעֵנִי, עִם קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא. וְזֶה סוּד מֵאֲמֵר הַפְּסוּק: "אִם כְּסָף תִּלּוּחַ אֶת עַמִּי (אֲזִי תִגְרַם שֶׁ) אֶת הָעֵנִי עֲמָךְ (שִׁתְּיָחֲדוּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתֵיהָ).

## מצוה ס"ז: שלא נתבע חוב מעני שאין לו מה לפרע

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, כ"ד).

"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו פנשה".

### לפשוטו של מקרא

בהמשך למצוות ההלוואה, הזהירה אותנו התורה הקדושה לבל נלחץ את הלווה לפרע את חובו כאשר אין לו מנין לפרעו. ואפילו שזמן הפרעון כבר הגיע עם כל זאת לא נלחצנו שנתאמר: "לא תהיה לו פנשה". חכמי הגמרא בארו שבכלל הדברים וכלשון רש"י הקדוש בפירושו על התורה: "אם אתה יודע שאין לו אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו. אל תכלימהו". שלא יעשה המלוה שום פעולה העלולה ומכל מקום כתבו הפוסקים שזה דוקא כשזוכר הלווה שהינו בעל חוב, אבל אם יתכן שאינו מחזיר חובו מחמת השכחה מותר למלוה להזכירו על החוב מבלי ללחצו, ואפילו שיודע שכרגע אין לו מנין להשיב (שו"ת שבט הקהתי חלק א' סימן של"ז). להזכיר ללווה את חובו ולהעלות בלבו צער או בושה על חסר יקלתו להשיב את הכסף לבעליו. וכך אמרו חכמינו ז"ל: אימרת רב דימי בבבא מציעא (ע"ה ע"ב). "מנין לנושה בחברו מנה, ויודע שאין לו, שאסור לו לעבר לפניו? תלמוד לומר לא תהיה לו פנשה". ולכן אסור למלוה לרמוז או להזכיר ללווה את חובו כל זמן שאין לו מנין לפרעו.

רבותינו הפוסקים האריכו לדון אימתי נקרא הדבר שאין לו מנין להשיב, כגון שאין ברשותו ממון אלא את כליו הנצרכים לו ולבני ביתו למחיתם ולפרנסתם בלבד, שאותם אין המלוה רשאי לגבות בעד חובו, ועוד אפנים שונים בהם מגדר הלווה כמי שאין לו מנין לפרע. עין חלק חושן משפט (סימן צ"ז). בשלחן ערוך ובנושאי כליו.

### רמז הפתוב - גם אתה יכול

כשם שאין האדם רשאי לתבע מהזולת לפרע חובו אלא אם כן יש ביכלת הלווה לפרעו, כך אנו מקבילים שאין הקדוש ברוך הוא תובע מהאדם דבר שאין ביכלתו לעשותו. וידועה היא הבטחת חז"ל הקדושים שאין הקדוש ברוך

הוא מעמיד את האדם בקשי או בנסיון אם אינו מסוגל לעמוד בו, ואינו מצוה את האדם דבר שאין ביכולתו לקימו. וכמו שאמרו: אימרת רבא בנדריים (כ"ז ע"א). ולמדה מהכתוב באונס (דברים כ"ב, כ"ו): "ולנערה לא תעשה דבר". ובעלי חסידות פירשו "אנוס רחמנא פטריה" שהקב"ה כביכול מקיים את המצוה במקום האנוס ופוטר אותו ומוציאו ידי חובת המצוה. "אנוס רחמנא פטריה". שפיון שהאדם נאנס ולא היה ביכולתו להמלט מן האסור - אין הקב"ה תובעו על כך, הואיל והיה הדבר באנס.

עלינו לזכר תמיד כי אין הבורא ברוך הוא מחפש חלילה להפילנו או להכשילנו. אדרבה: ישעיה ס"ג, ט'. וכפי שמקובלנו מה"נועם אלימלך" זיע"א שפירש את הפסוק "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא (מן העונש והגיהנם, אבל מה שכן) רע - כי אתה עמדי (מה שכן רע לי הוא שיועד אני שאתה עמדי גם שם, וכשלי צר אז גם לך צר. ועל כך אני כואב)". ודברי פי חכם חן. "בכל צרתם לו צר", שאף הקב"ה כביכול נמצא עמנו בנפילה או בנסיון. ולעולם אין הקב"ה שולח לאדם נסיון אלא אם כן שלח לו גם את הפלים והכחות לעמוד בו. וכך היה רגיל רבנו הבעל שם טוב זיע"א לומר לתלמידיו: "אל תאמר איני יכול, אומר איני רוצה!" שיכלת ומסגלות לקיים את רצון ה' תמיד יש לאדם, שאולי כן לא היינו מצויים על כך. אלא שהכל תלוי ברצונו ובנכונותו של האדם לעמוד ולמסר נפש לכבוד ה' ולכבוד תורתו.

הגאון רבי חיים זייצ'יק זצ"ל, מגדולי בעלי המוסר בדור הקודם, למד יסוד זה מאברהם אבינו, איך שביזום השלישי למילתו כשכל פלו אחוז בכאבים ובניסורים עד שהיה נאלץ להחליף בכל שעה את תחבושותיו, ועם כל זאת רצה בכל נפשו לקיים מצוות הכנסת אורחים. והקב"ה, בכדי להקל עליו מהטרחה, הוציא חמה מנרתיקה שלא יצאו בני האדם מבתיהם ולא יצטרך אברהם אבינו להכניסם ולארחם.

אולם כנראה שרצונו הטוב של אברהם אבינו גבר, וצדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, ואכן בארח פלא שלא בגדר הטבע הגיעו שלשה מלאכים בדמות אנשים להתארח בביתו ולמלא את בקשתו. הרי לה אות ומופת שפשיהודי חפץ באמת, ומבקש מקירות לבו שהקב"ה יזכהו לקיים מצוה מסימת או להתגבר על מכשול כל שהוא, אזי מן השמים מסייעים ומזמנים לו. ואפלו אם יצטרכו בשביל זה לשנות את סדרי הבריאה - עדין הדבר שוה. וכמאמר רבותינו: "אין דבר העומד בפני הרצון".

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א למד יסוד זה ממעשה אחר כתובות (ס"ז ע"ב). בתלמוד, המספר על עני אחד שבא לפני רבא ובקש שיפרינסהו בתרנגלת מפטמת ויין ישן. התפלא רבא על דרישותיו המגזמות ואמר לו: "אינך מתחשב בשאר צבור העניים שאתה מבקש כאלו מאכלים?" אמר לו העני: "וכי משלהם אני אוכל? משל הקב"ה אני אוכל, שנאמר "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו" - לכל אחד ואחד את שלו ובזמנו!". עודם מדברים, ולפתע נכנסת לבית רבא אחותו לאחר שלש עשרה שנה שלא נפגש עמה, ובידיה מגש עם תרנגלת מפטמת ויין ישן. עשה רבא חשבון נפש בדבר והגיע למסקנה שפמן השמים שלחוה כדי להוכיחו על מעשהו. מיד אמר לעני "נעניתי לך, קום ואכל!".

נמצאנו למדים, שפיון שרצה אותו עני בכל מאודו לקבל תרנגלת מפטמת ויין ישן, והאמין באמונה שלמה שימלא ה' את מבקשו, לכן זכה לבסוף לקבל וראינו פעם ביאור עמוק ונפלא בדבר מאחד מהרה"ק מרוזין זיע"א בספרו "נר ישראל" (פרשת שמות)

שכתב שאם אדם ירצה דבר בכל מאודו אין מציאות שלא יקבלו, אלא שאם אין הדבר נצרך לו באמת ממילא גם רצונו אינו שלם ואמיתי, וממילא לא יקבלו. . וממנו נלמד אנו למלוי יעודנו ותפקידנו.

## דרוש וחדוש

ראה שלחן ערוך (חושן משפט סימן צ"ז סעיף ד') ואהבת חסד (דיני הלואה פרק א' הלכה ט'). כתבו הפוסקים: אדם שנתבקש מחברו להלוות לו סכום כסף, ומכיר הוא בו שהוא אדם בעל מדות רעות וקרוב הדבר שלא יחזיר לו את מעותיו בזמן, אזי מוטב הדבר שלא ילווהו כלל מאשר שילווהו ואולי יעבר לבסוף על "לא תהיה לו פנשה" ויכשילהו ב"לווה רשע ולא ישלם" ובעוד כמה אסורים העלולים לעלות.

## בסוד עבדיך

בבאור הענין על דרך הסוד ראה במאמר "גלגל שינוי הצורה". בספר "מתן תורה" למקבל רבי יהודה אשגל זצ"ל שכתב לבאר על דרך הסוד את המשנה פרק ג' משנה ט"ז. באבות "הכל נתון בערבון ומצודה פרוסה על כל החיים, החנות פתוחה והחנוני מקיף והפנקס פתוח והיד פותחת. וכל הרוצה ללוות יבא וילווה, והגבאים מחזירים תדיר בכל יום ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם מה שישמכו. והדין דין אמת והכל מתקן לסעודה". ופרש: שהאדם יורד לעולם הזה ואוכל ושותה בו פאות נפשו, אולם מצודה פרוסה לו על כל חיייו שממנה לא יוכל לברח, וכל חובותיו ומעשיו עלי אדמות נרשמים עד להגיע יום פקדה. ובבוא העת באים הממנים וגובים ממנו את חובותיו אף שלא מרצונו על שנהנה מהעולם הזה באסור או שלא לשם שמים. ואם תאמר: והרי נאמר "לא תהיה לו פנשה", ואיך גובים ממנו כל כך הרבה חובות?! על כך עונה התנא שיש להם על מה שישמכו, כיון שהדין הוא דין אמת לטובתו, שהכל יהא מתקן בעבורו לסעודה בעולם הבא שיעלה נקי ומתקן, ועל כן גובים ממנו אף נגד דעתו.

## מצוה ס"ח: שלא נשית יד בין לווה למלוה ברבית

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, כ"ד).

"אם כסף תלוה את עמי... לא תשימון עליו נשך".

## לפשוטו של מקרא

הַזְהַרְנוּ בְּתוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה בְּהַלְוֹתֵנוּ הַלְוָאָה אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְבַל נִקַּח זֶה מִזֶּה נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כ"ה, ל"ה) : "וְכִי יִמּוֹךְ אַחִיד... אֶל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית... אֶת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָדְךָ". וַיְבֹאֵר אִי"ה בְּמִצְוֵה שְׁמִי"ג. . וּבְנוֹסֶף לְאוֹתוֹ אֲסוּר חֲמוּר הַזְהִיחַ הַתּוֹרָה כָּאֵן לְבַל נֶשֶׁךְ וְדָנוּ לְטוֹל חֶלֶק וְלִסְיַע בְּמִלְוֵה בְּרַבִּית, כְּגוֹן לְשִׁמֵשׁ כְּעַרְבִים אוֹ כְּעֵדִים בְּהַלְוָאָה שְׁפָזוּ, וְלְבַל נִכְתַּב לָהֶם אֶת שְׁטַר הַלְוָאָתָם וְרָאָה בְּשִׁלְחַן עֵרוֹךְ (חֶלֶק יוֹרֵה דַעַה סִימֹן ק"ס) מִי הֵם הַעוֹבְרִים בַּכֵּךְ. וּבִאֲחֻרוֹנֵים הוֹסִיפוּ שְׁפַעֲמִים שֶׁהַמְּסִיעֵ עוֹבֵר גַּם כֵּן מִשּׁוֹם "לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל". עֵינַי בְּמָה שֶׁהִבֵּאנוּ בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא לְקַמּוֹן בְּהַמְּשַׁךְ הַדְּבָרִים. . כִּי זֶהוּ סִיּוּעַ שְׁיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְנִעְשָׂה בְּזֶה כְּשֶׁתִּפֶּן בְּהַלְוָאָתָם. וְכִפִּי אִימֵרַת אַבְיִי בְּבִבְא מְצִיעָא (ע"ה ע"ב). שְׁסַכְּמוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל אֶת הַדְּבָרִים : הַמְּלוּהַ בְּרַבִּית עוֹבֵר בְּשִׁשָׁה לְאוּיִן, וְהַלְוֵה בְּשִׁנַּיִם, וְהַמְּתַעֲסָקִים עִמָּם בְּאַחַד שְׁנָאֲמָר : "לֹא תִשְׁיָמוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ".

## רמז הכתוב - פונה טובה

אַתָּה הָרַאתָ לְדַעַת, כִּי עַל אֵף שֶׁלֹּא הַלְוָה אוֹ לְוֵה אָדָם בְּעַצְמוֹ בְּרַבִּית, אֲלֵא רַק סִיעַ וְעָזַר בְּאוֹתוֹ הַעֲנִין, עִם כָּל זֶאת נִחְשָׁב הוּא כְּמִי שֶׁהֵטִיל נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְנִתְחַיֵּב בְּעֵנֶשׁ חֲמוּר מִהַתּוֹרָה. וְלִקַּח טוֹב נִתְתִּי לָכֶם מִכָּאֵן שֶׁלִּפְנֵי שֶׁהָאָדָם בָּא לְסִיעַ וְלִתְמַךְ בְּיַדֵי אַחֲרִים, יֵשׁ לוֹ לְבַדֵּק וּלְבָרֵר עַל מָה נוֹתֵן הוּא אֶת סְמִיכְתּוֹ וְסִיּוּעוֹ, וְהֵאֵם בְּאַמֵּת מַחֲזֵק הוּא יָדֵי עוֹשֵׂי מַצָּה אוֹ שְׁמָא חֲלִילָה נִכְנָס הוּא בְּגִדְרָא שֶׁל מְסִיעַ בְּיַד עוֹבְרֵי עֲבָרָה.

לֹא פַעַם קוֹרָה שְׁאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא עוֹמֵד לְעֲשׂוֹת אֵיזָה מְעַשָּׂה גְדוֹל וְחַיּוּבֵי שְׁיֵשׁ בּוֹ זְכוּת וּמַעֲלָה, אוֹלָם אִם יִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּמַעֲשָׂיו וּבְתוֹצְאוֹת הַעֲתִידוֹת לְהַגְרָם מֵהֶם, יִמָּצֵא שְׁטַעוֹת גְּדוֹלָה בְּיָדוֹ, וּמָה שֶׁהִחְשִׁיב הוּא לְמַצָּה - בְּעַצְם אֵינוֹ אֲלֵא עֲבָרָה. כֶּךָ דָּנוּ רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים רָאָה שׁוֹי"ת "תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהוּגוֹת" לְהַגִּי"ר מִשֶּׁה שְׁטַרְנְבוֹךְ שְׁלִיט"א (חֶלֶק א' סִימֹן תש"כ) מָה שֶׁהֵעֵלָה בְּזֶה לְהַלְכָה. אוֹלָם מִכָּל מְקוֹם בְּנִידוֹן רְגִישׁ וּמִשְׁמַעוֹתֵי שְׂכָזָה חוֹבָה לְהַתִּיעֵץ עִם מוֹרֵה הוֹרָאָה עַל כָּל מְקָרָה לְגוֹפוֹ. הֵאֵם מִתֵּר לְאָדָם לְשַׁדָּךְ בֵּין בְּנֵי זוּג שְׁאֵינָם שׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וּמַצּוֹת לְמִטְרַת נְשׁוּאֵינִן, בְּזִמְן שֶׁעֲלוּלִים הֵם לְהַגִּיעַ לְאֲסוּרֵי כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין לֹא עֲלִינוּ? רָאָה סֵפֶר "טוֹבֵד יִבְיעוּ" מָה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הַגְּרִי"י זִילְבֶרְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א בְּעִנֵּין נְתִינַת צְדָקָה בְּדַרְכֵים לְאֲנָשִׁים שְׁאֵינָם מִהוֹגְנִים. וּבִסְפֵר "לִקְטַת תְּשׁוּבָה וְצְדָקָה" (עִמּוּד רִלִיג) מָה שֶׁכָּתַב בְּעִנֵּין נְתִינַת צְדָקָה לְאָדָם שְׁאֵינוֹ מְבַרֵךְ עַל מֵאֲכָלוֹ. וְהֵאֵם מִתֵּר לְאָדָם לִיתֵן צְדָקָה לְפּוֹשֵׁט יָדוֹ בְּשַׁעָה שְׁאוֹתָהּ צְדָקָה עֲלוּלָה לְשִׁמֵשׁ לוֹ לְמִטְרַת שְׁלִילִיוֹת וּמִסְכָּנוֹת? וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת וּמְגוֹנוֹת.

במדבר ט"ו, ל"ב. **בתורה הקדושה מספר אודות אותו מקושש עצים שהוצא להורג במדבר על שחלל את השבת.** ורבותינו ראה תוספות (בבא בתרא קי"ט ע"ב) שכתבו כן בשם המדרש. **במדבר גלו שהמקושש לשם שמים נתפון, למען יראו את ענשו של המחלל את השבת וימנעו מלחללה.** והנה עם כל הפונה הטהורה שבלב אותו מקושש, לא נמנע הקדוש ברוך הוא מלהענישו במלא חמרת הדין. ומדוע? הרי פונה טובה היתה לו? **אלא מפני שעל אף שפונתו רצויה, עם כל זאת מעשיו אינם רצויים!**

**כך** אימרת רבי לוי בבבא בתרא (ט"ז ע"א). **מסבירים חז"ל גם כן את המעשה עם חנה ופנינה בו היתה פנינה מצערת ועוקצת את חנה בדברייה אודות ילדיה, וחז"ל הקדושים מבהירים שם חד משמעית כי פונתה של פנינה היתה אך ורק לשם שמים, כדי שחנה תרבה בבכיות ובתחנונים מעמק לבה עד שהי' ישמע את קולה ויפתח את רחמה. ואכן כך היה, שהקדוש ברוך הוא העניק לה שבעה בנים, ויתכן מאד שלפנינה אף היה חלק לא קטן באותה ישועה, אולם עם כל זאת לא פסחה מדת הדין על פנינה, ועל הצער שגרמה לחנה אבדה פנינה לא עלינו את כל ילדיה. וגם כאן שכלנו ולבנו זועקים: הזו תורה וזו שכרה? והרי לשם שמים נתפונה? ואם כן על מה יש להענישה? **אלא שוב למדת שלא כל מה שנראה לנו כרצוי וכנכון אכן כך הוא.****

**גם** ראה ברכות (י' ע"א) כל המעשה. **על חזקיה המלך מובא שנמנע מלשא אשה והעביר את רוב שנותיו בפרישות ובבדידות, מבלי עזר כנגדו, וזאת מפני שראה ברוח קדשו שאם ישא אשה עתיד לצאת ממנו בן שייכעיס את בוראו ואכן כך היה שלכשנישא נולד לו מנשה שהכעיס את בוראו. אולם מה שלא ראה חזקיה ברוח קדשו הוא שלבסוף חזר מנשה בתשובה שלימה לפני בוראו (ראה סנהדרין ק"ג ע"א). ולכשפא הנביא ישעיה והוכיחו על כך, והודיעו שנגזר עליו דין מות, עמד חזקיה הצטדק בפניו שלמען כבוד שמים עשה זאת. אמר לו הנביא לחזקיה המלך: מה לך לעשות חשבונות שמים? **מה שמטל עליך היה לך לעשות!****

**לאור כל זאת יש לאדם להתבונן ולבחון היטב את מעשיו האם באמת רצויים הם לפני האלקים או לא, ולזכר שלא תמיד מה שהלב נכסף ורוצה לעשות אכן הוא רצון הבורא האמתי.**

## דרוש וחדוש

**הגאון רבי משה לוי זצ"ל חלק א' (פרק ב' סעיף ה'). בספרו "מלוה ה'" דן אודות אדם המפנה מישוהו הזקוק להלוואה למקום בו מלוים ברבית, ואכן נתקיימה ההלוואה, האם עובר אותו מקשר בזה על אסור דאורייתא של "לפני עור לא תתן מכשול" או לא?**

**והנה הלכות מלוה ולוה (פרק ד' הלכה ב').** וראה ב"לחם משנה" שם שביאר מדוע אין הסרסור עובר על "לא תשימון עליו נשך" כמו הערב והסופר והעדים. ועוד עיין בספר "פרשת ריבית" להגר"א נידאם שליט"א מה שכתב בענין זה, ואכמ"ל. **הרמב"ם בהלכותיו פתב מפרשות כי כל מי**

שְׁהִיָּה סְרָסוּר בֵּין הַלּוֹוֶה לַמְלוֹה בְּרִבִּית, אוּ שְׁסִיעַ לְאַחַד מֵהֶם בְּמַעֲשֵׂה הַהַלְוָאָה אוּ הוֹרְהוּ עַל כָּךְ הָרִי זֶה עוֹבֵר מְשׁוּם "לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל".

אוּלָם בְּעַל "מְלוֹה ה'" כָּתַב לְחִלְק בְּדָבָר שֶׁאִם בְּלַעֲדֵי אוֹתוֹ מְקַשֵּׁר לֹא הֵיָתֵה מִתְבַצְעַת הַהַלְוָאָה, כְּגוֹן שֶׁרַק דָּרְכּוֹ נִתְּן הֵיָה לְהַגִּיעַ לַמְלוֹה וְאִין עוֹד מִי שְׁיִלְוֵהוּ בְּרִבִּית, אֲזִי אֶכֶן עוֹבֵר הַמְקַשֵּׁר עַל אֲסוּר דְּאוֹרִיתָא שֶׁל "לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל". אוּלָם אִם גַּם בְּלַעֲדֵיו הֵיָה הַלּוֹוֶה מוֹצֵא מִי שְׁיִלְוֵהוּ בְּרִבִּית הָרִי שֶׁהַמְקַשֵּׁר אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא עַל אֲסוּר דְּרַבְנָן שֶׁל "מְסִיעַ בְּיַד עוֹבְרֵי עֲבֵרָה" בְּלִבְד עֵיין שֵׁם בְּהַעֲרוֹת שֶׁהֵבִיא הַטַּעֲמִים וְהַרְאִיּוֹת לַכֹּךְ בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת. וְחָבַל עַל דַּאֲבָדִין וְלֹא מִשְׁתַּכְחִין.

## בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר חֲמֵרַת הַלּוֹאֵת רִבִּית עַל דְּרַךְ הַסּוֹד רָאָה לְהַגִּיה"צ רַבֵּי יַצְחָק שְׂרִים זצ"ל מִחֲכָמֵי אֲרָם צוֹבֵה בְּחִלְק ג' עֶרֶךְ "רִבִּית". בְּסִפְר "לְקוּטִים מִפְּרָדֵס" שֶׁהֵבִיא אֶת דְּבָרֵי רַבְנֵי יַעֲקֹב בְּעַל הַטּוֹרִים זצ"ל שֶׁ"נִשְׁדָּךְ" עוֹלָה בְּגִימְטְרִיָּה "זֶה נְחֹשׁ", וּבְאֵר שֶׁעַל יְדֵי דְבָר זֶה נוֹתֵנִים הַלּוֹוֶה וְהַמְלוֹה לְסִטְרָא אַחֲרָא הַנִּקְרָאת "נְחֹשׁ" כֹּחַ וְשְׁלִיטָה גְּמוּרָה עַל נְשָׁמָתָם. כֹּךְ הוּבֵא גַם כֵּן בְּכַתְבֵי רַבֵּינוּ הָאֲרִיז"ל. וְכָל אֲדָם לְאַחַר פְּטִירָתוֹ נוֹתֵרִים בְּעֲצָמוֹתָיו מְעַט נִיצוּצוֹת מְנַשְׁמָתוֹ בְּכַדֵּי לְהַקִּימוֹ בְּהֵן בְּתַחֲתֵי הַמֵּתִים לְעֵתִיד לְבָא, אֲבָל זֶה שְׁלֹוֹה אוּ שְׁהַלּוֹה בְּרִבִּית מְאֻבָּד גַּם אֶת אוֹתָהּ הַלְּחִלוּחִית שֶׁל חַיּוֹת דְּקֻדְשָׁה, וּמִמִּילָא לֹא יִזְכֶּה לְקוּם בְּתַחֲתֵי הַמֵּתִים לְעֵתִיד לְבָא, בְּמַדְרַשׁ רַבָּה (שְׁמוֹת לִיא, ו'). וְרָאָה בְּסִפְר הַקְּדוּשׁ "רַאשִׁית חֲכָמָה" שֶׁסֵּמַךְ זֹאת עַל הַכְּתוּב (וַיִּקְרָא כִּיָּה, לִיו): "אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית... וְחֵי אַחִיד עִמָּךְ" שֶׁלֹּא תִקַּח מִמֶּנּוּ רִבִּית כַּדֵּי שֶׁתַּחֲנוּ אֶתְהּ וְהוּא לְעֵתִיד לְבוֹא. וְעוֹז נִרְמַז שֶׁפַּעַם אֶחָד כְּתוּב "מִרְבִּית" וְפַעַם אֶחָת כְּתוּב "תַּרְבִּית" רַאשִׁי תִיבּוֹת "מֵת", שְׁמִיתָתוֹ תֵּהֵא מִיתָת עוֹלָם רַחֲמָנָא לִיצְלוֹן. כְּפִי שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה עַל הַמְלוֹה בְּרִבִּית.

## מצוה ס"ט: שלא לקלל הדין

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ב, כ"ז).

"אֵלֵקִים לֹא תִקְלַל".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא

הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה הַזֹּהִירָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלֹא מִן הַתּוֹרָה לְבַל יָבוֹאוּ לְקַלֵּל אֶת הַדֵּינִים הַיּוֹשְׁבִים בְּמוֹשֵׁב בֵּית הַדֵּין, כְּכַתּוּב: "אֱלֹקִים לֹא תִקְלַל" סנהדרין (ס"ו ע"א). וּפְרָשׁוּ חֲכָמִים שֶׁזֶהוּ הַדֵּין הַנִּקְרָא "אֱלֹקִים". וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב: שְׁמוֹת כ"ב, ז'. "וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹקִים" שֶׁאֵלוּ הַדֵּינִים. וְרָמַז לְדַבֵּר הַבֵּיא רַבְּנוּ יַעֲקֹב בַּעַל הַטּוֹרִים זצ"ל שֶׁהַמֶּלֶךְ "אֱלֹהִים" עוֹלָה בְּגִימָטְרִיָּה "הוּא דֵּין".

עָקֵר הָאֲסוּר הוּא שֶׁלֹּא יִקְלַל אָדָם אֶת הַדֵּינִים בְּשֵׁם ה' אוּ בְּאֶחָד מִכְּנוּיָיו. כְּגוֹן שֶׁאָמַר "אָרוּר דֵּין פְּלוֹנִי לֵה" אוּ כְּיוֹצֵא בָּזֶה. וּמִפְּלֵ מְקוֹם אֶף בְּלֹא הַזְכָּרַת הַשֵּׁם אוּ כְּנוִי הַדַּבָּר אֲסוּר וְחֲמוּר מְאֹד, וַיֵּשׁ לַדֵּינִים לְנִדּוֹת וּלְהַעֲנִישׁ אֶת הַמְּזַלְזָלִים בְּכַבּוּד בֵּית הַדֵּין כְּמִבְּאֵר רֵאָה מִסַּכַּת שְׁבוּעוֹת (ל"ח ע"א) וּשְׁלַחַן עֲרוּךְ (חוּשׁן מִשְׁפַּט סִימָן כ"ז). וְעֵינֵי שֵׁם בְּאֵלוֹ אֲוֹפְנִים רִשְׁאִים בֵּית הַדֵּין לַעֲנוּשׁ, וּבְאֵלוֹ אֲוֹפְנִים מוֹכְרָחִים הֵם לַעֲנוּשׁ. וְאֲכַמִּ"ל. בְּגִמְטְרִיָּה וּבְשִׁלְחָן עֲרוּךְ.

## רַמְזֵ הַפְּתוּב - פְּלֵס אֱהוּבִים

הַסְּפֹרֵנוּ בְּבִאוּרֵנוּ עַל אֲסוּרֵי זֶה שֶׁל קַלְלַת הַדֵּינִים כְּתוּב כִּי יִדְעָה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁמִּנְטֵטָתָהּ הַטְּבָעִית שֶׁל הָאָדָם לְדַמֵּן וּלְחַשֵּׁב תַּמִּיד כִּי הוּא הַזֵּכָּאִי וְהַצּוֹדֵק, וְלִהְיוֹת מְשִׁכְנֵעַ שֶׁכָּל אֲשֶׁמָּה שֶׁתּוֹטֵל עָלָיו הִיא עַל לֹא עוֹל בְּכַפְּיוֹ. וְכַפִּי בְּמִסַּכַּת נִגְעִים (פֶּרֶק ב' מִשְׁנֵה ה'). שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים: "אֵין אָדָם רוֹאֶה נִגְעֵי עַצְמוֹ". וְעַל כֵּן, בְּנִקְלָה הוּא שֶׁיִּגְיַע הָאָדָם לִיַּדֵּי הַתְּרַעְמוֹת בְּשַׁעֲהַ שֶׁיִּפְסַק הַדֵּין לְרַעְתּוֹ. וּבִפְרָט שֶׁפְּעָמִים רַבּוֹת הַהִכְרָעָה בְּמִשְׁפָּט אֵינָה דַּבָּר הַמְּפָרֵשׁ וּמִבְּרָר בְּחֻקֵּי הַתּוֹרָה, אֲלָא דַּבָּר הַנִּתּוֹן לְשִׁקּוּל דַּעְתּוֹ הַמְּעַמִּיקָה וְלִרְאוּת עֵינָיו שֶׁל הַדֵּין.

וְכֵאֵן מוֹצֵא לוֹ הַשֵּׁטֶן פֶּתַח נִרְחַב לְהַטּוֹת אֶת הָאָדָם מֵאֲמוּנָתוֹ בַּתּוֹרָה וּבְשִׁלְחִיהָ, וְלִהְרַהֵר אַחַר הַחֲכָמִים וּפְסִיקוֹתֵיהֶם. וְלָכֵן פְּעָמִים רַבּוֹת שְׁגָם גְּדוֹלִים וְטוֹבִים נוֹפְלִים בָּזֶה הַדַּבָּר כִּן כְּתוּב רַבִּינוּ חֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל בְּסִפְרוֹ "אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן" (פֶּרֶק ג' פִּיטָקָה י"ז). וְהוֹסִיף שֶׁבְּמִקְרָה הַזֶּה דוּקָא גְּדוּלוֹתָם הִיא הַמְּשַׁמֶּשֶׁת לָהֶם לְרוּעֵץ לְהַבִּיאֵם לְסַרְבַּ לְהַכְנֵעַ לְפִסְק הַדֵּינִים. עֵינֵי שֵׁם. וְעַל כֵּן הַזֹּהִירָה הַתּוֹרָה אֶת הָאָדָם בְּאַזְהָרָה מִיַּחְדָּת שֶׁנְּטִיטָתָהּ לְבוֹ זֶה לֹא תְּבִיאָהוּ לְהַתְמַרְדַּ בְּפִסְק הַדֵּינִים וְלַחֲלֹק עֲלֵיהֶם וּלְקַלֵּלָם.

בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה כֵּאֵן. רַבְּנוּ הָאֲבֵן עֲזָרָא זצ"ל הוֹסִיף כִּי בְּמִלָּה "אֱלֹקִים" נִכְלָלִים לֹא רַק הַדֵּינִים, אֲלָא גַם גְּדוֹלֵי הַתּוֹרָה מִנְהִיגֵי הַדּוֹר הַמּוֹרִים לְבְנֵי הָאָדָם אֶת הַדַּרְךָ אֲשֶׁר יִלְכוּ בָּהּ. גַּם עֲלֵיהֶם הַתּוֹרָה הַזֹּהִירָה לְבַל נִפְעַר אֶת פִּינוּ חֲלִילָה לְחַלֵּק עֲלֵיהֶם וּלְדַבֵּר עֲלֵיהֶם בְּחִסְרוֹן כְּבוֹד וְיִרְאָה. כִּי כְּשֵׁם רֵאָה סְנֵהֲדָרִין (ל"ח ע"א) שֶׁהַקְּב"ה בְּרָא אֶת הַבְּרִיּוֹת בְּמִכּוּוֹן כְּשֶׁפְּרָצוּפֵיהֶם שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לומר זֶה אֲשֶׁנִּי זֶה עֲבָדִי וְכִיוּצָא בָּזֶה. וְנִלְעִיד שֶׁרָצוּ חֲז"ל בְּאִימְרָה זֶה לְלַמֵּד שֶׁגַם הַדְּעוֹת הַשׁוֹנוֹת שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם זֶה דַּבָּר שֶׁנִּעֲשֶׂה בְּמִכּוּוֹן מִלְּכַתְחִילָה מֵאֵת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא לְתוֹעֵלַת הָעוֹלָם וּקְיוּמוֹ. שֶׁאֵין פְּרָצוּפֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם שׁוֹיִם כִּדְּאִין דְּעוֹתֵיהֶם שׁוֹוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן דַּעַת גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא דַּעַת תּוֹרָה צְרוּפָה וּמְזַקְקָה וְדֹאִי שֶׁלֹּא הִכַּל תּוֹאֲמִים לְדַעוֹתֵיהֶם. וּפְעָמִים שֶׁהַנְּהַגְתָּ הַגְּדוֹל וּפְסִיקוֹתוֹ אֵינָה מוֹבִנֶת וּבְרוּרָה לְכָל, שֶׁכֵּן זֶהוּ תַּפְקִידוֹ שֶׁל תַּמִּיד (ל"ב ע"א). וְכֵאֵן הַמְּקוֹם לְצִיָּן כִּי יִשְׁנֵם הַטּוֹעִים לְחֻשׁוֹב כִּי הַתְּבַטְלוֹת בְּפִנֵּי הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הִיא בִּיטוּל



האישיות והעצמיות של האדם, מה שמעורר לפעמים התקוממות והתנגדות טבעית מצד בני אדם. אולם האמת היא כי ההיפך הוא הנכון: שההתחברות אליהם וההתבוננות בדרכיהם ובהליכותיהם היא זו המסייעת לאדם לגלות את ה"אני" האמיתי שלו, ולהוציא את הטוב שבו מהכח אל הפועל. ובינו נא זאת! החכם לראות את הנולד - מה שלא כלם רואים. ואדם שאינו שקול בדעתו ובדבורו, ואינו מקבל את מרות החכמים בעיניו עצומות עלול להגיע חליה למחשבות ולדבורים חמורים אודות הגדולים.

הפה של האדם הנו כלי בעל ערך עליון, ולכן עלינו להזהר מאד בכל מוצא פינו לשקל היטב כל מלה בטורם נוציאנה מפינו. לצערנו ישנם אנשים הממהרים לפסל שיטות ואישים בהבל פיהם מבלי לחשב פעמים, וגורמים בכך לנזקים גדולים ובלתי הפיכים לשנים רבות. לא חכמה גדולה היא לשלל ולהמעיט בערך הזולת. זוהי מהמלאכות הקלות שבעולם. החכמה הגדולה היא למצא את הטוב שבשני ולגלותו ולהוציאו לאור העולם כמו שכתב הרה"ק מוהר"ן מברסלב זיע"א שבכל אדם ובכל דרך יש דבר טוב, וחובתנו היא לחפש ולמצוא את אותו הטוב. וראה עוד בספה"ק "היכל הברכה" (פרשת ויקרא) שכתב שטוב אמיתי, טבעו להיכלל גם ברע, ולהפכו לטוב כמוהו. ובכתבי הראי"ה קוק זצ"ל כתב: מי שמגלה את הטוב שברע, הוא מציל את הגרעין הטוב עצמו, ושומרו מכל הגורמים הרעים, ואז יכול לגרום שאפילו הגורמים הרעים עצמם יתהפכו לטוב. והדברים יקרים ועמוקים למתבונן בהם. את זאת לא כל אחד יודע לעשות. איך אתה בא לדון ולפסל דרך או אדם שהרי לחוות דעת על טעם תבשיל אי אפשר בראיה מן הצד בלבד מבלי לטועמו, ואם כן כל שכן לחוות דעת על דרך או שיטה איך אפשר מבלי לנסותה ולטועמה לפני כן, אם לא שהתורה פוסלתה ושוללתה!! מבלי שנסית אותה או שכך הוזהרנו מפי רבותינו התנאים הקדושים: "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו". וכל שכן את רבותיך וגדולי ישראל!!! מבלי לעמד במקומו? וכי בגלל שלף היא אינה תואמת ונראית לכן כל העולם מחיב ללקת אחריך?! והרי מדרש רבה במדבר (פרשת נשא). ובשם הגר"א וסרמן זצ"ל מקובלנו שבמקום שיש שני יהודים עלולות להשמע שלוש דעות... שבעים פנים לתורה, ואף פן אינו סותר את חברו, אז למה דרך פוסלת ושוללת כל דרך שאינה הולכת עם דרך יד ביד?! אין זו אלא משחיתות מדותיו של האדם המבקש ודורש מפלם "קבלו דעתי", ו"אין חכם פמוני". ולא כך היא דרך של התורה.

על פן יראה האדם לנפשו לשמר ולנצר את פיו ולשונו, וירגיל את עצמו בעין טובה ובלשון נקייה כלפי כל יהודי, וכל שכן כלפי הגדולים ממנו, וטוב לו בזה ובבא.

## דרוש וחדוש

ראה מסכת שבועות (לי"ה ע"א) במשנה. חכמי הגמרא נחלקו בדין אדם שקלל את הדין על דרך השלילה, כגון שאמר "אל יהי פלוני ברוך לה" מה דינו? האם נחשב הדבר לקללה, שכן שומעים ומבינים מדבריו, או שמא אין לחיבו על כך בהיות שלא קללו במפרש?

לדעת רבי מאיר אומרים "מקלל לאו אתה שומע הן", ואם אמר שלא יהא ברוך - ממילא משמע שיהא מקלל. ולכן יש לחיבו מלקות על הדבר.

אולם לדעת חכמים בהיות שלא קלל ממש בפיו, אלא רק אנו מבינים הקללה מדבריו, לכן אי אפשר לחיבו על כך ופטור הוא ממלקות.

ולהלכה פסקו ראה טור ושלחן ערוך (חושן משפט סימן כ"ז). הראשונים והשלחן ערוך כדעת חכמים שפטור הוא ממלקות, כן כתב בב"ח, והובא בקצות החושן על השלחן ערוך (שם סעיף קטן ב'). ומכל מקום ודאי שהדבר לכשעצמו אסור גם באפן שפזה.

## בסוד עבדיך

בבאור הפננה הרצויה בהזכרת שם ה' על דרך הסוד ראה דרוש כוונת הברכות. והובאו דבריו גם כן באחרוני המקובלים. בשער הפנונות מרבנו האריז"ל שכתב שבכל פעם שמזכיר אדם את שם הוי"ה ברוך הוא יכון במחשבתו לכלל את שם הוי"ה עם שם אדנו"ת בשלוב יחד.

וזה בנוסף על הפננה המזכרת חלק אורח חיים סימן ה'. עיין שם ובאחרונים. בשלחן ערוך לכון בשם הוי"ה שהוא אדון הכל, הנה הנה ויהיה.

## מצוה ע': לאו דברכת השם

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, כ"ז).

"אלקים לא תקלל".

## לפשוטו של מקרא

מאותו פסוק הנזכר במצוה הקודמת למדים אנו אסור ולמדו מהלשון "אלקים" שהוא לשון רבים דהיינו שניים – שלא לקלל דיין ולא לקלל חלילה את ה'. נוסף שהזכירה עליו התורה, והוא לאו של בלשון סגי נהור, כמוזכר בלשון רבותינו. "ברכת ה'". וענינו הוא שלא לקלל אדם ויגדף חלילה את ה' בפיו מכל סבה שתהא. והעושה כן בנזכחות שני עדים פשרים שהתרו בו על הדבר דינו בסקילה, ראה סנהדרין (מ"ה ע"ב) ורמב"ם (הלכות סנהדרין פרק ט"ו הלכה ו'). ולאחר מכן מצות עשה על בית הדין לתלותו

בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר לְמַעַן יֵרְאוּ וַיִּירְאוּ. וּמִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ מִתְחַיֵּב סְקִילָה אֶלָּא דְּוָקָא כְּשֶׁפָּרַשׁ אֶת הַשֵּׁם הַמְּיֻחָד, דְּהֵינּוּ שֵׁם הַוַּי"וּ בְּרוּךְ הוּא אוֹ אֲדֻנּוּיִית, כְּמַבְאָר רֵאשׁוּת רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים (סוּף פֶּרֶק ב'). בְּפּוֹסְקִים. רֵאשׁוּת סִנְהֶדְרִין (נִיּוֹ ע"א) וְרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת מַלְכִים פֶּרֶק ט' הַלְכָה ג'). וְשֵׁם נִתְבָּאָר שְׁדִינּוּ שֶׁל בֵּן נַח בְּזֶה חֲמוּר מִדִּין יִשְׂרָאֵל, שִׁישְׂרָאֵל אֵינוֹ חַיִּיב מִיִּתְּהָ עַד שִׁיבְרַךְ בְּשֵׁם הַמְּיֻחָד כִּנְיָל, וְאֵילוּ בֵּן נַח אֶפִּילוּ בִּירַךְ בְּכִינּוּי חַיִּיב. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׂאָף אֲמוֹת הָעוֹלָם מִזְהָרִים עַל אֲסוּר זָה.

מִלְבַּד זֹאת, בְּרַמְבַּ"ם שֵׁם. כָּל מִי שֶׁנִּכְחַח בְּמַעֲמָד וְשָׁמַע אֶת הַקְּלָלָה מִפִּי הַמְּקַלֵּל חָיִב לַעֲשׂוֹת בְּמְקוֹם קְרִיעָה עַל חֲלוּל ה' הַגְּדוֹל שֶׁשָּׁמַע בְּאַזְנוֹ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן אֵינוֹ תוֹפֵר הַקְּרִיעָה לְעוֹלָם כְּדִין הַקּוֹרֵעַ עַל אֲבִיו אוֹ עַל אִמּוֹ לִיע. וְזֶה לְגַדְלַת חֲמַרְת הָעֵינָן.

## רִמּוֹ הַפְּתוּב - הַזָּהָר בְּגַחְלָתוֹ

וַיִּקְרָא כ"ד, י". בְּתוֹרַתֵנוּ הַקְּדוּשָׁה אָנוּ מוֹצְאִים אֶת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּדוֹר יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, בּוֹ עָמַד אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְגִדְף כָּל־פִּי מַעֲלָה, מַעֲשֶׂה נּוֹרָא הַמַּעֲוֹרֵר תְּמִיּהָה גְּדוֹלָה הַיָּאֵד הַגִּיעַ אוֹתוֹ אֶחָד לְמָה שֶׁהִגִּיעַ? וְאָכֵן חֲכָמֵינוּ ז"ל דָּאָגוּ לְלַמֵּד וּלְהַעֲבִיר לָנוּ מִדוֹר לְדוֹר אֶת הַמִּנְיַע וְהַגּוֹרֵם לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁפָּל, לְמַעַן נִפְיֵק אָנוּ אֶת הַלְקַח מִהַדְּבָר.

וְכַךְ רֵאשׁוּת בְּרַש"י שֵׁם. אָמְרוּ: "וַיִּצְאָ אִישׁ... וַיִּקְבֹּ וְכוּ" - מִהִיכָן יִצְאָ?! רַבִּי לִוִי אָמַר מַעוֹלָמוּ יִצְאָ, שְׂאֵבֵד בְּכַךְ אֶת עוֹלָמוֹ הַזֶּה וְאֶת עוֹלָמוֹ הַבָּא. רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר מִפְּרָשָׁה שֶׁלְּמַעֲלָה יִצְאָ, דְּהֵינּוּ מִפְּרָשַׁת לַחֵם הַפְּנִים הַפְּתוּבָה לְפָנֵי כֵן. שֶׁלְּגִלְגַּל וְאָמַר: וְכִי דָרְכּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ לֵאכֹל פֶּת צוֹנְנֵת שֶׁל תְּשַׁעָה יָמִים?! וּמִשֵּׁם הַלֵּךְ וְגִדְף אֶת הַשֵּׁם הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא.

אֵד הָאֲמַת הַיָּא כִּי חַז"ל הַקְּדוּשִׁים מְגַלִּים שֶׁנִּסְגְּרָה גְּדוֹל הָיָה נַעֲשֶׂה בְּלַחֵם הַפְּנִים, שְׂכַסְדוֹרוֹ כֶּךָ הָיָה סְלוּקוֹ, שֶׁהָיָה נִשְׂאָר חֵם פְּבִיּוֹם הַנְּחַתוֹ שְׁכֵן בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה כְּתוּב "בִּיּוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרַכְנוּ", הֵינּוּ שֶׁלֹּא הָיוּ מַחְלִיפִים אֶת לַחֵם הַפְּנִים אֶלָּא מִשַּׁבַּת לַשַּׁבָּת. וְאוֹתוֹ אֶחָד הַסִּיק שֶׁהַלַּחֵם מִצְטָנן וּמִתִּיבֵשׁ מִיּוֹם לְיּוֹם כְּטַבַּע הַדְּבָרִים. אוֹלַם בְּגַמְרָא בְּמַנְחוֹת (כִּיֵּי ע"א) מְבוֹאָר שֶׁשֶׁהִיָּה הַלַּחֵם נִשְׂאָר חֵם בַּעַת הוֹצֵאתוֹ כְּבַעַת הַנְּחַתוֹ, וְכַפִּי שְׁכַתוּב בְּנִבְיָא (שְׁמוּאֵל א' פֶּרֶק כ"א): "לְשׁוֹם לַחֵם חֵם בִּיּוֹם הַלְקַחוּ". זֹאת אוֹמְרָת, שֶׁלֹּא הִגִּיעַ אוֹתוֹ אֲדָם לְשִׁפְלוּת זֹה שֶׁל גְּדוּף כָּל־פִּי מַעֲלָה אֶלָּא מִכֵּךְ שֶׁזָּלַל בְּדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה. לְלַמֵּד, לֵאמֹן עָלוּל לְהִגִּיעַ אֲדָם הַמְזַלְזֵל בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְחֲכָמֶיהָ. שֶׁמְלַגְלוֹג קַל שֶׁלְּגִלְגַּל עַל אַחַת מִמְצוּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁכָּלֵל אֵינָה קְשׁוּרָה אֵלָיו - הִגִּיעַ לְדִיוֹטָא הַתְּחַתּוֹנָה בְּיּוֹתֵר לְחַרְף וּלְגִדְף מַעֲרָכוֹת אֶלְקִים סִנְהֶדְרִין מִיָּה ע"ב. וְרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פֶּרֶק ב' הַלְכָה (1). וְלִכְפֹּר בְּעֶקֶר.

בְּבֵא בְּתוֹרָא (ע"ה ע"ב). בְּתַלְמוּד מְסַפֵּר שֶׁפַּעַם אַחַת הָיָה רַבִּי יוֹחָנָן דּוֹרֵשׁ בְּפָנֵי תַלְמִידוֹ עַל הָעֵתִיד לְקָרוֹת עִם יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי הַמְּשִׁיחַ, וְאָמַר שֶׁעֵתִיד הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִיד בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם אֲבָנֵי חוֹן וְיִהְיוּ מִים בְּגַדְלַת שְׁלוֹשִׁים עַל שְׁלוֹשִׁים אֲמָה. אֶחָד הַתַּלְמִידִים שֶׁנִּכְחַח בְּדַרְשָׁה, לֹא מְצָאוּ חוֹן בְּעֵינָיו הַדְּבָרִים,

ולא נתנישבו על לבו ומחו, ולגלג ואמר: כיום לא נתן למצא יהלום אפלו בגדל ביצה, והרב אומר שימצאו אבני חן בגדל שלושים אמה!?

לימים, הפליג אותו תלמיד בספינה, ולפתע רואה הוא בלב היס את מלאכי השרת עומדים וחוצבים אבני חן ענקיות בגדל של שלושים על שלושים אמה. שאלם: אבנים אלה למה? אמרו לו: עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידן בשערי ירושלים. ראה התלמיד שאכן צדקו דברי רבו, ובא לפניו והתודה: אכן אמת צדקו דבריך, שבמו עיני ראיתי את מלאכי השרת עוסקים באותן אבני חן גדולות.

נעצר לרגע מהמשך המעשה ונחשב: כיצד היינו מגיבים אנו במקום רבי יוחנן? כשתלמידך נגש אליך ומספר לך שראה מחזות אלקים, ודבר עם מלאכים ושרפים שאשרו ואמתו את דבריך וברור שמדובר על אמוראים קדושים ולא על מדומיינים מבני דורנו שבכל בוקר קמים עם גילוי חדש מהעולמות העליונים באומרם שידעים הם דעת עליון, בו בזמן שאף את דעת בהמתם אינם יודעים...? ודאי היינו נושקים אותו על ראשו ואומרים: אשרי שזהו תלמידי, שהגיע לדרגות נשגבות שכאלו, ואשרי שדברי נכוחים ומצדקים!

וכיצד באמת הגיב רבי יוחנן? מספרת הגמרא שאמר לו לאותו תלמיד: ריקא (ריק ופוחז)! אלמלי ראית לא האמנת! מלגלג אתה על דברי חכמים! נתן בו עיניו (הקפיד עליו) ונעשה התלמיד גל של עצמות ומת. לא דבר פשוט הוא להרג אדם בקפיצה, ובפרט את תלמידו, וכל שכן תלמיד בדרגה שכוז. ובכל זאת רבי יוחנן מצא לנכון לעשות זאת. למה?! "מלגלג אתה על דברי חכמים!" מלגלוג קל היום עתיד הוא להגיע ברבות הימים לכפר בעקור ולהתחייב מיתה, אז מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב! עד כמה חמור הוא דינו של אדם המלגלג ומזלזל בדברי התורה וחכמיה! וישמע חכם ויוסף לקח.

## דרוש וחדוש

חז"ל הקדושים דנים בענין גזר דינו של המגדף היאך יש לדונו ולחייבו, שהרי כדי לפסק לאדם גזר דין מות ההלכה מחייבת שהדינים ישמעו מפי העדים בדיוק את הדבר אותו אמר המגדף, ואם כן היאך יחזרו העדים בפניהם על דברי הגדוף בעצמם!?

ראה במשנה בסנהדרין (נ"ה ע"ב), וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות עבודת כוכבים (פרק ב' הלכה ח'). ולמד רבי יהושע בן קרחה כי במהלך המשא ומתן בדין היו משתמשים בשם משאל במקום שם ה', כגון שהיו אומרים "יפה וראה בפירוש רש"י על הגמרא שם שבכוונה נקט בשם "יוסי" שעולה בגימטריה "אלהים". יוסי את יוסי", ובסוף הדיון לפני פסיקת הדין היו יוצאים כל הנוכחים, והדינים היו אומרים לגדול שבעדים "אמר מה ששמעת" והיה העד אומר את מלות הגדוף בשם ה' ממש, ומיד היו הדינים קורעים בגדיהם. ושאך העדים היו אומרים "אף אני שמעתי כמוהו" ובכך היו פוסקים את הדין ועונשים את המגדף.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר חֲמִרַת אֲסוּר "אֱלֹקִים לֹא תִקְלַל" עַל דְּרָךְ הַסּוּד רְאֵה לְהִרְהוּ"ק  
מִקְאֲמָרְנָא זִיע' א' עַל הַתּוֹרָה (שְׁמוֹת כ"ב, כ"ז). בְּחִבּוּר "אוֹצֵר הַחַיִּים" שֶׁכָּתַב שְׁהַמְבָרֵךְ  
לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עַל עַצְמוֹ בְּכָךְ שֶׁפַע בְּרָכָה חַיִּים וּמְזוֹנוֹת וְאוֹר אֵין סוּף  
מִמְקוֹר הַבְּרָכָה וְהַטּוֹב. וּמִשְׁנֵת מִלֵּא הָאֲדָם בְּאוֹתָן הַבְּרָכוֹת הוֹלְכוֹת וּמִתְפַּשְׁטוֹת  
הוּ בְּעוֹלָם וּמְחִיּוֹת אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמַח בּוֹ וּמְבָרְכוֹ.  
וּמִכָּאֵן תִּבְיָן גַּם לְהַפְּךָ שֶׁהַמְגִיד חֲלִילָה גוֹרֵם לְסַלֵּק אֶת כָּל הַהֲשַׁפְּעוֹת הַטּוֹבוֹת  
הַלְלוּ מִמְּנוֹ וּמִכָּל הָעוֹלָמוֹת, וּבְכָךְ מְמִית וּמְחַרֵּב הוּא עוֹלָמוֹת רַבִּים, וְלָכֵן  
מִתְחַיֵּב לֹא עֲלִינוּ מִיָּתָה בְּסִקִּילָה.

## מצוה ע"א: שלא לקלל הנשיא

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ב, כ"ז).

"וְנָשִׂיא בְּעַמֶּךָ לֹא תֵאָר."

## לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

הַזְהִירָה תוֹרַתְנוֹ הַקְדוֹשָׁה שֶׁלֹּא יִקְלַל אָדָם אֶת רֵאשִׁי וְנָשִׂאֵי הָעָם, הֵם הַמְּלָךְ  
הַיּוֹשֵׁב עַל כֹּס הַמְּלָכוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וְרֵאשׁ הַסֵּנְהֶדְרִין הַגְּדוֹלָה שֶׁבִירוּשָׁלַיִם.  
וְהַמְּקַלֵּל אֶת אֶחָד מֵהֶם הָרִי זֶה לוֹקֵה מִשׁוּם שְׁלוּשָׁה לְאוּיָן: "וְנָשִׂיא בְּעַמֶּךָ לֹא  
תֵאָר", "אֱלֹקִים לֹא תִקְלַל", וְ"לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ". וּמִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ לוֹקֵה אֶלָּא  
אִם כֹּן קָלְלוּ בְּשֵׁם ה' כְּפִנְזָכְר בַּמִּצְוָה ס"ט. לְעִיל.

דָּגֵשׁ חֲשׂוֹב שֶׁמָּה הַתּוֹרָה בְּאִזְהָרָה זוֹ וְהוּא "נָשִׂיא בְּעַמֶּךָ לֹא תֵאָר", וּפְרָשׁוֹ  
חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁרָצָתָה הַתּוֹרָה לומר שֶׁדוֹקָא נָשִׂיא הַנְּקַלֵּל בְּכָלֵל "עַמֶּךָ", שְׁנוֹהֵג  
וְעוֹשֶׂה מְעֵשִׂי יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים, דוֹקָא בּוֹ נֶאֱמַר הָאֲסוּר שֶׁל "לֹא תֵאָר". מֵה שְׂאֵין  
כֹּן נָשִׂיא שֶׁעֲזַב אֶת דְּרָךְ הַתּוֹרָה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּדְרָךְ טוֹבִים שֶׁעֲלָיו לֹא נֶאֱמַר אֲסוּר  
תּוֹרָה מִיָּחָד זֶה.

## רִמְזוֹ הַכָּתוּב - מִיְהוּ גְדוֹל

**הַקִּפְדָּה** יִתְרָה הַקִּפְדוֹ רְבוּתֵינוּ הַקְדוּשִׁים עַל מְנַהֲיֵי הָעַם שֶׁיְהִיוּ מְתַקְנִים וּמְיַשְׁרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם. שֶׁתְּהֵא הַתּוֹרָה מוֹרֵת דְרָכָם, וְשֶׁמִּדּוֹתֵיהֶם יִהְיוּ מְצִינּוֹת וַיִּשְׁרֹת, וּבִלֹּא זֶה - לֹא רַק שֶׁלֹּא הִחְשִׁיבוּם רְבוּתֵינוּ לְגְדוּלִים, אֲלָא אֶף הַמְעִיטוּ עֲרַכָם מִן הַקְטָנִים וְהַפְּשׁוּטִים שֶׁבָּעַם.

**וְכֵן אָמְרוּ:** שֶׁלְחַן עֲרוּךְ (יורה דעה סימן רמ"ו סעיף ח). הָרַב שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, אֶף עַל פִּי שֶׁחָכֵם גְדוֹל הוּא וְכָל הָעַם צָרִיכִים לוֹ אֵין לְמַדִּים הַיָּמֵנוּ עַד שֶׁיִּחְזֹר לְמוֹטָב, שֶׁלְחַן עֲרוּךְ (יורה דעה סימן רמ"ג סעיף ג). **וְהָרִי הוּא פֶקֶל שֶׁבְּצַבּוֹר**, מִדְרַשׁ רַבָּה וַיִּקְרָא (א', ט"ו). וְרָאָה לִקְמוֹן (מצוה ק"ח) (בספרנו הדל "דובב שפתי ישנים" (ריש פרשת בחקותי) מה שהבאנו בסיעתא דשמיא מקדוש ישראל רבי ישראל סלנטר זיע"א על מאמר חז"ל זה. וּנְבִילָה טוֹבָה הַיָּמֵנוּ.

**רַבְּנוּ הַחֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל** בַּפֶּרֶק ד' אוֹת ט"ז. עֵינַי שֶׁם בְּלוּשׁוֹנוֹ לְשׁוֹן הַזֶּהב. בְּסִפְרוֹ "אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן" כּוֹתֵב כִּי אֶחָד מֵהַמְּפָסִידִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ בְּעוֹלָם הוּא מְחַנְּדֵי וּמְלַמֵּד אֲשֶׁר אֵינוֹ שָׁלֵם וּמְתַקֵּן בְּמִדּוֹתָיו. שֶׁכֵּן הַהֶפְסֵד הַנֶּגֶר עַל יְדוֹ הֵנוּ כְּפוּל: שֶׁלֹּא רַק שֶׁנוֹקֵט הוּא בְּהִנְהוּגוֹת מְגַאֲלוֹת וְשֶׁלִּילִיוֹת בְּהִנְהוּגוֹ אֶת חֲנִיכָיו וְתַלְמִידָיו, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בְּסִמְכוֹתוֹ וּבְתַדְמִיתוֹ הַנֶּאֱצֶלֶת לְמַלּוּי יְצָרָיו וְלִהְשִׁחַתּוֹת מִדּוֹתָיו, אֲלָא שֶׁגַם אוֹתָן מִדּוֹת וְאוֹתָם טְבָעִים הוֹלְכִים וּמְשַׁתְּרָשִׁים בְּקִרְבָּן חֲנִיכָיו הַמְתַּחֲקִים אַחַר הַנְּהוּגוֹתָיו בְּחֻשְׁבָּם שֶׁכֵּן הִיא דְרָכָה שֶׁל תּוֹרָה, וְכָל אוֹתָן הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁעוֹשֶׂה הָרַב בְּאִיצְטָלָא שֶׁל "לְשֵׁם שְׁמַיִם" הוֹלְכוֹת וּפְרוֹת וְרְבוֹת אֶף בְּקִרְבֵי תַלְמִידָיו. וְזֶהוּ הַהֶפְסֵד שֶׁאֵין כְּדִגְמָתוֹ. עַד כָּאן תִּכּוֹן דְּבָרָיו.

**וְהַדְּבָרִים מְפִנִים** הֵן כְּלָפֵי הַמְּחַנְּדֵי - לְהַבִּין אֶת הָאֲחֵרִיוֹת הַגְּדוֹלָה הַרוֹבֶצֶת עַל שְׁכָמוֹ, וְהֵן כְּלָפֵי הַמְּתַחְנְּדֵי - לְבַחֵן וּלְבַרֵר הַיֵּטֵב הָאֵם לְמִדָּה הוּא מְאָדָם הָעוֹנָה עַל הַתְּנָאִים הַנִּדְרָשִׁים בְּחַז"ל לְתַאֵר "רַב" אוֹ "מְנַהֲיֵג" אוֹ "מְלַמֵּד" וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

**נְחַלְקוּ רְבוּתֵינוּ הַפּוֹסְקִים** מַה דִּינוֹ שֶׁל נְשִׂיא שֶׁקֵּלֶל אֶת עַצְמוֹ? הָאֵם מְתַחֲנֵב הוּא בְּכֵן מְלָקוֹת עַל שֶׁלְשָׁה לְאוּוֹן כְּמוֹ כָּל אָדָם אַחַר שֶׁקֵּלֶל אֶת הַנְּשִׂיא, אוֹ שְׂמָא דִּינוֹ שׁוֹנָה?

וְהִנֵּה בְּבִיאורוֹ עַל מִצְוֵה ז'. הַמְּנַחֵת חֲנוּךְ כָּתֵב שֶׁנִּרְאָה לוֹ פְּשׁוּט שֶׁעַל דְּבַר שֶׁכֵּזֶה לֹא דְבָרָה הַתּוֹרָה, וְאִמָּנָם עוֹבֵר הוּא בָּזֶה עַל הַצּוּוֹי שֶׁל "הַשְּׂמֵר לָךְ וְשִׁמּוֹר נִפְשְׁךָ מֵאֵד", וְעַל דְּבָרֵי רְבוּתֵינוּ שֶׁהִזְהִירוּ שֶׁאָדָם לֹא יִקְלַל וְיִפְתַּח אֶת פִּיו לְרַעָה עַל עַצְמוֹ, אֲבָל עַל הַלְאוֹ שֶׁל "נְשִׂיא בְּעַמְדָּה לֹא תֵאָר" אֵינוֹ עוֹבֵר כְּשֶׁמְקַלֵּל אֶת עַצְמוֹ.

אולם בטעמי המצוות שלו (מצוה תקני"ו). **הרדב"ז** כתב שגם אם קלל הנשיא או הדין את עצמו הרי זה לוקה משום שלוש לאוין. וכן צדד הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א בקונטרס המצוות (מצוה ל'). בשו"ת שבט הלוי כדבריו.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין "נשיא בעמך לא תאר" על דרך הסוד ראה להרה"ק רבי ברוך ממעזיבו זיע"א שפרש את דברי התורה "נשיא בעמך לא תאר" שרצה לומר שאם ישנו נשיא המועיל בדרךגתו ובמעלתו, ונוהג במעשי "עמך" דהינו שמחרחר ריבים ומחזיק במחלקת שכן נאמר בנביא (הושע ד, ד): "ועמד כמריבי כהן". , אזי "לא תאר" - דהינו אל תקבל מאורו ומתורתו. שמדתו של הנשיא צריכה להיות בבחינת שלום ורחמים, ובלא זה אינו ראוי שילמדו ויקבלו ממנו.

## מצוה ע"ב: שלא להקדים חקי התבואות

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, כ"ח).

"מלאתך ודמעך לא תאחר".

## לפשוטו של מקרא

חלק נכבד ממצוות התורה התלויות בארץ הוא ענין הפרשת התרומות והמעשרות. החל בתרומה גדולה וכלה במעשר שני ומעשר עני. והנה בתוך צווי זה הכניסה תורתנו הקדושה אסור נוסף באמרה: "מלאתך ודמעך לא תאחר", והינו שיפריש בעל התבואה את ההפרשות והתרומות שצותה אותו התורה על פי הסדר הנקוב והידוע בדוקא, ושלא ישנה או יחפך את סדרי ההפרשה. ועל כל זאת נצטוינו בכדי שלא נבוא לכלל טעות ומכשול להחסיר במשהו מהמתנות שעלינו ליתן, ושלא נפשל חלילה בגזל ובאכילת מאכלות האסורים עלינו.

**סדר** ההפְרָשׁוֹת שְׁקִבְעָה הַתּוֹרָה הוּא רֵאָה רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת (פֶּרֶק ג' הַלְכָה כ"ג). שְׁבִתְחֵלָה יִפְרִישׁ אָדָם מִן הָעֶרְמָה הַפְּרָשָׁה הַנִּקְרָאת "תְּרוּמָה גְּדוּלָה", שְׁלֵזָה דִּי מִן הַתּוֹרָה אֶפְלוּ בְּחִטָּה אַחַת לְעֶרְמָה גְּדוּלָה, וְעַל יְדֵי חֲכָמֵינוּ נִצְטוּיְנוּ לְהַפְרִישׁ שְׁנֵי אַחוּזִים מִהָעֶרְמָה, וּלְמַסְרָם לַכֹּהֵן. לְאַחַר מִכּוֹן יֵשׁ לְהַפְרִישׁ עֲשִׂירִית מִן הַנּוֹתֵר בְּעֶרְמָה הַנִּקְרָאת "מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן" וּלְמַסְרָהּ לְלוֹי. לְאַחַר מִכּוֹן יֵשׁ לְהַפְרִישׁ עֲשִׂירִית נוֹסֶפֶת מִן הַנּוֹתֵר כַּעַת הַנִּקְרָאת "מַעֲשֵׂר שְׁנִי" וְלַקַּחַת זֹאת לִירוּשָׁלַיִם וְלֵאכֹל יַחַד עִם בְּנֵי בֵיתוֹ בְּתוֹךְ חוֹמוֹת הָעִיר. וּבְשָׁנִים ג', ו'- ו' לְשִׁמְטָה יַעֲנִיק אֶת הַהַפְרָשָׁה הַשְּׁלִישִׁית לְעֲנִיִּים וְזֶהוּ "מַעֲשֵׂר עֲנִי".

**רְבוּתֵינוּ** בְּעֲלֵי הַמְשָׁנָה תְּרוּמוֹת פֶּרֶק ג' מִשְׁנָה ו'. לְמַדּוּנוּ שְׂאֵם עֶבֶר בְּעַל הַתְּבוּאָה עַל צוּוֵי הַתּוֹרָה וְהַקְדָּיִם אֶת הַמְאָחֵר אוֹ אַחַר אֶת הַמְקַדָּם בְּסֹדֵר הַהַפְרָשׁוֹת, בְּכֹל זֹאת מֵה שְׁעֵשָׂה עֲשׂוּי וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְעֶרְבָם וּלְהַפְרִישׁם בְּשָׁנִית. וְהוֹסִיף רַבְּנוּ הַרַמְבַּ"ם ז"ל שְׂאֵף לְלִקּוֹת עַל כֶּף אֵינוֹ לוֹקָה אֶלָּא הָרִי הוּא כְּעוֹבֵר עַל מִצְוֹת הַמְלֻדָּה בְּלִבָּד.

## רֵמֵז הַפְּתוּב - לְאֵט וּבְטוּחַ

**פְּעָמִים** רְבוֹת מִתְעוֹרָר בְּאָדָם חֲשֵׁק וְרָצוֹן עַד לְהַתְקַרֵּב לְבוֹרָא יִתְבַּרַךְ וּלְהַתְעַלּוֹת בְּעִבּוּדַת ה', וְחִפְץ הוּא מִיָּד בֶּן רָגַע לְהַשְׁלִים וּלְתַקֵּן אֶת כָּל מַעֲשָׂיו וּלְיִשְׁרָם. וּמִמְצוּנָה זוֹ אָנוּ לְמִדָּיִם שְׂגָם כְּשֶׁבָאִים לְתַקֵּן וּלְהַתְעַלּוֹת - יֵשׁ סֹדֵר בְּדַבָּר. מֵה רֵאשׁוֹן וּמֵה אַחֲרוֹן, מֵה בְּתַחֲלָה וּמֵה לְבִסּוּף, וְהַמְהַפֵּךְ אֶת הַסֹּדֵר וּמְקַדָּיִם אֶת הַמְאָחֵר אוֹ מְאָחֵר אֶת הַמְקַדָּם לֹא קִיָּם אֶת מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה כְּרֵאוּי. וְכַפִּי שְׁלַמְדָנוּ הַחֲכָם בְּאָדָם: מִשְׁלֵי ט"ו, כ"ג. "דַּבָּר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב". בְּרִכּוֹת ס"ד ע"א. וְחֲכָמֵינוּ ז"ל אָמְרוּ: "כָּל הַדּוּחַק אֶת הַשְּׁעָה - הַשְּׁעָה דּוּחַקְתּוּ".

**הַגְּמָרָא** דף ט"ז ע"ב. בְּמַסְכַּת תַּעֲנִית מְלַמֶּדֶת מֵהוּ סֹדֵר הַיּוֹם בֵּימֵי הַתְּעַנּוּת שְׁהִיו עוֹרְכִים בְּשָׁנַת הַבְּצֻרָה לְהוֹרְדַת גְּשָׁמִים וּלְבִטּוּל גְּזֵרוֹת. שֵׁם מוּבָא שְׁמֵהַבְּקָר וְעַד לַחֲצֵי הַיּוֹם הָיוּ מַעֲנִיִּים בְּעֲנִינֵי וּבְצָרְכֵי הָעִיר וּפִירַשׁ רַש"י שֵׁם: דְּרִישָׁה וְחִקִּירָה לְבִדּוּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם. , וּמִחֲצֵי הַיּוֹם וְעַד לְעֶרֶב הָיוּ עוֹסְקִים בְּתְשׁוּבָה וּבְתַפִּלָּה וּבְתַחֲנוּנִים. לְלַמֶּדֶךְ שְׂגָם בְּמִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה יִשְׁגָם כָּלְלִים בְּמֵה לְהַתְחִיל וּבְמֵה לְסַיֵּם. שְׁכָל זְמַן שְׁלֹא עֵינָן הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו, וְלֹא עָקַר אֶת מִדּוֹתָיו הָרַעוֹת וְאֶת הָרַגְלָיו הַקְּלוּקָלִים, מֵה לּוֹ לַחֲפֹשׁ וּלְהַתְעַסֵּק בְּמַעֲלוֹת רְמוֹת וּנְשָׁגְבוֹת, וְלַעֲלוֹת עַל בְּמֵה שְׂאִינָה מִתְאַמֶּת לוֹ!! וְכִי יַעֲלֶה עַל הַדְּעַת שְׂיִנְסָה אָדָם לְטַפֵּס עַל סֵלָם וְלַקְפֹּץ יִשָּׂר מִן הַשְּׁלִיבָה הָרֵאשׁוֹנָה אֶל הַשְּׁלִיבָה הַשְּׁבִיעִית אוֹ הַשְּׁמִינִית!! וְהָרִי זֶה נִפְלָה מְבִטְחַת!! לְכֹן דּוֹרְשֵׁת מִמֶּנּוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְהַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְלִזְכֹּר אֶת חֲסְרוֹנוֹתָיו, וְלַפְסֵעַ בְּחֲכָמָה וּבְתְבוּנָה צַעַד אַחַר צַעַד עַד שְׂיִזְכֶּה בְּעִזְרַת ה' וְכַפִּי שְׁפִירְשׁוּ בְּעֲלֵי חֲסִידוֹת אֶת הַפְּסוּק בְּתַהֲלִים (כ"ד, ג): "מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְיִמִּי יִקּוּם בְּמִקּוֹם קְדוּשׁוֹ"- רַבִּים הֵם הָעוֹלָיִם בְּהַר עִבּוּדַת ה', אוֹלָם הַחֲכָמָה הָאֱמִיתִית הִיא מִי יִשָּׂאֵר וְיִקּוּם בְּמִקּוֹם קְדוּשׁוֹ מִבְּלֵי לִיפּוּל. לְעֲלוֹת בְּהַר ה' וְלִקּוּם בְּמִקּוֹם קְדוּשׁוֹ מִבְּלֵי לִפּוּל חֲלִילָה.

כָּל הוֹרָה יוֹצֵא לוֹ לְרֵאוֹת בְּמִשְׁךְ תְּקוּפַת גְּדוּל יִלְדִּיו אֶת הַמְּחִזָּה הַמְשַׁעֲשַׁע בּוֹ נוֹעֲלִים יִלְדִּיו אֶת נְעֲלֵי הוֹרֵיהֶם וּמֵהֲלָכִים עִמָּם בְּשִׁמְחָה וּבְהַתְּלַהֲבוֹת בְּרַחֲבֵי



הַבִּיט. מְרַגְּשִׁים וְחוֹשְׁבִים הֵם בְּכֹךְ לְכַמֵּה רַגְעִים כְּאִלוּ הֵם הַאֲבָא הַגָּדוֹל אוֹ הַאֲמָא הַחֲשׁוּבָה. אוּלַם בְּתוֹר הוֹרִים יוֹדְעִים אָנוּ הֵיטֵב שְׁנַעֲלִילת נַעֲלִים גְּדוּלוֹת לֹא זֶה מָה שְׁעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם לְגָדוֹל, רַק לְהַפְּךָ: לְאַחַר כַּמָּה צְעָדִים נִרְאֶה אִיךָ שִׁסְתַּבְּכוּ רַגְלֵי הַרְכּוֹת שֶׁל יֶלֶד הַחֲמֵד זֶה עִם זֶה, וּבֵין רַגַע יִצְנַח וְיִפֹּל עַל הָאָרֶץ.

וְכֹךְ כְּמוֹ אוֹתוֹ יֶלֶד קֵט גַּם אָנוּ הַמְּבַגְרִים מְבַקְּשִׁים לְעֵתִים לְנַעַל נַעֲלִים הַגְּדוּלוֹת לְמִדְתָּנוּ, וְחוֹשְׁבִים אָנוּ שְׂאֵם נַעֲשֶׂה אוֹ נִנְהַג בְּדַבָּרִים מְסִימִים מִמִּילָא נְהַפְּךָ לְגְּדוּלִים וְלַחֲשׁוּבִים. אוּלַם כְּפִי שְׂאֲמַרְנוּ לֹא הַנַּעַל הַיָּא זֶה שְׁעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם לְגָדוֹל, אֲלֵא הָאָדָם וּמִדּוֹתָיו הֵם אֵלוּ שְׁקוֹבְעִים אֶת דְּרָגָתוֹ. וְאָדָם שִׁינְהַג בְּהַנְהֻגוֹת שְׂאֵינָן תּוֹאֲמוֹת לְדְרָגָתוֹ קְרוֹב לְוִדְאֵי הַדְּבָר שֶׁבְּתוֹךְ זְמַן מָה יִמְצָא הוּא אֶת עֲצָמוֹ לְפָתַע נְפוּל וְשָׂדוּד מְבַלִּי כֹל זָכַר לְאוֹתָן דְּרָגוֹת שֶׁחֲשַׁב שֶׁרַכַּשׁ לְעֲצָמוֹ.

לְכֵן חֲכָם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ שֶׁלֹּא לְהַקְדִּים אֶת הַמְּאָחַר, וּלְהַתְאַזֵּר בְּסִבְלָנוֹת בְּכָל דְּבָר בְּחַיִּים עַד שִׁיִּגְיעַ הַזְּמַן הַנִּכּוֹן, וּבְכֹךְ יוּכַל בְּעֶזְרַת ה' לְהַתְעַלּוֹת וּלְהַנּוֹת בְּדְרָכּוֹ הַיְשָׁרָה מְבַלִּי לְמַעַד וּלְהַכְשִׁיל. וְכַפִּי שֶׁלְמִדְּנוּ רַבְּנוּ בַּחַיִּי ז"ל בְּסִפְרוֹ חוֹבוֹת הַלְבָבוֹת שֶׁעַר יְחוּד הַמַּעֲשֶׂה: "מִי שְׂאֵינוֹ מוֹסִיף עַל חוֹבָתוֹ כְּלָפִי הַבּוֹרָא - אֵף יָדִי חוֹבָתוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא, אֵךְ אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת זֶה עַד שִׁיקִים תַּחֲלָה אֶת חוֹבָתוֹ".

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

עַל אֵף הָאֲמוּר לְעִיל שְׁיִשׁ לְהַפְרִישׁ אֶת הַתְּרוּמוֹת וְהַמַּעֲשָׂרוֹת עַל פִּי סִדְרוֹ, מִכֹּל מְקוֹם כְּתָבוּ חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁיְכוּל אָדָם לְהַפְרִישׁ אֶת כָּל הַתְּרוּמוֹת וְהַמַּעֲשָׂרוֹת מִתְּבוּאָתוֹ בְּפַעַם אַחַת. וְזֶה עַל יְדֵי שְׁיִפְרִישׁ אֶת דְּהֵינּוּ אַחַד מִלִּיגָּ וּשְׁלִישׁ מִכֻּלּוֹת הַתְּבוּאָה. הַכַּמּוֹת הַנִּדְרָשׁת׳ לְכָל סוּגֵי הַתְּרוּמוֹת וְהַמַּעֲשָׂרוֹת הַנִּזְכָּרוֹת, וְיִקְבַּע מְקוֹם לְכָל מִתְּנָה וּמִתְּנָה בְּפִיו, וּבְזֶה מִחִיל הוּא עֲלֵיהֶם אֶת קִדְשָׁתָם וּמְקִיָּם אֶת מִצְוֹת הַפְּרָשׁת׳ הַתְּרוּמוֹת וְהַמַּעֲשָׂרוֹת כְּהַלְכָתָהּ. וְכֵן רָאָה הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת (פְּרָק ג' הַלְכָה כ"ד). פְּסָק רַבְּנוּ הַרְמְב"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתָיו.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֵאוֹר סִדְר הָעֲבוּדָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד כָּתַב הַגַּה"ק רַבֵּי צְדוּק הַכֹּהֵן מְלַבְּלִין ז"ל בְּפִתִּיחַת סִפְרוֹ אוֹת א'. בְּסִפְרוֹ "צְדָקַת הַצְּדִיק" שְׂרֵאשִׁית כְּנִיסַת הָאָדָם לְעֲבוּדַת הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא צְרִיכָה לְהִיֹּת בְּמַהִירוֹת וּבְחַפְזוֹן, וְכִמוֹ שְׂמַצִּינוּ בְּפִסַּח מְצָרִים שְׁהִיָּה נֶאֱכָל בְּחַפְזוֹן. אוּלַם לְאַחַר מִכֵּן הָעֲבוּדָה וְהַעֲלִיָּה הַתְּמִידִית בְּעֲבוּדַת ה' צְרִיכָה לְהִיֹּת בְּנַחַת וּבְמִתּוֹן כְּמוֹ פְּסַח הַדּוֹרוֹת שְׂאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּחַפְזוֹן. וְזֶה מְפָנִי שֶׁבְּהַתְחַלָּה כְּשֶׁבָּא לְנִתְקַ אֶת עֲצָמוֹ מִתְּאוּוֹת וּיְמַעֲנִינֵי הָעוֹלָם הִזָּה אֲזִי צְרִיךְ לְנַצֵּל אֶת הַרְגַע בּוֹ הוּא מִתְעוֹרֵר לְכֹךְ וּלְחַפּוֹ לְצֵאת מִן הַמְּצַר כֹּל עוֹד נִתָּן. אוּלַם

משעבר זאת צריך להתקדם בהדרגתיות שלא יכבד עליו המשא.

## מצוה ע"ג: שלא לאכל טרפה

כמו שכתוב: (שמות כ"ב, ל').

"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו".

### לפשוטו של מקרא

מצוה לא תעשה מן התורה שלא לאכל בשר טרפה, היא בהמה חיה או עוף שמת מכה שקבלה או ממחלה כל שהיא ידוע לנו שלא תעמד בחיים לפרק זמן של שנה תמימה - הרי שנחשבת היא בכך כטרפה ונאסרה עלינו באכילה. ורבותינו מסכת חולין פרק ג'. בתלמוד מונים שבעים ושלושה סוגי טרפות שיתכנו בבעלי חיים וראה כל דיניהן בשלחן ערוך (יורה דעה סימן כ"ט והלאה).

מבין כל אותם סוגי טרפות ישנו סוג טרפות אחד המצוי ביותר בקרב בעלי החיים, והוא נקב העלול להוצר בריאה של הבהמה, ולכן חיבוננו חכמינו ז"ל לבדוק כל בהמה בטרום אכילתה האם נפל בה מום זה האוסר אותה באכילה. ולפיכך, חובה קדושה היא על כל אשר בן ישראל לקרא להקפיד על אכילת בשר "חלק" בלבד הנקי מכל חשש סירכא העלולה להטריף את הבהמה. ולא באותם הטועים לחשב שבשר חלק הוא מידת חסידות השייכת רק לצדיקים ולפרושים - זה אינו! אלא כל הרוצה להכליל בכלל ישראל הפשרים חוב הוא להקפיד בדבר הזה.

### רמז הפתוב - ובלכתך בדרך

הגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל בספרו בפרשת משפטים. "קול יהודה" הביא רמז נאה מפסוק זה על דרך המוסר: שהשדה הרי היא דבר המסמל את היציאה והחפש. ומציאות היא שפשינצא אדם מהמסגרת ומהסביבה בה הוא מרגל להיות עלול הוא להתקל במקומות או במצבים בהם לא יהיה בהשג ידו בשר

בהלכה או מאכל פשר אחר. ועל כך רמזה התורה באמרה "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" שלא תקל בהיותך בדרךכים לותר על עקרונותיך הרוחניים.

**פעמים** שאדם יוצא לנפש או להחליף אוירה בבחינת "קווי ה' יחליפו כח", ולפתע הוא נתקל בדילמות ובספקות הלכתיות בענין נטילת הידים, תפלה במנון, ענייני צניעות וכדומה. והיצר הרע מתחיל להמציא כל מיני סניפים ותרוצים של "אפשר להקל" ו"כלם עושים ככה" ו"אין בררה". אבל על האדם לזכר שלהיות יהודי טוב צריך בכל מקום, ובכל זמן. גם פשוטה לא כל כך נוח ולא כל כך מסתדר עם כל זאת את ה' צריך לעבד תמיד. ואת זה אנו למדים מצווי התורה הקדושה "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". שגם פשאתה ב"שדה" - זכר לשמר ולקיים את כל מצוות הבורא במלואן.

## דרוש וחדוש

מִרְוֹ הַגִּרְעָה יוֹסֵף שְׁלִיט"א בְּסִפְרוֹ "יַבִּיעַ אִמְרו" דָּן בְּעִנְיַן אֲכִילַת בָּשָׂר חֶלֶק לְדַעַת מִרְוֹ הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ הַאִם הַדָּבָר הוּא חַיִּיב מֵהַדִּין אוֹ לֹא? וְעַל מִי חַל חַיִּיב זֶה?

והביא שם את דברי הרשב"א ז"ל בתשובה שכתב לאסור למעך סירכות שנמצאו בריאת הבהמה לאחר השחיטה במטרה להכשירה בכך, ושהעושה כן לאחר התראה יש להעבירו משחיטתו ראה כל זה ביביע אומר (חלק היורה דעה סימן ג), וברשב"א (בתשובה ד"ש). וכן כתב הרשב"ץ (ביביין שמועה" דף י"ט ע"ב) ובארחות חיים (חלק ב' עמוד ת"יג) ובכל בו (סימן ק"יא). ובשל"ה הקדוש (שער האותיות דף נ) כתב בחריפות נגד המקילים בדבר, עיין שם בלשונו. . וכן פסקו בסימן ל"ט סעיף י'. **הטור והשלחן ערוך** לאסור את הדבר לגמרי, ושהעושה כן הרי זה כמאכל טרפות לישראל.

אולם שם בהגהתו על סעיף י"ג. **הרמ"א** זצ"ל כתב שיש מתירין לעשות זאת בטענה שאם תתמעך בנחת יש לתלות שאין זו סירכא אלא ריר בעלמא, וסיים שאף על פי שזו קלא גדולה כבר נהגו בה במדינות הללו ואין למחות בגדם. עכת"ד.

ולמעשה כתב מִרְוֹ הַיַּבִּיעַ אִמְרו שְׁלִיט"א שאין להקל בדבר, ובארץ ישראל אף ליוצאי אשכנז החולקים אחר פסקי הרמ"א ברב דבריהם אין להקל בדבר זה עיין בתשובתו שם שכתב להוכיח כן באורך על פי תשובת מרן בעל השלחן ערוך בשו"ת "אבקת רוכל" (סימן ר"י). ואכמ"ל. . כל שכן בני ספרד שאין להם שום צד או היתר להקל ולסמך על שחיטת הרבנות שחזקתה שנעשית על ידי משמוש בסירכא ומעוכה. וכן עקר למעשה.

## בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת טרפה על דרך הסוד ראה בספר פרשת משפטים. "טעמי המצוות" מרבנו האריז"ל שכתב שפשר טרפה הוא החלק הרע שבחיצונים שנוצר על ידי פח המכנה בשם "כלב רע". ולכן אסור לאכול. וזהו סוד הכתוב "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכו אתו".

## מצוה ע"ד: שלא לשמע טענת בעל דין שלא בפני בעל דין חברו.

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, א').

"לא תשא שמע שוא".

### לפשוטו של מקרא

לאו מן התורה זה מפנה כלפי הדין בעת שנגש הוא לשמע את טענות התובע והנתבע ולפסק את דינם, לבל ישמע את אחד הצדדים עד שיגיע גם הצד השני. וזה בכדי שלא יוכל אף אחד מהצדדים לסגף את דבריו או לשקר מבלי שהצד השני יכחישו כן פירש רש"י ז"ל על התורה שם. וראה בגמרא (שבועות ל"ג ע"א) שלמדו אסור זה מהפסוק "מדבר שקר תרחק". . בנוסף על כך: טבע האדם הוא שהרשע הראשוני שמקבל הוא על הזולת הנו בעל פח השפעה גדול מאד, וגם אם ירצה לאחר מכן לשנותו יהיה הדבר קשה מאד. ועל כן צויתה התורה שלא ישמע הדין צד אחד שלא בנוכחות השני בכדי שלא יקבל רשע ראשוני על המקרה והדבר יקבע בלבד ראה ב"כסף הקדשים" על השלחן ערוך (חושן משפט סימן י"ז) שכתב כעין זה.

אסור זה קבלו ראה שבועות (ל"ג ע"א) שרב כהנא דרש זאת מהפסוק "לא תשא שמע שוא" לא תשיא. רבותינו שתקף הוא אף כלפי בעלי הדין בעצמם, שלא ישמיעו את טענותיהם בפני הדיינים אלא בנוכחות בעל הדין השני. ולכן על פי אימרת רבה בר רב הונא בשבועות (ל"ג ע"ב). והובא בשלחן ערוך (חושן משפט סימן י"ז סעיף ה'). ועיין עוד באחרונים שם מה שכתבו בנידון ואכמ"ל. אמרו שתלמיד המתדין עם אחר בפני רבו לא יקדים לבוא אליו אפלו לעניינים אחרים, שלא יהא נראה כאלו הלך לסדר לפניו טענותיו.

### רמז הכתוב - שמירת הלשון

**אָסוּר** נוֹסֵף לְמִדּוֹס רָאָה רַשׁׁיׁי זׁׁל בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה שֶׁם. רַבּוֹתֵינוּ מְפָסוּק זֶה, וְהוּא הָעוּוֹן הַפְּלִילִי וְהַחֲמוּר שֶׁל **קִבְּלַת לְשׁוֹן הָרַע וְרַכִּילוּת**. שֶׁלֹּא יִקְבַּל אָדָם דְּבָרֵי שְׂמִמָּה שְׂמִסְפָּרִים לוֹ עַל הַזִּילּוּת, וַיִּמְשֵׁךְ אֶת יָדוֹ מִלְּדוֹן וְלִשְׁפֹּט אֶת הַמְּדַבֵּר. שְׂאִין לְךָ דְּבָר יוֹתֵר קָשָׁה וּמִזִּיק לְאָדָם כְּמוֹ הַפְּתִיּוֹת וְהַתְּמִימוֹת לְהֶאֱמִין לְכָל דְּבָר שְׂשׁוּמַע.

**אָדָם** חָכָם צָרִיךְ לְזַכֵּר שְׂרָאשׁוֹ וְשִׁכְלוֹ הֵם מְקוּם שְׂכִינַת נְשָׁמָתוֹ, וְלִמְקוּם מְקַדָּשׁ שְׂכִינָה לֹא מְכַנְיָסִים כָּל דְּבָר. יְדוּעַ שְׂבַמְבָנִים צְבוּרִים נֶצֶב שׁוֹמֵר בְּפִתַח הָעוֹמֵד וּבּוֹדֵק כָּל אָדָם הַמְּבַקֵּשׁ לְהַכְנִס מִפֶּה רַגְלוֹ וְעַד רֹאשׁוֹ שְׂמָא יֵשׁ בְּבִגְדָיו חֲלִילָה אִיזָה כְּלִי מְשֻׁחֵת אוֹ חֶמֶר נֶפֶץ וְכִיּוֹצָא בְּזֶה, וְזֶה עַל אֵף שְׂאִין לָנוּ שׁוּם בְּעִיָּה מִיַּחַדָּת עִם אוֹתוֹ אַחַד. כִּדְ עֵשָׂה גַם אֶתָּה בְּשַׁעָה שְׂבַמְבָקֵשִׁים לְהַכְנִיס לְרֹאשְׁךָ דְּבָרִים עַל פְּלוּנִי וְעַל אֶלְמוּנִי, בְּדֵק מִיְהוּ הָאוּמֵר? וְהֵאֵם בְּאַמַּת נְאֻמָּן וְזִהִיר וְדִיָּקוֹן הוּא בְּדַבּוּרוֹ אוֹ לֹא? וּמָהֵם הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים - הֵאֵם בְּטוּחַ שְׂכָנִים וְאַמְתִּיִּים הֵם, אוֹ שְׂמָא סִלְפוֹ וְהַמְצָאוֹ בְּמַתְכָּנוֹ אוֹ שֶׁלֹּא בְּמַתְכָּנוֹ? **אַל תִּכְנִיס כָּל דְּבָר לְרֹאשׁ. רֹאשְׁךָ אֵינוֹ מַחְסוֹן!** וְלַעֲתִים דְּבָר אַחַד מְקַלְקֵל גּוֹרֵם שְׁגֵם הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים שְׂבִרֹאשְׁךָ יִסְרִיחוּ וַיִּאֲבָדוּ! וְרָאָה אֶת לְשׁוֹן הַזֶּהב שֶׁל רַבֵּינוּ הַרְמַבַּׁם זׁׁל בְּצוּוֹאָתוֹ שֶׁכָּתַב בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: "דַּע! כִּי הָאֲמֵת וְהַצְדֵּק הֵם תְּכִשִּׁיטִי הַנֶּפֶשׁ, וְנוֹתְנִים הֵם גְּבוּרָה וּבִטָּח וְנֹצַח לְגוֹף, וְלֹא מִצָּאֵתִי רְפוּאָה לְרַכּוֹת הַלֵּבב כַּהֲרַכְבַּת הָאֲמֵת וְהַצְדֵּק". וּשְׂפַתֵּי יֵשׁק.

**כַּח** הַלְשׁוֹן הוּא גְדוֹל וְעָצוּם. וְכַפִּי שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ זׁׁל: "הַלְשׁוֹן הִיא הַרְפָּה שְׂבִאִיבָרִים, וּבְכַחָה לְשִׁבְרֵי גְדוֹלִים וְעָצוּמִים". רָאָה סֵפֶר "הַחֲבֵרָה וְהַשְּׁפַעְתָּה" שֶׁהִבִּיא רַעִיוֹן נִפְלֵא זֶה, וְאֲכַמִּׁל. כָּל אָדָם יֵשׁ בּוֹ יַחֲדוּת וְגוּוֹן נִפְלֵא שְׂאִין בְּזוּלָתוֹ, וְעַקֵּר פְּעֻלַּת הַלְשׁוֹן הָרַע הִיא לְטִשְׁטִישׁ אֶת הַמַּעֲלָה וְהַיַּחֲדוּת וְלְמַרְחָה בְּבֶץ וּבְעַפְרָן שֶׁל שְׂמִמָּה. וְלָכֵן הַנְּחָשׁ כֵּן נֹאמֵר בְּמַדְרַשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית (פֶּרֶק י״ט). הַמְּסַמֵּל אֶת עוּוֹן הַלְשׁוֹן הָרַע נֶעֱנֵשׁ בִּ"עַפְרָן תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" שְׂכָל מַעֲדָנִים שְׂבַעוּלָם מֵתְּהַפְּכִים בְּפִיו לְעַפְרָן, וְאַפְלוֹ אוֹכַל מִיָּנִים הַרְפָּה עִם כָּל זֹאת לְעוֹלָם טַעַם עַפְרָן בְּפִיו.

כְּמָה גְבוּרִים נִפְלוּ בְּכַח הַלְשׁוֹן: **אָדָם וְחוּהוּ** נִתְּפַתּוּ מִדְּבַר הַנְּחָשׁ לְאַכֵּל מַעַץ הַדַּעַת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהַנְּחָשׁ הָיָה עֵרוֹם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה... וַיֹּאמֶר הַנְּחָשׁ אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תָּמוּתוּן". , וְאַף יוֹסֵף הַצְּדִיק כְּמַעַט וְנִפְלַ בְּרִשְׁתָּ אֲשֶׁת אָדוֹנָיו כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ל״ט, י״): "וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם... וַיִּבֵּא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכְתוֹ" וּלְפִירוּשׁ אַחַד (סוּטָה ל״ו ע״ב) בֹּא לַעֲשׂוֹת צִרְכֵי עַמָּה. , וְשְׂמִשׁוֹן הַגְּבוּר נִכְנַע וְגִלָּה סוּד כָּחוֹ לְדַלִּילָה מֵרַב דְּבַרְהָ עַמּוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שׁוֹפְטִים ט״ז, ט״ז): "וַיְהִי כִי הִצִּיקָה לוֹ בַּדְּבָרִים כֹּל הַיָּמִים וְתֹאמַר וְתִקְצַר נַפְשׁוֹ לְמוֹת". . שְׂכַח הַדְּבַר גְּדוֹל אֵף יוֹתֵר מִכַּח הַמַּעֲשָׂה. וּמִכָּד יִלְמַד אָדָם לְהַזְהֵר מִשְׂמִיעַת דְּבָרִים שְׂלִילִיִּים הַעֲלוּלִים לְהַטּוֹתוֹ מִדְּרָךְ הַיִּשְׁרָה.

**וְאָדָם** הַהוֹלֵךְ בְּעֶזְרַת ה' בְּדְרָךְ שְׂאֲמָרְנוּ, וְאַיִנוּ נוֹתֵן וְלַעֲתִים הָאֲמוּר מוֹפְנָה כִּלְפֵי הָאָדָם עֲצוּמוֹ, שֶׁלֹּא יַחֲשׂוּד בְּפִלוּנִי וְלֹא יִטָּה לְבוֹ לְהַכְרִיעַ אֶת זוּלָתוֹ לְכַף חוּבָה וְלְדוּנוֹ לְאוֹיֵב אוֹ לְשׁוֹנָא חֶסֶת וְשׁוּלוּם. וְהַדְּבָרִים קִלִּים לְאוֹמֵרִם וְקִשִּׁים לְיִישָׁמָם. וַיִּזְכְּנוּ ה'. לְבָנֵי הָאָדָם לְהוֹלִיכּוֹ שׁוֹלָל אַחַר דְּבָרֵיהֶם, וְאַיִנוּ נִזְוֵן מִכָּל שְׂמוּעָה רָעָה אוֹ דְּבָר רַכִּילוּת הַמְּשֻׁמַּע בְּפָנָיו, הָרִי זֶה הָאָדָם הָרְאוּי לְדוֹן אֶת עַצְמוֹ וְאֶת אַחֲרִים מְבָלִי לְחַשֵּׁשׁ שְׂמִפְעִיל הוּא שְׂקוּלִים רַגְשִׁיִּים מְטַעִים בְּדִינָיו וּבְפִסְקֵיו. עַמּוֹ רְאוּי לְהַתְּלַעֵץ, וּבְחִבְרָתוֹ הַגּוּוֹן לְהַסֵּב, קַחְהוּ לְךָ לְיָדִיד וְהִיָּה לְפָנָיו כְּתִלְמִיד.

## דְרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

דְנוּ הַפּוֹסְקִים: דִּין שְׁמַע אֶת טַעֲנוֹת בַּעַל הַדִּין הָאֶחָד שֶׁלֹּא בִפְנֵי חֲבֵרוֹ, הֲאִם בְּדִיעְבַד יֵשׁ לְפָסְלוֹ מִלְדוֹנָם וְלַחֲפֹשׁ דִּין אַחֵר אוֹ שְׂמָא בְּדִיעְבַד לֹא פּוֹסְלִים אָנוּ אוֹתוֹ מִלְדוֹנָם?

**וְהַכְרַעַת** כֵּן הֵבִיא הַשֹּׁפֵט כֹּהֵן (חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט סִימָן י"ז סעיף קטן ט"ו) בְּשֵׁם הַמַּהֲרַ"י בֶּן לֵב וְהַר"ש מְדִינַת בִּתְשׁוּבָה. וְרָאָה עוֹד בְּפִתְחֵי תְּשׁוּבָה (ש"ס ס"ק ח') מַה שֶּׁחָקַר בְּזוֹ. הַפּוֹסְקִים הֵי אֵל עַל אֵף שֶׁאֲסוּר תְּנִיחָה הוּא לְדִין לְשִׁמְעַת בַּעַל דִּין אֶחָד שֶׁלֹּא בִפְנֵי חֲבֵרוֹ, עִם כָּל זֹאת בְּדִיעְבַד לֹא נִפְסַל הַדִּין מִלְדוֹנָם. רָאָה בְּהַגְהַת הַרַמְ"א (ש"ס) וּבַסְמ"ע (ס"ק י"א). וּמִכָּל מְקוֹם בְּאַפְנֵי מְסִימִים יֵשׁ זְכוּת לְבַעַל הַדִּין לְדַרֵּשׁ שְׂאוֹתוֹ דִּין לֹא יְדוֹנָם בְּאוֹתוֹ עֲנִין.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאוֹר אֲסוּר "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׂוֹא" עַל דִּרְךְ הַסּוּד רָאָה מַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי זִיעִ"א בְּבִרְאשִׁית (דף קע"ט ע"ב). **בְּזֵהר הַקְּדוֹשׁ** שֶׁכָּל דִּין הַשּׁוֹמֵעַ דְּבָרֵי בַעַל דִּין אֶחָד בְּטָרָם בּוֹא בַעַל הַדִּין הַשֵּׁנִי הָרִי הוּא כְּאֵלוֹ קִבַּל עָלָיו תּוֹעֵבָה רָעָה לְהֶאֱמִין בָּהּ וְלַעֲבֹדָהּ. וְזוֹהִי עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הַנְּחָשׁ, הוּא הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁעָלָיו כְּתוּב "וְהִנְחֹשׁ הִיָּה עִרוֹם" שֶׁבְּעֶרְמָתוֹ הוּא מְקַדֵּם וְשׂוֹרֵה עַל הָאָדָם כְּבָר מְקַטְנֵתוֹ עוֹד בְּטָרָם בּוֹא הַיֵּצֶר הַטּוֹב, וּמְשַׁמֵּיעַ וּמְרַצֶּה בְּפָנָיו אֶת טַעֲנוֹתָיו, וְלִכֵּן קוֹשֶׁה לְאָדָם לְאַחֵר מִכֵּן לְשִׁמְעַת אֶת טַעֲנוֹת הַיֵּצֶר הַטּוֹב, וְתִמְיֵד נִמְשָׁךְ הוּא בַעַל כְּרָחוּ לְצַד הָרָע, עַד שֶׁזֹּכֶה לְכַף אֶת יָצְרוֹ וְלַהֲכִנְיָעוֹ.

## מצוה ע"ה: שלא יעיד בעל עברה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ג, א').

"אֵל תִּשָּׂא יָדְךָ עִם רֵשַׁע לְהִיטֵל עַד חֲמַס."

## לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא

**אזהרת התורה** היא שלא יקבלו בית הדין לעדות אדם העובר על חקי התורה ומצוותיה, ושלא יפעלו על פי דבריו לחיב או לזכות, לאסור או להתיר. וסבת הדבר כתב בעל **ספר החנוך** בהיות שכלל נקוט בדינו שכל שעל עצמו אינו חס ואינו מרחם, ודאי שאף על אחרים לא יחוס ולא ירחם. לכן אותו בעל עברה שאינו חס על נשמתו שלו ועובר על צוויי הבורא ברוך הוא למרות כל הענשים הכבדים הצפויים לו, על אחת כמה וכמה שלא יחוס וירחם על חברו בדין, ועלול הוא בקל להעיד עדות שקר ולומר דברים שאינם מצדקים ונכונים.

**ההגדרה של "רשע"** לענין זה היא כן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות עדות (פרק י' הלכה ג') והטור והשלחן ערוך (חושן משפט סימן ל"ד). **כל שעבר על דבר האסור מן התורה שכן כתוב "אל תשת ידך עם רשע"**. ובחייבי מלקות כתוב "והיה אם בן הכות הרשע". **שחייבים עליו מלקות או פרת, וכל שכן חייבי מיתות בית דין, הרי זה פסול לעדות מהתורה. והעובר על דבר האסור מדרבנן פסול לעדות מדרבנן.**

**בכלל צווי זה** כלולים עוד תשעה סוגי אנשים הפסולים לעדות מן התורה והם: נשים, עבדים, קטנים, חרשים, שוטים, סומים, אנשים הבזויים ביותר, קרובים והנוגעים בעדות. ואם בא והעיד אחד מאלו בבית הדין עדותו בטלה ואינה מעלה ואינה מורידה בפסק הדין כלל.

**בנוסף לכך**, הוסיפו חכמינו כמה אנשים הפסולים לעדות מדרבנן והם: **המשחך בקביה ומגדלי בהמה דקה ועוד** ראה מסכת סנהדרין פרק א' ושלחן ערוך (חושן משפט סימנים ל"ג- ל"ה).

## **רמז הכתוב - כף זכות**

**רבנו הבעל שם טוב** זיע"א פרש את פסוק זה בענין היקר של "הוי דן את כל האדם לכף זכות". ובאר שהיצר הרע דרך עבודתו היא לתעתע באדם ולהכשילו בעברה, ולאחר מכן הולך ומעיד הוא בפני בית דין של מעלה על מעשיו הרעים של אותו אדם ודורש שייענישוהו במלא חמרת הדין כפי שאמרו בגמרא (בבא בתרא ט"ז ע"א): "יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה". אלא שבשעה שנצב הוא להעיד בפני בית דין של מעלה על מעשי האדם, אומרים לו: "על פי שנים עדים יקום דבר. יך והבא עמך עד נוסף". ואם אכן יש מישהו שראה את אותו אדם חוטא ודן אותו לכף חובה - מיד לוקח השטן את נשמתו להעיד על הדבר ונחרץ דינו של החוטא לרעה. אולם אם אלו שראוהו חוטא דנים אותו לכף זכות שאולי זה לא כפי שזה נראה, ואולי אנוס היה, ואולי יש לו התר לדבר, אזי אין לשטן עד נוסף לדבריו ומפילא נפטר אותו אדם מן הדין.

**וכל זה נרמז בפסוק "אל תשת ידך עם רשע להית עד חמס"** הינו אותו רשע ידוע המקטרג תמיד על האדם אל תשית ידך עמו בהדינה את חברך לכף חובה ונמצאת בכל מחשבתך מחיבו על מעשיו.

## דְרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

רבותינו האחרונים דנים אודות עד שנכח בשעת מעשה כל שהוא ונקרא להעיד על כך, אלא שיודע אותו עד שעובר הוא בסתר על עברה כל שהיא מדאורייתא או מדרבנן. האם מחיב הוא להודיע לבית הדין שבעל עברה הוא ופסול מלהעיד או לא?

והנה בשו"ת "חות יאיר" דן בדבר זה, וכתב שמחד גיסא כל עוד שהוא בעל עברה הרי עדותו אינה קבילה. ומאידך גיסא בהיות שלא נודע הדבר רק לו ואין אדם משים את עצמו לרשע לכן יכול הוא להעיד. ולהלכה נשאר בספק בדבר.

**אולם** חושן משפט סימן כ"ח סעיף קטן ח'. בשם אחיו הגאון זצ"ל. הגאון בעל "קצות החשן" זצ"ל הביא שקשם שעברתו נעשתה בסתר מפלי שידעו כך תשובתו דיה להיות בסתר מפלי שידעו. ולכן יכול הוא להרהר בתשובה ולהעיד.

חושן משפט חלק כ"ג סעיף קטן ג'. וכן צידד בנתיבות המשפט. עיין שם. וב"אורים ותומים" כתב שכל פסול העדות של בעל עברה הוא מחמת החשש שמא יעיד עדות שקר. ולכן אותו אחד שיודע שהצדק עמו ושעדו נכונה מפילא יכול הוא להעלים את הדבר ואינו חייב לידע את בית הדין.

## בְּסוּד עֲבֻדִיךָ

בבאור גדל השפעת העברה על נשמת האדם ראה בספר "שערי קדשה" לרבנו חיים ויטאל זיע"א שכתב שנשמתו וגופו של האדם כל אחד מהם מרכב מתרי"ג (613) איברים, והעובר עברה באחד מאיבריו פוגם הוא בכך באותו איבר רוחני, ונותן על ידי זה כח לחיצונים כביכול לסתם את הצנור המוריד שפע לאותו איבר גשמי הקשור לאותה עברה. ומפילא אותו איבר מאבד את חיותו, ופעמים אף נפגם או לוקה. וזהו סוד הפסוק יחזקאל ל"ב, כ"ז. "ותהי עונותם על עצמותם" שהעברה מתבטאת ונראית על עצמותו ואיבריו של האדם. ומטעם זה בעל עברה הוא משפע בשכלו ובלבו ובדעתו, ומפילא פסול הוא מלהעיד עדות בבית הדין.

**מצוה ע"ו: שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות בשביל אחד**

קמו שכתוב: (שמות כ"ג, ב.).



"לא תהיה אחרי רבים לרעת".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שבשעה שישבים הדינים לשפט בדיני נפשות לחיב איזה אדם באחת מארבע מיתות בית הדין, ותהיה מחלקת בין הדינים אם לזכות או לחיב, שחלקם יאמרו זכאי וחלקם יאמרו חיב, סנהדרין (ב' ע"א) ורמב"ם (סנהדרין פרק ח' הלכה א'). שלא ילך אחר הרוב לחיבו מיתה פאשר הרוב בדינים הוא מצמצם, דהינו ברב של אחד. אלא רק אם יהיה רוב של שנים או יותר לחיב אזי יגזרו את דינו למות, ואם לא אזי יפטרוהו ממיתה.

## רמז הכתוב - במדה טובה ומרבה

יסוד ציוי זה הוא ממדת הבורא לתברך שהוא רב חסד ומיטיב עם בריותיו, ונכנס להם לפנים משורת הדין. ולכן אף אנו מצויים בענין ההקמה לבוא לפנים משורת הדין ולא לחיב בקד אלא על פי רוב של שנים או יותר.

ידוע שמחובות האדם בעולמו שילמד ויתחקה אחר מדותיו של הבורא לתברך, בבחינת דברים כ"ח, ט'. "כי תשמור את מצות ה' אלקיך והלכת בדרכיו". שעל ידי שדבק האדם במדותיו של הבורא ונוהג במעשיו כמותו לתברך ממילא נדבק הוא בו וברצונו הטוב בעולם הזה, וממילא יזכה לידבק בו גם כן לעתיד לבוא לעולמי עולמים. וכפי שרואים אנו במצוה זו ובעוד מקומות, אחת ממדותיו הטהורות של בוראנו היא שלעולם ראה סנהדרין (ק' ע"ב) וסוטה (י"א ע"א) מנין למדים זאת. מדה טובה מרבה ממדת פרענות, וממהרת לבוא יותר במהרה.

מטעם זה סוטה מ"ז ע"א. אמרו חכמינו ז"ל: "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת" ופרשו הדברים שכשם שייד מינו של האדם היא חזקה יותר, ואם יבקש לטול חפץ מסים הרי ישלח מטבעו את יד ימין תחלה, כך יש לאדם לנהוג במדותיו ובדרכיו של הבורא שלעולם כח הקרוב והחיוב יהיה גדול יותר מכל הדחיה והשליכה ובמאמר אחד נאה המשילו זאת להכנת כוס קפה, שכידוע חייבת להיות יחסיות בכמות הרכיבים, שאי אפשר לשים הרבה חלב ומעט מים. כך בהנהגת האדם חייב אדם להיות יותר מקרב ופחות מרחק. וכשם שבקפה כל אחד שותה מדה וכמות אחרת של סוכר וחלב וכו' כך כלפי כל אדם יש לנהוג במדה שונה של קרוב וריחוק, זה פחות וזה יותר, כל אחד לפי ענינו.

ואדם שאינו הולך בזה הדרך, ומשנה את הרחוק והתוכחה לקרוב או שמרבה לרחק יותר מלקרב - אין לה רחוק ומבדל מה' יתברך יותר ממנו. כיון שזהו תמצית מדותיו של הבורא יתברך, ואיזה קשר כבר יכול להיות להקדוש ברוך הוא עם אחד שפכל אינו דומה לו בטבעו ובמדותיו?!

החסיד רבנו בחיי זצ"ל שער הכניעה פרק י'. וכעין זה כתב הרמב"ן ז"ל באגרתו המפורסמת לבנו. עיין שם. בספרו "חובות הלבבות" הביא ששאלו פעם את אחד מן החכמים: במה נהיית אדון לכל בני דורך? אמר להם: בכלם ראיתי מעלה יתרה מעלי: אם היה גדול ממני בחכמה הייתי אומר הוא יותר ירא אלקים ממני בזכות חכמתו. ואם היה קטן ממני בחכמה הייתי אומר כי חשבוננו היה קל מחשבוננו ביום הדין מפני שאני מזיד והוא שוגג. ואם היה גדול ממני בימים הייתי אומר כי זכיותיו מרבות מזכיותי מפני שקדמני בעולם. ואם היה קטן ממני בימים הייתי אומר כי עוונותיו מועטים מעוונותי. ואם היה כמוני בחכמה ובימים הייתי אומר אולי לבו לאלקים טוב מלבי, שהרי אני מכיר את מעשיו הנסתרים. ואם היה עשיר מפני הייתי אומר כי מצאהו דו בעשרו לעבודת הבורא לעשות צדקות ולהעניק לעניים יותר ממני, ואם היה דל ממני הייתי אומר כי הוא דכא ושפל רוח יותר ממני בגלל דלותו וממילא טוב הוא ממני.

## דרוש וחדוש

כתב רבנו יונה מגירונדי זצ"ל בשער ג' אות נ'. בספרו "שערי תשובה" שהמתחבר לחברה שאינה הולכת בדרך הישר רק בגלל שהם רבים - הרי זה עובר בלאו של "לא תהיה אחרי רבים לרעת". שהרי הולך הוא אחר הרבים בדרך שאינה הוגנת.

והביאו להלכה גם כן רבנו ה"חפץ חיים" זיע"א "חפץ חיים" בפתיחה, בבאור הלאוין. בספרו על כל אדם המדבק לחברה שאינה טובה בגלל שהם רבים שהרי זה נמנה עמהם בעולם הזה ובעולם הבא ועובר בלאו הנזכר.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין המעוט והרב על דרך הסוד כתב רבנו תם ז"ל בשער י"א. והבאנוהו גם כן בס"ד בספרנו "דובב שפתי ישנים" על התורה (פרשת משפטים בהערות). עיין שם באורך. וראה בחתם סופר על התורה (פרשת וזאת הברכה) שהביא בשם ספר חסידים: שאדם העלול לעבירה מסויימת עם החברה בה הוא מצוי, אם פעם אחת יזדמן שלא היה עמהם בשעה שעשו את אותה העבירה - עם כל זאת יענש עליה, שאומרים אילו היה פה היה עובר עמהם! והדברים מבהילים! ב"ספר הישר" כי הבורא יתברך - הוא אחד, והנבראים - הם רבים. וככל שירחקו ויבדלו הנבראים מן הבורא ברוך הוא ומדבקותו - כן ירבו. וככל שיקרבו

וידבקו בו - בהכרח שימעו. וזה כדגמת הענפים שהם רבים והגזע שהיא אחד, וככל שירחקו הענפים מן הגזע כן יהיו רבים יותר. ולכן הרשעים הם רבים והצדיקים מועטים, מפני קרבתם לעקר. ובעבור זה, צריך האדם להשתדל להיות מן המעטים, ולא להתפעל מכמות בעולם הזה, כי כל מה שתפעט חברתם הרי זה לאות ולמופת על מעלתם וקרבתם לבוֹרָא יתברך שמו. ושים לבך לשער זה והבן אותו מאד.

## מצוה ע"ז: שלא יטה הדין אחר דעת שאר הדינים

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, ב').

"ולא תענה על רב לנטת".

### לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שבשעה שישבו הדינים לדון ולשפט את העם שלא יטה הדין בדעתו אחר דעת חבריו הדינים, אלא יאמר כל אחד מהדינים את דעתו שלו על פי הבנת שכלו וידיעותיו בדין, ולא ישנה ולא יחליף את דעתו בגלל דעת אחרים ואפלו הם הרוב, בין לחיב ובין לזכות. כן אמרו במכילתא פרשת משפטים. וראה ברמב"ם (הלכות סנהדרין פרק י' הלכה א'). ואף לא ישתק הדין ולא יכבש את דבריו בדין מפני הגדולים ממנו, אלא יאמר את דעתו מבלי להתיחס לדבריהם.

לצורך הענין, למדונו חכמינו ז"ל שבשעה שבאים הדינים לומר כל אחד את דעתו והכרעתו בדיני נפשות סנהדרין (ל"ו ע"א) ורמב"ם (הלכות סנהדרין פרק י' הלכה ו'). לא יתחילו אלא מהקטן שבהם ועד לגדול שבהם. וזה בכדי שלא ישמע הקטן את דעת הגדול וישנה דבריו בגללו.

### רמז הכתוב - דבקות באמת

ממִצּוּה זו ילמד האדם שלא לפחד מלהביע את דעותיו והשקפותיו. ואם בחרת לעצמך דרך כל שהיא בעבודת הבורא, תהא איזו שתהא, אל תבוש מלהשמיעה בחוצות העיר. כי אהד הִיא אברהם אבינו בעולמו מבלי אב ואם שיתמכו בו, ומבלי חברים שיעודדו אותו, ובכל זאת הלך בדרך שלו נגד כל העולם כּלוּ. ולכן, מדרש רבה (בראשית פרק מ"ב). וראה עוד בספר "אור חדש" (עמוד קע"ח) למהר"ל מפראג זיע"א שהסביר שלכן עם ישראל נקרא "יהודי" – מלשון יחידי, שברוב הפעמים נאלץ הוא לעמוד לבדו מול רבים. אומרים חז"ל, קבל את השם "אברהם העברי" על ששם את עצמו בעבר אחד, ואת כל העולם בעבר השני. כי כשאתם יודע שמה שהוא עושה זה נכון - אין לו לחשש מאף אחד ומשום דבר ואדרבה: פעמים שההתנגדות היא הראיה והסימן לכך שדרכו נכוחה וישרה, וכפי שפירשו בעלי חסידות על הפסוק (תהלים כ"ג, ג): "אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח" שאדם ההולך בדרך מסויימת ורואה שיש לו מלחמות וקשיים בדרך כלל זה סימן שהולך הוא בדרך הנכונה. וכפי שפתגם אמריקאי אומר: "אין אדם בועט בכלב מת" שרק נגד דבר בעל ערך נלחמים... וגם אם כל העולם יקום עליו אל יתירא, לשון הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בספרו צדקת הצדיק (אות קנ"ד). וראה לרבינו הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות (אבות ב, י"ח) שכתב: "אל יחזיק עצמו כפחות, שאם יחזיק עצמו כפחות לא תהיה פחיתות שלא יעשנה". שפִשֵׁם שְׁצָרִיף האדם להאמין בהקדוש ברוך הוא, כן צָרִיף הוא להאמין בעצמו. ואם דבק הוא באמת באמת - סוף שהאמת תנצח. וכמה שינסו לקברה תמיד היא תשוב ותצמח וכמו שאמר הרה"ק מקאצק זיע"א על הפסוק "אמת מארץ תצמח" שאת האמת הכל מנסים לקבור ולהשתיק תחת האדמה, אבל בדרך לא דרך היא תמיד מבצבצת ועולה.

שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ ע"ה פותב משלי י"ד, ב'. בספר משלי: "הולך בישרו ירא ה'". ושואל הגאון מוילנא זצ"ל מדוע נאמר "בישרו" ולא "בישר"?! שהרי הישרות היא אחת ויחידה ולא שתיים?! אלא מסביר הגאון כי האדם צריך ללכת בדרך הישרה והנכונה לו, כי אין מדות בני האדם שוות זו לזו ולכל אחד יש את הישר המתאים לו. ולכן רק אם דבק הוא בישר ובאמת המתאימה לו אזי הוא ירא ה' אמת.

דוד המלך ע"ה כל ימיו היו מלאי רדיפות והאשמות. פעם הטילו ספק ביהדותו, ופעם גדולי תורה עמדו לנדותו ולרחקו, פעם רעיו וקרוביו הגדילו עליו עקב, ופעם בנו עמד עליו להרגו. את רוב ימיו העביר במנוסה מרבותיו ומנאמניו. אבל דוד המלך לא התבלבל. הוא עצר מפעם לפעם לבחון את טהר מעשיו אם אכן עושה הוא את רצון ה', והמשיך בדרך חרף כל מתקוממיו ומתנגדיו. מה יצא לו ולנו מאותן שבועים שנות סבל? ספר התהלים! אותו ספר שכל יהודי ולו הרחוק ביותר יודע שבשעת צרה חלילה מייד פותחים את ספר התהלים ומתפללים. כל אדם שיפתח את ספר התהלים על כל צרה שלא תבוא מייד יתחבר ויזדהה עם התכן והמלים של ספר התהלים. כיון שדוד גלם בספרו את כל הקורות והמארעות העלולות לבוא על האדם במשך חייו, והכל ממה שעבר הוא בעצמו. ללמדך, שאדם שחזק בדרך ובדעתו ואינו מתבלבל סופו שהקדוש ברוך הוא מגביהו ומנשאו והאמת יוצאת לאור.

אדם שאין לו דעה עצמית משלו, אלא נתון הוא לדעת הזולת וכל אחד יכול לבוא ולשנות לו את דעתו, ראה אבות ג, י"ז. הרי הוא כעץ אשר שרשיו מועטין, שעם כל ענפיו המרבים ועליו היפים די ברוח אחת בלתי שגרתית ומיד משנה היא לו את כל הלך רוחו ועוקרתו והופכתו על פניו. לצערנו הרב רבים מבני האדם בימינו משנים ומחליפים את דרכם ואת דעתם כמו גרבים. יום הוא רוצה להיות צדיק, ויום אין לו פח להתפלל, יום הוא מחליט שרק חסידות

פְּלוֹנִית הִיא אָמֶת, וְיוֹם הוּא סִפְרָדִי מְבֻהָק, יוֹם הוּא בְּעַל בֵּית, וְיוֹם הוּא רוֹצֶה לְלַמֵּד תּוֹרָה כָּל הַיּוֹם. וְכִי הַחַיִּים הֵם מְשֻׁחָק? וְכִי עֲבוֹדַת ה' הִיא הַמּוֹר חֲלִילָה אוֹ עֲנִין קָל? וְכִי כִּמָּה פְּעָמִים אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁתְּבוֹא עוֹד לָזֶה הָעוֹלָם לְהַשְׁלִים אֶת יְעוּדְךָ בְּעוֹלָמְךָ?! הַרְבֵּה כְּבֵד רֹאשׁ נְדָרְשׁ לוֹ לְאָדָם כְּדִי לִבְחַר וּלְבָרֵר לְעַצְמוֹ אֶת דְּרָכָו שְׁלוֹ בְּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ. וְיִוָּתֵר כְּבֵד רֹאשׁ נְדָרְשׁ לוֹ כְּדִי לְשַׁנּוֹתָהּ אוֹ לְהַחֲלִיפָהּ בְּדָרְךָ אַחֲרָת וּפִירוּשׁ נִפְלֵא רֵאִיתִי בִּסְפֵר "הַתּוֹרָה וְהַמְדַע" לְהַגְרָ"י לׁוֹינְזוֹן זצ"ל עַל אֱלוֹ הַמַּחֲלִיפִים שִׁיטָתָם וְדַרְכָּם בְּכָל עֵת, עֲלֵיהֶם נֹאמֵר "אִם תִּלְכוּ עִמִּי בְּקִרְי" מִלְשׁוֹן מִקְרָה שְׁעֲבוֹדַת ה' וְהַדְרָךְ בַּה תִּלְכוּ אִינָה נּוֹבַעַת מִפְּנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ אֲלֵא מִמִּקְרָה שֶׁכֵּךְ יֵצֵא וְכֵךְ מִסְתַּדֵּר, כַּעַת אֲנִי אֲבַרְךָ וּמַחֵר אֲנִי בְּעַל בֵּית, הַיּוֹם אֲנִי עִם רַב פְּלוֹנִי וּמַחֵר עִם רַב אֶלְמוֹנִי, הַכֵּל בְּדָרְךָ עֲרֵאִי וּמִקְרָה לְפִי הַמִּקּוֹם וְהַזְמַן וְאִין כָּל בְּעִיָּה אוֹ פְּסוּל לְשׁוֹנֹת בְּכָל יוֹם אֶת דְּעוֹתַי – אִזִּי חֲלִילָה "וְהַלַּכְתִּי אִף אֲנִי עִמְכֶם בַּחֲמַת קִרְי". וְדַבְרִי פִי חֲכָם חוֹ. . וְלֹא כָּל שְׂיַחַת מִרְעִים אוֹ הַתְּלַהֲבוֹת רְגָעִית אֲמוּרָה לְהַפְּךָ לְאָדָם אֶת כָּל הַשְּׁקִפְתָּ עוֹלָמוֹ. וְשׁוֹמֵעַ לָנוּ יִשְׁכַּן בְּטוֹחַ.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

מְסַנְיִפִי מַצָּנָה זֶה קִבְּלוּ חֲכָמִים כִּמָּה דִּינִים נוֹסְפִים :

א. רמב"ם (שם פרק י' הלכה ז'). שְׁלֵא יִפְתָּחוּ הַדִּינִים אֶת דִּיּוּנָם בְּדִינֵי נְפִשׁוֹת לְחוּבָה תַּחֲלָה, אֲלֵא פּוֹתְחִים תַּחֲלָה בְּצַד לּוֹמֵר שֶׁהֵנוּ זְכָאִי.

ב. רמב"ם (שם פרק י' הלכה ב'). שְׁתוּדָךְ כְּדִי הַמְשָׂא וּמַתָּן בְּדִינֵי נְפִשׁוֹת מִי שֶׁלָּמַד זְכוֹת לְפִטְרָא אֶת הַנְּאֻשָּׁם מִמֵּיתָה לֹא יִחְזֹר בּוֹ לְלַמֵּד עָלָיו חוּבָה, אֲלֵא רַק בְּגִמְרַת הַדִּין יִהְיֶה רִשְׁאֵי לְחֹזֵר בּוֹ וּלְהַכְרִיעַ לְחוּבָה.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר מַעֲלַת הַדְּעָה שֶׁבְּאָדָם עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה לְרַבִּי צְדוּק הַפְּהֵן מְלַבְּלִין זִיע"א אוֹת רִי"ט. בְּסִפְרוֹ "צְדָקַת הַצְּדִיק" שֶׁכָּתַב שֶׁכִּפִּי יִתְרוֹן הַדְּעָת וְהַחֲכָמָה שֶׁבְּאָדָם - כֶּךָ מִתְגַּבְּרִים וּמִתְעוֹרְרִים אֲצֵלוֹ הַדְּמִיוֹנוֹת וְהַיִּצְרִים בְּלִבּוֹ וּבְמַחוֹ. וְכַמֵּאֲמַר שְׁלֵמָה הַמְּלִךְ ע"ה: קַהֲלַת א', י"ח. "יּוֹסִיף דְּעַת יּוֹסִיף מְכָאוֹב". וְכֶךָ מְצִינּוּ בְּאָדָם וְחוּהָ שֶׁמִּשְׁאֲכָלוּ מֵעַץ הַדְּעָת טוֹב וְרַע וְנִכְנְסָה בָּהֶם הַדְּעָת מִיַּד הַחֲלוֹ הַנְּסִיוֹנוֹת וְהַקְּשָׁיִים וּמוֹבֵא בִּסְפָרִים הַקְּדוּשִׁים שׁוֹ הִיתָה פְּנִימִיּוֹת כּוֹנְנָתָם שֶׁל אָדָם וְחוּהָ בְּאוֹכְלָם מֵעַץ הַדְּעָת כְּדִי לְהַכְנִיס אֶת עֲצָמָם לְנִסְיוֹנוֹת גְּבוּהִים יוֹתֵר וְלְהַתְּמוּדוּיּוֹת קִשׁוֹת יוֹתֵר וּבְכֵךְ לְרַצּוֹת יוֹתֵר אֶת בּוֹרְאָם. . וְלָכֵן גַּם כֵּן בְּגִיל שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרִי שָׁנָה שֶׁנִּכְנְסָ בְּאָדָם הַיִּצְרָר הַטּוֹב מִתְחִילוֹת שְׁנוֹת הַנְּעוּרִים בְּהֵן הַיִּצְרִים רוֹעֲשִׁים וְגוֹעֲשִׁים. וְזֶהוּ סוּד מְאֵמֵר חַז"ל "כָּל הַגְּדוֹל מִחֲבָרוֹ יֵצֵרוֹ גְּדוֹל הַיָּמִנִי". וְלָכֵן מִי שֶׁלָּחַקְסָ אוֹ לְדִין יִחְשֵׁב עָלָיו לְהַזְהִיר בְּמִשְׁנָה זְהִירוֹת שֶׁלֹּא לְטַעוֹת בְּדַעְתּוֹ, וְיִזְהַר לְפָסֵק אֶת הַדִּין בְּטַהַר הַלֵּב וּבְנִקְיוֹת הַדְּעָת.

## מצוה ע"ח: מצות הטיה אחר רבים

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, ב').

"אחרי רבים להטות".

### לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה היא שפאשר ישובו הדינים לדון בבית הדין ולא יגיעו כלם להסכמה מלאה, אלא יהיו חלקם מזכים וחלקם מחייבים, אזי מצות התורה הקדושה שנפסק ונכריע את הדין על פי דעת הרוב - שזו תהיה הדעה המכרעת והקובעת, והדעה השנייה תבטל מאליה וראה ברמב"ם (הלכות סנהדרין פרק ח') ובשלחן ערוך (חושן משפט סימן י"ח סעיף א') כיצד נוהגים כשאחד מזכה ואחד מחייב ואחד אומר איני יודע. ואכמ"ל.

בדיני מצוה זו מצינו הבדל בין דיני נפשות לדיני ממונות: שבפסיקת גזר דין מות הצריכה התורה רוב הנכר, דהיינו רוב של שנים לכל הפחות, מחמת חמרת הענין להוציא איש מישראל להורג כנזכר לעיל במצוה ע"ו. עיין שם. אולם בשאר הדינים והמשפטים שאינם דיני נפשות די ברב של אחד כדי להכריע את הדין ולפסוק כדעת הרוב אף לחיוב.

### רמז הפתוב - אל תפרש מן הצבור

בתורת ישראל ובהשקפתה הטורה מוצאים אנו יחוס חשיבות גדולה למשג "כלל" ו"צבור". כך צונו חכמינו ז"ל: תענית (יא"א ע"א). וראה שם מה עולה בסופו של הפורש. "אל תפרש מן הצבור", ו מסכת דרך ארץ זוטא פרק ה'. "לעולם אל ישנה אדם ממנהג המקום". שאם אדם נמצא במקום בו נוהגים הכלל בהנהגה מסוימת, או אוחזים בשיטה כל שהיא - אל יעמד אדם לנגדם להראות ולהוכיח "אני שונה מכם", ו"איני אוחז בדרככם". אלא אדרבה לעולם יהא אדם יושב בין היושבים, ועומד בין העומדים, ושוחק בין השוחקים ובוכה בין הבוכים. וכמאמר חז"ל במדרש: "כד עיילת לקרתא נהג בנמוסא" תרגום: כשתכנס לעיר חדשה נהג כמנהגם. וכמובן שמדובר בעיר ובדרך התואמת לדרך התורה הקדושה.

**מִטְבַּע בְּרִיאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, שְׂאוֹהֵב הוּא לְהַרְגִישׁ נִעְלָה וּמוֹרָם מִכָּל אִמְנֵם שׁוֹרֵשׁ**  
מדה זו מקורו טהור, בהיות נפש האדם חצובה מן העליונים, ולכן משתוקקת היא לידבק בשורשה המורם מכל. אלא שהשימוש הנעשה במדה זו בדרך כלל אינו כל כך טהור. וראה את לשון הזהב של רבינו החזון איש זצוק"ל בספרו "אמונה ובטחון" (ריש פרק ה') שכתב: "טבע בן אדם לאהוב את התחרות. אם שנים – אחד מתחרה את רעהו, אם עדה – את חברתה, ואף דורות הראשונים מתחרים עם דורות האחרונים באמור הראשונים "הדורות הולכים ומתמעטים, לבן של ראשונים פתוחים כפתחו של היכל ושל אחרונים כסדקי מחט", ולעומתם עונים האחרונים ואומרים "הלא הראשונים בטלנים לעומתנו, שאנו סללנו והמצאנו ובנינו ופיתחנו, ואין תפארתנו כלל להתחרות עם הראשונים שחסרו את כל אלה". עכ"ל, ושפתיים ישק. . **מִסָּבָה זוֹ כְּשֶׁמְשַׁפְּלִים אֶת הָאָדָם הוּא כָּאוֹב, וְאֵלּוּ כְּשֶׁמְקַבֵּל הוּא כְּבוֹד הוּא שְׂמֵחַ, עַל אֵף שֶׁבִּין כֹּה וּבִין כֹּה לֹא הֲרִוּיחַ וְלֹא הֲחִסִיר דָּבָר. וּמְחַמֵּת הַטְּבַע הַרְעָה הַזֶּה, פְּעָמִים שְׂמַחְפֵּשׁ אָדָם לְהַפְגִין אֶת "כְּבוֹדוֹ" וְלְהַבְלִיט אֶת נוֹכְחוּתוֹ עַל יְדֵי שְׂבוּדָל מִן הַצְּבִיר וּמְמַנְהֵגִם וְאוֹחֵז בְּדַרְכֵיכֶם שׁוֹנוֹת וּמְשֻׁנוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַכָּלָל וְלֹא פִעַם שֶׁבִנֵי אָדָם אוֹחֵזִים בַּגְּדִירִים וּבְחוֹמֵרוֹת שׁוֹנוֹת כְּשֶׁבִנְיָמִיּוֹת אֵין זֶה אֵלָּא גֵאוּת לֵב לְהִרְאוֹת לְאַחֵרִים (ולפעמים אף לעצמם...) שֶׁהֵם "יּוֹתֵר טוֹבִים". וְלֵב יוֹדֵעַ מֵרַת נִפְשׁוֹ. . כִּן גַּם אִישֵׁי צְבִיר לְמִינֵיהֶם שֶׁלֹּא הִתְוָרָה הִיא זֶה הַעוֹמֵדֵת בְּרֵאשׁ מַעֲיָנִים מְצַלִּיחִים לְרִפְשׁ לְעַצְמָם אֶהְדָּה וְהַעֲרָצָה עַל יְדֵי יְצִיאָה מִן הַכָּלָל וְחִרְיָה מִן הַמְּסַכְּמוֹת בְּהִתְקַפּוֹת מְלוּלִיּוֹת לְמִינֵיהֶן, וּבְדַרְכֵיכֶם חֲדָשְׁנִיּוֹת שֶׁלֹּא תִמִּיד הֵן יִשְׁרוֹת וְנִכּוֹנוֹת, רַק הַעִיקָר שֶׁזֶהוּ דָבָר חֲדָשׁ וּמוֹשָׁךְ שֶׁכַּח הַהִתְפַּעְלוֹת וְהַדְּמִיוֹן שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם עֲדִיין לֹא פָּגוּ. , וּבְהִתְבַּטְּאוּיּוֹת חֲרִיפוֹת וּשְׁנוֹנוֹת אִישׁ עַל זִלְתּוֹ וּבִדְרָךְ אֵגֵב: אִם נִתְבוֹן בַּעֲצֻמּוֹ נִרְאָה שֶׁאֵף אִנּוּ מֵרַבִּים לְהַתְפַּעֵל וְלְהִתְלַהֵב מֵהִתְבַּטְּאוּיּוֹת חֲרִיפוֹת שֶׁל כֹּאֵלוֹ וְאַחֵרִים, וּבִמְקוֹם לְהִתְבוֹן בִּלְקַחִים וּבִתּוֹכֵן הַדְּבָרִים – נִתְפַּסִּים אִנּוּ לְמַשֵּׁל בְּגוֹדֵל הַמַּעֲמָד בּוֹ נִאֲמְרוּ הַדְּבָרִים, אוֹ ב"תְּקִיפוֹת" וּב"צַעֲקוֹנוֹת" בְּהֵן נִאֲמְרוּ הַדְּבָרִים. אֵךְ הָאִמֵּת הִיא כִּי לֹא כִּן הִיא דִּרְכָה שֶׁל תּוֹרָה! רְבוּתֵנוּ הַקְּדוּשִׁים גִּילוּנוֹ כִּי הַהִתְפַּעְלוֹת בְּרֹב הַמְּקָרִים הֵינָה פְּרִי הַדְּמִיוֹן הַמְּשַׁקֵּר וּמִתְעַתֵּעַ בְּאָדָם, וּרַק לְאַחַר שֶׁנִּפְרַדְתָּ הַהִתְפַּעְלוֹת וְסִרְהָ מִשְׁכָּלוֹ שֶׁל הָאָדָם אֵז יוֹכֵל הוּא לְשַׁקוֹל וּלְבַחֵן בְּאִמֵּת אֶת הַדְּבָרִים אוֹתָם שָׁמַע אוֹ רָאָה. וְלוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת. .**

**אֲבָל תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה אֵינָה אוֹחֶזֶת כֵּן. תּוֹרַתְנוּ תּוֹרַת אֱמֵת הִיא וְאֵינָה מְחַפֵּשֶׁת לְצַבֵּר מַעֲרִיצִים אוֹ לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲמִינִים. אֲדַרְבֶּה: דְּבָרִים ז', ז'. וְרָאָה עוֹד מֵה שֶׁכְּתַבְנוּ בְּזֶה בְּסִפְרֵנוּ הַדֵּל "דּוֹבֵב שִׁפְתֵי יִשְׁנִים" בַּפְּרָשָׁה מִשְׁפָּטִים (שְׁמוֹת כ"ג, ב'). לֹא מְרַבְּכֶם מִכָּל הַעֲמִים חֶשֶׁק ה' בְּכֶם. וְלָכֵן מְדַרְיָכָה הִיא אוֹתְנוּ: "אֵל תְּחַפֵּשׁ לְהַבְלִיט אֶת עַצְמְךָ, אֵל תְּחַפֵּשׁ לְהַפְגִין אֶת נוֹכְחוּתְךָ". לֹא זֶה מֵה שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתְךָ יוֹתֵר טוֹב מֵהֶם. אֲלָּא אֲדַרְבֶּה: הַתְּחַקֵּה אַחַר מְנַהֵג הַמְּקוֹם, וְאֵל תִּפְרָשׁ מִן הַכָּלָל. וְאַשְׁרֵי הַמְּדַבֵּר עַל אֵזוֹן שׁוֹמְעֵת!**

## **דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ**

**הַגָּאוֹן רַבִּי עוֹבְדִיָה הַדְּאִיָה זְצ"ל חֲלַק חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט סִימָן ה'. בְּשׁוּ"ת "נִשְׁכִּיל עֲבָדֵי" דָּן בְּעִנְיַן הַדִּין שֶׁל "אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת" הָאֵם זֶה דְּוָקָא כְּשֶׁכָּל הַדִּינִים נוֹכְחִים בְּעַצְמָם בְּבֵית הַדִּין וְרַבִּים נוֹטִים לְצַד אֶחָד, אוֹ שְׂמָא גַם אִם לֹא נִמְצְאוּ הַדִּינִים בְּעַצְמָם בְּפִעַל אֲלָּא מִבְּעֵימֵי אֶת דְּעֵתָם וְאֶת פְּסִיקָתָם בְּאִמְצָעוֹת מְכַתֵּב אוֹ פְּיוּצָא בְּזֶה גַם כֵּן נִחְשְׁבִים הֵם מִמְּנֵן הַדִּינִים וְהוֹלְכִים אַחַר הָרֹב בְּדַעוֹת?**

**וְהִבִּיא אֶת דְּבָרֵי ב"תְּשׁוּבַת הַסְּמִיכָה" שֶׁלוּ בְּתַחֲלִילָה. הַמַּהֲרַלְב"ח שְׂמַשְׁתַּמֵּעַ מִמְּנוֹ שְׂמַכְרַח שֶׁיְהִי הַמְּשָׂא וּמְתָן וְהַפְּסִיקָה פְּנִים אֵל פְּנִים וּפָה אֵל פָּה, כְּשֶׁשׁ שְׁהָיָה**

בְּסִנְהֶדְרִין הַגְּדוּלָה וְהַקְּטָנָה, שֶׁסָּם הָיוּ אֵף יוֹשְׁבֵים בְּצוּרַת חֲצֵי גֶרֶן עֲגָלָה בְּכַדֵּי שְׂיֻכְלוֹ לְרֵאוֹת כָּלֶם זֶה אֶת זֶה.

אוֹלָם כֵּן הֵבִיא שֵׁם בִּשְׁם הַמַּהֲרָ"י בֵּי רַב ז"ל, וְסֵפֶר "מִשְׁפֵּט וְצַדִּיקָה לִיעֲקֹב" (חֵלֶק ב' סִימָן פ"ח), וְשׁו"ת "דַּרְכֵי נֶעֱמ" (סִימָן ל"ג) וְעוֹד. עֵינֵי שֵׁם בְּתִשְׁבּוּבָה בְּאוֹרֶךְ. **פּוֹסְקִים רַבִּים לֹא סוֹבְרִים כֵּן, וְאוֹמְרִים שֶׁכָּל שְׂדָנֵנוּ הַדִּינִים וְהַעֲלוּ אֶת סִבְרָתָם וְדַעְתָּם בְּדַבַּר הָרִי זֶה בְּגִדְר "דַּעָה".** וּמִמִּילָא אֵף שֶׁרַק כְּתִבּוּ אֶת דַּעְתָּם נֶחְשָׁב הַדַּבַּר כְּדַעָה, וּמִצְטָרְפִים הֵם לְמַנְן הַפּוֹטְרִים אוֹ הַמְחַיְבִים וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה. וְכֵן עֲקָר.

## בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבֹאוֹר מִצְוֹת "אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת" עַל דְּרָךְ הַסּוֹד רָאָה בְּסֵפֶר "מִתֵּן תּוֹרָה" לְרַבֵּי יְהוּדָה אֶשְׁלֵג ז"ל בְּעַל "הַסְּלָם" שֶׁכָּתַב שֶׁהַנְּהִיגָת הָעוֹלָם כָּלוּ כְּפּוֹפָה לְגִזְרַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ וְהַשְּׁגָחָתוֹ. וּמִמִּילָא גַם כְּשֶׁהוֹלְכִים אֲנִי בְּדִין וּבְהִלְכָה עַל פִּי הָרֹב אֵין זֶה אוֹמֵר שֶׁאֲנִי נִשְׁעָנִים וְסוֹמְכִים עֲלֵיהֶם, וְהוֹלְכִים מִסָּפֵק אַחֵר רֹב הַדַּעוֹת, אֶלָּא שֶׁכָּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַדֵּר וּמְנַהֵיג אֶת עוֹלָמוֹ שֶׁרְצוֹן הַהַשְּׁגָחָה הָעֲלִיוֹנָה יִתְקַיֵּם וְיִבּוֹא לִידֵי בְטוּי בְּדַעַת הַרַבִּים. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵין הַדַּבַּר סוֹתֵר אֶת הָעֲבָדָה שֶׁפְּעָמִים שֶׁדַּעַת הַיָּחִיד תִּהְיֶה גְדוּלָה בְּמַעֲלָתָהּ וּבְנִכּוֹנוֹתָהּ מְדַעַת הַרַבִּים כֵּן הֵבִיא שֵׁם שְׁבַחֲרַח הַדָּבָר שֶׁכָּל שִׁיחִיהָ הָאָדָם גְּדוּל וְרַם בְּמַעֲלָה כִּד יִהְיֶה יָחִיד יוֹתֵר בְּעוֹלָמוֹ. עֵינֵי שֵׁם. עֵינֵי שֵׁם בְּאֶרֶךְ.

## מצוה ע"ט: שלא לרחם על עני בדיון

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ג, ג').

"וְדַל לֹא תִהְיֶה בְּרִיבּוֹ".

## לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא



מצות לא תעשה מן התורה היא שבאם באו לפני הדין עני ועשיר לדין תורה, שלא יאמר הדין בלבו: "העני דל הוא, והעשיר מלא בכל טוב, אזכה את העני ואדון את הדין לטובתו".

אלא יעשה משפט צדק ודין אמת לחיב את החיב ולזכות את הזכאי מבלי להתייחס למעמדו הדל ולצרכיו של הנדון וראה דין זה ופרטיו בשלחן ערוך (חושן משפט סימן י"ז סעיף י"ז) ובאחרונים שם.

## רמז הכתוב - צדק משלך

חכמינו ז"ל דרשת ריש לקיש בחולין (קלי"ד ע"א). בגמרא התקשו בהבנת פסוק מספר פ"ב, ג'. התהלים בו נאמר: "שפטו דל ויתום, עני ורש הצדיקו". מה פרוש "עני ורש הצדיקו"? וכי מתר להצדיק את העני מפני דלותו?!

ובארו שמשמעות הדברים היא "צדק משלך ותן לו". שאם חיב העני לך - ותר מממונך לטובתו ומחל לו על חובו לפני משורת הדין, כי עני הוא. אבל דין היושב בדין אסור לו לרחם ולותר לעני על חשבון ממונם של אחרים, ואפלו שפונתו בכך לטובה.

שמואל ב', פרק ח'. הנביא מספר על דוד המלך: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה". סנהדרין ו', ב'. ובגמרא שאלו: אם משפט עשה, דהינו דין, אז היכן היא הצדקה? ואם צדקה עשה, היכן המשפט? ובארו שבתחלה היה דוד דן את הדין ומזכה את הזכאי ומחיב את החיב. ולאחר מכן אם היה רואה שהמחיב הוא עני ואין לו מנין לשלם - היה עושה עמו צדקה ומשלם במקומו את החוב.

ועל זו הדרך בספרו "יוסף תהלות" על התהלים (פ"ב, ג'). פירש מרן החיד"א צדק"ל את הפסוק הנזכר לעיל "שפטו דל ויתום עני ורש הצדיקו" שבתחלה שפטו ודונו דין אמת, ואם צריך חיבו אפלו דל ויתום. אך לאחר מכן באו ועשו עם העני צדקה ועזרו לו לשלם את חובו משלכם.

מעשה נפלא היה בגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, שפעם אחת בערב שבת הגיעה לביתו אשה אלמנה עניה וביתה תרנגלת שעלתה בה שאלה לגבי כשרותה. ומכיון שאשה זו הייתה צדקנית וחסודה, פיה פתחה בחכמה ואמרה: "כבוד הרב! אין רצוני שתפסק לי להתר על סמך קצת פוסקים המתירים, אלא אם העוף מהדר בכשרותו הנה מה טוב, ואם לאו - מוכנה אני לותר עליו!" עין הרב בדברי הפוסקים, וראה שאכן נתן להתיר בדחק את העוף, אלא שהאשה בקשה שיהיה מהדר ומקבל על דעת רוב הפוסקים, וזה לא התקיים באותו העוף. מה עשה? נכנס למטבח, והוציא מהמקרר תרנגלת פטומה שאשתו עמדה לבשל לכבוד שבת, ויצא ונתן אותה לאשה העניה ואמר לה: "זאת התרנגלת המהדרת בכשרותה, אין לך מה לחשש..." והאשה נטלתה בשמחה מבלי לידע ממעשיו של הרב וחזרה לביתה.

## דרוש וחדוש

בשו"ת חלק ג' סימן רפ"ד. "תשובות והנהגות" להגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א דן בדיו עני שלוח סכום כסף, ובהגיע זמן הפרעון אין לו כסף לפרע את חובו, האם נתן לחיבו לחזר על הפתחים ולקבץ נדבות על מנת שיוכל לפרע את חובו או לא?

ולאחר שנשא ונתן בדבר העלה להלכה שאמנם אין בדינו רשות לקפו על כף, שבזיון גדול הוא לאדם לחזר על הפתחים, אולם אם מרגל הוא לחזר על הפתחים לצורך מחיטו ממילא מחובתו האישית לעשות כן גם לצורך פריעת חובו. ובכל מקרה אם יש בידו ממון העודף על פרנסתו הנצרכת לו ואפלו בדחק ונדאי שכופים אותו לפרע ממנו את חובותיו וכן אם רגיל הוא לעבוד לצורך פרנסתו, וכעת שנעשה בעל חוב נמנע הוא מלעבוד משום שידע שכל רווחיו ילכו לפריעת חובותיו – גם כן יש לכופו להשתכר למלאכה הראויה לו בכדי לפרוע את חובותיו. עיין שם.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין העני והעשר על דרך הסוד ראה בספר בביאור "ההשגחה האישית" (חלק ב' ריש פרק ג'). "דרך ה'" להגה"ק רבי משה חיים לוצאטו זצוק"ל שכתב שכל תכלית האדם בהבראותו היא לבחור בטוב ולמאס ברע, כדי שעל ידי זה יוכל לטול שכרו בדיו ולקבל את הטבת הבו"ר ברוך הוא. ולכן מכרח הדבר שיהיו בעולם עניים ועשירים, חזקים וחלשים וכיוצא בזה, בכדי שבזה יבחן העשיר אם מרחם הוא על העניים או שמתאכזר כלפיהם, ויבחן העני אם מסתפק הוא בחלקו ומודה לאלקיו או להפך. והחכמה העליונה היא זו הפוסקת לאדם איזה נסיון יושת עליו על פי צרכו לתקון נפשו ולשלמות ענינו בזה העולם.

## מצוה פ: מצות פרוק משא

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, ה').

"כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו".

## לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מצות עשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל הרואה את חמור אוהבו או שונאו רובץ וכורע תחת משאו להגיש לו עזרה ולפרק מעליו את משאו למען ינוח החמור ולא יקרס תחתיו. ובנוסף על כך נצטוינו גם כן לשוב ולסיעו לאחר מכן לטען את משאו על החמור מחדש, כמו דברים כ"ב, ד'. ובמצוה תקמ"א יבואר אי"ה ציווי זה וענייניו. שְׁכַתּוּב "הִקָּם תְּקִים עִמּוֹ". וּמְשַׁמְעוֹת הַמְּלִים "עֲזַב תַּעֲזֹב" היא לְעֲזְרוֹ וּלְסַעְדּוֹ.

דין זה חל לאו דוקא בחמור, אלא הוא הדין כל נושא משא. שלא דבר הכתוב אלא במצוי בזמנו שהיו החמורים נושאי המשאות ראה בספר "עלינו לשבח" (חלק א' בשאלות ותשובות, סימן כ"ט) שהוכיח בדעת הרמב"ם שאף ברכב חבירו יש מצות "עזב תעזב עמו". וראה במה שכתבנו בס"ד לקמן בחלק ה"דרוש וחידוש".

עוד למדונו רבותינו במצוה זו שאותו "שונא" המזכר כאן הוא דוקא אחד מישראל שבהמת גוי ומשאו אין מצות פריקה וטעינה אלא משום חשש איבה בלבד. וברמ"א (חושן משפט סימן ע"ב סעיף ט') כתב שמכל מקום חייב לפרוק משום צער בעלי חיים של הבהמה. ולא מאמות העולם. ואם תאמר היאך תתייחס התורה אל אחד מישראל כ"שונא", בו בזמן שנצטוינו על ידה ויקרא י"ט, י"ז. "לא תשנא את אחיך בלבבך"? על כך פסחים ק"ג ע"ב. ראה שם שנחלקו האמוראים אם שנאת הרשע היא היתר או מצוה. ואכמ"ל. בארו חז"ל שהמדבר הוא באדם שעבר עברה במזיד על אף שהתרו בו שלא לעשותה, שהרי זו מצוה לשנאתו על רשעותו. ועליו אמרה התורה שלמרות שהתיר לשנאתו, עם כל זאת מצוה עליך לעזרו בפריקתו ובטעינת משאו, כן לשון הרמב"ם (סוף הלכות רוצח). שפא יחוס הלה על ממונו ויסתכן בעבור ממונו, והתורה חסה על נפשות ישראל הצדיקים והרשעים, שנאמר: יחזקאל ל"ג, י"א. "אמר אליהם חי אני נאם ה' אלקים אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה". ויתר דיני המצוה ופרטיה מובאים הלכות רוצח פרק י"ג. ברמב"ם חלק חושן משפט סימן ע"ב. ובשלחן ערוך מיהו המחייב בה, ומתי, ואיך.

## רְמֵז הַכְּתוּב - עֲשֵׂה זֹאת בְּעֶצְמְךָ

מלשון התורה "עזב תעזב עמו" למדו חכמי הגמרא שבאם ימצא אדם את חמור חברו כורע תחת משאו, והנה חברו בעל החמור עומד מן הצד ומסתכל ואינו נבהל על ממונו שלו - הרי שבאופן שפזה אין מצוה על האדם לעזרו. שנאמר "עמו" - סיע לו דוקא ביחד עמו, ולא שתעמל אתה מבלי עזרה מצדו.

ומדבר זה יש לנו ללמד יסוד גדול בעבודת הבורא יתעלה: שאם אתה לא תעזר לעצמך, ולא תתאמץ בעצמך להגיע בעזרת ה' לדברים טובים, אזי גם משמים

לא יעמדו לצדך לעזר לך, ואף לא ישלחו לך שליחים טובים להרימו ולסייעך. כי מי שאינו מרחם על עצמו ואינו דואג לעצמו - לא רק שאסור לרחם אליו, אלא אף לא תועיל לו שום עזרה חיובית.

וכמו שספרו על קמצן גדול אחד שלא היה מסוגל לתת דבר לזולת, ופעם אחת נפל למקום מים עמקים ועמד לטבע. נגש עובר ארח להצילו וצעק לעברו: "תן לי את ידך ואושיעך". אבל מידענו כאמור אינו מסוגל לתת דבר, ולכן לא שלח את ידו לעברו וטבע ומת!!! זהו סופו של זה שאינו מוכן להקריב מעצמו אף בשביל עצמו. כמה שישוחחו עמו וינסו לעודדו ולחזקו לא יועילו מאומה במעשיהם. יתרום הוא לרגע או שנים ושוב ימעד ויפל, כי לא רוצה הוא לעזר לעצמו.

מי שבאמת מכיר את האדם ואת רגשותיו, את הטוב בעבורו ואת הרע בשבילו - זהו האדם עצמו. יותר מרבו ומהוריו ומרעיו יודע ומכיר הוא את עצמו. אלא שלא תמיד יש בנו את הרצון והנכונות לעשות את הטוב והנכון, והנגיעה העצמית שבנו פועלת את פעלתה ומעוותת את ראינתנו, ועל כן זקוקים אנו לחבר המייעץ, ולרב המנטר. אבל ודאי שעקר העבודה היא על האדם עצמו.

גם אם יהיו לו לאדם את כל הכלים והכשורים הנצרכים להתעלות בעבודת הבורא, רק יחסר לו הכח והרצון הפנימי לעזב את הרע ולהדבק בטוב - כבר אין כל תועלת בכלים הנפלאים הללו. וכמו מי שיש לו מזון טעים, וסכין ומזלג וצלחת, ויגדים בריאות ושנים חזקות, רק יחסר לו תאבון וחשק האכילה - כבר לא יועילוהו כל הכלים שבידו להברות את גופו. ולכן פטרה אותנו התורה מלסייע לזה שיושב בטל ומבקש שייעשו בעבורו את כל העבודה, כי יגיעתנו תהא לריק ועמלנו לבטלה, כל עוד לא עוזר האדם לעצמו.

## דרוש וחדוש

חלק ד' סימן שי"ד. בשו"ת "תשובות והנהגות" להגאון רבי משה שטרנבוף שליט"א דן האם מצות פריקה חלה דוקא בבהמה הנושאת משאוי כבד משום צער בעלי חיים, או שמא גם באדם הנושא משאוי ישנו חיוב הלכתי לפרק עמו ולעזרו?

והביא את דברי בשאלות ותשובות שלו (חלק א' סימן רנ"ב). הרשב"א ז"ל האומר שגם באדם מתקימת מצות פריקה כמו בבהמה, שפך הדין נותן שתחוס התורה על צער אדם לכל הפחות כמו שחסה על צער בעלי החיים.

אולם סימן קצ"א. בשו"ת "חוות יאיר" כתב שרק בבהמה שאין בה דעת, והניחו עליה משאוי כבד בעל כרחיה שלא מדעתה שיך דין פריקה. מה שאין כן באדם שיש בו דעת, ואם הניח על עצמו משאוי קרוב לודאי שחשב בדעתו אם ביכולתו לישא המשאוי, ממילא לא חל עליו החיוב של "עזב תעזב עמו".

והגר' מ שטרנבוך שליט"א צדד להלכה לחלק שאם ידע האדם את גדל המשא ובכל זאת נשאו וכרע - נחשב שפשע בעצמו והפסיד את זכות הסיוע כדעת ה"חיות יאיר". אולם אם נאנס באמצע הדרך ונחלש כחו באנס כגון שנפגע בגופו או כיוצא בזה אזי לא גרע מן הבקמה, וחיבים לפרק ממנו ולעזרו כדברי הרשב"א.

## בסוד עבדיך

בבאור הפסוק "כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו" על דרך הסוד כתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א דף קי"ד ע"א. ב"תקוני הזהר" שהכתוב בא לרמוז לרשע הרובץ מכבד עוונותיו ופושעיו, ועומד להתמוטט, אזי אם רוצה לשוב בתשובה אזי "עזב תעזב עמו" להרימו ולחזקו. אולם אם אינו רוצה לשוב בתשובה אזי "וחדלת מעזב לו", ברח לך ממנו והזהר מלהתעסק עמו, כיון שלבד אינו טהור ואם תבוא להקימו יקום הוא ויפיל אותך ארצה והביא זאת שם על קין והבל, שם כתוב "לפתח חטאת רבץ" שהיה קין רבוץ מפני יצרו, והבל היה עומד מעליו, ואז כתוב "ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו" שהבל בא והקים את קין, ועל ידי זה יכל קין להרגו. והמליץ הזוהר הקדוש על כך את דברי בן סירא: "טוב לרע אל תעשה, ולא יגיע אליך רע".

## מצוה פ"א: שלא להטות משפט רשע

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, ו').

"לא תטה משפט אבינך בריבו".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על הדינים היושבים על פסאות המשפט לבל יטו את הדין לרעת העני מחמת חלישותו ופחיתותו. כן נאמר במכילתא, והובא בספר החינוך. ונחמנו ז"ל בארו שהפונה היא לאביון במצוות, שעל אף שעומד בפני הדין אדם רשע ובעל עברות, עם כל זאת לא יטה הדין את הדין לרעתו בגלל

מעשיו הרעים והמקלקלים, לשון השלחן ערוך בחלק חושן משפט (סימן י"ז סעיף י'). ולא יאמר זה רשע וחזקתו לשקר לכן אטה את הדין נגדו.

אלא מצות התורה היא שישוה את שניהם זה לזה, וישפט בצדק דין אמת לאמתה של תורה לזכות את הזכאי ולחייב את החיב. אבות פרק א' משנה ח'. וכמאמר חז"ל: "כשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאים, כשקבלו עליהם את הדין".

## רמז הכתוב - אל תדינני כמעלי

תורתנו הקדושה במצוותיה ובמשפטיה מלמדת אותנו שאין דבר בעולם שבעבורו יהא מתר לשנות ולסלף משפט צדק ודין אמת. שכן אין לה יותר מרחק ונחות מאדם המזלזל ובוועט במצוות הבורא יתברך ועובר על חקיו, ואפלו באחד שכזה התורה הזהירה שלא לנטות בדינו ממדת הישר והאמת.

רבנו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א למד מפסוק זה עד כמה עלינו להזהר ולהשמר שלא לשפט ולדון את הזולת. שאדם במשך חיינו רואה ושומע דברים על אחרים, טובים או רעים, ומטבעו אוהב הוא לשפט את השני ולפסק את דינו אם נכון עשה או לא, ואם צודק הוא בדרך או לא. אבל אולי נשאל את מידיענו פעם אחת ולתמיד: וכי את עצמך סימת לשפט ולדון שאתה מתעסק בחשבונות של אחרים? מדוע אתה צריך לשבת ולדון האם המעשה שעשה פלוני הוא נכון, והאם מה שאמר פלוני לאלמוני זה במקום? וכי מי שמד לשר ושופט עליהם שאתה בא וחווה את דעתך עליהם?

אבל זהו טבעם הרע של אלו שלא זכו שהתורה הקדושה תעידן את נפשם ותישר את מדותיהם. אלו שפעמים אף משתמשים בתורה כקרדס לחפר בה כדי להוכיח ולהבליט את פחיתותם ועקמימותם של הזולת. ואת זאת, אומר הבעל שם טוב הקדוש, באה תורתנו הקדושה ללמדנו בפסוק זה: "לא תטה משפט אבינך בריבו" - אם ראית את השני עושה מעשה אביון, דבר ריק מבלי תכן וסברה נכונה, פוגע במישהו מבלי סבה או מדבר דבר שלא בחכמה - אל תמהר להטות משפטו לכף חובה, כי יתכן ונמצא הוא "בריבו" - במשבר או בחלשה, בשעת צער או בבטיה, ואין דנים את האדם בשעת צער.

בני האדם עוברים במשך חיהם כל כך הרבה דברים, מארעות טובים ופחות טובים, תקופות נעימות ולהפך, ואין אדם יכול לדעת מה באמת מתחולל כרגע בלבו של הזולת. מי שמסתכל במבט שטחי על דוד המלך ע"ה יכול לחשב לעצמו "אלו חיים טובים היו לו, מלך צעיר שה' מצליחו ומרוממו". אבל דוד המלך מעיד על עצמו: "כל גליף ומשביריף עלי עברו". אין גל ומשבר בעולם שלא עבר על דוד המלך, מכל המינים והכוונים.

וכפי שמספר על אדם אחד שהגיע ליעוץ אצל פסיכולוג בטענה שהוא סובל מדכאונות ומעצבות. אמר לו הפסיכולוג שעליו להוציא את עצמו מכף על ידי

שיתעסק בדברים משמחים, והציע לו לפנות לתיאטרון הקרוב, בו מתקיים מופע של איזה בידון בעל שם עולמי. ענהו האיש: "בשמחה הייתי הולך, רק הבעיה היא שאני הוא אותו בידון...". ללמדך שלעולם אי אפשר באמת לדעת מה מתחולל בעמקי לבבו של אדם.

ולכן עלינו להרגיל את עצמנו לדון את השני תמיד לכף זכות, שאולי עובר עליו כרגע משהו ולכן עשה מה שעשה או אמר מה שאמר, ובכך יחסכו מאתנו הרבה מחלוקות ועגמת נפש מיותרת.

ואמרנו פעם בסיעתא דשמיא רמו נאה לדבר מהמשנה ריש פרק רביעי, דף מ"א ע"ב. במסכת ערובין: "מי שהוציאוהו נכרים או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו - פאלו לא יצא" - לרמו לך שאם יצא אדם מגדרו ועשה דבר שאינו ראוי ודאי זה מחמת אנשים נכרים ורעים שהשפיעו עליו, או רוח שטות שנכנסה בו שבלעדיה לא היה חוטא, אבל הוא לכשעצמו ובתוכו באמת אין לו ארבע אמות של תורה ומצוות ורצונות טובים. ולכן אם תחזירוהו ותדונו לכף זכות ותקרבו על אף מעשיו תראה איך שיחזר בו מדרךיו וישב להיות כמי שלא יצא מעולם.

## דרוש וחדוש

למרות האמור לעיל, אימרת רבא בשבת (ק"י ע"א). **בתלמוד מבאר שפשמיגע תלמיד חכם לדין בפני הדיינים, מצוה עליהם לחפש ולהשתדל למצא זכות עליו על דרך האמת והישור. וכן נפסק להלכה חלק חושן משפט (סימן ט"ו סעיף א'). בשלחן ערוך.**

ונחלקו רבותינו הפוסקים האם בימינו יש דין תלמיד חכם לענן זה: בעל בסימן הנ"ל (סעיף קטן ד'). ה"מאירת עינים" על השלחן ערוך כתב שפשם שלענן שאר דיני ממונות אין לנו דין תלמיד חכם בימינו כגון לענין פיצויים על ביוש תלמיד חכם, ולענין לדון יחידי ועוד. , כן גם לענן הפיך בזכותו אין לנו דין זה פיוס.

אולם בעל ה"בית חדש" על הטור כתב שגם בזמננו יש להחיל דין זה על התלמידי חכמים שתורתם אומנותם וראויים להורות הוראה ביש"ראל. וכן כתבו עוד כמה אחרונים ראה בכנסת הגדולה (שם אות ג') ובפתחי תשובה (שם אות א') ובשו"ת "שבות יעקב" (חלק א' סימן קמ"ד). , וכן עקר.

## בסוד עבדיך

בבאור המשנה אבות פרק א' משנה ח'. "כשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאים, כשקבלו עליהם

את הדין" על דרך הסוד ראה בספר בחלק חושן משפט (הלכות דינים הלכה ד'). לקוטי  
הלכות שבאר ששני בעלי הדין נתגלגל לידם להגיע לבית הדין מפני שלא קשרו  
מחשבתם בתורה בעת משאם ומתנם, וסקעו בגשמיותם ושכחו להעלות את  
כל מעשיהם הגשמיים לה'. ועל ידי שמתדינים הם על כך בפני הדינים בראיות  
ובטענות מן התורה בכך מתקנים הם את אותו הפגם שנעשה. ולכן לפני הדין  
יראה הדין את שניהם כרשעים, גם את הזכאי. ואלו לאחר שקבלו את הדין  
ותקנו את הפגם שגרמו יראה את שניהם כזכאים, גם את החיב.

## מצוה פ"ב: שלא לחתך הדין בדיני נפשות באמד הדעת

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, ז').

"ונקי וצדיק אל תהרג".

## לפשוטו של מקרא

כבר בארנו בסיעתא דשמיא במצוות הקודמות את גדל החשיבות של עשיית  
דין אמת ומשפט צדק. ועל כך הוסיפה התורה הקדושה צווי נוסף של "ונקי  
וצדיק אל תהרג" שבו נכללים כמה וכמה דינים והלכות לדינים, כשהמכנה  
המשותף של כלם הוא חיוב הזהירות שלא להרג אדם עד שיהא הדבר ברור לנו  
כשמש בצדקה שזהו דינו וזהו ענשו, ושאינו שום צד או ספק קל שבקלים אם  
אכן חיב הוא בכך או לא.

בכלל הדברים, שלא יהרגו בית הדין את הנדון כי אם על פי עדים כשרים  
ונאמנים המעידים שראו בעצמם את המעשה שמעידים עליו, ולא יסתמכו על  
סימנים או השערות או שמועות וכדומה. וכמובא הובא בסנהדרין (לי"ע י"ב). **ביתלמוד**  
שאפלו ראו שני עדים את פלוני רודף אחר חברו להרוגו כשספין בידו,  
וזההירוהו לבל יהרגהו ובכל זאת המשיך לרוץ אחריו להרוגו, עד שנכנסו  
הרודף והנרדף לחדר סגור וזעקות נשמעו מתוכו, ולפתע יצא הרודף כשהספין  
בידו נוטפת מדם ההרוג והלה שוכב מת ומתבוסס בדמו - אפלו לא היה בחדר  
איש מלבדם עם כל זאת לא נתן לחיבו על כך, בהיות שלא ראו העדים את  
מעשה הרצח בעיניהם.



## רִמְזוּ הַכָּתוּב - עַל מַה הָרִיב!?

מִדְבָרִים אֵלוֹ אָנוּ לְמַדִּים כִּמָּה עָלִינוּ לַחֲקֹר וְלְדַרֵּשׁ כָּל שְׂמוּעָה הַמְּגַעַת לְאַזְנֵינוּ בְּטָרִם נִקְבְּלָה וְנִפְעַל עַל פִּיהָ. לְפִי שָׂרֵב רִבּוֹן שֶׁל הַמַּחְלֹקוֹת בֵּין בְּנֵי הָאָדָם הֵן עַל רִיק, עַל חֲנֹם, עַל חֶסֶר תִּקְשָׁרֶת נְכוֹנָה וְעַל אֵי הַבְּנוֹת לְמִינִיהֶן. כִּךָּ בַּסֵּפֶר "חַיֵּי מוֹהַר"וֹ". וְהוּבָא בַּסֵּפֶרנוּ הַדֵּל "דּוֹבֵב שְׂפֵתַי יִשְׁנִים" פֶּרֶשֶׁת בַּהֲעֻלּוֹתָךְ. עֵינַי שָׁם מָה שִׁכְתַּבְנוּ עוֹד מֵעֵינַי זֶה בְּאוֹרֵךְ. הוּבָא מִהֲרַה"ק רַבֵּי נַחֲמָן מִבְּרֶסֶלַב זִיע"א שֶׁאָמַר: "פְּעָמִים יֵשׁ אֶחָד הַשּׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ וּבּוֹדָה דְּבָרִים מִלְּבוֹ עַל חֲבֵרוֹ שֶׁדָּבַר עָלָיו אִם שָׁעֲשָׂה לוֹ שְׂלֵא כְּהֶגֶן וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וּמִתְחִיל לְהִתְרַגֵּז עַל כִּךָּ וּבוֹעֵר כְּעֵסוֹ וּמִתְמַלֵּא בְּרַגְזוֹ עָלָיו לְחֲנֹם עַל לֹא דָבַר. כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ חָשֵׁב וּבּוֹדָה זֹאת עַל חֲבֵרוֹ, וּבְאַמַּת חֲבֵרוֹ נִקִּי מִזֶּה לְגַמְרֵי"וֹ. עַכְל"ק.

כִּמָּה בְּנֵי אָדָם אָנוּ מְכִירִים שֶׁהִסְתַּכְּסְכוּ עִם קְרוֹבֵיהֶם וּמְכַרִּיהֶם, וּמִתְהַלְכִים מִמְרַמְרִים בְּלִבָּם בְּהִרְגָּשָׁה שֶׁגִּמְלוּ עִמָּם רָעָה וְשָׁלוּחַמִּים הֵם נִגְדָּם, כְּשֶׁהֲכֵל זֶה מְגַדֵּל פּוֹרַח בְּאֹיִר בְּלוֹן נְפוּחַ מִלֵּא דְמִיּוֹנוֹת שׁוֹא וּכְזָבִים. לֹא עָשׂוּ לָךְ וְלֹא דָבַרוּ עִלְיָךְ, לֹא מְחַפְּשִׁים אוֹתָךְ וְלֹא חוֹשְׁבִים עֲלֶיךָ בְּכָלֵל, תִּפְסִיק לְחַשֵּׁב שְׂפָלָם רוֹדְפִים וְשׁוֹנְאִים אוֹתָךְ!

אָדָם קִבֵּל אֶת חֵייוֹ לְזִמּוֹן קֶצֶר, וּבְמִקּוֹם לְהַעֲבִירָם בְּנֵעָם וּבְשִׁלּוֹה, בְּרַעוּת וּבְחֻבָּה עִם סוֹבְבָיו וְשִׁכְנָיו, הוּא צוֹבֵר לְעַצְמוֹ תוֹךְ שְׁנַיִם סְפוּרוֹת אוֹיְבִים בְּלִי גְבוּל: עִם הַהוּא הוּא לֹא מְדַבֵּר, וְאֶת הַהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְרֹאוֹת, וְשָׁם אֵינוֹ קוֹנֵה כִּי הוּא קְרוֹב שֶׁל פְּלוֹנִי, וְלִשָּׁם אֵינוֹ תוֹרֵם כִּי קְשׁוּרִים הֵם לְאַלְמוּנִי. וְכִי בְּשִׁבִיל זֶה קִבְּלָנוּ עוֹלָם כָּל כִּךָּ יָפָה?! וְכִי בְּשִׁבִיל כִּךָּ קִבְּלָנוּ תוֹרָה כָּל כִּךָּ מְלַכְּדָת וּמְאַחֲדָת בְּתַכְנֵה?

הַרְאֵנוּ שֶׁמִּבְּנֵי הָאָדָם שָׂרְבוּ וְנִחְלְקוּ הָיוּ קִין וְהָבֶל. רֵאָה מְדַרְשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית (פֶּרֶשׁה כ"ב). וְחִזְזוּ"ל הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים עַל מַה הָיָה רִיבָם? שֶׁבִקְשׂוּ לְחַלֵּק אֶת הָעוֹלָם בִּינֵיהֶם: זֶה נָטַל אֶת כָּל קְרַקְעוֹת הָעוֹלָם, וְזֶה נָטַל אֶת כָּל הַמַּטְלָטְלִין. אָמַר הָאֶחָד לְאַחֵיו: הַקְּרַקַּע שְׂאֵתָה עוֹמֵד עָלֶיךָ - שְׁלִי הַיָּא, פָּרַח בְּאֹיִר! אָמַר לוֹ הַשֵּׁנִי: הַבְּגָד שְׂאֵתָה לוֹבֵשׁ - שְׁלִי הוּא, פָּשֵׁט בְּגָדֶיךָ! מִתוֹךְ כִּךָּ בְּרֵאשִׁית ד', ח'. "וַיִּקַּם קִין אֶל הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ".

וְהַדְּבָרִים מְפֹלְאִים: הָרִי כָּל הָעוֹלָם שְׂלָכְסָם, רַק אֶתְסָם בְּעוֹלָם, הַכֵּל סְבִיבְכֶם, וְאֶתְסָם בְּמָה מִתְּעַסְקִים? בְּלָרִיב זֶה עִם זֶה?! וְעוֹד: וְכִי אֵיךְ לֹא הָעֵלוּ עַל דְּעַתְסָם שֵׁישׁ לְחַלֵּק אֶת הָעוֹלָם חֲצִי בְּחֲצִי מִכָּל דְּבָר? וְכִי אֶפְשָׁר לְאָדָם בְּלִי שׁוּם קְרַקַּע אוֹ בְּלִי שׁוּם מְלָבוּשׁ?! וְאִם כֵּן מַה רָאוּ לְחַלֵּק כִּךָּ וְלָרִיב? אֵלָּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ שְׂשָׂרֵשׁ כָּל הַמְרִיבוֹת הוּא הָבֶל וְדַמְיוֹן שׁוֹא. אֵין שׁוּם סִבָּה הַגִּיּוֹנִית שֶׁשְׂוָה בְּשִׁבִילָה לָרִיב. אֵךְ מִדָּה זֶה כְּנִרְאָה קִימָת אֶצְלָנוּ עוֹד מְבַרִיאֵת הָעוֹלָם, וְאֶשְׂרֵי הַמִּתְקַנָּה וּמִיִּשְׁרָה.

## דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

כתבו כן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות סנהדרין (ריש פרק כ"ד) והובא בטור סימן ט"ו. **הראשונים** שעל אף שנצטוונו בדיני נפשות שלא לחתוך את הדין אלא על ידי הוכחות מוצקות וברורות, מכל מקום בדיני ממונות פעמים שאין ראיות ברורות בדין, אך דעתו של הדין נוטה לצד מסוים שהוא האמת. ושם התורה מורה לדין להכריע על פי דעת נוטה כשיש בסוּס ציב ושקול דעת נקי לדברים.

**אולם** כיום שנחלשו הדעות ונתרבו בתי דינים שאינם הגונים כתבו הרמב"ם הנזכר לעיל, וכן הובא ברי"ף על מסכת כתובות (דף פ"ה). וכן פסק השלחן ערוך (חושן משפט סימן ט"ו סעיף ה') להלכה (ועיין באחרונים שם שיש חולקים בדבר). **הראשונים והאחרונים** שאין לדין לסמוך על דעתו אף בדיני ממונות, ואין לפסק ולחייב דבר אלא בראיות מוצקות וברורות. וכן עקר למעשה.

## בסוד עבדיך

בבאור אזהרת "ונקי וצדיק אל תהרג" על דרך הסוד ראה להרה"ק **מקאמארא** זיע"א שמות כ"ג, ז'. בחבורו "אוצר החיים" שכתב שהזהירה התורה לדין בזה שלא ישפט וידון את הדין בלא ראיות ברורות ומוצקות שמה יבוא לטעות בדין ולדון דין שקר, ועל ידי זה תעוררו הנהגות הדין הקשה של הסטרא אחרא בעולם חלילה, מה שיביא לכך שאף הצדיקים והנקיים ילקו ויתפסו בעוון הדור. וזה מה שכתוב "ונקי וצדיק" - שאם תהרג את הנקי החף מפשע, עלול אתה לגרם גם כן להרג את הצדיקים הנתפסים בעוון הדור.

## מצוה פ"ג: שלא ליקח שחד

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, ח').

"ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים".

## לפשוטו של מקרא

**מצות לא תעשה מן התורה שלא יטל הדין שחד בישובו לדון ולשפט בין איש לרעהו. וחזר הכתוב והזהיר במקום נוסף: דברים ט"ז, י"ט. "ולא תקח שחד פי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים".** רמב"ם הלכות סנהדרין (פרק כ"ג הלכה א')  
ושלחן ערוך (חושן משפט סימן ט' סעיף א').  
ואם נטל הדין שחד על דינו הרי זה מחיב להשיבו, ואף הנותנו לא ינקה מדינה של גיהנם, שעבר על "לפני עור לא תתן מכשול" וגרם להטיית הדין מדרך האמת.

**רבותינו הקדושים כתובות ק"ה ע"א- ע"ב.** בתלמוד האריכו רבות בגנות השחד ובחמרתו, שאף הנוטלו על מנת לזכות את הזכאי ולחייב את החיב נאמר עליו "לא תקח שחד". ואפלו חכם גדול אם נוטל שחד מסתמא לבו, ואפלו צדיק גדול אם נוטל שחד נטרפת דעתו. אימרת רבא שם, ולכן נקרא "שוחד" – שהוא חד, שעושה את שניהם לאחד. וגדול פחו של השחד שהנותנו והנוטלו נעשים כאחד, וגם אם ירצה הדין לראות לו חובה לא יוכל, שאין אדם רואה נגעי עצמו.

לא רק ממון אסרה התורה לטול בתורת שחד, אלא אפלו שחד בדברים או בטובת הנאה הוא אסור, וכמעשה שהיה בשמואל האמורא שבקש פעם אחת לחצות את הנהר, ובא אחד ונתן לו יד וסיע לו לעבר. שאלו שמואל מה מעשיך כאן? אמר לו דין ודברים יש לי עם חברי ורצוני שתדון ותשפט בינינו. אמר לו שמואל: פסול אני מלדונך, שכן קבלתי ממך טובת הנאה!

## רמז הכתוב - שנים שהם אחד

כח עצום ופלאי קים בשחד, שהוא מטה את לבו ודעתו של האדם כלפי הנותנו. ובגמרא מספר על רבי ישמעאל ברבי יוסי שהיתה לו שדה, ומידי ערב שבת היה הפועל שלו מביא לו סלסלת פרות לכבוד שבת קדש מן השדה. והנה, שבוע אחד הקדים הפועל והגיע עם סלסלת הפרות ביום חמישי. שאלו רבי ישמעאל: "מה נשתנה? מדוע הקדמת?" אמר לו: באתי שהרב ידון דין תורה ביני ובין חברי, ובדרך אגב הבאתי גם את סל הפרות של הרב". רבי ישמעאל סרב לקבל את הסל, ובכל זאת אמר לו שגפסל מלדונו, ולקחו לבית דין אחר השוכן בסמוך.

והנה במהלך הדיון, כשהיו הדיינים שומעים את הצדדים ודיינים ביניהם, היה רבי ישמעאל מקשיב מן הצד, ומבלי לשים לב החל להעלות סברות וטענות להצדיק את מידעו. מששם לב לכך, נעמד על רגליו ואמר: "תפח רוחם של מקבלי שחד! ומה אני שלא נטלתי, ואם נטלתי - את שלי נטלתי, ובכל זאת נוטה אני בדעתי לטובתו, אז מקבלי שחד ממש על אחת כמה וכמה שדעתם נוטה ונהפכת לטובת הנותנו!"

ואם כך הדברים אמורים במי שנתן לדון סכום כסף או טובת הנאה חד פעמית, נבין ונשפיל לבד עד כמה גדולה וכבדה היא הנגיעה העצמית של האדם כלפי עצמו, שאין לה קרוב יותר לאדם כמו הוא בעצמו. וכמעט שלא נתן לאדם לשקל ולהכריע לעצמו דבר מבלי שיתערבו כל מיני נגיעות עצמיות

וְאִינְטֵרְסִים אִישִׁיִּים. אָדָם יְכוּל לָדוֹן אֶת עֲצָמוֹ לְזָכוֹת וּלְהִצְדִיק אֶת מַעֲשָׂיו וּדְרָכָיו, עַל אֵף שֶׁלִּפְנֵי רַגַע זָעַם עַל חֲבֵרוֹ שֶׁנִּהְיָ בְּאוֹתָהּ הַדְּרָךְ. וְזֶה אֶפְלוּ מִבְּלִי לְשֵׁים יָב לְסִתְיָרָה הַפְּנִימִית הַקִּיָּמֶת בְּתוֹכוֹ. שֶׁכֵּן הוּא טִבְעוֹ שֶׁל הָאָדָם שְׂאִינוֹ רוֹאֶה אֶת הַמוֹמִים שָׁבוּ. וְרַק אָדָם שֶׁזָּכָר אֶת נִשְׁמָתוֹ בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וַיִּשָּׂר אֶת מִדּוֹתָיו לְחִלוּטִין עַד שֶׁדַּעַתוֹ נֶעֱשְׂתָה לְדַעַת תּוֹרָה צְרוּפָה וְיִטְהוּרָה - רַק הוּא הַיְחִיד הַרְשָׁאִי לָדוֹן אֶת עֲצָמוֹ וּלְהִכְרִיעַ אִם מַעֲשָׂיו הֵנִם נְכוֹנִים וּמִיִּשְׁרִים אוֹ לֹא.

וְלָכוֹן צוּוּנוֹ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרוֹנָם לְבָרְכָה אֵימֶרֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחִיָּה בַּאֲבוֹת (פֶּרֶק א' מִשְׁנֵה <sup>(1)</sup>). "עֲשֵׂה לְךָ רַב", "וַיִּקְנֶה לְךָ חֵבֵר", מִשְׁלֵי י"א, י"ד. "וַתִּשְׁוַע בְּרַב יוֹעֲצִי". אֵל תִּסְתַּמֵּךְ עַל עֲצָמְךָ! אֵל תִּטְעֶה לְחֹשֶׁב שֶׁכָּל שְׂקוּלֶיךָ וּמַעֲשֶׂיךָ הֵם בְּאֵמֶת מְצַדְקִים! גַּם הַדְּבָר הַנִּרְאֶה לְךָ כְּהִכִּי נְכוֹן לַעֲשׂוֹת עֲלוּל הוּא לְהִיּוֹת הַטְּעוֹת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁל חֵיפָךָ. וְעַל כֵּן מִשְׁלֵי י"ב, ט"ו. אָמַר הַחֲכָם בְּאָדָם: "שִׁמְעַ לְעֵצָה - חֲכָם".

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

דְּנִים הָאֲחֵרוֹנִים: הֵאֵם יִתֵּר לְדִין לְקַבֵּל לְאַחַר גְּמַר הַדִּין מִתְּנָה מֵאֵת בְּעַל הַדִּין שֶׁנִּזְדַּכָּה בְּדִין עַל גְּדוּ?

וְהִנֵּה הַגָּאוֹן רַבִּי מִשֵּׁה אִיסְרָלִישׁ (הַרְמִ"א) ז"ל חִלַּק חוֹשֵׁן מִשְׁפֵּט (סִימָן ל"ד סַעִיף י"ח). וְעִיִּין בְּאֲחֵרוֹנִים שֶׁם שֶׁתִּמְהוּ מִדּוּעַ לֹא הִבִּיא הַרְמִ"א אֶת דְּבַר זֶה לְעִיל בְּהַלְכוֹת דֵּינִים, וְאִכְמ"ל. בְּהַגְהוֹתָיו עַל הַשְּׁלַחַן עָרוֹךְ כָּתַב בְּשֵׁם הַהַגְהָת אֲשֶׁר־י שֶׁאֵף לְאַחַר גְּמַר הַדִּין אָסְרוּ חֲכָמִים עַל הַדִּין לְקַבֵּל תְּשׁוּרָה עַל פְּסַק דֵּינֵנו, מִשּׁוּם "הַרְחַק מִן הַפְּעוֹר וּמִן הַדּוֹמָה לוֹ".

וְזֶה מִפְּנֵי שֶׁעֲלוּל הַדְּבָר לְהִרְאוֹת חֲשׂוֹד וְתִמְוָה בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְחִיּוֹב מוּטָל עַל הָאָדָם שֶׁלֹּא לְהִבִּיא אֶת עֲצָמוֹ לְיַדִּי חֲשָׁד בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. וְהִבִּיאוּהוּ רֵאֵה מֵה שֶׁכָּתַב בְּזֶה יַדִּידֵנו הַרְה"ג אַהֲרֹן זְכַאִי שְׁלִיט"א בְּסַפְרוֹ "הַבֵּית הַיְהוּדִי" (חִלַּק ד' סִימָן ב'). הָאֲחֵרוֹנִים לְהַלְכָה וּלְמַעֲשָׂה.

## בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר עֲנָשׁוֹ שֶׁל הַנוֹטָל שֶׁחַד עַל דְּרָךְ הַסּוֹד כָּתַב רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיעִ"א רֵאֵה ב'זוּהַר חֲדָשׁ" בַּעֲנִין שְׁבַעַת מְדוּרֵי גִיהֶנֶם. בְּזֵהַר הַקְּדוּשׁ כִּי בְּגִיהֶנֶם יִשְׁנֶם שְׁבַעַת מְדוּרִים, כָּל אֶחָד כְּפִי עֲנִינוֹ וַיִּסּוּרָיו, כְּשֶׁהַמְּדוּר הַרְבִּיעִי נִקְרָא בְּשֵׁם "טִיט הַיָּוֵן", וְבוֹ נְדוּנִים כְּמָה וְכְמָה סוּגִי רְשָׁעִים כְּגוֹן: הַבָּא עַל הַגּוֹיָה, וְהַבָּא עַל הַנְּדָה, וְעוֹד. וּבְכָלֵלָם גַּם הַנוֹטָל שֶׁחַד עַל דֵּינֵנו שְׁגָם כֹּן נְדוּן בְּאוֹתוֹ הַמְּדוּר בְּיִסּוּרֵין קִשִּׁים וּמְרִים. ה' נְצִילֵנוּ.

## מצוה פ"ד: מצות שמטת קרקעות

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, י"א).

"והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך".

### לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל מי שיש ברשותו בארץ ישראל אדמה הנעבדת, שבשנה השביעית למנון השמטות והיובלות ישמט את עצמו מאדמתו ויפקירנה לרבים, שיבואו העניים והאביונים ויטלו מתבואתה פאות נפשם. ובכלל הדברים, שלא יסגר את שעריה ולא ימנע פניסת הרבים אליה ולא יאסוף את פרותיה אלא יניח לרבים לטלם ולאכלם.

מצות שמטת הקרקעות חלה באדמת ארץ ישראל בלבד להוציא קרקעות חוץ לארץ שלא נוהגת בהן שנת שמיטה. , ובקרקעות הנתונות בידי יהודים בלבד להוציא קרקעות משטחי ארץ ישראל הנמצאות בידי גויים. , ובזמן שהיובל נוהג בלבד להוציא את ימינו שאין היובל נוהג וממילא לא נוהגת מצות השמיטה מדאורייתא לרוב הפוסקים. . רמב"ם הלכות שמיטה (פרק ד' הלכה כ"ד). וכל הנוגעל את פרמו או גודר את שדהו בשנת השמטה הרי זה מבטל מצות עשה מן התורה. וכן אם אוסף את כל הפרות לביתו לעצמו או למסחר הרי זה כמי שלא השמיט קרקעו.

הסוחר בפרות שביעית הרי זה עובר אסור, והמעות שמקבל תמורתן יש בהן קדשת שביעית' ראה בכל דיני המצוה ופרטיה בספר "ילקוט יוסף" (הלכות שביעית) להגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א. ואסורות הן בהנאה. אולם חכמינו זכרונם לברכה תקנו לאחר חרפן בית המקדש השני תקנה גדולה הנקראת "אוצר בית דין" המורה לקבץ ולאסוף את כל התבואות של שנת השמטה במרכז, ולמסרם לידי בית הדין הגדול, שם יחלקו על ידי הממנים שוה בשוה לכל אחד ואחד בתמורה לתשלום נמוך שממנו היו מכסים את הוצאות הפועלים באוצר ושאר הוצאות הענין.

### רמז הפתוב - פח הנתנה

**טַעמִים וּבְאוּרִים שׁוֹנִים נֶאֱמְרוּ לְמַצּוֹה זֹ** בגמרא (סנהדרין ל"ט ע"א) נאמר: "זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא". וכן הוא בלשון אחרת במדרש "תורת כהנים" (פרשת בחקותי). וכן כתבו הרמב"ן ז"ל (ויקרא כ"ה) ו"ספר החינוך" בביאורם על מצוה זו שעניינה הוא להטביע את שם ה' ומלכותו בעולם לבל נשקע בעבודת הארץ ונשכח שה' הוא בעל הבירה וממנו הכל שהוא אל זן ומפרנס לכל. והוסיף החינוך בזו הלשון: "כדי שיזכור האדם כי הארץ המוציאה אליו פירות בכל שנה ושנה לא בכחה ובסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה עליו להפקירה". ורבינו בחיי ז"ל בחבורו על התורה (ויקרא, פרק כ"ה) כתב שעניינה להיטיב עם העניים והאביונים שכל ימיהם הם מיצרים ודואגים על פרנסתם, ועיניהם כלות בראותם את בעלי השדות מתרווחים ונהנים משדותיהם, שמחים וטובי לב בכרמם ובתבואתם. ולכן ניתנה שנת השמיטה שבה השדה מופקרת ושייכת לכולם בשווה, ואין לבעל השדה שום עדיפות או עליונות על פני העניים והאביונים, ובכך יגל לבם של העניים המדוכאים. ועיין במבוא ל"ילקוט יוסף" הלכות שביעית שהביא עוד כמה טעמים למצוה זו ואכמ"ל. , **כְּשֶׁאָחַד מֵהֶם הוּא טַעֲמוֹ שֶׁל כֵּן הוּבָא בִּכְתַב סוֹפֵר** על התורה (ויקרא כ"ה) שכל התורה מיוסדת על מצות "ואהבת לרעך כמוך", ועל כן צינתה על השמיטה שיתרגל אדם ליתן ולהעניק בפועל לזולת. **בְּעַל הַ"כְּתַב סוֹפֵר" שֶׁהֵבִיא שְׁחַפֵּץ הַתּוֹרָה הוּא לְהַשְׁרִישׁ בְּאֶדָם אֶת מִדַּת הַנְּתִינָה וְהַעֲנָקָה**. וְזֶה עַל יְדֵי שְׁצוּתָהּ אוֹתָנוּ לְהַפְקִיר אֶת כָּל תְּבוּאָתֵנוּ לְרַבִּים, וְלַפְתּוֹחַ אֶת שַׁעֲרֵי שְׂדוֹתֵינוּ בְּפָנֵי הָעֲנִיִּים, וּמִמִּילָא נִתְרַגַּל לִיתָן וְלְהַעֲנִיק מִשְׁלָנוּ לְזוֹלָת, וּבְכֵן יִהְיוּ חַיֵּי בְנֵי הָאָדָם יוֹתֵר שְׂלֵמִים וּמְתַקְנִים בְּאַחֲוָה וּבְשָׁלוֹם וּבְרַעוּת.

**רְבוּתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים מְלַמְּדִים כִּי מִדָּה קְדוּשָׁה זֹ** שֶׁל נְתִינָה וְהַעֲנָקָה לְזוֹלָת הִיא אָבוֹן יְסוּד לְחִיּוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם. יְדוּעַ הָעֲנָן כִּי כָל דָּבָר מְטַבְּעוֹ נִמְשָׁךְ אַחַר שְׂרָשׁוֹ וּמְקוּר חִיּוּתוֹ, וְדוּמָה הוּא לוֹ בְּטַבְּעָיו וּבְמִדּוֹתָיו. כֵּן טַבַּע הָעוֹלָם שֶׁהָאֵב מוֹרִישׁ לְבָנוֹ מְטַבְּעָיו, וְהַעֵץ מְטַבְּעֵ מִתְכוּנוֹתָיו בְּפָרְיוֹ. בְּסִפֵּר "הַבְּרִית" כְּתַב כִּי הָאִשׁ מְשִׁיכְתָהּ הִיא כְּלָפִי מַעֲלָה - בְּהִיּוֹת שְׂמִקּוּר הַנּוֹתָהּ הוּא מִן הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּעֲלִיּוֹנִים, וְהַחֲפָצִים הַגְּשָׁמִיִּים מְשִׁיכְתָם כְּלָפִי מִטָּה לְעַפָּר - מִכֵּיּוֹן שֶׁמֶשֶׁם הִיא כָּל הַנּוֹתָם וַיְצִירָתָם.

**וְהִנֵּה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם מְקוּר חֲצִיבְתָהּ הוּא מִן הָעֲלִיּוֹנִים** מִתַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד, וְלִפְיָךְ מְשִׁיכְתָהּ הִיא תְּמִיד כְּלָפִי מַעֲלָה. וּתְכוּנוֹתֶיהָ וּמִדּוֹתֶיהָ שֶׁל הַנֶּשְׁמָה הֵן גַּם כֵּן כְּתְכוּנוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ נִפְחָה הַנֶּשְׁמָה אֲשֶׁר בְּקִרְבָּנוּ. וְהַמִּדָּה הַבּוֹלְטָה בְּיוֹתֵר בְּמִדּוֹתָיו הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ הִיא מִדַּת הַנְּתִינָה וְהַעֲנָקָה, שֶׁהוּא מְקוּר הַטּוֹב וְהַשְּׂפֵעַ, וּמִמֶּנּוּ כָּל הַנּוֹת הָעוֹלָם. וְלָכֵן אִף הָאָדָם מְטַבְּעוֹ זְקוּק וְחָבֵב הוּא שֶׁתְּהִיָּה בּוֹ נְתִינָה וְהַעֲנָקָה כָּל שֶׁהִיא לְזוֹלָת וּבִפְרֵט תְּלַמִּידֵי הַחֲכָמִים שַׁעֲקָר הַתַּחְבְּרוּתִים הִיא בְּמִטְרָה לְהַעֲנִיק וְלְהַשְׁפִּיעַ לְסוֹבְבִים אוֹתָם בְּבַחֲנֵת "תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם". וְהַמְשִׁילוֹם בְּעַלֵי הַמוֹסֵר לְמַקְדָּשׁ שְׁלָמָה בּוֹ כְּתוּב שֶׁעָשָׂה חֲלוֹנוֹת "שְׁקוּפִים אֲטוּמִים", וּפִירְשׁוּ חַז"ל שֶׁהֵיוּ חֲלוֹנוֹת אֲטוּמִים מִבְּחוּץ וּשְׁקוּפִים מִבְּפָנִים, כֵּךְ שֶׁמִּבְחוּץ רָאוּ פָנֵיהֶם אֲךָ מִבְּפָנִים לֹא רָאוּ חוּצָה. כֵּךְ הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים צְרִיכִים לְהִיּוֹת מְשִׁפִּיעִים מִבְּפָנִים אֲךָ לֹא מוֹשְׁפִיעִים מִבְּחוּץ. וּדְבָרֵי פִי חֲכָם חָן. וּבְהַעֲדָר דָּבָר זֶה מִן הָאָדָם חֲלִילָה לֹא תִשְׁאַר בּוֹ שׁוּם חִיּוּת וְקִיּוּם עֲלֵי אֲדָמוֹת וּבִסְפֵר "הַיְחִיד וְהַחֲבֵרָה" הֵבִיא בִּיאוֹר נִפְלָא לְעַנֵּן הַיְדוּעַ שֶׁהָאָדָם נוֹלַד כְּשִׂידוֹ קְמוּצוֹת וּנְפֹטָר כְּשִׂידוֹ פְּשוּטוֹת, וְהָעוֹלָם רְגִילִים לְפָרֵשׁ עַל צַד הַשְּׁלִילָה שְׁרוּמוֹ שֶׁכְּשֵׁנוֹלַד הָאָדָם חוֹשֵׁב הוּא שִׁיקָח וַיִּכְבוֹשׁ הַכֵּל, אִף כְּשֶׁנְּפֹטָר מֵרָאָה הוּא שְׁלֵא לְקַח עִמוֹ דָּבָר. אֲבָל הוּא פִירֵשׁ עַל צַד הַחַיּוּב שְׁרוּמוֹ שֶׁכְּשֵׁנוֹלַד יָדוֹ קְמוּצוֹת לומר שְׁבֵא בְּמִטְרָה לְאִסוּף וּלְצַבּוֹר כְּדֵי לִיתֵן וְלְהַעֲנִיק לְזוֹלָת, וְכִשְׁנִפְטָר מֵרָאָה שֶׁאֵכָן חִילֵק הַכֵּל וְלֹא הַשֵּׁאִיר לְעַצְמוֹ דָּבָר... וּשְׁפִתִּים יִשְׁק. . וְכִכֵּל שֶׁיִּרְבֶּה הָאָדָם בְּנְתִינָה וּבְהַעֲנָקָה - כֵּן יַעֲלֶה הוּא אֶת נִשְׁמָתוֹ וְיִקְרְבָהּ יוֹתֵר וְיִתֵּר אֶל שְׂרָשֵׁה הָעֲלִיּוֹן, וַיְבִיאָהּ יוֹתֵר עַל סְפוּקָה וּשְׁלֵמוֹתָהּ וְלָכֵן אִמְרוּ (נְדָרִים ס"ד ע"ב) שֶׁהֵעִנִּי וְהַסּוּמָא וְהַמְצוּרַע וְהַחֲשׁוּךְ בָּנִים לֹא עָלִינוּ נַחֲשָׁבִים כְּמַתִּים בְּהִיעָדֵר מֵהֶם כֵּחַ וַיְכוֹלֵת הַנְּתִינָה וְהַעֲנָקָה. וְכִבְרַדְנוּ בְּסִ"ד מְעַנֵּן זֶה בְּמִקּוֹם אַחֵר. .

שמואל א' פרק א'. **בַּפְתִּיחַת סֵפֶר שְׁמוּאֵל מְסַפֵּר אוֹדוֹת חֲנָה אֲשֶׁת אֶלְקָנָה שְׁבַמְשָׁד שְׁנַיִם לֹא זָכְתָה לְפָרִי בֶטֶן, בְּעוֹד שְׁפִנְיָהּ צָרְתָה הִיְתָה מְשַׁפֶּעַת בְּבָנִים וּבָבוֹת. לְמָרוֹת כָּל צַעֲרָה וְעֵתִירְתָה שָׁל חֲנָה, עִם כָּל זֹאת בְּמִשְׁדָּ שְׁנַיִם רַבּוֹת לֹא זָכְתָה שְׁתַּקְבֵּל תְּפִלָּתָה כְּמוֹ שִׁכְתוּב (שְׁמוּאֵל א' א', ז'): "כִּן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עֲלֵתָה בְּבֵית ה'". עַד לְשָׁנָה אַחַת, בָּהּ פָּנָה אֵלֶיהָ אֶלְקָנָה בְּעֵלָה וְהִגִּיעָה: שֵׁם פְּסוּק ח'. "חֲנָה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יִרַע לְבַבְךָ הַלּוֹא אֲנֹכִי טוֹב לְךָ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים". מֵאוֹתוֹ רָגַע, הִחֲלָה הַתְּפִלָּתִית בְּחִיָּה שָׁל חֲנָה. חֲנָה פָּנְתָה לְהַתְּפַלֵּל בְּבֵית הַמְּקֻדָּשׁ כְּמִיָּדִי שָׁנָה וְשָׁנָה, אֲלָא שְׁמִתְפַּלֵּה זֹו לְמָדוֹ רַבּוֹתֵינוּ אֶת כָּל עֲקָרֵי הַדִּינִים שָׁל הַתְּפִלוֹת הַחֲלִים עָלֵינוּ רֵאָה בְּרִכּוֹת רִישׁ פְּרָק ה'. , מָה שְׁמַעִיד עַל גְּדֻלַּת וְשְׁלֵמוֹת אוֹתָהּ הַתְּפִלָּה. וּמִשָּׁם בְּאֵמֶת זָכְתָה לְהַפְקֵד בְּבוֹ זְכָר שְׁהֲאִיר אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ, וְאָף נִשְׁקַל כְּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן יַחְדָּיו כִּן דְּרַשׁ רַבִּי יוֹחָנָן (בְּבְרִכּוֹת ל"א ע"ב) מֵהַפְּסוּק (תְּהִלִּים צ"ט, ו'): "מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵינוּ וְשְׁמוּאֵל בְּקוֹרָאֵי שְׁמוּ". , הֵלֵא הוּא שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא.**

**וְהַתְּמִיָּהּ הִיא גְּדוֹלָה: וְכִי מָה הִיָּה טְמוֹן בְּדַבְּרֵינוּ שָׁל אֶלְקָנָה שְׁכָל כֶּךָ הוֹעִילוֹ וּפְעָלוֹ אֲצֵל חֲנָה שְׁתַּקְבֵּל תְּפִלָּתָה? וְהִרִי לְכַאוֹרָה לֹא הִיְתָה זֹו אֲלָא מַעֲיֵן נַחְמָה וְהִרְגָּעָה וְלֹא יוֹתֵר!?**

**אֵד הָאֵמֶת הִיא שְׁעִמְק גְּדוֹל טְמוֹן בְּדַבְּרֵינוּ: שְׁאֶלְקָנָה הַתְּפִלָּה בְּדַבְּרֵינוּ לּוֹמֵר לְחֲנָה שְׁאִם מְחַפְּשֵׁת הִיא חֵם וְאַהֲבָה - הִרִי שְׁיֵשׁ לָהּ זֹאת גַּם בְּלִי יְלָדִים, שְׁכֵן אַהֲבָתוֹ אֵלֶיהָ הִיא כְּאַהֲבַת עֲשָׂרָה בָּנִים גַּם יַחַד, וְאִם כֵּן אֵין לָהּ עַל מָה לְכַאֵב וְלְהִצְטַעַר כִּן כֹּתֵב רִש"י ז"ל בְּפִירוּשׁוֹ בְּנְבִיא שֵׁם. . וְחֲנָה בְּשִׁמְעָה דְּבָרִים אֵלוֹ הַתְּבוֹנָנָה בְּעֲצָמָה וְהִגִּיעָה לְהִבְנָה כִּי לֹא מְחַפְּשֵׁת הִיא בְּבִקְשָׁתָה כָּלֵל לְקַבֵּל, אֲלָא אֲדַרְבָּה חֲסִירוֹנָה וְכַאֲבָה הוּא בְּהַעֲדָר מִמָּנָה כֵּחַ הַהֲעַנְקָה וְהַנְּתִינָה! זֶה מָה שְׁחִסֵּר לָהּ, וְלָכֵן רוֹצָה הִיא בְּבוֹן וְכְמוֹ שְׁדַרְשׁ רַבִּי יוֹסִי בֶן זִמְרָא (בְּרִכּוֹת ט) מֵהַפְּסוּק "וּחֲנָה הִיא מְדַבֵּרַת עַל לְבָה" שְׁאֵמְרָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! כֹּל מָה שְׁבִרְאָתָה בְּעוֹלָם - לְצוּרְךָ בְּרֵאת. אִם כֵּן דְּדִיִּים אֵלוֹ לָמָּה בְּרֵאתָם? לֹא כְּדֵי שְׁאֵנִיק בְּהֵם בּוֹ? רֹאִים שְׁעִיקָר בְּקִשְׁתָּה הִיְתָה לִיתֵן וְלְהַעֲנִיק. וְלָכֵן בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה אֵמְרָה חֲנָה "וּנְתַתֵּינוּ לָהּ כֹּל יְמֵי חַיֵּינוּ" שְׁהַבִּינָה שְׁעִיקָר צְרָכָה וְרִצּוֹנָה הוּא לְתַת וְלֹא לְקַבֵּל. . וּמִשְׁבְּקָשָׁה עַל כֶּךָ מֵתוֹדֵד הַבְּנָה וְיִדְעָה בְּרוּרָה שְׁעִיקָר בְּקִשְׁתָּה הִיא לְהַעֲנִיק - מִיָּד נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתָה וְהִגִּיעָה יְשׁוּעָתָה. לְלַמָּדָד עַד כְּפָה גְּדוֹלָה הִיא מְדַת הַנְּתִינָה וְהַהֲעַנְקָה, שְׁבִכְחָה יְכוֹל אֲדָם לְזָכוֹת לְרַבּוֹת וְלְנִצּוּרוֹת, מָה שְׁלֹא הִיָּה מְקַבֵּל בְּשׁוּם אֲפֹן אַחֵר וְכַעֲיֵן זֶה רֹאִים גַּם כִּן בִּיצַחֵק אֲבִינוּ ע"ה שְׁבִיקָשׁ לְבַרְךָ אֵת עֲשִׂינוּ בְּנוֹ וְעַל כֵּן צִיוּוָהוּ (בְּרֵאשִׁית כ"ז, ד'): "עֲשֶׂה לִי מִטְעָמִים כְּאִשֶּׁר אַהֲבַתִּי וְהַבִּיאָה לִי וְאֲכַלָּה בְּעִבּוֹר תְּבִרְכֵךְ נַפְשִׁי בְּטֵרֵם אֲמוֹת" וְלְכַאוֹרָה לָמָּה צְרִיךְ שִׁיעֲשֶׂה לוֹ עֲשִׂינוּ מִטְעָמִים? וְכִי אֵין בִּיכְלַתוֹ שֶׁל יִצְחָק לְבַרְכּוֹ בְּלֹא זֹאת? אֲלָא שִׁידַע יִצְחָק שְׁאִם עֲשִׂינוּ יַעֲנִיק וְיִתֵּן לוֹ אֲזִי מִמִּילָא הַבְּרַכָּה יוֹתֵר תַּחּוֹל וְתַפְעַל בְּעֲשִׂינוּ בְּנוֹ. .**

**שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם אוֹמְרִים אָנוּ בְּסוּף תְּפִלַּת הַלַּחֵשׁ: "וְנִכְפְּשִׁי פְּעַפְרִי לְכָל תְּהִיָּה". וְעֵלָה בְּדַעַתְנוּ בְּסִיעֵתָא דְּשְׁמִיָּא לּוֹמֵר שְׁהִרִי כְּמַעַט כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה שְׁרָשָׁה וּמְקוֹרָה הוּא מִן הָעֶפֶר. מִמָּנָה נוֹצֵר כָּל יִצִּיר גְּשָׁמִי, וְעָלִינוּ עוֹמְדֵי כָּל הַיְקוּסִים כְּלוֹ. וְהִנֵּה וְדָאֵי בְּתַחֲלָה כְּשִׁבְקָשׁ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיצֵר אֶת עוֹלָמוֹ מִן הָעֶפֶר הִיָּה יְכוֹל הָעֶפֶר לְחַשֵּׁשׁ שְׁאִם יִתֵּן מַעֲצָמוֹ לִיצֵר דְּבָרִים אַחֲרִים סוּפוֹ שְׁיִפְסֵד וְיִתְמַעַט וְיִכְחַד מִן הָעוֹלָם. אֲבָל הָעֶפֶר לֹא חֲשֵׁשׁ כְּלָל, וְנֵאוֹת וְהַסְּפִים לִיתֵן מַעֲצָמוֹ לְכָל לָלֹא כָּל מַעֲצוֹר.**

**וְהִנֵּה מָה זָכָה הָעֶפֶר בְּתַמּוּרָה? שְׁאֵיִן לָךְ רַב מִמָּנָה כְּמוֹ שִׁכְתוּב (בְּרֵאשִׁית י"ג, ט"ז): "כַּעֲפֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יוֹכַל אִישׁ לִמְנוֹת". , וְהַכָּל עוֹמְדֵי עָלָיו, וְאָף כָּל מָה שְׁנִתֵּן מַעֲצָמוֹ - לְסוּף שֶׁב וְחוֹזֵר אֵלָיו בְּחִזְרָה לְהִיּוֹת עֶפֶר כְּבַתְּחִלָּה כְּמוֹ שִׁכְתוּב (בְּרֵאשִׁית ג', י"ט): "עַד שׁוֹבֵד אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי עֶפֶר אֶתָּה וְאֵל עֶפֶר תִּשׁוּבוּ". וְיִתְכֵן שְׁאֵף נִרְמָז זֶה בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק**

"כי ממנה לקחת" שבהיות שממנה נלקחת ונוצרת לכן כביכול מוכרח הקב"ה להשיבך אליו כי חק הבריאה הוא שהנותן סופו לקבל בחזרה. ללמדך, שפמנתינה והענקה לעולם לא תפסיד. ומה שתתן לזולת היום - יחזור אליך בחזרה ביום מן הימים ולכן שורש המילה "נתינה" הוא "נתן" שנקרא ישר והפוך ללמדך שמה שתתן יחזור אליך בחזרה. אם טוב ואם רע. וידוע הדבר שים המלח נקרא "ים המוות" בהיות שאינו נותן לאף אחד ליהנות ממימיו. וזהו עמק משמעות הבקשה "ונפשי כעפר לכל תהיה" שנזכה להיות כעפר המסכים לתת מעצמו לכל.

## דרוש וחדוש

רבותינו דנים גבי שדות הנמצאים באזורים בהם מצויים גזיזים וליסטים וחיית רעות העוללים לבזז את תבואת השדה ולאבדה, האם יתר באפן שפנה לגדר ולנעל את השדות מפניהם בשנת השמטה, או שמא החיוב הוא לפתח את השערים ולהפקיר את השדה לגמרי בכל מצב?

והנה בהלכות שמיטה (פרק ד' הלכה ל'). רבנו הרמב"ם ז"ל הביא בהלכותיו שבאם מצויים באזור השדה מיני הזקים שפאלו מתר להעמיד שומר שיחריקם ויסלקם משטח השדות. והוסיפו ראה "חזון איש" (הלכות שביעית סימן י"ד אות ד') וספר "הבית היהודי" חלק ח' (סימן כ"ב סעיף ב'). האחרונים שאף רשאי לגדר את השדה ולנעלה, ובלבד שיציב שלט גדול במקום בולט המורה שכל החפץ לטול מתבואת השדה יכול לקבל את המפתח במקום פלוני.

## בסוד עבדיך

בבאור עמק ענין השמטה על דרך הסוד ראה בביאור מצוה רח"צ. עיין שם מה שהביא עוד באריכות גדולה בענין, ואנו לא הבאנו אלא את השייך לענייננו. בספר "מצודת דוד" להגאון רבי דוד בן זמרא זצ"ל שכתב שכל מערכת הבריאה משתתת ופועלת על הקפים של שביעיות, שישודן הן והן: למעלה, למטה, קדימה אחורה, ימינה, שמאלה והנקודה הפנימית. ז' הקצוות של היקום התלויות והן: חג"ת נהי"ם, כידוע ליוזעי ח"ן. בז' המדות העליונות. ומהן יוצאים ז' ימי השבוע, וז' שנות השמטה, וז' שמטות היוכל, וז' אלפי השנים שהעולם קיים, וז' פעמים שהעולם קיים, עד מ"ט אלפי שנה שאז יחזרו כל המדות בחזרה לשרשו. ועל אותו הזמן חגיגה י"א ע"ב. אמרו חכמים: "אין שואלין מה לפנים ומה לאחור". וכן כל השביעיות הנזכרות כגון שנת השבתון של העבד, ושבעת ימי הספירה של טהרת המצורע והנדה, ושבעת השבועות עד קבלת התורה, ועוד רבים. בפתובים כגון שבע הברכות בתפילת השבת (ברכות כ"ט ע"א), והשביעיות שבמליחת הדג (ברכות מ"ד ע"ב), והשביעיות המרפאות מן החולאים (שבת ס"ז ע"א) ושבעת הרקיעים (חגיגה י"ב ע"ב), ועוד רבים. ובדברי רבותינו פלן רומזות בסודן לזה הענין, חפש ומצא.



## מצוה פ"ה: מצות שביתה בשבת

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, י"ב).

"ששת ימים תעשה מעשהיך וביום השביעי תשבית וכו'".

### לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל לשבת ממלאכה ביום השבת. וכבר נתבארה ראה מצוה ל"ב. לעיל מעלת השבת ורוממותה. מצוה זו מזכרת בתורה שתיים עשרה פעמים להורות על גדל חשיבותה וחביבותה, עד כמה עלינו ליקר את השבת ולקבדה בפנינו כל מחשבותינו מהבלי הזמן וברכז רעיונינו אך ורק בענייני הנשמה והרוח כן כתב הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה (שמות כ, ח). והוסיף שם שלכן גם כן נצטוינו על שביתה הבהמה בשבת, כדי שלא נבוא להיטרד אפילה בעניינה. עיין שם באורד. וכך רש"י חכמינו זכרונם לברכה כן הובא במכילתא, ובשלחן ערוך (אורח חיים סימן ש"ו סעיף ח). וראה עוד ב"אגרת התשובה" לרבינו יונה ז"ל (דרש ב' אות ל"ה, והובא גם כן בטור אורח חיים סימן ש"ו) שעל אף שהרהור בעסקיו בשבת מותר מעיקר הדין, מכל מקום אם הדבר מביאו לידי נדנדוד צער או טרדת הלב לא הותר הדבר. שיראה האדם בשבת כאלו כל מלאכתו כבר משלמת ונעשייה.

כן כתב הספורנו בפירושו על התורה כאן. ולא רק ממלאכה האסורה בשבת נצטוינו לפרש, אלא אף מדברים שאינם מלאכה ממש, כגון טרח ומעמסה כבימות החל, גם כן נצטוינו למשך את ידינו בשבת קדשנו. ועד כמה יקר הדבר בעיני התורה וחכמיה נויכל להבין מדברי הובא בטור (אורח חיים סימן רס"ז) ובספר טעמי המנהגים (אות קפ"ח). הכלבו שפאר הטעם לכך שבשבת קדש מתפללים אנו תפלת לחש מקצרת בעלת שבע ברכות בלבד ולא תשע עשרה ברכות כבימות החל, בהיות שראו חכמינו ז"ל את הדבר כטרח יתרה לעמד זמן כה רב בתפלה (!!!), ולכן תקנו תפלה חדשה מקצרת במיוחד ליום השבת, למען יעקב ובניו ינורחו בו ומכאן תוכחה מגולה לפרנסי הקהל המכבידים על הצבור באריכות יתירה שלא לצורך בהעלאת מוסיפים רבים לתורה ובחזן מאריך טרחיא, בו בזמן שחז"ל קבעו לנו (מגילה כ"ג ע"א והגהת הרמ"א באורח חיים סימן רפ"א) שבשבת ממהרים לצאת. וכמובן שהכל לפי העניין והמקום והזמן.

### רמז הכתוב - השבת נעם הנשמות

השְׁלֵמוֹת הָאֲמִתִּית שֶׁל נֶעַם הַשַּׁבָּת, וְהַרְגָּשָׁת הַמְּנוּחָה הַמְּלֵאָה בְּיוֹם קְדוּשָׁה זֶה, לֹא תִתְּכֶן לוֹ לְאָדָם אֶלָּא אִם כֵּן יִסִּיר מֵעַלְיוֹ אֶת עַל מְרוֹץ הַחַיִּים בּוֹ נִמְצָאִים רֹב בְּנֵי הָאָדָם בְּחַיֵּי הַיּוֹם יוֹם, וְיַעֲצֵר מֵהִמְרָדָף הַתְּמִידִי אַחַר הַפְּרִנְסָה וְאַחַר הָאֵשֶׁר, וְיִתְמַקְדַּ בְּמִטְרַת בִּיאָתוֹ לְעוֹלָם מִתּוֹךְ מְנוּחַת הַגּוּף וְשְׁלוֹת הַנֶּפֶשׁ. שְׁלוֹב הַמְּנוּחָה הַגּוֹפְנִית, לְחַד עִם הַהִתְבּוֹנְנוֹת הַרוּחָנִית הַמְּעַמִּיקָה, הוּא הַדְּבָר שֶׁיִּעֲנִיק לְאָדָם אֶת תְּחוּשָׁת כְּמוֹבָא בְּבִרְכוֹת (נ"ז ע"ב) "שֶׁבֶת אֶחָד מִשְׁשִׁים לְעוֹלָם הִבְא". ה"מַעֲיִן עוֹלָם הִבְא" הַמְּזַכֶּרֶת בְּחַז"ל הַקְּדוּשִׁים עַל יוֹם הַשַּׁבָּת. וְעַד שֶׁלֹּא זָכָה אָדָם לְטַעַם אֶת זֶה הַטַּעַם עַדִּין לֹא זָכָה לְהִקְרָא שֶׁכֵּן רַבִּים הֵם הַמְּשֻׁמְרִים אֶת הַשַּׁבָּת, אֲבָל "כֹּהֲלַכְתָּה" זוֹ דְרָגָה אַחַת יוֹתֵר הַמְּשֻׁנָּה אֶת כָּל מִשְׁמַעוֹת הַשַּׁבָּת. וְלֹאֲחַד כֹּזֵה כִּבֵּר הוֹבִטַח (שֶׁבֶת קי"ח ע"ב) שֶׁנִּמְחָלִים לוֹ כָּל עוֹנוֹתָיו. "שׁוֹמֵר שַׁבָּת כֹּהֲלַכְתָּה".

וְכִיצַד נִתֵּן לְזָכוֹת לָזֶה הַדְּבָר? הֵיאָדָּ נְזָכָה גַּם אָנוּ לְטַעַם מְנַעַם קְדוּשַׁת הַשַּׁבָּת וְעִרְבוּתָהּ? כְּתָבוּ רֵאֵה סֵפֶר "קִרְבֵּן עֲנִי" עַל הַפְּסוּק שֶׁלֵּנוּ. הַמְּפָרְשִׁים הַקְּדוּשִׁים שֶׁלֵּשׁם כָּדָּ יֵשׁ לְקַיֵּם אֶת תְּחִלַּת הַפְּסוּק: "שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ", דְּהִינּוּ עֲשֵׂה מַעֲשִׂים לְהַכִּיֵּן אֶת עֲצָמְךָ לְקִרְאָת הַגְּעֵת הַשַּׁבָּת הַקְּדוּשָׁה בְּנִטְיָשָׁת תַּעֲתוּעִי הַעוֹלָם הַזֶּה וּבְהַדְּבָקוֹת בְּתוֹרָה וּבְקִדְשָׁה בְּיָמוֹת הַחַל, אֲזִי מִמִּילָא בְּהַגִּיעַ יוֹם הַשַּׁבָּת תִּזְכָּה שְׁיִתְקַיֵּם בְּךָ: "וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת", לְטַעַם טַעַם מְנוּחַת אֲהָבָה וְנִדְבָה, מְנוּחַת אֲמֵת וְאַמוּנָה.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ

אֲוֹרַח חַיִּים (חֲלָק ד' סִימּוֹן ס). בְּשׁוֹ"ת "אֲגָרוֹת מִשָּׁה" לְהַגָּאוֹן רַבִּי מִשָּׁה פִּינְשֵׁטִין זצ"ל דִּן הָאֵם יִתֵּר לְבַעַל מְפָעַל לְתַכְנִית וּלְתַפְעֵל אֶת מְפָעֵלוֹ בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי שְׁעוּנֵי שַׁבָּת שֶׁיִּכְוְנוּ מֵעֶרְב שַׁבָּת, וּבְכַךְ יִרוּיַח יוֹם שְׁלֵם שֶׁל יִצְוֹר לְלֹא כָּל הַתְּעַרְבוֹת שֶׁל יָד אָדָם בְּדָבָר?

וְלֹאֲחַר שֶׁנִּשְׂא וְנִתֵּן בְּדָבָר בְּאֶרֶץ הַעֲלָה לְמַעֲשֵׂה שְׂאִין שׁוּם הִתֵּר לְדָבָר, עַל אֵף שֶׁבְּפִעַל אֵינוּ עוֹשֶׂה שׁוּם פְּעֵלָה הָאֲסוּרָה מִדִּין תּוֹרָה אוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, מְכָל מְקוֹם בְּהִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּדָבָר מִשׁוּם עֲקִירַת שְׁבִיתַת הַשַּׁבָּת מֵעֲשִׂיָה וּמִמְלָאכָה, וּמִשׁוּם זְלוּל בְּכָבוֹד הַשַּׁבָּת, לָכֵן אֵין לְהִתִּיר אֶת הַדְּבָר בְּשׁוּם פְּנִים וְאֶפְסוֹ. וְהַסְּפִימוֹ עִמּוֹ הָאֲחֵרוֹנִים.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאוֹר עֲנִין קְבֻלַּת הַנֶּפֶשׁ הִיתְרָה בְּשַׁבָּת עַל דְּרָךְ הַסּוּד רֵאֵה לְהַגָּה"ק רַבִּי אֲבָרָהם אֲזוּלָאִי זצ"ל בְּסִפְרוֹ מַעֲיִן ב' נֹהַר מ"ט. "חֲסִד לְאַבְרָהָם" שֶׁכְּתֹב שֶׁכָּל אָדָם זוֹכֵה בְּשַׁבָּת לְתוֹסְפַת רוּחָנִית לְפִי מֵה שְׁעֵשֶׂה בְּיָמוֹת הַחַל: שְׁמִי שֶׁקִּדַּשׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּיָמוֹת הַחַל וְזָכָה בָּהֶם לְנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, זוֹכֵה לְתוֹסְפַת

בְּשִׁלְשָׁתָן גַּם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. וּמִי שֶׁזָּכָה בְּיָמֹת הַחֹל רַק לְחַלְקוֹן גַּם בְּשַׁבָּת לֹא מְקַבֵּל  
תּוֹסֶפֶת אֶלָּא עַל מֵה שֶׁקִּבֵּל בְּחֹל. וְהַנֶּפֶשׁ הַיִּתְרָה נִקְרָאת "בֵּית הַמֶּלֶךְ", וּבְבוֹאָהּ  
מִתְּלוּיִם אֶלֶיָּהּ אֶחָד מִמַּחֲנֵה מִיכָאֵל – כִּנְגַד אַבְרָהָם (דַּס), וְאֶחָד מִמַּחֲנֵה גַבְרִיאֵל – כִּנְגַד יִצְחָק  
(גְּבוּרָה), וְאֶחָד מִמַּחֲנֵה אֹרִיאֵל – כִּנְגַד יַעֲקֹב (תַּפְאֵרֶת). וְלִכְּן עַל פִּי הַסּוּד יֵשׁ לְבַקֵּשׁ בְּלֵיל הַשַּׁבָּת שְׁלֹשָׁה בְּדֵי  
הַדָּס מְשׁוּלְשִׁים לְקַבֵּל בָּהֶם אֶת שְׁלֹשֶׁת הַמַּלְאָכִים הַנִּי"ל, וְלַהֲרִיחַ בָּהֶם גִּי פַעֲמִים, וְלִזְמַר אֶת הַפְּיוּט  
הַיְדוּעִי "שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם". וּבִצְאַת הַשַּׁבָּת בְּהַבְדֵּלָה יֵשׁ לְבַרֵּךְ עַל אוֹתָם בְּדֵי הַהַדָּס, שְׁבָהֶם יוֹצֵאת הַנִּשְׁמָה  
הַיִּתְרָה יַחַד עִם אוֹתָם שְׁלֹשֶׁת הַמַּלְאָכִים. **שְׁלֹשָׁה מַלְאָכִים. וְלִכְּן נִקְרָא יוֹם זֶה "שַׁבָּת",**  
כְּלוּמַר "ש" הַרְזֻמָּזֶת לְשִׁלְשֵׁת הַמַּלְאָכִים וְ"בֵּית" הַרְזֻמָּזֶת לְנֶפֶשׁ הַיִּתְרָה.

## מצוה פ"ו: שלא להשבע בעבודת אלילים

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ג, י"ג.)

"וְשֵׁם אֱלֹקִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכֹּרוּ."

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִשָּׁבַע אָדָם שְׁבוּעָה בְּעִבּוּדֵי אֱלִילִים, וְלֹא יִדַּר  
נְדָרִים בְּשִׁמְיָהּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מֵרָאָה הוּא כְּאִלוֹ יֵשׁ בָּהּ מִמָּשׁ, וְשִׁחְשׁוּבָהּ וְיִקְרָה  
הִיא בְּעֵינָיו. וּבְכָלֵל הַדְּבָרִים קִבְּלוּ חֲכָמִים סִנְהֵדְרִין סִיג ע"ב. שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם  
לְחֵבְרוֹ "הַמֵּתֵן לִי בְּצַד עֲבוּדָה זָרָה פְּלוֹנִית", סֵפֶר חֲסִידִים, הוֹבֵא בְּהַגְהוֹת הַיְבִית לַחֵם  
יְהוּדָה" עַל הַשְּׁלַחן עָרוּךְ. וְלֹא יֹאמַר "אֱלֹהֵי לֵךְ עַד יוֹם חַג עֲבוּדָה זָרָה פְּלוֹנִית", אוֹ  
מִלְבַּד שְׁמוֹת הַמוֹזְכָּרִים בַּתּוֹרָה שְׁמוֹתָם לְהַזְכִּירָם, כְּמוֹבֵא בַּגְּמָרָא וּבַפּוֹסְקִים. כֹּל הַזְּכָרֶת שֵׁם  
הַעֲבוּדָה זָרָה לְצַרְדָּה אוֹ שֶׁלֹּא לְצַרְדָּה, כֹּל זֶה אֲסוּר רַאֲהוּ בַּרְמַב"ם (הַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה פֶּרֶק ה' הַלְכָה י"א)  
וּבַשְּׁלַחן עָרוּךְ (יִוְרָה דְּעַה סִימָן קמ"ז) וּבַטּוֹרֵי זֶהָב (שֵׁם סֵעִיף קטן א').

בְּנוֹסָף עַל כָּךְ, כִּד הוֹבֵא בְּשֵׁם אֲבִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל בַּגְּמָרָא הַנִּי"ל. צִוּוּ חֲכָמֵי הַגְּמָרָא שֶׁלֹּא  
יַעֲשֶׂה אָדָם שְׁתַּפּוֹת עִם עוֹבְדֵי אֱלִילִים בְּעַסְקִיו וּבְכִיוּצָא בְּזָה, שֶׁמֵּא יִזְדַּמֵּן  
שִׁתְּחַיֵּב לוֹ הַגּוֹי שְׁבוּעָה וְיִשָּׁבַע לוֹ בְּעִבּוּדֵי הַכּוֹכָבִים שְׁלוֹ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "לֹא  
יִשְׁמַע עַל פִּיד" - שֶׁאִף לֹא תִגְרַם לְכָךְ שֶׁאַחַר יִשְׁמִיעַ בְּגִלְגָּלָהּ, וְאַפְלוּ גוֹי.

## רִמְזֵי הַכָּתוּב - מִחֲשֵׁבָה טוֹבָה

כָּל הַהֲרַחֲקוֹת הִלְלוּ שְׁהֲרַחֲקוּ אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְחֻכְמֶיהָ מֵעוֹרְרוֹת תְּמִימָה גְּדוּלָּה: מָה הָרַעַשׁ הַגְּדוֹל? וְכִי מָה מִפְּרִיעַ אִם נִזְכִּיר שֶׁמֶּלֶךְ עַל שְׁפָתֵינוּ? וְכִי עֲבַדְנוּהוּ, אוֹ הִבְעֵנוּ רָגַשׁ כָּל שֶׁהוּא כְּלָפוּנוּ? וְכִי מָה כָּבֵר יָכוֹל לְקָרוֹת מִהַזְכָּרָת שֶׁמֶּלֶךְ דָּבָר שְׂכָזָה?

אֵדָה הָאֵמֶת הִיא כִּי בְּתוֹרַת הַנֶּפֶשׁ מוֹצְאִים אֲנִי שְׂבַעֲצָם הַזְכָּרָת דָּבָר בְּמַחְשְׁבֵתָנוּ וּבְפִינוּ כָּבֵר גּוֹרְמִים אֲנִי לְהַשְׁלִיכֵם רַבּוֹת וְחֻזְקוֹת הָעֲלוּלוֹת לְפַעֲמִים לְהַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ וּלְהַזְיִקְנוּ נֶזֶק עָצוֹם וּבִלְתֵּי הַפִּיךְ. שְׂכָן כַּח הַמַּחְשְׁבָה הוּא הַכַּח הַחֻזֶק בְּיוֹתֵר שֶׁנֶּתַן לְאָדָם, וְלָכֵן נִמְצָא הוּא בְּמָקוֹם הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר בְּגוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם - בְּמִחְשָׁבָה וְרֵאָה בְּסַפְרָנוּ הַדֵּל "דוֹבֵב שְׂפָתַי יִשְׁנִים" (פְּרִשְׁתֵּי מִטּוֹת) מָה שֶׁהִבְאֵנוּ בְּסִיד מַעֲנִין כַּח הַמַּחְשְׁבָה וְהַשְׁלִיכָתָה. וְרַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים מְלַמְּדִים שְׂבַכְח הַמַּחְשְׁבָה אָדָם מְקַשֵּׁר אֶת עֲצָמוֹ לְדָבָר עָלָיו הוּא חוֹשֵׁב, וְיוֹצֵר עִמּוֹ קֶשֶׁר פְּנִימִי וְנִשְׁיֵר מִבְּלֵי לְהַרְגִישׁ.

רַעִיּוֹן זֶה הִבְאֵנוּ פַּעַם מִהַגְּהָ"צ רַבִּי יֵאֱשִׁיחוּ פִּינְטוֹ שְׁלִיט"א. כִּדָּה מוֹבָא עַל יוֹסֵף הַצְּדִיק ע"ה, בְּן הַזְּקוּנִים שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, שְׂחָז"ל הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ שְׂמַרְבֵּי אֶהְבְּתוּ לְאָבִיו הִלָּה פִּירוּשׁ: קִלְסֵתֵר פִּינוּ. זֶיּוֹ הָאִיקוּנִין שֶׁל יוֹסֵף דּוֹמָה לְיַעֲקֹב. לֹא מְצִינוּ אֶהְבָּה כִּי גְּדוּלָּה וְקֶשֶׁר כָּל כִּדָּה עֲמֵק שֶׁל אָב וּבֵן כְּמוֹ יַעֲקֹב וְיוֹסֵף עַד שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל הַפְּסוּק "אֵלֹהֵי תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" שְׁעִיקֵר וְתַמְצִיט תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב הִיָּה יוֹסֵף הַצְּדִיק! . וְהִנֵּה עֲלֵת הָעֲלוּת סוֹבֵב שְׁיוֹסֵף הוֹרֵד מְצַרְיָמָה, מָה שֶׁהוֹתִיר אֶת יַעֲקֹב אָבִיו אֲבֵל וְשָׁפוּל וּמְסָרֵב לְהַתְּנַחֵם עַל אֲבָדוֹן בְּנוֹ. רוּחַ הַקְּדוּשׁ פּוֹרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ, וְחִיּוֹ הוֹפְכִים לְחֵי צַעַר וְקִדְרוֹת. יוֹסֵף, לְעֵמֶתוֹ, מוֹרֵד לְבוֹר בְּמִצְרַיִם, וּמִשָּׁם עוֹלָה הוּא לְגִדְלָה עַד שְׁנַעֲשֶׂה לְשִׁלִּיט בְּמִצְרַיִם, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְנוֹלָד לוֹ בֵּן. כִּי צַדִּיק קוֹרָא יוֹסֵף לְבָנוּ? "מִנְּשָׁה". וְלָמָּה? בְּרֵאשִׁית מ"א, נ"א. "כִּי נִשְׁנִי אֶלְקִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי". רֵאָה בְּסַפְרָנוּ שֶׁמֶּלֶךְ וְעוֹד. וְהַסְּבִירוֹ הַמְּפָרְשִׁים שְׁיוֹסֵף בְּקֶשׁ מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיַעֲזֹר לוֹ לְשַׁכַּח אֶת יַעֲקֹב אָבִיו, שֶׁלֹּא לְחַשֵּׁב עָלָיו יוֹתֵר.

לְשַׁכַּח?! יוֹסֵף?! הֵיִתְכֵן?! הֲלֹא אָבִיךָ יוֹשֵׁב וּמִבְּכָה אֶת אֲבָדְנֶךָ זֶה עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, כָּל חֵיָו נֶעְצָרוּ, שְׂכִינָה פְּרָשָׁה מֵאֲתוֹ, וְאֶתָּה רַק עוֹלָה לְגִדְלָה וּמִבְּקֶשׁ לְשַׁכַּחוֹ?! אֵיךְ יִתְכֵן לֹאמֹר זֹאת עַל צְדִיק שְׂכָזָה?! וְהַסְּבִירוֹ חֻכְמֵי הַנֶּפֶשׁ כִּי טֹבֵעַ שְׂבַעֲוֹלָם הוּא: כְּשֶׁאֲתָה חוֹשֵׁב עַל דָּבָר - אֲתָה מְקַשֵּׁר אוֹתוֹ אֵלֶיךָ. אִם אֲתָה חוֹשֵׁב עַל פְּלוֹנִי - אֲתָה גּוֹרֵם לוֹ לְחַשֵּׁב עָלֶיךָ גַּם כֵּן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ ע"ה (מִשְׁלֵי כ"ז, י"ט): "כִּמְיֵם הַפְּנִים לְפָנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם". וְהַסְּבִירוֹ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁאִם אֲתָה אוֹהֵב מִיִּשְׁהוּ בְּאֵמֶת - בְּהַכְרַח שֶׁגַם בּוֹ תִּתְעוֹרֵר אֶהְבָּה אֵלֶיךָ, וְכֵן לְהִפְךָ. . אִם אֲתָה חוֹשֵׁב עַל צָרָה - אֲתָה גּוֹרֵם לָהּ לְבוֹא עָלֶיךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאִיּוֹב: "כִּי פָחַד פָּחַדְתִּי וַיֵּאֱתֵינִי וְאֲשֶׁר יִגְרַתִּי יָבֵא לִי". וְהַסְּבִירוֹ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁאִם אָדָם חוֹשֵׁשׁ וְחוֹשֵׁב הַרְבֵּה מְדַבֵּר שְׂמָא יָבֵא עָלָיו - הוּא גּוֹרֵם בְּכַד שֶׁהִדְבֵּר בְּאֵמֶת יָבוֹא. וְזֶהוּ גַם כֵּן עוֹמֵק מֵאֲמֵר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ (מִשְׁלֵי י"ב, כ"ה) "דֹּאגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחַנְהוּ" וּפִירוּשׁוֹ חוֹז"ל (יוֹמָא ע"ה ע"ה, לְדַעַח אַחֲתָה) יִשְׁחַנְהוּ מִדַּעַתוֹ. וְאִין הַכוּוֹנָה שֶׁלֹּא יִחְשׁוּב עָלֶיהָ עַד שֶׁהִיא תִּגִּיעַ וְתִקְרָה, אִלֵּא שִׁיִּשְׁחַנְהוּ מִדַּעַתוֹ וְלֹא יִחְשׁוּב עָלֶיהָ וּמִתּוֹךְ כִּד מוֹבֵטַח לוֹ שֶׁהִיא תִּיבְטַל וְתִיעֵלֵם לְגַמְרִי! וְלָכֵן גַּם כֵּן שְׁגוּר לֹאמֹר "רַחוּק מִהַעֵין רַחוּק מִהַלֵּב". . וְאֶת זֹאת יוֹסֵף יָדַע. הוּא יָדַע שְׂכָל זְמַן שֶׁהוּא חוֹשֵׁב עַל אָבִיו - גַּם אָבִיו חוֹשֵׁב עָלָיו וּמְצַטְעֵר. לָכֵן אָמַר יוֹסֵף: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! עִם כָּל הַצַּעַר וְהַפְּאֵב, עִם כָּל אֶהְבְּתִי לְאָבִי, אֲנִי מִבְּקֶשׁ שֶׁתִּגְרַם לִי לְשַׁכַּח אֶת אָבִי, כִּדִּי שְׂכָזָה גַּם הוּא יִשְׁכַּחְנִי וְלֹא יִצְטָעֵר!

הָא לְמִדַּת, שְׂכַח הַמַּחְשְׁבָה וְהַדְּבֹר שֶׁבְּאָדָם הוּא גְּבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ, וְלָכֵן מוֹבֵן מִדּוּעַ הַקְּפִידָה כָּל כִּדָּה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְבַל נִזְכִּיר שֶׁמֶּלֶךְ עַבּוּדָת אֱלֹהִים עַל פִּינוּ. שֶׁהַדְּבֹר מְשַׁפֵּיעַ, וְהַמַּחְשְׁבָה גּוֹרְמָת, עַל כֵּן נִצְטוּיֵנוּ לְהִתְרַחֵק מִן הַכְּעוֹר וּמִן הַדּוּמָה לוֹ.

## דְרוֹשׁ וְחֲדוֹשׁ

חֲכָמֵי הַגְּמָרָא לְמִדּוּנֵנוּ שְׁעַל אֶף שְׁלֻצְנוֹת הַיָּא מְהַדְבְּרִים הַחֲמוּרִים שְׁיֵשׁ בְּעוֹלָם, וְגָדוֹל כְּחָה לְדַחּוֹת מְאֵה תוֹכְחוֹת רָאָה סוּטָה (מִיֵּיב עִי"א). וְעֵינָן עוֹד בְּסִפְר "אַרְחוֹת צְדִיקִים" (שְׁעַר הַעֲשֵׂרִים וְאַחַד) מָה שְׁכַתֵּב בַּגְּנוּת וּבְחוּמֵרֵת הַלִּיצְנוּת. וְלִמְנַע מְהָאָדָם אֶת הַזְּכוֹת לְחַזוֹת בְּפָנָי הַשְּׂכִינָה לְעֵתִיד לְבָא, עִם כָּל זֹאת כִּד אִמַר רַב נַחֲמָן בְּמַגִּילָה (כִּי"ה עִי"ב) ?שְׁנָה לִיצְנוּת אַחַת שְׁהִיא מִתְּרַת: לִיצְנוּת עַל עֲבוּדָה זָרָה! לְלַעַג לָהּ וּלְבַזּוֹתָהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ - זֶה לִיצְנוּת הַמִּתְּרַת. פֶּרֶשֶׁת עֵקֶב. וּבְמִכְלִיתָא מוּבָא שְׁרַבִי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא דְרַשׁ עַל הַפְּסוּק "וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחֲרִים לֹא תִזְכְּרוּ" - לְשַׁבַּח לֹא תִזְכְּרוּ, אֲבָל לְגַנְאֵי כֹן תִזְכְּרוּ. כְּגוֹן עֲבוּדָה זָרָה שְׁשֻׁמָּה "בֵּית גְּלִיָּא" לְקוֹרְתָהּ "בֵּית כְּרִיָּא" (לְשׁוֹן חֲפִירָה וְשִׁפְלוּת) וְכַל כִּיּוֹצֵא בְּזָה. וְכֹן פְּסֻק חֵלֶק יוֹרָה דְעָה סִימָן קמ"ז סְעִיף ה' . בְּשִׁלְחוֹן עֲרוּךְ.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֵאוּר חֲמֵרֵת הַזְּכָרֵת שְׁמוֹת הַקְּדוֹשׁ עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה בְּסִפְר בְּפֶרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים וּבְפֶרֶשֶׁת שְׁמוֹת. עֵינָן שֵׁם. "טַעֲמֵי הַמְצוּוֹת" מִרְבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שְׁהֵבִיא שְׁיֵשׁ לְאָדָם לְהַזְהִיר מֵאֵד שְׁלֹא לְהַגּוֹת שֵׁם הַנְּי"ה בְּרוּךְ הוּא בְּמִפְרָשׁ, בְּהִיּוֹת שְׁהוּא גָדוֹל מְאֹד מְעַל כָּל הַשְּׁמוֹת כְּמוּבָא בְּפִסְחִים (כִּי עִי"א) מִהַפְּסוּק (שְׁמוֹת ג', ט"ו) "זֶה שְׁמִי לְעֹלָם" בְּכַתִּיב חֶסֶד, מִלְשׁוֹן "הַעֲלֵם" שֵׁשׁ לְהַעֲלִימוּ מִגּוֹדֵל קְדוּשְׁתוֹ וּמַעֲלָתוֹ. וְהַזְהִיר הָאֲרִיז"ל שֵׁם שְׁאֵפִילוּ בְּאוֹתוֹתֵינוּ (וּיִיד הִי"ו וְיִי"ו הִי"ו) אֵין לְהַגּוֹתוֹ אִלָּא יִאמַר "אוֹת יו"ד אוֹת הִי"ו אוֹת וִי"ו אוֹת הִי"ו". וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לומר "יו"ד קִי וִי"ו קִי וִי"ו קִי". וְעַל כֵּן נִכְתָּב הוּא בְּלִבְד וְאִינוּ נִקְרָא. וְאֶף אֶת שְׁמוֹת הַמְּלֻאָכִים מְהַקְּדָשָׁה וּמְהַסְטָרָא אַחֲרָא הַזְּהִיר שְׁלֹא לְהַזְכִּירָם בְּמִלּוּאָם בְּפָה, כִּיּוֹן שְׁבִרִיאַת הָעוֹלָם הַקְּבִי"ה צִיוּם שְׁאֵם יִשְׁבִיעֵם הָאָדָם שִׁיְהִיו חַיִּיבִים לְקִיִּים שְׁלִיחוֹתוֹ, וְלִכֵּן בְּשׁוּמַעֵם שְׁמִזְכִּירִים אֶת שְׁמֵם נְבִהִים הֵם שְׁלֹא יִשְׁבִיעוּם לְעֵשׂוֹת דְּבַר, וּמִיד מִתְּעוֹרְרִים הֵם לְהַתְּגַרֵּת וּלְקַטְרֵג עַל הַמְּזַכִּירִים. וְעֵינָן בְּדַבְרֵי הַמְּהַרְחִי"ו ז"ל שֵׁם שְׁשֹׁאֵל לְרַבִּינוּ הָאֲרִיז"ל שְׁאֵם כֵּן הִיאֵךְ אִנוּ מְזַכִּירִים אֶת שְׁמוֹת ה' בְּבִרְכוֹת וּבְתַפִּילוֹת וְכִיּוּב"ז, שְׁהִי הֵם וְדֹאֵי גְדוּלִים וְקְדוּשִׁים בְּהַרְבֵּה יוֹתֵר מִשְׁמוֹת הַמְּלֻאָכִים! וְעַנְהוּ שְׁבִשְׁמוֹת הַמְּלֻאָכִים עֲלוּלִים לְהַתְּלַבֵּשׁ קְלִיפוֹת וְזוֹהֵמָה מִהָעוֹלָם הַזֶּה, מָה שְׁאֵין כֵּן שְׁמוֹת ה' שְׁאִינֵם מְקַבְּלִים טוֹמָאָה. וְכִמוּ שְׁכַתֵּב הַזֶּה הַקְּדוֹשׁ בְּעֵינָן "וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי וְלֹא מִלְּאֲדִי" שְׁלֹא שְׁלַח הַקְּבִי"ה מִלְּאָכִים לְמִצְרַיִם מַחֲשֵׁשׁ שְׁמֵא תִדְבֵּק בְּהֵם מִהַטּוֹמָאָה הַגְּדוּלָה שְׁשֵׁרְתָהּ בְּמִצְרַיִם. כִּיּוֹן שְׁעַל יְדֵי זֶה עֲלוּל הוּא לְהֵבִיא עַל עַצְמוֹ הַתְּקַנְּאוּת גְּדוּלָה וְקַטְרוּגִים קְשִׁים חֲלִילָה. אֲלָא יִאמְרָם כְּגוֹן שֵׁם "מִטְטְרוּ" יִאמַר "מִטְטְט" או "מִי"ם טִי"ת". וְשֵׁם סְמֵא"ל יִאמַר "סִמְי"ד מִי"ם". וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ. מְקַצְרִים אוּ מְאִיתִים בְּלִבְד. וְזֶה מְלִבְד הַשְּׁמוֹת הַשְּׁגוּרִים גַּם בְּשְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים כְּגוֹן: מִיכָאֵל, גְּבִרְיָאֵל, אֲוִרְיָאֵל וְכַדוּמָה שְׁאֵין בְּהֵם חֲשֵׁשׁ לְאִמְרָם.

[מצוה פ"ז: שלא להדיח בני ישראל אחר עבודת אלילים](#)

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, י"ג).

**"וְשֵׁם אֱלֹקִים אֲחֵרִים... לֹא יִשְׁמַע עַל פִּידִי"**

## לפשוטו של מקרא

אחת מהאזהרות שהזהירה אותנו תורתנו הקדושה בענין אסור עבודת האלילים היא שלא להדיח בני אדם מדרך הישר לדרך עקלקלות ומסלפות של עבודת הבל וריק ומעשי תעתועים. ואף אם האדם עצמו אינו נוטה לאותן דרכים, רק מטה הוא אחרים לכך הרי זה נקרא "מדיח". שזהו ההפך מרצון החכמה העליונה שיעבדו כל בני האדם את הבורא יתברך שמו. ראה סנהדרין (ס"ג ע"ב). וראה עוד בספר המצוות להרמב"ם (מצוה ט"ו) שהמסית הוא העובד עבודה זרה בעצמו וגם מטה אחרים אליה, ואילו המדיח הוא המטה אחרים אליה מבלי לעובדה בעצמו. ולמדוה מלשון הכתוב "לא ישמע על פיד" - מכאן אזהרה למדיח.

בגמרא שם, וראה עוד ברמב"ם ז"ל הלכות עבודת כוכבים (פרק ד' הלכה ב'). **הגדרת "מדיח" על פי חכמינו ז"ל היא דוקא באם יקומו לכל הפחות שני מדיחים, וידיחו את רוב בני עירם בהם דרים לעבד עבודה זרה. וענשם של המדיחים הוא בסקילה. ואם לא נתקיימו התנאים הנזכרים לא נקראים הללו "מדיחים" אלא "מסיתים", ויתבאר דינם אי"ה במצוה תס"ב.**

## רמז הפתוב - מסתכלים עליך!

**עומד לו אדם ושואל: וכי מה לי ולצווי פשוט זה? וכי יעלה על דעתך שאני אלה ואדיח את בני ישראל? ואם כן למה צריך אני בתורתך את המצוה הזו? ושמה לא לשכמותי נאמר צווי זה?**

אך האמת היא כי לא בחכמה דבר. כי מצוות התורה לכל נתנו, וכמו שפירשו בעלי חסידות פירוש נאה למאמר רבא (שבת ל"א ע"א) שאחת השאלות ששואלין לאדם ביום הדין היא "קבעת עתים לתורה?" ופירש ששואלים בתמיהה: הקבעת עתים וזמנים למצוות התורה לומר זה היה פעם, וזה לא שייך להיום וכיוב"ז?!! ודברי פי חכם חן. ולכל דור ודור, ואם כן בהכרח שבצווייה נתפונה התורה הקדושה גם אלינו! והיכן?!

הנה חכמי המוסר אומרים שאחד הגורמים המשפיעים ביותר על האדם ועל ארח חיו הוא החברה בה הוא מצוי. השפעת החברה על האדם היא כל כך גדולה, עד שפעמים שאדם יאהב דבר פלוני או ישנא דבר פלוני רק מחמת

הִיֹּתוּ בַחֲבֵרָה בַּה אֹהֲבִים או שׁוֹנְאִים אֶת אוֹתוֹ הַדָּבָר וכבר ערכו ניסוי בו לקחו אדם והושיבוהו בתוך קבוצת אנשים מושתלים והניחו לפניהם חפץ גדול וחפץ קטן, וביקשו מכל אחד לומר איזהו הגדול ואיזהו הקטן, כשהמושתלים קיבלו הוראה לומר שהקטן הוא הגדול. וכשהגיע תורו של אותו אחד ראו בעליל איך הוא מסופק בעצמו אם רואה הוא נכון או לא. עד כמה גדול כחה של החברה אף מול המציאות הנראית לעין. וראה בספר "החברה והשפעתה" (עמוד 24) שכתב ביאור נפלא על הכתוב בלאה (בראשית כ"ט, י"ז): "ועיני לאה רכות" ופירשו חז"ל שנשרו עיניה מרוב בכייה על שהיתה סבורה שעתידה להנשא לעשיו, כי היו הבריות אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן – הגדולה לגדול והקטנה לקטן. והנה בודאי שלא ידעה שלא הבריות הן שיקבעו את עתידה, וללא הסכמתה לא ישיאונה בעל כרחיה, רק בכתה כי חששה שדבורם ורצונם של הכלל ישפיעו עליה עד שגם היא תרצה ותחפוץ בזה. ואמר פעם חכם אחד: "אני לא מה שאני חושב שאני, וגם לא מה שאתה חושב שאני, אלא אני מה שאני חושב שאתה חושב שאני". ומה אתם חושבים? ...

וְהַרְבִּים, כְּיָדוּעַ, מְרַכְּבִים מֵהַרְבֵּה יַחֲדִים בּוֹדְדִים, וְאִם כֵּן עֲלִינוּ לְהִבִּין שְׁכָל יַחֲדִיד בַּחֲבֵרָה הֵנוּ בְּעַל הַשְּׁפָעָה רַבָּה עַל הַכָּלָל, לְטוֹב אוּ לְרָע, לְרוֹמְמָם אוּ לְהוֹרִידָם, כְּפִי מַעֲשֵׂיו וּפְעֻלוֹתָיו.

אָדָם הַמְּבַרֵךְ לְדַגְמָא בְּרַכָּה בְּקִלּוֹת רֵאשׁ וּבְחֶסֶף בְּפָנֵי חֲבָרָיו - בְּהִכָּרַח שֶׁהַדָּבָר יִקְרִין וַיִּשְׁפִּיעַ עַל סוּבְבָיו. וְכֵן הַשָּׁח שִׁיחָה בְּטִלָּה בְּבֵית הַכְּנָסוֹת, וְהַמְקַל לְאָכַל מְאֹכֵל שְׂאִינוּ בְּהַשְׁגָּחָה מְהֻדָּרָת, וְהַנְעֻדָר מִן הַתְּפִלָּה בְּמַנְיָן וּמְשַׁעוֹר הַתּוֹרָה. כָּל אֵלּוּ הֵם "מִדְּיָחִים" קִטְנִים שְׂמֵבְלֵי מְשִׁים לֵב מְטִים אֶת לְבָם שֶׁל הַסוּבְבִים אוֹתָנוּ לְדַרְכֵים עַקְלָקִלוֹת וּמִי יוֹדֵעַ מַה תִּהְיֶה אַחֲרֵיהֶם!

עֲלִיךָ לְזַכֵּר וּלְהִבִּין כִּי אֵינְךָ לְבַד בְּעוֹלָמְךָ, וְתִמְיֵד עֵין בְּנֵי הָאָדָם מְסַתְּפֵלֶת וּבוֹחֶנֶת וְלוֹמְדֵת מִמֶּךָ: הַיֵּאֵךְ אֶתְּךָ מִתְּפִלָּל, וְהַיֵּאֵךְ אֶתְּךָ יוֹשֵׁב, וְאִם יוֹדֵעַ אֶתְּךָ לֹמֵר תּוֹדָה עַל הַעֲזָרָה וְכָל כִּיּוֹצָא בְּזָה. גַּם שְׂמוּאֵל א' ט"ו, י"ז. אִם קֶטֶן אֶתְּךָ בְּעֵינֶיךָ - רֵאשׁ שְׂבִטִי יִשְׂרָאֵל אֶתְּךָ! וְלָכֵן עַל כָּל אֶחָד מֵאַתָּנוּ לְהַתְּבוּן הַיֵּטֵב בְּכָל מַעֲשֵׂה שְׂאֵנוּ עוֹשִׂים מַה הֵן הַהֲשָׁלְכוֹת הַנִּגְרָמוֹת מֵעֵבֶר לְגִבּוֹל הָעוֹלָם הָאִישִׁי שְׁלָנוּ. מַה הַבְּרִיּוֹת לְמִדּוֹת מְמַנִּי, וְאֵיזָה רֶשֶׁם אֲנִי מְשִׁאִיר עַל הַשׁוֹהִים בְּמַחְצָתִי, שֶׁלֹּא אֶכְנֵס חֲלִילָה בְּגֻדְרָ שֶׁל "מִדְּיָחִים אֶת הַרְבִּים".

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

דְּנוּ הָאַחֲרוֹנִים: הָאִם מִתֵּר לְאָדָם לְנִסֵּעַ בְּמוֹנֵית בְּסֻמוֹךְ לְשַׁעַת כְּנִיסַת הַשְּׁבֵת, כְּשֵׁיִשְׁנוּ חֲשֵׁשׁ סְבִיר שֶׁהִנְהֵג לֹא יִסְפִּיק לְהִגִּיעַ לְמִקְוָמוֹ עַד שַׁעַת כְּנִיסַת הַשְּׁבֵת, וְנִמְצָא שְׂמֵכְשִׁילוֹ בְּעַקִּיפִין בְּחִלּוֹל שְׁבֵת קוֹדֵשׁ, אוּ שְׂמָא יִשְׁנוּ אִסוּר בַּדָּבָר?

הוּבְאוּ דְבָרֵינוּ בְּסֻפֵּר "וְעֵלְהוּ לֹא יִבּוֹל" (חֶלֶק א' עִמּוּד קל"ו). הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֵמָה זְלַמֵּן אוֹיֵעֵרְבֵךְ זְצ"ל הָעֵלָה שְׂאֵם הַנּוֹסֵעַ יוֹרֵד מֵהַרְכָּב כְּמָה דְקוֹת לְפָנֵי כְּנִיסַת הַשְּׁבֵת יוֹתֵר אֵין בְּזָה חֲשֵׁשׁ שֶׁל "לְפָנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשׁוֹל", בְּהִיּוֹת שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִים בְּבִירוֹר מַה יַעֲשֶׂה הַנְּהַג מִשְׁתַּכְּנֵס הַשְּׁבֵת, וּמִמִּילָא אֵין זֶה חֲשְׁבוֹנֵנוּ מַה יַעֲשֶׂה.

אוֹלָם הַגָּאוֹן רַבִּי בֶּן צִיּוֹן אַבָּא שְׂאוֹל זְצ"ל חֶלֶק ב' עִמּוּד קנ"ג. בְּשׁוֹיֵת "אוֹר לְצִיּוֹן" הָעֵלָה שְׂאֵם לֹא יוֹכֵל הַנְּהַג לְהַסְפִּיק לְהִגִּיעַ לְבֵיתוֹ טָרָם כְּנִיסַת הַשְּׁבֵת, וְחֲשׁוֹד הוּא בְּכָד שְׂיִמְשִׁיךְ לְנִסֵּעַ גַּם לְאַחַר כְּנִיסַתָּהּ, אִסוּר לְנִסֵּעַ עִמּוֹ בְּאִפְן שְׂכָזָה, בְּהִיּוֹת שְׂיֵשׁ בְּזָה מְשׁוּם "לְפָנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשׁוֹל". וְלִמְעַשֶׂה הָעֵלוּ הָאַחֲרוֹנִים

לחוש לדבריו וראה הערת הגר"ח רבי שליט"א בספר "ואין למו מכשול" (חלק א' פרק ו' בהערות) שהאחרונים הורו לסיים את הנסיעה שעתים קודם השבת. ואשרי הנוהר בכך.

## בסוד עבדיך

בְּחִמְתָּ הַמִּדִּים אַחֲרַי לְדַרְךָ רְעָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רְאֵה בְּסִפְרֵי שְׁעַר הַגְּלוּלִים מִרְבֵּנוּ הָאֲרִיז'ל שֶׁהֵבִיא שְׁאָדָם הַמַּחֲטִיא אֶת חֲבֵרוֹ בְּאִיזוֹ עֲבָרָה שְׁצָרִיךְ לְחֹזֵר עָלֶיהָ בְּגִלְגּוּל, אֲבָל הוּא עֲצָמוֹ לֹא חָטָא בְּעֲבָרָה שְׁכָזוֹ, עִם כָּל זֹאת יָבֹא גַם הוּא בְּעֵבוֹר עִם הַמִּתְגַּלְגֵּל עַד שֶׁיִּתְקַן הֵלָּה אֶת חָטָאוֹ וְיַעֲלֶה לְמִקְוָמוֹ, וְרַק אִזּוֹ גַם זֶה שֶׁהִחֲטִיאוֹ יִגִּיעַ לְמִנוּחָתוֹ. וְנִרְמָז הַדָּבָר אֲבוֹת פֶּרֶק ה' מִשְׁנֵה י"ח. בְּדַבְרֵי הַתְּנָא "כָּל הַמַּחֲטִיא אֶת הַרְבִּים אֵין מִסְפִּיקִים בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה" הֵינּוּ שְׂאֵף עַל עֲצָם הַחֲטָאֵת הַרְבִּים אֵין מִסְפִּיקִים בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אֲלָא מְצָרִיכִים אוֹתוֹ לִירֹד יַחַד עִם הַחוּטָא בְּגִלְגּוּל לְתַקַּן בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶת אֲשֶׁר קִלְקַל.

## מצוה פ"ח: מצות חגיגה ברגלים.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ג, י"ד.)

"שֶׁלֶשׁ רְגָלִים תַּחֲגִּיל לִי בַּשָּׁנָה."

## לפשוטו של מקרא

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה בְּעִלּוֹתֵינוּ שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְנִיא עִמָּנוּ קִרְבֵּן הַנִּקְרָא "קִרְבֵּן חֲגִיגָה" לְהַקְרִיבוֹ עַל גְּפֵי הַמִּזְבֵּחַ. רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת חֲגִיגָה (פֶּרֶק א' הִלְכָה א'). וְרֵאשִׁי הַחִינוּךְ שֶׁכָּתוּב שֶׁקִּרְבֵּן זֶה בָּא גַם מִן הָעוֹף, וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ. קִרְבֵּן זֶה בָּא מִן הַבְּהֵמָה בְּלֶבֶד, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ט"ז, י"ז) "אִישׁ כִּמְתַנֵּת יָדוֹ". וְהַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה שְׁעוֹר וְעָרָךְ מִיְנֵימְלֵי לְקִרְבֵּן. אוֹלָם חֲכָמֵינוּ ז"ל קִבְּעוּ שֶׁקִּרְבֵּן חֲגִיגָה לֹא יִהְיֶה פָחוֹת מֵעָרָךְ שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהָעֶשֶׂיר יִרְבֶּה כִּפְּי עֶשְׂרוֹ וְיִכָּלְתָּנוּ. רַמְבַּ"ם שֶׁם (הִלְכָה ה'). לְכַתְּחֵלָה יֵשׁ לְהַקְרִיבוֹ מִיָּד בְּיוֹם הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל הַחֹג, אוֹלָם אִם לֹא הִסְפִּיק אוֹ לֹא יָכֹל שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ט"ז, ט"ו): "שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲוֹג לְחֵי אֱלֹקֶיךָ". וּמִכָּל מִקּוֹם



המאחר שלא לצורך הרי זה מגונה, כן כתב הרמב"ם (שם). **נִתְּנָה לְאָדָם הָאֲפֹשְׁרוֹת לְהַקְרִיבוֹ בְּמִשְׁחָה כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֵג.**

**מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת** שכן הנשים פטורות מעליה לרגל, שנאמר (שמות כ"ג, י"ז) "יראה כל זכורך" – זכר ולא נקבה. וכל הפטור מהראייה פטור גם מהקרבת הקרבן. ראה חגיגה (וי ע"א). ורמב"ם (הלכות חגיגה פרק ב'). **רק בְּזָכָרִים וְלֹא בְּנִקְבוֹת, וְכֵן כֵּן** למדו חכמים בריש מסכת חגיגה ממה שנאמר "למען ישמעו" – להוציא החרש, ו"למען ילמדו" – להוציא האילם, ו"בעלותך ליראות את פני ה'" – להוציא הזקן והחגיגר והחולה. **לְמַדּוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהַסּוּמָא וְהָאֵלֶם וְהַחֲגִיר וְהַחּוֹלָה וְהַזָּקֵן פְּטוּרִים מִמִּצְוָה זוֹ.** ומסקנת מיוחדת נכתבה על מצוה זו ושמה "מסקנת חגיגה", בה תמצא את יתר פרטי ודיני המצוה.

## רִמָּז הַפְּתוּב - הַנְּתִינָה מְקַרְבֵת

**הַמִּתְבַּוֵּן בְּמִצְוָה יְקָרָה זוֹ עָלוּל לְרַגַע לְשָׂאֵל אֶת עֲצָמוֹ:** שמואל א' ט"ו, כ"ב. "החפץ לה' בעלות וזבחים?" **וְהָרִי אֶפְלוּ** כמו שאמר המלאך למנוח (שפטים י"ג, ט"ז): "אם תעצרני לא אוכל בלחמד ואם תעשה עלה לה' תעלנו וכו'". **מְשַׁרְתִּיו הַקְּדוֹשִׁים מְשֻׁכּוֹ יְדִיהֶם מִן הַקְּרָבָן, כָּל שֶׁכֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ! וְאִם כֵּן מָה הַצָּרָךְ וְהַתּוֹעֵלֶת שֶׁבַהֲבֵאת קָרְבָן הַחֲגִיגָה וְהַקְּרָבָתוֹ לִפְנֵי ה'?**

**וּבְאֵרוֹ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שֶׁאֶחָד מִחֻקֵּי הַטֵּבַע הַמְּפַלְאִים שֶׁחִקַּק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבְרִיאָה הוּא שִׁ"ה הַנְּתִינָה מְקַרְבֵת".** אָדָם מְעַנִּיק דָּבָר מָה לְזוּלְתוֹ - וּבָזָה נִקְשֶׁר הוּא לְמַקְבֵּל וּמִתְקָרֵב בְּדַעְתּוֹ וּבְלִבּוֹ אֵלָיו.

בספרו "מכתב מאליהו". **וּבְאֵר הַגַּה"צ רַבִּי אֱלִיהוּ דְסַלְרֵז** זצ"ל טעם הַדָּבָר שֶׁבִּפְעֻלַת הַנְּתִינָה מְעַנִּיק הָאָדָם לְזוּלְתוֹ לֹא רַק אֶת הַחֻפֵּץ אוֹ אֶת הַסִּיּוּעַ הַגִּשְׁמִי גְרִידָא, אֲלָא גַם אֶת כּוֹחַ נַפְשׁוֹ וְרַצוֹנוֹתָיו הַטְּמוּנִים בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר, גַּם הֵם עוֹבְרִים אֶל הַמְּקַבֵּל. וּמִמִּילָא חִלַּק מִהַנּוֹתָן קוֹבַע מְשֻׁכְּנוֹ אֶצֶל הַמְּקַבֵּל, וּבְכַךְ נַעֲשֶׂה הַנּוֹתָן קְשׁוּר לְחִלְקוֹ הַנִּמְצָא אֶצֶל הַמְּקַבֵּל ועל פי זה מתבהרים בס"ד דברי חז"ל (כתובות ק"ה ע"א. והובאו לעיל במצוה פ"ג, עיין שם) שבנטילת שוחד נעשים הנותן והמקבל לאחד. והדברים נפלאים.

**וְעַל כֵּן צוֹתָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁבַעַת בּוֹאֵנוּ לְהַרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' בְּבֵית מִקְדָּשׁוֹ, שֶׁזֶהוּ הַמְּעַמָּד הַמְּעוֹרָר קָרְבָה וְחִבָּה יִתְרָה לְבוֹרְאָנוּ, אֲזִי נַעֲשֶׂה מְעֻשִׁים שִׁיִּסְיָעוּ לָנוּ לְהַגְבִּיר אֶת קָרְבָתֵנוּ לַה' יִתְבָּרַךְ וְנִרְאֶה לוֹמַר שֶׁלֹּכֵן כָּל פְּעוּלָה קִשָּׁה לִמְעַן ה' אוֹ לִמְעַן הַזּוּלָה מִכּוֹנֵה בַלְשׁוֹן "מַסִּירוֹת נַפְשׁוֹ", שֶׁבַעֲצָם אָדָם מוֹסֵר וּמַעֲבִיר בְּכַךְ אֶת נַפְשׁוֹ וְכָחוּ לְזֶה שֶׁעָשָׂה בַעֲבוּרָו אֶת הַדָּבָר. וּבְמַעֲשֶׂה הַקְּרָבָת הַקְּרָבָן אָנוּ מְעַנִּיקִים כְּבִיכּוֹל לַה' דָּבָר מְאֻתָּנוּ, וּבְכַךְ וְלֹכֵן נִקְרָא הַקְּרָבָן בַּשֵּׁם זֶה, שֶׁעֲנִינּוּ לְקַרְבְּנוֹ אֶל הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שֶׁמוֹ. וְזוּהוּ גַם כֵּן מִשְׁמַעוֹת הַמִּילָה "הַעֲנֵקָה" מִלְשׁוֹן "עֲנֵק" (שְׁרַשְׁרֵת) הַמַּחֲבֵר וּמִקְשֶׁר אֶת כָּל הַחֻלּוֹת. מִתְקַרְבִּים וּמִתְאַחֲדִים אָנוּ עִם בּוֹרְאָנוּ בְּיִתֵּר שְׂאֵת וּבְיִתֵּר עֵז.**

**וְעַל זוֹ הַדָּרָךְ** בספרו "מכתב מאליהו" חלק א' (קונטרס החסד ריש חלק ב'). **בְּאֵר הַגַּה"צ רַבִּי אֱלִיהוּ דְסַלְרֵז** זצ"ל אֶת הַמְּעֻשָׁה בְּאֲבָרָהּ אָבִינוּ בּוֹ הַנִּיחַ אֶת גְּלוּי הַשְּׂכִינָה הַקְּדוֹשָׁה בְּכַדִּי לְהַתְעַסֵּק בְּהַכְנָסַת אוֹרְחִים עֲרַבִּים, עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, מִה שֶׁעַל פְּנֵיו אֵינוֹ מְתִישֵׁב עַל הַדַּעַת כָּל כָּךְ! וְהַסְבִּיר, שֶׁבַהֲקַבְּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה בְּדָרָךְ שֶׁל נְבוּאָה אוֹ

צדקות וכיוצא בזה אָמְנָם יֵשׁ הַתְּקָרְבוֹת לְבוֹרָא בְרוּךְ הוּא, אוֹלָם אֵינָהּ בְּגִדְר  
"קִנְיָן" שְׁנִקְנָה לְאָדָם אֶלָּא בְּגִדְר "מִתְנָה" שְׁאֵינָה נִקְבְּעַת בְּלִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם,  
וְעֵלּוּלָה לְחִלְף וּלְהַעֲלֵם מִמֶּנּוּ לְפִתְעָ בְּיוֹם מִן הַיָּמִים. מָה שְׁאֵין כֵּן בְּפַעֲלַת הַחֶסֶד  
וְהַנְּתִיבָה לְשֵׁם קִיּוֹם מִצּוֹת הַבוֹרָא, שְׁבָה הָאָדָם מִקְרִיב מִמֶּשׁ אֶת כָּחוֹ וְנִפְשׁוֹ  
וּמַעֲנִיקוֹ לְבוֹרָא בְרוּךְ הוּא, שֶׁסָּם לֹא סִתְּם מִתְּקַרְבַּהּ הוּא לְקַדּוֹשׁ בְרוּךְ הוּא, אֶלָּא  
קוֹנָה הוּא קִנְיָן עַדִּי עַד שֶׁל קָרְבָה אֶמְתִּית וְשִׁרְשִׁית שְׁאֵינָה בְּטֵלָה לְעוֹלָם. וְלִכֵּן  
מַעֲלָתָה גְדוּלָה אֶף יוֹתֵר מִהַקְבָּלַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה.

**וְנִרְאָה לּוֹמֵר בְּסִיעֲתָא דְשִׁמְיָא שְׁזָהוּ הַטַּעַם לְכַךְ בְּרִכּוֹת לִיד ע"ב. שְׁ"בִּמְקוֹם  
שְׁבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִים לְעַמְד".** שְׁהָרִי לְעוֹלָם בְּעַל  
הַתְּשׁוּבָה מְכַרְח לְמַסֵּר וּלְוִתֵּר יוֹתֵר מִהַצְדִּיק לְמַעַן ה' - הֵן בְּסוּר מִרַע, וְהֵן בְּעֵשֶׂה  
טוֹב. וּמִמִּילָא בְּהַכְרַח הוּא שְׁקָרְבָתוֹ לְה' תְּהִיָה גְדוּלָה יוֹתֵר מִקְרִיבַת הַצְדִּיק  
הַגְּמוּר, שְׁהָרִי הַקְרִיב וְהַעֲנִיק יוֹתֵר, וּמִמִּילָא הַתְּקַרְבַּהּ יוֹתֵר וְרָאָה לְשׁוֹנוֹ הִיקָרָה שֶׁל  
ה' כְּלִי יָקָר" (ויקרא ו', ט) שֶׁהַצְדִּיק הַגְּמוּר שֶׁלֹּא חָטָא נִקְרָא "קֹדֶשׁ לְה'", אוֹלָם הַחוּטָא וְשֶׁבַת בַּתְּשׁוּבָה  
נִקְרָא "קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים", וְלִכֵּן קָרְבַן הַחֲטָאתָ וְהַאֲשָׁם שְׁבָאִים עַל הַחֲטָאִים נִחְשָׁבִים לִ"קֹדְשֵׁי  
קֹדְשִׁים". וְאַכֵּן עֵינֵיךָ תִּחְזִינָה מִיִּשְׂרָאֵל כִּי בְּרַב הַפְּעָמִים מִסִּירוֹתֶם שֶׁל בְּעֵלֵי  
הַתְּשׁוּבָה הָאֶמְתִּיִּים עוֹלָה עֲשָׂרַת מוֹנִים עַל שֶׁל אַחֲרִים.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

**כָּבֵר נִתְבָּאָר לְעִיל שְׁהָאֵלִם וְהַחֲגֵר פְּטוּרִים מִהַבָּאָת קָרְבָן הַחֲגִיגָה. וְנִחְלָקוּ  
רְבוֹתֵינוּ הָאֱמוּרָאִים מָה הַדִּין בָּאֵם נִתְרַפָּא הָאֵלִם אוֹ הַחֲגֵר בְּתוֹךְ שְׁבַעֲת יָמֵי  
הַחֵג, הָאֵם יְחוּל עָלָיו חֵיּוֹב הַהַקְרָבָה אוֹ לֹא?**

לְדַעַת רַבֵּי יוֹחָנָן מִצּוֹת הַהַקְרָבָה הִיא בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן בְּלִבְד, וְשָׂאָר הַיָּמִים אֵינָם  
אֶלָּא תְּשִׁלוּמֵי הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן. וְלִכֵּן אִם בְּיוֹם הַחֵג הָרֵאשׁוֹן הָיָה אוֹתוֹ אֶחָד חֲגֵר  
אוֹ אֵלִם הַמִּפְקָע מִמִּצּוֹת הַהַקְרָבָה, מִמִּילָא נִפְקָע וְנִפְטָר הוּא מִמִּצּוֹת הַהַקְרָבָה  
לְמִשְׁךָ כָּל יְמוֹת הַחֵג, עַל אֶף שְׁנִתְרַפָּא.

אוֹלָם לְדַעַת רַבֵּי אוֹשַׁעְיָא מִצּוֹת הַהַקְרָבָה הִיא בְּכָל יוֹם וְיוֹם, כְּשֶׁכָּל יוֹם הוּא  
תְּשִׁלוּמֵי שֶׁל יוֹם הָאֶתְמוּל. וְלִכֵּן עַל אֶף שְׁבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן הָיָה פְּטוּר מִמִּצּוֹת  
הַהַקְרָבָה, מְכַל מְקוֹם בְּיוֹם הַשְּׁנִי אוֹ הַשְּׁלִישִׁי מִשְׁנִתְרַפָּא חָל עָלָיו חֵיּוֹב הַמִּצְוָה  
שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

וְלַהֲלַכָּה בַּהֲלֻכוֹת קָרְבָן חֲגִיגָה (פָּרָק ב' הַלְכָה ה'). פְּסָק הַרְמַב"ם ז"ל כְּדַעַת רַבֵּי יוֹחָנָן הַפּוֹטֵר  
אֶת אוֹתוֹ חֲגֵר אוֹ אֵלִם שְׁנִתְרַפָּא מִהַקְרִיבַת הַקְרָבָן, כִּינּוֹן שְׁבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחֵג  
הָיָה מִפְקָע מִכָּף.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בבאור ענין קרבן החגיגה על דרך הסוד ראה בביאורו על מצוה תי"ז. בספר "מצודת דוד" להגאון רבי דוד בן זמרא זצ"ל שכתב שימי הרגלים הם הזמנים בהם מתיחד הקדוש ברוך הוא בשכינת עזו, הן בספכה שהיא התחברות ס"ה (גימטריא שם אדנות) עם כ"ו (גימטריא שם הו"ה), והן במתן תורה שהיא התחברות התורה שבכתב עם התורה שבעל פה בסוד שמות י"ט, כ'. "ויירד ה' על הר סיני", והן בפסח שהיא התחברות קדשא בריך הוא עם ישראל בבחינת ישעיה י"ט, א'. "הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים". ובהיות שזוהי בחינת שמחת חתן וכלה המתחדים זה עם זה, לכן חיב הכתוב את כל ישראל להגיע אל בית החתונה הוא בית המקדש, ולהביא עמם מזמוטי חתן וכלה הם קרבנות החג, וללויים צוה לשורר בדוכנם, ולעשות שבעת ימי משתה ושמחה כדגמת שמחת הנשואין.

## מצוה פ"ט: שלא נשחט קרבן הפסח בערב פסח בעוד שחמץ ברשותנו

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, י"ח). ועיין בזוהר הקדוש (חדש, ספרא תניינא) מה שכתב לבאר בסודן של הדברים ואכמ"ל.

"לא תזבח על חמץ דם זבחי".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שכל הבא לקיים את מצות הקרבת קרבן הפסח, בין השוחט ובין זורק הדם ובין המקטיר את החלב וכן שאר בני החבורה, על כלם לדאג לבער כל חמץ הנמצא ברשותם עוד בטרם בואם להתעסק בקרבן ובהקרבתו. ורק לאחר מכן רשאים הם להקריב את קרבנם. רמב"ם הלכות קרבן הפסח (פרק א' הלכה ה'). ואם היה פזית חמץ ברשות אחד מבני החבורה בעת התעסקותם בקרבן הרי זה חיב מלקות, והקרבן פשר.

**רמז הכתוב - סור מרע ועשה טוב**

**בספר החנוך** באר שמשרשי מצוה זו ללמדנו על חשיבות הסדר בקיום המצוות - שלא יפנס אדם לפעלה רוחנית כל שהיא בטורם הכין את עצמו להיות כלי קבול לאותה התעלות. ובטורם שפנה האדם את חמצו הרוחני מלבו אין לו מה לבקש לעסק בקדשים.

**מחובתנו להבין**, שפשים שכשמבקש אדם להדביק חפץ כל שהוא על מקום מסים עליו להקדים לנקות תחלה את המשטח עליו ידבק החפץ, ורק לאחר מכן יכול הוא להדביקו, כך גם בעבודת ה' יש לאדם להקדים להכין את עצמו לקבלת השפע וההתעלות הרוחנית וזהו ענין "סור מרע ועשה טוב": שהקב"ה דורש מהאדם לעשות טוב אמיתי בתכלית, אך כל זמן שמעורב בו שמץ של רע אין מעשיו טובים בתכלית. ולכן בהכרח הוא שהאדם תחילה יסור מהרע ויבער החמץ הרע מקרבו, ורק לאחר מכן יוכל להגיע בע"ה לעשה טוב האמיתי. , ורק לאחר מכן לנהג בהנהגות של פרישות פאלו ואחרות. ונרמז הדבר יפה בבקשנו מידי שבת בתפלת המוסף: "נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם" - שקדם נעמד בחובות ההכרחיות והתמידיות כסדרן, ורק לאחר מכן נוכל בע"ה להוסיף הוספות כהלכתן.

**וחשבנו פעם** בס"ד לומר שזהו עומק דברי דוד המלך ע"ה קל"ג, ב' בתהלים: "כשמן הטוב על הראש ירד על הזקן זקן אהרן שירד על פי מדותיו" שכידוע השמן מסמל לתורה הקדושה, והזקן מסמל לחכמה. כן אמרו חז"ל במדרש רבה (ויקרא א', ט"ו) "כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו". ותורה בלא חכמה אין לה ערך, וכן כן אמרו חז"ל במדרש רבה (איכה פרשה ב') "חכמה בגוים - תאמין, אבל תורה בגוים - אל תאמין". שלא כל מי שחכם זוכה לכתרה של תורה. חכמה בלא תורה אין לה ערך. אלא צריך לאדם שלוב של שניהם. ומהו הדבר הקובע כמה שפע של תורה וחכמה ירדו ויגיעו לו לאדם? "שירד על פי מדותיו" - על פי טהר מדותיו וזך לבבו של האדם, כך קבע לו כמה תורה וחכמה ירדו וינתנו לו מן השמים. וכפי מה שיקיין אדם את עצמו במדות טובות וטהורות, ובטהרת הלב ובנקייות הדעת, כך יזכה בעזרת ה' לחכמת התורה הקדושה ואחר זמן ראינו כעין ביאור זה בספר "דגל מחנה אפרים" ריש פרשת שמיני. וברוך המכוון.

חולין ק"ה ע"א. **בתלמוד מובא על מר עוקבא** שאמר על עצמו: "הרי אני פחמץ בן יין לעמת אבי! שאבי כשהיה אוכל בשר לא היה אוכל חלב עד למחרת מעת לעת, ואלו אני אני ממתין אלא מסעודה לסעודה". והתמיהה היא גדולה: אם מבין אתה שהנדך חמץ בן יין, אז קדימה, תחמיר כמו אביך ותהיה יין! וכי יעלה על הדעת שהיה קשה לו לומר עוקבא הקדוש לקבל על עצמו חמרה שכזו? אלא מבארים רבותינו שדבר לא עצר את מר עוקבא מלהחמיר, מלבד דבר אחד: **אם עדין לא הכנת את עצמי די - היאך אוכל לקבל על עצמי קבלה זו?** אם לא הגעתי בנפשי לדרגה הרוחנית הזו אין לי מה לנהג בחמרות שכאלו שאינן מנת חלקי! ואשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה.

## דרוש וחדוש

ראה פסחים (ס"ג ע"ב). נחלקו רבותינו האמוראים באסור שחיטת קרבן הפסח על החמץ, האם הוא דוקא כשהחמץ נמצא בקרבת המקריב, או אפלו כשנמצא הוא ברחוק מקום ממנו גם כן אסור הוא לעסק בקרבן?

לדעת רבי שמעון בן לקיש לא עובר השוחט או המקריב על לאו של "לא תזבח על חמץ דם זבחי" אלא כשיש חמץ ברשותו ונמצא הוא עמו בתוך עזרת בית המקדש. ולמד זאת מלשון הכתוב: "על חמץ" - שמשמעותו בסמוך לחמץ.

אולם לדעת רבי יוחנן אפלו שהחמץ נמצא ברחוק מקום מהעזרה, כל ששייך הוא לאחד מן המתעסקים בהקרבה הרי זה חייב ולוקה.

ורבנו כן מבואר מלשונו לשון הזהב בהלכות קרבן הפסח (פרק א' הלכה ה'). הרמב"ם ז"ל פסק בהלכותיו כרבי יוחנן ש'אפלו נמצא החמץ במקום מרחק בכל זאת עובר בעליו על אסור "לא תזבח על חמץ דם זבחי".

## בסוד עבדיך

בבאור מצוה זו על דרך הסוד ראה בביאורו על מצוה ת"ז. בספר "מצודת דוד" להגאון רבי דוד בן זמרא זצ"ל שבאר שקרבן הפסח מכנה "קרבן שלמים" על שעושה שלום בין הקדוש ברוך הוא לישראל. ואלו החמץ כל ענינו הוא לעורר מחלקת וקטרוגים על ישראל לפני אביהם שבשמים. ולכן הזהרנו שלא להקריב את קרבן הפסח על החמץ, בכדי שלא לערב את שתי המדות ההפוכות יחד. ותלה הכתוב את האסור בדם הזבח ולא בבשרו, בהיות שבהקרבת הדם מיד נוטלת מדת הדיון את חלקה, והקטרת האמורים היא העושה את השלום, ולכן כבר מהקרבת הדם נצטוינו להרחיק את החמץ מרשותנו.

## מצוה צ: שלא להלין את קרבן הפסח

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, י"ח).

"ולא ילין חלב חגי עד בקר".

## לפשוטו של מקרא

**מצות** לא תעשה מן התורה כן מבואר במכילתא שלא זו היא דוקא לקרבן הפסח, אלא הוא הדין לכל הקרבנות כולם. לְכֹל מִקְרִיבֵי הַקִּרְבָּנוֹת לְמִינֵיהֶם לְבַל יִתְאַחֲרוּ מִלְהַקְרִיב אֶת קִרְבָּנָם וְאֶת מוֹתְרֵי אֲמוּרֵיהֶם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֵא יִזְדָּרוּ לְהַקְרִיב מִיָּד לְאַחַר שְׁחִיטָתָם. שָׁזָהוּ מִכְבוֹד הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא שְׂיִמְהַר אָדָם לְהַשְׁלִים אֶת עֲבוֹדָתוֹ לִפְנֵי הָאֱלֹקִים, וְלֹא יִתְמַהֲמַה וְיִשְׁתַּהֲהֶה בְּמַלּוּי רָצוֹן קוֹנוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִתְעַכֵּב עַד הַגִּיעַ עֲלוֹת הַשֶּׁחֶר שֶׁל יוֹם הַמִּחְרָת.

**ובאם** כָּבֵר הַפְּצִיעַ הַשֶּׁחֶר וְהַקִּרְבָּן עֲדִין לֹא קָרַב כְּלוּ - הֲרֵי שֶׁנִּפְסַל מִלְקָרֵב וְנִקְרָא "פְּגוּל", עָלָיו אָמְרָה הַתּוֹרָה "פְּגוּל הוּא לֹא יֵאָכֵל". וּמִכָּל מָקוֹם רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת קָרְבַן הַפֶּסַח (פֶּרֶק א' הִלְכָה ז'). אֵין לֹקִין עַל לָאוּ זֶה, הוֹאִיל וְנִחְשָׁב הוּא לְלָאוּ שְׂאִין בּוּ מַעֲשֵׂה שְׂאִין לֹקִין עָלָיו.

## רמז הפתוב - זריזין מקדימין

**ממצוה** יקרה זו למדים אנו עד כמה חשוב בעיני יוצרנו שנקיים את מצוותנו בזריזות, בעת ובעונה שנקבעה להן, ושלא נתעכב מלמלאות את מחיבותנו. אֲלֵא אֲדַרְבָּא, נְהָא פִּסְחִים (ד' ע"א). מֵהַזְרִיזִין הַמִּקְדִּימִין לְמַצּוֹת. שְׁכֵן אָדָם הָאוֹהֵב מִיִּשְׁהוּ, מִשְׁתוֹקֵק הוּא לְמַלְאוֹת אֶת רָצוֹנוֹ עַל הַצַּד הַטוֹב בְּיוֹתֵר, וְכַמָּה שְׂיוֹתֵר מֵהֵר. וּבֵן טוֹב שֶׁנִּתְבַּקֵּשׁ מֵאֲבִיו לְהַגִּישׁ לוֹ כּוֹס מַיִם בְּיָדָיו לֹא יִשְׁאַלְנוּ "מֵתִי הֲכִי מֵאַחַר שְׂאִפְשֹׁר לְהַגִּישׁ בְּפִנְיָךְ?".

**אם** כֵּן, מִדּוּעַ אָנוּ בְּמַלְאֶכֶת שְׂמִים מְבַקְשִׁים לְהִסְתַּמֵּךְ עַל סוּף זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְעַל הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן לְבִרְכַת הַלְבָּנָה, וְהַרְגַע הָאַחֲרוֹן שֶׁל מְסִירַת הַצְּדָקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה? לָמָּה שְׂלֵא נִקְדִּים לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת עוֹד בְּטָרֵם עֵת?! וּמִדּוּעַ לֹא נִתְפַּלֵּל בְּמִנְיַן הַמִּקְדָּם יוֹתֵר לְהַבִּיעַ אֶת גְּדֹל חֲבַתְנוֹ לְמָקוֹם בְּרוּךְ הוּא?!

**חכמינו** ז"ל אימרת רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא במסכת אבות (פרק ב' משנה ד'). מוֹרִים לְאָדָם: "עֲשֵׂה רָצוֹנוֹ בְּרָצוֹנְךָ כְּדִי שִׁיעֲשֵׂה רָצוֹנְךָ בְּרָצוֹנוֹ". וְרַבִּים הֵם הַמְּבִינִים אֶת דְּבָרֵי קִדְשָׁם שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ הַלְלוּ שְׂאֵם יַעֲשֵׂה אָדָם אֶת רָצוֹן ה' יִתְבָּרַךְ אֲזוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֵׂה אֶת רָצוֹן הָאָדָם. אֲבָל זֹהִי טְעוּת חֲמוּרָה לְחַשֵּׁב שֶׁהַקְּב"ה יִשְׁנֶה אֶת רָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִטְהוּ לְרָצוֹן הָאָדָם, שְׁכֵן כָּל רָצוֹנוֹתָיו שֶׁל הַבּוֹרֵא הֵם שִׂיא הַטוֹב, וְאֵין יוֹתֵר טוֹב לוֹ לְאָדָם מְרָצוֹן ה'.

**אמנם** מה שפאים רבותינו ללמדנו במאמר זה הוא שאם אֵתָה תַעֲשֵׂה אֶת רָצוֹן יוֹצֵרְךָ כְּמוֹ שְׂאֵתָה עוֹשֶׂה אֶת רָצוֹנְךָ שְׁלֵךְ, בְּחֶשֶׁק וּבְזִרְיוֹת וּבְהִתְלַהֲבוּת, בְּכַף תּוֹכִיחַ שְׂרָצוֹנְךָ אֲמַתִּי לַעֲשׂוֹת אֶת רָצוֹן בּוֹרְאֵךְ, וּבִתְמוּרָה הַקְּב"ה יִטְהוּ אֶת לְבָדְךָ וְרָצוֹנְךָ לְרָצוֹת וְלַחֲפֹץ תִּמְיֵד בְּמָה שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ חַפֵּץ. וְאֵין לָךְ טוֹבָה גְּדוּלָה יוֹתֵר לְאָדָם מִכָּד שְׂרוּצָה הוּא בְּלִבּוֹ אֶת מַה שֶׁה' רוּצָה בְּאֲמַת שְׁכֵן רַבִּים וְשִׁלְמִים אֲכֹן מִקְבִּלִים וּמֵאֲמִינִים שֶׁהַכֹּל מֵאֵת ה' וְהַכֹּל לְטוֹבָה וּמִקְבִּלִים הַכֹּל בְּאֵהְבָה, אוֹלָם עֲדִין אֵין זֶה אוֹמֵר

שרוצים הם באותו דבר שה' חלק להם. ואם כן העיקר חסר מן הספר, שכן רחוקים הם ברצונם מרצון האלקים. לכן לעולם יתפלל אדם שיזכהו ה' לרצות ממש את מה שה' חולק לו, ולא רק "לקבל באהבה". ובינו נא זאת כי עמוק הוא מאוד.

## דְרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

על אף שְמֵדִין תּוֹרָה מְתַר לְהַקְרִיב אֶת הַקְּרִבָּנוֹת וְאִמּוּרֵיהֶם עַד לְשַׁעַת עֲלוֹת הַשָּׁחַר, מִכָּל מְקוֹם נְחֻלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ הָרִאשׁוֹנִים הָאֵם יֵשׁ לְגֹזֵר שְׂאִין לְהַקְרִיב הַקְּרִבָּנוֹת אֲלֵא עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה בְּכַדִּי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבָרָה אוֹ לֹא?

**הַרְמַב"ס ז"ל** בריש מסכת ברכות. ועוד עיין בפירוש ה"תוספות יום טוב" וה"מלאכת שלמה" על המשנה שם שהביאו כמה מקורות נוספים לדברי הרמב"ם, ואכמ"ל. בְּפִרּוֹשׁוֹ עַל הַמִּשְׁנָיוֹת הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת פֶּרֶק ד' הַלְכָה ב'. ועיין ב"טורי אבן" על הרמב"ם בהלכות קרבן הפסח (פרק א' הלכה ח') שדן מדוע לא הזכיר הרמב"ם גזירה זאת בהלכות קרבן הפסח, ראה שם מה שתיירץ בטוב טעם ודעת. וּבְהַלְכוֹתָיו כָּתַב שֶׁשֵּׁם שֶׁבְקָרִיאת שְׁמַע וּבְאֲכִילַת הַקְּרִבָּנוֹת גָּזְרוּ חֲכָמִים שְׂאִין לְהַתְעַבֵּב לְאַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה שְׂמָא תְּעַבֵּב וַיִּשְׁכַּח וַיַּעֲבֵר זְמַנו, כִּד בְּהַקְרִיבַת הַקְּרִבָּנוֹת וְהַקְטָרַת חֲלִבֵיהֶם גָּזְרַת חֲכָמִים הִיא שְׂאִין לְהַקְרִיבם אֲלֵא עַד לְחֲצוֹת הַלַּיְלָה בְּלִבָּד.

אוֹלָם דַּעַת בְּפִירוּשׁם עַל הַמִּשְׁנָה בְּרִישׁ מַסְכַּת בְּרִכּוֹת. רִשׁוֹנֵי וְרַבֵּנוּ עוֹבְדֵי הַמִּבְרָטְנוֹרָא ז"ל הִיא שְׂלֵא גָזְרוּ חֲכָמִים אֲלֵא עַל אֲכִילַת קְרִבָּנוֹת מְסִימִים וְעַל קְרִיאת שְׁמַע בְּלִבָּד, מַה שְׂאִין כֵּן עַל הַקְטָרַת וְהַקְרִיבַת הַקְּרִבָּנוֹת שְׂלֵא גָזְרוּ כָּלֵל, וּמְתַר לְכַתְחֻלָּה לְהַקְרִיבם עַד לְעֲלוֹת הַשָּׁחַר כְּדִין הַתּוֹרָה.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

**בְּבֵאוֹר** אֲסוּר הִלְנַת אִמּוּרֵי הַקְּרִבָּנוֹת בְּלֵא הַקְּרִיבָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רְאֵה לְהַרְה"ק מְקַאמָאָרְנָא זִיע"א עַל הַתּוֹרָה (שְׁמוֹת כ"ג, י"ח). בְּחִבּוּרוֹ "אוֹצַר הַחַיִּים" שֶׁכָּתַב שְׁכָל מוֹתֵר וּשְׂיָרִים מִהַמְאָכֵל מְשַׁמֵּשׁ כְּמִזּוֹן לְקַלְפוֹת הַמְּכַנּוֹת "מוֹתֵרוֹת". וְלִכֵּן הַקְּרִיבָנוֹת וְאִמּוּרֵי שְׁסוּד אֲכִילְתֶּם וְעִנְיָנֶם הוּא לְהַמְשִׁיךְ בְּרַכָּה וּפְרִנָּסָה לְקַדְשָׁהּ, הַזְהַרְנוּ בְּהֵם בְּיוֹתֵר שְׂלֵא נוֹתִיר מֵהֶם עַד בְּקָר בְּלֵא לְאֲכָלֶם, כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה לְסִטְרָא אַחְרָא שׁוּם חֵלֶק וְאַחִיזָה בְּשִׁפְעֵי הַיּוֹרֵד לְעוֹלָם עַל יְדֵי הַקְּרִיבַת הַקְּרִבָּנוֹת וְאַכִילְתֶּם.

**מצוה צ"א: מצות הבאת בכורים.**

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב : (שמות כ"ג, י"ט).

"ראשית בפורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך".

## לפשוטו של מקרא

**מצות עשה מן התורה בזמן שבית המקדש קיים על כל אדם מישראל שיש בראשיתו פירות וקצבים** שאין מצות בכורים נוהגת אלא בשטחי ארץ ישראל (כלים פרק א' משנה ו'). ומדברי סופרים הצריכו גם כן מערי סיחון ועוג וסוריה (בכורים פרק א' משנה י', ורמב"ם הלכות בכורים פרק ב' הלכה א'). **בארץ ישראל דהיינו:** חטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית ותמר. ואם הביא בכורים משאר המינים לא נתקדשו. (ירושלמי בכורים פרק א' הלכה ג', ורמב"ם שם הלכה ב'). **המניבים פרות משבעת המינים בהם נשתבחה ארץ ישראל, שבעת שיבשילו פרותיו יקח מן הפרות הראשונים שגדלו ויניחם** כן מבואר מלשון הכתוב (דברים כ"ו, ב'): "ושמת בטנא", וכן פסק הרמב"ם (שם פרק ג' הלכה ו'). **בסל מעטר ונאה, וביאם בשירה ובזמרה ובששון ובשמחה לבית המקדש, ויתן שבח והודאה לה' תברך על הברכה והטובה שהשפיע הבורא עליו. ועל ידי כך ידע לזכר תמיד שלא כחי ועצם ידי עשו לי את החיל הזה, אלא פי הוא אל זן ומפרנס לכל, והקדוש ברוך הוא הוא זה המספק לאדם את כל צרכיו, ויודה לו על כך בכל היזמנות.**

משנה ריש מסכת פאה (פרק א' משנה א'), וכן פסק הרמב"ם (הלכות בכורים פרק ב' הלכה י"ז). **מהתורה אין שעור למצות הבכורים, ואפלו בנתינה כל שהיא יוצא האדם ידי חובתו, אולם חכמים תקנו ליתן לכל הפחות אחד מששים מהיבול. והרוצה להוסיף ואף לעשות את כל שדהו בפורים רשאי. ותחלת המצוה בכך שמשבפרו הפרות כורך עליהם רצועה לסמנם וקורא עליהם שם בכורים, וכשמשבשלים לוקחם לירושלים רמב"ם (שם ריש פרק ג') ומחלקם בין משמרות הפהנה שיאכלום בטרה בתוך חומות העיר. ועין עוד ברמב"ם ז"ל בפרטי הדינים של מצוה יקרה זו.**

## רמז הפתוב - אל ההודאות

**במצוה זו מגלים אנו עד כמה גדולה היא חשיבות ההודאה לה' על כל הטוב שגומל עמנו, וכמה עלינו לשבח ולהודות לבורא תברך על כל טובה שעושה למעננו. שהרי כל מה שיש לו לאדם עלי אדמות - אינו אלא מידו המלאה והרחבה והפתוחה של הבורא! אם זה החיים שבעבורם גם אם יתן איש את כל הון ביתו בוז לבוזו לו, ואם זו הבריאות שבשבילה מפזר אדם טבין ותקילין מבלי שום חשבון, ואם זו הפרנסה המחיה את בעליה ובלעדיה לא עלינו**



מֵאַבְדֵּי הָאָדָם אֶת שֶׁכֶן לִימְדוֹנו חֲכָמֵינוּ ז"ל (נדרים ס"ד ע"ב) : "ארבעה חשובים כמת: עני, מצורע, סומא ומי שאין לו בנים". חיותו שכן לימדונו חכמינו ז"ל (ערוכין מ"א ע"ב) : "שלשה מעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו: עובדי כוכבים ורוח רעה ודקדוקי עניות". וְדַעְתּוּ, וְאִם זֶה הַרוּחַ הַנִּיּוֹת אֲשֶׁר בְּלַעְדֶּיהָ לָמָּה לָנו חַיִּים. עַל כֵּל זֹאת וְעוֹד עָלֵינוּ לִיתֵן שֶׁבַח וְהוֹדָאָה. וְאִם חֲלִילָה לֹא יוֹדַע אָדָם לְהוֹדוֹת עַל מַה שֶּׁמְקַבֵּל - בְּהִכָּרַח הוּא שְׂיִפְסְקוּ מִלִּיתֵן לוֹ, שְׂפָדָה הִיא רֹאה בִּסְפָרְנוּ הַדָּל "דובב שפתי ישנים" (פרשת בראשית) מאמר "נתינה נכונה" מה שכתבנו בס"ד בענין זה. הַנְּהַגְתָּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שְׂאִסוּר לִיתֵן לְאָדָם דָּבָר שְׂאִינוּ מְכִיר בְּעָרְכּוֹ.

חַז"ל הַקְּדוּשִׁים אוֹמְרִים בְּבֵא קמא (ט"ז ע"א). ועיין בתוספות (שם בד"ה "והוא") שביארו למה הופכת שדרתו דוקא לנחש ולא לדבר אחר על דרך של "מדה כנגד מדה" ואכמ"ל. בַּתְּלֻמוֹד שְׂיִשְׁנֵם בְּנֵי אָדָם מְסִימִים שְׂכַעְבוֹר שְׂבַע שָׁנִים מִפְּטִירְתָם הוֹפְכֵת שְׂדָרְתָם בְּקָבֶר לְנַחֲשֵׁי (!!!), וְמִי הֵם אוֹתָם אֲנָשִׁים? מִבְּהִירָה הַגְּמָרָא שְׂאֵלוּ אֲנָשִׁים שְׂאִינָם כּוֹרְעִים בְּאִמִּירַת "מוֹדִים" בְּתַפְלָה. וְהַדְּבָרִים תְּמוּהִים: וְכִי בְּגַלְל דָּבָר שְׂפָזָה צָרִיד לְהַעֲנִישׁ אֶת הָאָדָם בְּעֵנֶשׁ כַּה חֲמוּר וּמְבֹזָה שְׂשִׁדְרָתוֹ תִּהְיֶה לְנַחֲשׁ רֹאה שֶׁהוּבָא דַעָה זֶה בְּגִלְיוֹן הַתּוֹסְפוֹת (שם), וְמָה שֶׁכָּתְבוּ בְּעַלֵי הַתּוֹסְפוֹת עַל כַּד. וְלֹא יָקוּם בְּתַחֲתֵת הַמֵּתִים?!

אֲלֹא וְדָאֵי שְׂהַמְשֵׁג "לֹא כָרַע בְּמוֹדִים" הוּא הַרְבֵּה יוֹתֵר עֲמֹק וּפְנִימִי: שְׂאוֹתוֹ אָדָם לֹא יָדַע לְהוֹדוֹת בְּאִמַּת עַל מַה שְׂהָיָה מְקַבֵּל, וְתִמִּיד הָיָה בּוֹכָה וּמְתַלּוֹנֵן עַל מַה שְׂמִשְׁמִימִים קָצְבוּ לוֹ, וְלַעוֹלָם לֹא הָיָה שְׂמַח בְּחִלְקוֹ. כְּשִׁישׁ בְּרִיאוֹת - אֲבָל מַה עִם הַפְּרִנְסָה? וְכִשְׂהַגִּיעָה הַפְּרִנְסָה - אֲבָל רוּצָה שְׂדוּדָה! וְכִשְׁגָּם זֶה הַגִּיעַ - אֲבָל בְּלִי בֵּית מִשְׁלִי זֶה לֹא שׂוּהָ, וְכֵן הִלָּאָה וְהִלָּאָה מְעַבִּיר הוּא אֶת חַיָּיו מְבָלִי לְהוֹדוֹת עַל מַה שְׂמְקַבֵּל וְלוֹ פַּעַם אַחַת! הַשְּׂמֵת לֵב שְׂהִנְדָּה מִתְּנַהֵג כָּד?!

אַחַד שְׂפָזָה בְּאִמַּת אֵין לוֹ מַה לְקוּם בְּתַחֲתֵת הַמֵּתִים. שְׂכֵן אוֹתָם יָמִים הֵם יָמִים שְׂאֵין בָּהֶם חֶפֶץ, לֹא עֲמַל וְלֹא גִיעָה, לֹא יִצְרִים וְלֹא גְשָׁמִיוֹת, רַק "לְמַעַן יִזְמַרְדָּה כְּבוֹד וְלֹא יָדָם". אַחַד כְּזֶה אֵין לוֹ מַה לַעֲשׂוֹת שָׁם, בְּהִיּוֹת שְׂלֹא הַרְגֵל בְּמַדַּת הַהוֹדָאָה. וְעַל כֵּן לֹא יָקוּם בְּתַחֲתֵת הַמֵּתִים. לְלַמְדָּה עַד כְּמָה חֲשׂוּבָה הִיא הַהוֹדָאָה לַה' יִתְבָּרַךְ וְהַהֲפָרָה בְּטוֹבָתוֹ.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

כָּתַב בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרִים (סוף פֶּרֶק ד'). וּמְקוּרוֹ טְהוֹר מִהַמְשַׁנָּה בְּמַסַּכְת בְּכוֹרִים (פֶּרֶק ג'). הַרְמַב"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתָיו: כִּיצַד מַעֲלִין אֶת הַבְּכוֹרִים? כָּל הַעֲוִרוֹת שְׂבִמְעַמְד מִתְּפִנְסוֹת וּמְצַטְרָפוֹת לְמַעַמְד, לְקַיִם מַה שְׂנִאָמַר מִשְׁלֵי י"ד, כ"ח. "בְּרַב עִם הַדְּרַת מְלָדָה". וְהַחֲלִיל מִכָּה לְפִנְיָהֶם בְּדָרְכָם, וְשׂוֹר מְעַטֵּר בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וּבְעֵטְרָה שֶׁל זֵית מְהִלָּד לְפִנְיָהֶם, וְהֵם קוֹרְאִים וְשָׂרִים תְּהִלִּים קַב"ב, א'. "שְׂמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית ה' נִלְדָה" עַד שְׂמַגִּיעִים לִירוּשָׁלַיִם.

וְכַל בְּעַלֵי הָאֲמִנִּיּוֹת שְׂבִירוּשָׁלַיִם עוֹמְדִים מְפִנְיָהֶם וְאוֹמְרִים: "אֲנָשֵׁי מְקוּם פְּלוּנֵי בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם", עַד שְׂמַגִּיעִים לְהַר הַבַּיִת, שָׁם נוֹטֵל כָּל אֶחָד אֶת סֵלוֹ עַל

כתפוז ואומרים יחדיו את מזמור תהלים ק"נ, א. "הללויה הללו אל בקדשו" עד שמגיעים לעזרה וכו'.

## בסוד עבדיך

בבאור מצות הבכורים על דרך הסוד ראה מצוה קכ"ה. בספר "עץ החיים" להגה"ק רבי יהודה בן חנין זצ"ל שבאר שמצות הבכורים היא מן המצוות הטמירות והגבוהות ביותר שיש בתורתנו הקדושה, ונקראת היא בשם "ראשית שבראשית", ומעלתה ומקומה הוא למעלה ממעלת התרומה גדולה. ולכן אין לה שיעור מהתורה, לגדל קדשתה ולמעוט וכלת השגתה.

## מצוה צ"ב: שלא לבשל בשר בחלב

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, י"ט).

"לא תבשל גדי בחלב אמו".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא לבשל בשר וחלב בתערובת יחד. ועל אף שנקט הכתוב דוקא "גדי", חולין (קיי"ג ע"ב) ושלחן ערוך (יורה דעה סימן פ"ז סעיף ב'). וראה שם ובמפרשים כמה וכמה טעמים למה נקטה התורה דוקא בלשון "גדי". למדו חכמים שהיא הדין לשור או יז וכן כל בשר בהמה מה שאין כן בבשר בהמה טמאה או בחלב בהמה טמאה שמותר בבישול. חולין (קיי"ג ע"א) ורמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק ט' הלכה ג') ושלחן ערוך (שם סעיף ג'). וראה בהגה"ה שם בסעיף ד' מה שכתב ובאחרונים מה שהעלו להלכה. ואכמ"ל. טהורה בחלב בהמה טהורה. ואף מבלי לאכל את התערובת, כבר בעצם בשולה עובר הוא על הלאו הנזכר. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ט' הלכה א'). ואם בשל משניהם יחד שיעור פזית הרי זה חיב מלקות.

בכלל המשג "בשול" לענין אסור זה כלול גם כן העלה בפרי חדש על השלחן ערוך שם. ועוד עיין ב"יד אפרים" (סימן פ"ז) מה שכתב בזה. המטגן, והצולה, והאופה, שפבכלם עובר העושה כן על אסור תורה זה. אוילם פירוש: שמבשל על ידי חום העשן ולא על מחום האש

עצמה. וכן חמי טבריה אינם נחשבים לחימום על ידי מקור אש. רמב"ם (שם הלכה ו') ושלחן ערוך (שם סעיף ו'). וראה באחרונים שנחלקו גבי בישול בשר בחלב במיקרוגל אם איסורו מדאורייתא או מדרבנן ואכמ"ל. **המעשן והמבשל בחמי טבריה אינו חייב מהתורה, ואסור מדרבנן.**

**מסניפי אסור זה, שאסור לאדם לבשל בשר בכלי בשול חלבי או להפוך, שפזזה נמצא הוא מבשל את הבליעה שבדפנות הכלי השני. ואם עשה כן רבו פירטי הדינים אימתי יש לאסר את התבשיל ואימתי יש להתירו, כמבאר בסימנים צ"ג-צ"ד. בשלחן ערוך ובאחרונים.**

## רמז הפתוב - צעור הזולת

הרמב"ם ז"ל (בספרו מורה נבוכים חלק ג' פרק מ"ח) כותב שבמקור היה זה מנהג העובדי עבודה זרה לערב ולבשל בשר עם חלב בימי חגם, ולכן ציוותה אותנו התורה להתרחק מחק הגוים הזה. והרשב"ם (שמות כ"ג, י"ט) כותב שבישול האם עם הבנים ואכילתם יחד היא דרך בליעה ורעבתנות, ועל כן הרחיקה אותנו התורה מן הכיעור ומן הדומה לו בבישול ובאכילת בשר עם חלב. וה"כלי יקר" (שם) כותב שבפעולת בישול בשר עם חלב ישנה כעין פעולת כלאיים בערבוב שני כחות שנפרדו ברצון הבורא וכעת הוא בא ומערבבם יחד, מה שנוגד את רצון הבורא וציוויו. ורבינו בחיי (שם) כותב שאכילת הבשר והחלב יחד גורמת לטמטום הלב מחמת שינוי טבעם ומזגם. **טעמים רבים נאמרו לאסור תורה זה, כשהבולט מביניהם הוא טעמו של בפירושו על התורה פרשת משפטים. רבנו האבן עזרא זצ"ל שכתב שפעצם המעשה לערב את בשר הגדי הרך בחלב אמו יולדתו ישנה אכזריות וחסר רגישות כלפי הבהמה, מה שמשריש באדם את מדת האכזריות. ולכן אסרה התורה את הדבר בכל אופן - גם לא בחלב אמו. שמדת הרחמנות היא מיסודות הנות האדם, והיא עקר קרבתו לבוראו ועליונותו מעל בעלי החיים.**

**מדבר זה למידים אנו עד כמה עלינו לחוס ולהזהר ברגשות הזולת שלא לצערם. שאם על בהמה חסרת דעת ותבונה צויתה התורה את רחמיה לבל נצערך לשחטה עם בנה, על אחת כמה וכמה בני אדם שנחנו בחכמה ובהשכל, ברגשות ובמדות טובות, שעלינו להזהר שלא לצערם ואפלו שלא במתכונן.**

**ברב אסורי התורה למדונו חכמינו ז"ל את הכלל ש"אנוס - רחמנא פטריה". שאם היית מכרח לעבר על מצוה ממצוות התורה לצרף מצדק הרי שנקי אפיה מכל עוון ואשמה, ואין עליך שום תביעה או טרונגה משמים. אולם בצעור הזולת מצינו שאפלו אם מצדקות פונותיה, ומישורים מעשיה, עם כל זאת על צעור הזולת אדם נתבע ונענש ראה מערכה זו בספר "שיחות מוסר" (מאמר ע"ד) להגה"צ רבי חיים שמואלביץ זצ"ל. ושם ביאר שפגיעה בזולת היא כהכנסת היד אל תוך האש, שגם אם לא התכוונת וגם אם לא ידעת עם כל זאת תיכווה. כך גם בפגיעה ברגשות הזולת.**

**כך למדנו בפנינה שצערך את חנה כן העידו חז"ל בגמרא (בבא בתרא ט"ז ע"א) שפנינה לשם שמים נתכוונה, שרצתה לצערה בכדי שתפציר יותר בתפילתה ותזכה לפרי בטן. וכמו שכתוב "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה" ופירש רש"י ז"ל (בגמרא שם) "שתתרעם על שהיא עקרה ותתפללי". לשם שמים ולטובתה, ועם כל זאת נענשה קשות בפנינה שמואל א' ב', ו"עז עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אמללה".**

**גְדוּלָה מִזֵּאת מְצִינֵנוּ בְּבֵא קִמָּא (קִי"ז ע"א).** בְּתִלְמוּד מַעֲשֵׂה **בְּרַב כְּהֵנָא** שֶׁהָיוּ שְׂפִתוֹתָיו פְּצוּעוֹת מִחַמַּת מִכָּה, וְהָיָה נִרְאָה כְּמִי שֶׁמְחִיךְ. פְּעַם אַחַת בְּעֵמְדוֹ לִפְנֵי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהָיָה זָקֵן וְגִבּוֹת עֵינָיו הָיוּ מְכֻסּוֹת אֶת עֵינָיו, בִּקְשׁ רַבִּי יוֹחָנָן שִׁיִּסְרוּם בְּכַדֵּי שִׁירָאָה אֶת רַב כְּהֵנָא. וְכִשְׂרָאָהּ הָיָה נִדְמָה לוֹ מִשְׂפָּתָיו הַפְּצוּעוֹת שֶׁלּוֹעֵג הוּא לוֹ עַל גִּבּוֹתָיו הָאֲרָכּוֹת, וְחָלְשָׁה דַעְתּוֹ מִכָּד וְנִצְטַעַר, וְנִתְגַּלְגַּל הַדָּבָר שֶׁרַב כְּהֵנָא נִפְטַר עַל כָּד.

**וּמָה מְבַהֵיל הַדָּבָר**, שֶׁהָרִי רַב כְּהֵנָא לֹא עָשָׂה דָּבָר, וּמָה אָשֵׁם הוּא שֶׁשְׂפָתוֹ פְּצוּעָה וְנִרְאָה הוּא כְּמְחִיךְ? וְכִי עַל כָּד מְגִיעַ לוֹ עֵנֶשׁ? **וְעוֹד**: שֶׁכַּעַת וּדְאִי הִגִּיעָה לְרַבִּי יוֹחָנָן עֲגָמַת נֶפֶשׁ יוֹתֵר גְּדוּלָה, שֶׁנִּפְטַר תִּלְמִידוֹ חֲבִיבוֹ! אֲלָא מִכָּאן לְמַדְתָּ שֶׁמִּכֵּיּוֹן שָׁעַל יָדוֹ נִגְרָמָה חֲלִישוֹת הַדַּעַת וְצַעַר לְאָדָם - מִכָּרַח הַדָּבָר שֶׁיַּעֲנֵשׁ וְיִכְזֶה עַל הַצַּעַר שֶׁגָּרַם, עַל אִף שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְדָבָר.

עַל הַגַּה"צ **רַבִּי אַרְיֵה לִוִּין** זצ"ל מְסַפֵּר שֶׁפַּעַם אַחַת בִּישְׁבוּ בְּבֵיתוֹ בְּמַחְצַת תִּלְמִידָיו הָיוּ יֹלְדָיו הַקְּטָנִים אֲצִים וּמִשְׁתוֹבְבִים בְּבֵיתוֹ, וְהָיָה נִכְנָסָה לְבֵיתוֹ אִשָּׁה מְבִגְרָת לְדָבָר עַל עֵינָיו מְסִים עִם הַרְבֵּנִית. הָרַב בְּרָאוֹתוֹ אוֹתָהּ קָרָא לָהּ וּבִקְשָׁה בְּפִי כָל: **"אֲנִי הַעֲתִירִי לְבִקְשָׁתִי וְהַעֲנִיקִי לִי בְּרָכָה!"**

**הָאִשָּׁה** הַמִּפְתַּעַת לְמִשְׁמַע אֲזַנֶּיהָ הַשִּׁיבָה בְּקוֹל חֲנוּק: אֲנִי? בְּרָכָה? לְכַבּוֹד הָרַב? עַל מָה וְלָמָּה? אָמַר לָהּ הָרַב: בְּרַכֵּנִי בְּבִקְשָׁה שֶׁלֹּא אֲזַדְקַק לִילְדֵי לַעַת זְקֻנוֹתִי, שֶׁלֹּא אֶהְיֶה תְלוּי בָהֶם וְשֶׁלֹּא אֶפְל בִּידֵיהֶם! הָאִשָּׁה קִיָּמָה אֶת בִּקְשַׁת הָרַב וּבְרָכָה אוֹתוֹ בְּלֵב נִרְגָּשׁ, וּמִשְׁהִלְכָה לְדַרְכָּהּ שֶׁאֲלוֹהוּ הַתִּלְמִידִים לְפָשֵׁר הָעֵינָן וּלְפָשֵׁר הַבְּרָכָה הַמוֹזָרָה שֶׁבִקְשׁ לְהַתְבַּרֵּךְ מִמֶּנָּה. **וְהָרַב הַסְּבִיר**: אוֹתָהּ אִשָּׁה אֲלֵמָנָה וְגִלְמוּדָה הִיא, וְלֹא זָכָתָה לִילְדִים מְשֻׁלָּה. חֲשִׁשְׁתִּי שֶׁבְּרָאוֹתָהּ אֶת הַיְלָדִים הַקְּטָנִים רְצִים וּמִשְׁתוֹבְבִים יַעֲלֶה צַעֲרָה בְּזַכְרוֹנָהּ, וְכִבֵּר יָדוּעַ לָכֶם צוּוֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה "אֲלֵמָנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲנוּן". לָכֵן רְצִיתִי שֶׁתִּרְגִּישׁ שֶׁגַּם יְלָדִים זֶה לֹא כָּל כָּד נִצְרָךְ, וְלִפְעָמִים אִף לֹא רְצוּי, עַל מְנַת לְהַפְחִית מַצַּעֲרָה שֶׁל אוֹתָהּ אֲמַלְלָה...

## **דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ**

**בְּאַחֲרוֹנֵים** הָעָלוּ לְדוֹן אוֹדוֹת עֲקָרַת בֵּית הַשׁוֹפְכֶת חֲלָב רוֹתַח לְכִיּוֹר הַמְּטַבַּח, כְּשֶׁבְּצַנְיָת הַכִּיּוֹר יִתְכַּן שֶׁדְּבוּקִים שְׁיָרִי שֶׁמֶן אוֹ בֶּשֶׂר, הָאֵם עוֹבְרָת הִיא בְּזָה עַל אִסוּר "לֹא תִבְשֵׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ" אוֹ לֹא?

וּמִסְקִנַּת רֵאָה בַּסֵּפֶר "יִלְקוּט יוֹסֵף" לְהַרְהוֹי"ג יַצְחָק יוֹסֵף שְׁלִיט"א (אִיסוּר וְהִיתֵר חֶלֶק ג' סִימָן פ"ט) בְּטַעֲמֵי הַהִיתֵר, וְאֲכַמ"ל. **הַפּוֹסְקִים** שֶׁמַּעֲקָר הַדִּין אֵין אִסוּר בְּדָבָר מִכְּמָה וּכְמָה סִפְקוֹת, וְיֵהָא מִתֵּר לְעֲרוֹת אֶת הַחֲלָב הַרוֹתַח לְתוֹךְ הַכִּיּוֹר. וּמִכָּל מְקוֹם הַמַּחְמִיר לְהַעֲמִיד כִּיּוֹר נִפְרָד לְבֶשֶׂר וְכִיּוֹר נִפְרָד לְחֵלֶב בְּאִפְּן הַמוֹנֵעַ חֲשָׁשׁוֹת שֶׁכְּאֵלוֹ תִּבּוֹא עָלָיו בְּרַכַּת טוֹב.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאוֹר אֲסוּר אֲכִילת בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב עַל דָּרֶךְ הַסּוּד רָאָה בְּסֵפֶר "מִצְוֹת דָּוִד"  
לְהַגְאֹן רַבִּי דָּוִד בֶּן זְמֵרָא ז"ל שֶׁכָּתַב שֶׁהַבְּשׂוּל מְשֻׁמְעוּתוֹ הִיא תִּקּוּן וְיַעוּל,  
וְהַגְדֵי מְרִמּוֹ לְכַחוֹת הַחִיצוֹנִים, וְהַחֶלֶב רוֹמֵז לְמִתּוֹק הַדִּין וְלְהַשְׁפֵּעַת רַחֲמִים,  
וְהָאֵם רוֹמֶזֶת לְשִׂכְנֵי הַקְּדוּשָׁה הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁבְּעֵצָם פְּעֻלַּת  
הַבְּשׂוּל שֶׁל הַבֶּשֶׂר וְהַחֶלֶב יַחַד גּוֹרֵם הוּא בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁכַּחוֹת הַטְּמֵאָה  
יִינָקוּ וְיִקְבְּלוּ מֵהַשְׁפָּע וּמֵהַרְחֵמִים שֶׁאֲמוּרָה הַשִּׂכְנֵי הַקְּדוּשָׁה לְהַשְׁפִּיעַ לְעַם  
יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן נִצְטוּיָנוּ לְהִתְרַחֵק וּלְהִמָּנַע מִדְּבַר זֶה.

## מצוה צ"ג: שלא לכתר ברית עם שבעת העממים ועם כל עובד אלילים

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ג, ל"ב).

"לֹא תִכְתֹּר לָהֶם וְלֹאֲלֵהֶם בְּרִית".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

רָאָה בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת לְהַרְמַב"ם (מִצְוֵה מ"ח) וְבַהֲלֻכוֹתֵינוּ (הַלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פֶּרֶק א' הַלְכָה א'). מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה  
מִן הַתּוֹרָה בְּרִאשׁוֹנֵינוּ אֶחָד מִבְּנֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וּמוֹרֵד בְּמִי  
שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁנִּרְחִיקָהּוּ מֵאֲתָנוּ וְלֹא נִכְרַת עִמּוֹ בְּרִית וְלֹא נִבּוֹא עִמּוֹ  
בְּקִשְׁרֵי מִשָּׂא וּמִתָּן וּבְכִיּוּצָא בְּזָה. וְעַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה אִם הוּא אֶחָד מֵאוֹתָם  
שֶׁבְּעַת הָעַמִּים שֶׁעָלִיָהֶם נִצְטוּיָנוּ בַּתּוֹרָה לְהַשְׁמִידָם וּלְאַבְדָם מִן הָעוֹלָם עַל אִף  
שֶׁאֵינָם מִצְרִים לָנוּ, אֶלָּא אִם שֶׁיִּחְזְרוּ בָּהֶם מֵעֲבוֹדָתָם אוֹ שֶׁיִּהְיֶה גוֹ. וְכֵן זֶה לְמַעַן  
לֹא נִתְקָרֵב וְנִתְחַבֵּר עִמָּהֶם, מֵה שֶׁעָלוּ לְדָרְדָר וּלְהוֹרִיד אֶת הָאָדָם חֲלִילָה עַד  
לְדִיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר.

חֲכָמֵי הַתְּלָמוּד רָאָה מִסַּכַּת עֲבוֹדָה זָרָה (לִיָּה ע"ב). מִבִּיאִים פְּמָה גְזָרוֹת וְתִקְנוֹת שֶׁתִּקְנוּ  
רְבוּתֵינוּ ז"ל בְּכַדִּי לְהַרְחִיק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹיִים וְלְהַבְדִּילָם מֵהֶם, כֵּן  
יִבּוֹאוּ לְהַמְשִׁיךְ אַחֲרֵיהֶם וּלְבַסּוֹף אִף לְהִתְחַבֵּר עִמָּם וּלְעַבֵּד אֶת אֱלֹהֵיהֶם. מִחֲשָׁשׁ  
זֶה גְזָרוּ רָאָה מִסַּכַּת עֲבוֹדָה זָרָה (לִיָּה ע"ב) וְשִׁלְחוּ עֲרוּךְ (יִוְרָה דְּעַה סִּימָן ק"י), שֶׁם נִתְבָּאֵר בְּאוֹרֵךְ אִיזוֹ פֶּת  
אֲסוּר וְאִיזוֹ לֹא, וּבִאִילוֹ אֲוֹפְנִים הִקִּילוּ בְּדַבָּר. שֶׁאֲסוּר לְאָכַל פֶּת שֶׁאֲפָאָה רָאָה בְּפִרֵי תוֹאֵר

שכתב שאף ישמעאלי בכלל האיסור, וכן מסיק במטה יהונתן. ובספר "כשרות השלחן" דיני פת עכו"ם כתב לאסור פת של קראים. וגבי פת מומר בפתחי תשובה (סעיף קטן א') כתב שמותר, ובכף החיים (סופר סעיף קטן י"א) כתב לאסור לכתחילה. והעיקר להקל. גוי, וכן ראה מסכת עבודה זרה (ל"ח ע"א) ושלחן ערוך (יורה דעה סימן קי"ג) ובאחרונים מהם הדברים עליהם גזרו משום "בשולי גויים". **אָסוּר לְאָכַל תְּבַשְׁלֵי שְׁבֻשְׁלוֹ גוֹי**, ראה מסכת עבודה זרה (ל"א ע"ב) ושלחן ערוך (יורה דעה סימן קי"ד וסימן קכ"ג) פרטי הדינים של איסורים אלה, ומפני אריכותם לא הבאנום כאן. **וַיֵּין וְשָׂכַר שֶׁל גוֹי וְעוֹד**. כְּשֶׁהִמְטָרָה בְּכָל גְזֵרוֹת אֵלוּ הִיא לְהַרְחִיק וּלְתַן חֲצִיצָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֻמוֹת הָעוֹלָם.

## רְמֵז הַפְּתוּב - בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים

**עָקֹר מַעֲלָתְּם וַיִּקְרַתְּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִנֵּה בְּכֹד שֶׁנִּבְדְּלִים הֵם מִן הָעַמִּים**. "הוּ עַם לְבַדָּד יֵשֶׁב וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" - כָּל זְמַן שִׁיּוֹשְׁבִים אָנוּ לְבַדְנוּ מִבְּלִי לְהִתְחַבֵּר וּלְהִתְמַזְג עִם גוֹי הָאָרֶץ נִחְשָׁבִים אָנוּ לְמַעֲלִים מֵהֶם. אֵךְ כְּשֶׁחָלִילָה מִתְחַבְּרִים אָנוּ עִמָּם בְּנִמוּסֵיהֶם וּבְחִייהֶם, מִיָּד מְאַבְדִים אָנוּ אֶת יְחוּדֵינוּ, וְשֵׁם מִתְחַלֵּט חָלִילָה הַנְּפִילָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ילקוט "מעם לועז" דברים. **בְּסִפְרֵים** הוּבָא מַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה בִּיהוּדֵי אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ מִכָּר גוֹי הַשׁוֹכֵן בְּכִפָּר, וּמִפְּעַם לְפַעַם הָיָה הוֹלֵךְ הִיְהוּדֵי וּמִתְאַכְסֵן בְּבֵיתוֹ לְרַגֵּל מִסְחָרוֹ. הַגּוֹי הָיָה מְגִישׁ בְּפָנָיו כָּל מִינֵי תְּבַשְׁלִים וּמִטְעָמִים שְׁבֻשָׁל, אֵךְ הִיְהוּדֵי תָמִיד הָיָה מְסָרֵב לְאָכַל בְּהִסְבִּירוֹ שֶׁדָּבָר זֶה אָסוּר לִיהוּדִים עַל פִּי דָתָם וְאַמוּנָתָם, וְהָיָה הִיְהוּדֵי מְסַתְּפֵק בְּעַת שְׁהוּתוֹ שֶׁם בְּלָחֵם צָר וּבְלַחֵץ מִים שֶׁהָיָה מְבִיא עִמוֹ מִבֵּיתוֹ.

**לִימִים**, נִזְדַּמְנוּ לְאוֹתוֹ הַכִּפָּר שְׁנֵי יְהוּדִים עוֹבְרֵי אֶרֶץ שְׁלֹא מְצָאוּ מְקוֹם לִיתֵן מְנוּחַ לְכַף רַגְלָם, וְדָפְקוּ עַל דַּלֶּת בֵּיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַגּוֹי. הַגּוֹי הִכְנִיסָם אֶל בֵּיתוֹ וְהִגִּישׁ בְּפָנָיהֶם כָּל מִינֵי מְאָכְלִים וְתְּבַשְׁלִים, וְהֵמָּה מִיָּד הִחְלוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים מִכָּל הַבָּא לְיָד מִבְּלִי לְחַשֵּׁב פְּעַמִּים, עַד שֶׁסִּיְמוּ אֶת אֲרוּחָתָם שְׁבַעִים וּדְשָׁנִים. הוּדוּ הַשְּׁנִים לְבַעַל הַבַּיִת הַנָּדִיב וּשְׁאַלוּהוּ: הִתּוֹאִיל בְּטוֹבָךְ לִיתֵן לָנוּ מְקוֹם לָלוֹן בְּבֵיתְךָ, שְׁכֵן רוּחַ סְעָרָה וְגִשְׁמֵי זֶעַף יוֹרְדִים בְּחוּץ לְלֹא הָרֶף? עָנָה לָהֶם הַגּוֹי: קוּמוּ מְהֵרָ וְהִסְתַּלְקוּ מִתּוֹךְ בֵּיתִי, לָכוּ וְחַפְּשׂוּ לָכֶם מְקוֹם אַחֵר בְּאֶשֶׁר תִּמְצְאוּ, כִּי פֹה לֹא תִלְיֵנוּ בְּשׁוּם פְּנִים וְאָפֶן!

**הַלְלוּ**, תִּמְהִים וּמְשִׁתוֹמְמִים לְנִכְח הַפְּעַס הַגָּדוֹל שֶׁעָלָה בְּאֶפֶס, הִחְלוּ לְהִתְחַנֵּן בְּפָנָיו וּלְדַמֵּר: אָנָּה נִפְנָה כְּעַת בְּשַׁעַת סוּפָה וְסַעְרָה? וּמָה עוֹל מְצָאתָ בָנוּ שֶׁאַתָּה מְגַרְשָׁנוּ מִבֵּיתְךָ? אָמַר לָהֶם הַגּוֹי: כִּיּוֹן שֶׁאַכְלָתֶם מִתְּבַשְׁלֵי, מָה שֶׁאַסוּר לָפִי דָתְכֶם וְאַמוּנָתְכֶם, הֲרִי זֶה סִימָן שֶׁאַיִנְכֶם נְאֻמָּנִים לְתוֹרַתְכֶם. וְאִם לְדָתְכֶם אֵינְכֶם שׁוֹמְרִים אֻמוּנִים - כָּל שְׁכֵן כְּלָפִי, וְחוֹשְׁשֵׁנִי שֶׁתִּגְנְבוּ מִחֻפְצֵי בֵּיתִי. שֶׁהֲרִי יְהוּדֵי פְלוֹנֵי מַעוֹלָם לֹא אָכַל מִתְּבַשְׁלֵי, וּבְכֹךְ נֶאֱמַן הוּא עָלֵי יוֹתֵר מִכָּל אָדָם שֶׁפְּעוֹלָם, בְּזֶה שֶׁנֶּאֱמַן הוּא לְדָתוֹ וְלְאַמוּנָתוֹ וְאֵינוֹ נוֹטֵה יָמִין וּשְׂמָאל מִדְּרָכּוֹ שְׁלוֹ!

כמה כואב לראות בימינו מבני עמנו ההולכים ומתחזקים אחר מנהגי הגוים וחקתייהם. כאלו אנו אין לנו תרבות יפה משלנו, וכאלו אין לנו מסורת אבות עתיקת יומין בעלת שרשים עמקים ויסודות איתנים. וכי אין לנו מנהגים טובים וחסדים שמחים שצריכים אנו לרעות שדות זרים? וכי חסרות לנו מנגינות ולחנים יפים שמקורם בקדשה שהולכים אנו ומאזינים ללחנים של הגוים? והקדוש ברוך הוא שואל: ירמיה ב', ה'. "מה מצאו אבותיכם בי עול פי רחוקי מעלי וילכו אחר ההבל ויהבלו?!". מה צריכים אנו את לשונם העלגת ואת מנגון תאריכם העקם, את מלבושיהם הפרוצים ואת מנגינותיהם הטמאות?! מדוע לא שומעים אנו על איזה סיני השומע שירי קודש חסידיים? ומדוע ישראל הקדושים צריכים לפזל לדרכי תהו והבל וריק?

ואשרי המרחיק את עצמו מן הפעור ומן הדומה לו, ודבק בישראל הכשרים והצנועים. שהדבק בטוב הוא טוב, וטוב לו בזה ובבא.

## דרוש וחדוש

האם מתר לשתות משקאות חריפים שיצרו על ידי גויים?

במסכת עבודה זרה (לי"א ע"א), שם נחלקו אם הטעם הוא משום חשש חתנות עמהם או משום חשש גילוי. ועיין בתוספות (שם) שגזירה זו לא נמצאה לא במשנה ולא בברייתות, וכנראה שבימי האמוראים נגזרה. **בגמרא נתבאר שגזרת חכמים היא שלא ישתה אדם שכר של גויים. ומכל מקום: בשונה מגזרת בשולי גויים האסורים בכל מקום, כן פסקו הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה י"ז) והשלחן ערוך (חלק יורה דעה סימן קי"ד סעיף א') ורוב האחרונים. ששתית שכרם לא נאסרה אלא עמהם בביתם, מה שאין כן אם לוקח לביתו לשותות לבדו שבאפן שכזה לא גזרו ומתיר. וגם בבית הגוי יהא הדבר מתיר אם שותה מעט ובדרך עראי** כן כתב השלחן ערוך שם. והיינו כוסית אחת או שתיים, ופעם אחת או פעמיים, אך שלושה כבר נחשב להרבה ולקבוע. כן כתבו הפרי חדש (סימן קי"ד אות ד') וכף החיים (שם אות ט'), והובאו דבריהם להלכה בספר "ויצבור יוסף" לידידנו הגאון הגדול הרב יוסף שעשוע שליט"א.

## בסוד עבדיך

**בבאור הבדל ההנהגה בין ישראל והאמות על דרך הסוד ראה במעיין ו', נהר ג'. בספר "חסד לאברהם" להגה"ק רבי אברהם אזולאי זצ"ל שכתב כי כל ההנהגה הגשמית של בני האדם עלי אדמות תלויה ומנהגת על פי הפחות העליונים. וכל מארעותיהם של בני האדם ושפעם ומקורם הם מן השמים הממנים עליהם. אלא ששם ישראל, בזכות שרש נשמתם וקדשת אבותם, גוברת בהם הקדשה העליונה, והיא השולטת עליהם ומורידה להם את השפע הקצוב להם. ואלו אמות העולם נשלטים ומנהגים על ידי השמים החיצונים ושאר כחות הטמאה שבעולם, המספקים להם כח ועצמה. וככל שהטמאה**

מתפשטת ומתרבת בעולם כן מתרבה כחם ושפעם של החיצונים ושל אמות העולם, וכן להפך.

## מצוה צ"ד: שלא לשכן עובד אלילים בארצנו

כמו שכתוב: (שמות כ"ג, ל"ג).

"לא יִשְׁבוּ בְּאֶרֶץ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֶתְּךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ."

## לפשוטו של מקרא

בנוסף למצוה הקודמת, הוסיפה התורה הקדושה לצוותנו כִּי לֹא יִשְׁבוּ בְּאֶרֶץ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֶתְּךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ. (מצוה נ"א). ולא נמכר להם נחלה, ולא ראה בגמרא (מסכת עבודה זרה כ"ג ע"ב) ובראשונים (רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק י') ובאחרונים (שלחן ערוך יורה דעה סימן קנ"א סעיף ח') שדוקא להשכיר להם לדיור אסור, שדרכם להכניס אלילים לבתיהם ונאמר "לא תביא תועבה אל ביתך", אבל לאיחסון סחורותם וכיוב"ז מותר. וגם זה לא באופן שנעשים לשכונה דהיינו שלשה בתים ומעלה. נשפיר להם בית או הטעם לאיסור מכירת או השכרת שדה מפני שמפקיעה ממצוות מעשר. שדה, כִּי יִשְׁלַח יְשֻׁבֵי בְּקִרְבָּתְךָ וְיִטּוּ אֶת לִבָּבְךָ לְדַרְכֵי עַקְלָלוֹת, וְיִסְרֹנוּ מִדֶּרֶךְ ה' הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה. רמב"ם (שם הלכה ו'). ובנימין שידם של ישראל תקיפה ושולטת אף אין ליתן להם לעבר בארצנו עד שיפירושו מן העבודה הזרה ומשאר המצוות שפני נח מצוים עליהם.

אסור זה למכר קרקעות לגוי אינו חל אלא בשטחי ארץ ישראל בלבד, אולם בחוץ לארץ מתר לאדם למכר שדה או קרקע לעובד אלילים. ובשטחי סוריה כמבואר בגיטין (ח' ע"א) שדוד המלך כבש כמה חלקים משטחי סוריה וקידשם. עיין שם. השניכים לישראל אסרו חכמים רק למכר להם שדות.

## רמז הפתוב - הרחק משכן רע



עצמה רבה יש לחברה עמה האדם שרוי, עד שמצא הקדוש ברוך הוא לנכון לאסור כל קרבה אל הרשעים עובדי האלילים, ואפלו קרבה גופנית וחיזונית בלבד. וכמו אימרת ניתאי הארבלי (אבות א', ז'). ושם הוסיפו "ואל תתחבר לרשע" ללמדך שאם לא התרחקת לגמרי מן הרשע סופך גם להתחבר עמו רחמנא ליצלן. שצונו חכמינו ז"ל: "הרחק משכן רע".

מטבעו של האדם, שמחפש הוא להדמות לזולת. כל אדם חפץ שתהיה לו איזו דמות או אישיות להתחקות אחריה וללכת בעקבותיה. אדם חמרני מתפעל והולך אחר בעלי משנה מכבדה או בעלי מעמד כלכלי משגשג, ואדם רוחני מתמר ומפלל להתחקות אחר עובדי ה' הצדיקים והחסידים. וזהו אחד מחסדי ה' הנפלאים עלינו, שנטע בנו את מדת ההתחקות אחר הזולת למען הקל עלינו להמשיך בדרך אבותינו הקדושים. וכפי ששגור בפי העולם לומר ש"התפוח לא נופל רחוק מהעץ".

אולם כמו כל מדה טובה שבאדם, אם אינו יודע לנצלה כראוי למטרה הראויה, הופכת היא למכשלה ולמפלה גדולה לאדם. ואכן אדם היושב ומתחבר עם אנשים בראשית י"ג, י"ג. רעים וחסאים לה' מאד אין סכוי שלא ידבק בו משהו מרעתם וידוע הענין שהעישון מזיק לא רק למעשן עצמו אלא אף לנוכחים בסביבתו, כך גם הרשע מזיק לסובבים אותו. והפתגם הידוע אומר שתפוח אחד רקוב עלול להרקיב סל תפוחים שלם... , וככל שיתמיד ויארץ ישיבתו עמם כך תגדל ותרבה השפעתם עליו. והחכם האמתי יודע לבחון ולשקל בשכלו איזוהי חברה טובה בה ראוי לו לידבק, ומאיזו חברה יש לו לברח ולהתרחק, ואינו סומך על עצמו על פי מאמר חז"ל (סוטה מ"ח ע"א) "אש בנעורת ולא תהבהב!". שהאש תגע בנעורת ולא תהבהב, ושלא יסטה מדרך הישר.

רעיון זה מהגה"צ רבי ניסים יגן זצ"ל, הובא בספר "נתיבי אור" גלות וגאולה. התורה מספרת על יעקב אבינו ע"ה הבחיר שבאבות שבעת בא עשו אחיו לקראתו ונתירא והצר עד מאד. וחז"ל הקדושים מסבירים שעל אף שיעקב הבטח מפי ה' יתברך בראשית כ"ח, ט"ו. "ושמרתיו בכל אשר תלך" עם כל זאת פחד. מהיכן נבע פחדו? מחשש עמק לשון רש"י ז"ל בפירושו על התורה (בראשית ל"ב, י"א). "שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרם לי הדבר שאמסר ביד עשו". אבל שאלה גדולה יש לשאל כאן: הרי אתה יעקב בעצמך העדת כי "עם לבן גרתי ותרניג מצוות שמרתי", ואם כן על איזה חטא אתה חושש ומדבר?

אבל המדקדק בלשון חז"ל הקדושים מוצא מענה לשאלתו: "שמא נתלכלכתי בחטא" - לא אמר שמא חטאתי. חלילה ליעקב איש תם שמטתו שלמה לחטא בחטא כל שהוא. רק יעקב אבינו ידע שעשרים ואחת שנה שהה במחצת רשעים, ואמנם שליח מצוה היה להעמיד את עם ה' צאן קדושים אימרת רבי אלעזר בפסחים (ח' ע"א). ושלוחי מצוה אינם נזוקין, אבל שמא בעצם המצאותי לידם נתלכלכתי מלכלוך חטאיהם שנדבק בי, על כך אין לי שום ערבה. ולכן חששו היה כל כך גדול. הוא ידע שכשם שאי אפשר לשבת על ספסל עם צבע טרי" ולא להתלכלך, כך בלתי אפשרי להמצא ליד רשע ולהשאר נקי!

## דרוש וחדוש

הגאון הגדול רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א חלק ט' סימן קס"ט. בשו"ת "שבט הלוי" נשאל האם יהא מתר למכר קרקע בארץ ישראל לקבלן גוי במטרה שיבנה שם בנן מגורים וימכרנו לישראל, או שמא יחול בזה אסור של "לא תחנם"?

והשיב שבהיות שתהליך הבניה הוא ארוך, ואי אפשר לדעת מה ילד יום, ואם ירצה הקבלן לעבד חלק מהבנן לעצמו לא יוכל אף אחד לעבד בעדו, לכן הדעת נוטה לאסור את הדבר. ובפרט שאסור זה הוא מהאסורים שהחמירו בו רבותינו הפוסקים יותר מבשאר אסורים עיין שם בפנים התשובה מה שהביא מהגאון החזון איש זצוק"ל בהלכות שביעית (סימן כ"ד).

## בסוד עבדיך

בבאור חמרת הקרבה לרשעים על דרך הסוד ראה אות רס"ד. בספר "אגרא דפרקא" להרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א שהביא את צנאת חז"ל שאין קוברים רשע אצל צדיק, ובאר בשם המקבליים שאחר פטירת הצדיק ממשיכה הרוח לפקד את הגוף ולהודיע לו רזי תורה מה ששמעה בעולמות העליונים היינו להבל שנשאר בעצמות האדם גם אחר פטירתו, כמובא בספרים הקדושים. וזהו סוד ועומק הפסוק (ישעיה כ"ח, י"א): "ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו". ובהיות שהרשע אינו זכאי לשמע את החדושים הללו, לכן עלול אף הצדיק להפסיד מלקבל את אותם הדברים. ולכן יש להקפיד גם לאחר הפטירה שלא לשכן בקרבת הרשעים ודומיהם והוסיף הגה"ק הנ"ל שם שאף אדם פשוט שאינו בר אוריין אבל היה מטה אזנו לתוכחת החכמים ולמוסריהם גם אותו יש לקבור בקרבת הצדיקים ולא ליד הרשעים, שודאי לא יימנע מהצדיקים אורם על ידו. ורמז זאת מהפסוק "אזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין".

## מצוה צ"ה: מצות בנין בית הבחירה

כמו שכתוב: (שמות כ"ה, ח').

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

## לפשוטו של מקרא

רמב"ם הלכות בית הבחירה (פרק א' הלכה א'). מצות עשה מן התורה לבנות בית לה' אלקינו בו נעבדו ונקריב קרבנות לפניו, ולשם נעלה כל ישראל ג' פעמים בשנה להראות לפניו, ועוד יתר העבודות המזכרות בעבודת בית המקדש. לשם כך יחדה התורה פרשה שלמה בתורה לבאר כל פרטי בנייתו ומתכנתו, מדותיו וכליו ומרכיביו ורובם ככולם מובאים במסכתות: מדות, מנחות ויומא. ונפסקו ברמב"ם (הלכות בית הבחירה). , כפי רצונו הטוב של הבורא ברוך הוא.

מצוה זו היא מן המצוות שאינן מטלות על היחיד, כי אם על הצבור כולו, לראשונה נבנה על ידי שלמה המלך, ובשנית בימי עזרא הסופר. ובשלישית ייבנה לעולמים על ידי מלך המשיח במהרה בימינו אמן. בתנאים ובעתים מסוימים, שיבואו ויתקיימו במהרה בימינו אמן.

## רמז הפתוב - מקום פבודו להעריצו

גלוי וידוע לכל בר דעת שלא נצרך הבורא לתברך למקום גשמי לשכן שכירתו בתוכו. כי מעקרי האמונה הוא שאין לה' יתברך לא גוף ולא דמות הגוף, והוא שלם בתכלית השלמות ואינו נזקק לקרבנותינו ולעבודתנו. תהלים נ', ט' - י"ב. וכמאמר דוד המלך ע"ה: "לא אקח מביתך פך ממכלאתיך עתודים, כי לי כל חיתו יער בהמות בהרי אלף. ידעתי כל עוף הרים וזיז שדי עמדי. אם ארעב לא אמר לך פי לי תבל ומלאה".

ראה בספר החינוך על מצוה זו שכתב מעין זה. אלא שבהיות שה' הטוב חפץ בטובתם של ישראל שניחד פלנו את לבבנו אליו יתברך באמת ובתמים, לכן צונו לקבוע ולבנות מקום בו נתועד לעבדו בכונה שלמה, מתוך הכשר המעשה וטהרת המחשבה מבלי שום פגם ופסול. ועל ידי שנקבע מקום מיוחד להתאסף בו לעתים מזמנות, ונתראה לפניו כל ישראל יחדיו - ממילא תשתבח עבודתנו כלפי יוצרנו ותקבל תפלתנו לפניו יתברך יותר ברחמים וברצון.

כל אדם חפץ לבנות את עצמו בעבודת הבורא, ולהעפיל ולעלות במעלות התורה והיראה, צריך לעשות לעצמו "בית מקדש מעט" בו יוכל לקבוע את עבודתו למקום ברוך הוא כך מצינו במשה רבינו ע"ה שקבע לו הקב"ה את אהל מועד לגילוי שכירתו יתברך, כמו שכתוב (שמות ל', ל"ו): "באהל מועד אשר אועד לך שמה". וכך אמרו רבותינו (מגילה כ"ט ע"א) שבתי הכנסיות ובתי המדרשות של ימינו נקראים "בית מקדש מעט" להחשב כתחליף זמני לבית מקדשנו ותפארתנו שייבנה במהרה בימינו. יש הקובע את מקומו בבית המדרש, ויש בבית הפנסות והרה"ק רבי נחמן מברסלב זע"ה כתב שיקבע אדם בביתו איזו קרן זוית ללימוד תורה ולתפילה. וכן כתבו האחרונים לענין תפילה. , ויש בהתועדות עם רבו, ויש בסוד שיח עם ידיד נאמן. אין זה משנה כל כך מה ואיפה, אבל בהכרח הוא

שִׁיחָא לְאָדָם מְקוּם אוּ קְשֵׁר קְבוּעַ הַמְבִיאוֹ לְעִבּוּדַת ה'. מִשְׁהוּ אוּ מִיִּשְׁהוּ הַמְקַרְבוֹ אֶל הַבוּרָא. וְאָדָם שְׂאִין לוֹ קְבִיעוּת שְׂכָזוֹ, גַּם אִם יִלְךְ מִחִיל אֶל חִיל וּמִמְקוּם לְמְקוּם לְעוֹלָם לֹא יִשְׁיג אֶת הַנְּצִרְךָ לוֹ וּלְנִשְׁמָתוֹ, כִּי הַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה וְקִבְלַת הַסִּיעָתָא דְשְׂמִיָּא מִתְנִית בְּדָבָר הַקְּבוּעַ לְעִבּוּדַת הַבוּרָא.

**מִטְעָם זֶה בְּרִכּוֹת (ו' ע"ב).** ולמדוהו מאברהם אבינו ע"ה שקבע וייחד מקום לתפילתו שנאמר (בראשית י"ט, כ"ז): "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם". אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: "כָּל הַקּוֹבֵעַ מְקוּם לְתַפִּילָתוֹ אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעִזְרוֹ". שְׂלַכְאוּרָה תַּמּוּהָ הַדָּבָר וְכִי יִשְׁנֶן אֶפְלִיּוֹת בְּדָבָר שְׂמִי שְׂקוֹבֵעַ מְקוּם לְעִבּוּדַת יוֹצְרוֹ יִזְכֶּה לְסִיעוּעַ מִיַּחַד בְּשׁוּנָה מְאַחֲרִים! אֶלָּא וְדַאי שְׂכָל אֶחָד זָכָאֵי שְׁה' יַעֲזְרֵהוּ, רַק שְׂאוּתוֹ סִיעוּעַ צְרִיךְ לִירַד דְרָךְ אֵינָה "צְנוּר" הַמּוֹבִיל אֶת אוֹתָהּ הַסִּיעָתָא דְשְׂמִיָּא אֶל אוֹתוֹ אֶחָד. וְכִשְׂאָדָם קוֹבֵעַ מְקוּם לְכֶךְ יָכוֹל הוּא יוֹתֵר בְּנִקְלָה לְקַבֵּלָהּ וְאֵגֵב דְּבַרְנוּ בַּעֲנִין קְבִיעַת מְקוּם לְתַפִּילָה יֵשׁ לְהַעִיר עַל מִנְהַג רַע הַמְחַלְחַל בִּינוֹתֵינוּ בְּאִיצְטַלָּא שֶׁל דָּבָר טוֹב לִיִּסַּד בְּתֵי תַפִּילָה לְמַנְיִינִים מִזְדַּמְנִים הַמְכּוֹנִים "שְׂטִיבֵלְאָד", שְׂאֵמֵנִם כּוֹוֹנֵתִם רְצוּיָה אֶדְךָ עַל פִּי רוֹב הַהִיזָק רַב מִן הַתּוֹעֵלָת וְאִין הַצַּר שׁוּוֹה בְּנֹזֵק הַמֶּלֶךְ, שְׂאִין זֶה דְרַכָּה שֶׁל תּוֹרָה "לְחַטּוֹף תַּפִּילָה" בְּזַמְנִים מִשְׁתַּנִּים וּבְמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים, אֶלָּא רַק בְּשַׁעַת אוֹנֵס אַחַת לְכַמָּה חוֹדְשִׁים בְּלַבַּד. וְאִם כֵּן לְמָה "לְחַטּוֹף" כָּל פַּעַם תַּפִּילָה בְּמִקּוּם אַחֵר וּבְשַׁעַת אַחֵר, דְּבַר שְׂדַעַת חֲכָמִים אֵינָה נוֹחָה מִמֶּנּוּ? וְכֶךְ הֵבִיא גַם כֵּן בְּסִפֵּר "דְּרַכֵּי הַחַיִּים" (חֵלֶק ב') מִהַגָּאוֹן רַבִּי מִיכָל יְהוּדָה לִפְקוּבִיץ זצ"ל שֶׁהִזְהִיר קַהִילָה חֲדָשָׁה שְׁנַתּוֹסְדָה שֶׁלֹּא לְאַפְשֵׁר הַקְּמַת בֵּית תַּפִּילָה שְׂכּוּהָ.

**מְצִינוּ בְּדַבְרֵי חַז"ל** אֵימֵרַת רַבִּין גַּמְלִיָּאל שֶׁם (פֶּרֶק א' מִשְׁנָה ט"ז). שְׂאָמְרוּ: "עֲשֵׂה לְךָ רַב וְהִסְתַּלַּק מִן הַסִּפְקָא", וְעוֹד אֵימֵרַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחִיָּה בְּאַבּוֹת (פֶּרֶק א' מִשְׁנָה ו'). אָמְרוּ: "עֲשֵׂה לְךָ רַב וְקִנְיָה לְךָ חֵבֵר". וַיֵּשׁ לְהַבִּין מִדּוּעַ כְּפָלוּ דְבַרְיָהֶם? וְאָמְנָם פְּרוּשִׁים רַבִּים נְאָמְרוּ בְּמִאֲמָרִים אֵלּוּ, וְאָף אָנוּ נַעֲנֶה אֶת חֲלָקְנוּ בְּעִזְרַת ה', שְׂשִׁיתִי בְּחִינּוֹת יֵשׁ בְּעִנְיָן "עֲשֵׂה לְךָ רַב": הָאֲחַת - שְׂכָל מַעֲשָׂיו שֶׁל הָאָדָם יִהְיוּ מְנַחִים וְנַעֲשִׂים עַל פִּי עֲצַת חֲכָמִים וְדַעַת הַתּוֹרָה, וְהַשְּׁנִית - שְׂיִחָא לְאָדָם רַב אֶחָד קְבוּעַ וּמִיַּחַד הַמְדַּרְכִּיכוֹ וּמִיַּעֲצוֹ, וּמִמְנוֹ יִקְבֵּל אֶת הַשְּׂפַע הַרוּחִנִּי הַמְלִיעֵד לוֹ וְאִכּוֹ מוּבָא בְּסַפְרִים הַקְּדוּשִׁים שְׂכָל מִנְהִיג מִקְבֵּל אֶת מִנַּת הַסִּיעָתָא דְשְׂמִיָּא לְהוֹרוֹת וּלְהַנְהִיג אֶת עַדְתּוֹ שְׁלוֹ, מַה שְׂאֵפִילוֹ הַגְּדוֹל שְׂבַדּוֹר לֹא מִקְבֵּל. וְלִכֵּן תַּמְצָא בְּגִדּוּלִים אֲמִיתִיִּים שְׂפַעֲמִים שְׂאִינִם מוֹכִינִים לִיַּעֲץ לְאָדָם הַמְקוּשֵׁר לְגִדּוֹל אַחֵר. וְהַדְּבָרִים דְּקִים וְעִמוּקִים. וּפְעָמִים שְׂאָדָם אָמְנָם מַעֲשָׂיו מְנַחִים עַל פִּי דַעַת הַתּוֹרָה, וְדַעַת חֲכָמִים אָכּוֹ נוֹחָה הֵימָנוּ, אוֹלָם כָּל זְמַן שְׂאִין לוֹ אֶת הַקְּשֵׁר הָאִישִׁי עִם רַבּוֹ הַקְּבוּעַ נְבָצָר מִמְנוֹ מְלַקְבֵּל אֶת הַשְּׂפַע וְהַבְּרָכָה הַקְּצוּבִים לוֹ. וְלִכֵּן צוּוּנוּ חַז"ל פְּעָמִים בְּדָבָר, כָּל צוּוֵי עַל עִנְיָנוּ: פַּעַם בְּבַחֲיִנַת "עֲשֵׂה לְךָ רַב וְהִסְתַּלַּק מִן הַסִּפְקָא" שְׂיִפְשֵׁט אֶת סִפְקוֹתֶיךָ וְיִוְלִיכְךָ בְּדָרְךָ הַיָּשָׁר, וּפַעַם בְּבַחֲיִנַת "עֲשֵׂה לְךָ רַב וְקִנְיָה לְךָ חֵבֵר" שְׂיִחָא לְךָ כְּרַע לְהַתְּחַבֵּר עִמּוֹ וּלְהַדְּבִק בְּרוּחוֹ וְרֵאָה בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל דְּבָרִים נְפִלְאִים מַעֲנִין הַיְדַבְּקוֹת רוּחָא בְּרוּחָא שֶׁל תַּלְמִיד בְּרַבּוֹ שְׂעַל יָדֵי זֶה יָכוֹל לְזַכּוֹת אָדָם לְתוֹסַפַּת בְּנִשְׁמָתוֹ שְׂתַסִּיעּוֹ בְּעִבּוּדַת ה', וּפְעָמִים אִף יָכוֹל לְקַבֵּל הַתַּלְמִיד יוֹתֵר מִרַבּוֹ, כְּמוּבָא בַּעֲנִין אֲלִישַׁע הַנְּבִיא שְׂקִיבֵל פִּי שְׁנַיִם מְרוּחַ אֲלֵיהוֹ הַנְּבִיא רַבּוֹ. לְלַמְדֶּךָ עַד כְּפָמָה חֲשׁוּבָה הִיא הַקְּבִיעוּת בְּדָרְךָ ה' וּבְעִבּוּדָתוֹ.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

נְחַלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ הָרֵאשׁוֹנִים בְּעִנְיָן בֵּית הַמְּקַדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שְׂיִבְנָה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, הֲאִם יִבְנָה בְּיַדֵי בָּשָׂר וְדָם, אוּ שְׂיִירַד מִן הַשָּׁמַיִם בְּנוֹי וּמוֹכָן?

רש"י ז"ל על מסכת סוכה (מ"א ע"א) בדבור המתחיל "אי נמי". וראה בתוספות (שם בדבור המתחיל "אי נמי") שגם כן צידדו כדברי רש"י ז"ל. בפרושיו כתב שבית המקדש השלישי שא"ליו אנו מצפים ומינחלים ירד ויבא בנוי ומשכלל מן השמים, ולא יהיה צריך להתעסק בבנינו כלל, כמו שמות ט"ו, י"ז. שְׁנַאֲמַר: "מקדש ה' כוננו ידיך".

אולם הרמב"ם ז"ל הלכות מלכים פרק י"א הלכה א'. וכן בהלכה ד' שם. בהלכותיו כתב שְׁמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ עֲתִיד לַעֲמֹד וּלְהַחֲזִיר מַלְכוּת דָּוִד לְיִשְׁנָה כְּבָרָא שׁוֹנָה, וּלְבָנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ'. הרי שלדעתו בית המקדש השלישי יבנה על ידי המשיח וישראל ועיין עוד בספר "משיח לאור ההלכה" סימן ט' שדן בארוכות בענין זה, ומה שהעלה למסקנתו בדעת הרמב"ם והראשונים.

## בסוד עבדיך

בבאור מצות בנית בית המקדש על דרך הסוד ראה להרה"ק רבי צדוק הכהן מלפלין זצ"ל אות רמ"ד. וראה עוד באות רנ"ד מה שכתב גם כן מענין זה. בספרו "צדקת הצדיק" שכתב שבנית בית המקדש מתנית בשלמות הנפש של האדם. כיון שאם זוכים לבנות מקום קבוע לקדשת ה' יתברך שלא תזוז שכינתו ממנו אפלו לרגע אחד אזי בהכרח שגם בלב בוניו תהא קדשת ה' תקועה בקביעות לא הפסק כלל. וזה הטעם ששלמה המלך היה זה שזכה לבנות את בית המקדש, בהיותו שדוד המלך ע"ה אמנם קיים "לבי חלל בקרבי" שהרג את היצר הרע, אולם לא נחשב הדבר למוחלט ושלים בהיות שהיו דברים בהם בלית ברירה היה לו צורך להשתמש ביצר הרע (ראה יומא ס"ט ע"ב). מה שאין כן שלמה המלך שהפך את הרע לטוב, שזוהי שלימות מוחלטת וקביעות גמורה בקדושה. שם. שֶׁלֶם בְּלָבָו שֶׁשֶׁעֶבֶד אֶת יְצָרוֹ לְקַדְּשָׁהּ. וְלָכֵן גַּם כִּיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים עָדִין יָכוֹל אָדָם לְזַכּוֹת לְקַדְּשַׁת הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי שִׁקְיָע אֶת אֶהְבֵּת וְיִרְאֵת ה' בְּלָבוֹ בְּקַבְיָעוֹת גְּמוּרָה, בְּבַחֲנֵת "וְאֶהְבֵּתָ לֹא תִסּוּר מִמֶּנּוּ".

## מצוה צ"ו: שלא להסיר הבדים מעל הארון

כמו שכתוב "שמות כ"ה, ט"ו. "בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו".

## לפשוטו של מקרא

**מצות** לא תעשה מן התורה בעת עשית ארון הקדש בבית המקדש בו היו מנחים לוחות הברית, שיהיו מחברים לו שני בדים (מוטות) העשויים מעצי שיטים ומצפים זהב טהור, ולא ינתקו ולא יוסרו אלו מהארון לעולם. ועל ידם יוכלו נושאי הארון לישא את ארון הברית ממקום למקום מבלי לגעת בו מפאת גדל קדשותו ויראתו.

**מגדרי המצוה**, שאותם המוטות יהיו מחברים לארון לעולם ולבל יוסרו ממנו ולו לרגע אחד. וזה בהיות שהארון והלוחות שבו הם בדרגת הקדשה הגבוהה ביותר שבמקדש, ואם יבואו להפריד ולחבר בכל פעם את הבדים לארון עלולים להגיע חלילה לידי תקלה או לבזוי הארון שלא במתכוון. ולכן נצטוינו להזהר במשנה זהירות שיהא הדבר מוכן ומתקן בכל עת בו ירצו לשאתו ולא תחלל חלילה קדשותו. הרמב"ם בספר המצוות (מצוה פ"ו) ובהלכותיו (הלכות כלי המקדש פרק ב' הלכה י"ג). והמסיר ומפרק אחד מהבדים מן הארון הרי זה חייב מלקות.

## **רמז הכתוב - החזק ותחזק**

כן מבואר בדרשת רבי יוחנן ביומא (ע"ב ע"ב). עיין שם. **רבותינו** הקדושים מלמדים כי ארון הברית הוא הסמל לעסק התורה ולעמליה, והבדים הם הסמל לתומכיה. ורמז לנו הכתוב במצוה זו על הקשר ההדוק והמכרח בין שתי דמיות אלו, לבל ינתקו זו מזו ולו לרגע אחד. שפך למדונו רבותינו הקדושים שעל אף שמנתה התורה ממנים על נשיאת הארון, עם כל זאת בפעל היה הארון נושא את עצמו. ולא רק את עצמו, אלא אף את הנושאים אותו והמתעסקים עמו היה הארון נושא. ללמדנו שלא נטעה לחשב ולו לרגע קל שבכחנו להחזיק או להעמיד את עמוד התורה. חלילה! רק על ידי שמתעסקים אנו בהעמדתה ובהקמתה - ממילא מתברכים גם אנו ממנה ונבנים מקרבתה.

**ונראה** בסיעתא דשמיא שזהו פשר אבות פרק ג' משנה י"ז. מאמר חכמינו ז"ל: **"אם אין קמח אין תורה ואם אין תורה אין קמח"**. שלכאורה הדברים נראים כסותרים זה את זה?! שהרי אם יש אחד המחזיק ומעמיד את זולתו הרי שבהכרח שיוכל הוא להתקיים גם בלעדיו, ואם כן איך אמרו שזה בלא זה אי אפשר וזה בלא זה אי אפשר?! אלא כמו שאמרנו בסיעתא דשמיא שהחזקת התורה והעמדתה היא בעצם העמדת עצמנו, וכשנושאים אנו אותה ממילא וכמו שהובא בבבלי (שמואל ב' ו', י"א): "ויברך ה' את עבד אדם ואת כל ביתו" בעבור ארון האלקים שהיה בביתו. וראה ברכות (ס"ג ע"ב). מחזקים ומתברכים אנו ממנה ובגללה.

**וזה** מה משלי ג', י"ח. שכתוב: **"עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר"** שהחזקת התורה היא פדגמת אדם המחבק ומחזיק בזרועותיו עץ רם וגבוה, שעלול הוא לחשב לעצמו שהוא זה המחזיק ומעמידו, ובלעדיו היה העץ נופל וכורע. אבל האמת היא שהעץ הוא זה שמחזיקו ומינצבו שלא יפל. והראיה לכך היא שבשעה שתבוא איזו רוח סערה חזקה להדפו מיד יאחז הלה היטב בעץ, ובזכות כך יוכל להנצל מהרוח. כך התורה הקדושה כל מחזיקיה בשעת

צָרָה אוּ מוֹעֵקָה מִיַּד נֶאֱחָזִים בָּהּ וְתוֹלִים עֲצָמָם בְּזָכוּתָהּ כְּדֵי לְהַנְצִיל, מִה שְׁמַעֲדֵי שֶׁהִיא זֹה הַמְחִזִּיקָה אוֹתָם וְלֹא לְהַפְּדֵהּ; וְהַדָּבָר נִרְמַז יִפָּה בַּפְּסוּק הַנּוֹכַח בְּאֹמְרוֹ "עֵץ חַיִּים הִיא לַמְחִזִּיקִים בָּהּ" שֶׁהִיא זֹה הַמְחִייה וְנוֹשֵׂאת אֶת נוֹשְׂאֶיהָ וְלֹא לְהִיפֵךְ, וְהִרְאִיה מִנִּיין – מִ"וּתְנוּמִכִּיהָ מֵאוֹשֵׁר" שֶׁאֵת הָאוֹשֵׁר וְהַחֲלָחָה שׁוֹאֲבִים הֵם מֵאִיתָהּ וְנִתְלִים עֲלֶיהָ וְעַל זְכוּוֹתֶיהָ. כְּנֹלְעִ"ד.

**וְלָכֵן פִּסְחִים נִי"ג ע"ב.** דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל כֶּךָ אֶת הַפְּסוּק: קַחֲלֵת זֵי, י"ב. **"בְּצִל הַחֲכָמָה בְּצִל הַפְּסוֹף"** שֶׁכָּל הַמְחִזִּיק אֶת יְדֵי הַתּוֹרָה וְחֲכָמֶיהָ יִזְכֶּה לִישֵׁב בְּמַחְצָתָם בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּשֶׁם שֶׁחֲסָה בְּצִל הַפְּסוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה כֶּךָ יִזְכֶּה לַחֲסוֹת בְּצִל הַחֲכָמָה בְּמַחְצַת הַתְּלִמִּידֵי חֲכָמִים בְּעוֹלָם הַבָּא. וְלִכְאוּרָה הַדָּבָר לֹא מוּבָן: שֶׁלֹּא הוּא זֶה שֶׁחֲסָה בַּפְּסוֹף, אֲלָא הַתּוֹרָה וְלֹמְדֶיהָ הֵם אֵלּוּ שֶׁנִּהְנֵנוּ מִמֶּנּוּ וְחָסוּ בְּצִלוֹ?! אֲלָא מִכָּאן לְמַדְתָּ שֶׁהַנְּכוֹן הוּא שֶׁהַמְחִזִּיק אֶת לֹמְדֵי הַתּוֹרָה הוּא זֶה הַמְקַבֵּל וְהַנְּהַנֶּה מֵהֶם, וְלֹא לְהַפְּדֵהּ; וְרִאִיָּה נּוֹסֶפֶת לַעֲנִין מִמָּה שֶׁפִּסַּק הַשַּׁלְחָן עֶרְוֶךְ (בְּאוֹרֵחַ חַיִּים סִימָן רכ"ג סַעֲפָה ה') אֶת דְּבָרֵי הִירוּשָׁלַיִם שֶׁעֲנִי הַמְקַבֵּל מִתְנַה מֵהַעֲשִׂיר צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרַכַּת "הַטּוֹב וְהַמְטִיב" בַּהֲיוֹת שֶׁהִיא טוֹבָה לְנוֹתֵן לֹא פָחוֹת מֵאֲשֶׁר לְמַקְבֵּל (וְעִיִּין בְּאַחֲרוֹנֵים מִה שֶׁכְּתוּבוּ בִּזָּה לְמַעֲשֵׂה וְאַכְמִ"ל).

**וּמִמִּילָא נָבִין עַד כְּמָה גְדוּלָּה הִיא הַזְּכוּת וְהַמְחִיבוֹת הַרוֹבְצָת עַל כְּתָפֵי תוֹמְכֵי הַתּוֹרָה וְסוֹעֲדֶיהָ לְהַתְמִיד בְּמִלְאֲכָתָם מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ לְחִזְק בְּרִכּוֹת (ו' ע"א). וְתִרְגוּמוֹ:** בְּרִכְיָהֶם הַעֵיפוֹת שֶׁל חֲכָמִים. **הֵנִי בְּרַכִּי דְרַבְּנָן דְּשִׁלְהִי, וְלִהְיוֹת מְמַעְמִידֶיהָ הֵן שַׁעַל כֶּךָ** אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי (בְּרִכּוֹת ז' ע"ב) "גְּדוּל שִׁימוּשָׁה שֶׁל תּוֹרָה יוֹתֵר מִלִּימוּדָה", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּאַלִישַׁע "אֲשֶׁר יֵצֵק מִים עַל יַד אֱלֹהֵינוּ" – לְמַד לֹא נֹאמַר אֵלּוּ יֵצֵק. **בְּגוֹפְנֵנוּ שַׁעַל כֶּךָ** אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (בְּרִכּוֹת ל"ד ע"ב) שֶׁכֵּל הַטּוֹבוֹת וְהַנְּחֻמוֹת הַמוֹזְכְּרוֹת בְּנְבִיאִים אִמּוֹרוֹת עַל הַמַּהֲנֶה תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים מִנְּכִסְיוֹ וְעוֹשֶׂה עֲבוֹרִים פְּרַקְמִטִיָּא וְמִסְחָר עַל מִנְתָּ שִׁיחֵיו פְּנוּיִים לַעֲסֵק הַתּוֹרָה וְלִימוּדָה, וּמִמִּילָא יִרְבוּ בְּכֶךָ טוֹבָה וּבְרַכָּה לְעוֹלָם. **וְהֵן בְּמִמוֹנְנוּ, שַׁעַל כֶּךָ כְּתוּב בַּעַל "קִב הַיִּשְׂרָאֵל" (חֶלֶק ב' פְּרָק ע"ב) שִׁישׁ לְבַנֵּי הָאָדָם לְהַעֲתִיר וְלְהַתְפַּלל עַל לֹמְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּטָנִים וְהַגְּדוֹלִים שֶׁלֹּא יִבְטְלוּ מִלִּימוּדָם מַחֲמַת חוּלִי אוּ יִסּוּרִין ח"ו. כִּי עֵיקַר הַנְּחֻת רוּחַ שִׁישׁ לְבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ בְּעוֹלָם זֶה מֵעַסֵּק הַתּוֹרָה, וְאֵם חֲלִילָה מִתְמַעֵט הַלִּימוּד בַּה מִמִּילָא מִתְמַעֵט הַנְּחֻת רוּחַ לְבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ כְּבִיכּוֹל. הֵן בְּפִינֵנוּ שַׁעַל כֶּךָ** אָמַר רַבָּא (שֶׁבֶת כ"ג ע"ב) שֶׁהָאוֹהֵב אֶת הַחֲכָמִים יִזְכֶּה לְבָנִים חֲכָמִים. וְאַהֲבַת וִירְאָתָה הַחֲכָמִים הִיא בְּכָלֵל מִצּוֹת "אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ תִירָא" (רֵאֵה בְּבֹא קִמָּא מִי"א ע"ב). **וְהֵן בְּלִבְבְּנוּ. וְלוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת.**

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

**הַגָּאוֹן רַבִּי מִשֵּׁה פִּינְשֵׁטִיין זְצ"ל** יוֹרָה דַּעָה חֶלֶק ג' סִימָן צ"ד. **בְּשׁוֹ"ת "אֲגָרוֹת מִשֵּׁה" דָּן בְּמָה יֵשׁ לְהַעֲדִיף לְהַחֲזִיק וְלְתַמּוֹד:** כְּמוֹבָא בְּרִכּוֹת (ח' ע"א) מִרְבַּח חֲסִדָּא שְׁדַרְשׁ עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים פ"ז, ב'): "אוֹהֵב ה' שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב" – אוֹהֵב ה' שְׁעָרִים הַמְצוּיִינִים בַּהֲלַכָּה יוֹתֵר מִבְּתֵי כְּנַסִּיּוֹת וּבְתֵי מִדְרָשׁוֹת. **בְּתִלְמִידֵי חֲכָמִים מְבַגְּרִים מוֹרֵי הוֹרָאָה שְׂאִין לָהֶם פְּנָאֵי לְהַתְפַּרְגֵּס כְּפִי צָרְכָם וְעֵלּוּלִים הֵם לְהַבְטִיל מְלִמוּדָם וְיַהוֹרָאָתָם, אוּ כְּמוֹבָא בְּשֶׁבֶת (קִי"ט ע"ב) מִשּׁוֹם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֵלּוּ בְּשִׁבִיל הַבֵּל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבּוֹ, וְאַף יוֹתֵר מִלִּימוּדָם שֶׁל רַב פַּפָּא וְאַבְיִי. עִיִּין שֶׁם. **בְּתִלְמוּד תּוֹרָה שְׁל תִּינוּקוֹת שְׁל בֵּית רַבּוֹ שְׂאִין לָהֶם מְנִין לְמַמְן אֶת הַתְּלִמוּד תּוֹרָה וְהוֹצֵאוּתָיו?****

**וְהַעֲלָה לְהַלְכָה שְׁוֹדָאֵי שְׁמַצֵּד הַקְּדִימָה וְהַחֲשִׁיבוֹת אֵין לָהּ גְּדוּל יוֹתֵר מְלִמוּדָם שְׁל הַתְּלִמִּידֵי חֲכָמִים הַמְּבִיאִים לְהוֹרָאָה וְלִמְעֻשָׁה, שְׂאוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב בְּיִתֵּר, וּבְלַעֲדֵיהֶם חֲלִילָה עֵלּוּלָה הַתּוֹרָה לְהַשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן לָהֶם מִשְׁפָּט הַבְּכוֹרָה בְּהַחֲזִקַת תּוֹרָתָם.**

אולם באם כבר ישנם מורי הוראה לעם, ועומדים הם על משמרתם, ואף בלא תמיכתו ומשיכו להורות לרבים ולא יבטלו מלמודם, אזי יש להעדיף לתמוך בתנוקות של בית רבן שזהו הבל פה שאין בו חטא.

## בסוד עבדיך

בבאור אסור הסרת הבדים מארון העדות על דרך הסוד ראה בספר "מצודת דוד" להגאון רבי דוד בן זמרא זצ"ל שכתב שהארון רומז לשכינה הקדושה, ושהוא כהיכל ומשכן לשם הוי"ה ברוך הוא. וזר הזהב שסביב הארון הוא בבחינת תפארת, ושני הכרובים שעליו הם בבחינת חסד וגבורה שהם הזרועות, ושני הבדים הם בבחינת נצח והוד שהם השוקים, והכפרת היא בבחינת היסוד. ועל אף שהארון נושא את נושאו והקדוש ברוך הוא מושל ביש הספירות הללו, מכל מקום נצטוינו שלא להפרידן זו מזו בהסרת הבדים מהארון, בכדי שלא נגרם חלילה לפרוד בעליונים ולקצוץ בנטיעות בבחינת משלי ט"ז, כ"ח. "נרנן מפריד אלופי".

## מצוה צ"ז: מצות סדור לחם הפנים והלבונה

כמו שכתוב: (שמות כ"ה, ל').

"ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד".

## לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על הכהנים בזמן שפית המקדש קים להכין מידי שבוע שתי מערכות של לחמי תמיד וקמץ לבונה עמהן, ולהניחן על השלחן לפני ה' בביתו. את החלות היו הכהנים אופים מערב שבת, וביום השבת היו עורכים ומסדרים אותן על השלחן שבאולם ראה ברמב"ם (הלכות תמידין פרק ה') כל פרטי המצוה ודיניה. בסוף הכל היו נאפות שתיים עשרה חלות, שכל אחת ארפה עשרה טפחים ורחפה חמשה טפחים וגבהה שבע אצבעות. ועל ידי עשייתן והנחתן לפני ה' היתה מתעוררת לפני הבורא יתברך מדת הרחמים להשפיע על עם



ישראל ברכה ופרנסה ושאר צרכי עמך בית ישראל, כענין שאר מצוות בית המקדש שסגלתו לעורר את מדת הרחמים ולהמתיק הדינים מעל עמו ישראל.

צונו הבורא יתברך שהנחת הלחם תהיה "לפני תמיד". ורבותינו מנחות צ"ט. חכמי הגמרא בארו שאין ההנחה וההסרה היה שלא ימצא ולו רגע אחד שלא יהא מנח על השלחן לחם הפנים. רמב"ם (הלכות תמידין פרק ד' הלכה י"ב). מידי שבת היו מוציאים את הלחמים של השבוע שעבר ומניחים את הלחמים החדשים במקומם, ואת הישנים היו חולקים בין המשמר הנכנס והמשמר היוצא והכהן הגדול.

## רמז הפתוב - לחם מן השמים

ידוע שהדבר הבסיסי והחיוני ביותר לקיום האדם הוא הלחם, וכלשון הפסוק בראשית ג', י"ט. "בזעת אפיך תאכל לחם". ואף כשבאים חכמים ללמדנו מהי דרבה של תורה אבות פרק ו' משנה ד'. אומרים הם: "פת במלח תאכל". ורמזה התורה במצות לחם הפנים להורות לנו שגשמים את לחמנו, היא פרנסתנו ומחיתנו, לפני ה' ולפי זה יובן גם כן היאך אומרת התורה "לחם פנים לפני תמיד", שהרי כשבית המקדש חרב בעוונותינו הרבים לכאורה אין לחם הפנים מונח לפני ה' אבל לפי דברינו הנ"ל מובן שגם היום מקיימים אנו ברמז את המצוה, בהניחנו את בטחוננו ופרנסתנו לפני ה' תמיד. תמיד לזכר כי הוא האל הון ומפרנס לכל, ודברים ח', ג'. "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם".

רבנו בחיי ז"ל ב"שער הבטחון" פרק ג'. בספרו "חובות הלבבות" מבאר כי לא לחנם ברא הקדוש ברוך הוא את האדם עם צרף לאכל. יכל ה' לבוראנו מבלי שום חסר וצרף, כשם שאת הסלע ברא כשאינו זקוק לדבר בכדי להתקיים, וכך גם כל שאר הדוממים. אלא שמטרה נעלית היתה לבורא יתברך בך: שכל זמן שהאדם זקוק לפרנסתו ולמחיתו זוכר הוא את אלקיו ומחלה את פניו על כך, ואינו שוכחו ועוזבו. מה שאין כן אם היה לאדם את כל צרכיו בעולם - ממילא כבר לא היה זוכר לפנות ולהתראות לפני הבורא ברוך הוא.

ואם כך הדברים, ממילא כל שיש לו שכל בקדקדו יבין וישכיל שאם רואה אדם שפרנסתו לקויה, ושטרה חלילה הברכה מן העסה, כנראה שהסיר את לחם הפנים מלפני ה', ואינו תולה את בטחוננו על ה' יתברך כראוי ואינו מחלה את פניו על כך. ולכן רומז לו הקדוש ברוך הוא לאמר: שיר השירים ב', י"ד. "השמיעני את קולך".

שלמה המלך ע"ה עומד ומבהיר: קהלת ט', י"א. "לא לחכמים לחם". ופרש הרה"ק מקאצק זיע"א שאדם המחשיב את עצמו לחכם, וסומך על עצמו להשיג את לחמו ופרנסתו - אומר הקב"ה למלאכיו: "הניחו לו לפלוני שיסתדר לבד, ונראה להיכן יגיע בכחות עצמו!". והרי יודעים כלנו היטב מה ביכלתנו לעשות בלעדי ה' יתברך, או יותר נכון מה אין ביכלתנו. אל נהיה פתאים לחשב שבאמת אנו עשינו, ושבדינו בנינו, שהרעיונות שלנו

וְשֶׁהַמוֹנִיטוֹן מֵאֲתָנּוּ. נִזְכָּר וְנִכְרָז תְּמִיד כִּי דְבָרֵי הַיָּמִים א' כ"ט, י"א. "לֵךְ ה' הַגְּדֵלָה  
וְהַגְּבִירָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד", וּמִמִּילָא הַקְּבָ"ה יִשְׁרָה אֶת בְּרַכְּתוֹ בְּמַעֲשֵׂה  
יְדֵינוּ וְנִשְׁבַּע לָחֵם וְנַהֲיֶה טוֹבִים.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

רְבוּתֵינוּ חֲכָמֵי הַגְּמָרָא רָאה מִנְחוֹת (צ"ט ע"ב) בְּמִשְׁנָה. נִחְלָקוּ הַיָּאָדָּה הִיא סֵדֶר עֲרִיכַת  
לָחֵם הַפָּנִים עַל הַשֶּׁלֶחַן, כָּד שְׂיִקְרִים צוּי הַפְּסוּק "לִפְנֵי תְּמִיד":

לְדַעַת חֲכָמִים הָיוּ נִכְנְסִים שְׂמוֹנָה כְּהָנִים: אַרְבָּעָה לְטוֹל אֶת שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת  
הַיְשָׁנוֹת וּבְזִיכִיהוֹן, וְאַרְבָּעָה לְהַנִּיחַ אֶת שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת הַחֲדָשׁוֹת וּבְזִיכִיהוֹן. אֵלוּ  
מוֹשְׁכֵינוּ וְאֵלוּ מְנִיחֵינוּ, טַפְחוֹ שֶׁל זֶה נִכְנָס כְּנֶגֶד טַפְחוֹ שֶׁל זֶה שְׂיוּצָא, לְקִיָּם מֵהַ  
שְׁכָתוֹב: "לִפְנֵי תְּמִיד".

אוּלָּם לְדַעַת רַבֵּי יוֹסֵי כָּל שְׂלֵא עָבַר עַל הַשֶּׁלֶחַן לִלְקַח שְׁלֵם בְּלֹא לָחֵם נִקְרָא עֲדִין  
"לִפְנֵי תְּמִיד". וְלָכֵן רְשָׁאִים אֵף לְסַלֵּק אֶת הַמַּעֲרָכָה הַיְשָׁנָה בְּשַׁחַר, וּלְהַנִּיחַ אֶת  
הַמַּעֲרָכָה הַחֲדָשָׁה בְּעָרֵב, וְאֵין בְּכָד שׁוּם חֲשָׁשׁ.

וְלַהֲלַכְהָ בַּחֲלוֹת תְּמִידִין (פֶּרֶק ה' הַלְכָה ד'). פֶּסֶק רַבֵּינוּ הֶרְמֵיב"ם ז"ל כְּדַעַת חֲכָמִים לְסַלֵּק  
וּלְהַנִּיחַ זֶה אַחֵר זֶה יָחֵד.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֹאוֹר עֲנִין לָחֵם הַפָּנִים עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאה מֵהַ שְׁכָתוֹב רַבֵּי שְׂמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי  
זִיע"א שְׁמוֹת (דף קנ"ד ע"ב). בְּזֹהַר הַקְּדוֹשׁ שְׁלָחֵם הַפָּנִים הוּא הַבְּרָכָה הַיּוֹרְדֶת  
וּמִשְׁפַּעַת לְעוֹלָם וְרָאה שֶׁם בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס (בְּמִדְבָר דף רמ"ד ע"ב) מֵהֵן אוֹתָן שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּנִים שֶׁכִּנְגְדוֹן יֵשׁ  
שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲלוֹת. מֵהַפָּנִים הָעֲלִיוֹנוֹת, וּמִשָּׁם יוֹצֵאת הַבְּרָכָה וּמִשְׁפַּע הַמְּזוֹן לְכָל  
הָעוֹלָם כָּלוּ. וְלָכֵן אֵין לְהַשְׁאִיר אֶת הַשֶּׁלֶחַן רִיקוֹן אֶפְלוּ לְרַגַע קָל, כִּינּוֹן שְׂאִין  
הַבְּרָכָה שׁוֹרָה בְּמִקוֹם רִיק. וּמִזֶּה הַטַּעַם בְּזוֹהַר הַקְּדוֹשׁ פִּרְשַׁת לךְ לךְ (בְּרֵאשִׁית דף פ"ח  
ע"ב). כְּתָב שְׂיֵשׁ לְאֲדָם לְהַזְהִיר בְּעֵת בּוֹאוֹ לְבָרַךְ בְּרַכְּתַת הַמְּזוֹן עַל שֶׁלַחְנוֹ שְׂלֵא יְהֵא  
הַשֶּׁלֶחַן רִיקוֹן, שְׁבִכְךָ לֹא יְהֵא לְבָרַכְהָ עַל מַה לְחוּל. אֲלָא יִשְׁיֵר מַעַט מִמֶּמְאָכְלוֹ עַל  
הַשֶּׁלֶחַן, וְעֲלִיו תְּחוּל בְּרַכְּתוֹ בְּבַחֲיִנַת "מֵהַ שְׁהוֹתְרָנוּ יְהִיָּה לְבָרַכְהָ".

מצוה צ"ח: מצות עריכת נרות במקדש

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ז, כ"ח-כ"א).

**"וְאַתָּה תַצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִית לְמֵאֹר  
לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד. בְּאַהֲל מוֹעֵד מְחוּץ לַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ  
אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעַרְב עַד בִּקְר לִפְנֵי ה' חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".**

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁרְתִּים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה  
בְּהִסְרֵת הַפְּתִילָה הַיְשָׁנָה מִתּוֹכָהּ, וְלִנְקוּתָהּ וְלִמְרָקָהּ מִהַשֶּׁמֶן שֶׁנֹּתֵר בָּהּ  
מִהַדְּלָקָה הָאֲתָמוּל, וְלִתְנוּ בָהּ שֶׁמֶן וּפְתִילוֹת חֲדָשׁוֹת שֵׁיִסְפִיקוּ לְדָלֵק מֵעַרְב עַד  
בִּקְר. כֵּן דְרָשׁוּ בַתּוֹרַת כֹּהֲנִים (פְּרָשֵׁת אֲמֹר) מִמָּה שֶׁכָּתוּב: "לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד". וְרָאָה רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת  
תְּמִידִין (פְּרָק ג' הַלְכָה י'). וּמִצְוָה זוֹ דוֹחָה אֶף אֶת הַשֶּׁבֶת, וּמִתְקַיְּמָת אֶף שֶׁלֹּא בְטָהֳרָה,  
מִחֻמַּת תְּמִידוּתָהּ וְרִצִּיפוּתָהּ. וְעַל יְדֵי הַדְּלָקָתָהּ יוֹאֵר בֵּית ה' כְּמֵאֲמַר יִשְׁעִיָּה כ"ד,  
ט"ו. הַפְּסוּק: "בְּאֵרִים כְּבֹדוֹ ה'", וְיִגְדֵל וְיִתְרַבֵּה כְּבוֹדוֹ וְיִתְבָּרַךְ וְיִרְאֶתוּ בְּעֵינֵי  
בְּרוּאֵיו.

מִדִּינֵי הַמִּצְוָה מִנְחוֹת פ"ו ע"א. לִיקַח לְמְנוֹרָה "שֶׁמֶן זַיִת זָךְ", הוּא הַשֶּׁמֶן הַמוֹפָק  
מִן הַטָּפָה הָרֵאשׁוֹנָה הַיּוֹצֵאת מִכְּתִישֵׁת הַזַּיִת, וְכָל שְׁאֵר הַשֶּׁמֶן הַיּוֹצֵא לְאַחַר  
מִכּוֹן פְּסוּל לְהַדְּלָקָה. מִנְחוֹת (פ"ט ע"א). וְשֵׁם נִתְבָּאָר שֶׁהַשִּׁיעוֹר הוּא חֲצִי הַלֵּג שֶׁמֶן לְכָל נֵר. שְׁעוֹר  
הַשֶּׁמֶן הַנֶּתֶן בְּמְנוֹרָה יִהְיֶה לְכָל הַפְּחוֹת בְּכַדֵּי לְדָלֵק מִהָעַרְב וְעַד הַבִּקְר, אִימֵר  
רַמִּי בַר חֲמַא בְּמַסְכַּת שֶׁבֶת (כ"א ע"א). וְאֵת הַהַדְּלָקָה יֵשׁ לַעֲשׂוֹת בְּאֶפֶן שֶׁתֵּהָא הַשְּׁלֵהֶבֶת  
עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ בְּלֹא צֶרֶךְ לְתִקְנָהּ וְלִהְיוֹתָהּ.

## רְמֵז הַפְּתוּב - חֲבֵרוֹתָא

אַחַד הַדִּינִים הַיְסוּדִיִּים בְּמִצְוָה יִקְרָה זוֹ הוּא שֶׁהַיֵּר הַמְּעַרְבִי (הָאֲמָצְעִי) בְּמְנוֹרָה  
יִהְיֶה דְלוּק בְּתְמִידוּת, וּמִמֶּנּוּ יִדְלִיק הַכֹּהֵן בְּכָל פַּעַם אֶת שְׁאֵר הַנֵּרוֹת זוֹ מֵזוֹ עַל  
יְדֵי שִׁיקָרְב אֶת פְּתִילוֹתֵיהֶן אַחַת לַחֲבֵרָתָהּ עַד שִׁיִּדְלִיק כָּךְ אֶת כָּלן. אָבֵל בְּשׁוּם  
אֶפֶן לֹא יִדְלִיקוּ עַל יְדֵי אֵשׁ חִיצוֹנִית אַחֲרָת, אֲלֵא רַק אַחַת מִחֲבֵרָתָהּ.

וּמִדְבַר זֶה לְמַדְנֵנוּ לְקַח מֵאֲלֵף לְעֵבוֹדַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ: שֶׁפִּידוּעַ הַמְּנוֹרָה הִיא  
הַמְּסַמְּלֵת אֶת חֻכְמַת הַתּוֹרָה. וּבְכַדֵּי שִׁיזְכָּה הָאָדָם לְהָאָרָה אֲמִתִּית בְּנִשְׁמָתוֹ  
וְלִהְיוֹתָהּ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבִקְיוּם מִצְוֹתֶיהָ, מְכָרַח הַדְּבָר שֶׁתַּעֲשֶׂה הַהַדְּלָקָה  
מֵאֶחָד לַחֲבֵרוֹ וְלֹא כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ בְּאֶפֶן עֲצָמָי. עַקֵּר הַקִּנְיָן וְהַעֲלִיָּה בְּלִמּוּד

התורה ובעשית המצוות נעשה דוקא בתורה, על ידי דבוק חברים, כשאיחד מאיר את חברו, ויחד זוכים הם לעלות ולהתעלות בעבודת הבורא. וכמו תענית ז' ע"א. וראה שם עוד כמה וכמה דרשות על זו הדרך. שד"רשו חכמינו ז"ל על ירמיה כ"ג, כ"ט. הפסוק "הלא לה דברי כאש נאם ה'" מפני מה נמשלו דברי תורה לאש? לומר לה מה אש אינה דולקת ומתקיימת ביחיד, אף דברי תורה אינו מתקיימין ביחיד. פירוש: כמו שהמדורה לא תמשיך לדלוק אם יש בה רק קיסם אחד, אלא דווקא כשיש כמה קיסמים, כך דברי תורה אינם נחקקים ומתקיימים באדם אלא כשלומדם ומקיימם בצוותא עם אחרים.

והנה המתבונן היטב ימצא שרוב מצוות התורה הן תלויות וקשורות באות. לא רק המצוות שבין אדם לחברו, אלא אף המצוות שבין אדם למקום: אם המצוות התלויות בפנה ליתן לו קרבן להקריב והפרשת התרומות ופדיון הבן וכו'. , ואם באשה ובבנים נישואין ופריה ורביה ומילה וחינוך הבנים וכו'. , ואם בעניים ליתן לו מעשרות ומתנות עניים וכו'. . ואף את מעגל חייו של האדם תלו חכמינו בצרוף עשרה מישראל שלכתחילה מצריכים מנין לתפילה ולמילה ולנישואין ולהלוית המת וכו'. ומאחד המיוחד שמענו רמז נחמד שהמילה "ישראל" בגימטריא קטנה עולה למספר עשר, ללמד שכשישנם עשרה מישראל המקטינים את עצמם זה בפני זה ומתחברים כאחד בחבור אמיתי – מעלתם וכחם כעם ישראל כולו. ושפתיים יישק. לא לחנם הדבר, אלא ללמדך שלבד לא תוכל לעבד את ה'.

איזה רוח נפלא יש לאדם שחייו מתבלים בחברה טובה! בידיד נאמן שמעודד, ברב שתומך ומסייע, בסביבה טובה ומעוררת. פלים אלו הם פלים נדירים ויקרים שלא כל אדם זוכה להם באמת. וכמה אמלל הוא אדם החי חיי בדידות מבלי חבר ורע, מבלי רב מכון עד כמה האדם מקבל את חיותו מהמצאותו בחברת בני אדם ניתן ללמוד מכך שבמלחמת וייטנאם היו לוקחים הוויטנאמים טייסים אמריקאים שנפלו בידם בשבי, ומבודדים אותם מכל חברת בני אדם, ואפילו את מזונם היו משחילים להם מבלי שיראו פני אדם כלל, וכך הצליחו לשבור אותם ולהכניעם שיגלו סודות צבאיים. חסר אמצעים זה אפסיים הם סכוייו לעבר את חייו בעולם הזה בהצלחה. כי לכל אחד מאתנו ישנן חסרונות, לזה פחות ולזה יותר, ופלנו זקוקים לבקרת בונה ומועילה. ואם אין לאדם את הסביבה שתאיר את עיניו מטעיותיו, היאך יוכל לתקנו?!

וכמאמר בביאורו על מסכת אבות (פרק א' משנה ו'). וחכמי המוסר אמרו: "אדם בלי חבר כשמאל בלי ימין". המאירי ז"ל: "הטוב שבסוסים צריך לרסו, והפשרה שבפנשים צריכה לבעל, והגדול שבחכמים צריך לעצה". כך למדנו מהקב"ה שנמלך במלאכים (ראה בראשית א', כ"ו ובפירוש רש"י שם). ובן זומא במסכת אבות (פרק ד' משנה א') למד כן מהכתוב (תהלים קי"ט) "מכל מלמדי השכלתי" (ראה בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא ז"ל שם). וגם הגדול נעזר לעתים בקטנים, שפעמים ישנו דבר שהגדול מחמת גדלותו אינו רואה, ואלו הקטן מגדל קטנותו כן שם לב ורואה. ואם התלמיד אינו דואג כך דרשו רבותינו (תמורה ט"ז ע"א) את הכתוב במשלי (כ"ט, י"ג) "רש ואיש תככים נפגשו עושה כולם ה'" שעל ידי שהרב מלמד לתלמידו תורה מחכים ולמד אף הרב בעצמו. עיין בגמרא ובפירוש רש"י שם. וכתבו רבותינו שהרב הוא בבחינת מעין נובע, שעל ידי שדולים ושותים ממימיו נובעים ממנו מים חדשים נוספים שלא היו בו לפני כן. כך על ידי שהתלמידים יונקים ומקבלים מתורתו כך זוכה הרב להוסיף ולחדש ולהתעלות בתורה מה שלא היה לו לפני כן ובלעדיהם. וזהו סוד "מתלמידי יותר מכולם". להאיר את עיני רבו מה תועלת יש בו?! כמו שאמר שלמה המלך (משלי כ"ז, ו'): "נאמנים פצעי אוהב", ופירשו המפרשים (מצודת דוד ורלב"ג שם) שפצעו ומכות לשונו של האוהב האמיתי הן מרפא לאהובו, שמבקש לייסרו וליישרו. והמאירי בפירושו על ספר משלי (י"ז, י"ט) כותב בזו הלשון: "מטכסיס האוהב הנאמן לאהוב את האהוב כנפשו, ואף יזיק לעצמו כדי להועיל לה, ובעת שיחמסוך יטרח בהצלחת נפשו. ומזומן להועילך יותר ממך עצמך, וירא להזיקך יותר מלבך. ולא תחלוף ולא תשתנה אהבתו אליך לשום סיבה, יאהבך בעת העוני יותר מבעת העושר, ובעת הצרה יותר מבעת הריווח". וראה לרבינו

הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות (דמאי פרק ב' משנה ג') שכתב שתלמידי החכמים מכונים "חברים", וזה מכיוון שחברתם זה לזה אמיתית ונאמנה כי היא לשם שמים. **יְדִיד אֲמִתִּי וְחֵבֵר נֶאֱמָן הוּא זֶה שְׂיוֹכִיחַ בְּנֵעַם עַל טְעִיאוֹתָיִךְ, וְיַעֲרֶךְ עַל שְׂגִיאוֹתָיִךְ, וְיִתְּנֶנּוּ אֶת דְּרָכֶיךָ וּמַעֲשֶׂיךָ. אֵת כָּל זֶה לֹא תוּכַל לַעֲשׂוֹת כִּי אֵין בְּכֹחַ עֲצָמְךָ! וְלָכֵן תִּלְתֶּנָּה הַתּוֹרָה אֶת מִצְוֹתֶיהָ בְּחִבָּרָה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה זֶה חֶלֶק מֵאַרְח חַיֵּינוּ שֶׁל הָאִישׁ הַיְּהוּדִי, וּבְכַף יְזַכֶּה לִילָף בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל.**

## דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

נְחַלְקוּ רְבוּתֵינוּ הָרֵאוּשׁוֹנִים בְּדִין נֵר הַמַּעֲרָבִי (אֲמָצְעִי) שֶׁבְּמִנְוֵרָה אִם כָּבֵה, מֵהֵיכָן יֵשׁ לְהַדְלִיקוֹ בְּחִזְרָה?

בַּהֲלָכוֹת תַּמְיָדִין (פֶּרֶק ג' הַלְכָה י"ג). **הַרְמַבְ"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתָיו כּוֹתֵב שֶׁאֵת הַנֵּר הַמַּעֲרָבִי אֵין לְהַדְלִיק אֶלָּא מֵאֵשׁ הַמְזֻבַּח בְּלֵבָד, וְלֹא מִשְׁאֵר נְרוֹת הַמִּנְוֵרָה.**

אוֹלָם בַּהֲשִׁגוֹתָיו עַל הַרְמַבְ"ם שֵׁם. וְעִיִּין בִּ"לַחַם מִשְׁנֵה" ו"בְּכֹסֶף מִשְׁנֵה" שֵׁם מֵה שְׁכַתּוֹ בְּצַדֵּי הַדָּבָר, וְאִכְמ"ל. **הַרְמַבְ"ם ז"ל סוֹבֵר שֶׁאֵכֶן אִם שְׁאֵר נְרוֹת הַמִּנְוֵרָה כְּבוּיִים יֵשׁ לְהַדְלִיקָה מִן הַמְזֻבַּח, אוֹלָם אִם יֵשׁ בְּמִנְוֵרָה עֲצָמָה אֶפְלוּ נֵר אֶחָד דְּלוּק - וְדַאי שֶׁהוּא עֲדִיף עַל שְׁאֵר מְקוֹרוֹת הָאֵשׁ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ וְיֵשׁ לְהַדְלִיקָה מִמֶּנּוּ.**

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

**בְּבִאוֹר מִצְוֹת הַטְּבַת וְהַדְּלָקָה הַמִּנְוֵרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עַל דְּרָף הַסוּד כְּתָב רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיע"א וִיקְרָא דִּף פ"ט ט ע"א. בְּזֵהר הַקְּדוֹשׁ שֶׁכָּנָד הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שֶׁכָּאֵן לְמִטָּה יֵשְׁנוּ גַם כֵּן כֹּהֵן גָּדוֹל לְמַעְלָה, וְעַל יְדֵי הַטְּבַת הַמִּנְוֵרָה וְהַדְּלָקָה נְרוֹתֶיהָ מִתְרַבֶּה הָאוֹרָה וְהַשְׂמִיחָה בְּעֵלְיוֹנִים, וְיִוְרְדַת הַקְּדוּשָׁה וּמִשְׁפַּעַת גַּם כֵּן לְתַחְתּוֹנִים. וְתַפְקִיד זֶה נִתֵּן לְכֹהֵן הַגָּדוֹל בְּלֵבָד שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן מִשְׁחַת הַקְּדוֹשׁ הַמְּוֹרָק מִן הַקְּדוּשָׁה הַעֲלִיּוֹנָה לְמִטָּה עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל כְּמֵאִמֵר הַפְּסוּק: תְּהִלִּים קל"ג, ב'. "כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֵאשׁ יֵרֵד עַל הַזָּקוֹן".**

## מצוה צ"ט: מצות לבישת בגדי כהנים

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ח, ד').

**"ועשו בגדי קדש לאהרן ואחיו ולבניו לכהנו לי".**

## לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על הכהנים המשורתיים בבית ה' ללבש בגדים המיוחדים להם בבואם לעבד במקדש, ואם יעבדו בלא בגדיהם המיוחדים הרי שעבודתם פסולה זבחים (י"ח ע"ב) וסנהדרין (פ"ג ע"ב). וכן כתב הרמב"ם ז"ל בספר המצוות (מצוה ל"ג) ובהלכות כלי המקדש (פרק י' הלכה ד') שכשמחסר הכהן מבגדיו דינו כזר שעבד במקדש שעליו נאמר (במדבר א', ג"א) "והזר הקרב יומת". ומתחייבים על כך מיתה בידי שמים. בפסוקים מבאר שכהן הדיוט עליו להיות לבוש בארבעה בגדי כהנה: כתנת, אבנט, מצנפת ומכנס. והכהן גדול מוסיף ללבש עוד ארבעה בגדים נוספים: חשן, אפוד, מעיל וציץ. רמב"ם הלכות כלי המקדש (פרק ח' הלכה ד'). ומצוותם להיות נאים וארפים כדרך בגדי הגדולים, כמו שמות כ"ח, ב'. שניאמר: "לכבוד ולתפארת".

בכלל הצווי זבחים (י"ח ע"א) ורמב"ם (שם פרק י' הלכה ד'). שלא יחסירו הכהנים מאותם הבגדים, ושלא יוסיפו עליהם בגדים אחרים, רמב"ם שם (פרק י' הלכה ו'), ממה שכתוב (ויקרא ט"ז, ד') "על בשרו ולבשם". ושלא יהא דבר אחר חוצץ בין בשרו לבגדיו, ואפלו עפר או כנה מטה נחשבים לחציצה לפסל את עבודתו. רמב"ם שם (פרקים ח' ט' - י'). וברמב"ם ז"ל מבארים היטב פרטי הדינים בהקנת הבגדים ובסדר לבישתם, חפש ומצא.

## רמז הפתוב - מלבושי כבוד

רש"י ז"ל בפרושו על התורה באר את לשון הפתוב "ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי" שהכנסת הכהן לכהנתו נעשית על ידי הבגדים. וצריך להבין באמת מהי החשיבות הגדולה שיחסה התורה הקדושה לבגדים? עוד מצינו ביוסף הצדיק שקבל מאביו בגד כתנת פסים, ראה שבת (י" ע"ב) בשם רב שבשביל אותו בגד יתר שקיבל יוסף נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ועל כך נתקנאו בו אחיו השבטים הקדושים ובקשו להרגו, מה שמעורר תמיהה גדולה: על מה כל הרעש? והלא הגדול שבנביאים אינו מגיע לקרסלם של עשרת שבטי - יה, ואם כן מה מצינו קדושים שפאלו להתקנאות על חתיכת בד?!

והנה שבת קי"ג ע"ב. בתלמוד מצינו על רבי יוחנן שהיה מכנה את בגדי האדם "כבודו של האדם". וזה מפני שהבגדים מעידים על ולכן אדם וחווה כל זמן שלא אכלו מעץ הדעת לא היתה בהם בינה והשכל והיו מתהלכים ערומים מבלי להתבושש, ואילו משנכנסה בהם הדעה מיד התבוששו והתלבשו. ואמרו רבותינו (שבת ע"ז ע"ב) שלכן המילה "לבוש" היא מלשון "לא

בוש" שהלבוש מציל את האדם מהבושת של גילוי בשרו. **הַבְּדִלּוֹתָיו וְגִדְלוֹתָיו מִשְׂאֵר בְּעֵלְי הַחַיִּים עָלֵי אֲדָמוֹת, אֲשֶׁר מִתְהַלְכִים עֲרָמִים מִבְּלִי לְכִסּוֹת אֶת בְּשָׂרָם, וְאֵלוּ הָאָדָם בּוֹשׁ מִכָּד, מֵה שֶׁמַּעִיד עַל הַדַּעָה וְהַהִשְׁכָּל שֶׁבְּאָדָם, וְהַכָּרְתוֹ בְּעֶרְכוֹ וּבְחִשְׁבֻּתוֹ** ולכן מצינו (בבא בתרא נ"ז ע"ב) שרבותינו הקפידו על תלמידי החכמים שלא יראה בשר גופם. וראה מסכת דרך ארץ זוטא (פרק ה') ורמב"ם הלכות דעות (פרק ה' הלכה ט'). **נִמְצָא שֶׁכְּסוּי דָּבָר וְהַצְנַעְתּוֹ מְעִידִים עַל גִּדְלוֹתוֹ וְיִקְרָתוֹ**. תהלים מ"ה, י"ד. וראה עוד בערובין (ק" ע"ב), ובמה שכתבנו בס"ד בספרנו הדל "דובב שפתי ישנים" (פרשת תצוה) מענין זה. **וּכְמֵאֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִי' "כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה", שֶׁכְּבוֹד בַּת הַמֶּלֶךְ בָּא לִידֵי בְטוּי בְּהִתְכַנְּסוּתָהּ וְהַצְטַנְעוּתָהּ פְּנִימָה בְּתוֹךְ עֲצָמָהּ** ואף שלמה המלך החכם באדם טמן זאת בדבריו (משלי י"א, ב'): **"וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה"** שהחכם מצניע ומכסה את עצמו, כנ"ל.

**וּבְאֵמָת, שֶׁכָּכֵל שֶׁהָאָדָם יוֹתֵר מִצְנֵעַ בְּדַרְכָּיו וּבְהִלְכוּתוֹ כֵּן הַדָּבָר מַעִיד עַל גִּדְלוֹתוֹ, וְכֵן כָּכֵל שֶׁרָמָה מַעֲלָתוֹ כֵּד נִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר לְכִסּוֹת וּלְהַצְנִיעַ אֶת עֲצָמוֹ. וְלָכֵן כִּהֵן הַדְּיוּט נִצְטוּהָ בְּאַרְבָּעָה בְּגָדִים בְּלִבָּד, וְאֵלוּ הַכֵּהֵן הַגְּדוֹל הַמְּוָרָם מֵאַחֵיו נִצְטוּהָ בְּשִׁמוֹנָה בְּגָדִים. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ "לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ", שֶׁלֹּא פֶּאֶר הַבְּגָדִים הוּא הַמַּעֲלָה, אֲלָא רַבּוּי הַכְּסוּי וְהַעֲטִיפָה שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָהּ לוֹ הוּא הַמַּעִיד עַל גִּדְלוֹתוֹ וּמַעֲלָתוֹ וְחִשְׁבֻּתוֹ הַרְבֵּה וְזֶהוּ גַם כֵּן הַעֲנִין שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי עִילָאִי (נדרים מ"ט ע"ב) שְׁהִיָּה עֲנִי מְרוּד וְלֹא הִיָּה לוֹ אֵלָא מַעֲלִיל אֶחָד לוֹ וְלֹאשְׁתּוֹ, וְכִשְׁהִיָּה לוֹבֶשׁוּ הִיָּה מְבֻרָךְ בְּשֵׁם וּמַלְכוּת "בְּרוּךְ שֶׁעֲטָנִי מַעֲלִיל".** ולכאורה מה ההתרגשות הגדולה? והלא ודאי עוד הרבה דברים אחרים חסרו לו ולא מצינו שבירך עליהם? אלא שלאור הנ"ל בס"ד מתיישבים הדברים על הלב היטב.

**וְזֶהוּ גַם כֵּן עִמָּקָם שֶׁל דְּבָרִים בְּהִתְקַנְאוֹת הָאֲחִים הַקְּדוּשִׁים בְּיוֹסֵף הַצְּדִיק, שֶׁהוֹסֵפֶת הַבְּגָד לְיוֹסֵף שֶׁקָּפָה בְּעַצֵּם אֶת רְאִיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם עַל יוֹסֵף הַצְּדִיק כִּבְרָה מַעֲלָה יִתְרָה עַל שְׂאֵר הָאֲחִים, בְּכֵד שֶׁרָבָה לוֹ בְּגָד יִתֵּר עַל אֲחָיו, וְזֶה מֵה שֶׁהִבִּיאָם לְאוֹתָהּ הַהִרְגָּשָׁה וְלְאוֹתוֹ הַמַּעֲשָׂה.**

**וְכֵל זֶה בָּא לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁהַצִּוְּרָה בְּהָ אֲנוּ מִתְלַבְּשִׁים בְּבִיטָה, וְהַאֲפֹן בּוֹ יוֹצְאִים אֲנוּ לְבַחוּץ - יֵשׁ בָּהֶם כְּדֵי לְהַעִיד עַל הַרְמָה הַרוּחִנִּית שֶׁבָּנוּ. אִם הָאָדָם מְסֻתָּבֵב בְּרַחוּבָה שֶׁל עֵיר בְּבְגָדִים קֶצְרִים, אוֹ בְּמִכְנֵס אֲרָז, אוֹ עִם מְגִבְעַת וְחִלְיָפָה - כָּל אֵלוּ יֵשׁ בָּהֶם לְהַעִיד עַל פְּנִימִיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְעַל דְּרָגָתוֹ הַרוּחִנִּית וְכַדְרֶשֶׁת חוּז"ל (שבת ע"ז ע"ב) שְׁבִגְדָם שֶׁל הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים נִקְרָא "סוּדְרָא" מִלְשׁוֹן "סוּד ה' לִירֵאִיו". וְכַמוֹכָן שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים בְּאוֹפֵן שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה אֶת הַדְּבָר מִתּוֹךְ פְּנִימִיּוֹתוֹ וּבַהֲתַאֵם לְדַרְגָּתוֹ וְלַמַּעֲשִׂי, מֵה שֶׁאֵין כֵּן כִּשְׁאֵין תּוֹכוֹ כִּבְרוֹ אִזִּי אֵין לַחֲזוֹתוֹ הַחִיצוֹנִית שׁוֹם עֲדוּת אוֹ רֵאִיָּה לְתוֹכָנוּ הָאֲמִיתִי. וְכַפִּי שֶׁשְׁגוּר בְּפִי הָעַם לּוֹמֵר "לֹא הַכּוֹבֵעַ קוֹבֵעַ וְלֹא הַחֲלִיפָה מַחֲלִיפָה". וְלָכֵן הַקְּפִידוֹ מְאוֹד חֲכָמֵינוּ ז"ל (בבא בתרא צ"ח ע"א) עַל הַמַּתְעַטֵּר בְּטַלִּית שֶׁל תְּלַמִּיד חֲכָם וְהוּא אֵינוֹ כֹּזֵה שֶׁאֵין מְכַנְּסִין אוֹתוֹ בְּמַחֲצִיתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה לְעַתִּיד לְבֹא. וְהַדְּבָרִים חֲמוּרִים וְיִדוּעִים... **וְאֲשֶׁרִי הַשֵּׁם לְבוֹ עַל כֵּד לְהַזְהִיר בְּדְבָרִים הַלְלוּ, עָלָיו נֶאֱמַר: יִשְׁעִיהָ ס"א, י". "שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' תִּגַּל נִפְשִׁי בְּאַלְקֵי כִּי הַלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי יִשַׁע מַעֲלִיל צְדָקָה יַעֲטָנִי".****

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

כָּבֵד נִתְבָּאָרָה לְעֵיל הַחֲשִׁיבוֹת הַגְּדוֹלָה בְּבִגְדֵי הַכְּהֻנִּים שֶׁהָיוּ "לְכַבּוֹד וְלִתְפָּאָרֶת". וְלָכֵן מִשְׁפְּלוּ בְּגֵדֵי הַכְּהֻנָּה וְנִתְיַשְׁנוּ נֶחְלָקוּ רֵאֵה יוֹמָא י"ב ע"ב. רַבּוֹתֵינוּ חֲכָמֵי הַגְּמָרָא הֵיאָדָּה יֵשׁ לְנִהַג בְּהֵם?

מִבְּגֵדֵי הַכְּהֻנִּים הַהֲדִיוֹטוֹת אוֹמְרִים חַז"ל שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים פְּתִילוֹת לְמַנּוֹרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְעוֹד תִּשְׁמִיּוֹשִׁים דוֹמִים.

וּבְבִגְדֵי הַכְּהֵן הַגְּדוֹל לְדַעַת חֲכָמִים הָרִי הֵם טְעוּנִים גְּנִיזָה, שֶׁכָּף לְמִדֵּים מִהַכְּתוּב בְּפָסוּק וִיקְרָא ט"ז, כ"ג. "וְהִנִּיחֵם שָׁם". וְאֵלּוּ לְדַעַת רַבֵּי דוֹסָא אֵין מִשְׁמַעוֹת הַפָּסוּק לְהַצְרִיף לְבְּגָדִים גְּנִיזָה, אֶלָּא רַק שְׁלֵא יִשְׁתַּמְּשׁוּ בָאוֹתָם בְּגֵדֵי כְהֵן גְּדוֹל מִיּוֹם כְּפוּרִים אַחַד לְיוֹם כְּפוּרִים אַחֵר.

וְנֵאָמַר: שֶׁדַּחֵי סָג תוֹעֵדָה יִתְּשֶׁכַּהּ הַכְּלָהּ קֶסֶף ל"ז !! וְהַרְמַבְיִים מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּהֵם שׁוֹב, וְשֶׁטְעוּנִים גְּנִיזָה. וְרֵאֵה בְּשׁו"ת חֵלֶק ח' סִימָן שִׁכ"ג. "רַבּוֹת אֶפְרַיִם" מֵה שְׁדָן עוֹד בְּעֵנָן זֶה.

## בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאוֹר עֵנָן הַמְּלַבּוֹשִׁים עַל דְּרָךְ הַסּוֹד רֵאֵה דְרוּשֵׁי קַבְלַת שַׁבַּת (דְרוּשׁ א'). בְּשַׁעַר הַפְּנוֹת שֶׁכָּתַב מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁכְּגוֹן הַמְּלַבּוֹשִׁים שֶׁאָדָם לּוֹבֵשׁ בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה כֵּן עֲתִידִין בְּשָׁמַיִם לְהַלְבִּישׁוּ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְלָכֵן נִכּוֹן לְדַקְדָּק לְלַבֵּשׁ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ אַרְבָּעָה בְּגָדִים לְבָנִים כְּדִגְמַת אַרְבַּעַת בְּגֵדֵי כְהֻנָּה, הַרּוֹמְזִים לְאַרְבַּע אוֹתִיוֹת שֶׁם הַנּוֹי"ה בְּרוּךְ הוּא. עֵינֵי שֶׁם שֶׁכָּתַב לְכוּן בְּשֵׁם זְהַרִיא"ל שֶׁהוּא שֵׁם הַחֲלוּק שֶׁל ה' יִתְבַרַךְ כְּבִיכּוֹל, כְּמַבּוֹאֵר בְּסֵפֶר "פְּרָקֵי הִיכָלוֹת" לְרַבֵּי יִשְׁמַעֵאל הַכְּהֵן הַגְּדוֹל. וְעוֹד כָּתַב שֶׁם כְּנֻחָה הָרְאוּי לְהַתְכַּוֵּן בָּהּ בְּעֵת לְבִישׁוֹת הַבְּגָדִים, וּמִשְׁנַת חֲסִידִים הִיא.

## מצוה ק: שלא יזח החשן מעל האפוד

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ח, כ"ח). (ח.כ.)

"וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד".



## לפשוטו של מקרא

החשן והאפוד הם מבגדי הכהן הגדול. מקום האפוד הוא מאחור בגב הכהן, ומקום החשן הוא מלפנים על לבו, כששניהם מחברים זה לזה בעת לבישתם על ידי שתי רצועות בצדי הכהן הגדול הנקראות "חשב האפוד", המחברות את האפוד והחשן זה לזה כן מבואר מדברי הרמב"ם ז"ל (בהלכות כלי המקדש פרק ט). וראה שם שכתב שמקום חשב האפוד הוא על לבו מתחת לחושן, אך הראב"ד ז"ל השיג עליו שם שמקומו אינו אלא מתחת לטבורו. ועוד עיין שם (פרק י) מהו סדר לבישת החשן והאפוד ושאר בגדי הכהן הגדול.

ומצות לא תעשה מן התורה היא שלא ינתק אדם את החשן מן האפוד מפל סבה שהיא, אלא יהיו שניהם מחברים והדוקים תמיד זה לזה בל יפרדו. ראה כל הסוגיה במסכת יומא (ע"ב ע"א) וברמב"ם (הלכות כלי המקדש פרק ט' הלכה י'). והעושה כן לנתקם זה מזה בין איש ובין אשה הרי זה חייב מלקות.

## רמז הפתוב - מח ולב

ידוע הדבר שתפקיד החשן והאפוד במקדש היה לשאל על ידם את דבר ה' באורים ותומים שהיו בהם, בין בענין יציאה למלחמה ובשאר דברים שהצבור צריכים להם. והיה הכהן הגדול מקבל את תשובת ה' על ידי הארת האותיות החקיקות על אבני החשן שבאורים, והתמים היו נותנים בלבם לסדר את האותיות על נכון ולקבל תשובת ה' ראה בפירוש הרמב"ם ז"ל על התורה (שמות כ"ח, ל') שביאר בדיוק את סדר השאלה והתשובה על ידי הכהן הגדול. כמו שכתוב על שמואל הנביא (שמואל א' ב', י"ח) "נער חגור אפוד בד". וכן הביא הרמב"ם בסוף הלכות כלי המקדש. עיין שם. גם הנביאים היו חוגרים כעין אפוד זה, להודיע שהגיעו למעלת הכהן הגדול המדבר דבריו ברוח הקדש.

וחשבנו לבאר בסיעתא דשמיא שמקום האפוד הוא בגב הכהן המקשר למח האדם פי' שמועד השדרה של האדם הוא הצינור המוביל את הוראות המח ומסריו לשאר איברי הגוף, ולכן תיקנו בתפלת הלחש שמונה עשרה ברכות כנגד שמונה עשרה החוליות שבשדרה ששורשן במח, הוא מקום משכן המחשבה המעכבת בתפילה. ואילו מקום החשן הוא על לב הכהן. מה שבא לרמז לקשר החזק והאמיץ שבל ינתק שבין המח לבין הלב, הנצרך לאדם בכדי לזכות לרוח הקדש ולדיעת רצון האלקים ראה בזוהר הקדוש (במדבר דף ר"ה ע"ב ודף רמ"ז ע"ב) בקשר שבין המח והלב. וכן הובא בספרים שצורת הלב והמח דומה, וכשם שלמח שלשה חללים כך ללב שלשה חללים.

כמו שכתוב בפתיחת אליהו הנביא זכור לטוב: "חכמה – מוחא איהי מחשבה מלגאור" (תרגום: החכמה היא במוח החושב את המחשבה הפנימית). המח הוא מקום שכינת החכמה, זהו השכל החושב מחשבות ואורגן את דיעותיו וחקמתו. ואילו כמו שכתוב שם: "בינה ליבא ובה הלב מבין" (תרגום: הבינה היא בלב המבין). וכן כתב הגר"א זצ"ל בביאורו על משלי (י"ד, ל"ג) שהחכמה מקורה במח והבינה מקורה בלב. הלב הוא מקום הבינה, המבין דברים יותר גבוהים מעבר למה שהמח יודע וחושב.

וְאִם מִזְכָּד וּמִטְהַר אָדָם אֶת שְׁנֵי הַכְּלָיִם הַלְלוּ יַחַד יָכוֹל הוּא לְזָכוֹת לְהַגִּיעַ  
לְדָרְגַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּנְבוּאָה. שְׁכַפְּשֵׁי שְׁחָמָה וּבִינָה מְגִיעָה הַדַּעַת, שֶׁהִיא רוּחַ  
הַקֹּדֶשׁ וּכְמוֹ שִׁמְסִיִּים שֵׁם: "וְעַל אֲלֵיךְ תֵּרִין כְּתִיב הַנְּסִתְרוּת לְה' אֱלֹהֵינוּ" (תִּרְגוּם: שְׁעַל שְׁתֵּי הַמְּדוֹת הַלְלוּ יַחַד  
כְּתוּב "הַנְּסִתְרוּת לְה' אֱלֹהֵינוּ"). וְרֵאָה עוֹד בַּסֵּפֶר הַקֹּדֶשׁ "צַדִּיק הַצַּדִּיק" (אוֹת קִלִּיב) שְׁכַתֵּב שִׁוִּי"ד הִיא הַחֲכָמָה  
שֶׁבַמַּח הַרוּמוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא הִיא הַבִּינָה שֶׁבַלְב הַרוּמוֹת לְעוֹלָם הַבָּא, וְכַדְרֶשֶׁת חֲזו"ל (מִנְחוֹת כִּי"ט ע"ב)  
עַל הַפְּסוּק "כִּי בִי"ה ה' צוֹר עוֹלָמִים".

וְלְעוֹלָם אִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַגִּיעַ לְיָדֵיעַת הַרְצוֹן הָאֱלֹקִי מִבְּלִי לְקַשֵּׁר וּלְאַחַד אֶת  
שְׁנֵי הָאֲמֻצָּעִים הַלְלוּ - הַלֵּב וְהַמֶּלֶךְ - וְכַתֵּב רַבִּינוּ בַחֲיֵי ז"ל (בְּרֵאשִׁית) שִׁמְטַעַם זֶה מוֹצֵאִים אֲנוּ  
שֶׁאֲדָם הַחֲפֵץ לְרַכּוֹז אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ וּלְהַמְשִׁיךְ שְׁפַע הַמַּחֲשָׁבָה יִכּוֹף רָאשׁוֹ וַיַּחֲשׁוּב כַּדִּי שִׁירַד שְׁפַע  
הַמַּחֲשָׁבָה מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא מִקּוֹר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַלֵּב. בְּאַחוּד וּבְזָכוֹת גְּמוּר עַד שְׁשֻׁנֵיהֶם  
יִפְעְלוּ וַיִּלְכוּ אֶדְ וְרַק לְפִי רְצוֹן ה' הָאֲמִתִּי וְלִכּוֹן כְּתֵב רַבִּינוּ יוֹנָה (בְּפֶרֶק ה' מִבְּרֻכּוֹת) וְנִפְסַק בְּשַׁלְחֵן  
עֶרֶוֹד (אוֹרַח חַיִּים סִימָן כ"ה) בְּכוּוֹנֵת מִצּוֹת הַנַּחַת הַתְּפִילִין שְׁבֵאָה לְהוֹרוֹת עַל שִׁיעֲבוֹד הַלֵּב בְּתְפִילִין שֶׁל יָד  
וְשִׁיעֲבוֹד הַמַּח בְּתְפִילִין שֶׁל רֵאשׁ, שְׁזוֹהִי קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם גְּמוּרָה. וְרֵאָה בְּזוֹהַר הַקֹּדֶשׁ (דְּבָרִים דף  
רס"ה ע"א) שְׁבַהֲנַחַת הַתְּפִילִין נַעֲשִׂית כַּעֵין פְּעוֹלַת זִיווּג בֵּין הַמֶּלֶךְ לְלֵב. עֵינֵין שֵׁם. שְׁכַל זְמָן  
שְׁמַחֲשִׁבְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא עֲדִין לֹא כְּפִי רְצוֹן ה' לְגַמְרִי, אוֹ שְׁלִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם  
אֵינּוּ הוֹלֵךְ אַחַר רְצוֹן ה' בְּלִבָּד, לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לְהִיּוֹת בְּטוֹחַ שְׁנוֹטָה הוּא  
בְּהַחֲלָטוֹתָיו אַחַר רְצוֹן הָאֱלֹקִים הָאֲמִתִּי וּכְמוֹ שְׁכַתוּב (מִשְׁלֵי ד', ) "קִנְיָה חֲכָמָה קָנָה בִּינָה".  
וְכַתוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כ"ח, ט): "כִּי כָל לִבְבוֹת דּוֹרֵשׁ ה' וְכָל יִצַר מַחֲשָׁבוֹת הוּא מִבִּינֵי". שֶׁהַתְּבִיעָה הִיא גַם עַל  
הַמַּח וְגַם עַל הַלֵּב.

וּמֵאִידָד גִּיּוֹסָא, מְשֻׁזְכָּה אָדָם לְאַחַד וּלְשַׁעֲבַד אֶת שְׁנֵי הַכְּלָיִם הַלְלוּ לְה' יִתְבָּרָךְ  
לְגַמְרִי, אֲזִי פְּעָמִים שְׁגָם בְּלִי יָדֵיעַת הַשְּׁכָל וּבְלִי הַחֲכָמָה הַגְּשָׁמִית יוֹכֵל הָאָדָם  
לְהַכְרִיעַ וּלְהַחֲלִיט בְּדַבָּרִים עַל פִּי רֵאָה בְּאוֹתֵיּוֹת דְּרַבִּי עֲקִיבָא (אוֹת ל') שְׁכַתֵּב שְׁכַשֵּׁם שֶׁלְרֵאשׁ  
יֵשׁ עֵינַיִם כַּד לֵלֵב יֵשׁ עֵינַיִם. וְרַבִּינוּ בַחֲיֵי ז"ל אִמַּר (חֻבוֹת הַלְּבָבוֹת, שַׁעַר חֲשַׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ פֶּרֶק ג') שְׁלִבּוֹת הַחֲכָמִים יֵשׁ  
לְהֵם עֵינַיִם הַרוֹאוֹת מַה שֶׁהָאֲחֵרִים אֵינֵם רּוֹאִים. וּבַסֵּפֶר "זֶרַע קוֹדֶשׁ" (דְּרוֹשׁ סוֹכוֹת) כְּתֵב שֶׁהַלֵּב מַדְבֵּר  
מִתּוֹךְ הָאָדָם, וְזֶה פִירוּשׁ הַבִּיטוּי "לִבִּי אוֹמֵר לִי". הַרְגָּשֶׁת הַלֵּב, בְּבַחֲיִנַת מוֹשֵׁג יְדוּעַ בְּרַבּוֹתֵינוּ  
הַקֹּדֶשִׁים, תִּמְצָאנוּ בְּפִירוּשֵׁי רִשִׁי ז"ל בְּכַמָּה מִקּוֹמוֹת וְכֵן אֲצַל עוֹד כַּמָּה זָכִי רַעִיוֹן וְטַהוּרֵי  
לֵב. "לִבִּי אוֹמֵר לִי". וְזוֹהִי דְרָגָה גְבוּהָה הַנִּמְצָאָת אֲצַל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים  
הַעוֹבְדִים אֶת ה' בְּכָל לֵבָם.

וְעַל כֵּן רְמִזָּה הַתּוֹרָה הַקֹּדֶשׁ בְּצִוּוֹתָהּ שֶׁלֹּא יִזַּח הַחֲשׁוֹן מִהָאֶפּוֹד, שְׁתַּמִּיד יְהִיוּ  
שְׁנֵיהֶם, הַמֶּלֶךְ וְהַלֵּב, מְקַשְּׁרִים וּמְחַבְּרִים זֶה לָזֶה בְּקַשֵּׁר אֲדוּקָה, וּמְנַהֲגִים עַל פִּי  
רְצוֹן ה', בְּכַדִּי שְׁיִוְכַל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לְהוֹדִיעַ לְשׁוֹאֲלָיו אֶת רְצוֹן הָאֱלֹקִים הָאֲמִתִּי.  
וְכַד עַל כָּל אֶחָד מֵאֲתָנוּ לְשַׁעֲבַד וּלְיַחַד אֶת מַחוֹ וְלִבּוֹ לְה' יִתְבָּרָךְ לְגַמְרִי, וְעַל יָדֵי  
כֵּן יִזְכָּה הָאָדָם לְכוֹן לְרְצוֹן הָאֱלֹקִים הָאֲמִתִּי בְּבַחֲיִנַת אֵימֶרֶת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּאַבוֹת (פֶּרֶק ב')  
מִשְׁנֵה ד'. וְיִתְבָּאֵר עַל פִּי דְבָרֵינוּ בַסֵּ"ד שֶׁאִם אֲתָה תִּטָּה אֶת רְצוֹנְךָ לְהִיּוֹת תַּמִּיד כְּרְצוֹן הָאֱלֹקִים, הֵן בְּלֵב  
וְהֵן בַּמַּח, אֲזִי תִזְכָּה שֶׁהָאֱלֹקִים יִכוּוֹן אֶת רְצוֹנְתֶיךָ וְהַרְגְּשׁוֹתֶיךָ תַּמִּיד כְּרְצוֹנוֹ הָאֲמִתִּי, וְתַדַּע לְכוּוֹן  
בְּלִבְךָ לְרְצוֹן ה'. כֵּן יִזְכְּנוּ ה'.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

נחלקו הפוסקים באסור "לא יזח החשן מעל האפוד" האם הוא דוקא כשפרידים זה מזה בשעת העבודה, או שמא אף שלא בשעת העבודה חל האסור להפרידם זה מזה?

בדברי בבאורו על מצוה זו. ספר החנוך מבאר שאסור ההפרדה בין החשן לאפוד אינו אלא בשעת העבודה בלבד. מה שאין כן שלא בשעת העבודה שלא נצטוינו שיהיו מחברים זה לזה.

אולם הרדב"ז זצ"ל בספרו "מצודת דוד" מצוה שי"ח. בבאורו על המצוות למד בדעת הרמב"ם ז"ל שגם שלא בשעת העבודה מכרח שיהיו החשן והאפוד מחברים זה לזה, ושהמפרידם אף באותו זמן הרי זה חייב ולוקה.

## בסוד עבדיך

בבאור מצוה זו על דרך הסוד ראה בספר "מצודת דוד" להגאון רבי דוד בן זמרא זצ"ל שכתב שהחשן רומז למדת התפארת ולכן נקרא "חושן המשפט" שכן המשפט הוא הכינוי לתפארת, כמובא בזהר הקדוש (ויקרא דף מ' ע"ב). והאפוד רומז למדת המלכות. ושתי המדות הללו הן לעולם מחברות ומשקלבות זו עם זו בל יפרדו. ולכן המסיר את החשן מעל האפוד נחשב לו כאילו מפריד בין שתי המדות הללו בעולמות העליונים, ונמצא חליה מקצץ בנטיעות.

## מצוה ק"א: שלא לקרע המעיל ושאר בגדי הכהנים

כמו שכתוב: (שמות כ"ח, ל"ב).

"ועשית את מעיל האפוד... כפי תחרא יהיה לו לא יקרע."

## לפשוטו של מקרא

רצון התורה הקדושה שנהג ביראה ובכבוד בפלים בהם משרתים אנו את מלכנו. ולכן צויתה אותנו במצוות לא תעשה מן התורה לבל נזלזל ונשחית

מהמעיל בו לבוש הכהן הגדול בעמדו לשרת בבית המקדש, כן אמר רבי יהודה ביומא (ע"ב ע"א) שאזהרת "לא יקרע" חלה על כל בגדי הכהונה. או משאר בגדי הקדש בהם לבושים הכהנים. ספר החינוך בביאור מצוה זו, והרמב"ם ז"ל בהלכות כלי המקדש (פרק ט' הלכה ג'). והמקור מן המעיל או משאר בגדי הכהנה בין איש ובין אשה הרי זה חיב מלקות.

## רמז הפתוב - תשמיש קדשה

מיסודי דתנו ותורתנו להאמין שהמטרה הקדושה מקדשת אף את אמצעייה. לא חלילה כפרושם של הטועים לומר שראוי להשתמש באמצעי פסול לשם מטרה כשרה, אלא שדבר המשמש למטרה קדושה ונעלית - מתעלה ומתקדש גם הוא יחד עם המטרה, עד שחשיבותו ויקרתו אינה רחוקה מיקרת המטרה עצמה.

כך למדנו רבותינו ז"ל מגילה (כ"ו ע"ב), ונפסק בשלחן ערוך (אורח חיים סימן קנ"ד). בגמרא שתשמיש קדשה יש לנהג בו קדשה כמו הקדשה עצמה, כגון תיק של ספר תורה ונרתיק של תפלין וכיוצא בזה. שפח הקדשה הוא כה גדול עד שמקריין ומשפיע ומעניק מקדשותו אף למשמשים אותו ולמסייעים בעדו, וכמאמר ראה רש"י ז"ל בפירושו על התורה (במדבר כ"ד, ג'). חז"ל: "מה הוא קדוש אף משרתיו קדושים".

גם אדמת חול יכולה להתקדש, וכמו שמצינו במשה רבנו ע"ה בפגישתו הראשונה עם הקדוש ברוך הוא בסנה, שם נצטווה שמות ג', ה'. "של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא". שעצם השמוש של אותו מקום למטרה קדושה כבר העלה את המקום לדרגה של "אדמת קדש".

יתרה מזאת בפירושו על התורה (ריש פרשת פקודי). כותב רבנו הספורנו זצ"ל אודות משכן העדות שבנו משה ואהרן ושאר הצדיקים במדבר, שבשונה מבית המקדש הראשון והשני שנפלו בידי אויבים ונחרבו - המשכן מעולם לא נפל ביד אדם כך דרשו רבותינו על המשכן בו כתוב "עצי שטים עומדים" - שעומדים לעד ולעולמי עולמים. וטעם הדבר הוא בהיות שהמשכן נבנה בפעל על ידי צדיקים וקדושים, ממילא הכניסו בו קדשה גדולה ועצומה בבנייתו עד שלא היה יכול לפול בידי בשר ודם. מה שאין כן בית המקדש הראשון שנבנה על ידי פועלים ושמעאלים שהביא שלמה המלך מהעיר צור, ובית המקדש השני שנבנה על ידי נתיניו של כורש המלך הגוי - שבבנייתם לא הכניסה קדשה כה גדולה, ולכן בשעת חרונו אף שלטה בהם יד אדם. ללמדך עד כמה משפיעה הכונה והקדשה על החפצים הדוממים.

ומטעם זה ראה מגילה (כ"ח ע"ב) במעשה בריש לקיש, ושלחן ערוך (נורה דעה סימן רמ"ג סעיף ו') בהגהת הרמ"א. אמרו חכמינו ז"ל שאסור להשתמש בתלמיד חכם המשמש ככלי מחזיק ברכה לתורה שבקרבנו, עד שאמרו אימרת הלל הזקן באבות (פרק ד', משנה ה').

ותרגומו: המשתמש בתלמיד חכם, כמשתמש בכתר המלך וחייב מיתה. **דאשתמש בתנא - חלף. ללמדך להזהר לא רק בכבוד הקדשה, אלא אף בכבוד משמשיה.**

ומכאן נלמד אנו עד כמה גדולה היא חובתנו לנהג בכבוד בכלי הקדש, בבית ה' ובכליו, בספרי הקדש ובשאר המשמשים בקדש. ולא לחנם אימרת ריש לקיש בסנהדרין (נ"ח ע"ב). אמרו רבותינו שהמגביה ידו על חברו נקרא רשע אימרת זעירי (שם). ורב הונא אף עשה מעשה לקצוץ יד אדם שהיה רגיל להכות. עיין שם. וחוטא, שהרי כל ישראל הם משרתי ה' בבחינת ישעיה מ"ג, כ"א. וראה במלבי"ם שם שפירש שכל העולם כולו לא נברא אלא עבור עם ישראל, ועם ישראל לא נברא אלא כדי להלל יי. **"עם זו יצאתי לי תהלתי יספרו". ולכן גם הזהירה התורה על נלמד מהפסוק (דברים כ', י"ט) "לא תשחית את עצה", והוא הדין לכל השחתת חפץ או דבר (ראה ספר החינוך מצוה תקכ"ט וספר "פכים קטנים" בהלכות בל תשחית).** **"בל תשחית" בכל אחד מהנבראים, שהרי אבות (פרק ו' משנה י"א). כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנקאמר ישעיה (מ"ג, ז). וראה במלבי"ם שם שפירש שכל הבריאה כולה נבראה אלא כדי שיתגלה על ידה מציאות כבוד ה'. "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצאתיו אף עשיתיו". וישמע חכם ויוסף לקח.**

## דרוש וחדוש

**דנו רבותינו: האם יהא מתר לקרע מבגדי הפהנה לצרף תקונים ולתועלתם, או שמא גם זה נכלל באסור "לא יקרע"?**

**הרמב"ם ז"ל** בהלכות כלי המקדש פרק ט' הלכה ג'. **בהלכותיו כתב בזה הלשון:** "הקורע פי המעיל לוקה. והוא הדין לכל בגדי הפהנה שהקורעו דרף השחתה לוקה".

**וכתב סימן ס"ח.** וראיתו ממה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מעשה הקרבנות (פרק ח' הלכה כ') שאסור לקרוע מהמעיל אף לצורך עצמו. עיין שם. **בעל ה"קרבן חגיגה" לדיק בדבריו שבמעיל יש אסור לקרעו אפלו שלא בדרף השחתה. ואלו בשאר בגדי הפהנה אין אסור לקרעם אלא בדרף השחתה, אבל לצרף תקונים יהא מתר.**

**אולם** בחבורו על הרמב"ם שם. וכן נראה מדברי ה"כסף משנה" שם שסובר כמותו. ולסברתם ענין זה נלמד מאיסור נתיצת המזבח שאין חייבים בו אלא בדרך השחתה כמבואר בהלכות בית הבחירה (פרק א' הלכה י"ז). **בעל ה"משנה למלך" לא הסכים עם חלוק זה, וסובר שגם במעיל אין אסור לקרעו אלא בדרף השחתה ובזיון בלבד, אבל אם עושה פן לצרף תקון הפגד עצמו יהא הדבר מתר, ואפלו במעיל.**

## בסוד עבדיך

בְּבֹאֵר עֲנֵן בְּגֵדֵי הַכְּהֵנָה עַל דָּרֶךְ הַסּוּד רָאָה לְרֵבִי צְדוֹק הַכֹּהֵן מִלְּבַלְיָן זִיעִי"א  
אוֹת רִס"ג-רִס"ד. בְּסִפְרוֹ "צְדָקַת הַצְּדִיק" שֶׁכָּתַב שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁקָּבַע  
ה' יִתְבָּרֵךְ לְהִיּוֹת נוֹשֵׂא אֶת עוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂיהֶם. וְשִׁמוֹנֵת בְּגָדָיו  
הֵם תְּקוּן לְשִׁמוֹנֵת הַמְּדַרְגּוֹת הַקִּיּוּמוֹת בְּרַע כַּמְבוֹאֵר בַּגְּמֵרָא (עֲרִכִין ט"ז ע"ב) עַל אִיזָה דָּבָר כֹּל  
אֶחָד מִשְׁמוֹנֵת הַבְּגָדִים מַכְפֵּר. וְרָאָה בִּ"צְדָקַת הַצְּדִיק" (שם) מָה שֶׁכָּתַב לְבֹאֵר בְּסוּדוֹן שֶׁל דְּבָרִים, וְכַבּוּד  
אֲלֵקִים הַסְּתֵר דָּבָר. . וְעַל כֵּן נִקְרָא אֲהָרֹן הַכֹּהֵן כֵּן הוּבָא בְּזוּהָר הַקְּדוּשׁ (דְּבָרִים דף ע"ה ע"ב).  
וְתֵרַגְמוּ: שׁוֹשֶׁבֵין הַמַּלְכָּה. "שׁוֹשֶׁבֵינָא דְּמִטְרוֹנִיתָא", שֶׁמְקָרֵב אֶת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל  
לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׁמִים. וְלָכֵן נֶאֱמַר בְּבִגְדֵי הַכְּהֵנָה זְכָרִיָּה ג', ד'. "וְהִלְבַּשׁ אוֹתָךְ  
מַחְלָצוֹת" מִלְּשׁוֹן שֶׁמְחַלֵּץ וּמוֹצִיא בְּעִבּוּדָתוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַהֶסְתֵר וְהַעֲבָרוֹת  
שֶׁבִיָּדָם, שֶׁזֹּהֵי עֶקֶר מִטְרַת עִבּוּדָתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן לְכַפֵּר עַל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.  
כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹמָא (ל"ט ע"ב). וְלָכֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִקְרָא "לְבָנוֹן" שֶׁמְלַבֵּן וּמוֹחֵק אֶת  
עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

## מצוה ק"ב: מצות אכילת בשר חטאת ואשם

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת כ"ט, ל"ג).

"וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמִלֵּא אֶת יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם."

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

סוּגִים רַבִּים שֶׁל קָרְבָּנוֹת מִזְכָּרִים בְּתוֹרַתְנוֹ הַקְּדוּשָׁה, וּבִינֵיהֶם נִמְצְאוּ הַחֲטָאֵת  
וְהָאֲשָׁם הַבָּאִים לְכַפֵּר עַל מִבְּיֵאִיהֶם מַחֲטָא אוֹ אֲשָׁמָה הַתְּלוּיָה עֲלֵיהֶם. וְתִלְתָּה  
הַתּוֹרָה אֶת כְּפָרֵת מִבְּיֵאִיהֶם בְּהַבָּאת הַקָּרְבָּן, וּבְהַקְרָבָתוֹ, כַּמֵּאֵמֵר חז"ל בַּפְּסָחִים (נ"ט  
ע"ב) "כֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבַעֲלִים מִתְּכַפְרִים". וּבְאֲכִילָתוֹ עַל יָדֵי הַכֹּהֲנִים. שֶׁעַד שֶׁלֹּא יִתְקַיְמוּ  
כָּל שְׁלֵבֵי הַכְּפָרָה הִלְלוּ לֹא יִתְכַפֵּר לְבַעַל הַקָּרְבָּן אוֹתוֹ הָעוֹן. וְלָכֵן נִצְטְוּ הַכֹּהֲנִים  
הַזְּכָרִים בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לֶאֱכֹל מִבְּשַׂר הַחֲטָאֵת וְהָאֲשָׁם לְמַעַן יִכַּפֵּר  
לְמִבְּיֵאִיהֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם, וְשֶׁלֹּא יִמְכְּרוּ מִהַבֶּשֶׂר לְזָר אוֹ יִשְׁלִיכוּהוּ לְכַלְבִּים. וְשׁוּה  
הַדִּין בְּכָל זֶה גַם לְשָׂאֵר סוּגֵי הַקְּדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִים עַל יָדֵי הַכֹּהֲנִים.

זְבָחִים (ס"ג ע"ב) וּרְמֵב"ם הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת (פֶּרֶק י" הַלְכָה ג'). אֶת בְּשַׂר הַחֲטָאֵת נִצְטְוּ  
הַכֹּהֲנִים לֶאֱכֹל בְּתוֹךְ עֲזָרַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִכָּל מְקוֹם אִם עָבְרוּ וְאָכְלוּהוּ בְּהִיכָל  
לֹא נִפְסַל מִלְּכַפֵּר. וְיִתֵּר דִּינֵי אֲכִילַת הַקְּדָשִׁים מִבְּאֲרָיִם בַּהֲלָכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת פֶּרֶק  
י". עֵיין שִׁם. בְּרֵמְב"ם ז"ל בַּהֲלָכוֹתָיו.

## רִמְזֵי הַפְּתוּב - אֲשֶׁר יַחֲסֹר לוֹ

**מִמְצוּה** זוֹ אָנוּ לְמַדִּים עַד כַּמָּה חוֹבְתָנוּ לַיַּחֲסֵי חֲשִׁיבוֹת לְצָרְכֵי הַזּוּלָּת, וְלִהְפִּיק אֶת רְצוֹנָם וְלִמְלָאוֹת אֶת חֲסָרוֹנָם. שֶׁהָרִי הָיָה יָכוֹל הַכְּהֵן לוֹמֵר: וְכִי לָמָּה יַחֲבִיבוּנִי לְאָכֹל מִבֶּשֶׂר הַקְּדוֹשִׁים? אִם אֲרָצָה אֲכַל וְאִם לֹא אֲכַל!! אוֹלָם הַתּוֹרָה עֲמָדָה וְהִבְהִירָה לַכְּהֵן שֶׁחָיָב הוּא לְאָכֹל, שֶׁכֵּן חָיִי חֲבִירוֹ תְּלוּיִים בּוֹ, וְכִשְׁלִזוּלָּת יִשְׁנוּ צָרָךְ בְּדָבָר - נַעֲשֶׂה הַדָּבָר לְגַבִּינוּ בְּגִדְרֵי חַיִּיב לְעֵמֵד לְצַדּוֹ וְלַעֲזָרוֹ.

**חֲז"ל** הַקְּדוֹשִׁים כֵּן נֹאמְרָ בַּכְּתוּבוֹת (ס"ז ע"ב) מִמָּה שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ט"ו, ח): "דִּי מַחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֹר לוֹ" – לִפִּי מָה שֶׁחֲסָר לוֹ. מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ בְּמִצְוֹת הַצְּדָקָה שֶׁחֹבֶת הָאָדָם הִיא לְהִבְיָא אֶת הַשְּׁנֵי לְסַפּוֹק צָרְכָיו לֹא לִפִּי מָה שֶׁאָנוּ מְבִינִים, אֲלֵא לִפִּי מָה שֶׁהוּא צָרִיךְ וּמְרִגִּישׁ. עַד שֶׁאֲמָרוּ שְׂאֵם רְגִיל הוּא לְסוֹס לְרַכֵּב עָלָיו וְלַעֲבֹד שְׂרֹוץ לְפָנָיו גַּם אֶת זֹאת עָלִינוּ לְסַפֵּק לוֹ. וְאִף לְמַעֲשֶׂה נֶהַג כֶּךָ הַלֵּל הַזֶּקֶן בְּעֵנֵי בֶן טוֹבִים אֶחָד שֶׁלֹּא נִמְצָא עֲבַד שְׂרֹוץ לְפָנָיו וְהִלֵּךְ הַלֵּל בְּעַצְמוֹ וְרָץ לְפָנָיו שְׁלֵשָׁה מִילִין(!!!)

**פְּעָמִים** שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁמִּצְדּוֹ אֵכֵן צוֹדֵק הוּא, אוֹלָם כְּלָפִי הַזּוּלָּת אֵין הַדָּבָר הוֹגֵן. וּבְאִפְּסֵי שֶׁכְּפֹּה דוֹרְשֵׁת הַתּוֹרָה מִהָאָדָם לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ כְּלָפִי הַשְּׁנֵי וְלִהְתְּחַשֵּׁב בְּרַגְשׁוֹתָיו וּבְצָרְכָיו. כֶּךָ בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק ל'. מְצִינּוּ בְּיַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה שֶׁנִּתְּבַע מִרְחַל אֲמָנוּ "הִבֵּה לִי בָּנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי!", וְעֵנָה לָהּ "הַתַּחַת אֵלֶקִים אֲנִי?!" וְנַעֲנֶשׁ, מִדְּרַשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית פֶּרֶשָׁה ע"א. שֶׁאֲמָר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "יַעֲקֹב! כֶּךָ עוֹנִים אֶת הַמוֹעֲקוֹת!?" אֶמֶת שֶׁדְּבָרֶיךָ יִשְׂרָאֵל וּמְצַדְּקִים, אֲבָל לֹא כֶּךָ עוֹנִים לְאִשָּׁה הַשְּׂרוּיָה בְּצָרָה!

**דָּבָר** זֶה הוּא מִהֲתַנְּאִים הַנִּדְרָשִׁים לְכָל מַחֲנֶךְ וּמִנְהִיג, לְהִיזוֹת מִתְּאִים אֶת עַצְמוֹ לְחַנִּיקוֹ וְלַעֲמוֹ לִילֵךְ עִמָּם לִפִּי רוּחָם וְטַבְּעָם. וְכִפִּי שֶׁהַתְּפִלָּה מְשָׁה רַבְּנוּ ע"ה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בַּמִּדְבָר כ"ז, ט"ז. וְעֵינֵי עוֹד בַּסְּפָרנוּ הַדֵּל "דּוּבַב שְׁפֵתֵי יִשְׁנִים" (פֶּרֶשׁת פִּנְחָס) מָה שֶׁכְּתַבְנוּ בַּסִּיד בַּעֲנִין זֶה. "יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הַרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה" וּפְרָשׁוֹ מִדְּרַשׁ תַּנְחוּמָא יִשְׁן, וְהוּבָא בְּפִירוּשׁ רַש"י שֶׁם. וְאֵגַב הַדְּבָרִים נְבִיא כֹּאן פִּירוּשׁ נִפְלָא שְׂרַאֲיִנוּ בַּסְּפָר "הַתּוֹרָה וְהַמִּדְעָה" לְהַגְרִי לִוְיָנוֹן זְצ"ל גְּבִי הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹדַע שְׁפָרַעָה נִיסָה אֶת מִשָּׁה בִּילְדוֹתוֹ בְּהִנִּיחַ לְפָנָיו קַעֲרַת זֶהוּבִים וְקַעֲרַת גַּחְלִים לֹחֲשׁוֹת אִם יִשְׁלַח יָדוֹ לְכֹאֵן אוֹ לְכֹאֵן, וּבִיָּאֵר הַנִּיֵּל שֶׁהַמִּבְחָן הִיָּה אִם בּוֹחֵר מִשָּׁה בְּהַנְהַגַּת הָעַם כְּדִי לְשַׁלּוֹחַ יָדוֹ לְקוֹפֵת הַצְּבוּר וְדוּאָג לְהַנְאִתוֹ וּלְטוֹבַתוֹ הָאִישִׁית, אוֹ שְׁבוּחַר הוּא לְהַנְהִיג אֶת הָעַם לְשֵׁם שָׁמַיִם אֲפִילוֹ עַל דַּעַת שִׁיכוּוָה מֵהֶם וְיִסְבּוֹל בְּהַנְהַגְתוֹ וּבַתְּפִקִּידוֹ, שֶׁזֶהוּ מִנְהִיג יִשְׂרָאֵל אֲמִיתִי. וְדְבָרֵי פִי חֲכָם חָן. חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁבִּקֵּשׁ מִנְהִיג שְׂיִהְיָ סוּבָל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִפִּי דַּעַתוֹ. לֹא לִפִּי מָה שֶׁאֲתָה רְגִיל, לֹא לִפִּי טַבְּעָךְ וּמִדְּתָךְ, אֲלֵא לִפִּי טַבְּעוֹ וּמִדְּתוֹ! וְכִמוֹ שֶׁאֲמָר הַחֲכָם בְּאָדָם מִשְׁלֵי כ"ב, ו'. וְעֵינֵי עוֹד בְּשׁו"ת אַגְרוֹת מִשָּׁה (יִוְרָה דַּעַת חֲלָק ג' סִימּוֹן ע"א) מָה שֶׁכְּתַב בְּמִתְקַ שְׁפֵתֵי בַּעֲנִין הַנְהַגַּת הַמִּלְמַד תּוֹרָה לְתַלְמִידִים. "חֲנֹךְ לְנַעַר עַל פִּי דְרָכָיו" - עַל פִּי דְרָכָו וּמִדְּתוֹ שְׁלוֹ!

וְלָכֵן הַכְּהִנִּים הָאֲמוּרָיִם לְשִׁמֵּשׁ כְּסִמָּל וְכַדְגָּמָא לְעַם, נְצִטּוּוּ לְאָכֹל מְאוֹתָם הַקְּרָבָנוֹת עַל מְנַת לְמִלְאוֹת אֶת צָרְכֵי הָעַם וּמִבְקָשָׁם.

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

רַבְּנוּ הַרְמַמְב"ם ז"ל הֵבִיא בְּחִבּוּרוֹ כַּמָּה דִּינִים מְדִינֵי מִצְוֹת אֲכִילַת בָּשָׂר  
הַקְּרִבָּנוֹת:

(א) מִתֵּר לְאָדָם לְאֶכְלָם יַחַד עִם כָּל מֵאֵל אַחֵר.

(ב) רְשָׁאִים הַכֹּהֲנִים לְבִשְׁלָם אוֹ לְצִלוֹתָם וְלִתְּנוֹתָם לְתוֹכָם מִיַּי תִּבְלִין.

(ג) הַעֲצָמוֹת הַנוֹתְרוֹת מִתְּרוֹת בְּשִׁמוּשׁ, וְאִם הָיוּ הַכֹּהֲנִים עוֹשִׂים מֵהֵן כְּלִים  
שׁוֹנִים וּמְשֻׁתְּמָשִׂים בָּהֶם לְכָל צְרֻכֵיהֶם.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאוֹר עֲנִין אֲכִילַת הַכֹּהֲנִים מִהֶזְבְּחִים עַל דָּרֶךְ הַסּוּד רָאָה לְהִרְה"ק  
מְקַאמָרְנָא זִיע"א בְּחִבּוּרוֹ "אוֹצַר הַחַיִּים" שֶׁכָּתַב שְׂאָדָם שְׁחָטָא וּמִבְּקֵשׁ לְחֹזֵר  
בְּתִשְׁבָּה וְלִתְּנוֹת אֶת חֲטָאוֹ צָרִיךְ הוּא לְתַקֵּן שְׁנֵי דְבָרִים: (א) אֶת מֵה שְׁגָרָם לְשַׁפֵּעַ  
וְטוֹבָה לְסַטְרָא אַחֲרָא, (ב) אֶת מֵה שְׁגָרָם לְצַעַר וּלְמַעוֹט הַשַּׁפֵּעַ בְּקִדְשָׁה.

וְהִנֵּה בְּעֵצָם הִבְאֵת הַקְּרִבָּן וְהַקְּרִבָּנוֹת מִתְּנוֹת הוּא אֶת הַדָּבָר הַרְאֵשׁוֹן שֶׁעָשָׂה  
שְׂרֵבָה אֶת כֹּחַ הַטְּמְאָה, וְתִקּוּנוֹ בְּכָךְ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגַלְגֵּל שְׂאוֹתוֹ נִיצוּץ  
הַקְּדוֹשׁ הַשְּׁבוּי בֵּין הַקְּלָפוֹת יָבוֹא בְּקִרְבָּן שְׁמִקְרִיב, וּבְהַקְּרִבָּנוֹת עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ  
מוֹצֵיא הוּא אוֹתוֹ בְּחִזְרָה מִיַּד הַקְּלָפָה. וְאֵלּוֹ אֶת הַדָּבָר הַשְּׁנִי שֶׁעָשָׂה שֶׁחָסַר  
מִהַקְּדוֹשָׁה מִתְּנוֹת הוּא בְּכָךְ שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים מִהָאֵשׁ וּמִהַחֲטָאֵת בְּקִדְשָׁה  
וּבְטְהָרָה, וּבְזֶה מַעֲלִים הֵם אֶת הַנִּיצוּצוֹת הַשְּׁקוּעוֹת שֶׁם אֵל שָׂרֵשׁ הָעֲלִיוֹן  
בְּקִדְשָׁה, וְנִמְצָא שֶׁכַּח הַקְּדוֹשָׁה מִתְּרַבֵּה בְּעוֹלָם, וּבְכָךְ נִתְּקַן חֲטָאוֹ בְּשִׁלְמוֹת וּלְכוּ  
אִמְרוּ חו"ל (פְּסוּחִים נִיט ע"א): "כֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעֵלִים מִתְּכַפְּרִים", שֶׁאֲכִילַת הַכֹּהֲנִים הִיא הַמְּבִיאָה אֶת  
הַחֲטָא לְתַקֵּן אֶת חֲטָאוֹ וְלְהַשְׁלִים אֶת תִּיקוּנוֹ.

## מצוה ק"ג: הקטרת הקטרת

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת ל', ז').

"וְהַקְּטִיר עָלָיו אֶהְיוֹן קְטֹרֶת סַמִּים בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנִּזְרוֹת  
יִקְטִירָנָה".



## לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על הפהנים המשרתים בבית המקדש להקטיר מידי בקר וערב קטרת סמים על גבי מזבח הזהב, העשויה מתרפאת של אחד עשר סממנים המפרשים בפתובים ומסורים בקבלה במשקל של חצי מנה, ולפזרה בנחת על גבי הגחלים שבמזבח הזהב. ומיד היה הריח מתפשט בכל העיר ומגיע עד ליריחו, והכל היו מתענגים ושמחים במקדש ובעבודתו, ובזה היתה באה פפרה לישראל.

מדיני המצוה, שנאמר (ויקרא ט"ז, י"ז): "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש". שמלבד הפהן המקטיר לא יהא אף אדם נוכח בהיכל עד פלות הקטרת הקטרת. ונעשית בין על ידי הפהן הגדול ובין על ידי פהן הדיוט. רמב"ם הלכות כלי המקדש (פרק ב' הלכה ח'). והזהיר בה הפתוב לבל יחסיר הפהן המקטיר מהסממנים הקצובים לה, ואם חסר אחד מכל סממניה הרי זה חייב מיתה. ויתר דיני המצוה ואפני הכנתה והקטרתה מבארים הלכות כלי המקדש פרק ב'. ברמב"ם ז"ל בהלכותיו.

## רמז הפתוב - קדש הקדשים

ידועה היא אימרת רבי שמעון חסידא בכריתות (וי ע"ב). דרשת חכמינו ז"ל אודות החלבנה הנמנית על אחד מסממני הקטרת, על אף שנבדלת היא משאר הסממנים בתכונתה שמדיפה ריחות רעים ונוראים, עם כל זאת נצטוינו להכלילה במעשה הקטרת המכפרת על ישראל. ומכאן למדו חכמינו ז"ל שכל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית. שכן עקר מטרת התענית היא להראות להקדוש ברוך הוא שעזבנו את דרכנו הרעה ובחרנו בדרך הטובה, והיכן הדבר נפר ביתר שאת אם לא בפושעי ישראל הסרים מהרע ודבקים בטוב!

חייב הכללת החלבנה בקטרת בא למדנו שאמנם עשרת הסממנים האחרים ריחם טוב, והם עקר הקטרת, אבל דע לך שאותו סממן נוסף המדיף ריח רע יש בכחו להועיל במה שהללו אין בכחם לסייע, ולתקן במקומות שהללו אין ביכלתם להגיע אליהם ונלעי"ד שלכן דרשו רבותינו בגמרא (חגיגה כ"ז ע"א) שאפילו הרשעים שבישראל אין אור של גיהנם שולטת בהם קל וחומר ממזבח הזהב שהיה מצופה שכבת זהב ואין האור שלטה בו, כל שכן רשעים שהם מלאים מצוות כרימון. ולמדו זאת דווקא ממזבח הזהב בהיות שעליו היו מקטירים את הקטורת הבאה לרמוז על קרוב הרשעים ומעלתם כזכר. וכפי ראה בפירוש ה"כלי יקר" על התורה (בראשית כ"ה, א'). שגלו לנו רבותינו הקדושים פי קטורה שפחת אברהם היא בעצם הגר, וקראה אברהם בשם "קטורה" על שעשתה

תשובה והפקה זדונותיה לזכויות כמו הקטרת ההופכת את החלבנה לריח ניחוח לה.

וכך למדונו בעלי תורת הנפש שפכל שרחוק האדם מן הנקדה הפנימית- כך הדבר מעיד על גדלותו והדבר יובן היטב בכח האלקטרו-מגנט הידוע שנמשך אל המתכות, והנה ככל שירחק המגנט מן המתכת כך יידרש ממנו להיות גדול יותר בכדי להמשך אליו. וכך הדבר גם כן בקרבת הנפש אל צור מחצבתה. ובינו נא זאת. , שפדי להתקרב מרחק כה גדול מכרח הוא להיות בעל כחות נפש רבים ומעלות רמות ונשגבות וכן הובא מהרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א שככל שגדול ורחוק האדם בטומאה כך מעיד הדבר על מסגולות נשמתו להיות גדולה וקרובה בקדושה. . ראה בפירוש ה"כלי יקר" על התורה (ויקרא ו, ט). ולכן תמצא שדוקא קרבנות החטאת והאשם, הבאים לכפר על העוונות והפשעים, נקראים בשם "קדשי קדשים". בהיות שהצדיקים הגמורים נחשבים ל"קדש", ואלו בעלי התשובה נחשבים ל"קדש קדשים", על שתקנו והעלו בתשובתם מה שהצדיקים הגמורים לא העלו בצדקותם.

לצערנו ישנם הטועים בדעתם ותוהים בלבם "מה פשעי ומה חטאתי כי נולדתי רחוק משמירת התורה והמצוות?! ומוטב היה לו הייתי נולד לבית חרדי ואדוק בתורה ובמצוות!". אך רבותינו הקדושים ומה הטעם ביקש דוד המלך ע"ה "בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי" שביקש שהקב"ה יעמידהו בנסיון וכביכול יכשל בו שלא באשמתו, ולכשיקום דוד ממנו ויתקנו יחשב הוא לבעל תשובה, מה שיותר גדול וגבוה ממה שהיה לפני. מלמדים אותנו כי אם עלת העלות וסבת הסבות סובב שאדם יהיה רחוק ויתקרב אזי מעיד הדבר על גדלות נפש מיחדת במינה! שלא דומה מי שלא טעם מעולם מן העברה למי שטעם מן העברה ופרש ממנה, ולא היו מעמידים בנסיון כה גדול אדם פשוט מן השורה.

ומכאן ילמד האדם שלא לזלזל חלילה ברחוק שנעשה קרוב, ולבל ימעט בערכו ובסגלתו, כי ויתפרש בס"ד שהמתמודד עם נסיון ועומד בו בהצלחה נעשה כבעלים עליו, ולכן אין לך חכם ממנו. אין חכם כ"בעל" הנסיון - שעמד בנסיון ונצחו ונעשה בעלים עליו. ברכות ל"ד ע"ב. ויתפרש שבעל התשובה שעמד בנסיון של עזיבת החטא יוכל יותר בנקל לעמוד בו גם בשנית, ולכן נסיון שבעלי תשובה עומדים בו ייתכן שצדיקים גמורים לא יוכלו לעמוד בו. ועל זו הדרך ניתן לפרש בס"ד גם כן את עומק מאמר רבה בר רב הונא (גיטין מ"ג ע"א) "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם". ודו"ק והבן. ובמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמד.

## דרוש וחדוש

כיום שבעוונותינו הרבים חרב בית מקדשנו, ואין לנו מזבח להקטיר עליו קטרת, כתבו רבותינו ז"ל שקריאת סדר הקטרת עולה כהקטרתה ממש.

והנה בסימן קל"ג. הבית יוסף הביא בשם המהרי"א ז"ל שהקורא את סדר פטום הקטרת חייב לקרוא מתוך הכתב בדוקא, שמא יטעה ויחסר אחד מסממניה ויתחייב מיתה.

אולם הבית יוסף כתב להשיג עליו שכל מה שנתחייב המחסר מיתה זה מפני שבכך נמצא שנקנס אל הקדש על חנם, מה שאין כן פשרק קורא את סדר ההקטרה מבלי להקנס ממש לא שיך בו חיוב מיתה.

ולמעשה כתבו האחרונים שאמנם אין חיוב מיתה על כך, אולם מכל מקום נכון להזהר בדבר ולקרא מתוך הכתב ויש מקפידים גם למנות את אחד עשר הסמנים בידיהם שלא יבואו לטעות, וכן נכון לעשות. על מנת שלא לחסר אף בקריאתה.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין הקטרת הקטרת במקדש על דרך הסוד ראה מה שכתב רבי שמעון בר יוחאי זי"ע א זוהר חדש על שיר השירים מאמר הקטרת (דף ס"ח ע"א). וכן כתב גם כן בפרשת ויקהל (דף ר"ט ע"א), עיין שם. בזהר הקדוש שכל הקרבנות והעולות הקרבים במקדש יש בהם גם חלק ההולך לסטרא אחרא, אבל הקטרת כל כלה היא קדש לה'. ולא עוד, אלא שעקר תפקידה ויעודה של הקטרת הוא להרחיק ולהבריח הפחות החיצונים מן המקדש לבל יינקו ממצוות המקדש ומקדשתו. וכן כתב הגאון הרדב"ז זצ"ל מצוה ש"י. עיין שם שביאר על דרך האמת בטוב טעם ודעת את כל ענין הקטרת הקטרת והפרטים הנלוים אליה, וראה מה שהבאנו עוד משמו לקמן במצוה ק"י. בספר "מצודת דוד" על זו הדרך וראה עוד בספר "מזהב ומפז" להג"ר פנחס זביחי שליט"א שביאר על דרך זו את דברי הרמב"ם ז"ל בספר המצוות שרבים התקשו בהם, עיין שם ואכמ"ל.

## מצוה ק"ד: שלא להקטיר ולהקריב על מזבח הזהב

כמו שכתוב: (שמות ל', ט').

"לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל אדם מישראל שלא להעלות על מזבח הזהב שבהיכל שום קטרת נוספת מלבד זו שנצטוינו בפקר ובערב, ושלא להקריב עליו דבר מלבד הזאת הדמים ביום הכפורים.

רמב"ם הלכות כלי המקדש (פרק ב' הלכה י"א). והעובר ומעלה על מזבח זה קרבן או נסד או כל דבר אחר מלבד אלו שנצטוינו הרי זה עובר על לאו מן התורה וחיב מלקות.

## רמז הפתוב - נאמנים פצעי אוהב

ידוע הוא ענין מיתת שני בני אהרן בהקטירם קטרת מאש זרה אשר לא צנה ה'. ראה בילקוט שמעוני (פרשת שמיני). וראה ב"כלי יקר" בפירושו על התורה (פרשת שמיני) שביאר כל אחת מהסברות בטוב טעם ודעת ואכמ"ל. ורבו הדעות מה היה הדבר עליו נתפסו ונענשו, אולם לכל הדעות אומרים חכמינו ז"ל שהקדוש ברוך הוא וכמו שכתוב "בקרובי אקדש" – שהקב"ה תובע יקרו וקדושתו ביותר מן הקרובים אליו. ועל זו הדרך פירש הכלי יקר (ויקרא ט"ז, א) את הפסוק "בקרבתם לפני ה' וימותו" – שבשל היותם קרובים לה' יתברך לכן נתחייבו מיתת על דבר קל שכזה. דקדק עמקה לפנים משורת הדין, והמיתם על דבר שאין עליו בכלל ענש מיתה, וזה מפני בבא קמא (ני ע"א) ויבמות (קכ"א ע"ב). שפך היא הנהגתו של הקדוש ברוך הוא בעולמו לדקדק עם הצדיקים פחות השערה.

גלונו בברכות (נ"ח ע"א) ובזוהר הקדוש פרשת מקץ (בראשית קצ"ז ע"א) חכמי הגמרא ז"ל שמלכות השמים ומלכות הארץ דומות מאד זו לזו בהנהגתן. וכשם שפאן בעולם החמר יכאב אדם על מכה ופגיעה שקבל מקרובו יותר מעל מכה שקבל מאדם זר, וכמאמר שלמה המלך משלי כ"ז, ו'. ויתפרש שפגיעה ופגיעה מהאוהב תכאב פי עשרת מונים מפגיעה של אדם אחר. והדברים ידועים לכל אשר אדם ייקרא. וראה לקמן (מצוה ק"ח) מה שכתבנו מענין זה בסיעתא דשמיא. "נאמנים פצעי אוהב", כך כביכול אצל הקדוש ברוך הוא ישנה יותר קפידה ודקדקנות על הקרובים אליו יתברך. ולכן קהלת ז', ט"ו. ופירש ה"מצודת דוד" שם שפעמים שבגלל צדקותו של האדם נענש הוא על דבר שאילולי צדקותו לא היה נענש עליו. "יש צדיק אוהב בצדקו", שצדקותו היא זו שהאבידתו. ומטעם זה פסחים מ"ט ע"ב. ובפירוש רש"י ז"ל שם. אמרו רבותינו שמי ששנה בתורה ופרש ממנה הוא קשה יותר מפלס, שהרי היה קרוב למלך ונתרחק, ועליו כביכול פואב הקדוש ברוך הוא ביותר, וממילא תשובתו וחיזרתו תהיה רצופה בהרבה יותר קשיים ומכשולות.

שאלנו פעם אדם אחד "מדוע הקב"ה מיסר אותי כל כך? מה חטאי ומה פשעי? וכי פלוני שפך כף מצליח ומשגשג וכל מה שרק מבקש יש לו - הוא אין לו עוונות ופשעים?!" אף האמת היא שראית אותו יהודי יקר היא הפוכה לגמרי מהאמת! שדוקא פלוני שפך כף מצליח - יתכן שהקב"ה לא כל כך חפץ בו, ואולי אותו דוקא הבורא אינו מבקש, ועל כן נותן לו די מחסורו אשר יחסר לו, כדי שלא יפנה אליו. ואלו אותך, המיסר והמדכא בפציעות ובחבלות הגוף והנפש מכף רגל ועד ראש - דוקא אותך ה' מחפש, משלי ג', י"ב. כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

פָּלְנוּ זֹכְרִים אֶת חֲטָא עַץ הַדַּעַת. שְׁלֹשָׁה שְׁתַּפִּים הָיוּ בַּמַּעֲשֶׂה: אָדָם, חַוָּה וְהַנְּחָשׁ. וּמָה הָיָה עֲנָשׁוֹ? הָאָדָם - בְּרֵאשִׁית ג', י"ז-י"ט. אַרְוֵרָה הָאֲדָמָה בְּעִבְרוֹתָ, בְּעֶצְבוֹן תְּאֻכְלָנָה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם, וְעָפָר אֶתָּה וְאֵל עָפָר תֵּשׁוּב. קְלָלוֹת נוֹרְאִיוֹת אוֹתָן סוֹפְגִים אָנוּ עַד לְיָמֵים אֵלֶּוּ. הָאִשָּׁה - בְּרֵאשִׁית ג', ט"ז. הֲרַבָּה אֲרָבָה עֲצֻבוֹנְךָ וּבְעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים. גַּם אֵלֶּוּ לֹא בְּדִיּוֹק חַוָּיוֹת נְעִימוֹת לְכָל אִשָּׁה בְּעוֹלָם. אֵךְ הַנְּחָשׁ, לְשֵׁם שְׁנוּי, קִבֵּל עֲנָשׁ אַחַר לְגַמְרֵי: בְּרֵאשִׁית ג', י"ד. עָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ.

מָה פְּרוּשׁ? שְׂאִין לוֹ מָה לְאָכַל? שְׁתַּמִּיד הוּא בְּמִינוֹס וְאִין מַנְיִן לְשֵׁלָם אֶת הַמִּשְׁכָּנָתָא? לֹא וְלֹא! לְהַפְּךָ! חַוָּי לְהַקְדוּשִׁים מְבַאָרִים שְׁכַנְנַת הַתּוֹרָה הִיא רֵאָה בְּרֻכּוֹת (נ"ז ע"א) וּבְפִירוּשׁ רַש"י ז"ל שֶׁם. וְכֵן הֵבִיא הַחֲסִיד רַבִּינוּ בַּחֲיִי ז"ל בְּסִפְרוֹ "חֻבוֹת הַלְּבָבוֹת" כִּי ג' סִיבוֹת יִתְכַנְּנוּ בַּעוֹשֵׁרוֹ שֶׁל אָדָם: א- כַּשְׂכַּר עַל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, ב- כְּנִסְיוֹן הַיָּאֵךְ יִנְהַג בּוֹ, ג- כַּעוֹשׂ עַל מַעֲשָׂיו הַרְעִים. עֵינֵי שֶׁם שֶׁהֵבִיא רֵאיוֹת לַכֹּחַ מִן הַכְּתוּבִים. שְׁכָל מְקוֹם שְׁהוּלְךָ - מְזוֹן מוֹכֵן וּמְצוּי לוֹ. תַּמִּיד יֵשׁ לוֹ, תַּמִּיד טוֹב לוֹ, כָּל מָה שְׁמַבְקֵשׁ מְצוּי לוֹ. מְכָר לְכֶם אֶחָד כָּזָה? זָהוּ אוֹתוֹ פְּלוּנֵי הַמְּזַכֵּר לְעִיל שְׁכָל כְּךָ מְצַלִּיחַ וּמְשַׁגְּשֵׁג, וְכָל מָה שְׂרַק מְבַקֵּשׁ יֵשׁ לוֹ. מִיְהוּ זֶה? שְׂמָא יוֹצֵא חֲלָצִיו שֶׁל הַנְּחָשׁ הוּא?! גַּם הוּא קִבֵּל הַכָּל עַל מוֹכֵן, הַעֲקָר שְׁלֵא לְשִׁמְעַ מְמוֹנוֹ. שְׁלֵא תִּהְיֶה לוֹ סִבָּה לְשַׁפְּךָ שִׁיחַ לְפָנָי הִי בַּתְּפִלָּה, שְׁלֵא יִתְקַרֵּב וְלֹא יִקְפֹּץ לְבַקּוֹר. שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְלֹא לְהַתְרָאוֹת.

שׁוֹחַחֲנוּ פַּעַם עִם אָדָם אֲמִיד בַּעַל הוֹן, אֲשֶׁר מְמוֹנוֹ לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפֵּר, מְמַשׁ כְּחוֹל הַיָּם. שְׂאֵלְנוּהוּ: מַדּוּעַ לֹא תִבּוֹא פַּעַם לְבֵית הַכְּנֻסָּת? לְהוֹדוֹת, לְבַקֵּשׁ, אוֹ סֵתֵם לְדַרְשׁ אֶת אֱלֹקֶיךָ?! וְאוֹתוֹ יְהוּדֵי עֲנָה לָנוּ בְּבִדְיָחוֹת: "אֵינִי רוֹצֵה שְׂאֵלְקִים יִזְכַּר בִּי...".

וְאֵז נֹכַחְנוּ לְרֵאוֹת בְּעֵינֵינוּ כִּי אֲכֹן צְדָקוֹ דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּאַמְרָם אִימַרְתָּ רַבִּי יוֹחָנָן בְּבַבְא בְּתֵרָא (י"ב ע"ב). שְׂמִיּוֹם שְׁנַחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִטְלָה הַנְּבוּאָה מִן הַחֲכָמִים וְנִתְּנָה לְשׁוֹטִים!!! שְׁהָרֵי תִשׁוּבְתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שׁוֹטָה הִיְתָה תּוֹאמָת בְּדִיּוֹק לְדְבָרֵינוּ הַנִּי"ל: שְׁכָל מָה שְׁנַתָּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ אֶחָד הוּא רַק בְּמִטְרָה אַחַת: שְׁלֵא אֲזַכֵּר בְּךָ! שְׁלֵא אֲרָאָה פְּנִיךָ! וְכִנְרָאָה שְׂאוֹתוֹ אֶחָד אֲכֹן מְלֵא אֶת רְצוֹן בּוֹרְאוֹ כִּיאוֹת...

כָּל אָדָם שְׂזָכָה בְּמַהְלָךְ חַיָּו לְהַתְרוֹמְמוֹת הַנֶּפֶשׁ וּלְהַתְעַלּוֹת רוּחָנִית כָּל שְׁהִיא מְכָרָח הוּא לְהַפִּיר אֶת הַהֲרַגְשָׁה הַיְדוּעָה שְׁבָאָה לְאַחַר מִכּוֹן: "רַק הַתְחַזְקֵתִי וְהַחֲלוּ הַצְּרוֹת". "רַק קִבֵּלְתִּי עַל עֲצָמֵי וְנוֹצְרוֹ קִשְׁיִים". הַרְגְּשָׁה נְכוֹנָה הִיא, אִין שׁוּם טַעוֹת בְּשִׁקּוּלְכֶם. אֵךְ דִּי לָנוּ בְּאַמּוֹר לְעִיל כְּדִי לְהַבִּין אֶת פֶּשֶׁר הַתּוֹפְעָה הַמוֹזְרָה. הַתְּקַרְבֵּת - גְּדֻלָּה הַתְּבִיעָה. כְּבָר מְסַתְּפָלִים עָלֶיךָ בְּזָכוּכִית מְגֻדְלָת. לְךָ נָא רֵאָה אֵיזָה עֲנָשׁ יוֹשֵׁת עַל חֵיל זּוֹטָר שְׂיִמְעַל בְּמִדְיָנְתוֹ, וְאֵיזָה עֲנָשׁ קִשָּׁה שְׂבַעְתִּים יוֹשֵׁת עַל מְפַקֵּד בְּכִיר אוֹ רַמְטָכ"ל שְׂיַעֲשֶׂה אֶת אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה. מָה נִשְׁתַּנָּה זֶה מְזָה? אֵלָּא מְבִינִים כָּלְנוּ שְׂ"הַתְּפַקִּיד מְחִיב". וְכֵךְ הֵם פְּנֵי הַדְּבָרִים גַּם בְּעֵינֵינוּ. אֵךְ אֵל לָנוּ לְרֵאוֹת זֹאת כְּעַל אוֹ כְּמַעֲמָסָה, כְּעֲנָשׁ אוֹ כְּאַבְדָּה, אֵלָּא אֲדַרְבָּה: מַעִיד הַדְּבָר עַל הַשְּׁגָתָנוּ, עַל שְׁעַלְנוּ בְּדַרְגָּה.

וְכֵךְ מוֹבָא מְהֵרָה"ק רַבִּי נַחְמָן מְבַרְסֵלָב זִיעִי"א שְׂבַעְבוּדָת הִי יֵשׁ לְאָדָם לְהִיּוֹת "עַקְשׁוֹן גְּדוּל". כִּי זוֹהִי הַנְּהַגַת הַבוֹרָא עִם הַבְּאִים לְהַכְּנִס וּלְהַתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שְׂבַתְחָלָה מְרָאִים לוֹ לְאָדָם מְשַׁמֵּים הַרְחָקָה, וְנִדְמָה לוֹ שְׂאִין מְנִיחִין אוֹתוֹ לְהַכְּנִס לְעַבּוּדָת הַבוֹרָא. אֵךְ הָאָמֶת הִיא שְׁכָל הַהַתְרַחֲקוֹת הַזֹּו הִיא הַתְּקַרְבוֹת

אחת גדולה. וכדגמת היורה בקשת שמכרח הוא תחלה ליקח את החץ לאחור, וככל שמתחנו יותר לאחור כך יורה החץ יותר קדימה, כך מרחיקים את האדם ומקשים עליו בעת הכנסו בשערי עבודת ה' עד שפותחים בפניו את כל השערים ומכניסים אותו אל תוך גנזי המלך וכך פירשו בעלי המוסר את המשלת עם ישראל בשיר השירים ל"שושנה בין החוחים" שעיקר חסינותה שגדולתה של השושנה באה מתוך היותה בין החוחים, מה שמחייבה ומצריכה להתנוסס מעלה מעלה שלא להדקר ולהנוק מהם, וממילא מתעלית היא למרומים. כך ישראל מתוך הקשיים וההפרעות מתעלים הם ומתקרבים לה'. ורבינו בחיי ז"ל כתב בחובות הלבבות (שער התשובה פרק י) בזו הלשון: "מי שרוצה להגיע לרצון בוראו, כנס מן הפתח הצר שיכנסו ממנו החסידים הסובלים". ושפתיים ישק.

ובדרך זו אמרנו לפרש בסיעתא דשמיא את דברי שלמה המלך ע"ה בשיר השירים: "משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך" שלכאורה כל הפסוק אינו עומד על מכונו: שפתח ב"משכני" - משמע בכח שלא מרצוני, והמשיך ב"אחריך נרוצה" - משמע מרצוני אך לא מרצוני, ושוב חזר אמר "הביאני" - מרצוני?! ועוד לא מובן שבתחלה אמר "חדריו" - לשון נסתר, ואלו לבסוף אמר "נשמחה בך" - לשון נוכח?! וחשבנו לומר שכאן טמון סוד ההנהגה של הקדוש ברוך הוא עם האדם כשחפץ הוא לקרבו אליו יתברך: שבתחלה מערה הקב"ה על האדם רוח טהרה ממרום שלא מדעתו בבחינת "משכני", בה טועם האדם את מתיקותו ונפת צופו של ה' יתברך והקרבה אליו. אבל אז משמחליט האדם להכנס בשערי עבודת הבורא מתחיל השלב של "אחריך נרוצה", שנראה לאדם כאלו השי"ת בורח וחומק ומתרחק ממנו, ונעצרים על גבו קשיים ונסיונות ומלחמות. ואם נשאר האדם "עקשן גדול" ומחזיק איתו בדרך ה' אזי זוכה ש"הביאני המלך חדריו" להכנס אל היכל עבודת הבורא וסרים ממנו כל הקשיים וההפרעות שהיו. אך עדן לא מרגיש הוא את קרבת ה' אלא בבחינת "חדריו", דהינו נסתר, עד שבמשך הזמן עולה ומתעלה עד לדרגת "נגילה ונשמחה בך", דהינו נוכח, שזוכה לראות משלי ט"ז, ט"ו. וראה בספר "תורת המגיד" בביאורים על שיר השירים שהביא רעיון דומה לזה. באור פני מלך חיים נעימות בימינו נצח.

## דרוש וחדוש

על הרמב"ם (כלי המקדש פרק ב' הלכה י"א). בספר "מעשה רקח" התקשה היאך פסק רבנו הרמב"ם ז"ל שהמעלה קטרת זרה על גבי מזבח הזהב דינו במלקות, בו בזמן ששם בהלכה ח'. לעיל פסק הרמב"ם שהמקטיר קטרת זרה הרי זה חייב מיתה, והרי כלל נקוט בידינו שכשמתחייב אדם בשני ענשים מטילים עליו רק את הענש הגדול בלבד!?

והביא שתי תשובות בדבר:

(א) שאם כבר לקה בטרם הוציאוהו להורג יותר לא יתרה, שפך מגילה (וי"ע"ם), ולמדו זאת מהפסוק (דברים כ"ה, ג): "ונקלה אחיך לעיניך" - כיוון שנקלה (נתבייש במלקויות) הרי הוא אחיך. למדונו חז"ל: "כל חייבי פרישות שלקו נפטרו מידי פרישתו".

ב) שהמדבר הוא באפן בו נחשבת הקטרתו לקטרת זרה לא מחמת שחסר אהד מסממניה, אלא מחמת שחסר במדתה. שבאפן שפזה לא מתחייב על מעשהו מיתה, אלא מלקות בלבד.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין מזבח הזהב על דרך הסוד כתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א ויקרא דף ל"ב. **בזהר הקדוש** שפדגמת שני המזבחות שיש כאן בארץ, מזבח הזהב ומזבח הנחשת, כך יש גם כן בעליונים: על האחד מקטרת הקטרת העליונה הנקראת "קשר האמונה", ועל השני עומד מיכאל שר ישראל ומקריב קרבנות לה' יתברך. וכנגד מזבח של מעלה בנה משה רבנו את מזבח של מטה. ולכן נאמר במזבח "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", שאף בשעה שמזבח של מטה בטל עם כל זאת מזבח של מעלה ממשיך להתקיים ולפעל.

## מצוה ק"ה: נתינת מחצית השקל

כמו שכתוב: (שמות ל', י"ג).

"זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש... תרומה לה'".

## לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה בזמן שבית המקדש קיים על כל איש מבו עשרים שנה ומעלה ליתן אחת בשנה שהוא ערך עשרה גרם כסף טהור. וראה בספר "חזון עובדיה" פורים שדן באורך כיצד לשער ערך זה בימינו. מחצית השקל תרומה לבית המקדש. מהכסף המצטבר היו קונים את קרבנות התמיד ומוספיהם ונספיהם, עצי המערכה ולחם הפנים, הפרה האדמה ושעיר המשתלח ויתר הדברים הבאים במקדש מכספי הצבור.

רמב"ם הלכות שקלים (פירק א' הלכה ט'). **על גבית מחצית השקל היו שלוחי בית הדין מכריזים ומתרימים החל מראש חדש אדר, כשהאסוף היה נעשה באחת מהלשכות שבמקדש. ומעשרים וחמשה בו היו כופים וממשפנים את מי שעדין לא תרם ליתן את חלקו.**

**הפל חיבים בנתינתה, אפלו גרים ועבדים משחררים, כמו שכתוב "והדל לא ימעיט".** ואפלו העני שבישראל חיב למכר את כסותו וליתנה. אך הנשים והקטנים ומכל מקום אם ביקשו לתת מקבלים מהם. שלא כמו תרומת גויים שלא מקבלים משום "חסד לאומים חטאת" ו"ביבוס קצירה תשברנה". פטורים מליתנה. ויתר פרטי הדינים במצוה זו פנסו במסכת "שקלים" הלכות שקלים. **וברמב"ם ז"ל בהלכותיו. עין שם.**

## רמז הפתוב - גבולות

**אחד מעקרי מצוה זו הוא שניצטוינו שמות ל', ט"ו. "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט".** וכבר עמדו רבותינו המפרשים על מדוכה זו לבאר מדוע ולמה הזוהרנו שהעשיר לא ירבה? וכי מה יגרע בכך שיבוא איזה גביר אמיד ויעשיר את קפת המקדש באפן משמעותי?! ואף אנו נביא בסייעתא דשמיא את שעלה בדעתנו הקצרה לומר:

**שהנה** כך הובא בשם רב בחגיגה (י"ב ע"א) שלמד ממה שכתוב בפסוק (איוב כ"ו, י"א): "עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו". ורמזו גם כן בשם שד"י שבא לומר "שומר לעולמו דיי". למדונו רבותינו זכרונם לברכה שבשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את עולמו היה העולם הולך ומתרחב כשתי פקעיות, עד שגער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו. כך גם בגמרא שם. ונלמד מהפסוק (נחום א', ד'): "גוער בים ויבשהו". בשעה שפרא הקב"ה את הים אומרים חז"ל שהיה הים מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה ויבשו בשפתו.

**ומשמעות הדברים היא שכלל הנבראים מטבעם מבקשים תמיד לגדל ולהתרחב.** זוהי שאיפת כל שיח שדה וכל חית יער וכל בן אנוש עלי אדמות כך ניתן לראות בחוש איך כל שיח קטן כבר מרגע הנחתו באדמה מיד הולך וגדל כפי יכולתו, עד ששורשי אילן מסוגלים פעמים לשבר ולהרים אף סלעים ובטון ברצונם הגדול להתרחב. וכך הם הדברים בכל אשר חי יקרא, מהיצור הקטן ביותר ועד לגדול שבנבראים - כולם מבקשים כל ימיהם ללכת ולהתרחב. ואף האדם מטבעו מבקש כל הזמן ללכת ולהתקדם, לפרוח ולהתרחב: זה בעסקיו וזה בלימודו, זה בביתו וזה בממונו, כל אחד בדבר החשוב לו. וזאת למודעי: כי אף החלק הדומם שבבריא נהג כן: שבמיכשורים מתקדמים ניתן לחזות איך כל חפץ הנראה דומם ורגוע טומן בתוכו קלחת של חלקיקים זעירים הנעים במהירות רבה לכל עבר במטרה לפרוץ ולגדול, אילולי גערתו של הקב"ה בעולמו שמגבילה ועוצרת את הנבראים לעמוד על גודלם ומקומם (מה שנקרא בלשון המדע "כח המושך" השומר על החומר המוצק שלא יתפשט לכל עבר, ועד היום לא יודעים הם מהו המקור לאותו כח. אך אנו כמובן יודעים ומבינים היטב...). וסיבת הדבר לכל זאת היא: בהיות שטבע הנברא להיות נמשך ונדמה בטבעו לבוראו, וכל הבריא כולה הרי היא מעשה ידיו של הקב"ה, על כן בהיות שהקב"ה אין לו גבול ומדה, ומלא כל הארץ כבודו, על כן גם נבראו טבעם לבקש להתרחב ולהתפשט תמיד ככל שביכלתם. והדברים נפלאים למתבונן בהם.

**אך הקדוש ברוך הוא גלה שרצונו בבריאה הוא שלכל דבר יהיו גבולות, ושלא נחצה ונעבר את הגבול הקצוב והראוי לנו. לכן עצר הקב"ה את עולמו מלהתרחב, בכדי ללמדנו שגם גדילה והתפתחות יתרה היא בגדר פגם וקלקול,**



ולא יצא ממנה דבר טוב ומתקן. ולכך רמז הבורא יתברך בציוותו אותנו: **"העשיר לא ירבה והדל לא ימעט"** ואחר כותבנו זאת מצאנו בס"ד ל"כלי יקר" בפירושו על התורה (בראשית א', ו) שכתב גם כן בדרך דומה לזו, וברוך המכוון.

**התורה מספרת על אנשי דור הפלגה שבקשו לבנות מגדל וראשו בשמים כדי לעשות מלחמה בבורא העולם. והקב"ה אכן לקח את הדברים ברצינות רבה וירד יחד עם בית דינו להפר את עצתם. והדברים תמוהים: וכי מה יש להתיחס לדמיונות השוא של אותם ליצנים? וכי יעלה על הדעת שיגיעו במגדלם מעל לרקיע השמים למקום מושבו של הקב"ה ועוד יעשו עמו מלחמה?! אתמהה!!**

לידינו הדגול הרב רפאל שמסיאב שליט"א. ראה שם בעמוד ק"ט. ובספר **"נתיבות חיים"** הביא באור נפלא: הקדוש ברוך הוא ברא את עולמו כך שכלל דבר יש גבול: **גבול בין האור לחושך, גבול בין המים התחתונים למים העליונים, גבול בין השמים לארץ וכו' וכו'.** ואת הגבולות הללו בקשו אנשי דור הפלגה לפרץ. העולם רגיל לומר כי **"השמים הם הגבול"**, ואותו הדור בקשו לפרץ גם את אותו מחסום. אל תגבילו אותנו מה מתר ומה אסור, מה שלי ומה שלך, אלא הכל מתר והכל פרוץ ואין מי שיאמר לי מה אעשה ומה אפעל. זוהי המלחמה שבקשו אנשי דור הפלגה לעשות עם הקב"ה, ואכן תוצאות הרסניות יכלו לצאת מכך. ולכן ירד הקב"ה ובוטל את עצתם, בכך שבלל את שפתם ויצר חיץ בין איש לרעהו, גבול נוסף בין הבריות, מה שהדק את גבולות הבריאה והבטיח את המשך קיומו.

**ואכן בדורות אלו בהם נפרצים לצערנו גבולות רבים שהיו קימים בדורות קודמים, רואים אנו את התוצאות ההרסניות המגיעות מכך. רק הדבק בתורה הקדושה ובחכמה המלמדים לאדם היכן להציב לעצמו ולבני ביתו גבולות נאותים - רק הוא המאשר הזוכה בדורנו לרוות נחת מחייו עלי אדמות. כל אלו הפורצים את הגדרות שגדרו חכמים בטענה של **"מה יש בזה?!"** ו**"זה לא מתאים לדור שלנו"** ושאר דברי הבל וריק - רואים אנו לצערנו מה יוצא מהם ומבתייהם ומילדיהם. כי כשאין גבולות וגדרות לאדם אזי הנפילה היא בגדר מבטחת.**

**אדם שאינו יודע להציב גבולות לעצמו בחייו, בכל ענין מעניינו, אין כל ספק שאחריתו תהא עדי אובד.** הכל יודעים מה סופו של בלון שמנפחים אותו יותר מדי: **מתפוצץ!** וכך מזהירנו החכם באדם: משלי כ"ה, ט"ז. וראה בפירוש הרלב"ג שם שפירש את המושג **"דבש"** על עניני החכמה, שאפילו חכמה יתירה היא לרועץ לאדם, כפי שמובא בחגיגה (י"ד ע"ב) על בן זומא עלה לעליונים והציץ היכן שלא היה צריך ונטרפה דעתו, ועליו דרשו חכמים את הפסוק הנ"ל **"דבש מצאת אכול דייך..."**. וכך ידוע על חכמים ואנשי מדע רבים שמרוב חכמתם וגאונותם נעשו למשוגעים... **"דבש מצאת אכל דייך פן תשבוענו והקאתו"**. כל העדפה שהיא, אפלו בדבר טוב וחיובי, הרי היא בגדר הריסה וחרבן. כי דבר גשמי הוא דבר מגבל. וכל זמן שנמצאים אנו בעולם הגשם - הרי שחנכים אנו להגביל את עצמנו בהתאם לכלים שנתנו בידינו וראה בספר **"אוצרות חיים"** מרבינו האריז"ל שכתב שכל כלי בעולם יש לו אור פנימי ואור חיצון המסייעים לכלי להעלותו ולתקנו. ובבחינת מסוגלות וכח אמנם עוצמתו של האור החיצון היא גדולה יותר מעוצמת האור הפנימי, אולם בפועל עוצמת האור הפנימי ותועלתו היא גדולה יותר. וביאר הטעם לכך בהיות שלאור הפנימי ישנם גבולות המגבילים אותו ומביאים אותו למיצוי המירבי שבו, מה שאין כן האור המקיף שהוא חסר גבולות ולעולם אינו מגיע למיצוי כחתינו. והמבין יבין. **הדבר היחיד**

שְׁנוֹתָר רֹחֲנֵי לְגַמְרֵי הוּא הַנֶּפֶשׁ, וְעָלְיוּ נֶאֱמַר קהלת ו', ז'. ומכל מקום בהיות שהנפש שורה בעולם הזה בתוך הגוף המוגבל לכן גם לה מחובתנו להציב גבולות כמה רוחניות ליתן לה ולא להלעיטה יתר על המדה. ורק בעולם הבא תוכל להתענג ולהתעלות ולהשיג מבלי גבול ומדה. "הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלֵא". אֲבָל מִלְבָּד זֶה אֵין לָךְ דָּבָר שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַצִּיב לוֹ גְּבֻלוֹת.

וְכֹךְ מִלְמַדְנוּ שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ ע"ה: "הַקֹּר רִגְלֶךָ מִבֵּית רַעַךְ פֶּן יִשְׁבַּעַךְ וּשְׁנֵאָךְ". אִם רוֹצֶה אֲתָה לְשָׁמֵר אֶת אֲהַבְתִּי רַעַךְ - הַצֵּב לָהּ גְּבֻל וּמְדָה. אֵל תִּפְרִיז בְּהַרְעַפְתִּי אֲהַבְתֶּךָ וּבְהַתְמַדְתֶּךָ בָּהּ, שְׁאִם כֵּן סוֹף שֶׁתִּפְסַד אֲהַבְתֶּךָ וְתֵאבֵד וְהַגַּה"צ רַבִּי יֵאֵשִׁיחוּ פִּינְטוֹ שְׁלִיט"א הֵבִיא בְּסִפְרוֹ "לִבֵּב יָמִים" פִּירוּשׁ נָאֵה לְפִסּוּק "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב אָמַר ה'": כִּיצַד יִזְכֶּה אָדָם לְשְׁלוֹם אֲמִיתִי עִם קְרוֹבוֹ? כִּשְׁנֵינָהֵג בְּבַחֲנֵינֵנוּ "לְרַחוּק וּלְקְרוֹב" שִׁישְׁמֹר מֵרַחֵק וְיִצִּיב גְּבֻלוֹת גַּם עִם אוֹהֲבָיו וּמְקְרוֹבָיו. וְזֶהוּ אֶחָד הַטַּעֲמִים הַנִּפְלָאִים לְמִצְוֹת טְהוֹרַת הַמִּשְׁפָּחָה בַּה נְצַטְוִינוּ לְפָרוֹשׁ מִן הָאִשָּׁה בְּבַחֲנֵינֵנוּ "שְׁבוּעִים רַעֲיִיתִי שְׁבוּעִים אַחֻתִי" כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְוֹא לְהַתְרַגֵּל זֶה בְּזוֹ וְתִיפְסַד אֲהַבְתֶּם, כִּפִּי שְׂרוּאִים כִּיֹּם רַבּוֹת לְצַעֲרֵנוּ בְּזוּגוֹת שֶׁלֹּא זָכוּ לְשָׁמֵר מִצְוֵה יִקְרָה וּנְפִלָאָה זֹו. אִם בְּקִשְׁתָּ לְיִסָּר אֶת בְּנֶךָ אוֹ אֶת תַּלְמִידֶךָ - אֵל תִּרְבֶּה בְּכֶךָ יִתֵּר עַל הַמְּדָה, פֶּן יִמָּאֵס וְיִקְוֶץ בְּתוֹכְךָ וְכִפִּי שֶׁהַזְּהִירוֹנוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּעַנְיַן הַחִינוּךְ וְהַתּוֹכַחָה (סוֹטָה מ"ז ע"א) שֶׁתֵּהָא שְׂמַאל דּוּחָה וְיִמִּין מְקַרְבָּת. וְצֵא וְלִמַּד מֵה יֵצֵא מֵאוֹתוֹ תַּלְמִיד (יש"י שר"י) שְׂדַחְאוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחֲיָה בְּשֵׁתֵי יָדָיו... . גַּם אִם בְּקִשְׁתָּ לְהִיטִיב וְלִסְעָד עִם מִי שְׁאֵין לוֹ - גַּם שָׁם זָכֵר לְהַצִּיב גְּבֻלוֹתֶיךָ, פֶּן תִּרְבֶּה בְּטוֹבָה אֶלְיוֹ עַד שֶׁ דְּבָרִים ל"ב, ט"ו. וְכַדְרַשְׁתָּ חַז"ל (בְּרִכּוֹת ל"ב ע"א) שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְהַקְבִּי"ה "כִּסְף וְזָהָב שֶׁהִשְׁפַּעַת לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁאָמְרוּ דִּי הוּא גֵרָם שַׁעֲשׂוּ אֶת הָעֵגֶל". וְרַבֵּינוּ בַּחֲיִי ז"ל הַזְּהִיר בְּכַתְּבֵינוּ: "אֵל תֵּהִיָּה מֵתוֹק פֶּן יִבְלַעוּךָ". "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֵט" וּפֶן נּוֹסֵף יֵשׁ לְדַבֵּר: שֶׁהַמְּפָרִיז לְפָזֵר מִמּוֹנוֹ לְצַדָּקָה עֲלוּל לְהַגִּיעַ בְּעַצְמוֹ לְעַנְיוֹת, וְיֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְסָדוֹ. וְלִכֵּן תִּיקְנוּ חַכְמִים (כְּתוּבוֹת נ" ע"א) שֶׁהַמְּבֻזָּב לְצַדָּקָה אֵל יִבְזֹו יוֹתֵר מִחוּמָשׁ. (וְאִם תִּקְשֶׁה: וְהִרִי אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ "לְעוֹלָם אֵין אָדָם מַעֲנֵי מִן הַצַּדִּיקָה!!" יֵשׁ לּוֹמֵר שְׂדַחְקָה שְׂכּוֹז אֵינָה בְּגֵדֵר צַדָּקָה אֵלָּא בְּגֵדֵר בִּזְבוּנוֹת...).

וְדְבָרִים אֵלוֹ הֵם יְסוּד חֲשׁוֹב וְחִיּוּנֵי לְאָדָם עַד לְמֵאֵד כָּל יָמָיו עָלֵי חַלְד, עַל כֵּן מִשְׁלֵי ו', כ"א. קִשְׁרָם עַל לְבָבְךָ תְּמִיד עֲנִדָם עַל גְּרִגְרוֹתֶךָ, לִשׁוֹן הַרְמַב"ן ז"ל בְּחַתִּימַת אַגְרוֹתוֹ הַמְּפּוֹרְסָמַת. לְמַעַן תִּצְלִיחַ בְּכָל דְּרָכֶיךָ וְתִזְכָּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

עַל אֵף שֶׁכִּיֹּם בְּעוֹנוֹתֵינוּ הִרְבִּים אֵין לָנוּ בֵּית מִקְדָּשׁ, וּמִצְוֹת מִחֲצִית הַשְּׁקָל אֵינָה נֹהֲגָת מִן הַתּוֹרָה, מְכָל מְקוֹם כְּתָבוּ מְקוֹרוֹ בְּמַסַּכְת סוֹפְרִים (פֶּרֶק כ"א הַלְכָה ד') וּבְמַרְדְּכִי (רִישׁ מַסַּכְת יוֹמָא). וְהוּבָא בְּהַגְהַת הַרְמ"א זצ"ל (אוֹרַח חַיִּים סִימָן תִּרְצ"ד סַעִיף א') וּבְשֵׁאֵר הָאֲחֵרוֹנִים. הַפּוֹסְקִים שְׁמַנְהֵג יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים לִיתֵן אַחַת בְּשָׁנָה מְעוֹת "זָכֵר לְמִחֲצִית הַשְּׁקָל" כֵּן הוּבָא בְּכַף הַחַיִּים (סִימָן תִּרְצ"ד סַעִיף קָטָן כ'). וְרִשְׁאֵי אֵף לִיתֵן חֶפֶץ שׁוֹה עֵרֶךְ לְסַכּוּם הַנִּי"ל. וְמִי שֶׁקִּשֶׁה לוֹ לִיתֵן סַכּוּם זֶה רִשְׁאֵי לְהַקֵּל לִיתֵן סַכּוּמִים נְמוּכִים יוֹתֵר הַמוֹזְכָּרִים בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים (רֵאָה שׁו"ת צִיץ אֲלִיעֶזֶר חֶלֶק י"ג סִימָן ע"ב מֵה שְׂכַת בֶּשֶׁם הַמַּהְרֵשִׁים, וְכֵן הֵבִיא כֵף הַחַיִּים הַנִּי"ל בְּשֵׁם הַמְטָה יְהוּדָה, וְכֵן הֵבִיאֵם מִרֵן הַגְּרִי"ע יוֹסֵף שְׁלִיט"א בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר "חֲזוֹן עוֹבְדֵי"ה" הַלְכוֹת פּוֹרִים עֲמוּד ק"ד. עֵיין ש"ס).

בְּשׁוּי שֶׁל תִּשְׁעָה גָּרָם כֶּסֶף טְהוֹר גְּלָמִי כְּדִגְמַת הַנְּתִינָה שְׁהִיָּתָה נֹהֲגָת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וּמוּבָא בְּסִפְרֵים שְׁטוֹב לִיתֵן אֵף עַל יְלָדָיו הַקְּטָנִים כֵּן כְּתַב בְּסִפְרֵי "תּוֹרָה תְּמִימָה" (פֶּרֶשׁת כִּי תִשָּׂא) שְׁבַהֲיוֹת שְׁבַתִּינָה זֹו יֵשׁ גַּם כֵּן כּוֹוֹנָה כְּנֶגֶד הַמֵּן הַרְשַׁע שֶׁשְׁקָל לְמַלְךְ אַחֲשׁוֹרוֹשׁ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים כֶּסֶף עַל מִנֵּת לְאַבְדָם, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ שֶׁשְׁקָלֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כֶּסֶף קִדְמוֹ לְשַׁקְלֵיו, וְהִרִי בְּנֵס פּוֹרִים הִיוּ גַם הַקְּטָנִים, לִכֵּן נִכּוֹן לִיתֵן גַּם בְּעֵדָם. וְכֵן כְּתַבוּ עוֹד כְּמָה אַחֲרוֹנִים. , וְאֶת הַמְּעוֹת יֵשׁ לְהַעֲבִיר לְטוֹבַת הַחֲזָקָת הַתּוֹרָה וְלִוְמִדְיָה שֶׁהִרִי בְּזִמְנוֹ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קִיָּים הִיוּ הַמְּעוֹת מִשְׁמֹשׁוֹת לְצוּרֵךְ הַקְּרַבְנוֹת כְּנֹזְכֵר לְעִיל, וְכִיֹּם לִימוּד הַתּוֹרָה הוּא הַתְּחִלָּי לְקַרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ עַל הַפְּסוּק "זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לְמַנְחָה" וְכו'. וְעוֹד שֶׁאָמְרוּ

רבותינו גדול תלמוד התורה אף יותר מהקרבת הקרבנות (מגילה ג' ע"א). וכן הובא ברוח חיים (סימן תרצ"ד) ובחזון עובדיה (הלכות פורים עמוד ק"ה). זמן הַנְּתִינָה הוא החל מראש חֹדֶשׁ אָדָר, וּמִן הַמְּבַחֵר לִיתְנָה ראה הגהת הרמ"א זצ"ל (ריש סימן תרצ"ד) שכתב כן בשם המהרי"ל זיע"א, ועוד עיין בספר הקדוש "יסוד ושורש העבודה" ובספר "נטעי גבריאל" הלכות פורים. לַפְּנֵי תַּפְּלַת הַמְּנַחָה שֶׁל תַּעֲנִית אֶסְתֵּר או כן כתב בחזון עובדיה הנ"ל שנוהגים. בְּלֵיל פּוּרִים.

## בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

**בְּבֹאֵר מִצְוֹת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל עַל דָּרְךָ הַסּוּד רְאֵה בְּבִיאֹר מִצוּה ק"ט. בְּסִפְר " מִצְוֹת דָּוִד" לְהַגְאֹן רַבִּי דָּוִד בֶּן זְמְרָא זצ"ל שֶׁכָּתַב שֶׁנְּתִינָה זוּ בָּאָה לְבַטֵּל מוֹת מִן הָעָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: " לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם". וְלָכֵן נֶאמַר בָּהּ " הַדֵּל לֹא יִמְעִיט" שֶׁאֵף מוֹכְרִים אֶת כְּסוּתוֹ בְּכֹדֵי שְׂתֵּן אֶת חֶלְקוֹ וְלֹא יָמוּת. וְלָכֵן הַנְּתִינָה הִיא דוֹקָא בְּכֶסֶף הָרוּמִז לְמַדַּת הַחֶסֶד וְהַרְחָמִים. וּמִשֶּׁקְלוֹ עֲשֶׂרָה גֵרָה כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַסְּפִירוֹת. וְלָכֵן נִצְטוּנֵנוּ שֶׁהַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט בְּכֹדֵי לֹא לְשָׁנוֹת מַעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת הַלְלוּ. וְלָכֵן גַּם כֵּן צָרִיךְ שְׂתֵּן אֶת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּבֵת אַחַת וְלֹא בְּכַמָּה פְּעָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּמִפְרִיד הַסְּפִירוֹת וּמְקַצֵּץ בְּנִטְעוֹת חֲלִילָה. וְזֶהוּ מֵה שֶׁכָּתוּב: " תְּרוּמָה לֵה" שֶׁעַל יְדֵי נְתִינָה זוּ כְּבִכּוֹל מְרִימִים וּמִיַּחְדִּים אָנוּ אֶת שֵׁם הַיְיָ בְּרוּךְ הוּא וּמְבַטְלִים מַעֲלִינוּ עֲנֵשׁ מִיָּתֵהּ לִיע.**

## מצוה ק"ו: קדוש ידים ורגלים בשעת עבודה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שמות ל', י"ט).

"וְרַחְצוּ אֶת יְדֵיכֶם וְרַגְלֵיכֶם"

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

זְבַחִים (וי"ט ע"ב). וכן הובא ברמב"ם ז"ל (הלכות ביאת המקדש ריש פרק ה'). וכן יתר הדינים הבאים מקורם טהור מהנ"ל. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכְּהֻנִּים הַמְּשֻׁרְתִּים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְקַדֵּשׁ אֶת

ידיהם ורגליהם ברחיצה בכל יום בתחלת עבודתם. ואפן הרחיצה הוא שניחו יד ימינם על רגל ימינם ויד שמאלם על רגל שמאלם ויטלו עליהם ממי הפיור שבמקדש על ידי פלי המיחד לכך.

שעור המים הנצרך לנטילה זו הוא פשעור נטילה לארבעה אנשים, ומכח נטילה זו עומדים הם ומשרתים בבית המקדש כל היום כלו, אלא אם כן הסיחו דעתם בשנה או בהתפנות או ביציאה משטח המקדש או בכיוצא בזה שאז עליהם לשוב ולטול שנית. והמשרת במקדש בלא לקדש ידיו ורגליו הרי זה חגיב מיתה בידי שמים, וכל עבודתו שעבד הרי היא פסולה.

## רמז הפתוב - יד ורגל

עינינו הרואות כי ידיו ורגליו של האדם הם שני איברים עקריים המסייעים לאדם רבות בפעולותיו, ובלעדיהם כמעט ולא יוכל האדם לעשות מאומה. וכפי שרגילים העולם לומר על אדם שאינו מצליח לעשות שום דבר "הוא לא מוצא את הידים והרגלים". ובהיות ששני איברים אלו הם בעלי השפעה רבה על תפקודו של האדם, לכן הקפידה התורה מאד שיהיו איברים אלו מקדשים ומטהרים מכל און ואשמה בבחינת תהלים ל"ו, י"ב. "אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנדני". שאדם שידיו מגאלות במעשי אסור, או רגליו שקועות בטיט היון, לא יזכו אותו מן השמים לפעל פעולות רמות ונשגבות. ואף אם יתאמץ ויפעילו - לרוב ינחל כשלון ותבוסה. כי אי אפשר להגיש למלך משקה, הטוב והמשבח ביותר שיהיה, בכלי מלכלך ומטנף.

מי לנו גדול מדוד המלך ע"ה, שעם כל חסידותו וקדשיתו נבצר מפניו מלבנות את בית המקדש אותו כל כך השתוקק לבנות, כמובא בנביא (דברי הימים א' כ"ב, ח): "לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני". ולמען הסיר כל ספק הבהירו המפרשים שאותם דמים כמובן היו בפקודת ה' יתברך, אולם בכל זאת כיון שידיו היו מגואלות בדם הרוגיו לכן לא התאפשר שיבנה את בית המקדש שכולו שלום ואחוה. וזה מפני שידיו היו מגאלות בדם הרוגיו.

כך גם מצינו בדברי ישעיה הנביא שהזכיר את ישראל: ישעיה א', ט"ו. "גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם דמים מלאו". כי מתנאי העבודה השלמה הוא שגם כלי המעשה יהיו מקדשים ומטהרים לה' יתברך. וברגע שקלי עבודתו של האדם מגאלות ומלכלכות, ממילא כל מה שיגש באותם כלים יתגאל ויתלכלך גם הוא, לכן אחד שקצה עבודתו אינה מקבלת. ולכן הורנו דוד המלך ע"ה: תהלים כ"ד, ג. "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו? נקי כפיים ובר לבב!" לא די להיות בר לבב, אלא צריך גם שיהיו כפיו נקיות ומטהרות.

ידוע המעשה המובא במדרש על משה רבנו ע"ה בהיותו ילד בבית פרעה, כשאיצטגניני מצרים חזו בפוכבים שעתיד לצאת מבית פרעה מושיען של ישראל, ובקש פרעה לנסות את משה מה פנימיותו, בכך הניח בפניו שתי קערות: האחת של מטבעות זהב, והשנית של גחלים לוחשות. ואמר שבאם ישלח ידו אל הזהב מיד ימיתהו, ובאם ישלח ידו אל הגחלים יניחנו, וכך היה.

וְנִרְאָה שְׁמִבְחֵן שְׁפָזָה עוֹבֵר כֹּל יְהוּדֵי הַמְּבַקֵּשׁ לְהַמְנוֹת עַל פֶּת יִרְאֵי ה', בּוֹ מִתְנַסֵּה הוּא מִן הַשָּׁמַיִם הָאֵם יִשְׁלַח יָדוֹ אֶל תְּאֻוֹת הַבָּצַע וְאֶל תְּשׁוּקוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁיִּתְגַּאֲלוּ יָדָיו בְּמִמּוֹן לֹא כְּשֵׁר וּבְמִתְרוֹת הָעוֹלָם, אִו שְׁמָא יְהֵא מוֹכֵן לְמִסַּר נַפְשׁוֹ בְּקִבְלַת יְסוּרִים וּכְוִיּוֹת לְמַעַן ה' יִתְבָּרַךְ וּלְמַעַן תּוֹרָתוֹ. וְאִם רַק יִזְכֶּה לְקִדְשׁ אֶת יָדָיו וּלְשִׁלְחוֹן לְמָקוֹם הַנְּכוֹן כְּבָר בְּכֹךְ יִצִּיל אֶת חַיָּיו, וְעוֹד יִזְכֶּה בְּעֶזְרַת ה' לְעֵלוֹת וּלְהִתְעַלּוֹת וְאִמְרָנוּ בְּסִיד שְׁאוּלֵי לְכַךְ רִמְזוּ חַז"ל בְּאִמְרָם (בְּרִכּוֹת ס"א ע"א) ש"י הַמְרַצָּה מַעוֹת לְאִשָּׁה מִיָּדוֹ לִידָה כְּדִי לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ אִפִּילוּ יֵשׁ בִּידוֹ תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כַּמֶּשֶׁה רַבִּינוּ לֹא יִנְקָה מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם", וְלִמְדוֹ זֹאת מִמָּה שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי י"א, כ"א): "יָד לֵיד לֹא יִנְקָה רַע" שֶׁלֹּא יִנְקָה מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם. כִּי מִשָּׁה רַבִּינוּ שִׁמְשׁוּ יָדָיו לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה מִיַּד הַקַּבְ"ה, וְעַם כָּל זֹאת אִם יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לְדַבֵּר פְּסוּל וְאִסוּר הָרִי שִׁיקְלַקֵּל אוֹתָן וְיֵאבֵד אֶת מַעֲלָתָן וְקִדוּשָׁתָן.

גַּם לְרַגְלָיו שֶׁל הָאָדָם נִדְרָשֶׁת שְׁמִירָה יִתְרָה, בְּבַחֲנֵינָת תְּהִלִּים כ"ו, י"ב. וּמִסִּיִּים שֶׁם הַפְּסוּק "בְּמַקְהִלִּים אֲבֵרַךְ ה'" שֶׁרַק מִי שֶׁרָגְלוֹ רָגַל יִשְׂרָה יִכּוֹל לְעַמּוֹד וּלְבָרַךְ אֶת ה'. "רַגְלֵי עֲמֻדָה בְּמִישׁוֹר" שֶׁיִּפְלֵס צְעָדָיו וְיִישֵׁר אֲרָחוֹתָיו בְּמַעְגְלֵי צְדָק. כִּי אִימֶרֶת רַבִּי יוֹחָן בְּסוּכָה (נִיג ע"א) בְּשֵׁם שְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ ע"ה. רַגְלָיו שֶׁל הָאָדָם עֲרֻבוֹת עָלָיו, אִימֶרֶת הַלֵּל הַזֶּקֶן בְּגִמְרָא שֶׁ. וְכַמֵּאֵר דוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תְּהִלִּים ק"ט, נ"ט): "חֲשַׁבְתִּי דְרַכִּי וְאִשִּׁיבָה רַגְלֵי אֵל עֲדַתִּי". וְלְמָקוֹם שֶׁאָדָם אוֹהֵב לִילָךְ לְשֵׁם רַגְלָיו מוֹלִיכוֹת אוֹתוֹ. וְאִם הוֹלֵךְ אָדָם בְּרַגְלָיו לְמָקוֹמוֹת לֹא טוֹבִים לֹא תוֹעִיל לוֹ כֹּל צְדָקוֹתָיו לְהַצִּילוֹ מִרְדַּת שְׁחַת, כִּן דְּרִשׁוּ חַז"ל בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (י"ח ע"ב) עַל הַפְּסוּק הַפּוֹתַח אֶת סַפֵּר הַתְּהִלִּים "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בְּעֵצַת רַשָּׁעִים וְכוּ". כִּי אִם הִלֵּךְ - סוֹפּוֹ לְעַמֵּד, וְאִם עָמַד - סוֹפּוֹ לִישֵׁב. וְלָכֵן צָנְנוּ שְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ ע"ה: קַהֲלַת ד', י"ז. "שְׁמַר רַגְלֶךָ כַּאֲשֶׁר תִּלָּךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹקִים" שֶׁלֹּא יִהְיוּ כְּפִי שְׂמֵתוּדִים אֲנוּ בּוֹיָדוֹי שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים "עַל חֲטָא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּרַגְלֵי מִמַּהֲרוֹת לְרוּץ לְרַעָה". רַגְלֵי הַמְּמַהֲרוֹת לְרוּץ לְרַעָה, וְשֶׁלֹּא יִהְלֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, וְשֶׁיִּזְכִּיר לְעַצְמוֹ כֹּל הַזְּמַן: שִׁיר הַשִּׁירִים ה', ג'. "רַחֲצֵתִי אֶת רַגְלֵי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם". וּבְזָכוֹת כֶּךָ יִזְכֶּה שֶׁ שְׂמוֹאֵל א' ב', ט'. "רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ".

## דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

בְּעֻקְבוֹת מִצְוֹת קְדוֹשׁ הַיָּדִים וְהַרְגְלִים לְפָנֵינוּ בְּמַקְדָּשׁ, תִּקְנוּ שְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ וּבֵית דִּינּוֹ הֵינּוּ שֶׁשְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ ע"ה תִּיקֵן נְטִילַת יָדַיִם לְאוֹכֵל מִן הַקְּדוֹשִׁים (שֶׁבֶת ט"ו ע"א), וּבֵית שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל הוֹסִיפוּ גַם לְאוֹכֵל תְּרוּמָה (ש"ס), וּבְדוֹר שְׂאֲחָר חֲרַבֵּן הַבַּיִת הַשֵּׁנִי הוֹסִיפוּ גַם לְאוֹכֵל חוּלִין וּלְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל (עֲרׁוּבִין כ"א ע"ב). תִּקְנֵה שְׁכָל יִשְׂרָאֵל וְטָלוּ אֶת יָדֵיהֶם לְפָנֵי אֲכִילַת פֶּת, כְּדִי וּבְאַחֲרוֹנִים הוֹבְאוּ עוֹד כַּמָּה וְכַמָּה טַעֲמִים לְתִקְנָה, רָאָה סַפֵּר פְּסָקֵי תְּשׁוּבוֹת (חֶלֶק ב' רֵאשׁ סִימָן קנ"ח). שְׁלֹא תִשְׁתַּפַּח תּוֹרַת טְהָרַת הַיָּדִים מִיִּשְׂרָאֵל. וְהַחֲמִירוּ מְאֹד חֲכָמִים בְּחֻמְרָתָהּ כִּן אִמְרוּ בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת (פְּרָק ה') שֶׁהַמְזוּלָל בְּנְטִילַת יָדַיִם חַיִּיב נְדוּי, וּבְשֶׁבֶת (ס"ב) נֹאמַר שְׁבַא לִידֵי עֲנִיּוֹת לִיעֵ, וּבְסוּטָה (ד' ע"ב) נֹאמַר שֶׁנַּעֲקַר מִן הָעוֹלָם. וְהוֹבֵא בְּתַנָּא דְּבִי אֵלִיהוּ שֶׁהָאוֹכֵל בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם כֵּאִילוּ בֹא עַל אֶשֶׁת אִישׁ ר"ל. וְהַפְּלִיגוּ בְּסִגְלָתָהּ וּבְמִתְנָן שְׁכָרָה שֶׁהִנְזַהַר בָּהּ בֹּא לִידֵי עֲשִׁירוֹת, וּבְצוּאוֹת רַבִּי אֲלֵעָזָר הַגָּדוֹל נֹאמַר: "בְּנֵי הוּי זֶהִיר בְּנְטִילַת יָדַיִם, כִּי הֵיא מִהַדְּבָרִים הַעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם". וְנִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים מֵהוּ שְׁעוֹר הָאֲכִילָה הַמְּחַיֵּב נְטִילָה, וְלְמַעֲשֶׂה כֹּל שְׂאוּכָל לְדַעַת הַרִי"ף וְהַרְמַב"ם ז"ל שִׁיעוֹר כְּזִית הוּא כְּשִׁלִּישׁ בִּיצָה, דֵּהֵינּוּ שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה גֶרֶם. וְלְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת הוּא כַּחֲצִי בִיצָה, דֵּהֵינּוּ עֶשְׂרִים וּשְׁבַע גֶרֶם. וְכִן דַּעַת הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ. וּבְשִׁיעוֹר כְּבִיצָה נִחְלָקוּ אִם הוּא עִם קְלִיפְתָהּ (כַּחֲמִשִּׁים וּשְׁשֵׁ גֶרֶם) אוֹ בְּלֹא קְלִיפְתָהּ (כַּחֲמִשִּׁים וְאַחַד גֶרֶם), וְלֵהֲלַכָּה מִשְׁעָרִים בְּלֹא קְלִיפְתָהּ. כְּזִית פֶּת וּמַעֲלָה יִטוּל יָדָיו בְּלֹא לְבָרַךְ בְּרִפְת "עַל נְטִילַת יָדַיִם". וְאִם אוֹכֵל כְּבִיצָה פֶּת אוֹ יוֹתֵר אֶף יְבָרַךְ עַל הַנְּטִילָה.

לְאַחַר הַנְּטִילָה יֵשׁ חַיּוּב לְנַגֵּב אֶת יָדָיו כּוֹן הוּבָא בְּסוּטָה (ד' ע"ב) שֶׁהָאוֹכֵל בְּלֹא נִיגוּב יָדָיו כְּאִילוֹ אוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא, וְכֵן נִפְסַק בְּשִׁלְחוֹן עֵרוּךְ (אורח חיים סימן קנ"ח סעיף י"ב). , וְנִחְלְקוּ אַחֲרוֹנֵי זְמַנּוֹ אִם נִתְּן לַיָּבֵשׁ אֶת יָדָיו עַל יְדֵי מְכַשֵּׁיר יָבוֹשׁ הַפּוֹלֵט אֲוִיר אוֹ עַל יְדֵי הַנְּחָתוֹ נֶגְדַּ הַשֶּׁמֶשׁ הַגָּאוֹן רַבִּינוּ זְלַמֵּן זִיעֵי"א בְּשִׁלְחוֹן עֵרוּךְ שֶׁלוֹ (סימן קנ"ח סעיף י"ז) כֵּתֵב שֶׁלֹּא דֵי שִׁיתַּנְּגֹבוּ הַיָּדִים מֵאִלְיָהוּ, אֲלֵא צְרִיךְ לְשַׁפְּטוֹן בְּמִפָּה אוֹ בְּשֵׂאֵר דְּבָרִים, שֶׁהַשֶּׁפְּטוֹן מִטְּהָרָן בְּיוֹתֵר. אוֹלַם הַגָּאוֹן הַחֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל כֵּתֵב (סימן כ"ה סעיף קטן י') שִׁיכּוֹל לְהַמְתִּין עַד שִׁיתַּנְּגֹבוּ, שְׂכַל שִׁפְגָה הַרְטִיבוֹת מִיָּדָיו הָרִי זֶה נִקְרָא מְנוּגֵב. וְכֵן פִּסְק לְהַקְל בְּשׁו"ת "בְּצַל הַחֲכָמָה" (חֶלֶק ד' סִימָן קמ"א) וּבְסִפְר "יִלְקוּט יוֹסֵף" (אורח חיים סִימָן קנ"ח). וְרֵאָה בְּשׁו"ת "אִזְ נִדְבָרוּ" (חֶלֶק ח' סִימָן נ"ב) מֵה שֶׁכֵּתֵב לְדוֹן בְּזֶה וְאִכְמ"ל. . וְלִמְעַשֶּׂה נִכּוֹן לְכַתְּחִלָּה לְנַגֵּבוּ בְּדוּקָא, אוֹלַם בְּשַׁעַת הַדְּחָק נִתְּנוּ אֶף לַיָּבֵשׁ בְּאַפְּנִים הַנְּזַפְרִים כּוֹ כֵּתֵב בְּסִפְר פִּסְקֵי תְּשׁוּבוֹת (סִימָן קנ"ח אוֹת כ"ח) וְכֵן עֵיָקֵר. .

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֹאוֹר עֲנִינוּ הַיָּדִים וְהַרְגְּלִים עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה מֵה שֶׁכֵּתֵב תּוֹרָה י'. בְּלִקוּטֵי מִהַר"ן מְהַר"ק רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסֶלַב זִיע"א שֶׁהַתּוֹרָה כְּלָה הִיא בְּבַחֲיַנֵּת יָדִים וְרַגְלִים. שֶׁחֶלֶק הַנְּגִלָּה שֶׁבְּתוֹרָה הוּא כְּדִגְמַת הַיָּדִים, כְּמוֹ שֶׁכֵּתוּב שִׁיר הַשִּׁירִים ה', ד'. "יְדוּדֵי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחַר" - מְלִשׁוֹן שְׁמוֹת ל"ב, ט"ז. "חֲרוּת עַל הַלְּחֹת" זוֹהִי הַתּוֹרָה שֶׁבְּכֵתֵב. וְחֶלֶק הַנְּסִתָּר שֶׁבְּתוֹרָה הוּא כְּדִגְמַת הַרְגְּלִים, כְּמוֹ שֶׁכֵּתוּב שִׁיר הַשִּׁירִים ז', ב'. "מֵה יָפוּ פְּעַמֶּיךָ בְּנַעֲלִים בַּת נְדִיב חַמוּקֵי יִרְכִיז" - מֵה יָרָךְ בְּסִתָּר אֶף הַתּוֹרָה בְּסִתָּר זוֹהִי הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פָּה.

## מצוה ק"ז: מצות הכנת שמן המשחה

כְּמוֹ שֶׁכֵּתוּב: (שְׁמוֹת ל', כ"ה).

"וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מְשִׁחַת קֹדֶשׁ רִקְח מְרִקְחַת מַעֲשֶׂה רִקְח שֶׁמֶן מְשִׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת עֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם שֶׁיִּכְיֵנוּ עִם יִשְׂרָאֵל אֶת מְרִקְחַת שֶׁמֶן הַמְּשִׁחָה בָּהּ כְּמוֹ שֶׁכֵּתוּב (ויקרא כ"א, י'): "וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל מֵאַחֵינוּ אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֵאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמְּשִׁחָה

וכו"ו. ימְשָׁחוּ וְיִקְדְּשׁוּ אֶת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּמִנּוּיָו, ומכל מקום לעתיד לבא לא יהיה צריך לקדש הכלים מחדש, כיון שקידושם הראשון יחול אף לעתיד לבא (כן הובא בספרי פרשת נשא, וכן כתב רבינו הרמב"ם ז"ל בספר המצוות מצוה ל"ה). וְבָהּ יִקְדְּשׁוּ אֶת כָּלֵי הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן חֵלֶק מִמַּלְכֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּלֻכּוֹ עַל יָדָהּ.

**לְמַרְפֵּיבֵי הַמְּרַקְחַת נִצְטוּיָנוּ לְקַחַת** משקל חמש מאות שקל מכל אחד. והמר הוא דם ממין חיה ידועה בהודו המשמש להכנת מיני בשמים (כן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות כלי המקדש פרק א' הלכה ג'. אולם הרמב"ם ז"ל בהגהה שם חלק וכתב שזהו מין צמח ריחני. עיין שם). ושאר הסממנים הם מיני צמחים ועשבים ריחניים. **מִזֶּרֶם וְקִנְמוֹן וְקָדָה** משקל מאתים וחמשים שקלים. וְקִנְיָה בְּשֵׁם שִׁיעוֹר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לֹג. וְשֶׁמֶן זַיִת, וְלִבְשֵׁל אֶת כָּלֶם יַחְדָּיו עַד שֶׁתַּעֲמִד הַמְּרַקְחַת עַל מִשְׁקַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לֹג. לְאַחַר מִכּוֹן יִנְיָחוּ אֶת הַמְּרַקְחַת בְּכָלֵי, לְהַיּוֹת מְזֻמְנֶת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל יַעַת שֶׁיִּצְטָרְכוּ וּבַעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הִיָּה בְשִׁימוֹשׁ רַק בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַרְאִשׁוֹן, וְלֵאחֲרַי מִכּוֹן בְּהַחֲרִבוּ נִגְנָה אֹתָהּ צִנְצֶנֶת שֶׁמֶן וְנַעֲלָמָה מֵאִיתָנוּ יַחַד עִם מִטָּה אַהֲרֹן וְצִנְצֶנֶת הַמֶּן, וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי כִּבֵּר לֹא הָיוּ אֵלּוּ בְרִשׁוֹתָנוּ. וּבַעֲיָהּ לַעֲתִיד לִבְאֵי עֲתִיד הַקַּב"ה לְהַשִּׁיב הָעֲבוּדָה לְמִקְוָמָה כְּתִיקוֹנָהּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן. וְיִתֵּר אֲפָנֵי הַהֲכָנָה וְדִינֶיהָ מִבְּאָרִים בְּרִישׁ הַלְכוֹת כָּלֵי הַמִּקְדָּשׁ. **בְּרַמְבַּ"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתָיו. עֵינֵי שָׁם.**

## רְמֵז הַפְּתוּב - שֵׁר הַחוּץ

**הַמִּתְבַּוֵּן בְּמִצְוָה יִקְרָה זֶה עֲלוּל לְעַמֵּד וְלִשְׁאֵל שְׁאֵלָה גְדוֹלָה:** וְכִי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צָרִיךְ לִשְׁמֹן כְּזֶה אוֹ אַחַר כְּדֵי לְקַדֵּשׁ וּלְהַעֲלוֹת אֶדָם לְגִדְלָה וּלְמַעֲלָה? וְכִי הַשְּׁמֹן הוּא זֶה שֶׁמִּקְדָּשׁ אֶת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לְתַפְקִידוֹ וּבְלַעֲדָיו לֹא הָיָה הַכֹּהֵן כְּשִׁיר לְעַבּוֹדָתוֹ? **אַתְמָה!!**

**אֵךְ הָאֵמֶת הִיא,** כִּי מִרְצוֹן הָאֵל בְּרוּךְ הוּא שֶׁמִּלְבַד עֲבוֹדַת הַלֵּב שֶׁהִיא עֶקֶר הָעֲבוּדָה וְהַעֲשִׂיָה לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ, רְצוֹנוֹ שֶׁנוֹסִיף גַּם כֵּן פְּעֻלוֹת גְּשָׁמִיּוֹת וּמוֹחַשִׁיּוֹת, הַמְּסַגְלוֹת מְטַבְּעֵן לְמִשְׁךְ אֶת הַלְּבָבוֹת וּלְהַטּוֹתָן לְרְצוֹנוֹ יִתְבַּרַךְ. וְכֵן לְמַדּוּנּוֹ רָאָה סֵפֶר הַחִינוּךְ פֵּרֶשֶׁת בֵּא (מִצְוָה ט"ז). חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה שֶׁ"אַחֲרֵי הַפְּעֻלוֹת יִמְשָׁכוּ הַלְּבָבוֹת", וּפְעָמִים שֶׁמָּה שֶׁלֹּא יוּכַל הָאֵדָם לְהַשִּׁיג בְּכַח פְּנִימִיּוֹתוֹ - תּוֹעִיל לוֹ הַחִיצוֹנִיּוֹת לְהַשִּׁיגוֹ וּלְהַגִּיעוֹ. וְלָכֵן אֵף מְשִׁיחַת הַשְּׁמֹן עַל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְהַמְּלָכִים יֵשׁ בָּהּ אֶת הַתּוֹעֵלַת שֶׁהַמַּעֲשֶׂה מוֹתִיר רִשָּׁם עַל רוֹאֵיהֶם, וְחוֹרֵט בְּנַפְשׁוֹתָם אֶת הַמּוֹרָא וְהַכְּבוֹד כְּלַפִּיהֶם.

**וְהַמִּתְבַּוֵּן יִרְאֶה שֶׁמִּצְוֹת רַבּוֹת מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה הֵן מִצְוֹת כְּמוֹבֵן שֶׁרַק עַל פְּנִיָּה בְּדַרְךְ הַפְּשֻׁט נִרְאֹת כֵּן, אִלְמָל סוּדוֹ וְעוֹמְקוֹן שֶׁל מִצְוֹת עֵמוֹק עֵמוֹק מִי יִמְצְאוּ. הַנִּרְאֹת לְכַאוֹרָה כְּחִיצוֹנִיּוֹת בְּלִבָּד, מִבְּלֵי תּוֹעֵלַת רוּחָנִית מִמֶּשׁ, כְּגוֹן אִסּוּר הַהֲלִיכָה בְּדַרְכֵי וּבְמִנְהַגֵי הַגּוֹיִים, וּמִצְוֹת הַצִּיצִית וְכִדּוּמָה שֶׁעֲנִינּוּ לְכַאוֹרָה הוּא עֲנִינּוּ חִיצוֹנִי בְּעֵלְמָא. אִלְמָל יְדוּעַ יְדָעָה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁטַּבַּע הָאֵדָם הוּא לְהַמְשִׁיךְ אַחֲרֵי פְּעֻלוֹתָיו, וְאֵף אִם יַעֲשֶׂה פְּעֻלָּה שְׂאִין בָּהּ כְּוָנָה וְלֵב עֲדִין תּוֹעֵלַת גְּדוֹלָה תִּבּוֹא מִמֶּנָּה לְהַטּוֹת אֶת לְבָבוֹ אֶל דְּרָךְ הַיִּשָּׁר וְהַטּוֹב.**

**וְלָכֵן אִין לוֹ לְאֵדָם לְזַלֵּל בְּדַבָּרִים וּבְסִמְלִים חִיצוֹנִיִּים לְמִינֵיהֶם, כְּגוֹן הַלְּבוּשׁ הַמְּקַבֵּל בְּקֶרֶב עֵדֶת עוֹבְדֵי ה', וְהַתְּפִנְסוֹת עִמָּהֶם בְּזִמְנִים כְּאֵלוֹ וְאַחֲרֵיהֶם, כִּי**

תועלת מרבה תצמח מכך בעתיד שיחשיב את עצמו כחלק מהם, ובכח זאת יקל עליו לכבש ולהתגבר על יצרו. ופעמים שרק בגלל לבושו של האדם נמנע הוא מעברה או ממעשה שאינו ראוי לעובד ה', ונמצא שמעשה חיצוני זה הוא המביאו לחיי העולם הבא.

**לא פעם** שומעים אנו אנשים הטוענים כי "הכפה זה לא הכל", ו"מי אמר שצריך לגדל זקן", ו"היכן כתוב שאסור לעשות תספורות כאלו ואחרות" ועוד כל מיני טענות שוא. אך דבריהם **דברי הבל** הם. פיון שמלבד הסגוליות והתועלת הרוחנית שבדברים הללו, ישנו גם את ההבט של "אחר הפעולות ימשכו הלבבות", וחזותו של האדם יש בכחה להציל אותו מהרבה מרעין בישין ומעשים מקלקלים אשר בלתי יעשו, ביצעו שמסתכלים עליו ומצפים ממנו לדברים מסימים. ולכן אין לנו להקל ראש באמצעים חיצוניים אלו המועילים לנו בעבודת הבורא.

## דרוש וחדוש

נסתפקו **רבותינו** בדין כהנים גדולים העתידים לקום בתחית המתים במהרה בגמינו, האם יצטרכו להמשח בשמן המשחה מחדש לצורך עבודתם, או שמא משיחתם הקודמת תהא תקפה ומועילה להם גם לעתיד לבא?

והנה בספר המצוות שלו שורש ג'. **הרמב"ן** ז"ל כתב שאהרן ובניו במיתתם בטלה משיחתם, ולכן יצטרכו להמשח מחדש לעתיד לבא. וכן כתב בספרו "זוהר הרקיע" על האזהרות (עין קכ"ז-קכ"ח). **הרשב"ץ**.

**אולם** פרשת צו (פרק י"ח). וכן הובא במדרש רבה פרשת נשא (פרק י"ח). בתורת כהנים מובא **שרבי יהודה** דרש מהכתוב "זאת משחת אהרן ומשחת בניו" - זאת ולא אחרת, שלעתיד לבא לא יצטרכו לחזר ולמשחם. הרי שלעתיד לבוא נשארת קדשתם, ולא יצטרכו לחזר ולהמשח וראה להגה"ק רבינו יוסף חיים זצ"ל בספרו "רב פעלים" (סוד ישרים חלק ב' סימן ב') שהקשה מהמדרש הנ"ל על דברי הרשב"ץ. ואכמ"ל. **והגאון** בעל על התורה פרשת צו. **ה"צפנת פענח** זצ"ל.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין שמן המשחה על דרך הסוד ראה בספר הקדוש פרשת וישב בענין חנוכה. **"אוהב ישראל"** להגה"ק **רבי ישראל מאפטא** זיע"א שבאר שהשמן הוא הסמל לחכמה העליונה, ושמן המשחה הזה היה מעניק הקדשה והחיות לכלי המקדש ולעובדים בו, ובלעדיהם אין להם שום חיות ומעלה בעבודת המקדש. וחיות זו היתה נמשכת על ידי עם ישראל לכל העולם כלו כמו קהלת



ז', י"ב. שְׁכֵתוֹב: "הַחֲכָמָה תִּחְיֶה בְעֲלֵיהָ". אִךְ הַסְטֵרָא אַחֲרָא בְקִשָּׁה לְקַחַת הַחַיּוֹת הַזֹּאת לְעֲצָמָהּ, וְלִכְּוֹן בְּאֵה מַלְכוּת הַרְשָׁעָה בְיַמֵּי מִתְתַּיְהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְטַמְאָה אֶת כָּל הַשְּׁמַנִּים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁכֵשְׁנִכְנָסוּ לְהִיכָל פְּרָצוּ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּרָצוֹת בְּחֹמַת הָעֶזְרָה וּבְכַף טַמְאוּ אֶת הַשְּׁמַנִּים, שְׁזָה כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הַנְּהָרוֹת הַמוֹשְׁכִים חַיּוֹת וּבְרָכָה לְעוֹלָם הִזָּה מִשְׁמֹן הָאֶפְרַסְמוֹן. וּכְשֶׁנֶּאֱחָזוּ בְּנֵי חֲשֵׁמוֹנָאִי וְטִהְרוּ אֶת הָעֶזְרָה תִּקְנּוּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה הַשְּׁתַחֲוִיּוֹת בְּעֶזְרָה כְּנֶגֶד אוֹתָן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּרָצוֹת, שֶׁהַשְּׁתַחֲוִיָּה רוֹמֶזֶת עַל הוֹרְדַת הַשֶּׁפַע וְהַחַיּוֹת לְלַמְטָה.

## מצוה ק"ח: שלא יסוד זר בשמן המשחה

כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב: (שְׁמוֹת ל', ל"ב-ל"ג).

"עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּד... וְאִשֶּׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר וְנִכְרַת מֵעַמּוּיוֹ".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה לְבַל יִסֹּד אָדָם מִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה הָעֲשׂוּי בַּמִּקְדָּשׁ מְלֻבָּד זֶה הָרְאוּי לְכֹף, כְּנֶזֶךְ לְעִיל בְּמִצְוֵה הַקּוּדְמָת. רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ (פֶּרֶק א' הַלְכָה ח'). וְאִם עֶבֶר בְּמִזִּיד וְסֹד אָדָם שְׁאִינּוּ רְאוּי לְכֹף בְּשַׁעוֹר כְּזֵית מִמֶּנּוּ הָרִי זֶה חֵיב פְּרַת. וְאִם סֹד בְּשׁוֹגֵג הָרִי זֶה חֵיב לְהִבִּיא קָרְבַּן חֲטָאת עַל שְׂגִיטוֹ. וְאִין חֵיבִים אֲלֵא עַל הַשְּׁמֹן שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה רַבֵּנוּ ע"ה בְּמִדְבַר בְּלָבָד, הוֹאִיל וַיִּמְעוֹלָם לֹא נַעֲשֶׂה אַחֲרַי מְלֻבָּדוֹ.

## רִמְזַ הַפְּתוּב - פֶּת הַצְּבוּעִים

מֵאַזְהָרָה חֲמוּרָה זֹאת אֲנִי לְמַדִּים, עַד כִּמָּה הַקְּפִידָה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה עַל הָאָדָם שֶׁלֹּא יַעֲטֶה אֶת עֲצָמוֹ בְּאִיצְטָלָא שְׁאִינָה רְאוּיָה לוֹ. שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ כְּצַדִּיק - וְהוּא אִינוֹ, וְלֹא יִרְאֶה אֶת עֲצָמוֹ כְּמִי שֶׁמְחַמֵּיר וְנִזְהָר - וּבִסְתֵר הוּא מְקַל וּמְזַלְזֵל. אָדָם הָעוֹלָה עַל בְּמָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לוֹ גְּדוֹל עוֹוֹנוֹ מִנְשׂוּאָה, עַד שֶׁעָלוּל הוּא חֲלִילָה לְהַכְרִית מִשְׁרָשׁ הַחַיִּים לְגַמְרֵי.

רבות הן הדמויות השליליות הקימות בעולמנו: כופרים ומלשינים, אפיקורסים ומומרים, אבל סוטה (כ"ב ע"ב). רבותינו הקדושים לא מצאו לנכון להזהירנו אלא מפת אחת: "הזהרו מן הצבועים"! אלו העושים כמעשה זמרי ומבקשים שָׂכָר כְּפִנְחָס - הם היצורים המסכּנים ביותר. שְׂפָל זְמַן שֶׁהָאָדָם מְכִיר וּמוֹדָה בְּחִסְרוֹנוֹתָיו וְאִינוֹ עֹמֵל לְהִסְתַּיֵּר - עוֹד יוֹדְעִים הָאֲחֵרִים לְהִזְהַר מִמֶּנּוּ, וְאֵף הוּא עֲתִיד בְּרִבּוֹת הַיָּמִים לְהִשְׁתַּנּוֹת. אֲבָל הַצְּבֹעִים הַמְסַתֵּירִים אֶת מְגִרְעוּתֵיהֶם, וְגֵאוֹתָם אֵינָה מְנִיחָה לָהֶם לְחַשֵּׁף אֶת אֲשֶׁר בְּלִבָּם - אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הַבְּזוּיִים בְּיֹתֵר, שֶׁאֵלֵיהֶם אֵין לוֹ לְאָדָם לְהִתְקַרֵּב.

במדרש רבה ויקרא (א, ט"ו). והבאנוהו גם כן בספרנו "דובב שפתי ישנים" (פרשת בחקותי), ע"ן שם. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבִרְכָה: "כָּל תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת (דָּרָךְ אֲרָץ) נִבְלָה טוֹבָה הַיָּמָנוּ". וְהַדְּבָרִים קָשִׁים לְהוֹלָמֵם: וְכִי בְּגִלָּל שְׁאוֹתוֹ תַּלְמִיד חָכֵם חָרִיף וּבָקִיא אֵין בּוֹ גְּנוּנֵי דָרָךְ אֲרָץ וְהַלִּיכוֹת נְאוֹת יֵשׁ לְהַחֲשִׁיבוֹ לְפָחוֹת מִנִּבְלָה?! וְכִמָּה עֲמֵי אֲרָצוֹת חֲסָרֵי דָרָךְ אֲרָץ יֵשׁ בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא דְבָרוּ רַבּוֹתֵינוּ עֲלֵיהֶם?! וְאִם כֵּן לָמָּה "לְהַתְּפִס" דּוֹקָא עַל אוֹתָם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְּלָאִים בְּתוֹרָה וּבְחֻמְהָ?!

שאלה זו שאל קדוש ישראל רבי ישראל סלנטר ז"ע"א, ואף הוא השיב תשובה נפלאה הטמונה בגוף המאמר: מדוע השוו חכמינו את אותו תלמיד חכם חסר דרך ארץ דוקא לפחות מן ה"נבלה"? שהנבלה מטבעה מפיצה היא סרחון וריח רע המרחיק כל נבא מעליה, ובכך יודעים הכל להתרחק ממנה ולהמנע מלהתעסק עמה. מה שאין כן אותו תלמיד חכם שאין בו דעת, על פניו נראה הוא רב רבן המלא בכל טובה וברכה, והכל רצים לקבל ולטעם דבשו מבלי לתהות באמת על קנקנו, אך משקרבים הם אליו לפתע נעקצים הם ממדותיו המקלקלות ומארחותיו העקלקלות ונמצא שם שמים מתחלל. לכן אמרו חז"ל שגרוע הוא מן הנבלה המסרחת, שלכל הפחות אינה מכסה את חסרונה ומודיעה לרבים את סרוחה. ללמדך עד כמה עלינו להזהר מן הצבועים ולאור זאת ניתן להבין בס"ד גם כן את דברי רבא (יומא ע"ב ע"ב) שאמר: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". ולכאורה למה לא נאמר שהינו תלמיד חכם, רק שהוא מקולקל? או שהוא תלמיד חכם, רק בלי יראת שמים? אלא כנזכר לעיל שאם בפנימיותו הוא אינו תלמיד חכם, במדותיו וביראת השמים שלו, אז ממילא כל החיצוניות והחכמה שלו אינה אלא כבשר נבילה שאין בה שום תועלת, ואדרבה ההיזק גדול מן הריוח. ובינו נא זאת!

וכך אמר החכם: "אלקי! הצילני מאוהבי, ואני אזהר מאויבי". מה פשר הדברים? וכי מה יש לאדם לחשש מאוהביו?! וכי איך ידע להסתדר עם אויביו?! אלא למדך החכם שפן האויב המכר לך כאויב ודאי תדע בעצמך להזהר ולהשמר, ולא תתן בו אמונה ובטחונה. מה שאין כן זה שנהאח לך כאוהב, ומאיר לך פנים כמי שחפץ בטובתך, דוקא ממנו עליך יותר להזהר כן יסור לבו מעליך ומבלי שתשים לב לפילך. ואם העולם רגילים לומר "הכר את האויב", אנו רגילים לומר "הכר את האוהב"! שדוקא ממנו עלול האדם להפגע ולהנזק יותר פי'דוע כמאמר שלמה המלך ע"ה (משלי כ"ז, ו) "נאמנים פצעי אוהב" שלא דומה פגיעה מקרוב לפגיעה מרחוק, שככל שהאדם קרוב אליך יותר כך הפגיעה ממנו היא יותר כואבת. והמשילו הדבר לנגר שניגש לנפח ושאלו: "אני מנסר העצים ולא נשמע רעש כל כך גדול, ואילו אתה מכה בברזל ותצלינה אזניי, מדוע?! " ענה הנפח: "לא דומים אנחנו זה לזה. שאתה משתמש בברזל להכות בעץ, שידוע הוא כאויבו של העץ. אולם אני משתמש בברזל להכות בברזל חבירו, ולכן משמיע הוא את זעקותיו שבעתיים, בידועו שאת המכות הוא מקבל מאחיו שאר בשרו!!" וידוע שזוהי גם כן דרך עבודתו של היצר הרע לפתות את האדם בדרך של "אוהב" ו"דואג", כדרשת הדרשנים המפורסמת על הפסוק "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו".

המורס מן האמור, שאל לו לאדם להיות כמשלי י"ד, ט"ו. "פתי יאמין לכל דבר". ודברים י"ח, י"ג. "תמים תהיה" נאמר רק "עם ה' אלקיך" אך לא עם בשר ודם. ויחד עם צווי ה"פבדהו" בא גם כן צווי ה"חשדהו", ירמיה ט', י"א. ומי האיש החכם ויגב את זאת!

## דרוש וחדוש

נסתפקו רבותינו: האם הסד בהמה או חפצים וכיוצא בזה בשמן המשחה יהא חייב משום אזהרת "לא ייסך", או שמא לא חלה האזהרה אלא על משיחת אדם בלבד?

והנה כריתות (וי"ב). בתלמוד הובאה דרשת התנאים שלמדו מלשון הכתוב: "על בשר אדם לא ייסך" שכל אזהרת התורה היא דוקא אם סך משמן המשחה על בשר אדם, מה שאין כן אם סך על כלים או על בהמה או על מת או על גוי כלים ובהמה - פשוט, מת - שיותר לא נקרא "אדם" אלא "מת", גוי - שכלל אינו נחשב אדם כמו שכתוב (יחזקאל ל"ד, ל"א): "אדם אתם" אתם קרויים אדם ואין הגויים קרויים אדם. בגמרא שם. שכל אלו אינם בגדר בשר אדם, ולכן זה פטור על כף. וכן פסק הרמב"ם ז"ל הלכות כלי המקדש (פרק א' הלכה ו'). בהלכותיו.

## בסוד עבדיך

בבאור ענין קדשת שמן המשחה על דרך הסוד ראה להגאון רבי דוד בן זמרא זצ"ל בבאורו למצוה ש"ז. בספרו "מצודת דוד" שכתב ששמן המשחה רומז לשפע ולקדשה היוצאת מהבורא ותפרד ושוה על הראויים לכך כמו המלכים והכהנים הגדולים, בבחינת תהלים קל"ג, ב'. "כשמן הטוב... שירד על פי מדותיו". ובהיות ששרשו ומקורו הוא מן העליונים להיות משפע ונאצל מן השמות הקדושים, על כן אין זה מן הראוי להוציאו ולהשתמש בו לדברי חלין ולבני אדם זרים אשר לא נצטוו על כך. וזהו מה שנאמר: שמות ל', ל"א. וראה בפירוש הרמב"ם ז"ל על התורה (שם פסוק ל"ג) שרמז גם כן כעין זה. "שמן משחת קדש יהיה זה לדרתיכם".

## מצוה ק"ט: שלא לעשות כמתכנת שמן המשחה

כמו שכתוב: (שמות ל', ל"ב).

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא יעשה שום אדם זר, איש או אשה, כדגמת שמון המשחה הנעשית במקדש ברכיביה ובסממניה, במשקלה ובאפן הרביתה, כאשר עשה משה רבנו ע”ה במדבר. כריתות (ה’ ע”ב). וגלוני חכמינו זכרונם לברכה שאותה תרכבת של שמון המשחה שעשה משה רבנו במדבר נס נעשה בה שמעולם לא נחסרה, ונשארה קיימת כבתחלה, ולכן לא נעשתה עוד אחרת מלבדה. ואף לעתיד לבוא תתגלה וישתמשו בה במקדש לקדוש הכהנים הגדולים והמלכים.

רמב”ם הלכות כלי המקדש (פרק א’ הלכה ד’). העובר ועושה כמותו במזיד הרי זה חייב כרת, ואם עשה הדבר בשוגג הרי זה חייב קרבן חטאת.

## רמז הכתוב - לשם שמים

בחז”ל הקדושים אנו מוצאים כי ראה מנחות (פ”ה ע”ב) שבמקום שמצוי שמון מצויה בו החכמה. ובזוהר הקדוש (ויקרא דף ס”א ע”א) כתב שהחכמה העליונה נקראת ”שמון משחת קודש“.

שמון המשחה מסמל את חכמת התורה שבאדם, וכמאמר דוד המלך ע”ה: תהלים קל”ג, ב’. ועניינו חכמת התורה היורדת על ראש האדם כשמון הטוב. ”כשמון הטוב על הראש“.

ונראה בסייעתא דשמיא לומר שבמצות ”ובמתכנתו לא תעשו“ באה התורה הקדושה להזהירנו לבל נשתמש בשמון הטוב הזה, דהינו בתורה הקדושה ובחכמתה, לטובת השגת צרכינו האישיים, ושלא ננצלה לדברים אחרים מלבד לצורך עבודת קוננו ויוצרנו.

כך עומדים אימרת רבי צדוק באבות (פרק ד’ משנה ה’). ומזהירים רבותינו זכרונם לברכה: ”אל תעשו לדברי תורה כעטרה להתגדל בהם, ולא כקרדום לחפור בהם. שכל הנהנה מדברי תורה נוטל חיו מן העולם“.

תורתנו הקדושה היא קדש קדשים, כלי חמדתו של הקדוש ברוך הוא, אשר הפקדה בידינו אף ורק כדי שנתקרב באמצעותה אליו ותברך יותר ונעבדו פלנו ביתר שאת וביתר עז. כמאמר חז”ל (נדרים ס”ב ע”א): ”שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשן שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבוא“.

לא כדי שיעל ידה נתעשר או נתכבד או נתגדל. ולכן כן דרשו רבותינו בנדרים (ל”ז ע”א) שאמר משה רבנו ע”ה לישראל: ”מה אני בחנם אף אתם בחנם“.

ונפסק ברמב”ם (פרק א’ מהלכות תלמוד תורה הלכה ז’) ובשלחן ערוך (יורה דעה סימן רכ”א סעיף ב’). עיין שם באילו אופנים כן מותר, ואכמ”ל. פסקו חכמינו ז”ל שאסור לטול

**שְׁכַר עַל לְמוֹד הַתּוֹרָה**, וְרָאָה בְּגַלְיוֹן מֵהַרְשֵׁ"א (יורה דעה ריש סימן רפ"ב) שְׁדוֹן הָאֵם מוֹתֵר לְהַבְיָא סַפְרָא תוֹרָה לְמַתְקָשָׁה לְלַדְתָּ בְּתוֹר סְגוּלָה לְלִידָה קְלָה. וְשָׂאִין מִתּוֹרָפָאִים עַל יְדֵי דְבָרֵי תּוֹרָה.

רָאָה בְּסַפֵּר "מִכְתָּב מֵאֲלִיָּהוּ" לְהַגְהֵ"צ רַבֵּי אֲלִיָּהוּ דְסַלְרֵי זְצוּק"ל (חֶלֶק ג' עֵמּוּד 85) שֶׁכָּתַב עַל זֶה הַדְרֵךְ. כָּל אֲדָם בְּהִגְיָעוֹ לְזֶה הָעוֹלָם פּוֹסְקִים וּמַעֲנִיקִים לוֹ כְּלָיִם בְּהֵם יִמְלֵא אֶת תַּפְקִידוֹ וְיִשְׁלִים אֶת יַעוּדוֹ עָלָי אֲדָמוֹת: זֶה מְקַבֵּל עֵשֶׂר, וְזֶה חֲכָמָה, זֶה מְקַבֵּל טוֹב לֵב וְזֶה מְקַבֵּל יְזָמָה. הַצַּד הַשְּׂוֵה בְּכֻלָּם: שֶׁכָּל אוֹתָם כְּלָיִם לֹא נִתְּנִים לוֹ לְאֲדָם אֶלָּא בְּכַדֵּי שְׂיִשְׁרֵת בְּהֵם אֶת הַבוֹרָא. וְאֲדָם הַמְּשַׁתְּמֵשׁ בְּאוֹתָם כְּלָיִם לְהִנָּאת עֲצָמוֹ הֵרִי זֶה נִחְשָׁב בְּמִשְׁפָּט שְׂמִימִים לְגַזְלוֹ. וְלִכֵּן מִי שֶׁזָּכָה לְקַנְיָן רוּחָנִי כְּגוֹן לְחֲכָמַת הַתּוֹרָה אוֹ לְכַתְּרָה וּמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכַדֵּי לְצַרְכָּיו הָאִישִׁיִּים הֵרִי זֶה כְּגוֹזֵל אֶת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא בְּכָבוֹדוֹ, כֵּן אָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן בְּנֵדְרִים (ס"ב ע"א): "כֹּל הַמְּשַׁתְּמֵשׁ בְּכַתְּרָה שֶׁל תּוֹרָה נֶעְקָר מִן הָעוֹלָם". רָאָה שֶׁם מֵנִיין לְמַדּוֹ זֹאת בְּקַל וְחוֹמֵר. וְסוֹפּוֹ לְהַעֲקֹר מִן הָעוֹלָם!!!

נְדָרִים (ס"ב ע"א). בְּתַלְמוּד מְסַפֵּר עַל רַבֵּי טַרְפוֹן שֶׁפָּעַם אַחַת הָיָה לֵיד כְּרָם עֲנָבִים, וּבַעַל הַמִּטָּע שֶׁהָיָה רָגִיל שֶׁגִּנְבִים חוֹדְרִים אֶל כְּרָמוֹ לֹא זָהָהוּ וְחָשַׁב אוֹתוֹ לְגִנְבֵי. בָּא הַלָּה בְּחִשָּׁאֵי וְקַפֵּץ עַל רַבֵּי טַרְפוֹן, הִטְמִינוּ בְּתוֹךְ שֶׁק גְּדוֹל וּנְטָלוּ עַל כְּתִפוֹ לְקַחְתּוֹ וּלְזַרְקוֹ אֶל תּוֹךְ הַנֶּהָר. רַבֵּי טַרְפוֹן, מְגַדֵּל הַבְּהֵלָה, זָעַק מִתּוֹךְ הַשֶּׁק "אוֹי לוֹ לְטַרְפוֹן שֶׁבָּא זֶה לְהַשְׁלִיכוֹ לְנֶהָר לְהַרְגוֹ".

הָאִישׁ מְשַׁשְׂמַע אֶת שְׁמוֹ, וְכִבֵּר זָהָה אֶת קוּלוֹ, הִבִּין כִּי הַמְּדַבֵּר הוּא בְּאִמּוֹרָא הַקְּדוּשָׁה רַבֵּי טַרְפוֹן גְּדוֹל יִשְׂרָאֵל, וּמֵרַב בּוֹשָׁה הַשְׁלִיכּוֹ מִיָּדוֹ וּמֵהָר לְנוֹס וּלְהַחֲבֵא בְּטָרָם וְרָאָהוּ הָרַב. יָצָא רַבֵּי טַרְפוֹן מֵהַשֶּׁק, וְשָׁב לְלַמּוּדוֹ, אֵדָּ מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהִלָּאָה צָעֵר וְסִגְף אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל מֵינֵי צָעֵר וְיִסוּרִין כְּכַפְרָה עַל כֶּף שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַתְּרָה שֶׁל תּוֹרָה. מַעֲשֵׂה שְׁנוֹתָן חֲמֹר לְמַחֲשָׁבָה לְכַלְנֹו...

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

רָאָה כְּרִיתוֹת (ה' ע"א). דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ חֲכָמֵי הַתַּלְמוּד ז"ל שֶׁאִין אֲסוּר בְּעֵשִׂית שְׁמֹן הַמְּשֻׁחָה אֶלָּא אִם כֵּן עוֹשֶׂהוּ עַל מְנַת לְסוּדָּ בּוֹ הוּא בְּעֵצָמוֹ. מֵה שֶׁאִין כֵּן אִם עוֹשֶׂהוּ עַל מְנַת לְהַתְּלַמֵּד הַיָּאֵד עֲשָׂאוֹהוּ, אוֹ שְׁעוֹשֶׂהוּ עַל מְנַת שְׂאֵחַר יְסוּדָּ בּוֹ - שֶׁבְּאִפֵּן שֶׁכֶּזֶה לֹא נִחְשָׁב הַדְּבָר "בְּמַתְּכַנְתּוֹ", וּמִמִּילָא לֹא חָל עַל כֶּף הָאֲסוּר. וְכֵן פְּסֻק שֶׁם (פֶּרֶק א' הַלְכָה ד'). רַבְּנֵי הַרְמָבַ"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתָיו.

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוּר אֲסוּר עֲשִׂיָה כְּמַתְּכַנְתָּ שְׁמֹן הַמְּשֻׁחָה עַל דְּרָךְ הַסוּד רָאָה לְהַרְה"ק מְקַאמְאָרְנָא זִיע"א שְׁמוֹת ל', ל"ב. בְּחַבּוּרוֹ "אוֹצֵר הַחַיִּים" שֶׁכָּתַב שְׁמֹן הַמְּשֻׁחָה וְהַבְּשָׂמִים הֵם כְּדָגְמַת טְפוֹת הַחֶסֶד הַמַּתְּבַרְרוֹת בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, וּמֵהוּן נְבָרָאִים וְהֵם: בִּינָה, תְּפִאֶרֶת וּמַלְכוּת. שְׁלֵשָׁה עוֹלָמוֹת בְּקִדְשָׁה, וְכַנְגְּדוֹ יֵשׁ גַּם כֵּן

לסְטָרָא אַחֲרָא רָאָה שֶׁמָהֵם, וְאִכְמָ"ל. שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת בְּקִלְפָה. וְהַעוֹשָׂה כְּמִתְכַנֵּת  
שְׁמֹן הַמְשֻׁחָה וְהַבְּשָׂמִים לְהֵנוֹת וְלְהַסְתַּפֵּק מֵהֶם גּוֹרֵם בְּכָד לְקַשֵּׁר אֶת אוֹתָם  
כְּחוֹת טְמֵאָה שְׂיִתְאַחֲדוּ יַחַד וְיִתְגַּבְּרוּ וְיִשְׁפִּיעוּ חֲלִילָה לְרַעָה.

## מצוה ק"י: שלא לעשות כמתכנת הקטרת

כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: (שמות ל', ל"ז-ל"ח).

"וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשִׂי לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לֵה',  
אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שׁוֹם אָדָם זָר, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, כְּדָגְמַת  
הַקְטֹרֶת הַנִּעֲשִׂית בְּמִקְדָּשׁ רָאָה בְּרַמְבַּ"ם ז"ל הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ (פָּרָק ב') וְלַעֲלִיל (מצוה ק"יג) מֵהֶם  
רַכִּיבֵי הַקְטֹרֶת וְאוֹפֵן הַכֶּנֶת. בְּרַכִּיבֵיהָ וּבְסַמְמָנֶיהָ, וְדַרְשׁוּ בַגְמָרָא (כְּרִיתוֹת ו' ע"ב) שְׁבַקְטוֹרֶת עַל  
אֵף שֶׁלֹּא עָשָׂה בְּמִשְׁקַל עֲשִׂיתָהּ, אֲלֵא בִיחְסוּיֹת שֶׁל הַמִּזְדוֹת וְהַמְשַׁקּוֹלוֹת בְּהֵן הִיתָה נַעֲשִׂית – הָרִי זֶה  
חַיִּיב, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב "וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה" – כֹּל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה. וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם (הַס הַלְכָה ט'). עַל פִּי  
הַמְשַׁקּוֹלוֹת הַנִּזְכָּרִים בָּהּ וּבְאִפְּן הַקְטֹרֶתָהּ, מְלַבֵּד הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל הַעוֹשֶׂה אוֹתָהּ  
אַחַת בְּשָׁנָה בְּמִקְדָּשׁ.

כְּרִיתוֹת (ב' ע"א) וְרַמְבַּ"ם (שם). וְהַעוֹבֵר וְעוֹשֶׂה כְּמוֹהָ בְּמִזֵּד כְּדִי לְהָרִיחַ בָּהּ הָרִי זֶה  
חַיִּיב כְּרִית. וְאִם עָשָׂה הַדָּבָר בְּשׁוּגְגַת הָרִי זֶה חַיִּיב קָרְבַּן חֲטָאֹת.

## רְמֵז הַפְּתוּב - מִשְׁחָק בֵּית

כְּבָר נִתְבָּאָר בְּבִיאור מִצְוֵה ק"יג. עֵינֵינוּ שֶׁם בְּמִקְוֹת. לְעִיל שְׁעָקָר עֲנֵנוּ הַקְטֹרֶת הַקְטֹרֶת  
בְּמִקְדָּשׁ הָיָה בְּכִדֵי לְהַבְרִיחַ וּלְבִטֵּל אֶת כְּחוֹת הַטְּמֵאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְאִם כֵּן  
לְכַאוֹרָה מְדוּעַ נֶאֱסָר עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת אֶת הַקְטֹרֶת מִחוּץ לְמִקְדָּשׁ? וְהָרִי שֶׁם יֵשׁ עוֹד  
יוֹתֵר מֵהַלְוֵעִיל וְלִתְקוֹן, וְאֲדַרְבֵּה מִן הָרְאוּי הָיָה לְכַאוֹרָה שְׁמִחוּץ לְמִקְדָּשׁ יוֹתֵר  
נִתְחַיֵּב וְנִתְעַסֵּק בָּזֶה הַדָּבָר?!

וְחִשְׁבָנוּ לומר בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא שְׁרַמְזָה לָנוּ הַתּוֹרָה בְּזָה שְׁמִלְחָמַת הַיֵּצֵר הַיָּא מִהַדְּבָרִים הַקְּשִׁים וְהַמְּסַכְּנִים בְּיוֹתֵר עָלֵי אַדְמוֹת. לֹא דוּמָה מֵאַבְק מוּל אַדָּם כְּזָה אוֹ אַחַר, לְמֵאַבְק מוּל הַשֶּׁטֶן בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ. וּבְכַדֵּי שְׁהִנְצָחוֹן יִהְיֶה מִבְּטַח בְּעֵזֶר ה', מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְדַאֵג לְלַחֵם בּוֹ דוּקָא בְּמִקוּמְנוּ וּבְמַחְנֵנוּ, וְלֹא לְצַאת אֵלָיו לְלַחֵם בּוֹ בְּמִקוּמוֹ וּבְטְרִיטוּרְיָה שְׁלוֹ. שְׂכָךְ טַבַּע הָעוֹלָם הוּא שְׂכָל זְמַן שְׁהָאָדָם נִמְצָא בְּמִקוּמוֹ יֵשׁ לוֹ יוֹתֵר יְכָלֶת הַתְּמוּדָדוֹת, וְיוֹתֵר בְּנִקְל הוּא לְנַצַּח בְּמִלְחָמוֹתָיו אִמְנָם יִשְׁנָם יַחֲדֵי סְגוּלָה הַמְּסוּגָלִים לְצַאת לְמִקוּם הַסְּטָרָא אַחְרָא, וְאִף לְרֹדֵת אֶל עַמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת וְלַהֲצִיל וּלְפַדּוֹת מִשֵּׁם נִשְׁמוֹת עֲשׂוּקוֹת הַשְּׁבוּיּוֹת בִּידָה בְּבַחֲנֵת "נְפִילַת אַפִּיִים" כִּידוּע לִידוּעֵי חַיִּין, אֵךְ אִין זֶה אֵלֹא לֹאחַד מַעִיר וּלְשֵׁנִים מִמִּשְׁפָּחָה. וְלֹא כָל הַרוּצָה לִיטוּל אֶת הַשֵּׁם יְבוֹא וִיטוּל.

**כְּךָ** אִימֵרֶת בֵּן זוּמָא בְּאַבּוֹת (פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה א'). **אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל:** "אֵיזָהוּ גִבּוֹר? הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ". שְׂעָקֵר הַמְּלָאכָה הַנִּדְרָשֶׁת מִן הָאָדָם הַיָּא לֹא לְגִבּוֹר עַל הַיֵּצֵר אוֹ לְבִטְלוֹ, אֲלֵא רַק לְכַבְּשׁוֹ וְלַהֲכַנִּיסוֹ תַּחַת חֲסוּתוֹ וְרִשּׁוּתוֹ, וּמִשֵּׁם וְהִלָּאָה כְּבָר בְּנִקְל יוֹכֵל הוּא לְגִבּוֹר עָלָיו וְלַהֲגַבִּילוֹ. וְזָהוּ עֵמָק מַה שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: כִּד הָיוּ שׁוֹנִים בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל כְּמוּבָא בְּסוּכָה (נִיב ע"ב). **"אִם פָּגַע בְּךָ מַנּוּל זֶה מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמְּדַרְשִׁי"** - וְכִי מַה יוֹעִיל בְּכֶךָ שְׁנִבְיָאָהוּ לְשֵׁם? וְכִי שָׁם לֹא יִלְחָם בְּנוֹ לְהַכְשִׁילָנוּ וְלַהֲחִטִּיאָנוּ? וְהָרִי כְּמָה יֵצֵר הָרַע וּמְכַשׁוּלוֹת עֲלוּלִים לְבוֹא לְאָדָם דוּקָא בְּתוֹךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמְּדַרְשִׁי! אֲלֵא שְׂבָרְגַע שְׁהַבְּאָנוּ אוֹתוֹ לְרִשּׁוּתָנוּ - כְּבָר יִהְיֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר בְּנִקְל עֲבוּרָנוּ לְנַצַּחוֹ וּלְבִטְלוֹ, כִּי נִמְצָאִים אָנוּ בְּמִקוּם שְׁלָנוּ וְכִד הַסְּבִיר לָנוּ פַעַם אִיזָה שַׁחֲקוֹן כְּדוּרְגַל הַיִּי שְׁכַשְׁמִשְׁחַק הַכְּדוּרְגַל מִתְקִיִים ב"מַגְרֵשׁ בֵּית", הֵינּוּ בְּמִקוּם מוֹשְׁבָה שֶׁל הַקְּבוּצָה שֶׁלּוֹ וְלֹא בְּמִקוּמָה שֶׁל הַקְּבוּצָה הִירִיבָה, אִזִּי יוֹתֵר בְּנִקְל לְנַצַּח בְּמַעֲרָכָה מֵאַשֵׁר ב"מַגְרֵשׁ חוּץ" הֵינּוּ שֶׁל הַקְּבוּצָה הַשְּׁנִיָּה. וַיִּשְׁמַע חַכֵּם וַיּוֹסֵף לְקַח.

**כְּךָ** מְצִינּוּ בִיעֵקֵב אֲבִינּוּ ע"י שְׁמִשְׁפָּטָא לְדַרְךָ מְמִקוּם מוֹשְׁבוֹ מִיַּד קָמוּ עָלָיו אֲלִיפֹז, וְלָבָן, וְעֵשׂוֹ, וְשָׂרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ לְהַכְנִיעוֹ וְלַהֲרַגּוֹ, מַה שְׁלֹא הָיָה בְּטָרָם יֵצָא מְמִקוּמוֹ וְרֵאָה בְּפִירוּשׁ אֹרֵר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ עַל הַתּוֹרָה (בְּרַאשִׁית כ"ח, ו') שְׁכַתֵּב שְׁאֵכֵן זֶה הִיתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ לְלַחוּם בִיעֵקֵב דוּקָא בְּדַרְךְ שֵׁשׁ כַּחוֹ גְדוּל יוֹתֵר לְנַצּוּחַ אֶת יַעֲקֹב וּבְנָיו. **גַּם דִּינָה בַת יַעֲקֹב לֹא נִפְלָה בִיַּדֵּי שָׂכָם בֶּן חַמּוֹר אֲלֵא כְּשִׁיפָאָה מְמִקוּמָהּ** כְּפִי שְׁכַתוּב (בְּרַאשִׁית ל"ד, א'): "וַתֵּצֵא דִינָה בַת לֵאָה... וַיִּרְאָה... וַיַּעֲנֶה". שְׁכִינּוֹן שִׁיפָאָה - נִתְפַּסָּה. שְׂכָל זְמַן שְׁהִיָּתָה בְּבֵיתָהּ, לֹא הָיָה יְכוֹל הַשֶּׁטֶן לִיגַע בָּהּ. אֲבָל מְשִׁיפָאָה מְרִשּׁוּתָהּ - מִיַּד גִּבּוֹר עָלֶיהָ כְּחוֹת הַטְּמָאָה וְהַכְּשִׁילוּהָ.

**אֲפֵלוּ יוֹסֵף הַצְּדִיק לֹא הִכְנִס לְנִסְיוֹן עַד שְׁהִלֵּךְ אֶל בֵּית אֲדוֹנָיו** כְּפִי שְׁכַתוּב (בְּרַאשִׁית ל"ט, י"ב). **"וַיַּעֲזֹב בְּבִגְדוֹ וּלְנִסּוֹת לְהַכְשִׁילוֹ. וְלָכֵן מִשְׁרָאָה זֹאת יוֹסֵף מִיַּד בְּרַאשִׁית ל"ט, י"ב.** "וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בִּידָהּ וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה" - מְהֵר לָשׁוּב לְמַחְנֵהוּ וְלְמִקוּמוֹ, שֶׁם הַהֲתְמוּדָדוֹת הֵינּוּ הַרְבֵּה יוֹתֵר קֵלָה וּמוֹעִילָה.

**גַּם בְּחַז"ל הַקְּדוּשִׁים אֲבוֹת פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ט'** מוּבָא עַל הַתְּנָא רַבִּי יוֹסִי בֶּן קִיסְמָא שְׁסַפֵּר "פַּעַם אַחַת הֵייתִי מְהִלֵּךְ בְּדַרְךָ וּפָגַע בִּי אַדָּם אֶחָד וְאָמַר לִי רַבִּי רְצוֹנָךְ שְׁתַּדוּר עִמָּנוּ בְּמִקוּמְנוּ וְאַנִּי אֲתָנוּ לָךְ אֲלָפִים דִּינָרִי זָהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת וְכוּ'". וְדִיקוֹ הַמְּפָרְשִׁים שְׁדוּקָא בְּגַלְל שְׁהִיָּה מְהִלֵּךְ בְּדַרְךָ וְלֹא יֵשֵׁב בְּבֵית הַמְּדַרְשִׁי, לָכֵן קִפֵּץ עָלָיו הַיֵּצֵר הָרַע לְהַפִּילוֹ וְלַהֲכַשִּׁילוֹ. וּמִכָּפָן יִלְמַד הָאָדָם שְׁלֹא לְסַכֵּן אֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת רוּחְנִיּוֹתוֹ בְּשְׁהִיָּה יִתְרָה בְּמִקוּמוֹת לֹא טוֹבִים בָּהֶם

עלילות לאָרֶב לֹו סְפָנוֹת רוֹחֲנִיּוֹת, כִּי מִי יוֹדֵעַ אִם אַכּוֹן קָיָם בּוֹ הַפֶּחַ לְעַמּוּד מוֹלֶן בְּאוֹתָם מְקוֹמוֹת וּמְצַבִּים.

וְלָכֵן מְנַעַה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה מִלְּהִקְרִיב אֶת הַקְטָרֶת מְחוּץ לְמִקְדָּשׁ, לְלַמְּדֵנוּ וּלְהַשְׁפִּילֵנוּ שֶׁלֹא לְצַאת לְלַחֵם אֶת אוֹתָהּ הַמִּלְחָמָה בַּמַּחְנֶה שְׁלֵהֶם, שֶׁמָּא לֹא תִהְיֶה שִׁיבָה כְּבִיאָה. וְשׁוֹמֵעַ לָנוּ יִשְׁכַּח בְּטַח.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

בְּסֵפֶר בְּרִישׁ פֶּרֶק ג' בְּבִיאור עֲנִינֵי הַקְטוֹרֶת. עֵינַי שֶׁם בְּאוֹרֶךְ מָה שֶׁהֵבִיא בְּעֵינַי. "מִזֶּהָב וּמִכָּזָב" דָּן הָאֵם קְרִיאַת פְּרִשֶׁת הַקְטָרֶת נְחֹשֶׁת לְאָדָם פְּעֻשֵׁיתָהּ מִמֶּשׁ, לְפָטְרוֹ אִף מְעֻשֵׁיתָהּ לְעֵתִיד לָבֵא, אוֹ שֶׁמָּא אֵינָה נְחֹשֶׁת אֲלָא כְּמוֹ הַקְטָרֶת קְטָרֶת, אֲבָל לֹא שְׁתַּעֲלֶה לְאָדָם כְּקְטָרֶת בְּפִעֵל?

חִילוּק זֶה הוּבָא שֶׁם בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יוֹסֵף חַיִּים זצ"ל בְּחִבּוּרוֹ "בֵּן יְהוּדֵעִי" עַל מַסַּכַת שַׁבַּת (י"ב ע"א) בְּמַעֲשֵׂה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישֶׁע. עֵינַי שֶׁם. וְהֵבִיא לְתוֹלֹת אֶת הַדָּבָר בְּמַחְלֶקֶת הָאֲמוּרָאִים מִנְחוֹת (ק"י ע"א). שְׁבַגְמָרָא בְּהַבְנַת הַפְּסוּק וִיקָרָא ז', ל"ז. "זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לְמִנְחָה וְלַחֲטָאת וְלֶאֱשָׁם":

רִישׁ לְקִישׁ דְּרִישׁ מִכָּזָב שְׁכַל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה נְחֹשֶׁב כְּאֵלוֹ הַקְרִיב עוֹלָה מִנְחָה חֲטָאת וְאֶשָׁם. מִשְׁמַע שֶׁלֹא מִמֶּשׁ מְחַלְפֵה הַקְרִיאָה וְהַלְמִידָה אֶת הַהִקְרָבָה וְהַהִקְטָרָה, אֲלָא רַק נְחֹשֶׁת כְּדִגְמָתָהּ. וְכֵן רָאָה הַגְּהוֹת "חֲכַמַת שְׁלֵמָה" עַל הַשְׁלַחן עֲרוּךְ (אוֹרֵחַ חַיִּים סִימָן קל"ב סַעִיף ב'). וְכֵן כָּתַב לְהוֹכִיחַ בְּשׁוֹרֵת תּוֹרָה לְשֵׁמָה (סִימָן ת"כ). עֵינַי שֶׁם. כְּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֵמָה קְלוּגֵר זצ"ל בְּהַגְּהוֹתָיו.

אוֹלָם רַבָּא דְרִישׁ מִכָּזָב שְׁכַל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה אֵינּוּ צָרִיךְ לֹא עוֹלָה לֹא מִנְחָה לֹא חֲטָאת וְלֹא אֶשָׁם. מִשְׁמַע שֶׁהַלְמוּד וְהַקְרִיאָה נְחֹשֶׁבִים כְּהַקְרָבָה וְכַהִקְטָרָה מִמֶּשׁ, וְיֹוֹתֵר אִף לֹא יִצְטָרֵךְ לְהֵבִיא קְטָרֶת נוֹסֶפֶת. וְכֵן צִדָד מְרוֹן הַחֵיד"א זצ"ל בְּפִרְשֵׁת וִיקָרָא. וְכֵן הֵבִיא בְּסֵפֶר "חֵן טוֹב" (פִּרְשֵׁת צו'). בְּסֵפֶרוֹ "פְּנֵי דְדוּד".

## בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִיאור עֲנִינֵי הַקְטָרֶת הַקְטָרֶת עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיעִ"א פִּרְשֵׁת וִיקָהֵל (שְׁמוֹת דף ר"ח ע"ב). בְּזֵהָר הַקְדוּשׁ שְׁכַתְבֵּן שְׁסֻגְלַת הַקְטָרֶת הִיא לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם הַרוֹאֶה וְיִמְרִיחַ אוֹתָהּ בְּתִשׁוּבָה, וְלִשְׁבֵר אֶת לְבָבוֹ וּלְהַכְנִיעוֹ לְפָנֵי הַבוֹרָא וְתִבְרָךְ. בְּדְרוּשֵׁי תְפִילַת הַשַּׁחַר דְּרוּשׁ ג'. וּבְשַׁעַר הַפְּנוֹנוֹת כְּתַב מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁאֶחָד עֶשֶׂר סְמֻמֵּי הַקְטָרֶת הֵם כַּחוֹת הַקְדָּשָׁה הַמְּחִיִּים אֶת הַקְלָפָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְעֵת הַקְטָרֶת וְעֲלִיתָם מִסְתַּלְקִים הֵם מִן הַקְלָפוֹת וּמוֹתִירִים אוֹתָן בְּלִי חֵיוֹת כָּלֵל, וְיֹוֹתֵר אֵין בְּכַחוֹן לְהַשְׁפִּיעַ לְרַעַה וּלְהַזִּיק. וְלָכֵן בְּשַׁעַת מַגְפָּה חֲלִילָה כְּתַב לְאֲמָרָה



ראה בספר "מזהב ומפז" בביאור עניני הקטורת (עמוד קמ"ה) איך יש לעשות זאת ובאילו כוונות נכון לכוון. ואכמ"ל. ג' פְּעָמִים יָשָׁר וְהָפוּךְ וְתוֹעִיל לְבִטּוּלָהּ וְכֵן אָמַר לָנוּ לַעֲשׂוֹת הַגַּה"צ הרב בניהו שמואלי שליט"א באחת הפעמים על ענין מסויים והועיל.

## מצוה קי"א: שלא לאכל ולשתות תקרבת של עבודת אלילים

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שמות ל"ד, י"ב-ט"ו).

"הַשֹּׁמֵר לָדָּךְ פֶּן תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה בָּא עָלֶיךָ... וְקָרָא לָדָּךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹי."

### לפְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אוֹ לְשָׁתוֹת מִדְּבַר הַנֶּעֱשֶׂה לְשֵׁם תִּקְרֵבֶת לְעִבּוֹדָה זָרָה: עֲבוּדָה זָרָה נ"א ע"ב. בֵּין בְּהֵמָה וּבֵין עוֹף בֵּין צוּמָח וְאֶפְלוּ מִיָּם וּמִלַּח. כָּל שֶׁיַּעֲד וְעָמַד לִפְנֵי הָעִבּוֹדָה זָרָה לְכַבְּדָהּ וּלְשַׁמְשָׁהּ אֲסוּר הוּא בְּאֲכִילָהּ וּבִשְׁתִּיָּהּ. וְאִם עָבַר אָדָם וְאָכַל אוֹ שָׁתָה מֵאֵלוּ כֵן הֵבִיא סֵפֶר הַחִינוּךְ שְׁאִיסוּר אֲכִילָהּ מִתְקַרְבוֹת הָעִבּוּדָה זָרָה אֵין בּוֹ שִׁיעוּר, וְאֵפִילוּ עַל כָּל שֶׁהוּא אָדָם לֹקֵחַ מִהַתּוֹרָה, וְזֶה מִפְּנֵי שֶׁכָּתוּב בֵּה"ל וְיֹלָא יִדְבַק בְּדָ מֵאִוְמָה מִן הַחֶרֶס". וְאֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא הָרִי זֶה חֵיב מִלְּקוֹת.

שֵׁם זֶה שֶׁל "תִּקְרֵבֶת לְעִבּוֹדָה זָרָה" חָל עַל הַדְּבָר רַק מִשְׁעָה שֶׁהוּבָא וְהֵנַח לִפְנֵי הָאֵלִיל, אוֹלָם לִפְנֵי כֵן עֲדִין לֹא חָל עָלָיו שֵׁם שֶׁל תִּקְרֵבֶת וּמִתָּר הוּא בְּאֲכִילָהּ וּבְהִנָּאָה רָאָה בְּשִׁלְחוֹן עֶרֶוֹךְ (יורה דעה סימן קל"ט סעיף א') וּבְנוֹשָׂאֵי כָּלִיו שֶׁכָּתוּב כֵּן, וְאֵכְמ"ל.

### רְמֵז הַכָּתוּב - אֲחִיעֶזֶר וְאַחִיסָמֵךְ

מִדִּינֵי אֲסוּר הַהִנָּאָה מִתְקַרְבֶּת הָעִבּוֹדָה זָרָה, שֶׁמִּשְׁהוּבָאָה תִּקְרֵבֶת בְּפְנֵי אֵלִיל מִיָּד נֶאֱסָרָה עוֹלָמִית, וְאֵין לָהּ יוֹתֵר שׁוֹם הֵתֵר אוֹ בְּטוּל בְּשׁוֹם צַד וְאֶפְּן כֵּן לְמַדּוּ מִמִּסַּכַּת עֲבוּדָה זָרָה (נ"ע"א) שֶׁתְּקַרְבוֹת הָעִבּוּדָה זָרָה נִקְרָאוֹת "זִבְחֵי מֵתִים", וְכִמוֹ שֶׁמֵת אֵין דֶּרֶךְ לְהַחְזִירוֹ לְקַדְמוֹתוֹ כִּי תְּקַרְבוֹת אֵין דֶּרֶךְ לְהַחְזִירָהּ לְהִיתָרָהּ. וְהוּבָא בְּשִׁלְחוֹן עֶרֶוֹךְ (יורה דעה סימן קל"ט סעיף ב').

שְׂאִין כִּן הָאֱלִיל עֲצָמוּ שְׁעָבְדוּ בּוֹ עֲבוּדָה זָרָה אִם יִרְצֶה בְּעָלָיו לְבַטֵּל אֶת אֲסוּרוֹ  
וְיִכַּל רֵאֵה בִשְׁלַחַן עֶרֶוֹךְ (יורה דעה סימן קמ"ו) מֵהֵם דְּרַכִּי הַבֵּיטוּל לַעֲבוּדָה זָרָה עַל יַדֵּי יִשְׂרָאֵל וְעַל יַדֵּי גוֹי .

וְהַתְּמִיּוּהָ לְכַאוֹרָה הִיא גְדוּלָּה : וְמָה הָאֱלִיל עֲצָמוּ, מְקוֹר הַחֲטָא וְהַעֲבָרָה, יִשְׁנֶה  
הָאֲפָשְׁרוֹת לְבַטֵּל אֶת אֲסוּרוֹ וְלְהַחְזִירוֹ לְהִתְרוֹ וְלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אִז תִּקְרָבְתוּ  
וּמֵאֲכָלוּ שָׂרֵק הַגֵּשׁ בְּפָנָיו לְכַבוֹדוֹ לֹא כֹל שֶׁכֵּן שִׁיחָא נִתְּן לְהַפְקִיעַ אֶת אֲסוּרוֹ  
וְלְהַתִּירוֹ?! וְאִם כֵּן מִדּוּעַ מִצָּאָה הַתּוֹרָה לְנַכּוֹן לְצִוּוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא נִתְּן לְבַטֵּל הָאֲסוּר  
מִתְקַרְבֵּת הָעֲבוּדָה זָרָה, וְשִׂאֲסוּרָה הוּא לְעוֹלָמִים!?

וְאִמָּנָם כְּבָר עָמְדוּ עַל כֶּף רֵאֵה בְּמָה שִׁכְתַּב הַטּוֹרִי זֶהב (יורה דעה סימן קל"ט סעיף קטן ד') עַל דְּבַרֵּי הַשְׁלַחַן  
עֶרֶוֹךְ . הַפּוֹסְקִים לְהַתְּלִישׁ בַּדְּבָר, אִךְ אָנוּ לְמַדְּנוּ מִכֶּף פָּרֵק חָשׁוּב לְחִיּוֹ שֶׁל  
הָאֲדָם עָלֵי אֲדָמוֹת : שֶׁכֵּל זָמַן שֶׁהָאֲדָם הוּא הַשׁוֹלֵט עַל עֲצָמוֹ וְאִינוּ נִשְׁעָן עַל  
אֲחֵרִים, גַּם אִם בְּתַקּוּפוֹת מְסִימוֹת בְּחִיּוֹ יַעֲבֵר קְשִׁיּים וּמַעֲיָדוֹת, מְשַׁבְּרִים  
וְיִרִידוֹת, וְאִפְלוּ עַד כִּדִּי שִׁיחָא כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ - עֲדִין לֹא אֲבָדָה תִּקְוֹתוֹ,  
וְלֹא מְשַׁלֵּת הִיא הָאֲפָשְׁרוֹת שְׁעוֹד יָשׁוּב לְדַרְךְ הַיָּשָׁר וְיָרִים אֶת עֲצָמוֹ מִחֲדָשׁ. כִּי  
שׁוֹלֵט הוּא עַל עֲצָמוֹ!

אוּלָּם כַּאֲשֶׁר אָדָם נַעֲשֶׂה כְּפוֹף וּתְלוּתִי בַּזּוֹלָת, וְאִין לוֹ כַּח וּמַעֲלָה מֵעֲצָמוֹ אֵלָּא  
רַק מַזּוּלָתוֹ, אִזִּי חֲלִילָה אִין רְפוּאָה לְמַכְתּוֹ, וְלֹא יוֹכֵל הוּא לְעוֹלָם לְהַתְּרוֹמֵם  
מֵעֲצָמוֹ. כִּי כֹל חִיּוֹ וּפְעֻלוֹתָיו הֵנּוּ מְנַחוֹת עַל פִּי הַחֲבֵרָה בְּלִבָּד, וּמִמִּילָא אֲסוּר  
הוּא בְּכַבְלֵי הַחֲבֵרָה לְנַהֵג כְּפִי רְצוֹנָם וְדַעְתָּם. וְלָכֵן הַתְּקַרְבֵּת שְׁבִנְתָּה אֶת מַעֲמָדָה  
עַל הַיּוֹתֵה קְרוּבָה לַעֲבוּדָה זָרָה אִין לָהּ שׁוּם תִּקְנָה לְעוֹלָם.

תּוֹרַתֵנוּ הַקְּדוּשָׁה מְלַמְּדָתֵנוּ לְבָנוֹת אֶת עֲרֻכְנוּ וְאִישִׁיּוֹתֵנוּ לֹא עַל סִמְךָ דַּעַת  
הַקְּהָל. לֹא מִסִּפֵּר הַיְדִידִים שִׁישׁ לָךְ, וְלֹא כַּמּוֹת הַתְּלַמִּידִים שֶׁתְּחַתִּיךָ הוּא זֶה  
הַקּוֹבֵעַ אִם עֲרֻכְךָ הוּא רַב אוֹ מוּעָט וְרֵאֵה בְּשׁו"ת אַגְרוֹת מִשֶּׁה (יורה דעה חלק ג' סימן ע"ב) מֵה שִׁכְתַּב  
לְבֵּאֵר בַּתְּפִילַת יַעֲבֹץ הַמּוּבָאָת בְּמַסַּכַת תְּמוּרָה (ט"ז ע"א) שְׁבִיקֵשׁ מֵהַקְּב"ה "וְהַרְבִּית אֶת גְּבוּלֵי  
בַת־לְמִידִים" שְׁאִין הַבְּקִשָּׁה וְהַמַּעֲלָה לְצַד הַכְּמוֹת שְׁבַדְבֵּר, אֵלָּא שְׁבִיקֵשׁ מֵהַקְּב"ה חֲכָמָה וּבִינָה  
וְהַסְּבֵרָה נְכוֹנָה שִׁיחִיָּה בִּיכְלָתוֹ לְהַעֲמִיד תְּלַמִּידִים רַבִּים וְחֻשׁוּבִים . כֶּף מוֹצָאִים אָנוּ סְנַהֲדֵרִין  
כִּי ע"ב . בְּחִז"ל הַקְּדוּשִׁים שְׁאֲמָרוּ עַל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁבְּתַחֲלָה מֶלֶךְ עַל כֹּל הָעוֹלָם  
כָּלוּ, וְלִבְסוּף מֶלֶךְ רַק עַל מְקָלוֹ. וְלְכַאוֹרָה מֵה שִׁיךְ לֹמֵר "מֶלֶךְ עַל מְקָלוֹ"?! וְכִי  
אִיזָה מִן מֶלֶךְ זֶה הַמּוֹלֵךְ עַל מְקָלוֹ?! אֵלָּא יְסוּד גְּדוֹל לְמַדּוּנֵנוּ כְּאִן רְבוּתֵינוּ :  
שְׁאֲדָם שְׁמַהוּתוֹ וּפְנִימִיּוּתוֹ הִיא מְלָכוּת וּמְנַהִיגוּת, גַּם אִם כְּעַת בְּפִעַל הוּא אִינוּ  
עוֹסֵק בְּכֶף, עִם כֹּל זֹאת אֶת הַתְּאֵר וְהַמַּעֲלָה שֶׁל "מֶלֶךְ" אִף אֶחָד לֹא יוֹכֵל לְקַחַת  
מִמֶּנּוּ. כִּיּוֹן שְׁאִף אֶחָד לֹא הֶעֱנִיק לוֹ זֹאת, אֵלָּא הוּא הַשִּׁיגָה בְּכַחוֹת עֲצָמוֹ, לָכֵן  
גַּם אִף אֶחָד לֹא יוֹכֵל לִיטְלָה מִמֶּנּוּ. הוּא מֶלֶךְ מֵעֲצָמוֹ וּמִטְּבָעוֹ. לָכֵן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ  
הִגִּם שֶׁהוֹרֵד מִכְּסָאוֹ, עִם כֹּל זֹאת נִשְׂאָר עֲדִין בְּגֵדֵר "מֶלֶךְ", גַּם אִם מְלָכוּתוֹ בָּאָה  
לְיַדֵּי בְּטוּי בְּאוֹתָהּ הָעֵת רַק עַל מְקָלוֹ.

כִּדִּי לְהִיּוֹת אָדָם מְכַבֵּד לֹא צָרִיךְ שְׁבִינֵי אָדָם יְכַבְּדוּךָ. כְּמָה כְּאֵלוֹ אָנוּ מְכִירִים  
שְׂרָבִים נוֹהֲגִים בָּהֶם כְּבוֹד וְהַעֲרָצָה, אִךְ הָאֲמֵת הִיא שֶׁהֵם רִיקִים מְכַל תַּכּוֹן,  
חֲסָרֵי מִדּוֹת וּנְטוּלֵי כְבוֹד אֲמִתִּי. הַלְּאֵלוֹ יִקְרָא "מְכַבְּדִים"?! וְדָאֵי שְׁלֵא! וְכַמָּה  
מְכִירִים אָנוּ כְּאֵלוֹ הַנְּחַבְּאִים אֶל הַכְּלִים וְאִין אִישׁ שֶׁם לְבוֹ עָלֵיהֶם, אִךְ הָאֲמֵת  
הִיא כִּי יִקְרָתֶם וּמַעֲלָתֶם הִנֵּה מַעֲבָר לְכָל דְּמִיוֹן - הִישׁ לָךְ מְכַבֵּד יוֹתֵר מֵהֶם!?!  
אֵל תְּבַנֶּה אֶת חִיּוֹךְ עַל פִּי דַעַת הַחֲבֵרָה. לֹא הֵם אֵלוֹ שִׁיעֲשׂוּךְ וְיִקְבְּעוּ אִם הִנֵּךְ  
גְּדוֹל אוֹ קָטוֹן, טוֹב אוֹ רָע.

אדם אמנם מצוה להיות מערה בחברה טובה, ולא לפרש מהם ולא להסתגר בארבע אמותיו, אולם אין לו להשען על הזולת ולהיות תלוי וכפוף אליהם. יכול אתה להעזר בהם כמקל המסייע בהליכה, אך לא כקבים שבהעדרם תפל וחיידך יעצרו ויפסקו. קחם לך ל"אחייעזר", אך לא ל"אחיסמד". וכמו תהלים י"ח, י"ט. שְׁאֵמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִי"ה לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "וַיְהִי ה' לְמִשְׁעָן לִי" - להשען זה רק על הרבונו של עולם! לא על אף אחד אחר! אמנם כלם אהובים וכלם ברורים, כלם גבורים וכלם קדושים, אבל להיות תלוי בבשר אדם, משענת הקנה הרצוץ, לזה אין שום היתר שבעולם!

אף עם וכמו שאמר הנביא (מיכה ז', ה'): "משכבת חיקך שמר פתחי פיך". ואמרו רבותינו (סנהדרין ק"ע"ב): "רבים יהיו דורשי שלומך (אבט) סודך גלה לאחד מאלפי". וכללו של דבר: אל תאמר או תעשה דבר שלמחר יוכל מישהו להשתמש בו לרעתך ולנגדך. קרוביך ואהוביך השמר והזהר מתלות יתרה גשמית או נפשית. כמה לא עלינו אבדו קרוב כזה או אחר בנסבות כל שהן וימאותו היום נעצרו חיייהם עד יומם האחרון עלי אדמות! וכל זה בגלל שתלו את חיייהם בפלוני או באלמוני. שאמנם קהלת ד', ט'. ואם אמור יאמר העבד: "והרי שלמה המלך החכם באדם אמר זאת שטובים השנים מן האחד, ואם כן היאך מלאך לבד לחלוק ולומר שמוטב להיות לבד?!" אף אתה אמור לו: אם קרית – לא סיימת, שבהמשך הפסוק (שם פסוק י') ממשיך שלמה המלך ומבאר מהי הטובה והתועלת שבשניים: "כי אם יפלו האחד יקים את חברו ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו". משמע שאם האחד שלצידך אינו מקימך ומרוממך, אלא אדרבה מחלישך ומשפילך – עדיף היה להיות לבד ובלעדיו!!! "טובים השנים מן האחד", אך פעמים שטוב יותר להיות לבד! לכן ישפיל אדם וידע שלא להפקיד רוחו אלא בידי הבורא שיפקדהו על דרך הכתוב (תהלים ל"א, ו'): "בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת". , ולא להשליך יחבו אלא על ה' שיכלכלהו על דרך הכתוב (תהלים נ"ה, כ"ג): "השליך על ה' יהבך והוא יכלכלך". , תהלים א', ג'. והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח.

## דְרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

נשאֵלנו מפי אחד המיחד אודות ידידו ששהה באחת מארצות המזרח וראה שם אנשים המניחים בפני האליל שלהם מקרוונים ושתייה מתקה כתקרבת לפסלם, והלה בא באישון לילה במחתרת ואכל מזבחם המגאל, ועתה שואל מה דינו האם עבר על הצווי הנזכר שלא לאכל מזבחי עבודה זרה?

והנראה בקצירת האמיר שהדבר תלוי במחלקת האחרונים. שכן מסכת עבודה זרה ראש פרק רביעי. בגמרא חלק יורה דעה סימן קל"ט סעיף ג'. ובשלחן ערוך מבאר שאין נחשב תקרבת עבודה זרה אלא דבר שפיוצא בו קרב על גבי המזבח, כגון בשר שמנים סלתות ושמן וכיוב"ז, או שהקריבוהו בצורה הדומה לצורת ההקרבה במקדש, כגון בזביחה או בזריקה המשתפרת וכיוב"ז. וכתב על כך בעל ה"פרישה" שכל שמינו הוא ממין דבר הקרב על המזבח יש לאסרו משום תקרבת. כגון בשר חיה ועוף, שאמנם אינם קרבים על גבי המזבח, אולם בהיות שהם גם כן מין בשר לכן יש לדונם כתקרבת. אולם בסעיף קטן ה'. ה"טורי זהב" תמה על דבריו שמלשון המשנה משמע

שְׁדוּקָא דְבַר שְׁפִיזָא בּוּ מִמֶּשׁ קָרַב עַל גְּבִי הַמְזִבַּח יֵשׁ לְאַסוֹר, וְלֹא כָּל הַדּוּמָה לוֹ.

וּלְפִי זֶה נִרְאָה שֶׁלְדַעַת הַפְּרִישָׁה גַם בְּנִדּוּנָנוּ יֵאָסְרוּ הַמְשָׁקָה וְהַמְקָרוֹנִים בְּהִנָּאָה מִדִּין תְּקַרְבַּת עֲבוּדָה זָרָה, בְּהִיּוֹת שֶׁהֵם מִמִּין דְּבַר הַקָּרַב עַל גְּבִי הַמְזִבַּח. וְאֵלוּ לְדַעַת הַטּוֹרֵי זָהָב שְׂאִין לְאַסוֹר אֲלֵא דְבַר שְׁפִיזָא בּוּ מִמֶּשׁ קָרַב עַל גְּבִי הַמְזִבַּח, לֹא יֵאָסְרוּ הַמֵּאֲכָלִים הַנִּי"ל, בְּהִיּוֹת שְׂאִין פִּיזָא בְּהֵם מִמֶּשׁ קָרַב עַל גְּבִי הַמְזִבַּח כָּלֵל.

וּבְהִיּוֹת שְׁדַעַת רֵאָה בִּיבֵית לַחַם יְהוּדָה" שְׂצִידָד כְּדַבְרֵי הַדְּרִישָׁה, וְכֵן הֵבִיא הַבְּרַכִּי יוֹסֵף בְּשֵׁם סֵפֶר "דְּמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר". רוֹב הָאֲחֵרוֹנִים נוֹטָה לְהַסְפִּים בְּזֶה עִם דַּעַת הַפְּרִישָׁה, לְכֹן הַנִּרְאָה לַעֲנִיד לְמַעֲשֵׂה לְאַסוֹר אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוּ מִשּׁוֹם תְּקַרְבַּת לְעֲבוּדָה זָרָה וּבְדַבְרָנוּ מַעֲנִיין זֶה עִם יִדְיָנוּ הַגִּיר יוֹסֵף שְׁעִשׂוֹע שְׁלִיט"א הַסְּכִים עִמָּנוּ לַאֲסוֹר. וְהַגְּרַמִּים מֵאֲזוּז שְׁלִיט"א הֵשִׁיב לָנוּ בְּמִכְתָּב לַאֲסוֹר אֶת הַשְּׁתִיָּה בְּלִבְד בְּהִיּוֹת שֵׁשׁ לְדוּנָה כְּמִים מִמֶּשׁ, אֲךָ אֶת הַמְקָרוֹנִים צִידָד לְהַתִּיר. וְלִמּוֹתָר לְצִיין שְׁכַל זֶה רַק מִצַּד אִיסוֹר עֲבוּדָה זָרָה, מִבְּלִי לְהַתִּיחַס לְפָן הַכְּשׁוֹרֵי שְׁבַדְבַר, וְלַעֲנִין גִּזְל הַגּוֹי, וְלַמְצוֹת "הַרְחַק מִן הַכִּיעוֹר וּמִן הַדּוּמָה לוֹ". וְאֲכַמִּי"ל.

## בְּסוּד עֲבָדִיד

בְּבֵאוֹר עֲנִין חֲמֵרַת הַתְּקַרְבַּת לְעֲבוּדָה זָרָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רֵאָה לְהַגִּיה"ק רַבִּי אַבְרָהָם אֲזוּלָאִי זִיע"א בְּמַעֲיָן ז' נֶהַר י'. בְּסִפְרוֹ "חֲסֵד לְאַבְרָהָם" שֶׁכָּתַב שֶׁהַקְּדָשָׁה וְהַקְּלָפָה הֵן שְׁתֵּי מְצִיאֵי הַצְּרוֹת זֶה לְזֶה, וְאִי אֶפְשָׁר בְּשׁוֹם אֶפֶן לְהַשְׁלִים בִּינֵיהֶן כָּלֵל. וְהַמְקָרִיב קָרְבָן לְעֲבוּדָה זָרָה אִו שׁוֹתָה יֵין נֶסֶד מְסַלֵּק הוּא מֵאוֹתוֹ הַדְּבָר אֶת כָּל נִיצוּצוֹת הַקְּדָשָׁה שְׁבוּ וְנוֹתֵן לְקְלָפָה שְׁלִיטָה וְאַחִיזָה גְּמוּרָה בְּדָבַר וְכַח גְּדוּל לְפָרֵץ פְּרָצוֹת בְּקְדָשָׁה וְלַעֲשֵׂק מִמֶּנָּה שְׁפַע וּבְרָכָה. וְאִף בְּדַבּוֹר אֲסוֹר רֵאָה בְּבוֹ אִישׁ חִי (שְׁנֵה א' פֶּרֶשֶׁת וִיצָא הַלְכָה י') שֶׁכָּתַב כֵּן גְּבִי הַמְדַבֵּר בְּבֵית הַכְּסָא שְׁגוֹרָם לְחִיצוֹנִים לְהִיאַחֲזוּ בְּדַבּוֹרוֹ וְלִינֵק מִמֶּנּוּ. אִו בְּקְלָפָה עָלוּל אֲדָם לְגֵרָם לְנֶזֶק שְׁכָזָה, וְלָכֵן יִזְהַר שְׁלֵא לֹמַר "דְּבַר זֶה יִהְיֶה לְשִׁדִּים" אִו תּוֹסַפְתָּ זֶה שְׁלֵא לֹמַר "לְעֲזָאזֵל" הִיא שְׁלֵנוּ, וְהַסְּכִים עִמָּנוּ הַגִּיה"צ רַבִּי שְׂרִיָּה דְּבַלִּיצְקֵי שְׁלִיט"א. "לְעֲזָאזֵל" וְכִיּוֹצָא בְּזֶה שֶׁהוּא כְּמִקְרִיב וּמֵאֲכִיל לְעֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ, ה' שְׁמֶרְנוּ.

## מצוה קי"ב: שביתת הארץ בשמיטה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שְׁמוֹת ל"ד, כ"א). וְנוֹכַרְהָ גַם כֵּן לְקַמֵּן בְּפֶרֶשֶׁת בְּהַר (וַיִּקְרָא פֶּרֶק כ"ה) בְּמִצְוֹת שְׁכ"ו- שְׁכ"ט).

"בְּחָרִישׁ וּבְקִצִיר תִּשְׁבֹּת".

## לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

ראה ברמב"ם ז"ל (הלכות שמיטה פרק א' הלכה א') **מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל לְשִׁבֹת וְלִפְסֹק מִמְּלָאכָה בְּקִרְקַע בְּשָׁנַת הַשְּׂמִטָּה, הִיא הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וּמִנֵּיִן זֶה הַחֹל מִשְׁנַת הָאַרְבַּע עֶשְׂרֵה לַכְּנִיסַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּכִיבוֹשׁ הָאָרֶץ. וְהַמְנַהֵג לַחֲשֹׁב אֶת שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה עַל פִּי חִשְׁבוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַרְמַבְּיִים ז"ל בְּהַלְכוֹת שְׂמִיטָה וְיֹוֹבֵל (פֶּרֶק י' הַלְכָה ו'), וְעַל אִף שֵׁשׁ חוֹלְקִים וּמַחֲשָׁבִים אַחֲרַת מְכַל מְקוֹם לַהֲלָכָה וּלְמַעֲשֵׂה אֵין לֹוֹז מִהַמְנַהֵג הַרוּחַ. לְמַנְיֵן הַשְּׂמִטּוֹת וְהַיּוֹבְלוֹת. וּבְכָלֵל הַמִּצְוָה שֶׁנִּמְשָׁךְ אֶת יְדֵינוּ וְכֵן סִיקוּל הַקִּרְקַע וְזִיבּוּלָה בְּכָלֵל הָאִיסוּר כֹּל שֶׁנַּעֲשֶׂה לְצוּרֵךְ הַקִּרְקַע וְטִיפּוּחָהּ. מְלַחֲרֵשׁ בְּקִרְקַע וְכֵן כֹּל שֶׁתִּילָה אוֹ נְטִיעָה שֶׁל עֲצֵי פְרִי אוֹ נוֹי אוֹ פְּרָחִים וְכוּצָא בְּזֶה הַכֹּל בְּכָלֵל הָאִיסוּר (רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת שְׂמִיטָה פֶּרֶק א' הַלְכָה ה'). וְאִפְּלֹו בְּעֲצִיץ הַדָּבָר אֲסוּר (שֵׁם הַלְכָה ו'). וְרָאָה בְּשׁוֹרֵי יַחֲוֵה דַעַת (חֶלֶק ו' סִימָן י"ב) שֶׁהֶעֱלָה לְהַתִּיר לְגַדֵּל בְּשְׂמִיטָה בְּגִידוּלֵי מַיִם שְׂאִין בָּהֶם תַּעֲרוּבַת שֶׁל עֵפֶר כֹּלֵל. וּמְלִזְרָעָה בְּכָלֵל הָאִיסוּר כֹּל זְמִירָה שֶׁהִיא לְטוֹבַת הָעֵץ שִׁיגְדֵל יִפֶּה אוֹ חֹזֵק וּבִיּוֹצָא בְּזֶה. אוֹלַם אִם זֹמַר רֵק לְשֵׁם נוֹי הַמְּקוֹם אוֹ לְצוּרֵךְ לְקִיחַת הַעֲנַפִּים לְמִלְאכָה וּלְכוּצָא בְּזֶה מוֹתֵר (רָאָה סֵפֶר "יִלְקוּט יוֹסֵף" הַלְכוֹת שְׂבִיעִית מִה שֶׁכָּתַב בְּזֶה בְּאוּרֵךְ וְאֲכַמִּ"ל). וּמְלִזְמֹר גְּדוּלָּה אֲלֵא אִם כֵּן קוֹצֵר מַעֲט מַעֲט לְצוּרֵךְ בֵּיתוֹ, שֶׁזֶה מוֹתֵר כֹּל שֶׁמִּנִּיחַ גַּם לְאַחֲרִים לְקַצֹּר וּלְבַצֹּר. וּמְלִקְצֹר יְבוּלָה וְכֵן כָּל מְלָאכָה הַשְּׂבִיעִית לְטִפּוּחַ הַקִּרְקַע וְיַעוּל גְּדוּלָּה נְצֻטְוִינוּ לְהַמְנַע מְלַעֲשׂוֹתָהּ בְּשָׁנַת הַשְּׂמִיטָה וְרָאָה בַּחֲזוֹן אִישׁ (שְׂבִיעִית סִימָן י"ז אוֹת כ') שֶׁחֲכָמִים אֲסִרוּ לַעֲשׂוֹת בְּשְׂמִיטָה סְגוּלוֹת לְמִינֵיהֶן הַמוֹעִילוֹת לְאֵילָן שִׁינֵיב פְּרִי, שֶׁלֹּא יְבוֹאוּ מִכָּךְ לְיַדֵּי עֲשִׂיַת מְלָאכָה מִמֶּשׁ.**

לְמִצְוָה זוֹ אֵין שְׁעוֹר, שְׂאָף בְּזָרִיעָה אוֹ בְּחִרְיִשָּׁה כָּל שֶׁהִיא לְטוֹבַת הַקִּרְקַע עוֹבֵר הָאָדָם עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה זוֹ. וּמִי שֶׁעָבַר וְחָרַשׁ בְּשְׂבִיעִית לְצַרֵךְ הַשָּׁנָה הַשְּׂמִינִית רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת שְׂמִיטָה (פֶּרֶק א' הַלְכָה י"ג). קִנְסוּהוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִזְרַע בָּהּ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה, וְאִם עָבַר וְזָרַע בְּשְׂבִיעִית כָּל הַפְּרוֹת הַיּוֹצְאִים מֵאוֹתָהּ זָרִיעָה אֲסוּרִים הֵם בְּאַכִּילָה כֵּן כָּתַב הַפְּרִיִשָּׁה (חֶלֶק חוֹשֵׁן מִשְׁפַּט סִימָן קמ"א) שֶׁאֲסוּר מִשׁוּם "לֹא תֹאכַל כֹּל תוֹעֵבָה".

## רְמִזַּת הַפְּתוּבָה - רְעִיָה אֲמוּנָה

תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה תּוֹרַת אֱמֶת יְרֵדָה וְחֻדְרָה אֶל תּוֹךְ מִצְּפוּנֵי לְבוֹ וְהִלָּךְ מִחֲשָׁבוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם, וְרָאָתָה וְצָפָתָה שְׁעֵתִידִים לְהִיּוֹת כְּאֵלוֹ וְאַחֲרִים שְׂיִתְהוּ וְיִחַשְׁשׁוּ עַל גּוֹרְלָם בְּנִטְשָׁם אֶת מְקוֹר פְּרִנְסָתָם וְחִיּוּתָם לְמִשְׁךְ שָׁנָה תְּמִימָה. וְעַל כֵּן הַקְּדִימָה וַיִּקְרָא כ"ה, כ'. וְכָתַבָּהּ: "וְכִי תֹאמְרוּ מִה נֹאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׂבִיעִית? הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתָנוּ? וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׂשִׁית וְעֲשֵׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים". בְּשֵׁם אַחִיו הַרְה"ק רַבֵּי זוּשָׁא מֵהַאֲנִיפּוּלֵי זִיעִ"א. וְרָאָה סֵפֶר "מַעֲיִנָה שֶׁל תּוֹרָה" שֶׁהִבִּיא זֹאת בְּשֵׁם ה"שִׁפְתָּה אֲמַת" מְגוֹר זִיעִ"א. וְהַסְּבִיר הַרְה"ק רַבֵּי אֲלִימְלֵךְ מְלִיזְעֵנְסֵק זִיעִ"א שֶׁכָּל זָמַן שֶׁלֹּא שׂוֹאֵל הָאָדָם שְׂאֵלוֹת עַל הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵךְ - הַקְּב"ה מְנַהִיגוֹ וּמְסִיעוֹ בְּדַרְךְ פְּלִאִית וּבְלִתֵּי נְרָאִית וְנִכְפָּרַת לְעֵין. אוֹלַם

מששואל הוא על הנהגת הבורא "מה נאכל בשנה הששית?" ומבקש לראות בעיניו את ההצלה והישועה - אזי יש צורך ב"יצויתי את ברכתי" וכו'.

מדת האמונה והבטחון בה' היא מדה חשובה ונשגבה. בכל יום ובכל רגע יכול האדם להעפיל ולעלות ולהתחזק יותר ויותר בבטחונו בבורא ותבונה, על ידי עמידתו בנסיונות ובמארכעות החיים שהם בעצם עקר עבודתו של האדם וכל שכרו לעתיד לבוא. וכמה שהאדם מאמין ובוטח בה' יותר בשלמות מבלי לשאל שאלות כך ההטבה עמו מן השמים תהיה יותר מעלה ושלמה.

מהגר"י מוגרבי שליט"א, ראש קהילת "מקור חיים" בחולון. **ושמענו פעם מעשה נאה** מהרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זיע"א שהיה רגיל לגלוי אליהו הנביא זכור לטוב באפן תדיר, וידוע שהיה סובל רבות ממתנגדיו שהיו מחפשים להפילו. פעם אחת שהגיעו מים עד נפש נשא את עיניו למרום ואמר: "רבונו של עולם! מדוע רודפים אותי כך? מה חטאי ומה פשעי?" ומאותו היום פסק אליהו הנביא מלהתגלות אליו. התענה הצדיק ארבעים יום רצוף ועשה שאלת חלום על מה ולמה אליהו הנביא כבר אינו מגיע אליו? וענו לו משמים שאנשים שיש להם שאלות על הנהגת הבורא אליהו הנביא אינו מתגלה אליהם!!! ומזה נלמד אנו הקטנים עד כמה עלינו להזהר בלשונונו לבל נפשל חלילה בהטחת דברים ובשאלות כלפי מעלה.

כלל גדול יש בידינו: אין הקדוש ברוך הוא סוגר לאדם דלת - אלא אם כן פתח לו עוד לפני כן דלת אחרת! כמה אנשים בכו וכאבו על שפטרו מעבודתם, ולא שמו לב איך לאחר תקופה נתקבלו לעבודה הרבה יותר טובה ומצלחת. כמה פעמים נוחתת על האדם איזו דאגה או צרה, אך לבסוף דוקא היא זו שפותחת בפניו שבילים חדשים ואפיקים נפלאים שלא היו ברשותו לפני כן!

אדם שהוא בעל בטחון אינו שואל אף פעם שאלות. כמו תינוק שלעולם אינו שואל את אמו אם האכל שהגישה לו הוא טרי או בריא. יודע הוא שמה שאמא נותנת זה הטוב ביותר בעבורו. כך האדם תהלים קל"א, ב'. "כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי" ב בטח בה' שכל מארעותיו הם לטובתו. ועל כך תהלים ל"ז, ג'. אמר דוד המלך ע"ה: "שכן ארץ ורעה אמונה" שהאדם אמנם שוכן בארציות ובגשמיות, בפרנסה ובמשפנתא ובעסקים, בבדיקות הרפואיות ובחפוש אחר בת או בן זוג, אבל כמו רועה הצאן שכל העדר הולך אחריו מבלי לדעת לאן הולכים, רק יודעים שלאן שיוליכם שם יהיה מקום מרעה טוב, כן אתה רעה והתהלך בעולם בתמימות ובאמונה שהרועה הנאמן יוליךך למקומות הטובים ביותר בשבילך.

## דרוש וחדוש

אחרוני זמננו דנים בבעיה העולה מידי שנת שמטה אצל אנשים שומרי תורה ומצוות המתגוררים בבנין מגורים משתף עם שכנים שאינם שומרים תורה ומצוות בעוה"ר, והללו ממשיכים בטפוח הגנה המשתפת ובעבודתה גם בשנת

השְׁמֵטָה, מָה עַל אוֹתוֹ יָרָא לַעֲשׂוֹת עַל מִנַּת שְׁלֵא לְהַחֲשִׁיב כְּשִׁתְּףָ לְמַעֲשֵׂה עֲבָרָה זֶה?

וּלְכַתְּחִלָּה כְּמוֹבֵן מִן הָרְאוּי הוּא שְׂיִדְבֵר עַל לִבָּם שְׂיִמְנְעוּ מֵהַדְּבַר וַיִּפְסְקוּ מֵעֲבוֹדָתָהּ מְלַבֵּד בְּדַבְרִים וּבְאִפְנֵי הַמְתָּרִים. אוּלַם אִם הַדְּבַר אֵינוֹ מַעֲשִׂי, הַנְּכוֹן הוּא כֵן הַבִּיא יִדְיָנוּ הַגְּאוּן רַבִּי אַהֲרֹן זְכַאי שְׁלִיט"א בַּסְּפָרוֹ "הַבֵּית הַיְהוּדִי" (חֵלֶק ח' רִישׁ סִימָן כ"א) בְּשֵׁם מֵרוֹן הַגַּר"ע יוֹסֵף שְׁלִיט"א. שְׂיִקְבֵּל מוֹעֵד הַבֵּית יְפוּי כַּח גְּמוּרָה שְׂאֵינוֹ חוֹזֵר, וַיִּמְכֹּר אֶת גְּנַת הַבְּנִין לְגוּי בְּאִמְצָעוֹת מְכִירַת הַקְּרָקָעוֹת שְׁעַל יְדֵי הַרְבֵּנוֹת הָרְאוּשִׁית. וְאִם גַּם זֶה לֹא מֵתְאֲפָשֵׁר - יַעֲמֹד בְּפָנֵי שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים וַיִּפְקִיר אֶת חֶלְקוֹ בְּגִנָּה הַמְשֻׁתֶּפֶת, וּבְכַךְ הַצִּיל לְכָל הַפְּחוֹת אֶת נַפְשׁוֹ שְׁלוֹ. וְהוּא יֵשֵׁב בְּמַהְרָה לֵב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלֵב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם.

## בְּסוּד עֲבָדִיק

בְּבֹאוֹר מְצוֹת שְׁנַת הַשְּׁמֵטָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רְאָה פֶּרֶשֶׁת בַּהֲר. וְעוֹד עֵינַי בְּשִׁלְחוֹן עֵרוֹךְ הָאֲרִיז"ל עִם בְּאוֹר "אֲבֵן הַשֵּׁהָם" שֶׁבְּאֵר הַדְּבָרִים בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת. בְּ"שַׁעַר הַמְּצוֹת" מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁכְּתֹב שְׂבִימוֹת הַחַל אָנוּ מְתַקְּנִים עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַקְּרָקָע וְהַמְּצוֹת הַמְתַקְּימוֹת בָּהּ אֶת הַנְּשֻׁמוֹת הַטְּמוּנוֹת בְּדוּמָם וּבְצוּמָח בְּסוּד "אוֹר זְרוּעַ לְצַדִּיק", וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂים תְּקוּנִים גְּדוֹלִים וְנִפְלְאִים בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים. וְאֵלוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיט נַעֲשִׂים כָּל הַתְּקוּנִים הַלְלוּ מְאֲלֵיהֶם. אוּלַם בְּשִׁנַּת הַשְּׁמֵטָה יִשְׁנֶה כְּמוֹ שֶׁכְּתֹב בְּזוֹהַר הַקְּדוֹשׁ (בְּמַדְבַּר דָּף רַמ"ג ע"ב) שֶׁבְּשִׁנַּת הַשְּׁמֵטָה יוֹצֵא כְּרוּז בְּגוֹן עֵדוֹן וְכָל נְשֻׁמוֹת הַצַּדִּיקִים יוֹצֵאוֹת וּמֵתְקַבְּצוֹת בְּמִתִּיבְתָא דְרַקִּיעָא וּשְׂמֵחוֹת שְׂמֵחָה גְּדוּלָה שְׂאִין כְּדוּגְמָתָהּ. תּוֹסֶפֶת וְהַתְּעַלּוֹת בְּקִדְשָׁה יוֹתֵר מִיְמוֹת הַחַל, אֵךְ לֹא כְּבִיּוֹם הַשְּׁבִיט. וְלָכֵן בְּשִׁנַּת הַשְּׁמֵטָה הִתְרוּ כָּל הַמְּלָאכּוֹת, מְלַבֵּד מְלָאכְתָּהּ הַקְּרָקָע שֶׁהִיא נִתְקַנָּת וְנַעֲשִׂית מְאֲלֵיהָ שְׁלֵא עַל יְדֵי מַעֲשֵׂי הַתְּחַתּוֹנִים וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (וַיִּקְרָא כ"ה, ב'): "וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ שֶׁבַת לְה'". וְלָכֵן בְּשִׁנַּת הַשְּׁמֵטָה נֶאֱסָרָה מְלָאכְתָּהּ הַקְּרָקָע עַל יְדֵינוּ כְּדִגְמַת יוֹם הַשְּׁבִיט.

## מצוה קי"ג: שלא לאכול בשר בחלב

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שְׂמוֹת ל"ד, כ"ו.)

"לֹא תִבְשֵׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא לאכל בשר וחלב שנתבשלו יחד, ואף לא להנות מאותה התערבות. ועל אף שהוציא הכתוב את צויו בלשון "לא תבשלו" עם כל זאת קבלו חכמים שחזרה התורה על צויו זה בשלשה מקומות בתורה בכדי ללמד שאף אכילת תערובת בשר בחלב וההנאה ממנה אסורה מהתורה כן דרשו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, כמובא בחולין (קט"ו ע"ב). והובא בשלחן ערוך (חלק יורה דעה ריש סימן פ"ז). וגם בשלישית הוזכרה אזהרה זו (דברים י"ד, כ"א), ללמד שאף בהנאה אסורה התערובת הזו. ומכל מקום כתבו חלק מהראשונים (הרמב"ם וספר החינוך) שדין מלקות חל אך ורק על המבשל או אוכל, מה שאין כן הנהנה מתערובת בשר בחלב שאיסורו אמנם מן התורה אך אינו לוקה, הואיל ואיסור זה יצא כבר מאיסור האכילה. ויש חולקין על כך. ועיין בפתחי תשובה (ריש סימן פ"ז) ואכמ"ל. , כל שנתבשלו שני הדברים יחד חולין (ק"ח ע"א), וכן כתב הרשב"א ז"ל בתורת הבית שלו שלכן נקטה התורה בשלושת המקומות בלשון "בישול" כדי להורות שאף האכילה וההנאה בהם לא נאסרה אלא כשנתבשלו. והובאו הדברים להלכה בטור ובשלחן ערוך. . ואם לא נתבשלו שני הדברים יחד בבשול שאסרה התורה מתיר לאכל את התערובת מהתורה, אך חכמים עשו סג לדבר ואסרו לאכל זאת.

כמו באיסור הבשול של הבשר בחלב, גם כאן באיסור האכילה לא נאסר הדבר דוקא בבשר גדי, אלא הוא הדין בשר שור או עז וכן כל בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה. ואם אוכל משניהם יחד שעור פזית הרי זה חייב מלקות.

בנוסף לאמור לעיל, גזרו רבותינו הקדושים חכמי הגמרא גזרות וסיגים רבים בענין זה בכדי שלא יבואו בני האדם להפשיל באסור תורה החמור של אכילת בשר בחלב. ולכן כן דעת הרמב"ם (הלכות ממרים פרק ב) והשלחן ערוך (יורה דעה סימן פ"ז סעיף ג) שאיסור עוף בחלב אינו אלא מדרבנן. וישנם שחולקים וסוברים שאיסורו מדאורייתא, ואנו אין לנו להלכה אלא את דברי מרן השלחן ערוך. אסרו באכילה גם תערובת של בשר עוף עם חלב, וגם כשלא נתבשלו ממש יחדיו, ואף לאכלם בזה אחר זה אסרו עלינו חכמינו ז"ל עד שנמתין ביניהם שעור זמן שקצבו לנו חכמים. כמו כן גזרו שלא לאכל שני בני אדם על שלחן אחד זה בשר וזה חלב שלא יבואו לאכל זה מזה, אלא אם כן יתקיימו גדרים ותנאים מסוימים המובאים חולין (ק"ד ע"ב). בגמרא חלק יורה דעה ובשלחן ערוך.

## רמז הכתוב - הפרד ומשל

רמזו בחיי ז"ל שמות כ"ג, י"ט. בבאורו על התורה כותב שטעם אסור אכילת הבשר והחלב יחד הוא בהיות שהבשר מטבעו לקרר, ואלו החלב מטבעו לחם. ובהיות שמזגם וטבעם שונה זה מזה לכן נצטוינו שלא לבשולם ולאכלם יחד, מה שעלול לגרם לנזק רוחני וגשמי לאדם, אלא יאכל כל אחד בפני עצמו ובדבר הזה יראה ברכה.

ללמד, שפעמים שהמרחק וההפרדה בין שנים זהו רצון ה' האמתי, ולא תמיד ההתחברות והקרבה היא הדבר הנכון.



פירוש זה כתב לי הגר"י מוגרבי שליט"א ראש קהילת "מקור חיים" באחת מהתכתבותי עמו. כָּךְ פִּרְשׁ רַבְּנֵנוּ יוֹסֵף חַיִּים זְצוּק"ל אֶת בְּמִסְכַּת אַבוֹת (פרק א' משנה י"ב). דְּבַרֵי הַלֵּל הַזֶּקֶן: "הוּא מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל אֶהְרֹן אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם" שֶׁלְכַאוֹרָה הַמְּשֻׁג "רוֹדֵף" הוּא מְשֻׁג שְׁלִילִי וּבִלְתֵּי רְצוּי, שֶׁכֵּן אוֹמְרִים עַל אָדָם רָשָׁע שֶׁיֵּשׁ "לְרוֹדֵף אוֹתוֹ", וְאִם כֵּן לָמָּה נִקְטַ כָּאן הַלֵּל הַזֶּקֶן בְּלִשׁוֹן זֶה?! וּבְאֵר הָרַב זְצוּק"ל שֶׁאֵכֵן בָּא לְרַמֵּז כָּאן הַתְּנָא שֶׁפְּעָמִים עַל הָאָדָם דְּנֻקָּא לְרוֹדֵף אֶת הַשְּׁלוֹם וּלְהִרְחִיקוֹ, וּלְהַמְנִיעַ מִלְקִימוֹ, שֶׁלֹּא תִמְיֵד הַשְּׁלוֹם וְהֶאֱחֹה הֵם נְכוֹנִים וְרְצוּיִים.

כָּךְ רָאָה סִנְהֶדְרִין (ע"א ע"ב). וְרָאָה בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל ה"כְּלֵי יִקְר" עַל הַתּוֹרָה (בְּרַאשִׁית י"א, א) שְׁבִיאָר הַדְּבָרִים שֶׁטַבַּע הַרְשָׁעִים הוּא שְׂמִתוֹךְ הַתְּכַנְסוֹתִים יְבוֹאוּ לְיַדֵּי מַחְלוּקַת וּמְרִיבָה, וְלִכְּן הַפִּירוּד וְהַרְיֹחֻק בִּינֵיהֶם הוּא בַעֲצָם מְנִיעַת הַמַּחְלוּקַת בַּעוֹלָם, שֶׁזֶהוּ הַשְּׁלוֹם הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר. לְמַדּוֹנֵנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: שְׁפָזוֹר לְרָשָׁעִים טוֹב לָהֶם וְטוֹב לְעוֹלָם. וְכָךְ עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם דּוֹר הַפְּלִגָּה בּוֹ הִיִּתָּה בְּרַאשִׁית י"א, א'. כָּל הָאֲרָץ שָׁפָּה אַחַת וְדַבְּרִים אַחָדִים, וּמִשְׁרָאָה הַקְּב"ה שֶׁהַדָּבָר מְבִיאֵם לְמַעֲשֵׂי כְּפִירָה וּמְרִידָה בְּה' יִתְבָּרַךְ מִיַּד הַפִּיֵצִים וְהַפְּרִידִים זֶה מִזֶּה וּבִלְל אֶת שִׁפְתֵּם וּבְכָךְ חִזַּר הַשְּׁלוֹם לְמִקּוֹמוֹ. כָּךְ אִם רוֹאֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁקָּשָׁר בֵּין שְׁנַיִם מְבִיאֵם לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְחִבְרַתֵּם גּוֹרְמַת לְפִירוּד בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, מִיַּד נוֹתֵן הַקְּב"ה רֹחַ בֵּין הַדְּבָקִים וּמְפָרֵק אֶת הַחֲבִילָה.

תּוֹרַתֵּנוּ הַקְּדוֹשָׁה אֲמַנָּם דּוֹגְלַת בְּאַחַדוֹת הַלְּבָבוֹת, מִשְׁלֵי ג', י"ז. וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם, אוֹלָם פְּעָמִים שְׁמָה שֶׁנֶּרְאָה לָנוּ כְּפִירוּד וְכִרְחֻק - הוּא בְּעֶצֶם הַשְּׁלוֹם הָאֲמִתִּי וְהַנְּכוֹן. וּכְצֻאֹת אֵימֶרֶת נְתָאֵי הָאֲרַבְלִי בְּאַבוֹת (פרק א' משנה ז'). חַז"ל: "הִרְחַק מִשְׁכָּן רָע וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע". מִחֲנִידַע הַיּוֹדֵעַ שֶׁנֶּעַר פְּלוֹנִי עָלוּל לְהִשְׁפִּיעַ עַל חֲנִיכָיו לְרָעָה - נְכוֹן יַעֲשֶׂה אִם יִזְהִירֵם מִמֶּנּוּ. וְאָב הַרוֹאֵה כִּי בַּחוּר פְּלוֹנִי מִסִּית אֶת בְּנוֹ מִדְּרָךְ הַיֵּשֶׁר - עָלָיו לְלַמְּדוֹ לְהִתְרַחֵק מִגְּבוּלוֹ. וְאָדָם הַיּוֹדֵעַ שֶׁשֶׁהִיָּתוּ בְּמַחְצַת פְּלוֹנִי תִגְרַר אוֹתוֹ לְמַצָּה וְלְמְרִיבָה - יִרְאֶה לְשָׁמֵר עַל מְרַחֵק מֶה מֵאֲתוֹ. וְזֶהוּ בְּנֵן אָב לְכָל אָדָם לְהִיּוֹת חָכֵם הַרוֹאֵה אֶת הַנּוֹלָד לְהִתְבּוֹנֵן וְלַחֲשֵׁב לָמָּה יוֹבִלְנִי הַקָּשָׁר עִם פְּלוֹנִי וְהִתְחַבְּרוֹת עִם אֲלֻמוֹנִי, וְעַל פִּי זֶה יִפְלֹס אֶת דְּרָכָיו בְּדָרְךְ הַיֵּשֶׁר וְתֵהִי אַחֲרֵיתוֹ שְׁלוֹם.

## דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

דָּנוּ רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים: אָדָם הַסּוֹעֵד סְעוּדַת פֶּת וּבִתּוֹכָהּ אֲכַל תִּבְשִׁיל עִם בֶּשֶׂר, וְלֵאחֲרַי מִכּוֹ הַמְּשִׁיד בְּאֲכִילַת דְּבָרִים שְׂאִינָם בְּשָׂרִים וּבְרָךְ בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן, הֵאֵם כְּדֵי לְאָכַל מֵאֲכִילֵי חֵלֶב עָלָיו לְהַמְתִּין שֶׁשׁ שְׁעוֹת מִסִּיּוֹם הַסְּעוּדָה בְּלָה, אוֹ שְׂדֵי לְהַמְתִּין מִזְּמַן סִיּוֹם אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר עֲצָמוֹ?

וְהִנֵּה הַגָּאוֹן בַּעַל "עֵרוֹךְ הַשְּׁלַח" עַל יוֹרָה דְּעָה (סִימָן פ"ט סְעִיף קטן ד'). וְטַעְמוֹ בְּהִיּוֹת שְׁבַגְמֵרָא מְצִינָה שֶׁהַקְּפִידוֹ עַל עֵנִין הַהִמְתָּנָה בֵּין בֶּשֶׂר לְחֵלֶב "מִסְּעוּדָה לְסְעוּדָה". כָּתַב בְּחַבּוּרוֹ שֶׁזְּמַן הַהִמְתָּנָה הַנִּדְרָשׁ בְּאִפְּן שֶׁכֵּזָה הוּא מְשַׁעֵת סִיּוֹם הַסְּעוּדָה שֶׁאֲכַל בָּהּ בֶּשֶׂר וְעַד לְתַחֲלַת הַסְּעוּדָה שֶׁחָפֵץ לְאָכַל בָּהּ דְּבַרֵי חֵלֶב.

אולם כן כתבו הדגול מרבבה על השי"ך (סימן פ"ט סעיף קטן ג') והדרכי תשובה (שם סעיף קטן ד') וכף החיים (שם אות ט'). ועוד ראה בשו"ת משנה הלכות (חלק ה' סימן צ"ז) ובשו"ת רבבות אפרים (חלק ג' סימן תקי"ג) שכתבו כן. **רוב האחרונים תמהו על דבריו ודחאו, וכתבו שדי בהמתנה מסוים אכילת הבשר עצמו ועד לתחלת אכילת הדבר החלבי עצמו. וכן עקר.**

## בסוד עבדיך

**בבאור אסור בשול בשר בחלב על דרך הסוד ראה לרבי שמעון בר יוחאי זיע"א פרשת משפטים (שמות דף קכ"ה). וכן הביא בספר "צורור המור" (פרשת משפטים דף פ"ב ע"ב). עיין שם. **בזהר הקדוש** שכתב שהבשר, הוא הדם, מקורו ממדת הדין. ואלו החלב הוא ממדת הרחמים בבחינת "כשילג ילבינו". וכשם שהאם בעת שמיניקה היא את בנה הופך הדם לחלב, כך ישראל הם הבנים והקדוש ברוך הוא הופך להם את הדין לרחמים. ואם האדם אוכל את הבשר והחלב יחד נמצא שמכניס ומערב הוא את מדת הדין במדת הרחמים וגורם על ידי זה להתעוררות הדינים פעולם והגה"ק רבינו יוסף חיים זיע"א בספרו "בן איש חי" (פרשת בהעלותך) ביאר על דרך זו שלכן גם כן יש הבדל בין אכילת בשר אחר חלב לבין אכילת חלב אחר בשר: שאם אכל חלב שמדתו חסד מותר מיד לאחר מכן לאכול בשר על אף שמדתו דין, בהיות שהחסד גובר עליו וכופתו. מה שאין כן אם אכל בשר תחילה שאז עליו להמתין עד שיתעכל לגמרי ויתבטל כח הדין, ורק לאחר מכן יוכל לאכול מאכל חלב.**

## מצוה קי"ד: שלא יעשו בית הדין משפט מות בשבת

כמו שכתוב: (שמות ל"ה, ג').

"לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת".

## לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על דיני ישראל היושבים על פס המשפט לבל יוציאו לפעל גזר דין מות על אדם ביום השבת, יבמות ו' ע"ב. בין בשרפה ובין בכל מיתה אחרת. בהיות שאין זה מכבודו של היום לצער ולנגע בו אפלו את הפושעים והעבריינים וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת (פרק כ"ד הלכה ז').

ואם עברו בית הדין והוציאו אדם להורג בשבת עברו על לאו זה, אך אינם לוקים על כך בהיות שלא עשו מעשה בידיהם. ואם עמדו והוציאוהו להורג בידיהם בפני עדים ובהתראה הרי הם חייבים סקילה כדיון המחלל את השבת, ואם בשוגג חייבים הם קרבן חטאת.

## רמז הכתוב - הצור תמים פעלו

המתבונן בעמקות בדברים אלו יגלה בהם הנהגה נפלאה ומסר עליון שמסר הקדוש ברוך הוא לישראל עבדיו: שגם כשמוציאים אדם להורג ומענישים - יש לעשות זאת בחכמה ובתבונה, בשקול דעת ובמתנות, במה ראוי לצערו ובמה לא. שאם נתחייב הלה משפט מות כזה או אחר, אין זה אומר שהרשנו להשביט ממנו את שמחת השבת שלו!!!

**וכך בארו** כן כתב רש"י ז"ל בפירושו על התורה (דברים ל"ב, ד). וראה בספרנו הדל "דובב שפתי ישנים" (ריש פרשת האזינו) מה שכתבנו בענין זה בס"ד. רבותינו הקדושים את הפסוק "הצור תמים פעלו": שאף על פי שהקדוש ברוך הוא הנו צור וחזק, וכל אשר יחפץ יעשה, עם כל זאת כשמביא הוא פגיעות על עוברי רצונו לא בשפץ ובבהלה הוא מביאה, כי אם בדיון ובישר. כי תמים פעלו. וזהירות גדולה צריך להזהר אדם שהפקדה בידו סמכות וממשלה לפסק ולענש שלא ינצל סמכות אלו לפעל לפי מזגו וכרצונו. שעל כגון זה אימרת רב בראש השנה (י"ז ע"א). אמרו חכמים שפרנס המטיל אימה יתרה על הצבור שלא לשם שמים לא יזכה לראות בן תלמיד חכם לא עלינו.

**ומכאן** ישפיל האדם בבואו ליסור את בנו או את תלמידו לזכר בכל עת שלא התרה הרצועה לגמרי לעשות בו כרצונו, ושהילד אינו איזה "שק אגרוף" עליו יכול האב לפרק את קצפו וזעמו. עלינו לשקל בכבד ראש כל ענישה ותוכחה האם מכרחת ומצדקת היא כרגע, והאם תניב פרות טובים ותביא תועלת לענין.

**אדם** שאינו מסגל לשלט על עצמו בשעת פעס, ואינו יודע לנטרל רגשות ואינטרסים אישיים, אל לו להיות מחונף כלל, וכל שכן שאין לו להעניש ולהעיר לאחרים. אם אדם מעיר הערה לאולת מתוך הרגשת הפגיעות או כאב אישי - קרוב לנדאי שדבריו יחרגו ממסגרת התוכחה הנכונה ולא יביאו לישורו של החניף ואי אפשר שלא להביא כאן את לשונו הזכה והטהורה של רבינו החזון איש זוק"ל בספרו "אמונה ובטחון" (פרק ד): "מן המפסידים היותר עיקריים בהיות המלמד לרבים בלתי שלם במדותיו, שכאשר מייסר הוא את תלמידו בביטוי גס ובזעקת רוגז על מעשה שעשו הרי שמתערב כאן טוב ורע. שהחניך מתרגל בגסות ובקפדנות ובמעשי תעותועיו של רבו לעשות תועבות על "טהרת הקודש" באיצטל של "לשם שמים"....

כך מצינו ביוסף הצדיק בעת שעמד מול אחיו הקדושים ובקש להתודע אליהם, מספרת התורה כי בראשית מ"ה, א'. "לא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו". ומי שקורא את הדברים מבלי באורי חז"ל הקדושים עלול לפרש ולגלות פנים בתורה שלא כהלכה. שמפשוטות הדברים היה נראה שלא

יכל יוסף יותר להתאפק מלהתגלות לאחיו, והדבר כבר לא היה בשליטתו. אך לא כן פרוש הדברים! יוסף ידע לשלט היטב ברוחו, ויכל גם יכל להמתין ולהתעבב פאות נפשו. אלא שיוסף ראה לנכון שזוהי העת הנכונה להתגלות, רק הבין שלא צודק להוכיחם בפני המצרים, ולא יכל לסבל זאת שהמצרים יראו בבשתם, ולכן צוה מיד: "הוציאו כל איש מעלי". זוהי דגמא של תוכחה וענישה נכונה, מתוך שליטה עצמית מלאה ודעת תורה צרופה.

וכשם שהתורה הקדושה ידעה לגדר ולהגביל את ענישתה בגדרים מסוימים, כך היא מצפה מאתנו לדבק בדרכה ולנהג כמותה.

## דרוש וחדוש

הגאון בעל ה"משנה למלך" בחבורו על הרמב"ם (הלכות שבת פרק כ"ד הלכה ז'). עמד והסתפק לאור דין זה שאין הורגים את המחייב מיתה ביום השבת, מה יהיה במקרה שאדם רודף אחר זולתו להרוג, או שאדם רודף אחר אחת מן העריות שהדין אומר שיש להציל את הרודף בהריגת הרודף - האם גם בשבת הדין יהא להרג את הרודף, או שמא כמו כן אין לנו רשות להרוג את המחייב בשבת, על אף שהדבר יעלה בהזק הרדוף?

והשיב שגבי הרודף אחר זולתו להרוג ודאי שהדין יהא להרוגו אף בשבת, שהרי כלל נקוט בדינו שמחללים את השבת במקום פקוח נפש, כל שכן שיהא מתר להרג את אותו אדם כדי להציל את חיי זולתו. אך גבי הרודף אחר אחת מן העריות נסתפק בארץ מה יהא דינו, ונטה יותר להוכיח בדעת הראשונים שגם כן יהא מתר להרוגו כן כתב להוכיח מדברי הרמב"ם ז"ל (בסוף פרק "אלו עוברין") שכתב שהרף אחר נערה המאורסה הורגים אותו אף בשבת שחל ביום הכפורים. וכן הביא שם רבינו ניסים ז"ל בשם רב שרירא גאון ז"ל. אך בדעת התוספות שם הסתפק, ולכן לא הכריע דבריו להלכה. , אך להלכה נשאר בצריך עיון בדבר.

## בסוד עבדיך

בבאור אזהרת "לא תבערו אש בכל משבתתיכם ביום השבת" על דרך הסוד ראה לרבי שמעון בר יוחאי זיע"א בתיקוני הזוהר (דף ס"ט ע"ב). בזהר הקדוש שכתב שביום שבת קדש מכבה הקדוש ברוך הוא את האש של גיהנם שלא תשרף ולא תשלט בעולם לא היא ולא ממניה. ולכן צוה גם את עם ישראל שלא להבעיר אש בכל מושבותם ביום השבת, לצרף הוצאה להורג או לכל צרף אחר. ואם חלילה מבעיר אדם מישראל אש ביום השבת מבעיר לו הקב"ה את הגיהנם גם כן אף בשבת מדה כנגד מדה.

וְהוֹסִיף שֶׁהִבְעֵרְתָּ אֱשֶׁת נְאֻסָּרָה אֶף בְּגוֹפּוֹ שֶׁל הָאָדָם, דְּהִינּוּ בְּכָבֵד שֶׁהוּא מְקוֹר  
הַכֶּעַס שֶׁבְּאָדָם כֵּן אָמְרוּ בְּבִרְכוֹת (ס"א ע"ב) שֶׁהַכָּבֵד כּוֹעֵס. . שֶׁכָּל הַכּוֹעֵס בְּשַׁבַּת הָרִי הוּא  
כְּמַבְעִיר בָּהּ אֵשׁ כֵּן הוּבָא בְּתִיקוּנֵי הַזוּהָר (דף פ"ה ע"א) שֶׁהַכּוֹעֵס בְּשַׁבַּת עוֹבֵר עַל אִזְהָרַת "לֹא תִבְעֵרוּ  
אֵשׁ... בְּיוֹם  
הַשַּׁבָּת".